เครื่องราชอิสริยาภรณ์ไทย

สนับสนุนโดย สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี

เครื่องราชอิสริยาภรณ์ไทย

สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น

THAI NATIONAL ASSEMBLY LIBRARY
3961101034

เครื่องราชอิสริยาภรณ์ไทย
ฉบับสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี
พ.ศ. 2523

๑๙๐๕

อาศิรวาทราชสดุดี

องค์ใดโลกแซ่ซร้อง สรเสริญ พระเอย
เป็น “ขัตติเยศพิเศษ” เกิน กล่าวถ้อย
พระเดชเด่นพระคุณเจริญ จรัสทั่ว ทิศนอ
ประมุขโลกนับร้อย เทียบท้าวถึงไฉน

องค์ใดทรงสละสิ้น สรรพสุข ท่านนา
สองพระหัตถ์ปลอบปลุก ลูกแก้ว
สี่สิบสี่ล้านคนประทุก .เต็มพระ เพลาท่าน
สามสิบสี่ฉนำแล้ว พระคุ้มครองขวัญ

องค์ใดคือสร้อยทิพย์ สายสน สอดเอย
ร้อยรัดมัดกมลชน ชาติไว้
ทวยไทยทั่วธราดล แดดิ่ม ภักดีพ่อ
ชีพทุกชีพสละได้ เพื่อป้องบาทยุคล

องค์ใดคืออร่มเกล้า ชาวสยาม
นำรัฐนำราษฎร์ยาม ยุคนี้
นำพระราชวงศ์ราม บรมจัก - กรีนา
เผยพระเดชทุกข์เทวษลี้ หลีกพ้นไผทเสมอ

องค์นั้นคือพ่อเจ้า เจิดพระคุณ
“พระภูมิพลอดุลย- เดช” กล้า
ไทยรอดเพราะพระบุญ บารเมศ ฤๅมิใช่
ขอพระชื่นอยู่ช้า เชิดด้าวราวสวรรค์

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม ขอเดชะ

ข้าพระพุทธเจ้า คณะกรรมการจัดพิมพ์หนังสือเรื่องเครื่องราชอิสริยาภรณ์ไทย
ฉบับสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี พ.ศ. 2523

คุณหญิงสมโรจน์ สวัสดิกุล ณอยุธยา ประพันธ์

วันที่ 18 / เม.ย. / 39
เลขทะเบียน ป 3373
เลขหมู่ CR 6080 ส691ค 2523

พลอากาศเอก หะริน หงสกุล
มอบให้ห้องสมุดรัฐสภา

รมบดีห้องสมุดรัฐสภา

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ประทับเหนือพระที่นั่งภัทรบิฐ ทรงหลั่งทักษิโณทก
และพระราชทานพระปฐมบรมราชโองการว่า *"เราจะปกครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุข
แห่งมหาชนชาวสยาม"* ในพระราชพิธีบรมราชาภิเษก ณ พระที่นั่งไพศาลทักษิณ
พระบรมมหาราชวัง เมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม พุทธศักราช 2493

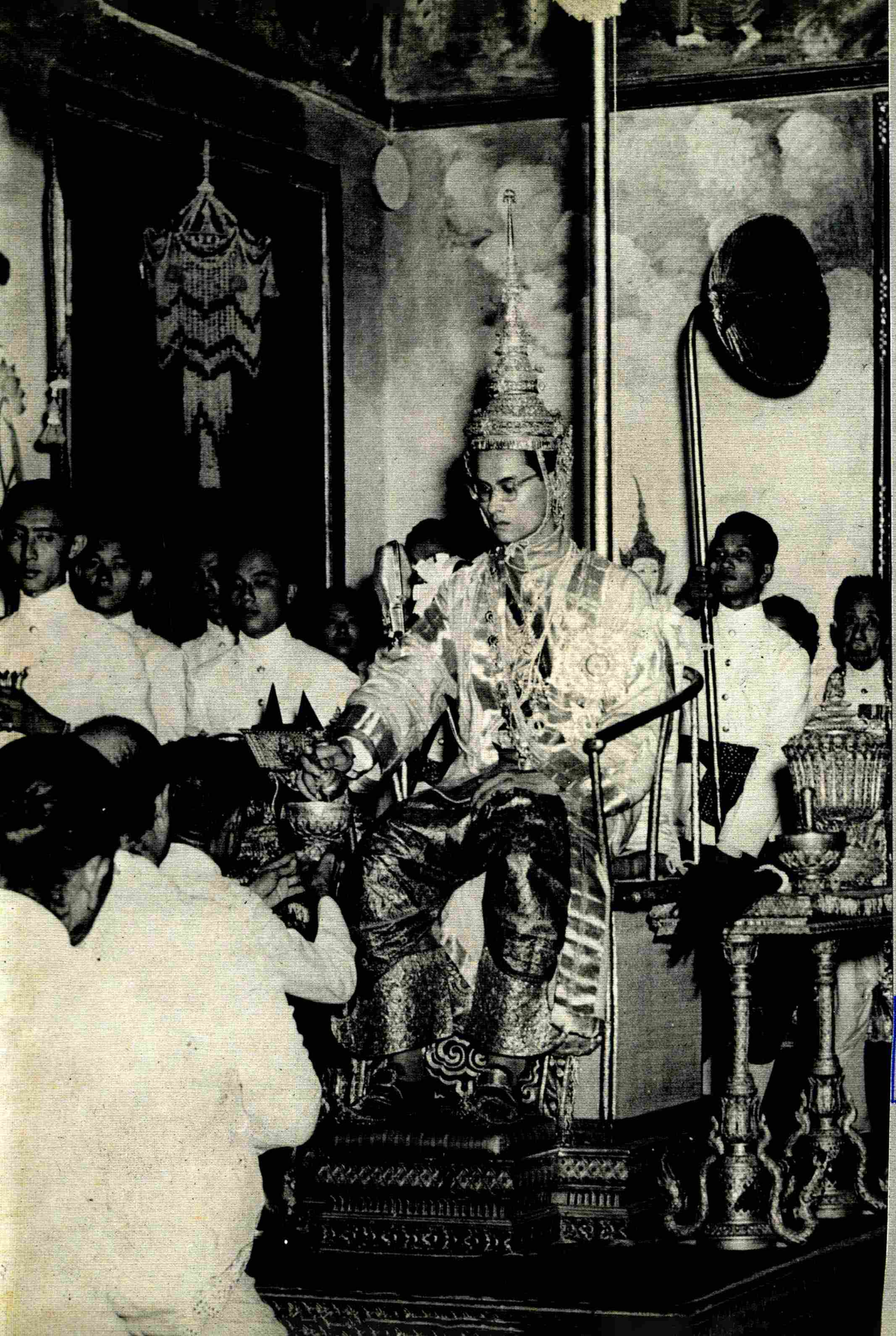

พลอากาศเอก หะริน หงสกุล
มอบให้ห้องสมุดรัฐสภา

อาเศียรพาทสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี

เสียงกระหึ่มกลางหาวราวฟ้าลั่น
มาแล้วมาแล้วแม่แก้วมา
หนุ่มสาวเฒ่าชราพาลูกหลาน
ตำรวจทหารชายแดนหมั่นร้อยร้อย
แม่ฟ้าหลวงดวงประทีปชาวป่าเขา
ไม่มีวันที่พระจะสิ้นเสื่อม
เขาทุกข์ด้วยป่วยเจ็บเหน็บหนาวเหลือ
เขาทุกข์ด้วยหน้าที่ยอมพลีชน
ทุบห้วยเหวพงไพรดงดิบ
แม้ฝนไร้สุขด้วยทุกข์ภัย
ทางน้ำทางบกระหกระเหิน
พร้อมเสื้อผ้าอาหารทรงแบ่งปัน
หน่วยแพทย์อาสาแม่ฟ้าใหญ่
ชาวชนบทยกไร่ไกลพารา
มิอีกหรือแหล่งใดใต้ฟ้านี้
ผู้เจริญฝึงพระยศและพระวัย
ทรงสละสิ่งสิ้นยอมสิ้นสุข
พระคุณเฟื่องแผ่นฟ้าในฤดล
ขอแม่ฟ้าของข้าพระพุทธเจ้า
สถิตด้วยพระลูกเจ้าจอมราชา
แม่ปอลวรรค์ร่อนลงตรงฟ้นหล้า
แม่ฟ้าหลวงจากฟ้ามาลงดอย
วิ่งจากบ้านชายป่ามาร่อยร่อย
ล้วนรอคอยแม่ฟ้าท่านมาเยือน
และเหล่าทวยหาญไทยไม่ไพรเสื่อม
ของเพื่อนผู้ทุกข์ยากลำบากลำบน
ทั้งข้าวเกลือเสื้อผ้าก็ชัดสน
เท่าผจญต้านอริมาร์ป้องสิ้นไทย
ทะเลลึกเกาะแก่งแหล่งไหนไหน
แม่ฟ้าใหญ่เหินฟ้าหาเขาพลัน
ทรงดำเนินบุกไปไม่ไหวหวั่น
ฟืชพรรณเครื่องเรียนและหยูกยา
ออกท้องสิ้นบำบัดไข้ไม่เลือกหน้า
ทรงเมตตาตั้งโรงเรียนเรียนกันไป
บรมราชชนนีที่ยิ่งใหญ่
แต่ทุกลมหายพระทัยคือทวยชน
เสด็จประเทศทุกข์ไทยไม่เปลี่ยนผัน
เหลือล้นคำจำนรรจ์พรรณนา
จำเนียรเนาร่มเย็นเป็นสง่า
เกินเวลากว่าร้อยฉนำเทอญ

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม

ข้าพระพุทธเจ้า คณะกรรมการจัดพิมพ์หนังสือเรื่องเครื่องราชอิสริยาภรณ์ไทย
ฉบับสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี พ.ศ.๒๕๒๓

คุณหญิงสมโรจน์ สวัสดิกุล ณ อยุธยา ประพันธ์

ที่ สร.0204/5646 สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี

26 มีนาคม 2523

เรื่อง ขออนุญาตพิมพ์หนังสือเรื่อง เครื่องราชอิสริยาภรณ์ไทย

เรียน ประธานคณะกรรมการจัดพิมพ์หนังสือเรื่อง เครื่องราชอิสริยาภรณ์ไทย

อ้างถึง หนังสือที่ 004/2523 ลงวันที่ 17 มีนาคม 2523

ตามที่เสนอขออนุญาตจัดพิมพ์หนังสือเรื่อง เครื่องราชอิสริยาภรณ์ไทย ฉบับสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี เพื่อนำรายได้จากการจำหน่ายหนังสือเล่มนี้ ขึ้นทูนเกล้าฯ ถวายสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี โดยเสด็จพระราชกุศลตามพระราชอัธยาศัย เนื่องในโอกาสทรงเจริญพระชนมายุ 80 พรรษาบริบูรณ์ และขออนุญาตให้เจ้าหน้าที่ของสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี 2 ราย คือ นายสุวรรณ ดาราวงษ์ และ น.ส.ภนิดา เขมะพรรค์ ร่วมเป็นกรรมการในคณะกรรมการจัดพิมพ์หนังสือดังกล่าวด้วย ความแจ้งอยู่แล้วนั้น

สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีพิจารณาแล้ว ไม่ขัดข้อง อนุญาตให้ดำเนินการได้ตามที่เสนอ.

เสนอที่ประชุม ทรง.

26 มี.ค. 23.

ทรง.

27/2

ขอแสดงความนับถืออย่างสูง

(นายปลั่ง มีจุล)
เลขาธิการคณะรัฐมนตรี

คำปรารภ

โดยสำนักในพระมหากรุณาธิคุณของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ที่ได้ทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจต่าง ๆ เป็นที่ประทับใจของประชาชนชาวไทย โดยมิได้ทรงคำนึงถึงความเหนื่อยยาก ทั้ง ๆ ที่ทรงเจริญพระชนมายุมากแล้ว พระองค์ก็มิได้ทรงเลือกสถานที่และโอกาส แต่จะทรงใช้เวลาว่างเยี่ยมเยียน และประทานสิ่งของแก่คนชรา ผู้ปกป้องแผ่นดินไทยแม้จะอยู่ลึกเข้าไปในป่า หรืออยู่ในถิ่นทุรกันดาร โดยมิได้ทรงย่อท้อแต่ประการใด

ในวโรกาสที่พระองค์ทรงพระเจริญพระชนมายุ 80 พรรษาบริบูรณ์ ในวันที่ 21 ตุลาคม ศกนี้ เหล่าผู้สำนักในพระมหากรุณาธิคุณได้ประกอบเป็นคณะกรรมการฯ พร้อมใจกันจัดทำกิจกรรมอันเป็นประโยชน์ เพื่อนำรายได้ขึ้นทูนเกล้าฯ ถวายโดยเสด็จพระราชกุศลตามพระราชอัธยาศัย และมีความเห็นว่า หนังสือเรื่องเครื่องราชอิสริยาภรณ์ไทย ซึ่งสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีเคยจัดพิมพ์มาแล้วหลายครั้งนั้น ยังเป็นที่สนใจของข้าราชการและประชาชนอยู่เป็นอันมาก คณะกรรมการฯ จึงได้ขออนุญาตจากท่านเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ซึ่งก็ได้รับอนุญาตจากท่านด้วยดี

หนังสือเรื่องเครื่องราชอิสริยาภรณ์ไทย ฉบับสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีนี้ เคยมีผู้ได้รับอนุญาตให้จัดพิมพ์เฉพาะบางตอนไว้ในหนังสือที่ระลึกต่าง ๆ ไปแล้วเป็นจำนวนมาก แต่ที่จะจัดพิมพ์ให้ครบถ้วนสมบูรณ์ตามต้นฉบับไว้ในเล่มเดียวกันนั้นยังไม่มี ได้เคยมีหลายสถาบันพยายามจะจัดพิมพ์ แต่ก็ไม่สำเร็จดังเช่นที่ปรากฏอยู่ในหนังสือเล่มนี้ เนื่องจากต้องใช้เงินทุนเป็นจำนวนมากจึงจะได้หนังสือที่สมบูรณ์และสวยงามเหมือนของจริง

ด้วยเหตุนี้เหล่าผู้สำนักในพระมหากรุณาธิคุณในสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี จึงได้ถือโอกาสอันเป็นมหามงคลนี้จัดพิมพ์ขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ 3 ประการ คือ

1. เพื่อเผยแพร่พระมหากรุณาธิคุณของสถาบันพระมหากษัตริย์ อันมีต่อประชากรของพระองค์ที่ได้รับการยกย่องว่า ได้ประกอบคุณงามความดีต่อประเทศชาติและประชาชนจนถึงขนาด ก็จะได้รับพระมหากรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ซึ่งถือว่าเป็นเครื่องประดับที่มีเกียรติยศยิ่ง
2. เพื่อจัดพิมพ์หนังสือเรื่องเครื่องราชอิสริยาภรณ์ไทย ฉบับสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีที่สมบูรณ์ อันมีคุณค่าเหมาะสำหรับผู้สนใจศึกษาหาความรู้ในเรื่องนี้
3. เพื่อนำรายได้สุทธิอันเกิดจากการจำหน่ายหนังสือเล่มนี้ นำขึ้นทูนเกล้าฯ ถวายโดยเสด็จพระราชกุศล ในวโรกาสที่สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ทรงพระเจริญพระชนมายุ 80 พรรษาบริบูรณ์

ผู้ร่วมงานประกอบเป็นคณะกรรมการฯ และคณะอนุกรรมการฯ มาจากที่ต่างกัน แต่มีจุดร่วมอันสูงสุด คือ ต่างสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณของสถาบันพระมหากษัตริย์ที่ทรงพระคุณอันประเสริฐ จึงได้พร้อมใจกันระดมความคิด ความสามารถ และทุนทรัพย์ มาร่วมดำเนินงานจนเป็นผลสำเร็จดังที่ปรากฏอยู่ ณ ที่นี้ อย่างไรก็ดีการจัดพิมพ์ครั้งนี้อาจมีความบกพร่องอยู่บ้างเนื่องจากมีเวลาปฏิบัติการที่จำกัด คณะกรรมการฯ จึงขอน้อมรับความผิดพลาดที่หากจะพึงมี และขอประทานอภัยไว้ ณ โอกาสนี้ด้วย

คณะกรรมการฯ ขอขอบคุณท่านเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ท่านเลขาธิการพระราชวัง ท่านราชเลขาธิการ ท่านอธิบดีกรมธนารักษ์ ท่านอธิบดีกรมศิลปากร ท่านผู้อำนวยการสำนักงานคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน ที่ได้ให้ความกรุณาอำนวยความสะดวกในด้านต่าง ๆ นอกจากนี้คณะกรรมการฯ ขอขอบคุณส่วนราชการ บุคคล คณะบุคคลต่าง ๆ อีกเป็นอันมากที่ช่วยอนุเคราะห์ให้การจัดพิมพ์หนังสือเล่มนี้สำเร็จลงได้โดยสมบูรณ์สมเจตนารมย์ที่คณะกรรมการฯ ได้ตั้งเป็นวัตถุประสงค์ไว้ทุกประการ.

(นายบุญยิ่ง นันหาภิวัฒน์)
ประธานคณะกรรมการจัดพิมพ์หนังสือเรื่องเครื่องราชอิสริยาภรณ์ไทย
ฉบับสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี
พ.ศ. 2523

คำนำ

สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี

หนังสือเรื่องเครื่องราชอิสริยาภรณ์ไทย ฉบับสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีเล่มนี้ เป็นผลงานรวบรวมและเรียบเรียงที่เจ้าหน้าที่กองประกาศิต สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ได้กระทำกันมาโดยต่อเนื่อง เพื่อประโยชน์สำหรับใช้เป็นคู่มือในการปฏิบัติหน้าที่ราชการแผนกหนึ่ง ซึ่งเมื่อมีโอกาสสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีก็จะจัดพิมพ์เผยแพร่ขึ้นเป็นครั้งคราว เช่นการพิมพ์ครั้งแรกในงานวันที่ระลึกสำนักนายกรัฐมนตรีและพิธีเปิดตึกกรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 28 มิถุนายน 2494 และพิมพ์ครั้งที่ 2 เมื่อปี พ.ศ. 2507 เป็นต้น

โดยที่ได้ปรากฏว่า หนังสือเรื่องเครื่องราชอิสริยาภรณ์ไทย ฉบับสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีได้อำนวยประโยชน์ในด้านการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องเครื่องราชอิสริยาภรณ์ในหมู่ข้าราชการและประชาชนได้อย่างกว้างขวาง ดังจะเห็นได้จากการที่มีบุคคลและคณะบุคคลติดต่อขออนุญาตพิมพ์อยู่เสมอ แต่เป็นที่น่าเสียดายว่า ส่วนใหญ่ไม่สามารถนำเรื่องและภาพลงพิมพ์ได้โดยครบถ้วนตามต้นฉบับ เพราะหนังสือเรื่องเครื่องราชอิสริยาภรณ์ไทย ฉบับสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีนี้มีภาพประกอบเนื้อเรื่องมาก ทำให้ต้องใช้เงินทุนค่อนข้างสูง

สำหรับการจัดพิมพ์ครั้งนี้ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ได้รับคำขออนุญาตจากประธานคณะกรรมการจัดพิมพ์หนังสือเรื่องเครื่องราชอิสริยาภรณ์ไทย ฉบับสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี พ.ศ. 2523 ว่า มีความประสงค์ที่จะพิมพ์ตามต้นฉบับที่สมบูรณ์ จำนวน 20,000 เล่ม และจะนำรายได้จากการจัดพิมพ์ครั้งนี้ขึ้นทูนเกล้าฯ ถวายสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ในวโรกาสที่ทรงพระเจริญพระชนมายุ 80 พรรษาบริบูรณ์ ในวันที่ 21 ตุลาคม ศกนี้ด้วย

สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี จึงยินดีอนุญาตให้จัดพิมพ์ได้ตามคำขอ และหวังว่าหนังสือเล่มนี้คงจะอำนวยประโยชน์แก่ข้าราชการและประชาชนผู้สนใจสมเจตนารมย์ของคณะกรรมการฯ ผู้จัดพิมพ์ทุกประการ.

(นายปลั่ง มีจุล)
เลขาธิการคณะรัฐมนตรี
6 สิงหาคม 2523

เครื่องราชอิสริยาภรณ์ไทย
ฉบับสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี
พ.ศ. 2523

ประวัติเครื่องราชอิสริยาภรณ์ไทย

เครื่องราชอิสริยาภรณ์ คือ เครื่องหมายที่ใช้ประดับสำหรับเกียรติยศ สมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพได้ทรงพระนิพนธ์ไว้ในหนังสือตำนานเครื่องราชอิศริยาภรณ์สยามว่า "เป็นของซึ่งพระเจ้าแผ่นดินพระราชทานเป็นเครื่องหมายเกียรติยศและบำเหน็จความชอบ" และปรากฏว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย อันเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศได้ยืนยันในพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ตามความในพระนิพนธ์ที่ได้ยกมาอ้างข้างต้นสืบต่อต่อมาโดยตลอด อาทิเช่น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2521 ได้ตราไว้ความว่า "มาตรา 9 พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจ ที่จะสถาปนาฐานันดรศักดิ์และพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์"

คำว่า "เครื่องราชอิสริยาภรณ์" นี้ ปรากฏใช้เป็นครั้งแรกในพระราชบัญญัติเครื่องราชอิสริยาภรณ์ พ.ศ. 2432 (ร.ศ. 108) ก่อนนั้นขึ้นไปมีคำที่ใช้ในความหมายเช่นนี้หลายคำ เช่น "เครื่องราชอิศริยยศ" "เครื่องสำคัญยศ" และ "เครื่องประดับสำหรับยศ" เป็นต้น

เพื่อประโยชน์ในทางการศึกษา สมควรแบ่งยุคสมัยของเครื่องราชอิสริยาภรณ์ไทย *ตามลักษณะและวิธีการประดับ* ซึ่งอาจแบ่งได้เป็น 2 สมัย คือ

1. สมัยก่อนปี พ.ศ. 2400
2. สมัยหลังปี พ.ศ. 2400 ถึงปัจจุบัน

เครื่องราชอิสริยาภรณ์ไทย สมัยก่อนปี พ.ศ. 2400

เมื่อพิจารณาตามความหมายของคำว่าเครื่องราชอิสริยาภรณ์ดังกล่าวข้างต้นแล้ว ก็เป็นที่ยุติได้ว่าในสังคมชนชาติไทยได้มีเครื่องราชอิสริยาภรณ์เป็นเครื่องประดับสำหรับเกียรติยศ ควบคู่มากับการพัฒนาทางสังคมในด้านอื่น ๆ ดังปรากฏในหลักฐานเอกสารต้นตำนานตรานพรัตนฯ แสดงไว้ในพระราชบัญญัติปีระกา พ.ศ. 2416 ว่า "แต่โบราณครั้งพระนครศรีอยุธยายังเป็นราชธานี ในเครื่องราชูปโภคสำหรับพระพิชัยสงครามมีพระสังวาลย์นพรัตนสายหนึ่งเป็นสร้อยอ่อน (ทำด้วยทองคำล้วนมี 3 เส้น ๆ หนึ่งยาว 124 เซนติเมตร ปัจจุบันเรียกว่า "สังวาลย์พระนพ") มีดอกนพรัตนประจำยาม (ทำด้วยทองคำประดับนพรัตน) ดอกหนึ่ง เมื่อพระมหากษัตริย์บรมราชาภิเศกเสด็จประทับพระที่นั่งภัทรบิฐ พราหมณ์ย่อมถวายพระสังวาลย์นพรัตนนั้นสวมทรงก่อน แล้วจึ่งทรงรับเครื่องราชอิศริยยศอย่างอื่น เป็นประเพณีสืบมาจนถึงกรุงรัตนโกสินทร์นี้ และเมื่อรัชกาลที่ 1 พระบาทสมเด็จฯ พระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ได้ทรงพระราชดำริห์สร้างพระมหาสังวาลย์นพรัตนขึ้นอีกสายหนึ่ง เป็นสังวาลย์แฝด (ทำด้วยทองคำล้วนยาว 176 เซนติเมตร มีดอกประจำยาม 36 ดอก ทำด้วยทองคำฝังมณี ดอกละชนิดสลับกันไป) ประดับพลอยนพรัตนอย่างละดอก คือ เพ็ชรดอก 1 ทับทิมดอก 1 มรกฎดอก 1 บุศราคำดอก 1 โกเมนดอก 1 นิลดอก 1 มุกดาดอก 1 เพทายดอก 1 ไพฑูรย์ดอก 1 สลับกันไปจนตลอดสายพระมหาสังวาลย์[1]" นอกจากนี้ยังมีหลักฐานปรากฏในหนังสือตำนานเครื่องราชอิสริยาภรณ์กรุงรัตนโกสินทร์[2] ที่กล่าวถึงเครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้ว่า"พระบาทสมเด็จฯพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งเสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติบรมราชาภิเศกเปนพระเจ้าแผ่นดินสยามรัชกาลที่ 5 ในพระพุทธศักราช 2411 โปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นในพระพุทธศักราช 2416 โดยทรงพระราชดำริห์ว่า เครื่องราชอิศริยาภรณ์อันเปนโบราณมงคลนพรัตนราชวราภรณ์นี้ มีมาแต่ครั้งกรุงทวาราวดีศรีอยุทธยาเก่า เปนสายสร้อยพระสังวาลย์ประดับเนาวรัตน สายสร้อยอ่อนสายหนึ่ง เปนเครื่องสำหรับพิไชยสงคราม แลสำหรับพระมหากระษัตริย์ทรงเมื่อเวลาบรมราชาภิเศก เสด็จขึ้นพระที่นั่งภัทรบิฐ พราหมณ์ได้ทูลถวายทรงรับมาสวมพระองค์ก่อนแล้ว จึ่งได้รับเครื่องบรมราชอิศริยยศราชกกุธภัณฑ์ต่อไป เปนของสำหรับแผ่นดินสืบมาดังนี้ ไม่ทราบชัดว่าผู้ใดเป็นผู้สร้างแลเปนผู้ตั้งพระราชประเพณีอันนี้

---

1 หนังสือตำนานเครื่องราชอิศริยาภรณ์สยาม พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระดำรงราชานุภาพ ทรงเรียบเรียง พ.ศ. 2468 หน้า 59

2 หนังสือตำนานเครื่องราชอิศริยาภรณ์ กรุงรัตนโกสินทร์ เรียบเรียงโดย พระโภคผลพูนทวี ในบทที่กล่าวถึง เครื่องราชอิศริยาภรณ์อันเป็นโบราณมงคลนพรัตนราชวราภรณ์ พ.ศ. 2457 (ต้นฉบับเป็นพิมพ์ดีด)

แต่ครั้งกรุงทวาราวดีศรีอยุธยาโบราณดำรงอยู่นั้น ก็มีสืบมาจนถึงตั้งกรุงรัตนโกสินทร์มหินทรายุทธยาณประเทศบางกอกในพระพุทธศักราช 2325 พระบาท-สมเด็จฯ พระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกย์ ซึ่งเป็นปฐมพระ-บรมราชวงศปัตยุบันนี้ ได้เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติปราบดาภิเษก ก็ได้ทรงรับเครื่องราชอิศริยาภรณ์อันนี้สืบมา แล้วจึ่งได้ทรงสร้างพระสังวาลย์นพรัตนเป็นสังวาลย์แฝดประดับเนาวรัตนเป็นดอก ๆ คือ เพชรดอก 1 ทับทิมดอก 1 มรกฎดอก 1 บุศราคำดอก 1 โกเมนทร์ดอก 1 นิลดอก 1 มุกดาดอก 1 เพทายดอก 1 ไพฑูรย์ดอก 1 สลับกันดังนี้จนตลอดสาย เติมขึ้นเป็นสังวาลย์นพรัตนราชวราภรณ์อีกสายหนึ่ง" จึงเป็นหลักฐานยืนยันได้ว่า ชนชาติไทยมีเครื่องราชอิสริยา-ภรณ์เป็นเครื่องประดับสำหรับเกียรติยศสืบเนื่องกันมาช้านาน ดังปรากฏในเอกสารการพระราชพิธีบรมราชาภิเษกพระมหากษัตริย์ ในพระบรมราช-จักรีวงศบางรัชกาลที่จะหยิบยกขึ้นมาอ้างอิงประกอบการพิจารณาดังต่อไปนี้

รัชกาลที่ 1

ในการพระราชพิธีบรมราชาภิเษกพระบาทสมเด็จฯ พระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกย์ เมื่อ พ.ศ. 2328 ปรากฏในหนังสือพระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 1[3] มีข้อความตอนหนึ่งว่า "ด้านบูรพาทิศตั้งเตียงแว่นฟ้ามีเพดานระบายรอบเป็นเตียงพระ-มณฑล และเตียงพระมณฑลนั้นเป็นที่ประดิษฐาน พระบรมธาตุ พระพุทธปฏิมาไชย พระพุทธปฏิมาห้ามสมุทร ดวงพระชนมพรรษา พระสุพรรณบัฏ พระมหามงกุฎ พระมหามงคล พระนพ *พระมหาสังวาลย์สร้อยอ่อน...*"

รัชกาลที่ 7

ในการพระราชพิธีบรมราชาภิษก เฉลิมพระราชมณเฑียร พระบาทสมเด็จฯพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อวันที่ 25 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2468 ปรากฏในหนังสือราชกิจจานุเบกษาพิเศษ (ฉะบับ ณ วันที่ 25 กุม-ภาพันธ์ ถึง วันที่ 3 มีนาคม พ.ศ. 2468) ความว่า

ตอนที่หนึ่ง[4] "....ในพระที่นั่งไพศาลทักษิน ตั้งพระแท่นมณฑลที่ริมผนังด้านตะวันออกทางมุมผนังข้างเหนือ มีโต๊ะหมู่จำลักลายทองประดิษฐาน พระพุทธปฏิมากร....พระสุพรรณบัฏกับดวงพระชนม-พรรษา....เครื่องราชกกุธภัณฑ์ เครื่องบรมราชาภรณ์ และเครื่องราชูปโภค...."

ตอนที่สอง[5] "ริ้วขบวรเชิญเครื่องตามเสด็จเป็น 4 สาย นุ่งเกี้ยวลายสรวมครุย

	ซ้าย		ขวา	
1.	เชิญ พระเศวตรฉัตร มหาเสวกตรีพระยา เทวาธิราช	เชิญ พระสังวาลย์พราหมณ์ธุรำ รองเสวกเอกหลวง ญาณสยมภูว์	เชิญ พระสุพรรณบัตร จางวางโทพระยา มหานามราช	เชิญ พระมหาพิชัยมงกุฎ มหาเสวกโทพระยา อุทัยธรรม
2.	เชิญ ทานพระกร จางวางตรีพระยา บริหารราชมานพ	เชิญ *พระสังวาลย์พระนพ* มหาเสวกตรีพระยา วงษาภรณ์ภูษิต	เชิญ *พระสังวาลย์นพรัตน* *ราชวราภรณ์* เสวกโทพระยา ราชโกษา	เชิญ พระแสงขรรค์ชัยศรี หัวหมื่นพระยา มานพนริศร์

ฯลฯ"

---

3 หนังสือพระราชพงศาวดาร รัชกาลที่ 1 พิมพ์ที่โรงพิมพ์พระจันทร์ พ.ศ. 2478 หน้า 81

4 หนังสือราชกิจจานุเบกษาพิเศษ กรุงเทพมหานครในพระบรมมหาราชวัง ณ วันที่ 25 กุมภาพันธ์ ถึง วันที่ 3 มีนาคม พ.ศ. 2468

5 หนังสือราชกิจจานุเบกษาพิเศษ กรุงเทพมหานครในพระบรมมหาราชวัง ณ วันที่ 25 กุมภาพันธ์ ถึง วันที่ 3 มีนาคม พ.ศ. 2468 หน้า 43 - 44

6 หนังสือราชกิจจานุเบกษาพิเศษ กรุงเทพมหานครในพระบรมมหาราชวัง ณ วันที่ 25 กุมภาพันธ์ ถึง วันที่ 3 มีนาคม พ.ศ. 2468 หน้า 48

ตอนที่สาม [6] "....แตรวงทหารที่ตั้งแถวกองได้บรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมียิงปืนมหาฤกษ์มหาชัยมหาจักร มหาปราบยุคอีก 19 นัดตามกำลังวันทหารบก ทหารเรือ ได้ยิงปืนใหญ่เฉลิมพระเกียรติยศแห่งละ 101 นัด พระสงฆ์ในพระอารามทั้งหลายได้ย่ำระฆังถวายพระพรชัยมงคลอารามละ 7ลา เพื่อประชาชนทั้งหลายได้สดับเป็นที่หมายว่า สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เฉลิงถวัลยราชสมบัติบรมราชาภิเษกแล้ว ณ วันนี้ ผู้เชิญเครื่องได้เชิญเข้าไปส่งให้พระราช-ครูวามเทพมุนีถวายโดยมีลำดับดังต่อไปนี้

1. พระสุพรรณบัฏ ทรงรับแล้ว พระยามหานามราชรับต่อพระราชหัตถ์มาเชิญยืนอยู่ข้างพระที่นั่งภัทรบิฐ

2. พระสังวาลย์พราหมณ์ธุรำ ทรงรับแล้ว ทรงสรวมพระองค์เฉียงซ้าย

3. *พระสังวาลย์นพรัตนราชวราภรณ์* ทรงรับแล้ว ทรงสรวมพระองค์เฉียงขวา

4. *พระสังวาลย์พระนพ* ทรงรับแล้ว ทรงสรวมพระองค์เฉียงขวา

ฯลฯ"

รัชกาลปัจจุบัน

ในการพระราชพิธีบรมราชาภิเษกพระบาทสมเด็จฯ พระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม 2493 ปรากฏในหนังสือราชกิจจานุเบกษา ฉบับจดหมายเหตุ พระราชพิธีราชาภิเษกสมรส และพระราชพิธีเฉลิมพระราชมณเฑียร พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชสยามินทราธิราช พ.ศ. 2493 ความว่า

ตอนที่หนึ่ง [7] "....เจ้าพนักงานพระราชพิธีเชิญนพปฎลมหาเศวตรฉัตรมามอบให้พระราชครูวามเทพมุนีน้อมเกล้าฯถวาย...สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงรับ และพระราชทานให้หม่อมหลวงปรคำ มาลากุล ผู้เชิญรับเชิญไว้ แล้วเสด็จพระราชดำเนินจากพระที่นั่งอัฐทิศมาตามทางลาดพระบาทสู่พระที่นั่งภัทร-บิฐ....*ประทับเหนือพระที่นั่งภัทรบิฐ* ภายใต้นพปฎลมหาเศวตรฉัตร...พระราชครูวามเทพมุนีกล่าวเวทสรร-เสริญเปิดศิวาลัยไกรลาศ จบแล้วกราบบังคมทูลถวายเครื่องราชกกุธภัณฑ์ และ *เครื่องบรมราชาภรณ์....*"

ตอนที่สอง [8] "....พระราชครูวามเทพมุนีกราบบังคมทูลจบแล้ว เจ้าพนักงานพระราชพิธีเชิญพระสุพรรณบัฏซึ่งจารึกพระปรมาภิไธยว่า *"พระบาทสมเด็จฯ พระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มหิตลาธิเบศร รามาธิบดี จักรีนฤบดินทร สยามินทราธิราช บรมนาถบพิตร"* จากพระแท่นที่บูชาในพระราชพิธีมณฑล มามอบให้พระราชครูวามเทพมุนีทูนเกล้าฯถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงรับแล้ว....พระราชครูวามเทพมุนีทูนเกล้าฯถวาย มีลำดับดังต่อไปนี้

พระสังวาลย์พราหมณ์ธุรำ ทรงรับแล้ว ทรงสวมพระองค์เฉียงซ้าย

พระสังวาลย์นพรัตนราชวราภรณ์ ทรงรับแล้ว ทรงสวมพระองค์เฉียงขวา

พระสังวาลย์พระนพ ทรงรับแล้ว ทรงสวมพระองค์เฉียงขวา

ฯลฯ"

และหากจะล้วงลึกลงไปถึงสมัยต้นกรุงศรีอยุธยาหรือนานกว่านั้น ก็จะพิจารณาได้จากพระบรมราชาธิบาย ที่พระบาทสมเด็จฯ พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระราชนิพนธ์ไว้ในเรื่องสร้างดารานพรัตนและดาราช้างเผือกไว้ดังนี้

---

7 หนังสือราชกิจจานุเบกษา ฉบับจดหมายเหตุ พระราชพิธีราชาภิเษกสมรส และพระราชพิธีเฉลิมพระราชมณเฑียร พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช สยามินทราธิราช พ.ศ. 2493 หน้า 77

8 หนังสือราชกิจจานุเบกษา ฉบับจดหมายเหตุ พระราชพิธีราชาภิเษกสมรส และพระราชพิธีเฉลิมพระราชมณเฑียร พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช สยามินทราธิราช พ.ศ. 2493 หน้า 78 - 79

"พระบรมราชาธิบาย"[9] เรื่องสร้างเครื่องราชอิศริยาภรณ์

จดหมายกำหนดว่าด้วยเครื่องประดับสำหรับยศในสยามธรรมเนียม....อันมีธรรมเนียมในสยามมาแต่เดิมว่าให้มีแหวนทองคำเป็นทองเนื้อสูงอย่างเอก ....ทำทั้งแท่งไม่โพรงในตีให้แน่นดีแล้วขุดหลุมพลอย 9 แห่ง แล้วจึงฝังพลอย 9 อย่าง.....ทำงามดีแล้วสอดไว้ในประคตที่คาดกับเอว พระเจ้าแผ่นดินก็ทรง..... เมื่อเวลาการพิธีซึ่งสมมตว่าเป็นมงคลผู้ใหญ่จะได้ทำ .....ผู้ลงมือทำการมงคลนั้น ย่อมเอาแหวนสอดในนิ้วชี้มือขวาแล้วทำการมงคลนั้น ๆ ...*การอันนี้ผู้มีบันดาศักดิ์ต่าง ๆ ตลอดจนราษฎรที่มั่งมีก็ทำขึ้นไว้ใช้สอยบ้างในการมงคล....หาได้มีกฎหมายห้ามปรามไม่*"

จากข้อความในพระบรมราชาธิบายนี้ คงสรุปได้ว่า นอกเหนือจาก "พระสังวาลย์พระนพ" ซึ่งเป็นเครื่องราชอิสริยาภรณ์สำหรับองค์พระมหากษัตริย์มาแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาแล้ว ยังมีแหวนฝังพลอย 9 อย่างเป็นเครื่องประดับสำหรับยศอย่างใหญ่ของพระเจ้าแผ่นดิน ผู้มีบรรดาศักดิ์และราษฎรที่มีฐานะและเกียรติยศก็ทำขึ้นไว้ใช้ในการมงคล ซึ่งไม่ปรากฏหลักฐานว่า ได้เริ่มทำขึ้นใช้ตั้งแต่เมื่อใด แต่ก็พออนุโลมเป็นต้นเค้าของเครื่องราชอิศริยาภรณ์ไทยในยุคสมัยก่อนปี พ.ศ. 2400 ได้ทั้งสิ้น เพราะบรรดาเครื่องราชอิศริยาภรณ์ไทยที่กล่าวมา คือ พระสังวาลย์พระนพก็ดี พระมหาสังวาลย์นพรัตนก็ดี หรือแหวนฝังพลอย 9 อย่างนั้นก็ดี ถือว่าเป็น "เครื่องหมายที่ใช้ประดับสำหรับเกียรติยศ" *ซึ่งประดับกับตัวทั้งสิ้น*

เครื่องราชอิสริยาภรณ์ไทย สมัยหลังปี พ.ศ. 2400 ถึงปัจจุบัน

สมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพได้ทรงพระนิพนธ์ไว้ในหนังสือเรื่อง ตำนานเครื่องราชอิศริยาภรณ์สยาม ความว่า "เครื่องราชอิศริยาภรณ์ซึ่งใช้*ติดประดับกับเสื้อ* เป็นของคิดขึ้นในยุโรปหลายร้อยปีมาแล้ว....ส่วนประเทศทั้งหลายทางอาเซียนี้ก็มีเครื่องประดับสำหรับเครื่องหมายเกียรติยศและบำเหน็จความชอบมาแต่โบราณด้วยกันทุกประเทศ *แต่ใช้เป็นอย่างอื่น* (หมายความว่าใช้ประดับด้วยวิธีอื่น) การใช้เครื่องราชอิศริยาภรณ์*ตามแบบอย่างฝรั่ง* (โดยวิธีประดับกับเสื้อ) เกิดขึ้นในสยามประเทศนี้ก่อน.... พระบาทสมเด็จฯ พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชดำริห์สร้างขึ้นเมื่อราวปีมะเส็ง พ.ศ.2400 เมื่อแรกสร้างนั้นมีแต่ดวงดารา*ติดกับเสื้อ* มักเรียกว่า "ตรา" ...เหตุใดจึงเรียกว่า "ตรา" ข้อนี้สันนิษฐานว่าคงเป็นด้วยเครื่องราชอิศริยาภรณ์ชั้นแรกที่พระบาทสมเด็จฯพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสร้างขึ้นนั้น ทรงพระราชดำริห์เอาลายตราตำแหน่งมาทำลายดาราเครื่องราชอิศริยาภรณ์ดังเช่นดาราเครื่องต้น ทำตามลายพระราชลัญจกรไอยราพต และดาราที่พระราชทานอรรคมหาเสนาบดีก็ทำเป็นลายรูปคชสีห์และรูปราชสีห์ ตามตราตำแหน่งกลาโหม มหาดไทย คนทั้งหลายเห็นทำตามลายตราจึงเรียกว่า "ตรา" .....[10]" สรุปความสำคัญได้ว่า เครื่องราชอิสริยาภรณ์ไทย นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2400 ได้เปลี่ยนวิธีการประดับจากวิธีการประดับกับตัว มาเป็นวิธีการประดับกับเสื้อ ซึ่งนับว่าเป็นวิวัฒนาการที่สำคัญสำหรับประเทศไทย เพราะทำให้สามารถแบ่งแยกยุคสมัยของเครื่องราชอิสริยาภรณ์ได้โดยชัดแจ้ง และยังเป็นจุดให้เกิดการพัฒนาเครื่องราชอิสริยาภรณ์ไทยขึ้นมาอีกหลายชนิดดังที่จะได้กล่าวถึงต่อไป นอกจากนี้การวิวัฒนาการในด้านวิธีการประดับยังทำให้ประเทศไทยได้รับเกียรติในฐานะเป็นประเทศทางภาคพื้นอาเซียที่มีเครื่องราชอิสริยาภรณ์ซึ่งใช้ประดับกับเสื้อเป็นครั้งแรกก่อนประเทศอื่น ๆ ด้วย

นับตั้งแต่พระบาทสมเด็จ ฯ พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงสร้างเครื่องราชอิสริยาภรณ์ดาราไอยราพตเครื่องต้นขึ้นเมื่อราวปี พ.ศ. 2400 แล้ว พระองค์ฯ ได้ทรงสร้างเครื่องราชอิศริยาภรณ์อื่น ๆ ตามลำดับดังต่อไปนี้

– ดาราไอยราพตพระราชทานพระบาทสมเด็จฯ พระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2400)

– ดาราตราคชสีห์ พระราชทานสมเด็จเจ้า-

9 หนังสือเรื่องตำนานเครื่องราชอิศริยาภรณ์สยาม หน้า 8 - 10

10 หนังสือเรื่องตำนานเครื่องราชอิศริยาภรณ์สยาม หน้า 1 - 3

พระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ เมื่อยังเป็นเจ้าพระยาศรีสุริยวงศ์ (พ.ศ. 2400)

– ดารานพรัตน (พ.ศ. 2401–2402)

– ดราช้างเผือก (พ.ศ. 2404)

– ดารามหามงกุฎ (พ.ศ. 2404)

– เหรียญเฉลิมพระชันสาครบ 60 ปีบริบูรณ์ (พ.ศ. 2407)

– ดาราตราราชสีห์ พระราชทานเจ้าพระยาภูธราภัย เมื่อทรงตั้งเป็นที่สมุหนายกในปีชวด (พ.ศ. 2407)

รัชกาลที่ 5

ต่อมาเมื่อพระบาทสมเด็จฯ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติแล้วได้โปรดเกล้า ฯ ให้สร้างเครื่องราชอิสริยาภรณ์ตามลำดับดังนี้

พ.ศ. 2411

– ดาราดวงที่ 1 เป็นลายสุริยมณฑลอย่างดวงตราตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแผ่นดินในเวลานั้น พระราชทานเจ้าพระยาศรีสุริยวงศ์

– ดาราดวงที่ 2 เป็นลายราชสีห์ อย่างครั้งรัชกาลที่ 4 แก้ แต่ที่ตรงพระมหามงกุฎเปลี่ยนเป็นจุลมงกุฎ พระราชทานเจ้าพระยาภูธราภัยที่สมุหนายก

– ดาราดวงที่ 3 ลายคชสีห์ เช่นเดียวกับดาราตราราชสีห์ พระราชทานเจ้าพระยาสุรวงศ์ไวยวัฒน์ที่สมุหพระกลาโหม

– ดาราดวงที่ 4 เป็นลายพระยมขี่สิงห์ ตามตราตำแหน่งเสนาบดีนครบาล สมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพทรงสันนิษฐานว่าทรงสร้างขึ้นพระราชทานเจ้าพระยายมราช (แก้ว สิงหเสนี) ซึ่งเป็นเสนาบดีคนสำคัญอยู่ในเวลานั้น

ดาราตราตำแหน่งทั้ง 4 ดวงนี้ ล้วนประดับเพ็ชร์พลอยอย่างมีค่ายิ่งกว่าครั้งรัชกาลที่ 4 และเปลี่ยนรูปแฉกดาราซึ่งเป็นรัศมีมาเป็นกลีบบัวด้วย

พ.ศ. 2412

ทรงพระราชดำริห์ให้ตั้งระเบียบเครื่องราชอิสริยาภรณ์สยามขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2412 กำหนดเครื่องราชอิสริยาภรณ์เป็น 4 ประเภท คือ

เครื่องราชอิสริยาภรณ์สำหรับราชตระกูล ชื่อ นพรัตนราชวราภรณ์ มีดวงตราประดับอัญมณี 9 อย่าง มีแฉกเป็นรัศมี 8 แฉก ประดับเพ็ชรรอบ (เหมือนดารานพรัตนที่สร้างในรัชกาลที่ 4) มีสายสะพายสีเหลืองขลิบเขียว มีดวงตราสลักโปร่งเป็นอักษรว่า นพรัตนราชวราภรณ์ มีรูปช้างอยู่ข้างล่างสำหรับแขวนที่สายสะพายนั้นด้วย

เครื่องราชอิสริยาภรณ์สำหรับพระราชทานเป็นบำเหน็จความชอบในราชการแผ่นดิน มี 6 ชนิดคือ

ชนิดที่ 1 ชื่อมหาวราภรณ์ ดวงตราเป็นรูปพระเกี้ยวยอดอยู่บนหลังช้างมีฉัตรสองข้าง ขอบกลีบบัว มีเกสรเนื่องรอบวงในประดับเพ็ชร์ เกสรประดับทับทิม ลงยาราชาวดี ผ้าสพายสีแดง มีดวงตราเล็กสลักโปร่งเป็นตัวอักษรว่า “วราภรณ์” มีรูปช้างอยู่ข้างล่าง สำหรับพระราชทานผู้มีความชอบใหญ่ในราชการแผ่นดิน

ชนิดที่ 2 ชื่อมหาสุราภรณ์ ดวงตรามีรูปพระเกี้ยวยอดมีฉัตรสองข้าง ริมเป็นกลีบบัวมีเนื่องเพ็ชร์ ลงยาราชาวดี ผ้าสพายสีน้ำเงิน มีดวงตราเล็กสลักโปร่งเป็นตัวอักษรว่า “สุราภรณ์” มีรูปช้างข้างล่าง สำหรับพระราชทานผู้ที่มีความชอบเป็นที่สองรองวราภรณ์ลงมา

ชนิดที่ 3 ชื่อจุลวราภรณ์ ดวงตรามีรูปพระเกี้ยวยอดอยู่บนหลังช้างมีฉัตรสองข้าง ขอบเป็นกลีบบัว มีเกสร เนื่องรอบวงในประดับเพ็ชร์ เกสรประดับทับทิมลงยาราชาวดี สำหรับติดข้างซ้าย และมีดวงตราเล็กเหมือนอย่างเช่นห้อยผ้าของมหาวราภรณ์ แขวนผ้าเล็กสีแดง สำหรับติดข้างขวา ไว้พระราชทานผู้มีความชอบเป็นที่สามรองลงมา

ชนิดที่ 4 ชื่อจุลสุราภรณ์ ดวงตรามีรูปพระเกี้ยวยอดมีฉัตร สองข้างริมเป็นกลีบบัว มีเนื่องเพ็ชร์ ลงยาราชาวดี สำหรับติดข้างซ้ายและมีดวงเล็กเหมือนอย่างเช่นห้อยผ้าของมหาสุราภรณ์ แขวนผ้าสีน้ำเงิน สำหรับติดข้างขวา ไว้พระราชทานผู้มีความชอบเป็นที่สี่รองลงมา

ชนิดที่ 5 ชื่อนิภาภรณ์ ดวงตรามีรูปพระเกี้ยวยอดบนหลังช้างมีเนื่องประดับเพ็ชร์รอบ มีขอบเป็นรัศมีลงยาราชาวดีทั้งดวง แขวนผ้าสีเหลือง สำหรับ

พระราชทานผู้มีความชอบต่อแผ่นดินเป็นที่ห้ารองลงมา

ชนิดที่ 6 ชื่อภูษนาภรณ์ดวงตรามีรูปพระเกี้ยวยอดอยู่บนหลังช้าง มีฉัตรสองข้าง รอบเป็นกลีบบัวหลวงลงยาราชาวดีทั้งดวง ห้อยผ้าสีแดงสำหรับติดข้างซ้าย ไว้พระราชทานผู้มีความชอบในการแผ่นดิน

เครื่องราชอิสริยาภรณ์สำหรับพระราชทานเป็นบำเหน็จความชอบในพระองค์และทำการช่างฝีมือดี มี 3 ชนิด คือ

รจนาภรณ์ ดวงตรามีรูปพระเกี้ยวยอดฉัตรสองข้าง ขอบเป็นกลีบบัวลายลงยาราชาวดีแต่ขอบนอกห้อยกับผ้าสีน้ำเงิน สำหรับพระราชทานผู้มีความชอบในพระองค์เป็นที่หนึ่ง

ภัทราภรณ์ ดวงตรามีรูปพระเกี้ยวยอด ห้อยผ้าสีเขียว สำหรับพระราชทานผู้มีความชอบในพระองค์เป็นที่สอง

บุษปมาลา เหรียญทองคำ หน้าหนึ่งมีรูปพระเกี้ยวยอด มีฉัตรสองข้าง หน้าหนึ่งมีอักษรพระนาม ห้อยผ้าสีแดง สำหรับพระราชทานผู้ที่มีความชอบในพระองค์เป็นที่สาม

เครื่องราชอิสริยาภรณ์สำหรับพระราชทานฝ่ายทหาร เป็นเหรียญเงิน ชื่อเหรียญจักรมาลา หน้าหนึ่งมีรูปพระเกี้ยวยอด มีฉัตรสองข้าง อีกหน้าหนึ่งมีรูปช้างขอบเป็นจักร ห้อยกับแพรแถบสีน้ำเงิน

เหรียญจักรมาลานี้ สมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพได้ทรงพระนิพนธ์ไว้ในหนังสือตำนานเครื่องราชอิศริยาภรณ์สยาม ความว่า "อนึ่งเหรียญจักรมาลาสำหรับทหารนั้น เมื่อแรกสร้างขึ้น ได้มีการพิธีเสด็จออกพลับพลาที่ท้องสนามหลวง ทหารทุกกรมประชุมพร้อมกันทูนเกล้า ฯ ถวายเหรียญนั้นทรงเป็นเครื่องต้นเป็นปฐมผู้ที่ได้รับพระราชทานเหรียญจักรมาลานั้นในชั้นแรกน้อยคนทีเดียว เพราะพระราชทานแต่เฉพาะผู้ที่มีความชอบในการทหาร มีพระยาสุรศักดิ์มนตรี (แสง ชูโต) ซึ่งเป็นผู้จัดการทหารมหาดเล็ก ฯ เป็นต้น"

ในปีมะเส็ง พ.ศ. 2412 นั้น พระบาทสมเด็จฯ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระราชดำริห์เกี่ยวกับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ อีก 2 ประการ คือ

1. การพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ให้มีประกาศนียบัตร[11]ประทับพระราชลัญจกรแลลายพระราชหัตถ์ ลงพระปรมาภิไธยพระราชทานด้วย

2. มีคำแนะนำถึงลักษณะการประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่ได้รับพระราชทานไปแล้วว่า ควรประดับในลักษณะการแต่งกายอย่างไรและในโอกาสใดจึงจะเป็นที่เฉลิมพระเกียรติยศงามแก่บ้านเมือง เช่น มีความว่า "เครื่องราชอิศริยยศ[12]ซึ่งกล่าวมานี้ ท่านและผู้ที่ได้รับพระราชทานไปแล้วจงได้แต่งเมื่อการประชุมใหญ่ ๆ คือ ถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา.....การพระราชพิธีโสกันต์และทรงผนวชซึ่งเป็นการใหญ่..... ก็ควรจะแต่งเครื่องราชอิสริยาภรณ์นั้นด้วยทุกครั้ง จะได้เป็นที่เฉลิมพระเกียรติยศงามแก่บ้านเมือง" เป็นต้น

พ.ศ. 2416

พระบาทสมเด็จ ฯ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชดำริห์แก้ไขระเบียบเครื่องราชอิสริยาภรณ์อีกครั้งหนึ่ง แล้วจึงทรงตั้งพระราชบัญญัติเครื่องราชอิสริยาภรณ์ขึ้นเป็นครั้งแรก[13]แต่นั้นมา เมื่อทรงสถาปนาเครื่องราชอิสริยาภรณ์อย่างใดขึ้นใหม่หรือแก้ไขอย่างใดก็ดี ย่อมมีพระราชบัญญัติ[14]หรือประกาศกระแสพระบรมราชโองการเป็นประเพณีสืบมา ในปีนี้มี

1. พระราชบัญญัติ ฯ รวมเครื่องราชอิศริยาภรณ์นพรัตนราชวราภรณ์ ช้างเผือก มงกุฎสยาม เหรียญจักรมาลา เหรียญรัตนาภรณ์ และเหรียญบุษปมาลา

2. พระราชบัญญัติทรงสถาปนาเครื่องราช – อิศริยาภรณ์จุลจอมเกล้า

---

11 หนังสือเรื่องตำนานเครื่องราชอิสริยาภรณ์สยาม หน้า 21 และมีภาพในผนวกที่....

12 หนังสือเรื่องเครื่องราชอิสริยาภรณ์สยาม หน้า 22

13 หนังสือตำนานเรื่องเครื่องราชอิสริยาภรณ์สยาม หน้า 25

14 หนังสือประวัติกรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรี และความรู้เกี่ยวด้วยพระราชลัญจกร กับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ พร้อมลำดับเกียรติและวิธีประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ 28 มิถุนายน 2494 หน้า 13

พ.ศ. 2424

1. ทรงสร้างเหรียญสตพรรษมาลา

2. พระราชบัญญัติทรงสถาปนาเครื่องขัตติยราชอิศริยาภรณ์มหาจักรีบรมราชวงศ กับเหรียญดุษฎีมาลา

พ.ศ. 2427

ทรงสร้างเหรียญปราบฮ่อ

พ.ศ. 2429

เพิ่มพระราชบัญญัติเครื่องราชอิศริยาภรณ์จุลจอมเกล้า

พ.ศ. 2432

1. แก้พระราชบัญญัติเครื่องราชอิศริยาภรณ์ (ทุกอย่าง)

1.1 ให้เรียก *"เครื่องราชอิศริยาภรณ์"* แทนเครื่องราชอิศริยยศ หรือคำอื่น ๆ ที่ใช้มาแต่ก่อน

1.2 บัญญัตินามเจ้าพนักงานเครื่องราชอิศริยาภรณ์ เลิกเรียกเป็นภาษาฝรั่งอย่างแต่ก่อน

พ.ศ. 2434

แก้พระราชบัญญัติเครื่องราชอิศริยาภรณ์จุลจอมเกล้า

พ.ศ. 2436

1. ทรงสร้างเหรียญรัชฎาภิเษกมาลา

2. ตั้งพระราชบัญญัติเครื่องราชอิศริยาภรณ์จุลจอมเกล้าฝ่ายหน้าขึ้นใหม่

3. ตั้งพระราชบัญญัติทรงสถาปนาเครื่องราชอิศริยาภรณ์จุลจอมเกล้าฝ่ายใน

4. ตั้งพระราชบัญญัติเครื่องราชอิศริยาภรณ์นพรัตนราชวราภรณ์ขึ้นใหม่

5. ตั้งพระราชบัญญัติเครื่องราชอิศริยาภรณ์ช้างเผือกขึ้นใหม่

6. ตั้งพระราชบัญญัติเครื่องราชอิศริยาภรณ์มงกุฎสยามขึ้นใหม่

7. ตั้งพระราชบัญญัติเครื่องขัตติยราชอิศริยาภรณ์มหาจักรีบรมราชวงศ ขึ้นใหม่

พ.ศ. 2438

1. เพิ่มพระราชบัญญัติเครื่องขัตติยราชอิศริยาภรณ์ มหาจักรีบรมราชวงศ (ว่าด้วยสายสร้อยฯ)

2. แก้พระราชบัญญัติเครื่องราชอิศริยาภรณ์จุลจอมเกล้า

3. พระราชบัญญัติทรงสถาปนาเหรียญจักรพรรดิมาลา

พ.ศ. 2439

แก้พระราชบัญญัติเครื่องขัตติยราชอิศริยาภรณ์มหาจักรีบรมราชวงศ

พ.ศ. 2440

1. ทรงสถาปนาเหรียญราชรุจิ

2. สมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ โดยพระบรมราชานุญาต ทรงสถาปนาเหรียญราชินี

3. ทรงสถาปนาเหรียญประพาสมาลา

พ.ศ. 2442

เพิ่มพระราชบัญญัติเครื่องราชอิศริยาภรณ์จุลจอมเกล้า

พ.ศ. 2443

เพิ่มพระราชบัญญัติเครื่องราชอิศริยาภรณ์จุลจอมเกล้า

พ.ศ. 2445

พระราชบัญญัติทรงสถาปนาเหรียญเครื่องราชอิศริยาภรณ์ช้างเผือกและมงกุฎสยาม

พ.ศ. 2446

พระราชบัญญัติทรงสถาปนาเหรียญทวิธาภิเษก

พ.ศ. 2447

1. ตั้งพระราชบัญญัติเหรียญจักรมาลาขึ้นใหม่

2. ทรงสถาปนาเหรียญรัตนาภรณ์รัชกาลที่ 4

พ.ศ. 2450

ทรงสถาปนาเหรียญรัชมงคล

พ.ศ. 2451

ทรงสถาปนาเหรียญรัชมังคลาภิเษก

พ.ศ. 2452

1. ตั้งพระราชบัญญัติเครื่องราชอิศริยาภรณ์ช้างเผือกขึ้นใหม่

2. ตั้งพระราชบัญญัติเครื่องราชอิศริยาภรณ์มงกุฎสยามขึ้นใหม่

3. เพิ่มพระราชบัญญัติเครื่องขัตติยราชอิศริยาภรณ์มหาจักรีบรมราชวงศ

4. เพิ่มพระราชบัญญัติเครื่องราชอิศริยาภรณ์จุลจอมเกล้า

รัชกาลที่ 6

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จ ฯ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ได้ทรงพระราชดำริห์สถาปนาแก้ไขเพิ่มเติมเครื่องราชอิศริยาภรณ์ ดังต่อ-ไปนี้

พ.ศ. 2453

ทรงสถาปนาเหรียญรัตนาภรณ์รัชกาลที่ 6

พ.ศ. 2454

1. ทรงสถาปนาเหรียญบรมราชาภิเษก

2. พระราชบัญญัติทรงสถาปนาเครื่องราชอิศริยาภรณ์วชิรมาลา

3. พระราชบัญญัติทรงสถาปนาเครื่องราชอิศริยาภรณ์รัตนวราภรณ์

4. แก้พระราชบัญญัติเหรียญจักรพรรดิมาลา

5. แก้พระราชบัญญัติเครื่องราชอิศริยาภรณ์ช้างเผือก

พ.ศ. 2455

1. แก้พระราชบัญญัติเครื่องราชอิศริยาภรณ์จุลจอมเกล้า ฝ่ายหน้า

2. แก้พระราชบัญญัติเครื่องราชอิศริยาภรณ์จุลจอมเกล้า ฝ่ายใน

3. พระราชบัญญัติทรงสถาปนาเหรียญราชนิยม

พ.ศ. 2456

ประกาศแก้พระราชบัญญัติเครื่องราชอิศริยาภรณ์นพรัตนราชวราภรณ์

พ.ศ. 2457

เพิ่มเติมพระราชบัญญัติเครื่องราชอิศริยาภรณ์จุลจอมเกล้า ฝ่ายหน้า

พ.ศ. 2459

แก้พระราชบัญญัติเครื่องราชอิศริยาภรณ์จุลจอมเกล้า ฝ่ายใน

พ.ศ. 2460

แก้พระราชบัญญัติเครื่องราชอิสริยาภรณ์รัตนวราภรณ์

พ.ศ. 2461

1. พระราชบัญญัติเครื่องราชอิศริยาภรณ์รามาธิบดี

2. แก้พระราชบัญญัติเครื่องราชอิศริยาภรณ์รัตนวราภรณ์

3. เพิ่มเติมพระราชบัญญัติเครื่องราชอิศริยาภรณ์มงกุฎสยาม

4. พระราชบัญญัติเครื่องราชอิศริยาภรณ์วัลล-ภาภรณ์

5. ทรงสถาปนาเหรียญที่ระลึกพระราชสงครามยุโรป

พ.ศ. 2463

1. แก้พระราชบัญญัติเครื่องราชอิสริยาภรณ์จุลจอมเกล้า ฝ่ายหน้า

2. เพิ่มเติมพระราชบัญญัติเครื่องราชอิสริยาภรณ์วัลลภาภรณ์

พ.ศ. 2465

เพิ่มเติมพระราชบัญญัติเครื่องราชอิสริยาภรณ์รัตนวราภรณ์

พ.ศ. 2466

1. แก้ไขพระราชบัญญัติเครื่องราชอิสริยาภรณ์จุลจอมเกล้า ฝ่ายหน้า

2. ประกาศให้ใช้สายสะพายเครื่องราชอิสริยา-ภรณ์มหาปรมาภรณ์กับมหาวชิรมงกุฎเปลี่ยนจากสะพายบ่าขวา มาสะพายบ่าซ้าย

พ.ศ. 2468

พระราชบัญญัติสถาปนาเหรียญสารทูลมาลา

รัชกาลที่ 7

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จฯพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงสถาปนาเครื่องราชอิสริยาภรณ์ดังนี้

พ.ศ. 2468

พระราชบัญญัติเหรียญบรมราชาภิเษก

พ.ศ. 2469

พระราชบัญญัติเหรียญรัตนาภรณ์

พ.ศ. 2470

พระราชบัญญัติเหรียญราชรุจิ

พ.ศ. 2475

พระราชบัญญัติเหรียญเฉลิมพระนคร 150 ปี

พ.ศ. 2476

พระราชบัญญัติเหรียญพิทักษ์รัฐธรรมนูญ

รัชกาลที่ 8

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จฯพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล ได้ทรงสถาปนาเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ดังนี้

พ.ศ.2480

พระราชบัญญัติเหรียญรัตนาภรณ์

พ.ศ. 2484

1. พระราชกำหนดเหรียญกล้าหาญ
2. พระราชกำหนดเหรียญชัยสมรภูมิ
3. พระราชกำหนดเหรียญช่วยราชการเขตภายใน
4. พระราชบัญญัติเครื่องขัตติยราชอิสริยาภรณ์มหาจักรีบรมราชวงศ
5. พระราชบัญญัติเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นโบราณมงคลนพรัตนราชวราภรณ์
6. พระราชบัญญัติเครื่องราชอิสริยาภรณ์จุลจอมเกล้า
7. พระราชบัญญัติเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นที่เชิดชูยิ่งช้างเผือก
8. พระราชบัญญัติเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติยศยิ่งมงกุฎไทย
9. พระราชบัญญัติเหรียญดุษฎีมาลา
10. พระราชบัญญัติเหรียญราชนิยม
11. พระราชบัญญัติเหรียญจักรมาลาและจักรพรรดิมาลา

พ.ศ. 2485

1. พระราชบัญญัติเหรียญจักรมาลาและจักรพรรดิมาลา (ฉบับที่ 2)
2. พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระราชกำหนดเหรียญกล้าหาญ
3. พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระราชกำหนดเหรียญชัยสมรภูมิ
4. พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระราชกำหนดเหรียญช่วยราชการเขตภายใน
5. พระราชบัญญัติเหรียญดุษฎีมาลา (ฉบับที่ 2)
6. พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระราชกำหนดเหรียญชัยสมรภูมิ พ.ศ. 2484 (ฉบับที่ 2)
7. พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระราชกำหนดเหรียญช่วยราชการเขตภายใน พ.ศ. 2484 (ฉบับที่ 2)
8. พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยแพรแถบเหรียญชัยสมรภูมิ
9. พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยแพรแถบเหรียญช่วยราชการเขตภายใน

พ.ศ. 2488

1. พระราชกฤษฎีกายกเลิกพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยแพรแถบเหรียญชัยสมรภูมิ พ.ศ. 2485

2. พระราชกฤษฎีกายกเลิกพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยแพรแถบเหรียญช่วยราชการเขตภายใน พ.ศ. 2485

พ.ศ. 2489

พระราชบัญญัติเหรียญศานติมาลา

รัชกาลที่ 9

เครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ได้ทรงสถาปนาถึงพ.ศ. 2523 มีดังนี้

พ.ศ. 2493

พระราชบัญญัติเหรียญบรมราชาภิเษก

พ.ศ. 2494

พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยแพรแถบเหรียญชัยสมรภูมิ

พ.ศ. 2495

พระราชบัญญัติเหรียญรัตนาภรณ์

พ.ศ. 2497

พระราชบัญญัติเหรียญราชการชายแดน

พ.ศ. 2498

พระราชกฤษฎีกากำหนดเครื่องหมายสำหรับแพรแถบเครื่องราชอิสริยาภรณ์และที่ให้เป็นดุมเสื้อ (ฉบับที่ 2)

พ.ศ. 2499

พระราชบัญญัติเหรียญ 25 พุทธศตวรรษ

พ.ศ. 2502

พระราชบัญญัติเหรียญราชรุจิ

พ.ศ. 2503

1. พระราชบัญญัติเครื่องราชอิสริยาภรณ์รามาธิบดีอันมีศักดิ์
2. พระราชกฤษฎีกากำหนดเครื่องหมายสำหรับประดับแพรแถบเครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่ใช้เป็นดุมเสื้อ (ฉบับที่ 2)

พ.ศ. 2504

พระราชบัญญัติเหรียญที่ระลึกในการเสด็จพระราชดำเนินเยือนสหรัฐอเมริกาและทวีปยุโรป

พ.ศ. 2505

1. พระราชบัญญัติเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นมงคลยิ่งราชมิตราภรณ์
2. พระราชกฤษฎีกากำหนดเครื่องหมาย สำหรับประดับแพรแถบเครื่องราชอิสริยาภรณ์ (ฉบับที่ 3)

พ.ศ. 2510

พระราชบัญญัติการประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์และเหรียญของทหารหญิง

พ.ศ. 2511

ระเบียบว่าด้วยการขอพระราชทานเหรียญราชการชายแดน สิทธิของผู้ได้รับพระราชทานและการเรียกเหรียญ และบัตรราชการชายแดนคืน พ.ศ. 2511

พ.ศ. 2512

1. พระราชบัญญัติเหรียญพิทักษ์เสรีชน
2. ระเบียบว่าด้วยการขอพระราชทาน การประดับและกรณีที่ให้ประดับเหรียญพิทักษ์เสรีชน สิทธิบัตรประจำตัว และการเรียกเหรียญกับบัตรประจำตัวผู้ได้รับพระราชทานเหรียญพิทักษ์เสรีชนคืน พ.ศ. 2512

พ.ศ. 2514

พระราชบัญญัติเหรียญที่ระลึกงานพระราชพิธีรัชดาภิเษก

พ.ศ. 2515

ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 304 (แก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายว่าด้วยเหรียญพิทักษ์เสรีชน)

ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 305 เรื่องสร้างเหรียญสนองเสรีชน

ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 318 เรื่องสร้างเหรียญที่ระลึกพระราชพิธีสถาปนาสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช สยามมกุฎราชกุมาร

พ.ศ. 2516

ระเบียบว่าด้วยการมอบ การประดับ และกรณีที่ให้ประดับเหรียญสนองเสรีชน พ.ศ. 2516

พ.ศ. 2520

ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องระเบียบการประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีศักดิ์รามาธิบดี และการประดับเครื่องหมายเชิดชูเกียรติเข็มกล้ากลาง สมร แห่งเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีศักดิ์รามาธิบดี

พ.ศ. 2521

พระราชบัญญัติเหรียญที่ระลึกสถาปนาสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา

หมายเหตุ

เพื่อประโยชน์ทางการศึกษาเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของเครื่องราชอิสริยาภรณ์ไทยได้สรุปเฉพาะปี พ.ศ. ที่สถาปนาเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชนิดสำคัญ ๆ เป็นรูปแผนภูมิดังที่ได้แสดงไว้แล้วนี้ ส่วนปี พ.ศ. ที่มีการแก้ไขเพิ่มเติมหรือเปลี่ยนแปลงเครื่องราชอิสริยาภรณ์นั้นเห็นว่ามีความจำเป็นน้อยกว่าจึงไม่ได้นำมาแสดงไว้ด้วย

ประวัติเครื่องราชอิสริยาภรณ์ไทย

ก่อนปี พ.ศ. 2400
(ไม่ได้ใช้ประดับกับเสื้อ)

สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี
(หรือนานกว่านั้น)

- แหวนทองคำ เป็นทองเนื้อสูงอย่างเอก
- ขุดหลุมฝังพลอย 9 อย่าง
- พระสังวาลย์พระนพ

กรุงรัตนโกสินทร์เป็นราชธานี

- พระมหาสังวาลย์นพรัตน (รัชกาลที่ 1 พ.ศ. 2328)

หลังปีพ.ศ. 2400
(ใช้ประดับกับเสื้อ)

รัชกาลที่ 4

- พ.ศ. 2400 ดาราไอยราพต
  - ดาราตราคชสีห์
- พ.ศ. 2401 ดารานพรัตน
- พ.ศ. 2404 ดาราช้างเผือก
  - ดาราพระมหามงกุฎ (ฝ่ายใน)
- พ.ศ. 2407 เหรียญเฉลิมพระชันษา
  - ดาราตราราชสีห์

รัชกาลที่ 5

- พ.ศ. 2411 ดาราสุริยมณฑล
  - ดาราตราราชสีห์
  - ดาราตราคชสีห์
  - ดาราตราพระยมพี่สิงห์
- พ.ศ. 2412 นพรัตนราชวราภรณ์
  - มหาวราภรณ์
  - มหาสุราภรณ์
  - จุลวราภรณ์
  - จุลสุราภรณ์
  - นิภาภรณ์
  - ภูษนาภรณ์
  - รจนาภรณ์
  - ภัทราภรณ์
  - บุษปมาลา
  - เหรียญจักรมาลา
- พ.ศ. 2416 จุลจอมเกล้า (ฝ่ายหน้า)
  - เหรียญรัตนาภรณ์
  - ช้างเผือก – มงกุฎไทย
- พ.ศ. 2424 เหรียญสตพรรษมาลา
  - เครื่องขัตติยราชอิสริยาภรณ์
  - มหาจักรีบรมราชวงศ์
  - เหรียญดุษฎีมาลา
- พ.ศ. 2427 เหรียญปราบฮ่อ
- พ.ศ. 2429 จุลจอมเกล้า (ฝ่ายใน)
- พ.ศ. 2436 เหรียญรัชดาภิเษกมาลา
- พ.ศ. 2438 เหรียญจักรพรรดิมาลา
- พ.ศ. 2440 เหรียญราชรุจิ
  - เหรียญประพาสมาลา
- พ.ศ. 2446 เหรียญทวีชาภิเษก
- พ.ศ. 2447 เหรียญรัตนาภรณ์ ร.4
- พ.ศ. 2450 เหรียญรัชมงคล
- พ.ศ. 2451 เหรียญรัชมังคลาภิเษก

รัชกาลที่ 6

- พ.ศ. 2453 เหรียญรัตนาภรณ์
- พ.ศ. 2454 เหรียญบรมราชาภิเษก
  - ตราวชิรมาลา
  - ตรารัตนวราภรณ์
- พ.ศ. 2455 เหรียญพระราชนิยม
- พ.ศ. 2461 รามาธิบดี
  - ตราวัลลภาภรณ์
  - เหรียญที่ระลึกงานพระราชสงครามยุโรป
- พ.ศ. 2468 เหรียญสารทูลมาลา

รัชกาลที่ 7

- พ.ศ. 2468 เหรียญบรมราชาภิเษก
- พ.ศ. 2469 เหรียญรัตนาภรณ์
- พ.ศ. 2470 เหรียญราชรุจิ
- พ.ศ. 2475 เหรียญเฉลิมพระนคร 150 ปี
- พ.ศ. 2476 เหรียญพิทักษ์รัฐธรรมนูญ

รัชกาลที่ 8

- พ.ศ. 2480 เหรียญรัตนาภรณ์
- พ.ศ. 2484 เหรียญกล้าหาญ
  - เหรียญชัยสมรภูมิ
  - เหรียญรุ่งการเขตภายใน
- พ.ศ. 2489 เหรียญศานติมาลา

รัชกาลปัจจุบัน

- พ.ศ. 2493 เหรียญบรมราชาภิเษก
- พ.ศ. 2495 เหรียญรัตนาภรณ์
- พ.ศ. 2497 เหรียญราชการชายแดน
- พ.ศ. 2499 เหรียญ 25 พุทธศตวรรษ
- พ.ศ. 2502 เหรียญราชรุจิ
- พ.ศ. 2504 เหรียญที่ระลึกในการเสด็จพระราชดำเนินเยือนสหรัฐและทวีปยุโรป
- พ.ศ. 2505 ราชมิตราภรณ์
- พ.ศ. 2512 เหรียญพิทักษ์เสรีชน
- พ.ศ. 2514 เหรียญรัชดาภิเษก
- พ.ศ. 2515 เหรียญที่ระลึกสถาปนาสมเด็จพระบรมฯ
  - เหรียญสนองเสรีชน
- พ.ศ. 2521 เหรียญที่ระลึกสถาปนาสมเด็จพระเทพฯ

พระบรมรูป
พระบาทสมเด็จฯ พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
ทรงเครื่องราชอิสริยาภรณ์ดาราไอยราพต
เครื่องต้น (ร.4) ฉายกับ
สมเด็จพระเทพศิรินทราบรมราชินี

ดาราไอยราพตเครื่องต้น (ร.4)

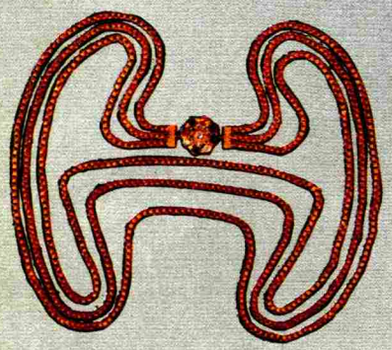

พระสังวาลย์พระนพ

พระมหาสังวาลย์นพรัตน์

พระปฐมบรมราชานุสาวรีย์
สมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก
ทรงพระสังวาลย์พระนพ
และพระมหาสังวาลย์นพรัตน

ดาราไอยราพตเครื่องต้น ร.4 (ด้านหน้า)
ดาราไอยราพตเครื่องต้น ร.4 (ด้านหลัง)

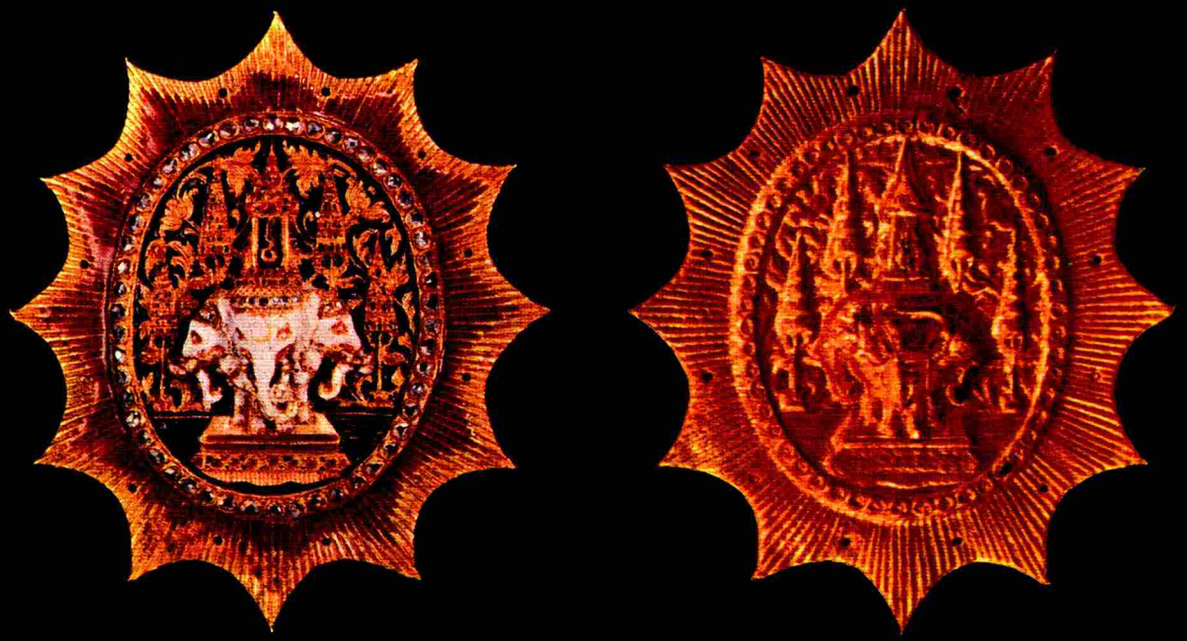

ดาราไอยราพต
ที่พระราชทานพระบาทสมเด็จฯ
พระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว
(ด้านหน้า)
ดาราไอยราพต
ที่พระราชทานพระบาทสมเด็จฯ
พระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว
(ด้านหลัง)

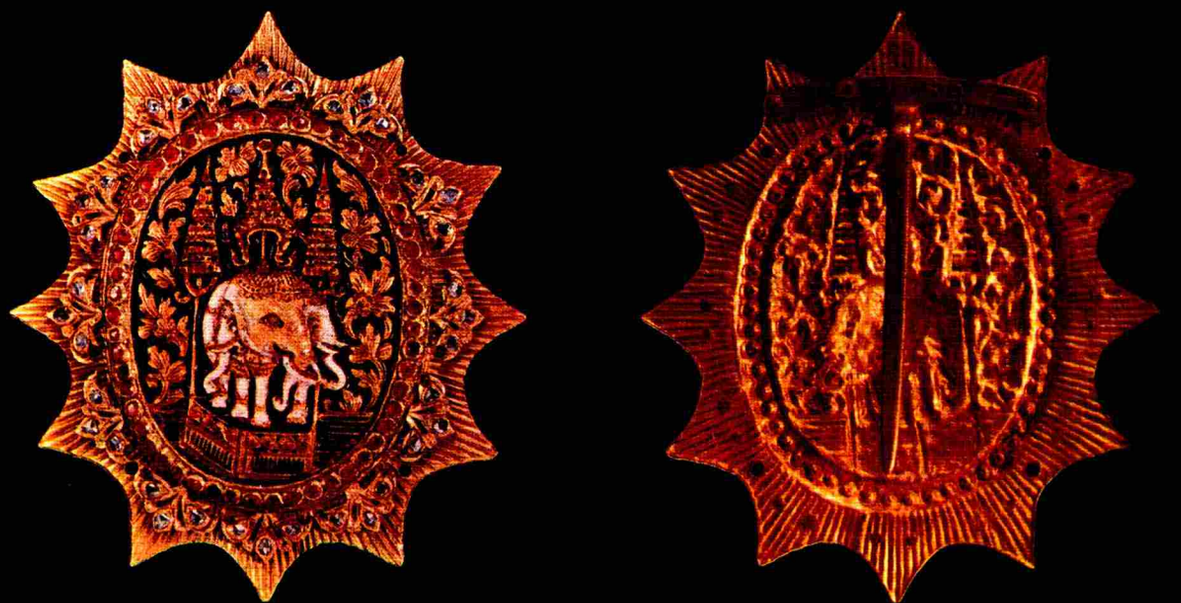

พระบรมรูปพระบาทสมเด็จฯ
พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
ทรงตราฝรั่งเศสกับดารานพรัตน
ฉายกับพระบาทสมเด็จฯ
พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

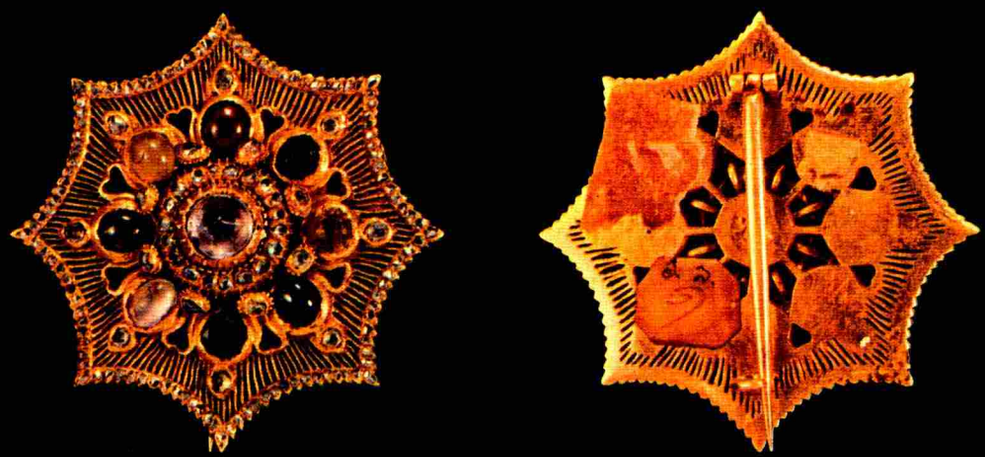

ดารานพรัตน ร.4 (ด้านหน้า)
ดารานพรัตน ร.4 (ด้านหลัง)

1. ดาราช้างเผือก ร.4 (ทำในประเทศไทย)
2.ดาราช้างเผือก ร.4 (ทำจากยุโรป)

ผังภาพ

1 2

กรมพระราชวังบวรวิชัยชาญ
ทรงสายสะพาย กับดาราออสเตรีย
กับดารานพรัตน และดาราช้างเผือก
พิเศษ ร.4 (ทำจากยุโรป)

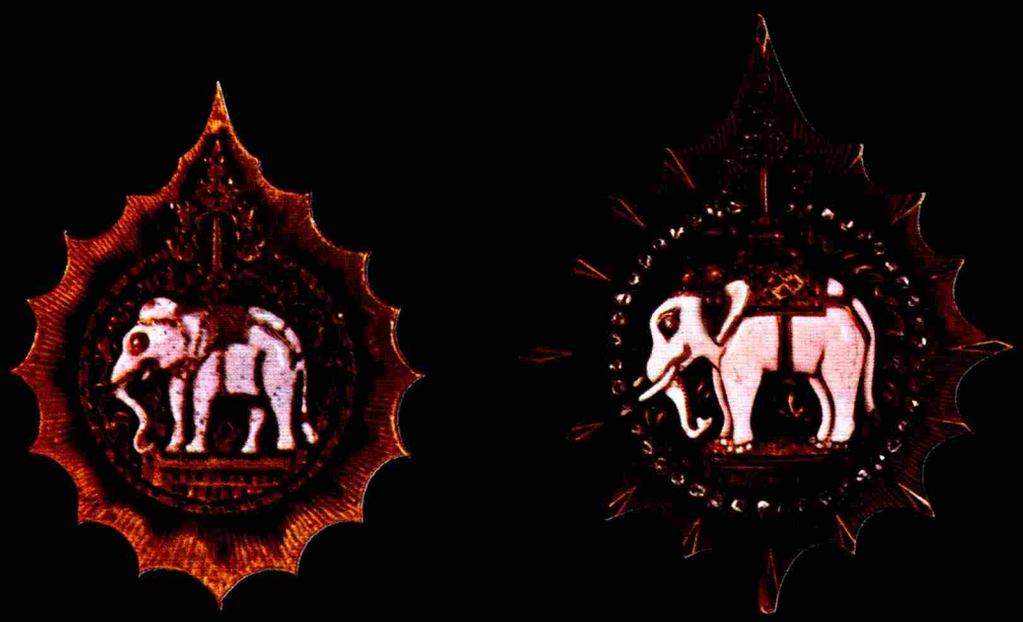

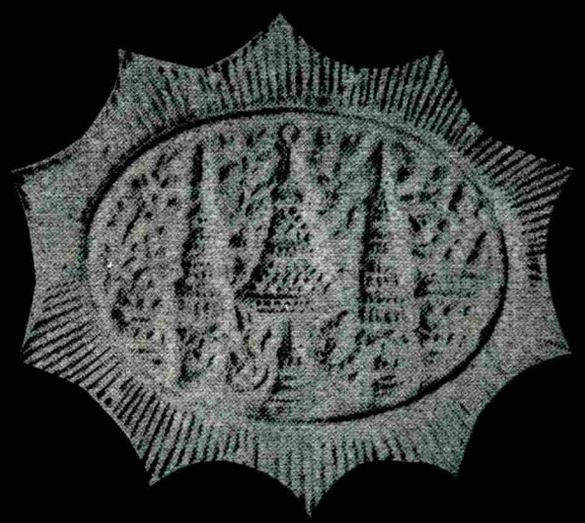

ดาราตราพระมหามงกุฎฝ่ายใน

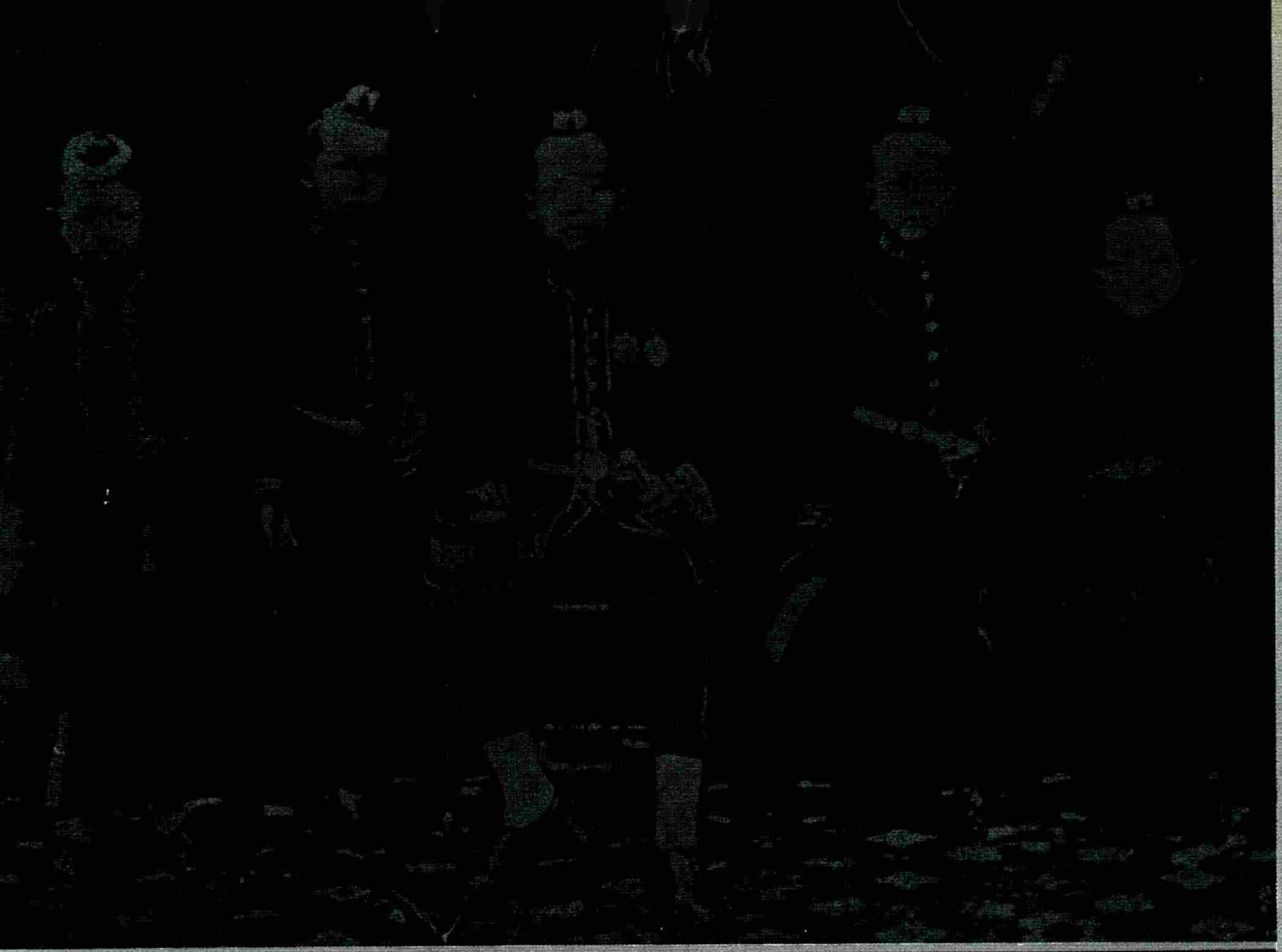

พระบรมรูปพระบาทสมเด็จฯ
พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงคารา
นพรัตนกับเหรียญเฉลิมพระชันษา ร.4

เหรียญเฉลิมพระชันษา ร.4 (ด้านหน้า)
เหรียญเฉลิมพระชันษา ร.4 (ด้านหลัง)

ดาราตราสุริยมณฑล

สมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์
ติดดารานพรัตน ดาราตราสุริยมณฑล
กับตราต่างประเทศ

ดาราตราราชสีห์

เจ้าพระยาภูธราภัย ติดดารา-
ตราราชสีห์ กับตราต่างประเทศ
ดาราตราจุลจอมเกล้า ดาราตรามงกุฎสยาม

THAI NATIONAL ASSEMBLY LIBRARY
3961101034

ดาราตราคชสีห์

เจ้าพระยาสุรวงศ์ วัยวัฒน์
ติดดาราตราคชสีห์ ดาราตราช้างเผือก
ดาราตรามงกุฎสยาม กับตราต่างประเทศประเทศ

สมบัติห้องสมุดรัฐสภา

ดาราตราพระยมขี่สิงห์

ตรานพรัตนราชวราภรณ์
แรกจัดระเบียบใน ร.๕

ตรามหาวราภรณ์
แรกจัดระเบียบใน ร.๖

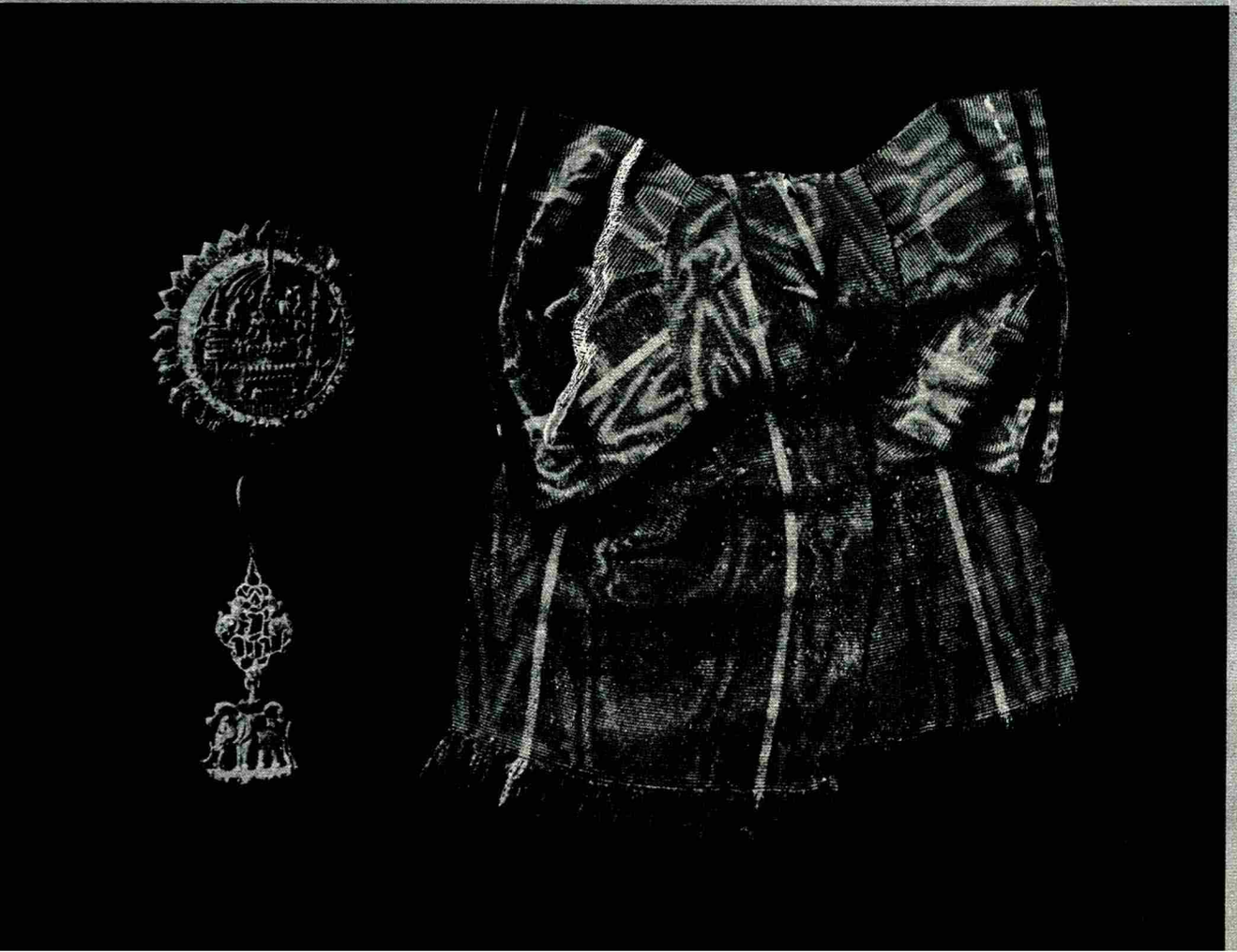

ตรามหาสุราภรณ์
แรกจัดระเบียบใน ร.๖

ตราจุลวราภรณ์
แรกจัดระเบียบใน ร.๕

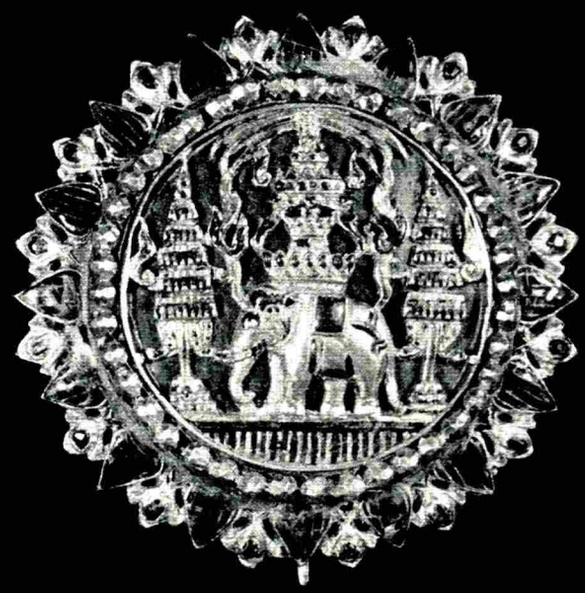

ตราจุลสุราภรณ์
แรกจัดระเบียบใน ร.๕

ตรานิภาภรณ์
แรกจัดระเบียบใน ร.5

พระรูปสมเด็จเจ้าฟ้าจาตุรนต์รัศมี
ทรงดาราตรานพรัตน กับตรานิภาภรณ์
ชั้นแรกจัดระเบียบในรัชกาลที่ 5

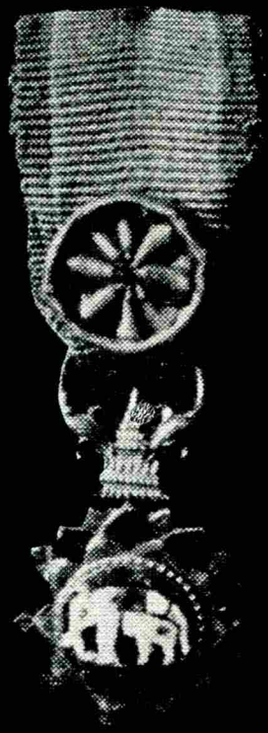

ตราภูษนาภรณ์
แรกจัดระเบียบใน ร.5

1. ตราจุลาภรณ์

2. ตราภัทราภรณ์

3. เหรียญบุษปมาลา

แรกจัดระเบียบใน ร. 5

ผังภาพ

1

2 3

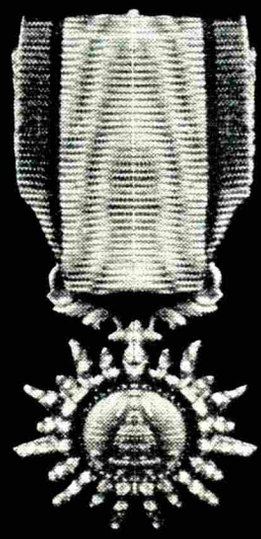

เหรียญจักรมาลา
แรกจัดระเบียบใน ร.5

อุดมการณ์ของเครื่องราชอิสริยาภรณ์ไทย

อุดมการณ์ของเครื่องราชอิสริยาภรณ์ไทย

เครื่องราชอิสริยาภรณ์ คือ "เครื่องหมายที่ใช้ประดับสำหรับเกียรติยศ"

เมื่อนำข้อความข้างต้นนี้พิจารณารวมกับข้อความที่สมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพได้ทรงพระนิพนธ์ขึ้นไว้ ในหนังสือตำนานเครื่องราชอิสริยาภรณ์สยามว่า "มักเป็นของซึ่งพระเจ้าแผ่นดินพระราชทานเป็นเครื่องหมายเกียรติยศและบำเหน็จความชอบ"[15] แล้ว ก็พอจะมองเห็นเค้าเงื่อนอันเป็นแนวความคิดที่เป็นจุดกำเนิดในการสร้างเครื่องราชอิสริยาภรณ์ไทยเพื่อบรรลุถึงซึ่งความสำเร็จอันสูงสุดที่ได้ตั้งไว้เป็นจุดประสงค์ของชาติ ดังที่เรียกในปัจจุบันว่า *"อุดมการณ์แห่งชาติ"*

อุดมการณ์ของเครื่องราชอิสริยาภรณ์ไทยมีอยู่อย่างไร และมีหลักฐานพอที่จะนำมาแสดงให้ปรากฏได้หรือไม่นั้น เป็นเรื่องที่น่าสนใจสำหรับผู้ประสงค์ที่จะศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับเรื่องนี้อยู่เป็นอันมาก เพราะในขณะนี้ยังไม่มีเอกสารหลักฐานใด ๆ ที่รวบรวมและแสดงความเห็นไว้โดยเอกเทศ ผู้ที่ต้องการทราบเพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติหน้าที่ราชการเกี่ยวกับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ (ให้สำเร็จด้วยความถูกต้องเรียบร้อย) ก็ดี หรือผู้ที่ประสงค์ที่จะศึกษาหาความรู้ดังกล่าวข้างต้นก็ดี ย่อมจักต้องขวนขวายเสาะหาจากเอกสารหลักฐานซึ่งมีอยู่กระจัดกระจายโดยทั่วไป ฉะนั้น เพื่อประโยชน์ทั้งแก่ผู้มีหน้าที่ปฏิบัติฯและผู้ที่ประสงค์จะใช้เป็นแนวทางในการค้นคว้าศึกษาในเรื่องนี้ต่อไป จึงได้คัดลอกเรียบเรียงข้อความสำคัญเกี่ยวกับอุดมการณ์ของเครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่แสดงไว้ในที่ต่าง ๆ มาจัดไว้ให้เป็นหมวดหมู่ดังต่อไปนี้.

พระราชบัญญัติ พระบรมราชาธิบาย พระราชนิพนธ์ พระราชพงศาวดาร *มีความปรากฏใน*

1. พระราชบัญญัติเครื่องราชอิสริยาภรณ์ (ปีระกา) พ.ศ. 2416 ความว่า

"แต่โบราณกาลครั้งพระนครศรีอยุธยายังเป็นราชธานี ในเครื่องราชูปโภค*สำหรับพระพิชัยสงคราม*มีพระสังวาลย์นพรัตนสายหนึ่ง"[16]

2. พระบรมราชาธิบาย พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 4 ความว่า

"อันมีธรรมเนียมในสยามมาแต่เดิมว่า ให้มีแหวนทองคำเนื้อสูงอย่างเอก.....ขุดหลุมพลอย 9 แห่ง แล้วฝังพลอย 9 อย่าง.....พระเจ้าแผ่นดินก็ทรง..... เมื่อเวลาการพิธีซึ่งสมมตว่าเป็นมงคล.....คือ.....วางศิลาแรกในการก่อตึก ก่อกำแพงแล*ป้อมใด*ๆ ที่พระเจ้าแผ่นดินหรือผู้ใหญ่แทนพระเจ้าแผ่นดินจะได้ลงมือเป็นฤกษ์"[17]

3. พระราชบัญญัติเครื่องขัตติยราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติคุณรุ่งเรืองยิ่งมหาจักรีบรมราชวงศ พ.ศ. 2425 ความว่า

"โดยทรงพระอนุสรคำนึงถึงพระเดชพระคุณพระบาทสมเด็จฯพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ซึ่งเป็นปฐมในพระบรมราชวงศ *ได้ทรงสถาปนากรุงเทพมหานครอมรรัตนโกสินทร์เป็นราชธานี และปราบปรามหมู่ปรปักษ์ปัจจามิตรทุกทิศทุกทาง แผ่พระราชอาณาจักรกว้างใหญ่ไพศาล แล้วทรงประดิษฐานพระบรมราชวงศ ดำรงสยามประเทศปกครองไพร่ฟ้าประชาชนให้ร่มเย็นเป็นสุขสำราญสืบเนื่องมาถึง 100 ปี* สมควรจะเชิดชูเฉลิมพระเกียรติยศให้สมกับพระบารมีที่เป็นเชษฐชนกาธิบดีแห่งพระราชอาณาจักร *จึงทรงพระราชดำริห์สร้างเครื่องราชอิศริยาภรณ์ขึ้น*"[18]

4. พระราชบัญญัติเครื่องราชอิศริยยศจุลจอมเกล้าฯ ปีระกาเบญจศก จุลศักราช 1235 (พ.ศ. 2416) ความว่า

"เราพระเจ้ากรุงสยาม ขอประกาศแก่พระบรมวงศานุวงศ์แลท่านเสนาบดี แลข้าราชการผู้ใหญ่

---

15 *หนังสือตำนานเครื่องราชอิศริยาภรณ์สยาม หน้า 1*

16 *หนังสือตำนานเครื่องราชอิศริยาภรณ์สยาม หน้า 59และราชกิจจานุเบกษา เล่ม 1 น้าเบอร์ 114 วันอาทิตย์ เดือน 8 แรม 12 ค่ำ ปีจอ ฉศก 1236*

17 *หนังสือตำนานเครื่องราชอิศริยาภรณ์สยาม หน้า 8-9*

18 *หนังสือตำนานเครื่องราชอิศริยาภรณ์สยาม หน้า 37*

ผู้น้อยให้ทราบทั่วกันว่า ซึ่งท่านทั้งหลายได้มอบสิริราชสมบัติให้เรา ยกขึ้นเป็นพระเจ้ากรุงสยามมิได้มีความรังเกียจนั้น เราคำนึงคิดเห็นการดีของท่านเป็นอันมาก ด้วยแต่กรุงเทพทวาราวดีศรีอยุธยาเก่ายังดำรงอยู่นั้น พระเจ้าแผ่นดินได้ดำรงราชสมบัติมาถึง 34 พระองค์ เวลาเมื่อเปลี่ยนผลัดแผ่นดินใหม่บางครั้งก็เกิดยุทธนาการแย่งชิงด้วยอำนาจซึ่งกันและกัน จนถึงเกิดศึกในกลางพระนครเป็นพิบัติต่าง ๆ ด้วยถือเป็นพวกเป็นเหล่าแตกร้าวปราศจากสามัคคีมีมานะทฤฐิ ไม่คิดตามการที่สมควรแทบจะทุกครั้งทุกคราวมาจนถึงตั้งกรุงรัตนโกสินทรมหินทรายุธยานี้ พระบรมราชวงศ์ซึ่งได้ดำรงสิริราชสมบัติ เป็นประถมกระษัตริย์มาถึง 4 พระองค์ นับได้ 90 ปีเศษ จนถึงแผ่นดินปัตยุบันนี้ *ก็มิได้เกิดยุทธนาการแย่งชิงกันให้ได้ความเดือดร้อนแก่ประชาราษฎรแต่สักครั้งหนึ่งเลย* ควรจะเห็นความดีความชอบอันใหญ่ยิ่งในพระบรมวงศานุวงศ์แลข้าราชการทั้งปวง.....รับฉลองพระเดชพระคุณมิให้เสื่อมสูญเสียพระเกียรติยศ.....มีฉันทัธยาศรัยพร้อมใจกันภักดีสัตย์ซื่อต่อพระบรมราชวงศ์นี้..... มิได้คิดอริร้าวราน ก็เป็นความดีอย่างยิ่ง *เพราะฉะนั้นเรามีจิตรคิดจะทำนุบำรุงวงศ์ตระกูลของท่านทั้งหลาย ให้เจริญยืนยาวปรากฏไปสิ้นกาลนาน จึงให้สร้างตราเครื่องราชอิศริยยศ.....เพื่อให้รฤกถึงท่านผู้ใหญ่ที่ได้รักษาแผ่นดินบังคับการมาแต่ก่อน ตลอดจนถึงท่านผู้ที่ได้ทำนุบำรุงแผ่นดินแลรักษาการปัตยุบันนี้.....แล้วจงตั้งจิตรพร้อมใจกันช่วยทำนุบำรุงแผ่นดินแลช่วยรักษาวงศ์ตระกูลซึ่งกันแลกันสืบต่อไป ให้ปราศจากอคติสี่ประการ ประกอบสามัคคีสโมสรเป็นนิรันดรกาล*"[19]

5. พระบรมราชโองการ ฯ พระบาทสมเด็จ ฯ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อวันที่ 6 เมษายน พ.ศ. 2461 ความว่า

"โดยทรงพระราชปรารภว่า *ราชการทหารเป็นกิจพิเศษอย่างหนึ่ง ซึ่งผู้ปฏิบัติราชการอย่างนั้นต้องออกกำลังแรงและปัญญาอย่างอุกฤษฐ ทั้งต้องพร้อมอยู่เสมอที่จะสละชีวิตเป็นราชพลี และเพื่อรักษาอิศระภาพบำรุงความรุ่งเรืองแห่งชาติบ้านเมือง* สมควรจะมีเครื่องราชอิศริยาภรณ์สำหรับบำเหน็จความชอบแก่ผู้ทำดีในราชการแผนกนี้เป็นพิเศษอีกส่วนหนึ่ง *จึงโปรดฯให้สถาปนาเครื่องราชอิศริยาภรณ์นี้ขึ้น ให้เรียกนามว่า "เครื่องราชอิศริยาภรณ์อันมีศักดิรามาธิบดี"*[20]

6. พระราชพงษาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ (รัชกาลที่ 1)[21] ความว่า

" ลุจุลศักราช 1147 ปีมะเส็ง:.....การสร้างพระนครและพระมหาปราสาทราชนิเวศ สำเร็จดังพระราชประสงค์ จึงทรงพระดำริห์ว่า เมื่อปีขาลจัตวาศก ได้ทำการพระราชพิธีปราบดาภิเษกแต่โดยสังเขป ยังไม่พร้อมมูลเต็มตามตำรา และบัดนี้ก็ได้ทรงสร้างพระนครและราชมณเฑียรสถานขึ้นใหม่ ควรจะทำพระราชพิธีบรมราชาภิเษก ให้เต็มตามแบบแผนโบราณราชประเพณี *จะได้เป็นพระเกียรติยศและศรีสวัสดิมงคลแก่บ้านเมือง เป็นที่เจริญสุขแก่**ไพร่ฟ้าประชาราษฎรทั่วไป**ในพระราชอาณาเขตต์*.....จึงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯให้จัดการพระราชพิธีบรมราชาภิเษก..... ในพระที่นั่งอมรินทราภิเษกนั้น ด้านบูรพทิศตั้งเคียงแว่นฟ้า.....และเตียงพระมณฑลนั้น เป็นที่ประดิษฐาน.....***พระมหาสังวาลย์สร้อยอ่อน***[22]....เครื่องพระพิชัยสงคราม"

7. พระบาทสมเด็จฯพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระราชดำริห์ตั้งระเบียบเครื่องราชอิศริยาภรณ์สยามขึ้น เมื่อ พ.ศ. 2412 ความว่า

"เครื่องราชอิศริยยศซึ่งกล่าวมานี้ ท่านและผู้ที่ได้รับพระราชทานไปแล้ว.....จงทรงและแต่งตามกาล.....อย่าได้มีความรังเกียจกระดากกระเดื่องอะไรเลย จะได้เป็นอย่างธรรมเนียมอันงามดี *เป็นเกียรติยศในแผ่นดินสยามไปสิ้นกาลนาน ทรงจัดขึ้นไว้สำหรับจะได้พระราชทานผู้มีความชอบมากและน้อย ไม่พระราชทานสาดเทท่วไป* ขอเสียอย่าให้ท่านผู้ที่ยังไม่มีความชอบจะหยิบยกขึ้นว่านั้นมีความเสียใจเลย ถ้าผู้ใดถึงเป็นผู้น้อยมีความชอบมากก็จะพระราชทานอย่างสูงตามความชอบ ผู้ใหญ่ถ้ามีความชอบเล็กน้อย ก็จะ

---

19 หนังสือตำนานเครื่องราชอิศริยาภรณ์จุลจอมเกล้า หน้า 5-6

20 หนังสือตำนานเครื่องราชอิศริยาภรณ์สยาม หน้า 113

21 หนังสือพระราชพงษาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ (รัชกาลที่ 1) พิมพ์ที่โรงพิมพ์พระจันทร์ พ.ศ.2478 หน้า 80-81

22 ต่อมาพระบาทสมเด็จฯ พระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ได้ทรงพระราชดำริห์สร้างพระมหาสังวาลย์นพรัตนขึ้นอีกสายหนึ่ง (ตำนานเครื่องราชอิศริยาภรณ์สยาม หน้า 60)

พระราชทานอย่างต่ำตามความชอบ *ไม่ทรงพระราชดำริห์ว่าเป็นผู้ใหญ่ผู้น้อย* อนึ่งผู้น้อย ๆ ในกรมนั้น ๆ มีความชอบ ขอให้ท่านผู้ใหญ่จงได้มีเมตตานำความชอบของผู้นั้น ๆ ขึ้นกราบบังคมทูลฯให้ทราบด้วย จะได้พระราชทานให้สมควรแก่ความชอบ"

8. พระบาทสมเด็จฯพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระราชทานกระแสพระราชดำริห์ ซึ่งทรงสถาปนาตราช้างเผือกเมื่อ พ.ศ. 2416 ความว่า

"ตารูปช้างเผือกนี้เป็นของสมเด็จพระบรมชนกนาถ (พระบาทสมเด็จฯพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว) ได้ทรงสร้างขึ้น แล้วพระราชทานไปยังต่างประเทศได้ทราบกันอยู่มากแล้ว สมควรจะทรงสถาปนาตราช้างเผือกเป็นเครื่องราชอิศริยยศอย่างสูงสำหรับตอบแทนพระเจ้าแผ่นดินต่างประเทศ *และพระราชทานแก่ผู้มีความชอบยิ่งใหญ่ในแผ่นดิน*"

9. พระนิพนธ์ สมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงไว้ในคำนำตำนานเครื่องราชอิศริยาภรณ์จุลจอมเกล้า[23] ความว่า

"เมื่อข้าพเจ้าเลือกหาเรื่องหนังสือ ระลึกถึงจดหมายเหตุเก่าซึ่งหอพระสมุดฯได้มาจากกระทรวงมหาดไทย ฉบับ 1 เป็นเรื่องครั้งพระบาทสมเด็จฯพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จะทรงสถาปนาเครื่องราชอิศริยาภรณ์จุลจอมเกล้า.....*โดยพระราชประสงค์จะทรงบำรุงตระกูลวงศ์ของผู้มีคุณแก่บ้านเมืองให้วัฒนาถาวร*"

มคธภาษาภาษิตและสุภาษิต

ความปรากฏใน

1. ตรามหาจักรี (ฝ่ายหน้า) ความว่า

"1. มหาจักรี ข้างนำเป็นรูปจักร 8 กลีบ....ขอบรอบเป็นอักษรตัวทองพื้นลงยาราชาวดีสีแดง เป็นมคธภาษาภาษิตว่า *"ติรตเน สกรฏฺเฐ จ สมฺพนฺเธ จ มมายนฺ สกรฺโฏปชุ จิตฺตญจ สกรฏฺฐาภิวุทฺธนฺ"*[24] (ความรักใคร่นับถือในพระรัตนตรัยก็ดี ในรัฐของตนก็ดี ในวงศ์ตระกูลของตนก็ดี ความมีจิตซื่อตรงในพระราชาของตนก็ดี *ย่อมเป็นเครื่องทำให้รัฐของตนเจริญยิ่ง*)

2. ตราจุลจอมเกล้า (ฝ่ายหน้า) ความว่า

"เราจะบำรุงตระกูลวงศ์ให้เจริญ"

3. เหรียญกล้าหาญ ความว่า

"สมเด็จพระนเรศวรมหาราชกู้ชาติ"

"เรากล้ารบเพื่อเกียรติศักดิ์ไทย"

4. เหรียญปราบฮ่อ ความว่า

"ปราบฮ่อ ๑๒๓๕ ๑๒๔๗ ๑๒๔๕"

5. เหรียญชัย ความว่า

"มหาสงครามเพื่อปราบอนารยะธรรม"

6. เหรียญพิทักษ์รัฐธรรมนูญ ความว่า

"ปราบกบฏ พ.ศ.๒๔๗๖"

"สละชีพเพื่อชาติ"

7. เหรียญศานติมาลา ความว่า

"นิตฺถิ สนฺติ ปรๆ สุขๆ"

8. เหรียญพิทักษ์เสรีชน ความว่า

"อสาธุๆ สาธุนา ชิเน"

9. เหรียญดุษฎีมาลา ความว่า

"ทรงยินดี"

10. เหรียญจักรพรรดิมาลา ความว่า

"บำเหน็จแห่งความยั่งยืนและมั่นคงในราชการ"

11. เหรียญลูกเสือสรรเสริญ ความว่า

"ลูกเสือ"

"เสียชีพอย่าเสียสัตย์"

12. เหรียญสตพรรษมาลา ความว่า

"จิรๆ รชฺเช ติฏฺฐาตุ"

ภาพที่เป็นองค์ประกอบอันสำคัญ

แสดงให้เห็นถึงอุดมการณ์ของชาติที่ปรากฏในเครื่องราชอิสริยาภรณ์ไทย เช่น

"พระสยามเทวาธิราชทรงพระขรรค์"

"สมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงเจ้าพระยาปราบหงสา (พระยาไชยานุภาพ) ขณะทรงทำยุทธหัตถีกับราชสัตรู"

"พระนารายณ์ทรงครุฑ"

"พระนารายณ์บันฦาชัย"

"พระปรศุรามาวตาร (พระนารายณ์) ปราบพญาการตวีรยะ"

"นางเมขลาอุ้มพระชนก"

เป็นต้น

---

23 หนังสือตำนานเครื่องราชอิศริยาภรณ์จุลจอมเกล้า คำนำหน้า 1

24 หนังสือตำนานเครื่องราชอิศริยาภรณ์กรุงรัตนโกสินทร์ ของพระโภคผล พูนทวี (ม.ร.ว.ถนอมวงษ สิงหรา) พ.ศ. 2457 (ต้นฉบับพิมพ์ดีดไม่มีหน้าหนังสือ) ในหัวข้อเรื่อง "เครื่องขัตติยราชอิศริยาภรณ์อันมีเกียรติคุณรุ่งเรืองยิ่งมหาจักรีบรมราชวงษ"

ภาพที่แสดงอุดมการณ์ของชาติ
ที่ปรากฏใน เครื่องราชอิสริยาภรณ์ไทย

1. เครื่องราชอิสริยาภรณ์ราชมิตราภรณ์
2. เครื่องขัตติยราชอิสริยาภรณ์ –
   จักรีบรมราชวงศ์
3. เครื่องราชอิสริยาภรณ์ จุลจอมเกล้า
4. เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีศักดิ์ –
   รามาธิบดี
5. เหรียญชัย
6. เหรียญดุษฎีมาลา ด้านหลัง

ผังภาพ

1	2
3	4
5	6

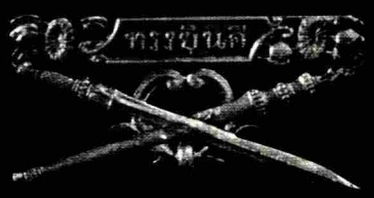

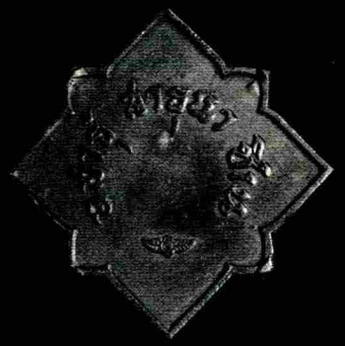

ภาพที่แสดงอุดมการณ์ของชาติ
ที่ปรากฏใน เครื่องราชอิสริยาภรณ์ไทย

1. เหรียญกล้าหาญ
2. เหรียญกล้าหาญ ด้านหลัง
3. เข็มดุษฎีมาลา
4. เหรียญพิทักษ์เสรีชน ด้านหลัง
5. เหรียญลูกเสือสรรเสริญ
6. เหรียญสตพรรษมาลา

ผังภาพ

1	2
3	4
5	6

ประเภทเครื่องราชอิสริยาภรณ์

ประเภทเครื่องราชอิสสริยาภรณ์

การกำหนดประเภทเครื่องราชอิสสริยาภรณ์ไทยที่ได้กระทำขึ้นไว้เป็นหลักฐานของทางราชการใช้อ้างอิงได้มีมาแล้ว 3 ครั้ง คือ

ครั้งแรก

พระบาทสมเด็จฯพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระราชดำริห์ให้จัดตั้งระเบียบเครื่องราชอิสสริยาภรณ์สยามขึ้น จึงนับเป็นครั้งแรกที่มีการกำหนดประเภทเครื่องราชอิสสริยาภรณ์ไทย เมื่อวันพุธ เดือนอ้าย แรม 11 ค่ำ ปีมะเส็ง พ.ศ. 2412[25] โดยกำหนดเครื่องราชอิสสริยาภรณ์ไทยเป็น 4 ประเภท คือ

1. เครื่องราชอิสสริยาภรณ์สำหรับราชตระกูล ชื่อ นพรัตนราชวราภรณ์[26]
2. เครื่องราชอิสสริยาภรณ์สำหรับพระราชทานเป็นบำเหน็จความชอบในราชการแผ่นดิน มี 6 ชนิด คือ
   - 2.1 มหาวราภรณ์[27]
   - 2.2 มหาสุราภรณ์[28]
   - 2.3 จุลวราภรณ์[29]
   - 2.4 จุลสุราภรณ์[30]
   - 2.5 นิภาภรณ์[31]
   - 2.6 ภูษนาภรณ์[32]
3. เครื่องราชอิสสริยาภรณ์สำหรับพระราชทานผู้ที่มีความชอบในพระองค์และทำการช่างต่าง ๆ (ที่มีฝีมือดีเยี่ยม) มี 3 ชนิด คือ
   - 3.1 รจนาภรณ์[33]
   - 3.2 ภัทราภรณ์[34]
   - 3.3 บุษปมาลา[35]
4. เครื่องราชอิสสริยาภรณ์สำหรับพระราชทานฝ่ายทหาร เหรียญจักรมาลา[36]

ครั้งที่ 2

เมื่อปี พ.ศ. 2494 กรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรี (สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี) ได้จัดพิมพ์หนังสือเรื่องเครื่องราชอิสริยาภรณ์ไทย[37] (เป็นครั้งแรกนับตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครองแผ่นดินเมื่อปี พ.ศ. 2475) ได้กำหนดประเภทเครื่องราชอิสริยาภรณ์ไทยไว้ดังมีข้อความต่อไปนี้

"เครื่องราชอิสริยาภรณ์ในปัจจุบันแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ เครื่องราชอิสริยาภรณ์สำหรับบำเหน็จความชอบในราชการแผ่นดินประเภท 1 เครื่องราชอิสริยาภรณ์สำหรับบำเหน็จความชอบในพระองค์พระมหากษัตริย์ประเภท 1

เครื่องราชอิสริยาภรณ์สำหรับบำเหน็จความชอบในราชการแผ่นดินนั้น มี 6 อย่าง คือ

1. เครื่องขัตติยราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติคุณรุ่งเรืองยิ่ง มหาจักรีบรมราชวงศ์
2. เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นโบราณมงคล นพรัตนราชวราภรณ์
3. เครื่องราชอิสริยาภรณ์ จุลจอมเกล้า
4. เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีศักดิ์ รามาธิบดี
5. เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นที่เชิดชูยิ่งช้างเผือก
6. เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติยศยิ่งมงกุฎไทย

---

25 ตำนานเครื่องราชอิสริยาภรณ์สยาม หน้า 19
26 ดูภาพในหนังสือเล่มนี้ หน้า 22
27 ดูภาพในหนังสือเล่มนี้ หน้า 23
28 ดูภาพในหนังสือเล่มนี้ หน้า 23
29 ดูภาพในหนังสือเล่มนี้ หน้า 24
30 ดูภาพในหนังสือเล่มนี้ หน้า 24
31 ดูภาพในหนังสือเล่มนี้ หน้า 25
32 ดูภาพในหนังสือเล่มนี้ หน้า 25
33 ดูภาพในหนังสือเล่มนี้ หน้า 26
34 ดูภาพในหนังสือเล่มนี้ หน้า 26
35 ดูภาพในหนังสือเล่มนี้ หน้า 26
36 ดูภาพในหนังสือเล่มนี้ หน้า 27
37 หนังสือประวัติกรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรีและความรู้เกี่ยวด้วยพระราชลัญจกร กับเครื่องราชอิสริยาภรณ์และวิธีประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ หน้า 13-16

เครื่องราชอิสริยาภรณ์สำหรับบำเหน็จความชอบในพระองค์พระมหากษัตริย์นั้นมี 3 อย่าง คือ

1. ตรารัตนวราภรณ์
2. ตราวัลลภาภรณ์
3. ตราวชิรมาลา

นอกจากนี้ ยังมีเหรียญราชอิสริยาภรณ์ต่าง ๆ อีกมาก ซึ่งนับเป็นเครื่องราชอิสริยาภรณ์ด้วย แบ่งออกได้เป็น 4 ประเภท คือ

1. เหรียญบำเหน็จกล้าหาญ
2. เหรียญบำเหน็จในราชการ
3. เหรียญบำเหน็จในพระองค์พระมหากษัตริย์
4. เหรียญที่ระลึกต่าง ๆ

(1) เหรียญบำเหน็จกล้าหาญ ได้แก่
เหรียญรามมาลาเข็มกล้ากลางสมร
เหรียญรามมาลา
เหรียญกล้าหาญ หรือเหรียญดุษฎีมาลาเข็มกล้าหาญ
เหรียญชัยสมรภูมิ
เหรียญราชนิยม
เหรียญปราบฮ่อ
เหรียญงานพระราชสงครามยุโรป
เหรียญพิทักษ์รัฐธรรมนูญ
เหรียญศานติมาลา

(2) เหรียญบำเหน็จในราชการ ได้แก่
เหรียญดุษฎีมาลาเข็มราชการแผ่นดิน หรือเข็มศิลปวิทยา
เหรียญช่วยราชการเขตภายใน
เหรียญทองช้างเผือก
เหรียญทองมงกุฎไทย
เหรียญเงินช้างเผือก
เหรียญเงินมงกุฎไทย
เหรียญจักรมาลา
เหรียญจักรพรรดิมาลา
เหรียญศารทูลมาลา
เหรียญบุษปมาลา

(3) เหรียญบำเหน็จในพระองค์ ได้แก่
เหรียญรัตนาภรณ์ หรือเหรียญดุษฎีมาลาเข็มราชการในพระองค์
เหรียญราชรุจิ

(4) เหรียญที่ระลึก ได้แก่
เหรียญสตพรรษมาลา
เหรียญรัชฎาภิเษก
เหรียญประพาสมาลา
เหรียญราชินี
เหรียญทวีธาภิเษก
เหรียญรัชมงคล
เหรียญรัชมังคลาภิเษก
เหรียญบรมราชาภิเษก
เหรียญชัย
เหรียญเฉลิมพระนคร 150 ปี"

ครั้งที่ 3

เมื่อปี พ.ศ. 2507 สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีได้จัดพิมพ์หนังสือเรื่องเครื่องราชอิสริยาภรณ์ไทยขึ้นเป็นครั้งที่ 2[38] ได้กำหนดประเภทเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ไว้เป็น 4 ประเภท คือ

"**1.** เครื่องราชอิสริยาภรณ์สำหรับพระราชทานแก่ประมุขของรัฐ มีชนิดเดียว คือ เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นมงคลยิ่งราชมิตราภรณ์

2. เครื่องราชอิสริยาภรณ์สำหรับบำเหน็จความชอบในราชการแผ่นดิน มี 6 ชนิด คือ

1. เครื่องขัตติยราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติคุณรุ่งเรืองยิ่งมหาจักรีบรมราชวงศ์
2. เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นโบราณมงคลนพรัตนราชวราภรณ์
3. เครื่องราชอิสริยาภรณ์จุลจอมเกล้า
4. เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีศักดิ์รามาธิบดี
5. เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นที่เชิดชูยิ่งช้างเผือก
6. เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติยศยิ่ง – มงกุฎไทย

3. เครื่องราชอิสริยาภรณ์สำหรับบำเหน็จความชอบในพระองค์พระมหากษัตริย์ มี 3 ชนิด คือ

1. เครื่องราชอิสริยาภรณ์รัตนวราภรณ์

---

38 หนังสือเรื่องเครื่องราชอิสริยาภรณ์ไทย หน้า 4-7

2. ตราวัลลภาภรณ์
3. ตราวชิรมาลา

4. เหรียญราชอิสริยาภรณ์ต่าง ๆ ซึ่งนับเป็นเครื่องราชอิสริยาภรณ์ด้วย มี 4 ชนิด คือ

1. เหรียญบำเหน็จกล้าหาญ
2. เหรียญบำเหน็จในราชการ
3. เหรียญบำเหน็จในพระองค์
4. เหรียญที่ระลึกต่าง ๆ

เหรียญบำเหน็จกล้าหาญ ได้แก่เหรียญดังต่อไปนี้

1. เหรียญกล้าหาญ
2. เหรียญชัยสมรภูมิ
3. เหรียญราชนิยม
4. เหรียญปราบฮ่อ
5. เหรียญงานพระราชสงครามยุโรป
6. เหรียญพิทักษ์รัฐธรรมนูญ
7. เหรียญศานติมาลา

เหรียญบำเหน็จในราชการ ได้แก่เหรียญดังต่อไปนี้

1. เหรียญดุษฎีมาลา เข็มศิลปวิทยา
2. เหรียญช่วยราชการเขตภายใน
3. เหรียญราชการชายแดน
4. เหรียญจักรมาลา
5. เหรียญจักรพรรดิมาลา
6. เหรียญศารทูลมาลา
7. เหรียญบุษปมาลา
8. เหรียญลูกเสือสรรเสริญ
9. เหรียญลูกเสือสดุดี

เหรียญบำเหน็จในพระองค์ ได้แก่เหรียญดังต่อไปนี้

1. เหรียญรัตนาภรณ์
2. เหรียญราชรุจิ

เหรียญที่ระลึกต่าง ๆ ได้แก่ เหรียญดังต่อไปนี้

1. เหรียญสตพรรษมาลา
2. เหรียญรัชฎาภิเษกมาลา
3. เหรียญประพาสมาลา
4. เหรียญราชินี
5. เหรียญทวีธาภิเษก
6. เหรียญรัชมงคล
7. เหรียญรัชมังคลาภิเษก
8. เหรียญบรมราชาภิเษก
9. เหรียญชัย
10. เหรียญเฉลิมพระนคร 150 ปี
11. เหรียญงานฉลอง 25 พุทธศตวรรษ
12. เหรียญที่ระลึกในการเสด็จพระราชดำเนินเยือนสหรัฐอเมริกาและทวีปยุโรป
13. เหรียญกาชาดสรรเสริญ
14. เหรียญกาชาดสมนาคุณ"

สำหรับการเรียบเรียงต้นฉบับพิมพ์ครั้งนี้ ได้ยึดถือตามหลักการกำหนดประเภทเครื่องราชอิสริยาภรณ์ไทยตามต้นฉบับสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี เมื่อปี 2507 เป็นสำคัญ แต่ได้เพิ่มเติมบรรดาเครื่องราชอิสริยาภรณ์ไทยที่ได้สถาปนาขึ้นภายหลังปี 2507 ไว้อย่างครบถ้วน จนถึงปัจจุบัน โดยได้กำหนดประเภทเครื่องราชอิสริยาภรณ์ไทยไว้เป็น 4 ประเภท คือ

ประเภทที่ 1

เครื่องราชอิสริยาภรณ์สำหรับพระราชทานแก่ประมุขของรัฐมีชนิดเดียว คือ *เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นมงคลยิ่งราชมิตราภรณ์*

ประเภทที่ 2

เครื่องราชอิสริยาภรณ์สำหรับพระราชทานเป็นบำเหน็จความชอบในราชการแผ่นดิน มี 6 ชนิด คือ

2.1 เครื่องขัตติยราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติคุณรุ่งเรืองยิ่งมหาจักรีบรมราชวงศ์

2.2 เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นโบราณมงคลนพรัตนราชวราภรณ์

2.3 เครื่องราชอิสริยาภรณ์ จุลจอมเกล้า

2.4 เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีศักดิ์รามาธิบดี

2.5 เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นที่เชิดชูยิ่งช้างเผือก

2.6 เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติยศยิ่งมงกุฎไทย

ประเภทที่ 3

เครื่องราชอิสริยาภรณ์สำหรับพระราชทานเป็นบำเหน็จความชอบในพระองค์พระมหากษัตริย์

มี 3 ชนิดคือ

3.1 เครื่องราชอิสริยาภรณ์รัตนวราภรณ์

3.2 เครื่องราชอิสริยาภรณ์ ตราวัลลภาภรณ์

3.3 เครื่องราชอิสริยาภรณ์ ตราวชิรมาลา

ประเภทที่ 4

เหรียญราชอิสริยาภรณ์ต่าง ๆ[39] ซึ่งนับเป็นเครื่องราชอิสริยาภรณ์ด้วย มี 4 ชนิด คือ

4.1 เหรียญบำเหน็จกล้าหาญ

4.2 เหรียญบำเหน็จในราชการ

4.3 เหรียญบำเหน็จในพระองค์พระมหากษัตริย์

4.4 เหรียญที่ระลึกต่าง ๆ

เหรียญบำเหน็จกล้าหาญ ได้แก่

1. *เหรียญรามมาลาเข็มกล้ากลางสมร*
2. *เหรียญรามมาลา*
3. *เหรียญกล้าหาญ หรือเหรียญดุษฎีมาลาเข็มกล้าหาญ*
4. *เหรียญชัยสมรภูมิ*
5. *เหรียญพิทักษ์เสรีชนชั้นที่ 1*
6. *เหรียญพิทักษ์เสรีชนชั้นที่ 2 ประเภทที่ 1*
7. *เหรียญปราบฮ่อ*
8. *เหรียญงานพระราชสงครามยุโรป*
9. *เหรียญพระราชนิยม*
10. *เหรียญพิทักษ์รัฐธรรมนูญ*
11. *เหรียญพิทักษ์เสรีชนชั้นที่ 2 ประเภทที่ 2*
12. *เหรียญศานติมาลา*

เหรียญบำเหน็จในราชการ ได้แก่

1. *เหรียญดุษฎีมาลาเข็มราชการแผ่นดิน หรือเข็มศิลปวิทยา*
2. *เหรียญช่วยราชการเขตภายใน*
3. *เหรียญทองช้างเผือก*
4. *เหรียญทองมงกุฎไทย*
5. *เหรียญเงินช้างเผือก*
6. *เหรียญเงินมงกุฎไทย*
7. *เหรียญชายแดน*
8. *เหรียญจักรมาลา*
9. *เหรียญจักรพรรดิมาลา*
10. *เหรียญศารทูลมาลา*
11. *เหรียญบุษปมาลา*
12. *เหรียญลูกเสือสรรเสริญ*
13. *เหรียญลูกเสือสดุดี*

เหรียญบำเหน็จในพระองค์ – พระมหากษัตริย์ ได้แก่

1. *เหรียญรัตนาภรณ์ หรือเหรียญดุษฎีมาลาเข็มราชการในพระองค์*
2. *เหรียญราชรุจิ*

เหรียญที่ระลึก ได้แก่

1. *เหรียญสตพรรษมาลา*
2. *เหรียญรัชฎาภิเษกมาลา*
3. *เหรียญประพาสมาลา*
4. *เหรียญราชินี*
5. *เหรียญทวีธาภิเษก*
6. *เหรียญรัชมงคล*
7. *เหรียญรัชมังคลาภิเษก*
8. *เหรียญบรมราชาภิเษก*
9. *เหรียญชัย*
10. *เหรียญเฉลิมพระนคร 150 ปี*
11. *เหรียญงานฉลอง 25 พุทธศตวรรษ*
12. *เหรียญที่ระลึกในการเสด็จพระราชดำเนินเยือนสหรัฐอเมริกา และทวีปยุโรป*
13. *เหรียญรัชดาภิเษก*
14. *เหรียญที่ระลึกพระราชพิธีสถาปนาสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช สยามมกุฎราชกุมาร*
15. *เหรียญสนองเสรีชน*
16. *เหรียญที่ระลึกพระราชพิธีสถาปนาสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา สยามบรมราชกุมารี*
17. *เหรียญกาชาดสรรเสริญ*
18. *เหรียญกาชาดสมนาคุณ*

---

39 สมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพได้ทรงกำหนดเหรียญราชอิสริยาภรณ์ไว้เป็น 4 ชนิดเช่นเดียวกัน แต่ทรงจัดไว้ตามลำดับดังนี้

1. เหรียญความชอบในราชการสงคราม

2. เหรียญความชอบในพระองค์

3. เหรียญความชอบในราชการ

4. เหรียญที่ระลึก

หนังสือตำนานเครื่องราชอิสริยาภรณ์สยาม หน้า 170

ประเภทของเครื่องราชอิสริยาภรณ์ไทย

เครื่องราชอิสริยาภรณ์สำหรับ พระราชทานแก่ประมุขของรัฐ

- เครื่องราชอิสริยาภรณ์ อันเป็นมงคลยิ่ง ราชมิตราภรณ์

เครื่องราชอิสริยาภรณ์สำหรับพระราชทาน เป็นบำเหน็จความชอบในองค์ พระมหากษัตริย์

- เครื่องราชอิสริยาภรณ์ รัตนวราภรณ์
- เครื่องราชอิสริยาภรณ์ ตราวัลลภาภรณ์
- เครื่องราชอิสริยาภรณ์ ตราวชิรมาลา

เครื่องราชอิสริยาภรณ์สำหรับพระราชทาน เป็นบำเหน็จความชอบในราชการแผ่นดิน

- เครื่องขัตติยราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติคุณรุ่งเรืองยิ่ง มหาจักรีบรมราชวงศ์
- เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นโบราณมงคล นพรัตนราชวราภรณ์
- เครื่องราชอิสริยาภรณ์จุลจอมเกล้า
- เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีศักดิ์รามาธิบดี
- เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นที่เชิดชูยิ่งช้างเผือก
- เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติยศยิ่งมงกุฎไทย

เหรียญราชอิสริยาภรณ์ต่าง ๆ ซึ่งนับเป็นเครื่องราชอิสริยาภรณ์

เหรียญบำเหน็จกล้าหาญ

- เหรียญรามมาลาเข็มกล้ากลางสมร
- เหรียญรามมาลา
- เหรียญกล้าหาญ หรือเหรียญดุษฎีมาลาเข็มกล้าหาญ
- เหรียญชัยสมรภูมิ
- เหรียญพิทักษ์เสรีชนชั้นที่ 1
- เหรียญพิทักษ์เสรีชนชั้นที่ 2 ประเภทที่ 1
- เหรียญปราบฮ่อ
- เหรียญงานพระราชสงครามยุโรป
- เหรียญราชนิยม
- เหรียญพิทักษ์รัฐธรรมนูญ
- เหรียญพิทักษ์เสรีชนชั้นที่ 2 ประเภทที่ 2
- เหรียญศานติมาลา

เหรียญบำเหน็จราชการ

- เหรียญดุษฎีมาลาเข็มศิลปวิทยา
- เหรียญช่วยราชการเขตภายใน
- เหรียญราชการชายแดน
- เหรียญจักรมาลา
- เหรียญจักรพรรดิมาลา
- เหรียญศารทูลมาลา
- เหรียญบุษปมาลา
- เหรียญลูกเสือสรรเสริญ
- เหรียญลูกเสือสดุดี

เหรียญบำเหน็จในพระองค์พระมหากษัตริย์

- เหรียญรัตนาภรณ์
- เหรียญราชรุจิ

เหรียญที่ระลึกต่าง ๆ

- เหรียญสดพรรษมาลา
- เหรียญรัชฎาภิเษกมาลา
- เหรียญประพาสมาลา
- เหรียญราชินี
- เหรียญทวีธาภิเษก
- เหรียญรัชมงคล
- เหรียญรัชมังคลาภิเษก
- เหรียญบรมราชาภิเษก
- เหรียญชัย
- เหรียญเฉลิมพระนคร 150 ปี
- เหรียญที่ระลึกงานฉลอง 25 พุทธศตวรรษ
- เหรียญที่ระลึกในการเสด็จพระราชดำเนินเยือนสหรัฐอเมริกา และทวีปยุโรป
- เหรียญรัชดาภิเษก
- เหรียญที่ระลึกงานพระราชพิธีสถาปนา เฉลิมพระนามาภิไธย สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช สยามมกุฎราชกุมาร
- เหรียญสนองเสรีชน
- เหรียญที่ระลึกพระราชพิธีสถาปนาสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา สยามบรมราชกุมารี
- เหรียญกาชาดสรรเสริญ
- เหรียญกาชาดสมนาคุณ

เครื่องราชอิสริยาภรณ์สำหรับพระราชทานแก่ประมุขของรัฐ

(มีชนิดเดียว)

เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นมงคลยิ่งราชมิตราภรณ์

เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นมงคลยิ่งราชมิตราภรณ์

(The Most Auspicious order of the Rajamitrabhorn)

เรียกย่อว่า "เครื่องราชอิสริยาภรณ์ราชมิตราภรณ์" (ใช้อักษรย่อว่า ร.ม.ภ.) มีชั้นเดียว เป็นเครื่องอิสริยาภรณ์สำหรับพระราชทานแก่ประมุขของรัฐต่างประเทศโดยเฉพาะ

เครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบันได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นโดยได้ตราพระราชบัญญัติเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นมงคลยิ่งราชมิตราภรณ์ พ.ศ.2505 เมื่อวันที่ 11 มิถุนายน 2505 ทั้งนี้ โดยที่ได้ทรงพระราชดำริเห็นว่าเนื่องจากประเทศไทยได้เพิ่มพูนสัมพันธไมตรีกับนานามิตรประเทศมากขึ้น สมควรที่จะให้มีเครื่องราชอิสริยาภรณ์ไว้สำหรับพระราชทานแก่ประมุขของมิตรประเทศ[40] เหล่านั้นเป็นพิเศษ เครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้ประกอบด้วย

1. ดวงตราสำหรับห้อยสายสร้อยมีรูปจักรและตรีศูลขัดกัน ประดับเพชรอยู่ในวงกลมบนพื้นลงยาสีขาบ ขอบวงกลมเป็นเพชรสร่งเงิน มีรัศมีทองแปดแฉก และรัศมีเงินแปดแฉก ด้านหลังมีอักษรพระปรมาภิไธยย่อ "ภ.ป.ร." อยู่ในวงกลมพื้นลงยาสีขาว ขอบวงกลมสีน้ำเงิน เบื้องบนด้านหน้ามีอุณาโลมและพระมหามงกุฎทอง มีรัศมีทองห้อยกับสายสร้อยทองรูปดอกชัยพฤกษ์สลับกระหนกเกลียว ตรงที่ห้อยดวงตรามีอักษรพระปรมาภิไธยย่อ "ภ.ป.ร." ประดับเพชรอยู่ในรูปปทุมอุณาโลมลงยาสีเหลือง ใช้สวมคอ

2. ดวงตราสำหรับห้อยสายสะพาย มีลักษณะเช่นเดียวกับดวงตราสำหรับห้อยสายสร้อย แต่มีขนาดย่อมกว่ารูปจักรและตรีศูลลงยาสีขาว ด้านหลังไม่มีอักษรพระปรมาภิไธยย่อ ห้อยกับสายสะพายแพรแถบสีเหลืองขนาดกว้าง10เซนติเมตร มีริ้วสีขาวกว้าง 5 มิลลิเมตร ใกล้ขอบทั้งสองข้าง ริมริ้วสีขาวทั้งสองข้างมีเส้นสีน้ำเงิน สะพายบ่าขวาเฉียงลงทางซ้าย

3. ดารา มีรูปนารายณ์ทรงครุฑทองอยู่ในวงกลมบนพื้นลงยาสีขาบ ขอบวงกลมเป็นเพชรสร่งเงิน มีรัศมีทองแปดแฉก และรัศมีเงินแปดแฉก ประดับที่อกเสื้อเบื้องซ้าย

สำหรับพระราชทานแก่ประมุขของรัฐต่างประเทศซึ่งเป็นสตรี ดวงตราดารา และสายสร้อยมี ขนาดย่อมกว่า สายสะพายให้ใช้ขนาดกว้าง 7 เซนติเมตร

เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นมงคลยิ่งราชมิตราภรณ์นี้ คณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 6 มีนาคม 2505 แต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณาออกแบบคิดชื่อและยกร่างกฎหมาย เพื่อสร้างเครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้ ประกอบด้วย

1. พลเอก ถนอม กิตติขจร — รองนายกรัฐมนตรี — ประธาน
2. ปลัดบัญชาการ (พลตรีหลวงวิจิตรวาทการ) — กรรมการ
3. เลขาธิการคณะรัฐมนตรี (นายมนูญ บริสุทธิ์) — กรรมการ
4. ราชเลขาธิการ (หม่อมเจ้านิกรเทวัญ เทวกุล) — กรรมการ
5. อธิบดีกรมศิลปากร (นายธนิต อยู่โพธิ์) — กรรมการ
6. นายสวนะ ศุภวรรณกิจ เลขานุการคณะกรรมการ

ส่วนการออกแบบเครื่องราชอิสริยาภรณ์นั้น คณะกรรมการฯ ได้มอบให้กรมศิลปากรเป็นผู้รับผิดชอบ โดยนายสนิท ดิษฐพันธ์ เป็นช่างผู้ออกแบบในความควบคุมของหม่อมเจ้ายาใจ จิตรพงศ์

40. ประมุขของรัฐต่างประเทศที่ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้มีนามและพระนามปรากฏในผนวกท้ายเล่ม

เครื่องราชอิสริยาภรณ์
อันเป็นมงคลยิ่ง ราชมิตราภรณ์
THE MOST AUSPICIOUS ORDER OF
THE RAJAMITRABHORN
สำหรับพระราชทาน
ประมุขต่างประเทศ (บุรุษ)
ประกอบด้วย

1. ดวงตราห้อยสายสร้อย (ใช้สวมคอ)
2. ดวงตราสำหรับห้อยสายสร้อย
3. สายสะพาย (สะพายบ่าขวา
   เฉียงลงทางซ้าย)
4. ดวงตราสำหรับห้อยสายสะพาย
5. ดารา (ประดับที่อกเสื้อเบื้องซ้าย)

ดวงตราห้อยกับสายสร้อย

ภาพการประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์
ราชมิตราภรณ์

เครื่องราชอิสริยาภรณ์
อันเป็นมงคลยิ่งราชมิตราภรณ์
สำหรับพระราชทาน
ประมุขต่างประเทศ(สตรี)
มีส่วนประกอบเช่นเดียวกับที่พระราชทาน
แด่ประมุขของรัฐที่เป็นบุรุษ
เว้นแต่มีขนาดย่อมกว่า

ดวงตราห้อยกับสายสร้อย

ภาพการประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์
ราชมิตราภรณ์

เครื่องราชอิสริยาภรณ์

สำหรับพระราชทานเป็นบำเหน็จความชอบในราชการแผ่นดิน

(มี 6 ชนิด)

1. เครื่องขัตติยราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติคุณรุ่งเรืองยิ่งมหาจักรีบรมราชวงศ์
2. เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นโบราณมงคลนพรัตนราชวราภรณ์
3. เครื่องราชอิสริยาภรณ์จุลจอมเกล้า
4. เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีศักดิ์รามาธิบดี
5. เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นที่เชิดชูยิ่งช้างเผือก
6. เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติยศยิ่งมงกุฎไทย

1. เครื่องขัตติยราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติคุณรุ่งเรืองยิ่ง มหาจักรีบรมราชวงศ์

(The Most Illustrious order of the Royal House of Chakri)

เรียกย่อว่า *"เครื่องราชอิสริยาภรณ์มหาจักรีบรมราชวงศ์"* (ใช้อักษรย่อว่า ม.จ.ก.) มีชั้นเดียวทั้งฝ่ายหน้าและฝ่ายใน เป็นเครื่องราชอิสริยาภรณ์สำหรับพระมหากษัตริย์และสมเด็จพระบรมราชินี อย่างละ 1 สำรับ กับสำหรับพระราชทานแก่บรรดาพระบรมวงศานุวงศ์ซึ่งสืบเชื้อสายโดยตรงในพระบาทสมเด็จฯ พระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก หรือผู้ที่ได้สมรสกับพระบรมวงศานุวงศ์ดังกล่าว หรือผู้อื่นอันสูงศักดิ์[41] ซึ่งสมควรจะได้รับพระราชทาน มีจำนวนอีก 23 สำรับ รวมเป็น 25 สำรับ แต่จำนวนนี้ไม่รวมถึงที่จะพระราชทานแก่เจ้านายหรือ *ประมุขของรัฐต่างประเทศ*[42] ซึ่งจะได้พระราชทานตามที่ทรงเห็นสมควร การพระราชทานให้มีประกาศนียบัตรทรงลงพระปรมาภิไธยประทับพระราชลัญจกรมอบแก่ผู้รับพระราชทานด้วย เครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้ต้องส่งคืนเมื่อผู้ได้รับพระราชทานวายชนม์หรือทรงเรียกคืน

เครื่องราชอิสริยาภรณ์มีประวัติโดยพิศดารในหนังสือตำนานเครื่องราชอิศริยาภรณ์สยาม ความว่า "พระบาทสมเด็จฯ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสถาปนา เมื่อวันศุกร์ เดือน 6 ขึ้น 4 ค่ำ ปีมเมียจุลศักราช 1244 (วันที่ 21 เมษายน พ.ศ. 2425) พร้อมกับมีการสมโภชพระนครอมรรัตนโกสินทร์เมื่อประดิษฐานมาได้ถึง 100 ปี โดยทรงพระอนุสรคำนึงถึงพระเดชพระคุณพระบาทสมเด็จฯ พระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ซึ่งเปนปฐมในพระบรมราชวงศ ได้ทรงสถาปนากรุงเทพมหานครอมรรัตนโกสินทร์เปนราชธานี และปราบปรามหมู่ปรปักษ์ปัจจามิตรทุกทิศทุกทาง แผ่พระราชอาณาจักรกว้างใหญ่ไพศาล แล้วทรงประดิษฐานพระบรมราชวงศ ดำรงสยามประเทศปกครองไพร่ฟ้าประชาชนให้ร่มเย็นเปนสุขสำราญสืบเนื่องมาถึง 100 ปี สมควรจะเชิดชูเฉลิมพระเกียรติยศให้สมกับพระบารมีที่เปนเชษฐชนกาธิบดีแห่งพระราชอาณาจักร จึงทรงพระราชดำริห์สร้างเครื่องราชอิศริยาภรณ์ขึ้นสนองพระองค์พระบาทสมเด็จฯ พระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก เฉลิมพระนามมหาจักรีบรมราชวงศ สำหรับพระราชทานแก่พระราชวงศานุวงศ์ซึ่งเนื่องตรงต่อพระองค์พระบาทสมเด็จฯ พระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก กับทั้งผู้อื่นอันสูงศักดิซึ่งสมควรจะได้รับพระราชทานเป็นแผนกนอกจำนวน ให้เป็นเครื่องประดับสำหรับเชิดชูพระเกียรติยศและพระเดชพระคุณ ในพระบาทสมเด็จฯ พระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกถาวรอยู่ตลอดกาลนาน"

เมื่อ พ.ศ. 2436 ในวาระสมโภชสิริราชสมบัติครบ 25 ปีบริบูรณ์ของพระองค์ท่าน ได้ทรงพระราชดำริเห็นสมควรที่จะได้รวบรวมบรรดากฎหมายเกี่ยวกับเครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้ ได้ทรงแก้ไขให้เป็นฉบับเดียวกันและเพิ่มเติมให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น จึงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ยกเลิกพระราชบัญญัติที่ตราไว้เสียทั้งหมดและให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นใหม่ เรียกว่า "พระราชบัญญัติสำหรับเครื่องขัตติยราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติคุณรุ่งเรืองยิ่งจักรีบรมราชวงศ์รัตนโกสินทรศก 112" ประกาศเมื่อวันที่ 5 ธันวาคม ร.ศ. 112 (พ.ศ. 2436) พระราชบัญญัตินี้ได้แก้ไขเพิ่มเติมตลอดมาอีกหลายครั้ง ดังนี้

1. พระราชบัญญัติสำหรับเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติคุณรุ่งเรืองยิ่งมหาจักรีบรมราชวงศ์ แก้ไขใหม่ ร.ศ. 114 ประกาศเมื่อวันที่ 12 มิถุนายน ร.ศ. 114 (พ.ศ. 2438)

2. ประกาศแก้ไขบางมาตราในพระราชบัญญัติเครื่องขัตติยราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติคุณรุ่งเรืองยิ่งมหาจักรีบรมราชวงศ์ ประกาศเมื่อวันที่ 19 กันยายน ร.ศ. 115 (พ.ศ. 2439)

---

41 หนังสือตำนานเครื่องราชอิศริยาภรณ์สยาม หน้า 37

42. ปัจจุบันพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นมงคลยิ่งราชนิตราภรณ์

3. พระราชกำหนดเครื่องราชอิสริยาภรณ์มหาจักรีบรมราชวงศ์เพิ่มเติม ประกาศเมื่อวันที่ 25 มกราคม ร.ศ. 128 (พ.ศ. 2452)

พระราชบัญญัติฉบับใหม่ และที่แก้ไขนี้ได้ใช้ตลอดมาจนหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตย จึงได้แก้ไขเพื่อเหมาะแก่กาลสมัยอีกครั้งหนึ่งเมื่อ พ.ศ. 2484 ตามที่ใช้อยู่ปัจจุบันนี้ โดยให้ยกเลิกกฎหมายเดิมเสียทั้งหมดแล้วตราเป็นพระราชบัญญัติฉบับใหม่ขึ้น เรียกว่า "พระราชบัญญัติเครื่องขัตติยราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติคุณรุ่งเรืองยิ่งมหาจักรีบรมราชวงศ์ พุทธศักราช 2484" ซึ่งก็คงแบ่งเป็นฝ่ายหน้าและฝ่ายใน และมีชั้นเดียวเช่นเดิม

สำหรับพระราชทานฝ่ายหน้า ประกอบด้วย

1. มหาจักรี ด้านหน้าเป็นรูปจักรแปดกลีบลงยาสีขาว มีรูปตรีศูลเงินระหว่างกลีบจักร กลางวงจักรเป็นรูปปทุมอุณาโลมประดับเพชร พื้นลงยาสีฟ้า ขอบลงยาสีแดง มีอักษรทองเป็นคาถาภาษิตว่า "ติรตเน สกรฏเชจ สมฺพีเส จ มมายนำ สกราโชชุ-จิตฺตญฺจ สกรฏฺชาภิวฑฺฒนำ" (ซึ่งแปลความว่า "ความนับถือรักใคร่ในพระศรีรัตนตรัยก็ดี ในรัฐของตนก็ดี ในวงศ์ตระกูลของตนก็ดี มีจิตซื่อตรงในพระราชาของตนก็ดี ย่อมเป็นเครื่องทำให้รัฐของตนเจริญยิ่ง") รอบขอบเป็นมาลัยชัยพฤกษ์ ใบลงยาสีเขียว ดอกลงยาสีชมพู ใต้พวงมาลัยเป็นแพรแถบลงยาสีชมพู มีอักษรย่อเป็นภาษิตของเครื่องขัตติยราชอิสริยาภรณ์นี้ ร.จ.บ.ต.ว.ห.จ. เบื้องบนมีอักษรพระปรมาภิไธยย่อ ป.ร.ร. ๔ ไขว้และมีพระมหามงกุฎทองรัศมีเงิน ด้านหลังเป็นรูปครุฑ ปราสาท มหามงกุฎและจุลมงกุฎ ทำด้วยทอง พื้นลงยาสีเขียว ขอบลงยาสีแดง และมีอักษรทองว่า "ปีมะเมีย จัตวาศก ศักราช ๑๒๔๔ ปฐมรัชกาลปีที่ครบร้อย" ห้อยกับสายสร้อยเป็นรูปปทุมอุณาโลมลงยา กลางอุณาโลมประดับเพชรสลับกันไปกับจักรีแฝดลงยา มีสร้อยทองยึดตลอด ยาว 55 เซนติเมตร สำหรับสวมพระศอหรือสวมคอ

2. จุลจักรี เป็นรูปจักรและตรีศูลขัดกัน เบื้องบนเป็นเครื่องอัษฎาวุธ และเครื่องพิชัยสงครามไขว้กัน ทำด้วยทองและมีคาถาภาษิตในวงจักรอย่างเดียวกับมหาจักรี ห้อยกับแพรแถบสีเหลือง กว้าง 10 เซนติเมตร สะพายซ้ายเฉียงลงทางขวา

3. ดาราจักรี เป็นรูปจักรสิบกลีบลงยาสีขาว มีรูปตรีศูลเงินและรัศมีเปลวเงินสลับกันไปรอบกลีบจักร กลางดาราเป็นรูปปทุมอุณาโลมประดับเพชรขอบลงยาและมีคาถาภาษิตอย่างเดียวกับมหาจักรี เว้นแต่ไม่มีพวงมาลัยประดับที่อกเสื้อเบื้องซ้าย

สำหรับพระราชทานฝ่ายใน ประกอบด้วย

1. มหาจักรี มีลักษณะอย่างเดียวกับพระราชทานฝ่ายหน้า แต่ย่อมกว่าประดับเพชรทั้งดวง ห้อยสายสร้อยลงยาประดับเพชรสำหรับสวมพระศอหรือสวมคอ หรือห้อยกับแพรแถบสีเหลือง กว้าง 3 เซนติเมตร ผูกเป็นรูปแมลงปอ ประดับเสื้อที่หน้าป่าซ้าย

2. จุลจักรี มีลักษณะอย่างเดียวกับพระราชทานฝ่ายหน้า แต่ย่อมกว่า ห้อยกับแพรแถบสีเหลือง กว้าง 7.5 เซนติเมตร สะพายป่าซ้ายเฉียงลงทางขวา

3. ดาราจักรี มีลักษณะอย่างเดียวกับพระราชทานฝ่ายหน้า แต่ย่อมกว่า ประดับที่อกเสื้อเบื้องซ้าย

สำหรับเครื่องต้นของพระมหากษัตริย์ มีลักษณะอย่างที่พระราชทานฝ่ายหน้า แต่มหาจักรี สายสร้อย และดาราจักรีนั้นประดับเพชรทั้งสิ้น ในทำนองเดียวกันเครื่องต้นสำหรับสมเด็จพระบรมราชินี ก็มีลักษณะอย่างที่พระราชทานฝ่ายใน แต่ประดับเพชรเช่นเดียวกันกับเครื่องต้นของพระมหากษัตริย์

หมายเหตุ

ในแผ่นดินพระบาทสมเด็จฯ พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานดารานพรัตนแด่พระเจ้ากรุงฝรั่งเศส (พระเจ้านะโปเลียน ที่3) ซึ่งนับเป็นการพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ แด่ประมุขของต่างประเทศที่มีหลักฐานเชื่อถือได้เป็นครั้งแรกในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ (ในปี พ.ศ. 2401) ต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จ ฯ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงตราพระราชบัญญัติเครื่องราชอิสริยาภรณ์ขึ้นใหม่ กำหนดให้พระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์นพรัตนที่ได้เฉพาะ *ผู้นับถือพระพุทธศาสนา* จึงเป็นเหตุ

ให้ไม่สามารถใช้เครื่องราชอิสริยาภรณ์ชนิดนี้พระราชทานแด่ประมุขของรัฐต่างประเทศได้ ต่อมาเมื่อปีระกา พ.ศ. 2416 พระบาทสมเด็จฯ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงมีกระแสพระราชดำริห์ว่า "ตรารูปช้างเผือกนี้เป็นของสมเด็จพระบรมชนกนาถ พระบาทสมเด็จฯ พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงเริ่มสร้างขึ้นแล้วพระราชทานไปยังต่างประเทศ ได้ทราบกันอยู่มากแล้ว *สมควรจะทรงสถาปนาตราช้างเผือกเป็นเครื่องราชอิศริยยศอย่างสูง สำหรับตอบแทนพระเจ้าแผ่นดินต่างประเทศ* และพระราชทานแก่ผู้มีความชอบยิ่งใหญ่ในแผ่นดิน" แต่ไม่ปรากฏหลักฐานว่าได้พระราชทานตราช้างเผือกนี้แก่ประมุขของรัฐต่างประเทศใดบ้าง ครั้นถึง พ.ศ. 2425 พระบาทสมเด็จฯ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงสถาปนาเครื่องขัตติยราชอิสริยาภรณ์ อันมีเกียรติคุณรุ่งเรืองยิ่งมหาจักรีบรมราชวงศ์ขึ้น และทรงพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้แด่ประมุขของรัฐต่างประเทศ อาทิ เช่น เมื่อ พ.ศ. 2430 พระราชทานสมเด็จพระนางเจ้าวิกตอเรียราชินีแห่งกรุงเกรตบริเตนแลไอร์แลนด์ และสมเด็จพระเจ้ามุตสุหิโต มิกาโต บรมราชาธิราช แห่งประเทศญี่ปุ่น เป็นต้น และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในรัชกาลต่อมา ก็ทรงโปรดเกล้า ฯ พระราชทานเครื่องขัตติยราชอิสริยาภรณ์ อันมีเกียรติคุณรุ่งเรืองยิ่งมหาจักรีบรมราชวงศ์นี้ แด่ประมุขของรัฐต่างประเทศที่ทรงพอพระราชหฤทัยเป็นราชประเพณีสืบมาจนถึงรัชกาลปัจจุบันก็ได้เคยพระราชทาน อาทิเช่น

เมื่อ 8 มิถุนายน 2503 พระราชทาน ประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา (พลเอกดไวท์ ดี.ไอเซนเฮาว์)

เมื่อ 19 กรกฎาคม 2503 พระราชทาน สมเด็จพระบรมราชินีนาถ พระนางเจ้าเอลิซาเบ็ธที่ 2 แห่งประเทศอังกฤษ

เมื่อ 19 กันยายน 2503 พระราชทาน สมเด็จพระเจ้าโอลาฟที่ 5 แห่งนอรเวย์

เมื่อ 4 ตุลาคม 2503 พระราชทาน สมเด็จพระราชาธิบดีโบดวง แห่งเบลเยี่ยม

เมื่อ 11 ตุลาคม 2503 พระราชทาน ประธานาธิบดีแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศส (นายพลชาร์ลส์ เดอะโกลด์) เป็นต้น และท่านนายพลชาร์ลส์ เดอะโกลด์ ประธานาธิบดีแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศส นับเป็นประมุขของรัฐต่างประเทศคนสุดท้ายที่ได้รับพระราชทานเครื่องขัตติยราชอิสริยาภรณ์ อันมีเกียรติคุณรุ่งเรืองยิ่งมหาจักรีบรมราชวงศ์ ซึ่งต่อจากนั้นประมุขของรัฐต่างประเทศจะได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นมงคลยิ่งราชมิตราภรณ์สืบมา.

เครื่องขัตติยราชอิสริยาภรณ์
อันมีเกียรติคุณรุ่งเรืองยิ่ง
มหาจักรีบรมราชวงศ์

KNIGHT OF THE MOST ILLUSTRIOUS
ORDER OF THE ROYAL HOUSE
OF CHAKRI

สำหรับพระราชทานฝ่ายหน้า
ประกอบด้วย

1. ดวงมหาจักรีห้อยกับสายสร้อยสวมคอ
2. ดวงจุลจักรีห้อยกับสายสะพายสะพายบ่าซ้ายเฉียงลงทางขวา
3. ดาราจักรี สำหรับประดับที่อกเสื้อเบื้องซ้าย

ดวงมหาจักรีห้อยกับสายสร้อย

ภาพการประดับ
เครื่องขัตติยราชอิสริยาภรณ์
อันมีเกียรติคุณรุ่งเรืองยิ่ง
มหาจักรีบรมราชวงศ์ฝ่ายหน้า

เครื่องขัตติยราชอิสริยาภรณ์
อันมีเกียรติคุณรุ่งเรืองยิ่ง
มหาจักรีบรมราชวงศ์
สำหรับพระราชทานฝ่ายใน
มีส่วนประกอบเช่นเดียวกับ
ที่พระราชทานฝ่ายหน้า แต่มีขนาดย่อมกว่า
และมีแพรแถบสีเหลืองกว้าง 3 เซนติเมตร
ผูกเป็นรูปแมลงปอ
สำหรับห้อยดวง มหาจักรี
ในกรณีที่ไม่ใช้ห้อยกับสายสร้อย

ดวงมหาจักรีห้อยกับสายสร้อย

ภาพการประดับดวงมหาจักรี
ห้อยกับแพรแถบสีเหลือง
กว้าง 3 เซนติเมตร
ผูกเป็นรูปแมลงปอ
ประดับที่หน้าปาซ้าย (ในกรณีแต่งครึ่งยศ)

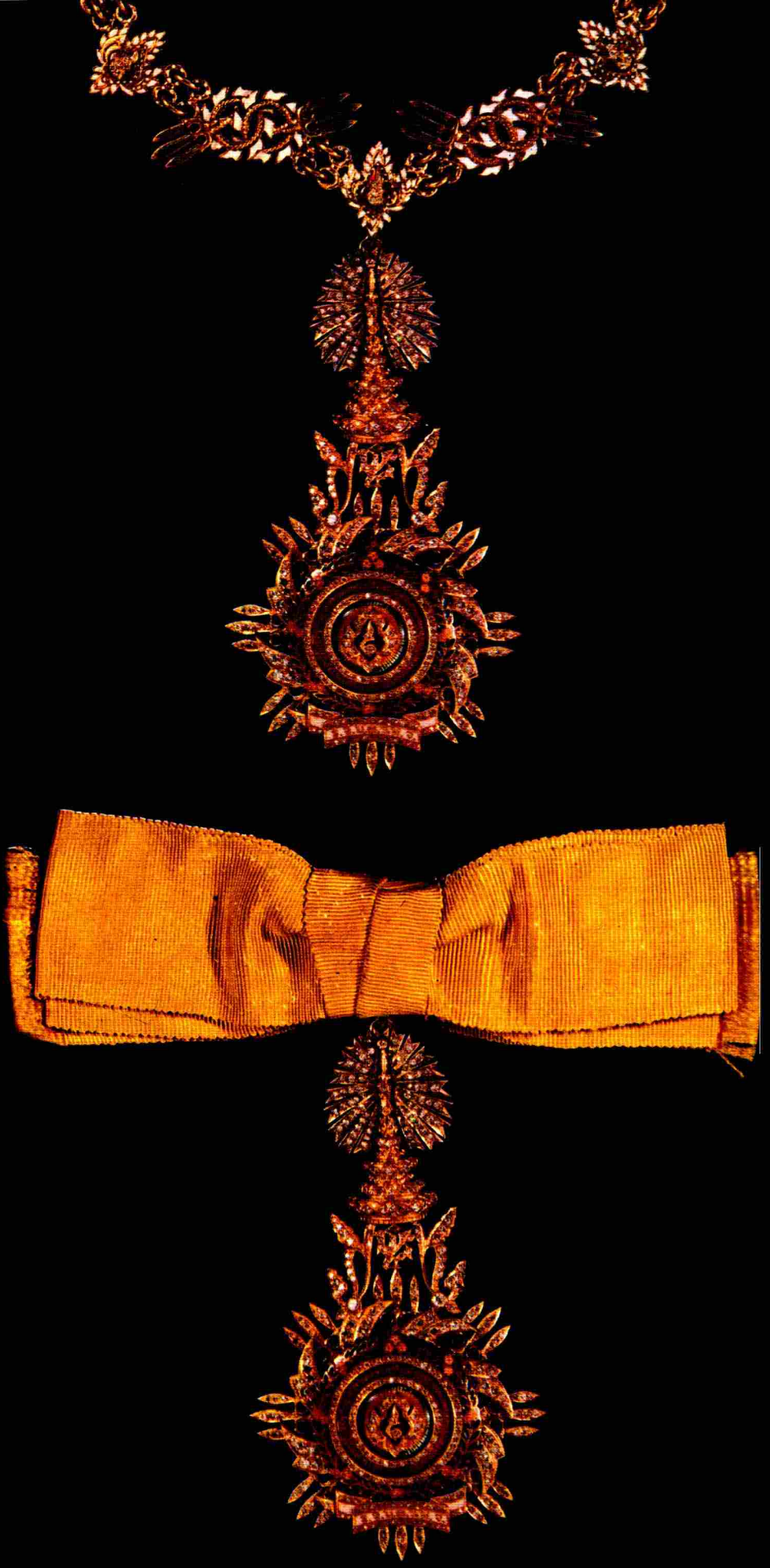

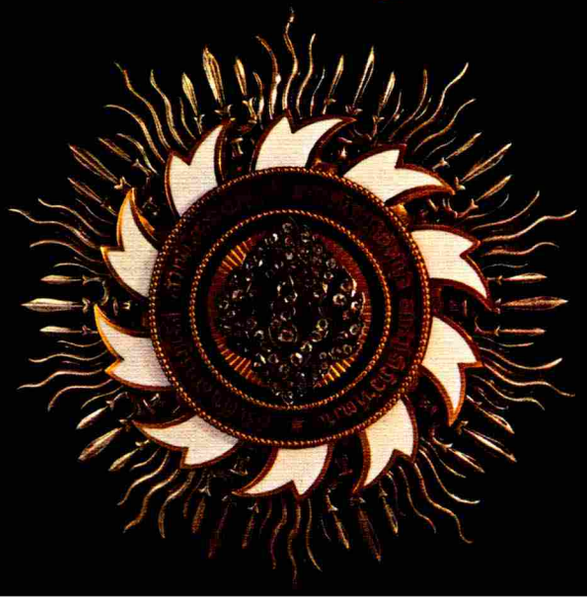

ภาพการประดับ
เครื่องขัตติยราชอิสริยาภรณ์
อันมีเกียรติคุณรุ่งเรืองยิ่ง
มหาจักรีบรมราชวงศ์ (ฝ่ายใน)

2. เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นโบราณมงคล นพรัตนราชวราภรณ์

(The Ancient and Auspicious order of the nine gems)

เรียกย่อว่า "เครื่องราชอิสริยาภรณ์นพรัตนราชวราภรณ์" (ใช้อักษรย่อว่า น.ร.) มีชั้นเดียวทั้งฝ่ายหน้าและฝ่ายใน ทั้งหมดมี 27 สำรับ สำหรับพระมหากษัตริย์ 1 สำรับ สำหรับพระราชทานแก่บรรดาพระบรมวงศานุวงศ์และข้าราชการชั้นผู้ใหญ่อีก 26 สำรับ เครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้มีข้อบัญญัติเป็นพิเศษอยู่ว่า ผู้รับพระราชทานจะต้องเป็นพุทธมามกะ การพระราชทานให้มีประกาศนียบัตร ทรงลงพระปรมาภิไธยประทับพระราชลัญจกร มอบแก่ผู้รับพระราชทานด้วย เครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้ต้องส่งคืนเมื่อผู้รับพระราชทานวายชนม์หรือทรงเรียกคืน

เครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้พระบาทสมเด็จฯ พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงสร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ.2401–2402 แต่มิได้ทรงตราขึ้นเป็นกฎหมาย ต่อมาพระบาทสมเด็จฯ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระราชดำริห์ให้ตั้งระเบียบเครื่องราชอิสริยาภรณ์สยามขึ้นเมื่อ พ.ศ.2412 ทรงกำหนดให้มีดวงตรามหาพรัตนห้อยกับสายสะพายและมีดารานพรัตนที่ใช้ประดับกับเสื้ออีก 1 ดวง ครั้นถึงปี พ.ศ.2416 พระองค์ได้ทรงตราพระราชบัญญัติเครื่องราชอิสริยาภรณ์ขึ้นโดยทรงมีพระราชปรารภ ความว่า "แต่โบราณกาลครั้งพระนครศรีอยุธยายังเป็นราชธานี ในเครื่องราชูปโภคสำหรับพระพิชัยสงครามมีพระสังวาลนพรัตนสายหนึ่งเป็นสร้อยอ่อนมีดอกนพรัตนประจำยามดอกหนึ่งเมื่อพระมหากษัตริย์บรมราชาภิเษกเสด็จประทับพระที่นั่งภัทรบิฐ พราหมณ์ย่อมถวายพระสังวาลนพรัตนนั้นสวมทรงก่อน แล้วจึงทรงรับเครื่องราชอิศริยยศอย่างอื่นเป็นประเพณีสืบมาจนถึงกรุงรัตนโกสินทร์นี้" พระสังวาลนี้เป็นสร้อยอ่อนทำด้วยทองคำล้วนมี 3 เส้น มีความยาวประมาณ 124 เซนติเมตร มีดอกประจำยามทำด้วยทองประดับนพรัตนดอกหนึ่ง

ลุจุลศักราช 1144 (พ.ศ.2325) พระบาทสมเด็จฯ พระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ทรงประกอบพระราชพิธีปราบดาภิเษก และได้ทรงรับพระสังวาลนพรัตนนี้สืบมา ต่อมาเมื่อทรงประกอบพระราชพิธีบรมราชาภิเษกในปี พ.ศ.2328 พระองค์ได้ทรงสร้างพระมหาสังวาลนพรัตนขึ้นอีกสายหนึ่งเป็นสังวาลแฝด ประดับพลอยนพรัตนอย่างละดอก (เป็นดอกประจำยาม) ยาวประมาณ 176 เซนติเมตร มีดอกประจำยาม 27 ดอก ทำด้วยทองฝังมณีดอกละ 1 ชนิดสลับกัน พระสังวาลนพรัตนและพระมหาสังวาลนพรัตนนี้ พระมหากษัตริย์ทรงเมื่อเสด็จประทับพระที่นั่งภัทรบิฐ ในงานพระราชพิธีบรมราชาภิเษก หรือทรงในงานใหญ่ตามโอกาสสมควร

เครื่องราชอิสริยาภรณ์นพรัตนราชวราภรณ์ที่ใช้ประดับกับเสื้อนี้พระบาทสมเด็จ ฯ พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงโปรดให้สร้างดารานพรัตนขึ้นเป็นเครื่องต้น และสำหรับพระราชทานแก่พระบรมวงศ์ชั้นผู้ใหญ่ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จฯ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำริห์ว่า พระบรมวงศ์มีแต่ดาราไม่มีสังวาล เพราะสังวาลใช้สำหรับพระมหากษัตริย์เท่านั้น จึงได้ทรงสร้างตรา (มหานพรัตน) สำหรับห้อยติดกับแพรแถบสีเหลืองขอบเขียว ริ้วแดงและน้ำเงิน สะพายขวามาซ้ายแทนสายสังวาลดังได้กล่าวมาแล้ว และให้พระราชทานแก่ผู้ที่ไม่ใช่พระบรมวงศานุวงศ์ได้ด้วย แต่จำนวนพระราชทานก็คงมีเพียง 8 สำรับ รวมทั้งของพระมหากษัตริย์ด้วยอีก 1 สำรับ เป็น 9 สำรับ ต่อมาเมื่อปี พ.ศ.2416 จึงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศพระราชบัญญัติขึ้นอีกฉบับหนึ่ง กำหนดให้เครื่องราชอิสริยาภรณ์นพรัตนราชวราภรณ์ รวมอยู่กับเครื่องราชอิสริยาภรณ์อื่น ๆ เรียกว่า "พระราชบัญญัติและคำประกาศแสดงความแห่ง *เครื่องราชอิสริยยศ* นพรัตนราชวราภรณ์ ช้างเผือกสยาม มงกุฎสยาม เหรียญสำหรับทหารและการช่าง จุลศักราช 1235" และได้มีพระราช

บัญญัติให้เรียกเครื่องราชอิศริยยศว่า "เครื่องราชอิสริยาภรณ์"

ใน พ.ศ.2436 ในวาระสมโภชสิริราชสมบัติครบ 25 ปีบริบูรณ์ของพระบาทสมเด็จฯ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ได้ทรงพระราชดำริเห็นสมควรที่จะได้รวบรวมบรรดากฎหมายเกี่ยวกับเครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้ และทรงแก้ไขเสียใหม่ให้เป็นฉบับเดียวกัน โดยแยกจากเครื่องราชอิสริยาภรณ์อื่น กับเพิ่มเติมให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น จึงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ยกเลิกพระราชบัญญัติเดิมเสียทั้งหมด แล้วให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นใหม่เรียกว่า "พระราชบัญญัติสำหรับเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นโบราณมงคลนพรัตนราชวราภรณ์ รัตนโกสินทรศก 112" ประกาศเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม ร.ศ.112 (พ.ศ.2436) พระราชบัญญัติที่ตราขึ้นใหม่นี้ได้กำหนดให้มีแหวนนวรัตนเพิ่มขึ้น และกำหนดให้เพิ่มจำนวนเครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้ขึ้นด้วย คือเพิ่มจากเดิมซึ่งมี 9 สำรับ เป็น 20 สำรับ ซึ่งจำนวนนี้ไม่รวมถึงที่จะพระราชทานแก่ฝ่ายในด้วย ต่อมาในรัชกาลของพระบาทสมเด็จฯ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระราชดำริเห็นว่า จำนวนเครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้ยังน้อยอยู่ เพราะพระมหาสังวาลนพรัตน ซึ่งพระบาทสมเด็จฯ พระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกได้ทรงสร้างไว้มีจำนวนเนาวรัตนดอกพระสังวาลถึง 27 ดอก จึงได้คำนวณจำนวนสำรับของเครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้ให้เท่ากับจำนวนดอกพระสังวาล คือให้มี 27 สำรับ รวมทั้งเครื่องต้นของพระมหากษัตริย์ด้วย ตามที่ได้ประกาศพระบรมราชโองการเมื่อวันที่ 2 พฤศจิกายน 2456 พระราชบัญญัตินี้ได้ใช้ตลอดมาจนถึงปี พ.ศ.2484 รัฐสภาตราพระราชบัญญัติขึ้นใหม่เรียกว่า "พระราชบัญญัติเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นโบราณมงคลนพรัตนราชวราภรณ์ พุทธศักราช 2484" ซึ่งยังคงแบ่งเป็นฝ่ายหน้าและฝ่ายใน และมีเพียงชั้นเดียว จำนวน 27 สำรับ

สำหรับพระราชทานฝ่ายหน้า ประกอบด้วย

1. มหานพรัตน ด้านหน้าเป็นดอกประจำยามแปดดอก ประดับทับทิม 1 มรกต 1 บุษราคัม 1 โกเมน 1 นิล 1 มุกดา 1 เพทาย 1 ไพฑูรย์ 1 ใจกลางเป็นเพชรรวมพลอย 9 อย่าง ด้านหลังลงยาสีแดง สีขาว สีน้ำเงิน และอุณาโลมอยู่กลาง มีจุลมงกุฎประดับเพชรอยู่เบื้องบน ห้อยกับแพรแถบกว้าง10เซนติเมตร สีเหลืองขอบเขียวมีริ้วแดงและน้ำเงินคั่นในระหว่างสีเหลืองและขอบเขียวนั้น สะพายบ่าขวาเฉียงลงมาทางซ้าย

2. ดารานพรัตน เป็นรูปดาราแปดแฉก ทำด้วยเงินจำหลักเป็นเพชรสร่ง กลางเป็นดอกประจำยามฝังพลอย 8 อย่าง ใจกลางเป็นเพชรเหมือนมหานพรัตน ประดับที่อกเสื้อเบื้องซ้าย

3. แหวนนวรัตน ทำด้วยทองคำเนื้อสูง ฝังพลอย 9 อย่าง

สำหรับพระราชทานฝ่ายใน ประกอบด้วย

1. มหานพรัตน มีลักษณะอย่างเดียวกับพระราชทานฝ่ายหน้า ห้อยกับแพรแถบ กว้าง 7.5 เซนติเมตร สะพายบ่าขวาเฉียงลงทางซ้าย หรือห้อยกับแพรแถบสีเดียวกัน กว้าง 3 เซนติเมตร ผูกเป็นรูปแมลงปอ ประดับเสื้อที่หน้าบ่าซ้าย

2. ดารานพรัตน มีลักษณะอย่างเดียวกับพระราชทานแก่ฝ่ายหน้าประดับที่อกเสื้อเบื้องซ้าย

สำหรับเครื่องต้นของพระมหากษัตริย์ มีลักษณะอย่างที่พระราชทานแก่ฝ่ายหน้า แต่ดวงตรานั้นประดับเพชรทั้งสิ้น กับมีพระมหาสังวาลนพรัตน ทรงเหนือพระอังสาขวาเฉียงลงทางซ้าย

เครื่องต้นของสมเด็จพระบรมราชินี มีลักษณะอย่างที่พระราชทานฝ่ายใน ดวงตราประดับเพชรอย่างเครื่องต้นพระมหากษัตริย์ แต่ไม่มีพระสังวาล

เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นโบราณมงคล
นพรัตนราชวราภรณ์
THE ANCIENT AND AUSPICIOUS
ORDER OF THE NINE GEMS
สำหรับพระราชทานฝ่ายหน้า
ประกอบด้วย

1. ดวงตรามหานพรัตนใช้ห้อยกับสายสะพาย (สะพายบ่าขวาเฉียงลงทางซ้าย)
2. ดารานพรัตน ประดับที่อกเสื้อเบื้องซ้าย
3. แหวนนวรัตน (ใช้สวมนิ้วชี้มือขวา)

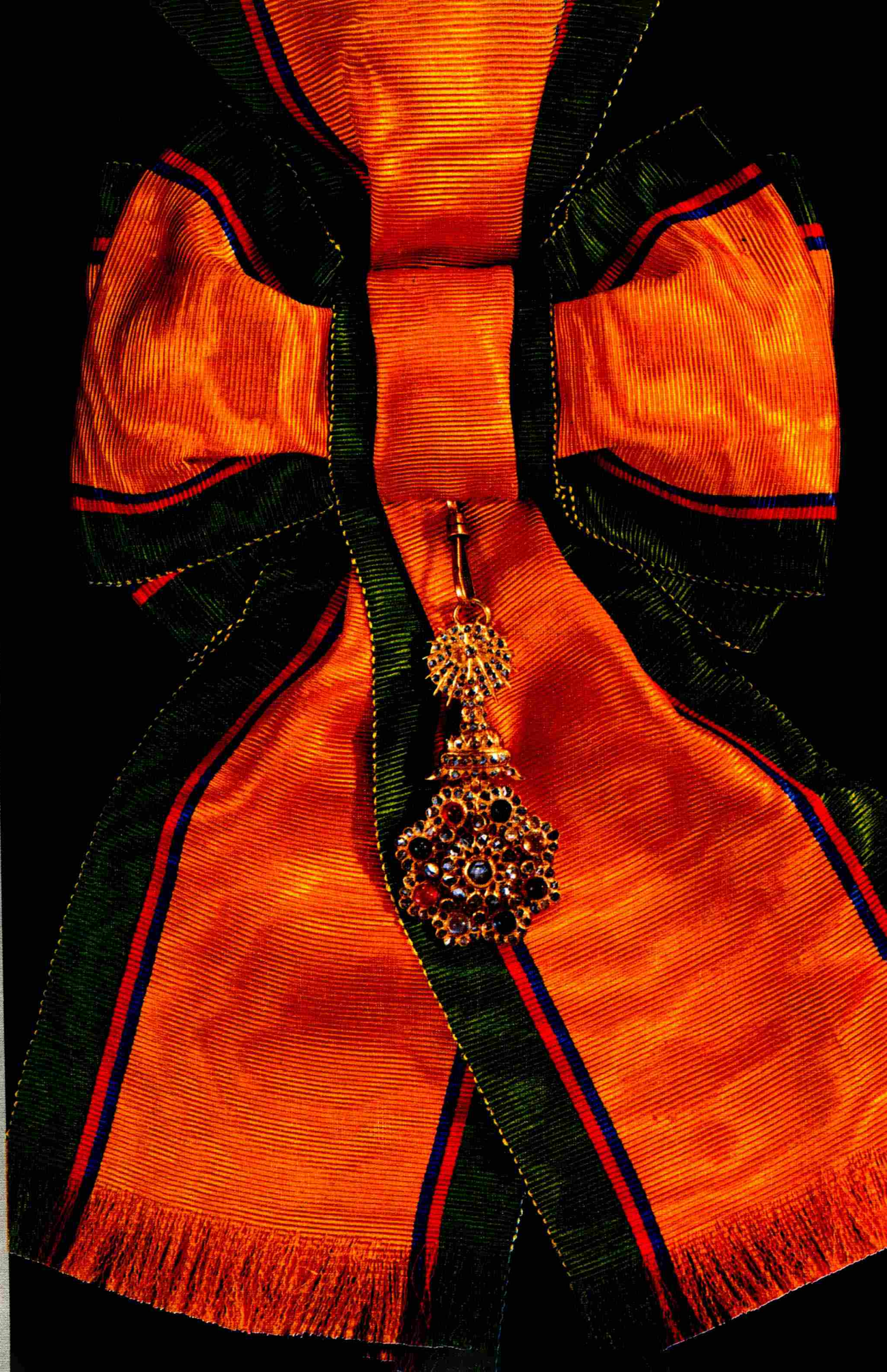

ภาพการประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์
นพรัตนราชวราภรณ์

เครื่องราชอิสริยาภรณ์
อันเป็น โบราณมงคล
นพรัตนราชวราภรณ์
สำหรับพระราชทานฝ่ายใน
ประกอบด้วย

1. ดวงมหานพรัตนใช้ห้อยกับสาย สะพาย สะพายป่าขวาเฉียงลงทางซ้าย หรือใช้ห้อยกับแพรแถบสีเดียวกับสาย สะพายขนาด 3 เซนติเมตร ผูกเป็นรูปแมลงปอ ประดับเสื้อที่หน้าป่าซ้าย
2. ดารานพรัตน ประดับที่อกเสื้อเบื้องซ้าย

ภาพการประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์
นพรัตนราชวราภรณ์

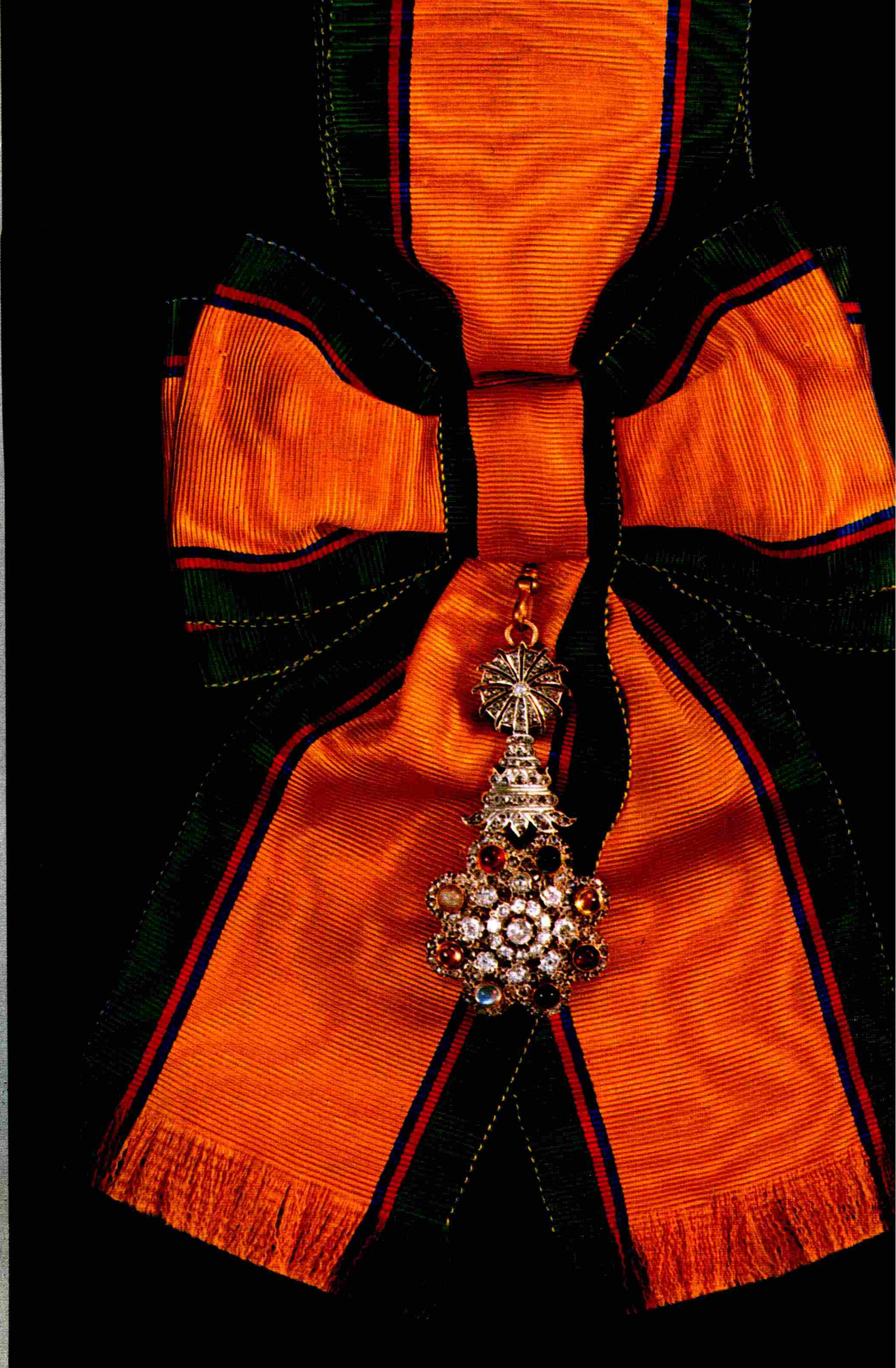

ภาพการประดับ
ดวงตรามหานพรัตน ห้อยกับแพรแถบ
กว้าง 3 เซนติเมตร ผูกเป็นรูปแมลงปอ
ประดับที่หน้าป่าซ้าย
(กรณีแต่งครึ่งยศหรือสวมสายสะพายอื่น)

3. เครื่องราชอิสริยาภรณ์จุลจอมเกล้า
(The Most Illustrious order of Chula Chom Klao)

เครื่องราชอิสริยาภรณ์จุลจอมเกล้านี้ พระบาทสมเด็จฯ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงสร้างขึ้นเมื่อจุลศักราช 1235 (พ.ศ.2416) เพื่อพระราชทานแก่บรรดาพระบรมวงศานุวงศ์ ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่และผู้มีความชอบต่อแผ่นดิน ทั้งนี้ โดยที่ทรงพระราชดำริเห็นว่านับตั้งแต่สถาปนากรุงเทพมหานครมา 4 รัชกาล เป็นเวลาถึง 90 ปีเศษ มิได้มีการรบราฆ่าฟันแย่งชิงราชสมบัติกันให้เกิดเดือดร้อนแต่ประการใด และในการที่พระองค์ได้เสวยราชย์เป็นพระเจ้าแผ่นดินเป็นอันดับที่ 5 ซึ่งยังทรงพระเยาว์และมีพระชนมายุน้อยกว่าพระเจ้าแผ่นดินรัชกาลก่อน ๆ บรรดาพระบรมวงศานุวงศ์ ขุนนาง ข้าราชการต่าง ๆ ก็มิได้มีความรังเกียจ ทั้งนี้ ก็เพราะต่างมีใจระลึกถึงพระเดชพระคุณของสมเด็จพระเจ้าแผ่นดิน ซึ่งเป็นต้นพระบรมวงศ์มาทุกพระองค์ เพื่อเป็นการตอบสนองคุณความดีนี้ สมควรที่จะได้มีเครื่องราชอิสริยาภรณ์ขึ้นอีกชนิดหนึ่ง เพื่อพระราชทานแก่บรรดาพระบรมวงศานุวงศ์และข้าราชการที่สืบเนื่องกันมา และให้พระราชทานสืบตระกูลได้ ทั้งนี้ เพื่อเป็นเครื่องระลึกถึงบรรดาท่านผู้ที่ได้รักษาแผ่นดินมาแต่กาลก่อน ตลอดจนถึงท่านที่ได้ทะนุบำรุงแผ่นดินในปัจจุบัน จึงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศกฎหมายเกี่ยวกับเครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้ขึ้น ซึ่งในครั้งนั้นเรียกว่าเครื่องราชอิสริยยศสำหรับตระกูล และคงให้มีแต่เฉพาะฝ่ายหน้าเท่านั้น ต่อมากฎหมายนี้ได้แก้ไขอีกสามครั้ง คือ เมื่อจุลศักราช 1248 (พ.ศ.2429) ครั้งหนึ่ง พ.ศ.2432 แก้เปลี่ยนเป็นเรียกว่าเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ครั้งหนึ่ง และ ร.ศ.110 (พ.ศ.2434) อีกครั้งหนึ่ง

ถึง พ.ศ.2436 ในวาระสมโภชสิริราชสมบัติครบ 25 ปีบริบูรณ์ของพระองค์ท่าน ได้ทรงพระราชดำริเห็นสมควรที่จะได้รวบรวมพระราชบัญญัติเกี่ยวกับเครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้ และที่ได้ทรงแก้ไขให้มารวมเป็นฉบับเดียวกันและเพิ่มเติมให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น จึงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ยกเลิกพระราชบัญญัติเดิมเสียทั้งหมดและให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นใหม่ เรียกว่า "พระราชบัญญัติเครื่องราชอิสริยาภรณ์จุลจอมเกล้า รัตนโกสินทรศก 112" ประกาศเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม ร.ศ.112 (พ.ศ.2436) และได้กำหนดให้มีสำหรับพระราชทานฝ่ายในเพิ่มขึ้น ซึ่งกฎหมายนี้ได้แก้ไขอีกหลายครั้ง และได้ใช้ตลอดมาภายหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตย จึงได้แก้ไขเพื่อเหมาะสมแก่กาลสมัย เมื่อ พ.ศ.2484 โดยให้ยกเลิกกฎหมายเดิมเสียทั้งหมดแล้วตราเป็นพระราชบัญญัติขึ้นใหม่ เรียกว่า "พระราชบัญญัติเครื่องราชอิสริยาภรณ์จุลจอมเกล้า พุทธศักราช 2484" โดยแบ่งเป็นฝ่ายหน้าและฝ่ายในดังนี้

สำหรับพระราชทานฝ่ายหน้า
ชั้นที่ 1

ปฐมจุลจอมเกล้าวิเศษ ประกอบด้วย

1. ดวงตราด้านหน้าเป็นแฉกแปดแฉก ลงยาสีชมพู มีรัศมีทองตามระหว่างแฉก มีใบชัยพฤกษ์สองข้าง ลงยาสีเขียว กลางดวงมีพระบรมฉายาสาทิสลักษณ์พระบาทสมเด็จฯพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ขอบลงยาสีขาบ มีอักษรทองว่า "เราจะบำรุงตระกูลวงศ์ให้เจริญ" เบื้องบนมีจุลมงกุฎรัศมี ลงยาสีเขียว สีแดง สีขาบ สีขาว ด้านหลังดวงตราเหมือนอย่างด้านหน้า แต่ที่กลางดวงตราเป็นรูปช้างไอราพต ลงยาสีขาว บนหลังช้างเป็นรูปตรีศูลลงยาสีขาว ที่ขอบมีอักษรทองว่า "ปีระกาเบญจศก ศักราช ๑๒๓๕" รอบขอบเป็นรูปจักรลงยาสีขาว พื้นแดง ห้อยกับแพรแถบสีชมพู กว้าง 10 เซนติเมตร สะพายบ่าซ้ายเฉียงลงทางขวา

2. ดาราเป็นรัศมีทองแปดแฉก เงินแปดแฉก กลางดาราพื้นสีชมพูมีอักษรพระปรมาภิไธยย่อ

"จ.จ.จ." ทองประดับเพชร ขอบลงยาสีขาบและมีอักษรทองว่า "เราจะบำรุงตระกูลวงศ์ให้เจริญ" รอบขอบเป็นเพชรสร่งเงิน ประดับที่อกเสื้อเบื้องซ้าย

3. สายสร้อยลงยาหรือสายสร้อยทอง เป็นรูปอักษรพระปรมาภิไธยย่อ "จ.ป.ร." ไขว้ 16 องค์ ดอกบัว 17 ดอก สลับกันไปตลอดสาย กลางสายสร้อยเป็นรูปช้างไอราพต มีจุลมงกุฎรัศมี มีเครื่องสูง 2 ข้าง และมีราชสีห์คชสีห์เชิญ สำหรับห้อยดวงตราสวมแทนสายสะพาย กับให้มีแพรจีบสีขาวกลัดทับสายสร้อยเหนือบ่าทั้งสองข้าง

สายสร้อยลงยาหรือทองคำนี้ สุดแต่จะพระราชทานอย่างใด สำหรับชาวต่างประเทศจะพระราชทานหรือไม่สุดแต่จะทรงพระราชดำริเห็นสมควร

นอกจากนี้ให้มีดวงตราตติยานุจุลจอมเกล้า 1 ดวง ประดับที่อกเสื้อเบื้องซ้าย

ปฐมจุลจอมเกล้า มีลักษณะอย่างปฐมจุลจอมเกล้าวิเศษ แต่ไม่มีดวงตราตติยานุจุลจอมเกล้า

ชั้นที่ 2

ทุติยจุลจอมเกล้าวิเศษ มีดวงตราเหมือนชั้นที่ 1 ห้อยกับแพรแถบสีชมพู กว้าง 5 เซนติเมตร สวมคอ และมีดาราเป็นรัศมีเงินแปดแฉก กลางดารามีอักษรพระปรมาภิไธยย่อ "จ.จ.จ." ทอง อยู่บนพื้นลงยาสีชมพู ขอบลงยาสีขาบมีอักษรทองว่า "เราจะบำรุงตระกูลวงศ์ให้เจริญ" ประดับที่อกเสื้อเบื้องซ้าย

ทุติยจุลจอมเกล้า มีลักษณะอย่างทุติยจุลจอมเกล้าวิเศษ แต่ไม่มีดารา

ชั้นที่ 3

ตติยจุลจอมเกล้าวิเศษ มีดวงตราเหมือนทุติยจุลจอมเกล้า แต่ย่อมกว่า ห้อยกับแพรแถบสีชมพู กว้าง 4 เซนติเมตร มีดอกไม้จีบติดบนแพรแถบและมีเข็มทองประดับที่อกเสื้อเบื้องซ้าย

ตติยจุลจอมเกล้า มีลักษณะอย่างตติยจุลจอมเกล้าวิเศษ แต่ไม่มีดอกไม้จีบ

ตติยานุจุลจอมเกล้า มีลักษณะอย่างตติยจุลจอมเกล้า แต่เป็นตราเงินไม่มีแฉกและรัศมี

สำหรับพระราชทานฝ่ายใน

ชั้นที่ 1

ปฐมจุลจอมเกล้า มีลักษณะอย่างปฐมจุลจอมเกล้าสำหรับพระราชทานฝ่ายหน้า แต่ย่อมกว่า และที่จุลมงกุฎและใบชัยพฤกษ์ประดับเพชร กับที่ด้านหลังมีอักษรทองว่า "รัตนโกสินทรศก ๑๑๒" ห้อยกับแพรแถบสีชมพู กว้าง 7.5 เซนติเมตร สะพายบ่าซ้ายเฉียงลงทางขวา หรือห้อยกับแพรแถบสีชมพู กว้าง 5 เซนติเมตร ผูกเป็นรูปแมลงปอประดับเสื้อที่หน้าบ่าซ้าย กับมีดาราเหมือนชั้นที่ 1 สำหรับพระราชทานฝ่ายหน้า แต่ย่อมกว่า ประดับที่อกเสื้อเบื้องซ้าย

ชั้นที่ 2

ทุติยจุลจอมเกล้าวิเศษ มีดวงตราเหมือนชั้นที่ 1 แต่ไม่ประดับเพชร ห้อยกับแพรแถบสีชมพู กว้าง 7.5 เซนติเมตร สะพายบ่าซ้ายเฉียงลงทางขวา หรือห้อยกับแพรแถบสีชมพู กว้าง 5 เซนติเมตร ผูกเป็นรูปแมลงปอ ประดับเสื้อที่หน้าบ่าซ้าย

ทุติยจุลจอมเกล้า มีดวงตราห้อยกับแพรแถบผูกเป็นรูปแมลงปอเหมือนทุติยจุลจอมเกล้าวิเศษ แต่ห้อยกับแพรแถบสะพายไม่ได้

ชั้นที่ 3

ตติยจุลจอมเกล้า มีดวงตราเหมือนทุติยจุลจอมเกล้า แต่ย่อมกว่าห้อยกับแพรแถบสีชมพู กว้าง 4 เซนติเมตร ผูกเป็นรูปแมลงปอ ประดับเสื้อที่หน้าบ่าซ้าย

ชั้นที่ 4

จตุตถจุลจอมเกล้า มีดวงตราเหมือนตติยานุจุลจอมเกล้า สำหรับพระราชทานฝ่ายหน้า แต่กะไหล่ทอง ลงยาสีขาบ ห้อยกับแพรแถบสีชมพู กว้าง 4 เซนติเมตร ผูกเป็นรูปแมลงปอ ประดับเสื้อที่หน้าบ่าซ้าย

สำหรับพระมหากษัตริย์มีลักษณะอย่างที่พระราชทานแก่ฝ่ายหน้า แต่ดวงตรา ดาราและสายสร้อยประดับเพชรทั้งสิ้น สำหรับพระบรมราชินีมีลักษณะอย่างที่พระราชทานแก่ฝ่ายใน แต่ดวงตราและดาราประดับเพชรอย่างเดียวกับพระมหากษัตริย์

อนึ่ง ในเรื่องการใช้คำนำนามสตรีผู้ที่ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์จุลจอมเกล้าฝ่ายใน

ตามพระราชกฤษฎีกาให้ใช้คำนำนามสตรี พ.ศ.2460 และพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยคำนำนามสตรีเพิ่มเติม พ.ศ.2464 ได้บัญญัติเกี่ยวกับการใช้คำนำนามสตรีตามพระราชนิยมไว้ซึ่งพอจะสรุปความได้ดังนี้

1. สตรีที่สามีมีบรรดาศักดิ์ชั้นพระยา แม้ผู้นั้นจะได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์จุลจอมเกล้าฝ่ายในหรือมิได้รับพระราชทานก็ดี ให้ใช้คำว่า "คุณหญิง" เป็นคำนำนามประกอบกับราชทินนามของสามี

2. สตรีผู้ที่ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์จุลจอมเกล้าฝ่ายใน แม้มีสามีที่มีบรรดาศักดิ์ต่ำกว่าชั้นพระยาก็ให้ใช้คำว่า "คุณหญิง" เป็นคำนำนามได้ด้วย และให้ใช้ราชทินนามของสามีเข้าประกอบ

3. สตรีที่มีสามีมีบรรดาศักดิ์ชั้นเจ้าพระยา และเป็นผู้ได้รับพระราชทานเครื่องยศด้วยแล้ว ให้ใช้คำว่า "ท่านผู้หญิง" เป็นคำนำนามประกอบด้วยราชทินนามของสามี แต่ถ้ายังไม่ได้รับพระราชทานเครื่องยศอย่างท่านผู้หญิงให้ใช้คำนำนามเหมือน ภริยาชั้นพระยา ตามข้อ 1

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าสตรีที่จะใช้คำนำนามว่า "คุณหญิง" หรือ "ท่านผู้หญิง" ได้จะต้องเป็นผู้มีสามีและสามีจะต้องเป็นผู้มีบรรดาศักดิ์ด้วย ถ้าสามีไม่มีบรรดาศักดิ์แม้จะได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์จุลจอมเกล้าฝ่ายในชั้นใดก็ตาม ก็ไม่อาจใช้คำนำนามว่า "คุณหญิง" หรือ "ท่านผู้หญิง" ได้ และจะต้องเป็นเอกภริยาด้วย

4. สตรีผู้ที่เนื่องในพระราชวงศ์ (คือ หม่อมราชวงศ์ และหม่อมหลวง) แม้สามีจะเป็นผู้มีบรรดาศักดิ์หรือได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์จุลจอมเกล้าฝ่ายในก็ตาม ให้สตรีผู้เป็นเชื้อราชตระกูลคงใช้บรรดาศักดิ์เดิมของตน เว้นแต่ผู้นั้นจะได้รับพระราชทานเครื่องยศเป็นท่านผู้หญิงแล้วจึงให้ใช้คำว่า "ท่านผู้หญิง" เป็นคำนำนามแทน

หม่อมห้ามเจ้านาย ถ้าเป็นผู้ที่มิได้เนื่องในพระราชวงศ์ ให้ใช้คำว่า "หม่อม" นำนามของตนประกอบด้วยนามสกุลของสามี ถ้าเป็นผู้ที่เนื่องในพระราชวงศ์ให้คงใช้บรรดาศักดิ์เดิมของตน

คำว่า "คุณหญิง" หรือ "ท่านผู้หญิง" นี้ ให้พึงเข้าใจว่าใช้เฉพาะสำหรับผู้อื่นกล่าวถึงเท่านั้น ถ้าจะเขียนนามของตนเองไม่ต้องใส่คำว่า "คุณหญิง" หรือ "ท่านผู้หญิง"

5. สตรีที่เป็นนางพระกำนัล หรือพนักงาน ถ้าบิดามีบรรดาศักดิ์ตั้งแต่พระยาขึ้นไปอย่างหนึ่ง หรือได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์จุลจอมเกล้าฝ่ายในอีกอย่างหนึ่ง ให้ใช้คำนำนามว่า "คุณ" ตลอดเวลาที่รับราชการสนองพระเดชพระคุณอยู่หรือดำรงตำแหน่งเป็นสมาชิกของเครื่องราชอิสริยาภรณ์นั้นอยู่

ต่อมาหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตย รัฐบาลมีนโยบายที่จะไม่ขอพระราชทานบรรดาศักดิ์ให้แก่ข้าราชการ สำนักพระราชวังซึ่งเป็นผู้รักษาการตามพระราชกฤษฎีกานี้เห็นว่า คำนำหน้านามไม่ถือว่าเป็นบรรดาศักดิ์ เมื่อรัฐบาลมิได้มีการขอพระราชทานบรรดาศักดิ์แล้ว การใช้คำนำนามสตรีที่ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์จุลจอมเกล้าก็ควรอนุโลมโดยมิต้องถือบรรดาศักดิ์ของสามีเป็นเกณฑ์ ซึ่งรัฐบาลก็ได้ถือตามที่สำนักพระราชวังเสนอ โดยถือเป็นหลักว่าสตรีที่ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์จตุตถจุลจอมเกล้าขึ้นไป ให้ใช้คำนำนามว่า "คุณหญิง" แต่ถ้าได้รับตั้งแต่ทุติยจุลจอมเกล้าวิเศษขึ้นไป ให้ใช้คำว่า "ท่านผู้หญิง"

สรุป

สำหรับพระราชทานฝ่ายหน้า (มี 3 ชั้น 7 ชนิด)

ชั้นที่ 1 มี 2 ชนิด

ปฐมจุลจอมเกล้าวิเศษ (ใช้อักษรย่อว่า ป.จ.ว.) ไม่จำกัดจำนวน

ปฐมจุลจอมเกล้า (ใช้อักษรย่อว่า ป.จ.) มีจำนวน 30 สำรับ

ชั้นที่ 2 มี 2 ชนิด

ทุติยจุลจอมเกล้าวิเศษ (ใช้อักษรย่อว่า ท.จ.ว.) มีจำนวน 100 สำรับ

ทุติยจุลจอมเกล้า (ใช้อักษรย่อว่า ท.จ.) มีจำนวน 150 ดวง

ชั้นที่ 3 มี 3 ชนิด

ตติยจุลจอมเกล้าวิเศษ (ใช้อักษรย่อว่า ต.จ.ว.) มีจำนวน 150 ดวง

ตติยจุลจอมเกล้า (ใช้อักษรย่อว่า ต.จ.) มีจำนวน 100 ดวง

ตติยานุจุลจอมเกล้า (ใช้อักษรย่อว่า ต.อ.จ.) มีจำนวน 100 ดวง

สำหรับพระราชทานฝ่ายใน (มี 4 ชั้น 5 ชนิด)

ชั้นที่ 1

ปฐมจุลจอมเกล้า (ใช้อักษรย่อว่า ป.จ.) มีจำนวน 20 สำรับ

ชั้นที่ 2 มี 2 ชนิด

ทุติยจุลจอมเกล้าวิเศษ (ใช้อักษรย่อว่า ท.จ.ว.) มีจำนวน 100 ดวง

ทุติยจุลจอมเกล้า (ใช้อักษรย่อว่า ท.จ.) มีจำนวน 100 ดวง

ชั้นที่ 3

ตติยจุลจอมเกล้า (ใช้อักษรย่อว่า ต.จ.) มีจำนวน 150 ดวง

ชั้นที่ 4

จตุตถจุลจอมเกล้า (ใช้อักษรย่อว่า จ.จ.) มีจำนวน 150 ดวง

ส่วนที่จะพระราชทานแก่เจ้านายหรือผู้มีเกียรติชาวต่างประเทศ อาจพระราชทานได้โดยไม่อยู่ในจำนวนดังกล่าว แต่ไม่มีการพระราชทานสืบตระกูล

การสืบตระกูล มีเป็น 3 อันดับ ดังนี้

1. บิดาได้ปฐมจุลจอมเกล้าวิเศษ บุตรชายจะได้รับสืบตระกูลตั้งแต่บิดายังมีชีวิตอยู่ และให้รับสืบตลอดไปจนหาตัวผู้สืบสายโลหิตเป็นชายมิได้

2. บิดาได้ปฐมจุลจอมเกล้า บุตรชายจะได้รับสืบตระกูลตั้งแต่บิดายังมีชีวิตอยู่ แต่การสืบตระกูลตามข้อนี้เป็นอันสิ้นสุดแต่เพียงชั้นเดียว

3. บิดาได้รับทุติยจุลจอมเกล้าวิเศษ หรือทุติย-จุลจอมเกล้า บุตรชายจะได้รับสืบตระกูลต่อเมื่อบิดาล่วงลับไปแล้ว การสืบตระกูลในข้อนี้เป็นอันสิ้นสุดลงเพียงชั้นเดียว

บุตรที่จะได้รับสืบตระกูลนั้นต้องเป็นบุตรชายคนโตที่ยังมีชีวิตอยู่ และต้องเป็นผู้ที่บิดามารดา หรือญาติผู้ใหญ่รับรองยกย่องว่าเป็นผู้ที่มีความประพฤติและมีหลักฐานดี หากเห็นว่าบุตรชายคนโตไม่สมควรจะได้รับพระราชทานจะให้คนรองถัดลงไปก็ได้ โดยถือเป็นการพระราชทานเป็นพิเศษ ซึ่งในการพระราชทานเป็นพิเศษนี้ให้ถือว่าเป็นการสิ้นสุดเพียงชั้นเดียว

ถ้าบุตรชายที่จะได้รับพระราชทานตายหรือวิกลจริตเสียก่อนที่จะได้รับพระราชทาน ก็ให้พระราชทานแก่หลาน ซึ่งเป็นบุตรของบุตรชายคนนั้น ๆ ได้

ถ้าไม่มีหลานดังกล่าวแล้ว ก็ให้พระราชทานแก่บุตรชายคนถัดไป ถ้าบุตรชายคนถัดไปตายหรือวิกล-จริต ก็ให้พระราชทานแก่หลานซึ่งเป็นบุตรของบุตรชายคนนั้น และถ้าไม่มีหลานอีก ก็ให้พระราชทานแก่บุตรชายต่อ ๆ ลงไปอีกที่เห็นสมควร

การพระราชทานถ้าเป็นบุตรสืบตระกูลบิดาให้ได้รับตติยจุลจอมเกล้า ถ้าเป็นหลานสืบตระกูลปู่ให้ได้รับตติยานุจุลจอมเกล้า การพระราชทานให้มีประกาศนียบัตรทรงลงพระปรมาภิไธย และประทับพระราชลัญจกรเป็นสำคัญด้วย เว้นแต่ฝ่ายหน้าที่ได้รับปฐมจุลจอมเกล้าแล้ว เมื่อได้เลื่อนขึ้นรับปฐมจุลจอมเกล้าวิเศษ หรือได้รับทุติยจุลจอมเกล้าแล้วได้เลื่อนขึ้นรับทุติยจุลจอมเกล้าวิเศษ ก็ไม่ต้องมีประกาศนียบัตรอีก

เครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้ต้องส่งคืนเมื่อผู้ได้รับพระราชทานวายชนม์หรือทรงเรียกคืน

เครื่องราชอิสริยาภรณ์
ปฐมจุลจอมเกล้าวิเศษ (ป.จ.ว.)
KNIGHT GRAND CORDON (SPECIAL CLASS)
OF THE MOST ILLUSTRIOUS ORDER
OF CHULA CHOM KLAO
สำหรับพระราชทานฝ่ายหน้า
ประกอบด้วย

1. ดวงตราสำหรับห้อยกับสายสร้อย หรือห้อยกับสายสะพาย (อย่างใดอย่างหนึ่ง)
2. ดาราสำหรับประดับที่อกเสื้อเบื้องซ้าย
3. แพรจีบสีขาวสำหรับกลัดทับสายสร้อยเหนือบ่าทั้งสองข้าง
4. ดวงตราตติยานุจุลจอมเกล้าสำหรับประดับที่อกเสื้อเบื้องซ้าย

ดวงตราห้อยกับสายสร้อย
พร้อมแพรจีบสีขาว

ภาพการประดับ
เครื่องราชอิสริยาภรณ์
ปฐมจุลจอมเกล้าวิเศษ
ใช้ดวงตราห้อยกับสายสร้อย

ดวงตราห้อยกับสายสะพาย

ดาราสำหรับประดับที่อกเสื้อเบื้องซ้าย

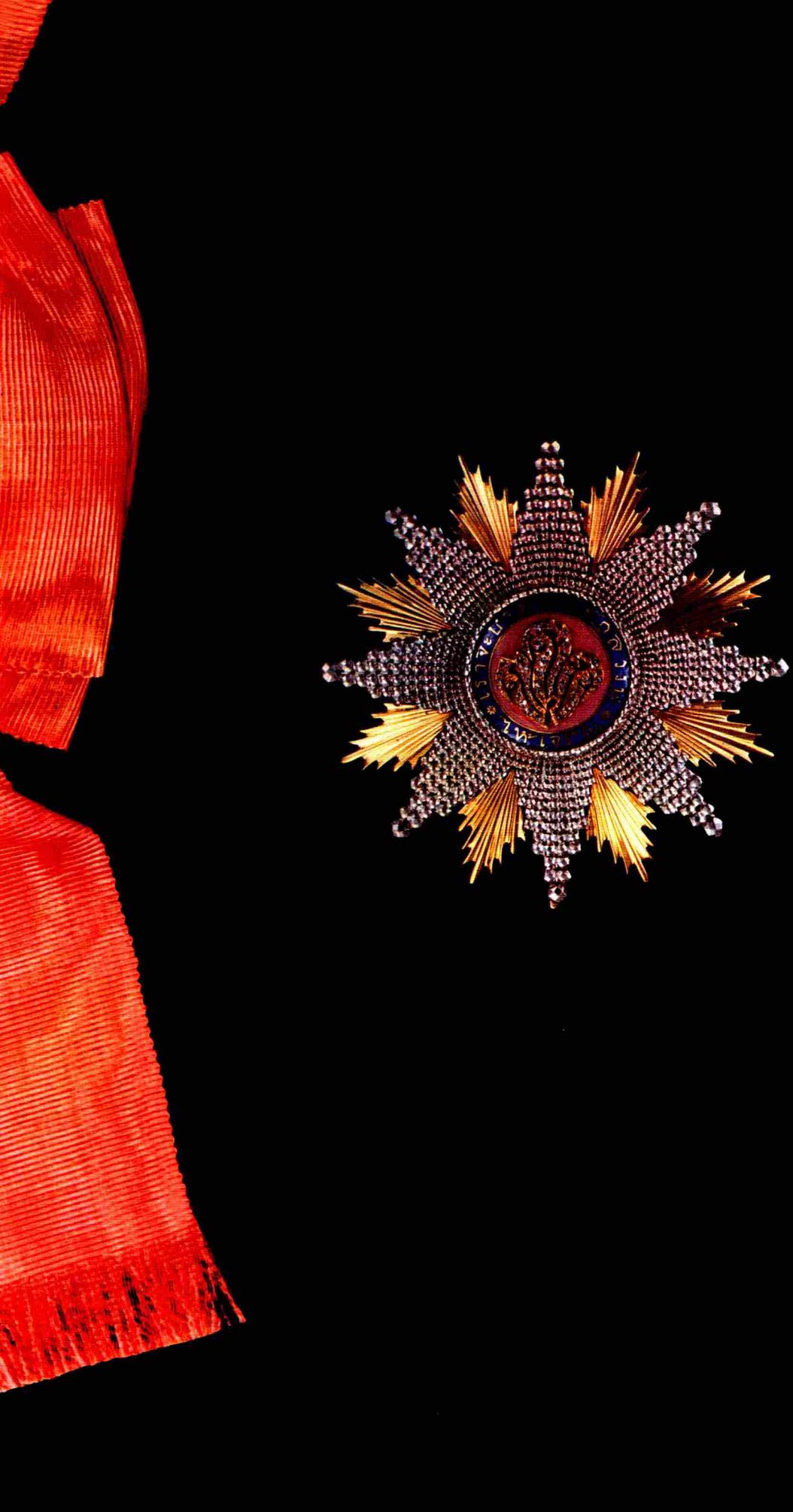

ภาพการประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์
ปฐมจุลจอมเกล้าวิเศษ
ใช้ ดวงตราห้อยกับสายสะพาย

เครื่องราชอิสริยาภรณ์
ปฐมจุลจอมเกล้า (ป.จ.)
KNIGHT GRAND CROSS(FIRST CLASS)
OF THE MOST ILLUSTRIOUS
ORDER OF CHULA CHOM KLAO
สำหรับพระราชทานฝ่ายหน้า
ประกอบด้วย

1. ดวงตราสำหรับห้อยกับสายสร้อย หรือห้อยกับสายสะพาย (อย่างใดอย่างหนึ่ง)
2. ดาราสำหรับประดับที่อกเสื้อเบื้องซ้าย
3. แพรจีบสีขาวสำหรับกลัดทับสายสร้อยเหนือปาทั้งสองข้าง

ดวงตราห้อยกับสายสร้อย
พร้อมแพรจีบสีขาว

ภาพการประดับ
เครื่องราชอิสริยาภรณ์ปฐมจุลจอมเกล้า
ใช้ดวงตราห้อยกับสายสร้อย

ดวงตราห้อยกับสายสะพาย

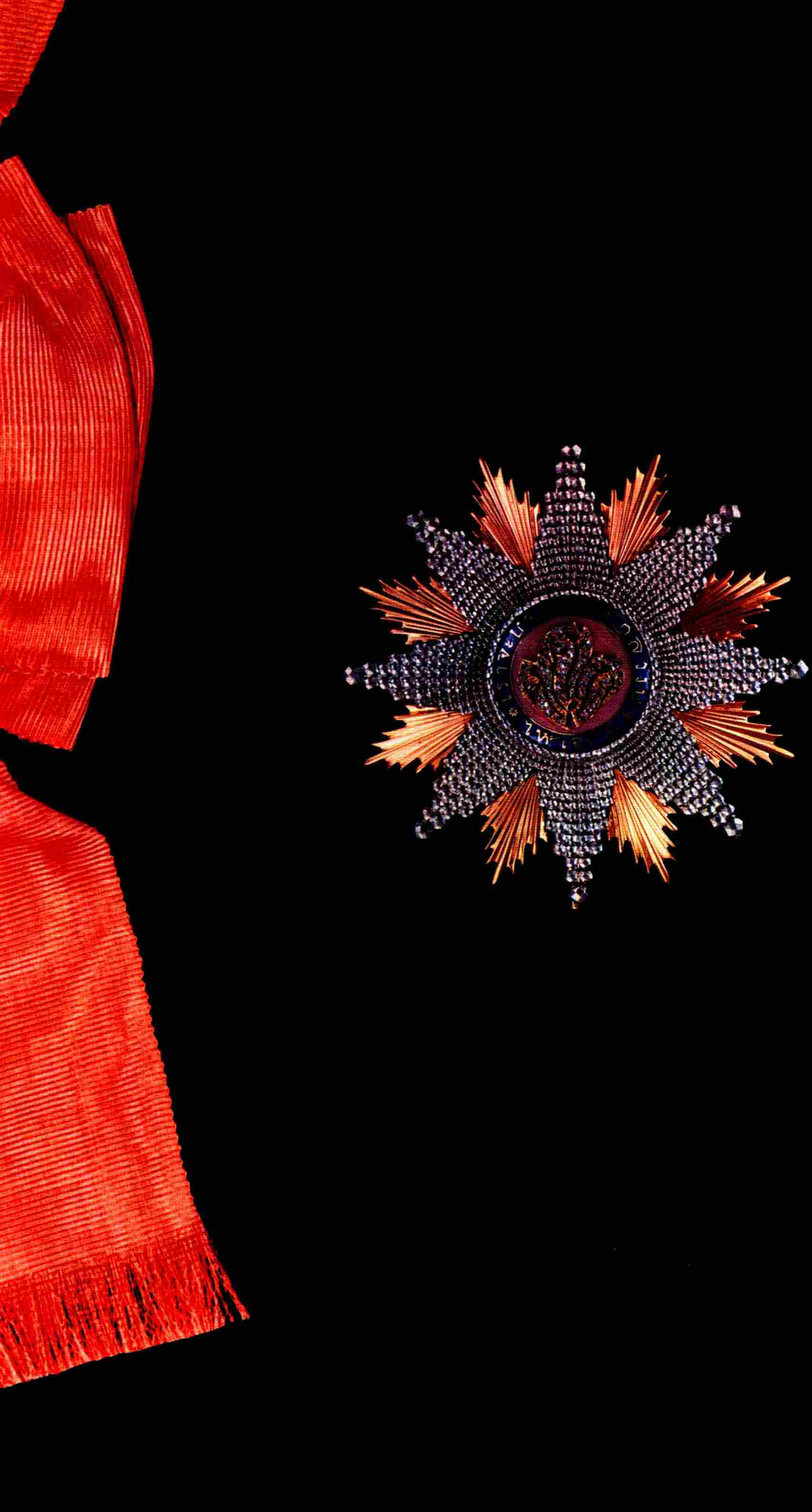

ดาราสำหรับประดับที่อกเสื้อเบื้องซ้าย

ภาพการประดับ
เครื่องราชอิสริยาภรณ์ปฐมจุลจอมเกล้า
ใช้ดวงตราห้อยกับสายสะพาย

เครื่องราชอิสริยาภรณ์
ทุติยจุลจอมเกล้าวิเศษ (ท.จ.ว.)
KNIGHT GRAND COMMANDER
(SECOND CLASS, HIGHER GRADE)
OF THE MOST ILLUSTRIOUS
ORDER OF CHULA CHOM KLAO
สำหรับพระราชทานฝ่ายหน้า
ประกอบด้วย
1. ดวงตราห้อยกับแพรแถบสีชมพู
กว้าง 5 เซนติเมตร สวมคอ
2. ดาราประดับที่อกเสื้อเบื้องซ้าย

ภาพการประดับ
เครื่องราชอิสริยาภรณ์
ทุติยจุลจอมเกล้าวิเศษ
(ดวงตราห้อยกับแพรแถบสวมคอ
ดาราประดับที่อกเสื้อเบื้องซ้าย)

ผังภาพ

1

2 4

3

1. เครื่องราชอิสริยาภรณ์
ทุติยจุลจอมเกล้า (ท.จ.)
KNIGHT COMMANDER
(SECOND CLASS, LOWER GRADE)
OF THE MOST ILLUSTRIOUS ORDER
OF CHULA CHOM KLAO

ภาพการประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์
ทุติยจุลจอมเกล้า
(ดวงตราห้อยกับแพรแถบสวมคอ)

2. เครื่องราชอิสริยาภรณ์
ตติยจุลจอมเกล้าวิเศษ (ต.จ.ว.)
GRAND COMPANION
(THIRD CLASS, HIGHER GRADE)
OF THE MOST ILLUSTRIOUS
ORDER OF CHULA CHOM KLAO

3. เครื่องราชอิสริยาภรณ์
ตติยจุลจอมเกล้า (ต.จ.)
COMPANION (THIRD CLASS,
LOWER GRADE) OF THE MOST
ILLUSTRIOUS ORDER OF
CHULA CHOM KLAO

4. เครื่องราชอิสริยาภรณ์
ตติยานุจุลจอมเกล้า (ต.อ.จ.)
JUNIOR COMPANION OF THE MOST
ILLUSTRIOUS ORDER OF
CHULA CHOM KLAO

ภาพการประดับ
เครื่องราชอิสริยาภรณ์ จุลจอมเกล้า
ทั้ง 3 ชั้นนี้ มีลักษณะเป็นอย่างเดียวกัน
(ดวงตราห้อยกับแพรแถบ
ประดับที่อกเสื้อเบื้องซ้าย)

เครื่องราชอิสริยาภรณ์
ปฐมจุลจอมเกล้า (ป.จ.)
KNIGHT GRAND CROSS (FIRST CLASS)
OF THE MOST ILLUSTRIOUS
ORDER OF CHULA CHOM KLAO (LADIES)
สำหรับพระราชทานฝ่ายใน
ประกอบด้วย

1. ดวงตราสำหรับห้อยกับสายสะพาย หรือห้อยกับแพรแถบสีชมพูกว้าง 5 เซนติเมตร ผูกเป็นรูปแมลงปอ ประดับที่หน้าป่าซ้าย (อย่างใดอย่างหนึ่ง)
2. ดาราสำหรับประดับที่อกเสื้อเบื้องซ้าย

ภาพการประดับ
เครื่องราชอิสริยาภรณ์ ปฐมจุลจอมเกล้า
(กรณีแต่งเต็มยศสวมสายสะพาย
จุลจอมเกล้า)

ภาพการประดับ
เครื่องราชอิสริยาภรณ์ปฐมจุลจอมเกล้า
ใช้ดวงตราห้อยกับแพรแถบสีชมพู
กว้าง 5 เซนติเมตร ผูกเป็นรูปแมลงปอ
(กรณีแต่งครึ่งยศ หรือสวมสะพายอื่น)

เครื่องราชอิสริยาภรณ์
ทุติยจุลจอมเกล้าวิเศษ (ท.จ.ว.)
KNIGHT GRAND COMMANDER
(SECOND CLASS, HIGHER GRADE)
OF THE MOST ILLUSTRIOUS ORDER OF
CHULA CHOM KLAO (LADIES)
สำหรับพระราชทานฝ่ายใน
ประกอบด้วย
ดวงตราสำหรับห้อยกับสายสะพาย
หรือห้อยกับแพรแถบสีชมพู
กว้าง ๕ เซนติเมตร ผูกเป็นรูปแมลงปอ
ประดับที่หน้าป่าซ้าย (อย่างใดอย่างหนึ่ง)

ภาพการประดับ
เครื่องราชอิสริยาภรณ์
ทุติยจุลจอมเกล้าวิเศษ
(กรณีแต่งกายเต็มยศ
สวมสายสะพายจุลจอมเกล้า)

ภาพการประดับ
เครื่องราชอิสริยาภรณ์
ทุติยจุลจอมเกล้าวิเศษ
ใช้ดวงตราห้อยกับแพรแถบสีชมพู
กว้าง 5 เซนติเมตร ผูกเป็นรูปแมลงปอ
(กรณีแต่งครึ่งยศ หรือสวมสายสะพายอื่น)

เครื่องราชอิสริยาภรณ์ทุติยจุลจอมเกล้า (ท.จ.)

KNIGHT COMMANDER
(SECOND CLASS, LOWER GRADE)
OF THE MOST ILLUSTRIOUS ORDER
OF CHULA CHOM KLAO (LADIES)

ภาพการประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์
ทุติยจุลจอมเกล้า

เครื่องราชอิสริยาภรณ์
ตติยจุลจอมเกล้า (ต.จ.)

COMPANION
(THIRD CLASS, LOWER GRADE)
OF THE MOST ILLUSTRIOUS ORDER
OF CHULA CHOM KLAO (LADIES)

ภาพการประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์
ตติยจุลจอมเกล้า

เครื่องราชอิสริยาภรณ์
จตุตถจุลจอมเกล้า (จ.จ.)

FOURTH CLASS OF THE MOST
ILLUSTRIOUS ORDER OF
CHULA CHOM KLAO (LADIES)

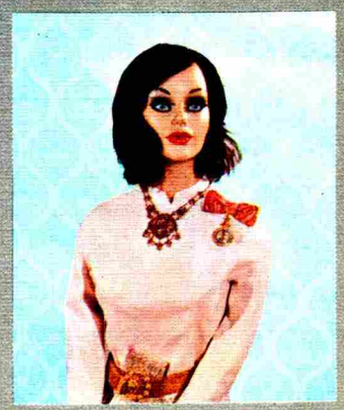

ภาพการประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์
จตุตถจุลจอมเกล้า

4. เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีศักดิ์รามาธิบดี
(The Honourable order of Rama)

เรียกย่อว่า "เครื่องราชอิสริยาภรณ์รามาธิบดี" พระบาทสมเด็จฯ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงสร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2461 โดยได้ตราเป็นพระราชบัญญัติขึ้น เรียกว่า "พระราชบัญญัติเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีศักดิ์รามาธิบดี" ประกาศเมื่อวันที่ 6 เมษายน 2461 ทั้งนี้โดยที่ทรงพระราชดำริว่า ราชการทหารเป็นกิจการพิเศษ ซึ่งผู้ปฏิบัติจำต้องออกกำลังแรงและปัญญาอย่างอุกฤษฎ์ และต้องพร้อมอยู่เสมอที่จะสละชีวิตเป็นราชพลี จึงสมควรให้มีเครื่องราชอิสริยาภรณ์เป็นพิเศษ ตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ได้กำหนดฐานันดรของผู้ได้รับพระราชทานตามชั้นยศของเครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้เป็น 4 ชั้น คือผู้ซึ่งได้รับพระราชทานชั้นที่ 1 มีฐานันดรเรียกว่า *เสนางคะบดี* หมายอักษร ส.ร. ข้างท้ายนาม, ชั้นที่ 2 เรียกว่า *มหาโยธิน* หมายอักษร ม.ร. ข้างท้ายนาม, ชั้นที่ 3 เรียก *โยธิน* หมายอักษร ย.ร. ข้างท้ายนาม, ชั้นที่ 4 เรียกว่า *อัศวิน* หมายอักษร อ.ร. ข้างท้ายนาม[43] กับมีเหรียญอีก 2 ชนิด คือผู้ได้รับพระราชทานเหรียญรามมาลาเข็มกล้ากลางสมร หมายอักษร ม.ก. ข้างท้ายนาม, เหรียญรามมาลา หมายอักษร ร.ม. ข้างท้ายนาม การพระราชทานได้กำหนดให้มีคณะที่ปรึกษามีหน้าที่เสนอความเห็นในการที่จะพระราชทานว่าจะสมควรพระราชทานผู้ใดชั้นใด ตลอดจนเป็นผู้รักษาทะเบียนรายนามของผู้ที่ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้ด้วย คณะที่ปรึกษาที่ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งขึ้นนี้ประกอบด้วยคณาธิบดี ซึ่งทำหน้าที่เป็นประธานของคณะที่ปรึกษา และมีเลขาธิการกับที่ปรึกษาอีกห้า ในชั้นแรกจะได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งจากผู้ที่เห็นสมควรต่อไปเมื่อมีผู้ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้พอแก่จำนวนแล้ว ก็จะได้ทรงเลือกคณะที่ปรึกษาจากผู้ที่ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้

โดยที่พระราชบัญญัติฉบับนี้ได้กำหนดให้มีฐานันดรของผู้รับพระราชทาน และวิธีการพระราชทานไว้เป็นการพิเศษ ประกอบกับรัฐบาลภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองปี พ.ศ. 2475 ได้พิจารณาเห็นว่าเครื่องราชอิสริยาภรณ์อื่นมีเพียงพอที่จะพระราชทานแล้วจึงระงับการขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้เสียระยะหนึ่ง

ครั้นต่อมาเมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระบรมราชินีนาถ รัชกาลปัจจุบันเสด็จพระราชดำเนินเยือนสหรัฐอเมริกาและประเทศต่าง ๆ ในทวีปยุโรป เพื่อความเหมาะสมและจำเป็นที่จะต้องพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์แก่ผู้มีเกียรติชาวต่างประเทศ ซึ่งบางท่านสมควรที่จะได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีศักดิ์รามาธิบดีนี้ด้วย รัฐบาลจึงได้ปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับเครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้ โดยยกเลิกกฎหมายเดิมเสียทั้งหมดแล้วตราเป็นพระราชบัญญัติขึ้นใหม่เรียกว่า "พระราชบัญญัติเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีศักดิ์รามาธิบดี พ.ศ.2503" ตามพระราชบัญญัติฉบับใหม่นี้ได้ถวายพระราชอำนาจแก่พระมหากษัตริย์ในการที่จะพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้ได้โดยมิต้องผ่านคณะที่ปรึกษาเหมือนแต่ก่อน ส่วนผู้ที่จะได้รับพระราชทานนั้นกฎหมายนี้ได้กำหนดลักษณะความชอบว่าต้องเป็นผู้ทำความดีความชอบเป็นพิเศษและเป็นประโยชน์อย่างยิ่งแก่ราชการทหารไม่ว่าในยามสงบหรือในยามสงครามตามที่ทรงพระราชดำริเห็นสมควร ผู้มีเกียรติยิ่งของต่างประเทศอาจพระราชทานได้โดยมิต้องพิจารณาถึงความชอบหรือประโยชน์แก่ราชการทหารดังกล่าว ส่วนฐานันดรของผู้รับพระราชทานตามกฎหมายเดิมนั้นก็เป็นอันเลิกไปและเปลี่ยนใหม่เป็นเรียกชื่อชั้นของเครื่องราชอิสริยาภรณ์แทน โดยแบ่งเป็น 6 ชั้นดังนี้

---

43 หนังสือตำนานเครื่องราชอิสริยาภรณ์สยาม หน้า 114

ชั้นที่ 1

เสนางคะบดี ใช้อักษรย่อว่า ส.ร. ประกอบด้วย

1. ดารา มีลักษณะเป็นรูปไข่ทำด้วยทอง มีลายแหลมออกไปสี่ทิศ กลางดาราด้านหน้าเป็นรูปพระปรศุรามาวตารปราบพญาการตวีรยะอยู่บนพื้นลงยาสีลูกหว้าอ่อน ด้านหลังเป็นรูปอักษรพระปรมาภิไธยย่อ "ร.ร." กับเลข "๖" อยู่ภายใต้พระมหาพิชัยมงกุฎ บนพื้นลงยาสีขาว ขอบสีขาบ มีรัศมีเงินแฉกใหญ่แปดแฉก รัศมีทองแฉกเล็กแทรกแปดแฉก *สำหรับประดับที่หน้าอกเสื้อเบื้องซ้าย*

2. แพรแถบสายสะพายขนาดกว้าง10เซนติเมตร สีดำมีริ้วแดง กว้าง2เซนติเมตร อยู่ใกล้ขอบทั้งสองข้าง มีดวงตราสำหรับห้อยกับสายสะพายมีลักษณะเป็นรูปไข่ทำด้วยทอง มีลายรูปอย่างเดียวกับกลางดาราต่างแต่ไม่มีรัศมี สายสะพายนี้ให้สวมเฉียงจากขวาไปซ้าย

ชั้นที่ 2

มหาโยธิน ใช้อักษรย่อว่า ม.ร. ประกอบด้วย

1. ดารา มีลักษณะเช่นเดียวกับเสนางคะบดี *แต่ให้ใช้ประดับที่หน้าอกเสื้อเบื้องขวา*

2. ดวงตรามีลักษณะเช่นเดียวกับเสนางคะบดี แต่ให้ใช้ห้อยกับแพรแถบกว้าง 45 มิลลิเมตร สีเดียวกับสายสะพายสำหรับคล้องคอ

ชั้นที่ 3

โยธิน ใช้อักษรย่อว่า ย.ร. มีดวงตรามีลักษณะเช่นเดียวกับมหาโยธินห้อยกับแพรแถบคล้องคอแต่ไม่มีดารา

ชั้นที่ 4

อัศวิน ใช้อักษรย่อว่า อ.ร. มีดวงตรามีลักษณะเช่นเดียวกับโยธินแต่ย่อมกว่า ใช้ห้อยกับแพรแถบขนาดกว้าง32มิลลิเมตร ประดับที่หน้าอกเสื้อเบื้องซ้าย

ชั้นที่ 5

เหรียญรามมาลาเข็มกล้ากลางสมร ใช้อักษรย่อว่า ร.ม.ก. เหรียญมีลักษณะเป็นรูปไข่ทำด้วยเงิน ด้านหน้าเป็นรูปพระปรศุรามาวตารปราบพญาการตวีรยะ ด้านหลังเป็นอักษรพระปรมาภิไธยย่อ "ร.ร." กับเลข "๖" อยู่ภายใต้พระมหาพิชัยมงกุฎ ห้อยกับแพรแถบขนาดกว้าง32มิลลิเมตร และมีเครื่องหมายพระวชิราวุธที่แพรแถบ ใช้ประดับที่อกเสื้อเบื้องซ้าย ต่อมาได้มีแจ้งความสำนักนายกรัฐมนตรี[44] กำหนดให้ผู้ได้รับพระราชทานเหรียญรามมาลาเข็มกล้ากลางสมร แล้วภายหลังได้รับพระราชทานเลื่อนชั้นสูงขึ้น ให้มีสิทธิประดับเครื่องหมายเข็มกล้ากลางสมรสอดกับแพรแถบเครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้ได้ตลอดไป การประดับกรณีแต่งเครื่องแบบให้ประดับที่อกเสื้อเบื้องขวา กรณีแต่งสากล ให้ประดับที่คอพับเสื้อนอกเบื้องซ้าย ใต้ดุมเครื่องราชอิสริยาภรณ์

ชั้นที่ 6

เหรียญรามมาลา ใช้อักษรย่อว่า ร.ม. เหรียญมีลักษณะเช่นเดียวกับเหรียญรามมาลาเข็มกล้ากลางสมร แต่ไม่มีเครื่องหมายวชิราวุธที่แพรแถบ ใช้ประดับที่หน้าอกเสื้อเบื้องซ้าย

ผู้ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีศักดิ์รามาธิบดีตั้งแต่ชั้นที่ 4 ขึ้นไปจะได้รับพระราชทานประกาศนียบัตร ทรงลงพระปรมาภิไธยและประทับพระราชลัญจกร ส่วนผู้ที่รับพระราชทานชั้นที่ 5 และชั้นที่ 6 เพียงแต่ประกาศนามในราชกิจจานุเบกษาอย่างเดียวไม่มีประกาศนียบัตร เครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้ ผู้รับพระราชทานไม่ต้องส่งคืนเมื่อวายชนม์หรือได้รับการเลื่อนชั้นสูงขึ้น เว้นแต่จะทรงเรียกคืน

---

44 ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี ลงวันที่ 22 ธ.ค. 2520

เครื่องราชอิสริยาภรณ์
อันมีศักดิ์รามาธิบดี
ชั้นที่ 1 เสนางคะบดี

"SENÂNGAPATI" (KNIGHT GRAND COMMANDER) OF THE HONOURABLE ORDER OF RAMA

ประกอบด้วย

1. ดวงตราสำหรับห้อยกับสายสะพาย (สะพายบ่าขวาเฉียงลงทางซ้าย)
2. ดาราสำหรับประดับที่อกเสื้อเบื้องซ้าย

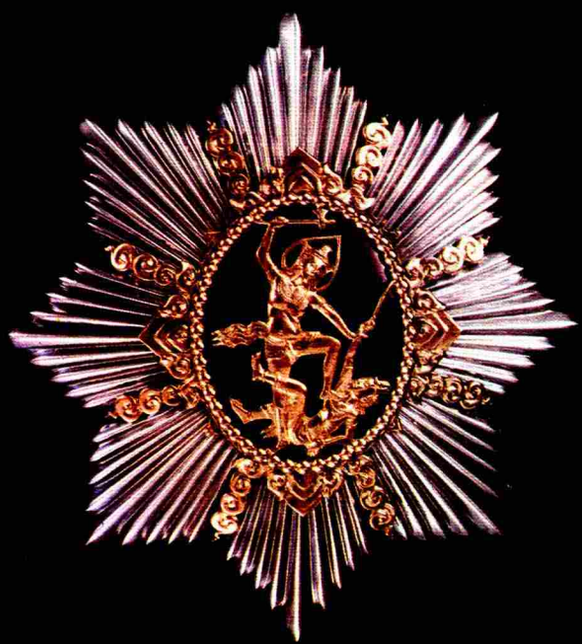

ภาพการประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์
รามาธิบดี ชั้นที่ 1 เสนางคะบดี

เครื่องราชอิสริยาภรณ์
อันมีศักดิ์รามาธิบดี
ชั้นที่ 2 มหาโยธิน

"MAHÂ YODHIN" (KNIGHT COMMANDER) OF THE HONOURABLE ORDER OF RAMA

ประกอบด้วย

1. ดวงตราห้อยกับแพรแถบกว้าง 4.5 เซนติเมตร สำหรับคล้องคอ
2. ดาราสำหรับประดับที่อกเสื้อเบื้องขวา

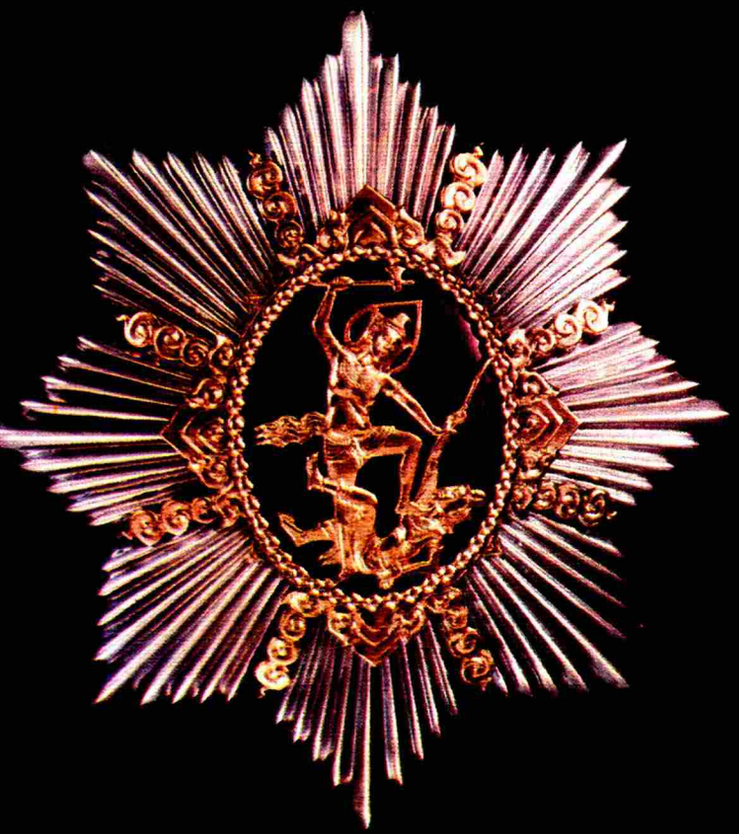

ภาพการประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์
รามาธิบดีชั้นที่ 2 มหาโยธิน

เครื่องราชอิสริยาภรณ์
อันมีศักดิ์รามาธิบดี ชั้นที่ 3 โยธิน
"YODHIN" (COMMANDER)
OF THE HONOURABLE OF RAMA
ประกอบด้วย
ดวงตรามีลักษณะเช่นเดียวกับมหาโยธิน
ห้อยกับแพรแถบ กว้าง 4.5 เซนติเมตร
สำหรับคล้องคอ

ภาพการประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์
รามาธิบดีชั้นที่ 3 โยธิน

เครื่องราชอิสริยาภรณ์
อันมีศักดิ์รามาธิบดี ชั้นที่ 4 อัศวิน
"ASVIN" (COMPANION)
OF THE HONOURABLE ORDER OF RAMA
ประกอบด้วย
ดวงตรามีลักษณะเช่นเดียวกับโยธิน
แต่ย่อมกว่า ห้อยกับแพรแถบ
กว้าง 3.2 เซนติเมตร
ประดับที่อกเสื้อเบื้องซ้าย

ภาพการประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์
รามาธิบดี ชั้นที่ 4 อัศวิน

เครื่องราชอิสริยาภรณ์
อันมีศักดิ์รามาธิบดี ชั้นที่ 5
เหรียญรามมาลาเข็มกล้ากลางสมร
MEMBER OF "THE RAMA MEDAL FOR GALLANTRY IN ACTION" OF THE HONOURABLE ORDER OF RAMA
ประกอบด้วย
เหรียญเงินรูปไข่ ห้อยกับแพรแถบ
กว้าง 3.2 เซนติเมตร และมีเครื่องหมาย
พระแสงวชิราวุธที่แพรแถบ
ประดับที่อกเสื้อเบื้องซ้าย

ภาพการประดับ
เหรียญรามมาลาเข็มกล้ากลางสมร

เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีศักดิ์รามาธิบดี
ชั้นที่ 6 เหรียญรามมาลา
MEMBER OF "THE RAMA MEDAL" WITHOUT CLASS OF THE HONOURABLE ORDER OF RAMA
ประกอบด้วย
เหรียญเงินรูปไข่ ห้อยกับแพรแถบ
กว้าง 3.2 เซนติเมตร
ประดับที่อกเสื้อเบื้องซ้าย

ภาพการประดับเหรียญรามมาลา

5. เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นที่เชิดชูยิ่งช้างเผือก
(The Most Exalted Order of The White Elephant)

เครื่องราชอิสริยาภรณ์ช้างเผือก หรือ "ดาราตราช้างเผือก" นี้ พระบาทสมเด็จ ฯ พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระราชดำริห์สร้างขึ้นเมื่อปีระกา พ.ศ. 2404[45] เดิมทำเป็นรูปช้างสลักบนแผ่นทองคำ มีแบบต่าง ๆ กัน บางชนิดทำเป็นรูปช้างมีมงกุฎและเครื่องสูงลงยาราชาวดีประดับเพชร บางชนิดก็มีแต่ช้างและมงกุฎไม่มีเครื่องสูง บางชนิดก็ทำเป็นรูปช้างกับธงลงยาบ้าง ไม่ลงยาบ้าง ไม่มีชื่อและชั้นของเครื่องราชอิสริยาภรณ์ เป็นแต่เรียกกันว่า "เดคอเรแชน" (Decoration) สำหรับพระราชทานแก่พระบรมวงศานุวงศ์ ข้าราชการที่จะไปต่างประเทศ หรือทูตต่างประเทศ และชาวยุโรปอื่น ๆ ที่มาติดต่อบางคน

ต่อมาเมื่อ พ.ศ. 2412 พระบาทสมเด็จฯ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระราชดำริห์เห็นว่าตรารูปช้างที่สมเด็จพระชนกนาถได้ทรงสร้างไว้นั้น นับได้ว่าเป็นเครื่องอิสริยยศอย่างสูง เพราะมีรูปช้างเผือกอันเป็นสัญลักษณ์ของแผ่นดิน และเป็นที่รู้จักของชาวต่างประเทศทั่วไปแล้ว สมควรที่จะได้จัดเป็นเครื่องราชอิสริยาภรณ์สำหรับพระราชทานตอบแทนพระมหากษัตริย์ต่างประเทศหรือพระราชทานแก่ผู้มีความชอบในราชการแต่โดยที่ของเดิมที่สร้างไว้นั้น ยังไม่มีชื่อ ชั้น และแพรแถบ จึงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีแพรแถบและกำหนดชื่อและชั้นขึ้น และต่อมาได้ทรงตราเป็นพระราชบัญญัติ เมื่อ พ.ศ. 2416 โดยรวมอยู่ในพระราชบัญญัติเดียวกันกับเครื่องราชอิสริยาภรณ์นพรัตนราชวราภรณ์และเครื่องราชอิสริยาภรณ์อื่น ๆ ครั้น พ.ศ. 2432 ได้โปรดฯ ให้แก้นามเรียกว่า "เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นที่เชิดชูยิ่งช้างเผือก" นับแต่นั้นเป็นต้นมา

ในวาระสมโภชสิริราชสมบัติครบ 25 ปีบริบูรณ์ของพระองค์ท่าน เมื่อ พ.ศ. 2436 ได้ทรงพระราชดำริเห็นว่ากฎหมายเกี่ยวกับเครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้ยังกระจัดพลัดพรายไม่เป็นหมวดหมู่ และยังบัญญัติปะปนอยู่กับเครื่องราชอิสริยาภรณ์อื่น สมควรที่จะได้รวบรวมให้เป็นหมวดหมู่และแก้ไขให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น จึงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ยกเลิกกฎหมายเดิมเสียทั้งหมด แล้วตราพระราชบัญญัติขึ้นใหม่ เรียกว่า "พระราชบัญญัติสำหรับเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นที่เชิดชูยิ่งช้างเผือก รัตนโกสินทรศก 112" ประกาศเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม ร.ศ. 112 (พ.ศ. 2436) ซึ่งต่อมาพระราชบัญญัติฉบับนี้ก็ได้ยกเลิกไปอีกเมื่อ พ.ศ. 2452 โดยได้ตราพระราชบัญญัติเครื่องราชอิสริยาภรณ์ช้างเผือก รัตนโกสินทรศก 128 ขึ้นเมื่อวันที่ 16 พฤศจิกายน ร.ศ. 128 (พ.ศ. 2452) เพิ่มชั้นสูงสุดของเครื่องราชอิสริยาภรณ์ขึ้นอีกชั้นหนึ่งเรียกว่า "มหาปรมาภรณ์" พระราชบัญญัติฉบับนี้ได้ใช้ตลอดมาจนถึงภายหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตย จึงได้ปรับปรุงแก้ไขใหม่เพื่อความเหมาะสม เมื่อ พ.ศ. 2484 โดยได้ตราพระราชบัญญัติเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นที่เชิดชูยิ่งช้างเผือก พุทธศักราช 2484 ขึ้น และยกเลิกกฎหมายเดิมเสียทั้งหมด

ตามพระราชบัญญัติฉบับใหม่นี้ ได้กำหนดให้พระราชทานแก่ผู้ทำความดีความชอบเป็นประโยชน์แก่ราชการหรือสาธารณชน ตามที่ทรงพระราชดำริเห็นสมควร เจ้านายหรือผู้มีเกียรติของต่างประเทศอาจได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้ได้ ส่วนชั้นของเครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้ คงแบ่งออกเป็น 8 ชั้นเช่นเดิม และกำหนดให้มีไว้สำหรับพระราชทานสตรีด้วย โดยแบ่งออกเป็นชั้นดังนี้

1. ชั้นสูงสุดเรียกว่า "มหาปรมาภรณ์ช้างเผือก" ใช้อักษรย่อว่า ม.ป.ช.
2. ชั้นที่ 1 เรียกว่า "ประถมาภรณ์ช้างเผือก" ใช้อักษรย่อว่า ป.ช.
3. ชั้นที่ 2 เรียกว่า "ทวีติยาภรณ์ช้างเผือก" ใช้อักษรย่อว่า ท.ช.
4. ชั้นที่ 3 เรียกว่า "ตริตาภรณ์ช้างเผือก" ใช้อักษรย่อว่า ต.ช.
5. ชั้นที่ 4 เรียกว่า "จัตุรถาภรณ์ช้างเผือก" ใช้อักษรย่อว่า จ.ช.
6. ชั้นที่ 5 เรียกว่า "เบญจมาภรณ์ช้างเผือก" ใช้อักษรย่อว่า บ.ช.
7. ชั้นที่ 6 เรียกว่า "เหรียญทองช้างเผือก" ใช้อักษรย่อว่า ร.ท.ช.
8. ชั้นที่ 7 เรียกว่า "เหรียญเงินช้างเผือก" ใช้อักษรย่อว่า ร.ง.ช.

ผู้ที่ได้รับพระราชทานแต่ชั้นที่ 5 ขึ้นไป ให้มีประกาศนียบัตรทรงลงพระปรมาภิไธย ประทับพระราชลัญจกรด้วย สำหรับชั้นที่ 6 และที่ 7 นั้น เพียง

---

45 หนังสือตำนานเครื่องราชอิสริยาภรณ์สยาม หน้า 15

แต่ประกาศนามในราชกิจจานุเบกษาอย่างเดียว ไม่มีประกาศนียบัตร

ลักษณะของเครื่องราชอิสริยาภรณ์ มีดังนี้

มหาปรมาภรณ์ช้างเผือก ดวงตราด้านหน้าเป็นรูปช้างไอราพตลงยาสีขาวอยู่บนพื้นทองในดอกบัวบาน กลีบลงยาสีชมพูสลับแดงเกสรเงิน รอบนอกมีกระจังทองลงยาสีเขียวสี่ทิศ มีรัศมีเปลวเงินตามระหว่าง ด้านหลังเปลี่ยนรูปช้างเป็นอักษรพระปรมาภิไธยย่อ ม.ป.ร. ลงยาสีแดง เบื้องบนมีอุณาโลมเงินและพระมหามงกุฎทอง มีรัศมีห้อยกับแพรแถบกว้าง 10 เซนติเมตร สีแดงริมเขียวมีริ้วเหลืองริ้วน้ำเงินขนาดเล็กควบคั่นทั้งสองข้าง สะพายป่าซ้ายเฉียงลงทางขวา

กับมีดาราด้านหน้าอย่างดวงตราแต่ย่อมกว่าซ้อนอยู่บนรัศมีเงินจำหลักเป็นเพชรสร่งสี่แฉก รัศมีทองสี่แฉกประดับที่อกเสื้อเบื้องซ้าย

สำหรับพระราชทานสตรี ดวงตรา ดารา มีขนาดย่อมกว่า สายสะพายใช้ขนาดกว้าง 7.5 เซนติเมตร

ประถมาภรณ์ช้างเผือก (เดิมเรียก มหาวราภรณ์) ดวงตราด้านหน้าเป็นรูปช้างเผือกทรงเครื่องยืนแท่นอยู่บนพื้นทองในดอกบัวบาน กลีบลงยาสีแดงสลับเขียว เกสรเงิน รอบนอกมีกระจังเงินแปดทิศ มีกระจังแทรกตามระหว่างด้านหลังเปลี่ยนรูปช้างเผือกเป็นอักษรพระปรมาภิไธยย่อ ม.ป.ร. ลงยาสีแดง เบื้องบนมีพระมหามงกุฎทอง มีรัศมีห้อยกับแพรแถบกว้าง 10 เซนติเมตร สีแดงริมเขียวมีริ้วเหลือง ริ้วน้ำเงิน ขนาดใหญ่ควบคั่นทั้งสองข้าง สะพายป่าขวาเฉียงลงทางซ้าย

กับมีดาราด้านหน้าอย่างดวงตราแต่กระจังยาวกว่า ด้านหลังเป็นทองประดับที่อกเสื้อเบื้องซ้าย

สำหรับพระราชทานสตรี ดวงตรา ดาราและสายสะพาย มีขนาดย่อมกว่า ใช้ขนาดกว้าง 7.5 เซนติเมตร

ทวีติยาภรณ์ช้างเผือก (เดิมเรียก จุลวราภรณ์) ดวงตราอย่างประถมาภรณ์ แต่ย่อมกว่า และที่พระมหามงกุฎไม่มีรัศมี ด้านหลังเป็นทองเกลี้ยงห้อยกับแพรแถบกว้าง 4 เซนติเมตร สวมคอ

กับมีดารา อย่างประถมาภรณ์ประดับที่อกเสื้อเบื้องซ้าย

สำหรับพระราชทานสตรี ดวงตราและดารา ขนาดย่อมกว่า ดวงตราใช้ห้อยกับแพรแถบ ผูกเป็นรูปแมลงปอ ประดับเสื้อที่หน้าป่าซ้าย

ตริตาภรณ์ช้างเผือก (เดิมเรียก นิภาภรณ์) ดวงตราอย่างทวีติยาภรณ์ห้อยกับแพรแถบกว้าง 4 เซนติเมตร สวมคอไม่มีดารา

สำหรับพระราชทานสตรี ดวงตราอย่างทวีติยาภรณ์สตรี ประดับที่หน้าป่าซ้ายแต่ไม่มีดารา

จัตุรถาภรณ์ช้างเผือก (เดิมเรียก ภูษณาภรณ์) ดวงตราอย่างตริตาภรณ์แต่ย่อมกว่า ห้อยกับแพรแถบขนาดกว้าง 3 เซนติเมตร มีดอกไม้จีบติดบนแพรแถบ ประดับที่อกเสื้อเบื้องซ้าย

สำหรับพระราชทานสตรี มีลักษณะเช่นเดียวกัน แต่แพรแถบให้ผูกเป็นรูปแมลงปอ ประดับที่หน้าป่าซ้าย

เบญจมาภรณ์ช้างเผือก (เดิมเรียก ทิพยาภรณ์) ดวงตราอย่างจัตุรถาภรณ์แต่ไม่มีดอกไม้จีบ

สำหรับพระราชทานสตรี มีลักษณะเช่นเดียวกัน แต่แพรแถบให้ผูกเป็นรูปแมลงปอ ประดับเสื้อที่หน้าป่าซ้าย

เหรียญทองช้างเผือก เป็นเหรียญเงินกลมกะไหล่ทอง ด้านหน้าเป็นรูปช้างเผือกอยู่ในดอกบัวบาน ด้านหลังเป็นอักษรพระปรมาภิไธยย่อ ม.ป.ร. เบื้องบนมีพระมหามงกุฎห้อยกับแพรแถบกว้าง 3 เซนติเมตร ประดับที่อกเสื้อเบื้องซ้าย

สำหรับพระราชทานสตรี แพรแถบให้ผูกเป็นรูปแมลงปอ ประดับที่หน้าป่าซ้าย

เหรียญเงินช้างเผือก มีลักษณะอย่างเหรียญทอง แต่ไม่มีกะไหล่ทอง

สำหรับพระราชทานสตรี แพรแถบให้ผูกเป็นรูปแมลงปอ ทำนองเดียวกับเหรียญทอง

ผู้ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้ จะต้องส่งเครื่องราชอิสริยาภรณ์คืนในกรณีดังต่อไปนี้ คือ

1. เมื่อทรงเรียกคืน ต้องคืนพร้อมประกาศนียบัตร
2. เมื่อได้รับพระราชทานชั้นสูงขึ้น ส่งคืนชั้นรอง แต่ไม่ต้องคืนประกาศนียบัตร
3. เมื่อวายชนม์ ไม่ต้องคืนประกาศนียบัตร

เครื่องราชอิสริยาภรณ์
อันเป็นที่เชิดชูยิ่งช้างเผือก ชั้นสูงสุด
"มหาปรมาภรณ์ช้างเผือก"

KNIGHT GRAND CORDON
(SPECIAL CLASS)
OF THE MOST EXALTED
ORDER OF THE WHITE ELEPHANT

ประกอบด้วย

1. ดวงตราห้อยกับสายสะพาย
   (สะพายบ่าซ้ายเฉียงลงทางขวา)
2. ดาราสำหรับประดับที่อกเสื้อ
   เบื้องซ้าย

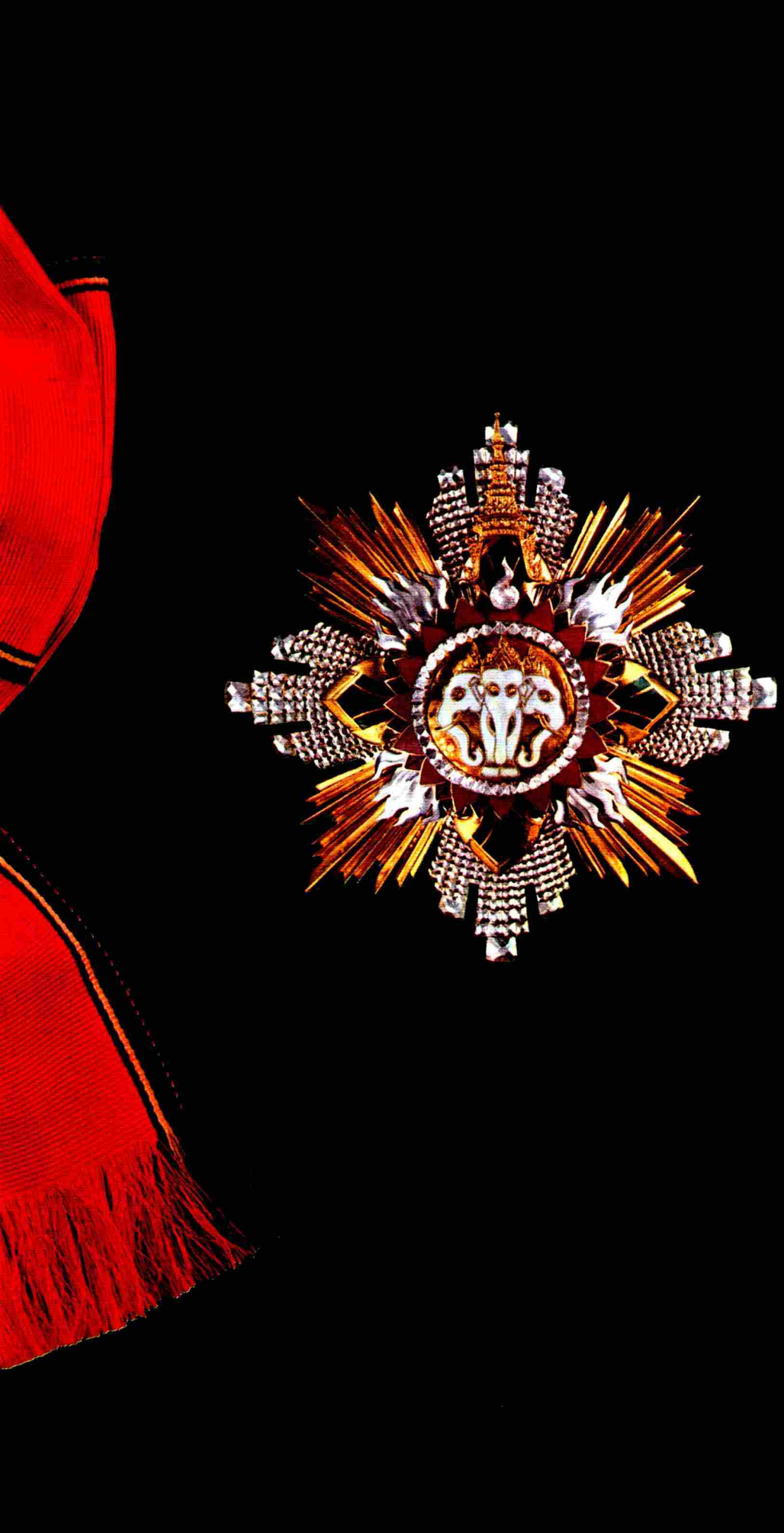

ภาพการประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์
มหาปรมาภรณ์ช้างเผือก

เครื่องราชอิสริยาภรณ์
อันเป็นที่เชิดชูยิ่งช้างเผือก ชั้นสูงสุด
"มหาปรมาภรณ์ช้างเผือก" (สตรี)

KNIGHT GRAND CORDON
(SPECIAL CLASS)
OF THE MOST EXALTED ORDER OF
THE WHITE ELEPHANT (LADIES)

ประกอบด้วย

1. ดวงตราห้อยกับสายสะพาย
   สะพายบ่าซ้ายเฉียงลงทางขวา
2. ดาราสำหรับประดับที่อกเสื้อ
   เบื้องซ้าย

ภาพการประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์
มหาปรมาภรณ์ช้างเผือก

เครื่องราชอิสริยาภรณ์
อันเป็นที่เชิดชูยิ่ง ช้างเผือก ชั้นที่ 1
"ประถมาภรณ์ช้างเผือก"

KNIGHT GRAND CROSS (FIRST CLASS)
OF THE MOST EXALTED ORDER OF
THE WHITE ELEPHANT

ประกอบด้วย

1. ดวงตราห้อยกับสายสะพาย
   (สะพายบ่าขวาเฉียงลงทางซ้าย)
2. ดาราสำหรับประดับที่อกเสื้อ
   เบื้องซ้าย

ภาพการประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์
ประถมาภรณ์ช้างเผือก

เครื่องราชอิสริยาภรณ์
อันเป็นที่เชิดชูยิ่งช้างเผือก ชั้นที่ 1
"ประถมาภรณ์ช้างเผือก" (สตรี)

KNIGHT GRAND CROSS (FIRST CLASS)
OF THE MOST EXALTED ORDER OF
THE WHITE ELEPHANT (LADIES)

ประกอบด้วย

1. ดวงตราห้อยกับสายสะพาย
   สะพายบ่าขวาเฉียงลงทางซ้าย
2. ดาราสำหรับประดับที่อกเสื้อ
   เบื้องซ้าย

ภาพการประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์
ประถมาภรณ์ช้างเผือก

เครื่องราชอิสริยาภรณ์
อันเป็นที่เชิดชูยิ่งช้างเผือก ชั้นที่ 2
"ทวีติยาภรณ์ช้างเผือก"

KNIGHT COMMANDER (SECOND CLASS) OF THE MOST EXALTED ORDER OF THE WHITE ELEPHANT

ประกอบด้วย

1. ดวงตราห้อยกับแพรแถบคล้องคอ
2. ดาราสำหรับประดับที่อกเสื้อเบื้องซ้าย

ภาพการประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ทวีติยาภรณ์ช้างเผือก

เครื่องราชอิสริยาภรณ์
อันเป็นที่เชิดชูยิ่ง ช้างเผือก ชั้นที่ 2
"ทวีติยาภรณ์ช้างเผือก" (สตรี)

ประกอบด้วย

1. ดวงตราห้อยกับแพรแถบผูกเป็นรูปแมลงปอ ประดับเสื้อที่หน้าอกซ้าย
2. ดาราสำหรับประดับที่อกเสื้อเบื้องซ้าย

ภาพการประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ทวีติยาภรณ์ช้างเผือก

เครื่องราชอิสริยาภรณ์
อันเป็นที่เชิดชูยิ่งช้างเผือก ชั้นที่ 3
"ตริตาภรณ์ช้างเผือก"
COMMANDER (THIRD CLASS)
OF THE MOST EXALTED
ORDER OF THE WHITE ELEPHANT
ประกอบด้วย
ดวงตราห้อยกับแพรแถบ คล้องคอ

ภาพการประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์
ตริตาภรณ์ช้างเผือก

เครื่องราชอิสริยาภรณ์
อันเป็นที่เชิดชูยิ่งช้างเผือก ชั้นที่ 3
"ตริตาภรณ์ช้างเผือก" (สตรี)
ประกอบด้วย
ดวงตราห้อยกับแพรแถบผูกเป็น
รูปแมลงปอ ประดับเสื้อที่หน้าป่าซ้าย

ภาพการประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์
ตริตาภรณ์ช้างเผือก

เครื่องราชอิสริยาภรณ์
อันเป็นที่เชิดชูยิ่งช้างเผือก ชั้นที่ 4
"จัตุรถาภรณ์ช้างเผือก"
COMPANION (FOURTH CLASS)
OF THE MOST EXALTED ORDER OF THE
WHITE ELEPHANT

ประกอบด้วย
ดวงตราห้อยกับแพรแถบ
มีดอกไม้จีบติดบนแพรแถบ
สำหรับบุรุษ ประดับที่อกเสื้อเบื้องซ้าย
สำหรับสตรี ประดับเสื้อที่หน้าป่าซ้าย

ภาพการประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์
จัตุรถาภรณ์ช้างเผือก

เครื่องราชอิสริยาภรณ์
อันเป็นที่เชิดชูยิ่งช้างเผือก ชั้นที่ 5
"เบญจมาภรณ์ช้างเผือก"
MEMBER (FIFTH CLASS) OF THE MOST
EXALTED ORDER OF THE WHITE ELEPHANT

ประกอบด้วย
ดวงตราห้อยกับแพรแถบเช่นเดียวกับ
จัตุรถาภรณ์ช้างเผือก แต่ไม่มีดอกไม้จีบ
ติดบนแพรแถบ ทั้งบุรุษและสตรี
ประดับเหมือนจัตุรถาภรณ์ช้างเผือก

ภาพการประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์
เบญจมาภรณ์ช้างเผือก

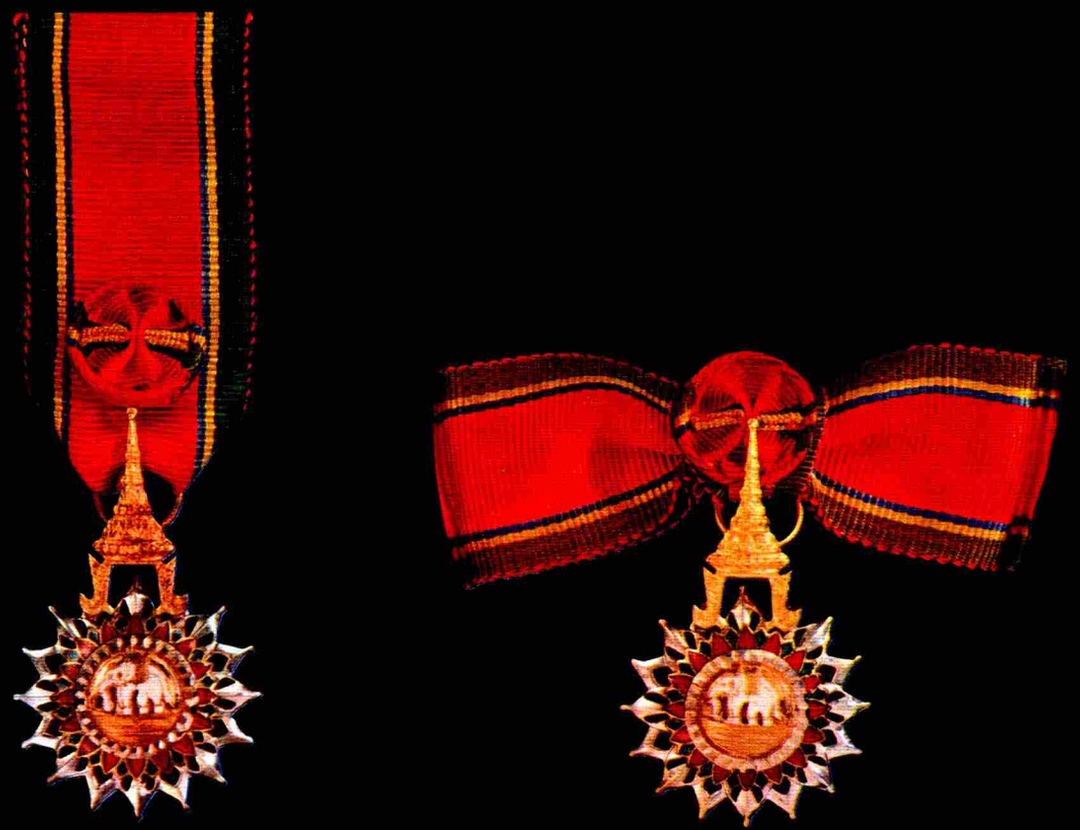

เครื่องราชอิสริยาภรณ์
อันเป็นที่เชิดชูยิ่งช้างเผือก ชั้นที่ 6
"เหรียญทองช้างเผือก"
THE GOLD MEDAL (SIXTH CLASS)
OF THE WHITE ELEPHANT
ประกอบด้วย
เหรียญเงินกลมกะไหล่ทอง
ห้อยกับแพรแถบ สำหรับบุรุษ
ประดับที่อกเสื้อเบื้องซ้าย
สำหรับสตรี แพรแถบผูกเป็นรูปแมลงปอ
ประดับเสื้อที่หน้าป่าซ้าย

ภาพการประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์
เหรียญทองช้างเผือก

เครื่องราชอิสริยาภรณ์
อันเป็นที่เชิดชูยิ่งช้างเผือก ชั้นที่ 7
"เหรียญเงินช้างเผือก"
THE SILVER MEDAL (SEVENTH CLASS)
OF THE WHITE ELEPHANT
ประกอบด้วย
เหรียญเงินกลมห้อยกับแพรแถบ
ทั้งบุรุษและสตรี มีลักษณะและประดับ
เช่นเดียวกับเหรียญทองช้างเผือก

ภาพการประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์
เหรียญเงินช้างเผือก

6. เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติยศยิ่งมงกุฎไทย
(The Most Noble Order of The Crown of Thailand)

เรียกย่อว่า "เครื่องราชอิสริยาภรณ์มงกุฎไทย" พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงสร้างขึ้นเมื่อปีมะเส็ง จุลศักราช 1231 (พ.ศ. 2412) และต่อมา พ.ศ. 2416 ได้ตราเป็นพระราชบัญญัติรวมอยู่กับเครื่องราชอิสริยาภรณ์นพรัตนราชวราภรณ์ เครื่องราชอิสริยาภรณ์ช้างเผือกและเครื่องราชอิสริยาภรณ์อื่น ๆ ทั้งนี้ โดยอนุวัตตามเครื่องราชอิสริยาภรณ์ช้างเผือก ซึ่งมีมาแต่ครั้งสมเด็จพระบรมชนกนาถ และพระองค์ได้ทรงปรับปรุงเพิ่มเติมให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น สำหรับพระราชทานแก่ผู้มีความดีความชอบในราชการมากน้อยตามสมควร

เมื่อ พ.ศ. 2436 ในวาระสมโภชสิริราชสมบัติครบ 25 ปีของพระองค์ท่าน ได้ทรงพระราชดำริเห็นว่า พระราชบัญญัติเครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้ยังกระจัดพลัดพรายหาเป็นหมวดหมู่กันไม่ และยังปะปนอยู่กับพระราชบัญญัติเครื่องราชอิสริยาภรณ์อื่น สมควรที่จะได้ปรับปรุงเสียใหม่ให้รวมกันและเป็นพระราชบัญญัติหนึ่งต่างหาก จึงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ยกเลิกพระราชบัญญัติเดิมเสียทั้งหมด แล้วตราพระราชบัญญัติขึ้นใหม่ เรียกว่า "พระราชบัญญัติสำหรับเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติยศยิ่งมงกุฎสยาม รัตนโกสินทรศก 112" ประกาศเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม ร.ศ. 112 (พ.ศ. 2436) ซึ่งต่อมาพระราชบัญญัตินี้ได้ยกเลิก เพื่อแก้ไขรูปลักษณะของเครื่องราชอิสริยาภรณ์ใหม่เมื่อ พ.ศ. 2452 โดยพระราชบัญญัติเครื่องราชอิสริยาภรณ์มงกุฎสยาม รัตนโกสินทรศก 128 (พ.ศ. 2452) และได้แก้ไขเพิ่มเติมอีกเมื่อ พ.ศ. 2461 โดยได้เพิ่มชั้นของเครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้ขึ้นอีกหนึ่งชั้นเป็นชั้นสูงสุด เพื่อให้มีชั้นเท่ากับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ช้างเผือก เรียกว่า "มหาวชิรมงกุฎ" พระราชบัญญัตินี้ได้ใช้ตลอดมาจนถึงภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตย จึงได้แก้ไขใหม่เพื่อความเหมาะสมเมื่อ พ.ศ. 2484 โดยได้ตราพระราชบัญญัติเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติยศยิ่งมงกุฎไทย พุทธศักราช 2484 ขึ้น และยกเลิกกฎหมายเดิมเสียทั้งหมด

ตามพระราชบัญญัติฉบับใหม่นี้ ได้กำหนดให้พระราชทานแก่ผู้กระทำความดีความชอบเป็นประโยชน์แก่ราชการหรือสาธารณชนตามที่ทรงพระราชดำริเห็นสมควร เจ้านายหรือผู้มีเกียรติของต่างประเทศอาจได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้ได้ ส่วนชั้นของเครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้คงแบ่งออกเป็น 8 ชั้นเช่นเดิม และกำหนดให้มีไว้สำหรับพระราชทานสตรีด้วย การแบ่งได้แบ่งออกเป็นชั้น ดังนี้

1. ชั้นสูงสุด เรียกว่า "มหาวชิรมงกุฎ" ใช้อักษรย่อว่า ม.ว.ม.
2. ชั้นที่ 1 เรียกว่า "ประถมาภรณ์มงกุฎไทย" ใช้อักษรย่อว่า ป.ม.
3. ชั้นที่ 2 เรียกว่า "ทวีติยาภรณ์มงกุฎไทย" ใช้อักษรย่อว่า ท.ม.
4. ชั้นที่ 3 เรียกว่า "ตริตาภรณ์มงกุฎไทย" ใช้อักษรย่อว่า ต.ม.
5. ชั้นที่ 4 เรียกว่า "จัตุรถาภรณ์มงกุฎไทย" ใช้อักษรย่อว่า จ.ม.
6. ชั้นที่ 5 เรียกว่า "เบญจมาภรณ์มงกุฎไทย" ใช้อักษรย่อว่า บ.ม.
7. ชั้นที่ 6 เรียกว่า "เหรียญทองมงกุฎไทย" ใช้อักษรย่อว่า ร.ท.ม.
8. ชั้นที่ 7 เรียกว่า "เหรียญเงินมงกุฎไทย" ใช้อักษรย่อว่า ร.ง.ม.

ผู้ที่ได้รับพระราชทานแต่ชั้นที่ 5 ขึ้นไป ให้มีประกาศนียบัตรทรงลงพระปรมาภิไธย ประทับพระราชลัญจกร สำหรับชั้นที่ 6 และที่ 7 นั้น เพียงแต่ประกาศในราชกิจจานุเบกษาอย่างเดียว ไม่มีประกาศนียบัตร

ลักษณะของเครื่องราชอิสริยาภรณ์ มีดังนี้

มหาวชิรมงกุฎ ดวงตราเป็นกลีบบัวทอง

แววลงยาสีแดงสี่กลีบ มีพระมหาวชิราวุธเงินแทรกสลับตามระหว่าง กลางดวงตรามีอักษรพระปรมาภิไธยย่อ ร.ร. กับเลข ๖ เป็นเพชรสร่งมีเนื้อเงินล้อมรอบอยู่ภายใต้พระมหามงกุฎทอง เบื้องบนมีพระเศวตฉัตรรัศมีทอง ห้อยกับแพรแถบขนาดกว้าง 10 เซนติเมตร สีครามแก่มีริ้วแดงริ้วขาวอยู่ริมทั้งสองข้าง สายสะพายป่าซ้ายเฉียงลงทางขวา

กับมีดาราเป็นรัศมีเงินสี่ทิศ มีรัศมีสายฟ้าทองแทรกสลับตามระหว่างกลางดาราเหมือนอย่างดวงตรา แต่อักษรพระปรมาภิไธยย่อประดับเพชร และไม่มีพระเศวตฉัตร ประดับที่อกเสื้อเบื้องซ้าย

สำหรับพระราชทานสตรี ดวงตรา ดารา และสายสะพาย มีขนาดย่อมกว่า ใช้ขนาดกว้าง 7.5 เซนติเมตร

ประถมาภรณ์มงกุฎไทย (เดิมเรียก มหาสุราภรณ์) ดวงตราเป็นรูปพระมหามงกุฎอยู่ในลายหว่านล้อมทอง พื้นลงยาสีน้ำเงินและสีแดง มีกระจังเงินใหญ่สี่ทิศเล็กสี่ทิศ มีรัศมีทองสลับตามระหว่างด้านหลังเปลี่ยนพระมหามงกุฎเป็นอักษรพระปรมาภิไธยย่อ จ.ป.ร. เบื้องบนมีจุลมงกุฎห้อยกับแพรแถบขนาดกว้าง 10 เซนติเมตร สีน้ำเงินริมเขียว มีริ้วเหลืองริ้วแดงขนาดใหญ่ควบคั่นทั้งสองข้าง สะพายป่าขวาเฉียงลงทางซ้าย

กับมีดารารูปอย่างด้านหน้าดวงตรา แต่ไม่มีจุลมงกุฎ ด้านหลังเป็นทอง ประดับที่อกเสื้อเบื้องซ้าย

สำหรับพระราชทานสตรี ดวงตรา ดารา และสายสะพาย มีขนาดย่อมกว่า ใช้ขนาดกว้าง 7.5 เซนติเมตร

ทวีติยาภรณ์มงกุฎไทย (เดิมเรียก จุลสุราภรณ์) ดวงตราอย่างประถมาภรณ์ แต่ด้านหลังเป็นทองเกลี้ยง ห้อยกับแพรแถบขนาดกว้าง 4 เซนติเมตร สวมคอ

กับมีดาราอย่างประถมาภรณ์ ประดับที่อกเสื้อเบื้องซ้าย

สำหรับพระราชทานสตรี ดวงตรา ดารา มีขนาดย่อมกว่า ดวงตราใช้ห้อยกับแพรแถบผูกเป็นรูปแมลงปอ ประดับเสื้อที่หน้าป่าซ้าย

ตริตาภรณ์มงกุฎไทย (เดิมเรียก มัณฑนาภรณ์) ดวงตราอย่างทวีติยาภรณ์ ห้อยกับแพรแถบขนาดกว้าง 4 เซนติเมตร ไม่มีดารา

สำหรับพระราชทานสตรี ดวงตราอย่างทวีติยาภรณ์ ประดับที่หน้าป่าซ้ายไม่มีดารา

จัตุรถาภรณ์มงกุฎไทย (เดิมเรียก ภัทราภรณ์) ดวงตราอย่างตริตาภรณ์แต่ย่อมกว่า ห้อยกับแพรแถบขนาดกว้าง 3 เซนติเมตร มีดอกไม้จีบติดบนแพรแถบ ประดับอกเสื้อเบื้องซ้าย

สำหรับพระราชทานสตรี มีลักษณะเช่นเดียวกัน แต่แพรแถบให้ผูกเป็นรูปแมลงปอ ประดับเสื้อที่หน้าป่าซ้าย

เบญจมาภรณ์มงกุฎไทย (เดิมเรียก วิจิตราภรณ์) ดวงตราอย่างจัตุรถาภรณ์ แต่ไม่มีดอกไม้จีบ

สำหรับพระราชทานสตรี ลักษณะเช่นเดียวกัน แต่แพรแถบให้ผูกเป็นรูปแมลงปอ ประดับเสื้อที่หน้าป่าซ้าย

เหรียญทองมงกุฎไทย เป็นเหรียญเงินกลมกะไหล่ทอง ด้านหน้าเป็นรูปพระมหามงกุฎอยู่ในลายหว่านล้อม ด้านหลังเป็นอักษรพระปรมาภิไธยย่อ จ.ป.ร. เบื้องบนมีจุลมงกุฎ ห้อยกับแพรแถบขนาดกว้าง 3 เซนติเมตร ประดับที่อกเสื้อเบื้องซ้าย

สำหรับพระราชทานสตรี แพรแถบให้ผูกเป็นรูปแมลงปอ ประดับที่ป่าซ้าย

เหรียญเงินมงกุฎไทย มีลักษณะอย่างเหรียญทอง แต่ไม่มีกะไหล่ทอง

สำหรับพระราชทานสตรี แพรแถบให้ผูกเป็นรูปแมลงปอ ทำนองเดียวกับเหรียญทอง

ผู้ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้ จะต้องส่งเครื่องราชอิสริยาภรณ์ คืนในกรณีดังต่อไปนี้

1. เมื่อทรงเรียกคืน ต้องคืนพร้อมประกาศนียบัตร
2. เมื่อได้รับพระราชทานชั้นสูงขึ้น ส่งคืนชั้นรอง แต่ไม่ต้องคืนประกาศนียบัตร
3. เมื่อวายชนม์ ไม่ต้องคืนประกาศนียบัตร

เครื่องราชอิสริยาภรณ์
อันมีเกียรติยศยิ่งมงกุฎไทย ชั้นสูงสุด
"มหาวชิรมงกุฎ"

KNIGHT GRAND CORDON
OF THE MOST NOBLE ORDER OF
THE CROWN OF THAILAND

ประกอบด้วย

1. ดวงตราห้อยกับสายสะพาย
   (สะพายบ่าซ้ายเฉียงลงทางขวา)
2. ดาราสำหรับประดับที่อกเสื้อ
   เบื้องซ้าย

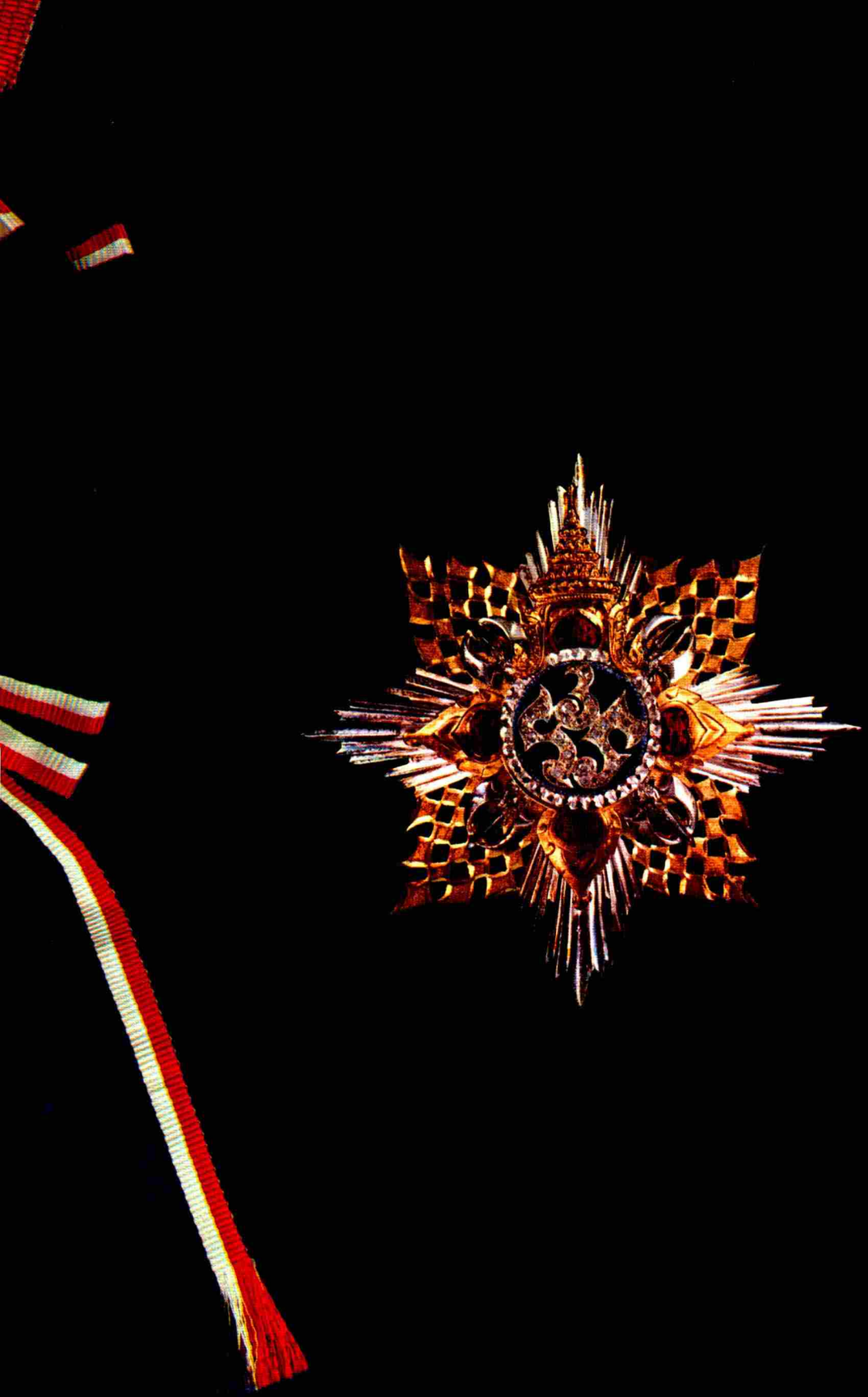

ภาพการประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์
มหาวชิรมงกุฎ

เครื่องราชอิสริยาภรณ์
อันมีเกียรติยศยิ่งมงกุฎไทย ชั้นสูงสุด
"มหาวชิรมงกุฎ"(สตรี)

KNIGHT GRAND CORDON
OF THE MOST NOBLE ORDER OF
THE CROWN OF THAILAND (LADIES)

ประกอบด้วย

1. ดวงตราห้อยกับสายสะพาย
(สะพายบ่าซ้ายเฉียงลงทางขวา)
2. ดาราสำหรับประดับที่อกเสื้อ
เบื้องซ้าย

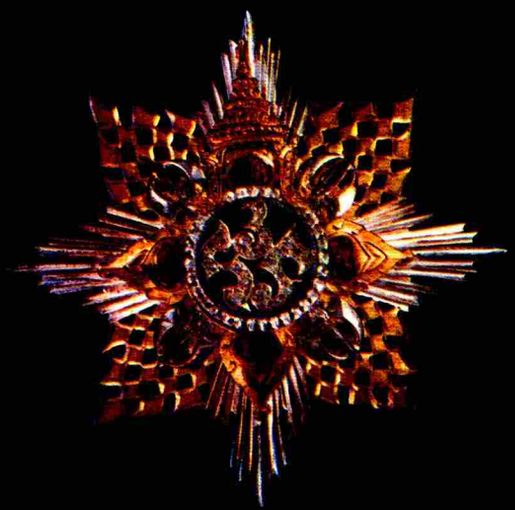

ภาพการประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์
มหาวชิรมงกุฎ

เครื่องราชอิสริยาภรณ์
อันมีเกียรติยศยิ่งมงกุฎไทย ชั้นที่ 1
"ประถมาภรณ์มงกุฎไทย"

KNIGHT GRAND CROSS (FIRST CLASS)
OF THE MOST NOBLE
ORDER OF THE CROWN OF THAILAND

ประกอบด้วย

1. ดวงตราห้อยกับสายสะพาย
   (สะพายบ่าขวาเฉียงลงทางซ้าย)
2. ดาราสำหรับประดับที่อกเสื้อ
   เบื้องซ้าย

ภาพการประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์
ประถมาภรณ์มงกุฎไทย

เครื่องราชอิสริยาภรณ์
อันมีเกียรติยศยิ่งมงกุฎไทย ชั้นที่ 1
"ประถมาภรณ์มงกุฎไทย" (สตรี)
KNIGHT GRAND CROSS (FIRST CLASS)
OF THE MOST NOBLE ORDER OF
THE CROWN OF THAILAND (LADIES)
ประกอบด้วย

1. ดวงตราห้อยสายสะพาย
   (สะพายบ่าขวาเฉียงลงทางซ้าย)
2. ดาราสำหรับประดับที่อกเสื้อ
   เบื้องซ้าย

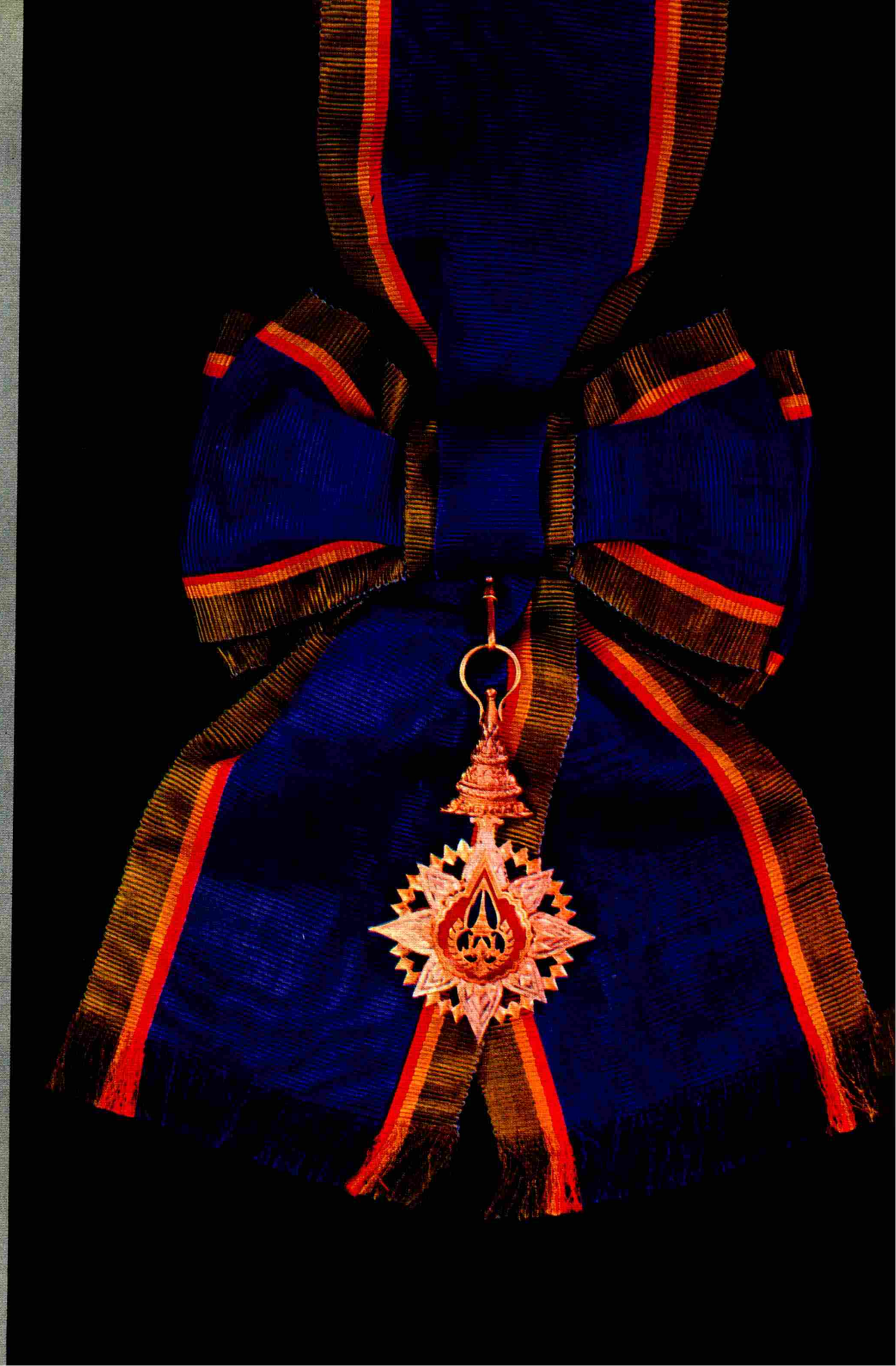

ภาพการประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์
ประถมาภรณ์มงกุฎไทย

เครื่องราชอิสริยาภรณ์
อันมีเกียรติยศยิ่งมงกุฎไทย ชั้นที่ 2
"ทวีติยาภรณ์มงกุฎไทย"
KNIGHT COMMANDER (SECOND CLASS)
OF THE MOST NOBLE ORDER OF
THE CROWN OF THAILAND

ประกอบด้วย

1. ดวงตราห้อยกับแพรแถบ
สำหรับคล้องคอ
2. ดาราสำหรับประดับที่อกเสื้อเบื้องซ้าย

ภาพการประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์
ทวีติยาภรณ์มงกุฎไทย

เครื่องราชอิสริยาภรณ์
อันมีเกียรติยศยิ่งมงกุฎไทย ชั้นที่ 2
"ทวีติยาภรณ์มงกุฎไทย"(สตรี)

ประกอบด้วย

1. ดวงตราห้อยกับแพรแถบผูกเป็นรูป
แมลงปอ ประดับเสื้อที่หน้าป่าซ้าย
2. ดาราสำหรับประดับที่อกเสื้อเบื้องซ้าย

ภาพการประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์
ทวีติยาภรณ์มงกุฎไทย

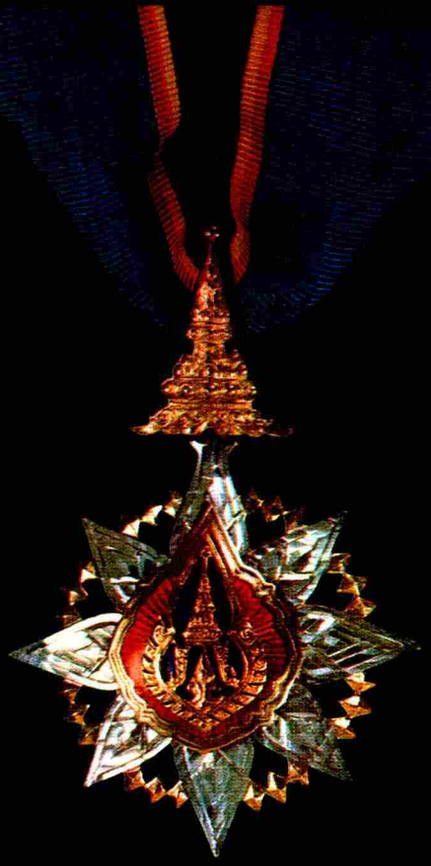

เครื่องราชอิสริยาภรณ์
อันมีเกียรติยศยิ่งมงกุฎไทย ชั้นที่ 3
"ตริตาภรณ์มงกุฎไทย"
COMMANDER (THIRD CLASS)
OF THE MOST NOBLE ORDER OF
THE CROWN OF THAILAND
ประกอบด้วย
ดวงตราห้อยกับแพรแถบคล้องคอ

ภาพการประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์
ตริตาภรณ์มงกุฎไทย

เครื่องราชอิสริยาภรณ์
อันมีเกียรติยศยิ่งมงกุฎไทย ชั้นที่ 3
"ตริตาภรณ์มงกุฎไทย" (สตรี)
ประกอบด้วย
ดวงตราห้อยกับแพรแถบ
ผูกเป็นรูปแมลงปอ
ประดับเสื้อที่หน้าบ่าซ้าย

ภาพการประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์
ตริตาภรณ์มงกุฎไทย

เครื่องราชอิสริยาภรณ์
อันมีเกียรติยศยิ่งมงกุฎไทย ชั้นที่ 4
"จัตุรถาภรณ์มงกุฎไทย"

COMPANION (FOURTH CLASS)
OF THE MOST NOBLE ORDER OF
THE CROWN OF THAILAND

ประกอบด้วย
ดวงตราห้อยกับแพรแถบ
มีดอกไม้จีบติดกับแพรแถบ
สำหรับบุรุษประดับที่อกเสื้อเบื้องซ้าย
สำหรับสตรีแพรแถบผูกเป็นรูปแมลงปอ
ประดับเสื้อที่หน้าบ่าซ้าย

ภาพการประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์
จัตุรถาภรณ์มงกุฎไทย

เครื่องราชอิสริยาภรณ์
อันมีเกียรติยศยิ่งมงกุฎไทย ชั้นที่ 5
"เบญจมาภรณ์มงกุฎไทย"

MEMBER (FIFTH CLASS)
OF THE MOST NOBLE
ORDER OF THE CROWN OF THAILAND

ประกอบด้วย
ดวงตราห้อยกับแพรแถบ
เช่นเดียวกับจัตุรถาภรณ์มงกุฎไทย
แต่ไม่มีดอกไม้จีบติดบนแพรแถบ
ทั้งบุรุษและสตรี ประดับ
เหมือนจัตุรถาภรณ์มงกุฎไทย

ภาพการประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์
เบญจมาภรณ์มงกุฎไทย

เครื่องราชอิสริยาภรณ์
อันมีเกียรติยศยิ่งมงกุฎไทย ชั้นที่ 6
"เหรียญทองมงกุฎไทย"
THE GOLD MEDAL (SIXTH CLASS)
OF THE CROWN OF THAILAND
ประกอบด้วย
เหรียญเงินกลมกะไหล่ทอง
ห้อยกับแพรแถบ
สำหรับบุรุษประดับที่อกเสื้อเบื้องซ้าย
สำหรับสตรี แพรแถบผูกเป็นรูปแมลงปอ
ประดับที่หน้าป่าซ้าย

ภาพการประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์
เหรียญทองมงกุฎไทย

เครื่องราชอิสริยาภรณ์
อันมีเกียรติยศยิ่งมงกุฎไทย ชั้นที่ 7
"เหรียญเงินมงกุฎไทย"
THE SILVER MEDAL (SEVENTH CLASS)
OF THE CROWN OF THAILAND
ประกอบด้วย
เหรียญเงินกลมห้อยกับแพรแถบ
ทั้งบุรุษ และ สตรี
มีลักษณะและประดับ
เช่นเดียวกับเหรียญทองมงกุฎไทย

ภาพการประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์
เหรียญเงินมงกุฎไทย

เครื่องราชอิสริยาภรณ์
สำหรับพระราชทานเป็นบำเหน็จความชอบในพระองค์พระมหากษัตริย์

(มี 3 ชนิด)

1. เครื่องราชอิสริยาภรณ์รัตนวราภรณ์
2. เครื่องราชอิสริยาภรณ์วัลลภาภรณ์
3. เครื่องราชอิสริยาภรณ์วชิรมาลา

1. เครื่องราชอิสริยาภรณ์รัตนวราภรณ์
(The Ratana Varabhorn Order of Merit)

เรียกย่อว่า "ตรารัตนวราภรณ์" ใช้อักษรย่อว่า ร.ว. มีชั้นเดียว มีทั้งฝ่ายหน้าและฝ่ายใน สำหรับพระราชทานแก่ผู้ที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ใช้สอยใกล้ชิดสนิทสนม และเป็นผู้ตั้งใจรับราชการสนองพระเดชพระคุณมาด้วยความจงรักภักดี ซื่อสัตย์สุจริต เป็นที่พอพระราชหฤทัย (จึงไม่มีคนต่างประเทศได้รับพระราชทาน) ซึ่งจะพระราชทานตามพระราชอัธยาศัยโดยไม่เกี่ยวกับยศหรือตำแหน่งของผู้รับพระราชทาน ผู้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้ จะได้รับพระราชทานประกาศนียบัตรทรงลงพระปรมาภิไธย ประทับพระราชลัญจกรเป็นสำคัญ ผู้ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์เมื่อสิ้นชีพแล้ว พระราชทานดวงตรานั้นให้แก่ทายาทรักษาไว้เป็นเครื่องสักการะไม่ต้องส่งคืน[46]

เครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้ พระบาทสมเด็จฯ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงสร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ.2454 โดยได้ตราพระราชบัญญัติขึ้นเมื่อวันที่ 1 สิงหาคม ร.ศ.130 เรียกว่า "พระราชบัญญัติทรงสถาปนาเครื่องราชอิศริยาภรณ์รัตนวราภรณ์" เครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้มีชั้นเดียว สำหรับพระราชทานฝ่ายหน้า มีลักษณะเป็นเรือนทองรูปไข่ส่วนรีประมาณ 4 เซนติเมตร ส่วนขวางประมาณ 3 เซนติเมตร มีขอบลายเป็นกนกแข้งสิงห์ กลางพื้นลงยาสีขาบ มีอักษรพระปรมาภิไธยย่อ ว.ป.ร. ที่ห่วงเป็นรูปพระมหาวชิราวุธ ประดับเพชรล้วน *ด้านหลังมีตลับแก้วสำหรับบรรจุเส้นพระเจ้า* ร้อยด้วยแพรแถบสีเหลืองขอบดำริมเหลือง กว้าง 3 เซนติเมตร สำหรับคล้องคอ ภายหลังได้ทรงแก้ไขเกี่ยวกับรูปลักษณะลวดลายอีกสองครั้ง ตามประกาศกระแสพระบรมราโชงการ เมื่อวันที่ 21 มิถุนายน 2460 และวันที่ 1 พฤศจิกายน 2461

ต่อมาได้ทรงพระราชอนุสรณ์คำนึงถึงพระบรมวงศานุวงศ์ และข้าราชการฝ่ายในที่ได้มีความจงรักภักดีและทรงพระกรุณาใช้สอยในหน้าที่ใกล้ชิดสนิทสนม สมควรจักได้รับพระราชทานพระมหากรุณายกย่องเช่นเดียวกับฝ่ายหน้า จึงทรงสถาปนาเครื่องราชอิศริยาภรณ์รัตนวราภรณ์ฝ่ายในขึ้นเมื่อ พ.ศ.2465 มีลักษณะและลวดลาย คือดวงตราเป็นเรือนทองกลม ขนาด 3 เซนติเมตร กรอบประดับเพชรพื้นกลางลงยาสีขาบมีอักษรพระบรมนามาภิไธยย่อ ร.ร.๖ ประดับเพชรมีห่วงเป็นรูปพระมหาพิชัยมงกุฎขนาด 2 เซนติเมตรประดับเพชร ข้างกรอบเป็นรูปนาคสลับกับเพ็ชราวุธ 4 มุม ด้านหลังมีตลับแก้วสำหรับบรรจุเส้นพระเจ้า เหนือพระมหาพิชัยมงกุฎ มีอุณาโลมประดับเพชร และห่วงห้อยดวงตรา กับมีสังวาลย์อักษรพระบรมนามาภิไธยย่อราม.ร.๖ ทองคำลงยา (ราม.ร.ลงยาสีขาวเลข ๖ ลงยาสีครามแก่) ขั้นสลับกับพระมหาพิชัยมงกุฎตรานี้ มีชั้นเดียว ส่วนระเบียบการอย่างอื่น ๆ เหมือนฝ่ายหน้า

ลักษณะของเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ภายหลังทรงพระราชดำริห์แก้ไขแล้ว (ปัจจุบัน) มีดังนี้

สำหรับพระราชทานฝ่ายหน้า ดวงตราเป็นรูปวงกลม มีอักษรพระปรมาภิไธยย่อ ร.ร.กับเลข๖ ประดับเพชรอยู่บนพื้นลงยาสีน้ำเงินแก่ กรอบประดับเพชร ที่กรอบวงกลมทั้ง 4 ทิศเป็นรูปวชิราวุธ มีพระแสงศรกำลังรามทำด้วยทองคำไขว้คันศรยื่นออกในระหว่างพระวชิราวุธทั้ง 4 ทิศและมีรูปคมศรเพชรแทรกระหว่างพระวชิราวุธกับพระแสงศรกำลังราม[47] 8 แสก เบื้องบนมีพระมหาพิชัยมงกุฎประดับเพชร ด้านหลังมีตลับแก้วบรรจุเส้นพระเจ้าห้อยกับแพรแถบสีเหลือง มีริ้วสีดำ 2 ข้าง แพรแถบนี้กว้าง 3.3 เซนติเมตร สำหรับคล้องคอ[48]

สำหรับพระราชทานฝ่ายใน ดวงตรย่อมกว่าฝ่ายหน้า ใช้ห้อยกับสายสร้อยเป็นรูปอักษรพระปรมาภิไธยราม ร. ลงยาสีขาวกับเลข ๖ ลงยาสีน้ำเงินแก่ สลับกันไปกับพระมหาพิชัยมงกุฎทองที่ห่วงห้อยดวงตราเป็นรูปอุณาโลมประดับเพชร สำหรับคล้องคอ

46 หนังสือตำนานเครื่องราชอิศริยาภรณ์สยาม หน้า 103

เครื่องราชอิสริยาภรณ์
รัตนวราภรณ์ (ฝ่ายหน้า)
THE RATANA VARÂBHORN
ORDER OF MERIT
(ด้านหน้า)
ประกอบด้วย
ดวงตราห้อยกับแพรแถบคล้องคอ

เจ้าพระยายมราช
(ปั้น สุขุม)
ประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์
รัตนวราภรณ์ ตราวัลลภาภรณ์
และตราวชิรมาลา

เครื่องราชอิสริยาภรณ์
รัตนวราภรณ์ (ฝ่ายหน้า)
ด้านหลังมีตลับแก้วบรรจุเส้นพระเจ้า

เครื่องราชอิสริยาภรณ์
รัตนวราภรณ์
ฝ่ายใน (ด้านหน้า)

THE RATANA VARÂBHORN
ORDER OF MERIT (LADIES)

ประกอบด้วย
ดวงตราห้อยกับสังวาลย์คล้องคอ

เครื่องราชอิสริยาภรณ์
รัตนวราภรณ์
ฝ่ายใน (ย่อส่วน)

2. เครื่องราชอิสริยาภรณ์วัลลภาภรณ์
(The Vallabhabhorn Order)

เรียกย่อว่า "ตราวัลลภาภรณ์" ใช้อักษรย่อว่า ว.ภ.มีชั้นเดียวมีทั้งฝ่ายหน้าและฝ่ายใน สำหรับพระราชทานแก่ผู้ที่รับราชการสนองพระเดชพระคุณประจำในราชสำนักและอยู่ใกล้ชิดพระองค์เป็นเนืองนิตย์ทั้งฝ่ายหน้าและฝ่ายใน ซึ่งจะพระราชทานตามพระราชอัธยาศัยไม่เกี่ยวกับยศหรือตำแหน่งของผู้รับพระราชทาน ผู้รับพระราชทานจะได้ประกาศนามาจาระไนความชอบในราชกิจจานุเบกษาไม่มีประกาศนียบัตร ผู้ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้ เมื่อสิ้นชีพแล้ว พระราชทานให้ทายาทรักษาไว้สักการะไม่ต้องส่งคืน

เครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้ พระบาทสมเด็จฯ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงสถาปนาขึ้นเมื่อ พ.ศ.2461 โดยที่ทรงพระราชดำริเห็นว่า ผู้ที่รับราชการประจำในราชสำนัก ได้ทรงพระกรุณาใช้สอยในหน้าที่ใกล้ชิดสนิทสนมอยู่เนืองนิตย์ และได้รับราชการสนองพระเดชพระคุณมาด้วยความจงรักภักดี (จึงไม่มีคนต่างประเทศได้รับพระราชทาน) สมควรที่จะมีเครื่องราชอิสริยาภรณ์พระราชทานให้เป็นพิเศษ จึงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นเรียกว่า "พระราชบัญญัติเครื่องราชอิสริยาภรณ์วัลลภาภรณ์" ประกาศ เมื่อวันที่ 22 มีนาคม พ.ศ.2461 ตรานี้มีชั้นเดียว

ลักษณะของเครื่องราชอิสริยาภรณ์ มีดังนี้

สำหรับพระราชทานฝ่ายหน้า ดวงตราเป็นเรือนเงินทำเป็นรูปกลีบบัวแหลมยื่นออก 4 แฉก ในแฉกหนึ่ง ๆ จำหลักเป็นลายกลีบซ้อนกัน 2 กลีบ มีเกสรจำหลักโปร่งแทรก 4 ทิศ สลับกับกลีบบัวแฉก ด้านหน้ามีอักษรพระบรมนามาภิไธยย่อ "ร.ร." กับเลข ๖ จำหลักเป็นเพชร.สร่งประดับลอยเด่นอยู่ในวงกลมกลางดวงตราด้านหลังมีรูปวชิราวุธดุนลอยขึ้นมาจากพื้นเงินเกลี้ยง มีห่วงร้อยแพรแถบสีครามเข้มมีริ้วขาว ริ้วแดงเป็นลวดอยู่ริม ขนาดกว้าง 2.5 เซนติเมตร ประดับที่หน้าอกเสื้อเบื้องซ้าย

สำหรับพระราชทานฝ่ายใน แพรแถบผูกเป็นรูปแมลงปอ ประดับที่หน้าบ่าซ้าย

เครื่องราชอิสริยาภรณ์
ตราวัลลภาภรณ์ (ฝ่ายหน้า)
THE VALLABHÂBHORN ORDER

เครื่องราชอิสริยาภรณ์
ตราวัลลภาภรณ์ (ฝ่ายใน)
THE VALLABHÂBHORN ORDER
(LADIES)

3. เครื่องราชอิสริยาภรณ์วชิรมาลา
(The Vajira Mala Order)

เรียกย่อว่า "ตราวชิรมาลา" ใช้อักษรย่อว่า ว.ม.ล. มีชั้นเดียวและมีเฉพาะฝ่ายหน้า สำหรับพระราชทานแก่ผู้มีความดีความชอบในราชการส่วนพระองค์ (แทนเข็มราชการในพระองค์สำหรับเหรียญดุษฎีมาลารัชกาลที่ 5)[49] ซึ่งจะพระราชทานตามพระราชอัธยาศัยไม่เกี่ยวกับยศตำแหน่ง ผู้ได้รับพระราชทานจะประกาศชื่อในราชกิจจานุเบกษา ไม่มีประกาศนียบัตร ผู้ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้เมื่อสิ้นชีพแล้ว พระราชทานให้ทายาทรักษาไว้เป็นเครื่องสักการะ ไม่ต้องส่งคืน

เครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้ พระบาทสมเด็จฯ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงสถาปนาขึ้น เมื่อ พ.ศ.2454 สำหรับพระราชทานแก่ผู้มีความชอบในราชการส่วนพระองค์โดยทั่วไปทั้งที่ประจำอยู่ในและนอกพระราชสำนัก ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตราพระราชบัญญัติขึ้นเรียกว่า "พระราชบัญญัติทรงสถาปนาเครื่องราชอิสริยาภรณ์วชิรมาลา รัตนโกสินทรศก 130" ประกาศเมื่อวันที่ 28 พฤษภาคม ร.ศ.130 (พ.ศ.2454) ตราวชิรมาลานี้มีสำหรับพระราชทานฝ่ายหน้าเท่านั้น

ลักษณะของเครื่องราชอิสริยาภรณ์ มีดังนี้

ตราเป็นรูปวชิราวุธ คมเงิน ด้ามทอง กลางด้ามลงยาราชาวดีสีขาบ มีรัศมีเป็นทองโปร่งรอบ ขอบเป็นรูปปทุมลงยาราชาวดี ขอบในสีขาบมีกลีบขาวกระหนกรอบนอกสีชมพู ข้างบนเป็นเข็มทองคำจารึกอักษรว่า "ราชการในพระองค์" ห้อยแพรแถบริ้วเหลืองกับดำ กว้าง 3 เซนติเมตร สำหรับประดับที่อกเสื้อเบื้องซ้าย

---

49 หนังสือตำนานเครื่องราชอิสริยาภรณ์สยาม หน้า 185

เครื่องราชอิสริยาภรณ์ ตราวชิรมาลา

THE VAJIRA MÂLÂ ORDER

เหรียญราชอิสริยาภรณ์ต่าง ๆ ซึ่งนับเป็นเครื่องราชอิสริยาภรณ์

(มี 4 ชนิด)

1. เหรียญสำหรับพระราชทานเป็นบำเหน็จกล้าหาญ
2. เหรียญสำหรับพระราชทานเป็นบำเหน็จในราชการ
3. เหรียญสำหรับพระราชทานเป็นบำเหน็จในพระองค์พระมหากษัตริย์
4. เหรียญที่พระราชทานเป็นที่ระลึก

1. เหรียญสำหรับพระราชทานเป็นบำเหน็จกล้าหาญ

การสถาปนาเหรียญราชอิสริยาภรณ์สำหรับพระราชทานเกี่ยวกับความชอบในราชการสงคราม หรือเกี่ยวกับการแสดงความกล้าหาญนั้นอาจจัดแบ่งได้เป็นสองสมัย คือ

สมัยแรก พ.ศ.2425 พระบาทสมเด็จฯ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงตราพระราชบัญญัติ ทรงสถาปนาเครื่องขัตติยราชอิศริยาภรณ์มหาจักรีบรมราชวงศ์ กับเหรียญดุษฎีมาลาประกาศเมื่อวันศุกร์ เดือน6 ขึ้น 4 ค่ำปีมะเมีย จัตวาศก ศักราช 1244 ตามพระราชบัญญัตินี้ได้กำหนดให้มีเข็มโลหะ ปลายเข็มทั้งสองข้างทำเป็นดอกประทุมจารึกอักษรที่กลางเข็มว่า "ความกล้าหาญ" สำหรับใช้ประดับติดกับแพรแถบของเหรียญดุษฎีมาลา ถือเป็นเหรียญราชอิสริยาภรณ์สำหรับความกล้าหาญโดยเฉพาะ

เหรียญนี้ตามกำหนดในพระราชบัญญัติมี 4 ชนิด คือ ทองคำ เงินกะไหล่ทอง เงินและสำริด สำหรับพระราชทานแก่บรรดาผู้มีความชอบเสมอกันทุกชั้นยศ ตำแหน่งมีลักษณะเป็นเหรียญรูปไข่ ด้านหน้ามีพระบรมรูปของพระบาทสมเด็จฯ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวประดิษฐานตรงกลาง และมีอักษรจารึกที่ขอบเบื้องบนว่า "จุฬาลงกรณ์หัสส์ปรมราชาธิราชิโน" ซึ่งแปลความว่า "เป็นของพระบรมราชาธิราชมีพระนามว่า "จุฬาลงกรณ" ขอบเบื้องล่างเป็นใบชัยพฤกษ์ไขว้กันรองรับพระบรมรูป ด้านหลังเป็นรูปพระสยามเทวาธิราชทรงพระขรรค์ยืนแท่นพิงโล่ตราแผ่นดิน พระหัตถ์ขวาทรงพวงมาลัยจะสรวมที่ตรงจารึกชื่อผู้ได้รับพระราชทาน ใต้แท่นมีเลข"๑๒๔๔"บอกปีจุลศักราชที่สร้างและมีอักษรจารึกที่ริมขอบหลังพระสยามเทวาธิราชว่า "สยามินฺทปรมราชตุฏฺฐีปฺปเวทนาอิทำ" ซึ่งแปลความว่า "เหรียญนี้เป็นเครื่องหมายแสดงว่าความยินดีของพระราชาผู้ยิ่งใหญ่คือพระเจ้ากรุงสยาม" ด้านหน้าจารึกว่า "สัพ์เพสสมภูตานำ สามัค์คีวุฑ์ฒิสาธิกา" ซึ่งแปลความว่า "ความสามัคคีของบุคคลผู้เป็นหมู่คณะทั้งปวงย่อมเป็นเครื่องยังความเจริญให้สำเร็จ" บนเหรียญมีพระขรรคไชยศรี กับธารพระกรเทวรูปไขว้กัน มีห่วงยึดกับเหรียญและติดกับแผ่นโลหะจารึกว่า "ทรงยินดี" ห้อยแพรแถบริ้วแดงกับขาว สำหรับสมาชิกฝ่ายทหาร (หรือผู้ได้รับพระราชทานเป็นขัตติย คือเจ้านาย)[50] แพรแถบริ้วขาวกับชมพู สำหรับสมาชิกฝ่ายพลเรือน มีเข็มสำหรับประดับที่แพรแถบห้อยเหรียญ 5 เข็ม แล้วแต่ผู้ใดได้ทำความชอบอย่างไร ก็พระราชทานเข็มอย่างนั้น ๆ เป็นเครื่องหมายคือ

1. เข็มกล้าหาญ ใช้อักษรย่อ ร.ด.ม. (ห)
2. เข็มราชการในพระองค์ ใช้อักษรย่อว่า ร.ด.ม. (พ)
3. เข็มศิลปวิทยา ใช้อักษรย่อว่า ร.ด.ม.(ศ)
4. เข็มราชการแผ่นดิน ใช้อักษรย่อว่า ร.ด.ม. (ผ)
5. เข็มกรุณา ใช้อักษรย่อว่า ร.ด.ม. (ก)

ผู้ได้รับพระราชทานเหรียญนี้ไม่มีประกาศนียบัตรด้วยมีจารึกชื่อผู้ได้รับที่ด้านหลังเหรียญเป็นสำคัญแล้ว

นอกจากนี้ยังมีเหรียญประเภทกล้าหาญในสมัยแรกนี้อีก 2 เหรียญ คือ เหรียญปราบฮ่อที่พระบาทสมเด็จ ฯ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงสร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2427 กับเหรียญงานพระราชสงครามยุโรปที่พระบาทสมเด็จ ฯ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงสร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ.2461

สมัยปัจจุบัน ภายหลังที่ได้มีกฎหมายยกเลิกพระราชบัญญัติเหรียญราชอิสริยาภรณ์สำหรับความดีความชอบเหรียญดุษฎีมาลา "เข็มกล้าหาญ" ปีมะเมีย จัตวาศกศักราช 1244 แล้ว ถือเป็นสมัยปัจจุบัน มีเหรียญราชอิสริยาภรณ์ประเภทนี้มีตามลำดับความสำคัญ ดังต่อไปนี้ คือ

1. เหรียญรามมาลาเข็มกล้ากลางสมร
(ดูในเรื่องเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีศักดิ์รามาธิบดี)

---

50 หนังสือตำนานเครื่องราชอิศริยาภรณ์สยาม หน้า 182

2. เหรียญรามมาลา (ดูในเรื่องเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีศักดิ์รามาธิบดี)

3. เหรียญกล้าหาญ ใช้อักษรย่อว่า ร.ก. เป็นเหรียญที่สร้างขึ้นตามพระราชกำหนด เหรียญกล้าหาญ พุทธศักราช 2484 สำหรับพระราชทานแก่ทหาร ตำรวจ หรือผู้ที่กระทำหน้าที่อย่างทหารหรือตำรวจ ซึ่งได้กระทำการสู้รบกับราชศัตรูอย่างกล้าหาญและผู้รับพระราชทานเหรียญนี้จะได้รับประกาศนียบัตร ทรงลงพระปรมาภิไธยประทับพระราชลัญจกรด้วย

การพระราชทาน จะพระราชทานให้เป็นกรรมสิทธิ์แก่ผู้รับหรือทายาทโดยธรรมของผู้รับ แต่ถ้าผู้รับหรือทายาทโดยธรรมของผู้รับ กระทำความผิดร้ายแรงหรือประพฤติตนไม่สมเกียรติอาจทรงเรียกคืนได้ ถ้าส่งคืนไม่ได้ด้วยประการใด ๆ จะต้องชำระเงินค่าเหรียญนี้แก่ทางราชการตามราคาที่กำหนด

เหรียญกล้าหาญมีรูปลักษณะดังนี้ เป็นเหรียญโลหะกลม ด้านหน้ามีพระบรมรูปสมเด็จพระนเรศวรมหาราชกำลังทรงกระทำยุทธหัตถีกับราชศัตรู มีอักษรที่ริมขอบว่า "สมเด็จพระนเรศวรมหาราชกู้ชาติ" ด้านหลังมีรูปจักรกลางจักรมีอักษรว่า "เรากล้ารบเพื่อเกียรติศักดิ์ไทย" ตัวเหรียญห้อยกับแพรแถบสีแดงกับสีขาว กว้าง 3.5 เซนติเมตร เบื้องบนมีเข็มโลหะรูปคทาจอมพลมีอักษรว่า "กล้าหาญ" สำหรับประดับที่อกเสื้อเบื้องซ้าย

ผู้ที่รับพระราชทานเหรียญกล้าหาญแล้ว ถ้ากระทำการสู้รบอย่างกล้าหาญต่อไปอีกจะได้รับพระราชทานเครื่องหมายรูปช่อชัยพฤกษ์ทำด้วยโลหะสีทอง สำหรับติดที่แพรแถบต่อไปครั้งละหนึ่งเครื่องหมาย

4. เหรียญชัยสมรภูมิ ใช้อักษรย่อว่า ช.ส. เป็นเหรียญที่สร้างขึ้นตามพระราชกำหนดเหรียญชัยสมรภูมิ พุทธศักราช 2484 สำหรับพระราชทานแก่ ทหาร ตำรวจ หรือผู้กระทำหน้าที่อย่างทหารหรือตำรวจ ที่ได้รับคำสั่งจากหน่วยทหาร หรือตำรวจให้ไปกระทำการรบและได้เคลื่อนที่ไปแล้ว

การพระราชทาน จะพระราชทานให้เป็นกรรมสิทธิ์แก่ผู้รับหรือทายาทโดยธรรมของผู้รับ แต่ถ้าผู้รับหรือทายาทโดยธรรมของผู้รับ กระทำความผิดร้ายแรงหรือประพฤติตนไม่สมเกียรติอาจทรงเรียกคืนได้ ถ้าส่งคืนไม่ได้ด้วยประการใด ๆ จะต้องชำระเงินค่าเหรียญนี้แก่ทางราชการตามราคาที่กำหนด เหรียญนี้ไม่มีประกาศนียบัตร แต่ประกาศนามผู้ได้รับพระราชทานในราชกิจจานุเบกษา

เหรียญชัยสมรภูมิมีรูปลักษณะดังนี้ เป็นเหรียญโลหะกลม ด้านหน้ามีพระบรมรูปสมเด็จพระนเรศวรมหาราชกำลังทรงกระทำยุทธหัตถีกับราชศัตรู มีอักษรที่ริมขอบว่า "สมเด็จพระนเรศวรมหาราชกู้ชาติ" ด้านหลังเป็นรูปจักร กลางจักรมีอักษรว่า "เรารบเพื่อเกียรติศักดิ์ไทย" ตัวเหรียญห้อยกับแพรแถบสำหรับประดับที่หน้าอกเสื้อเบื้องซ้าย สีของแพรแถบเป็นสีต่าง ๆ ตามที่ได้กำหนดโดยพระราชกฤษฎีกาเป็นคราว ๆ (เว้นแต่สมัยการรบสงครามอินโดจีนได้กำหนดแพรแถบไว้ในพระราชบัญญัติ) มีดังนี้

เหรียญชัยสมรภูมิสงครามอินโดจีน แพรแถบสีแดง กว้าง 3.5 เซนติเมตร มีริ้วสีขาวใกล้ขอบทั้งสองข้าง ข้างบนมีเข็มโลหะรูปคทาจอมพลจารึกอักษรว่า "ชัยสมรภูมิ"

เหรียญชัยสมรภูมิสงครามมหาเอเชียบูรพา แพรแถบสีเขียว กว้าง 3.5 เซนติเมตร มีริ้วสีแดงที่ขอบ และถัดริ้วสีแดงเข้าไปเป็นริ้วสีขาวทั้งสองข้าง ข้างบนมีเข็มโลหะรูปคทาจอมพลจารึกอักษรว่า "ชัยสมรภูมิ"

เหรียญชัยสมรภูมิสงครามร่วมรบกับสหประชาชาติ ณ ประเทศเกาหลี แพรแถบสีฟ้า กว้าง 3.5 เซนติเมตร มีริ้วสีฟ้าที่ขอบ และถัดริ้วสีฟ้าเข้าไปเป็นริ้วสีขาวทั้งสองข้าง ข้างบนมีเข็มโลหะรูปคทาจอมพลจารึกว่า "ชัยสมรภูมิ"

เหรียญชัยสมรภูมิการรบ ณ สาธารณรัฐเวียดนาม แพรแถบสีเหลือง กว้าง 3.5 เซนติเมตร มีริ้วสีแดง

ที่ขอบ และถัดริ้วสีแดงเข้าไปเป็นริ้วสีขาวทั้งสองข้าง ข้างบนมีเข็มโลหะรูปคทาจอมพลจารึกอักษรว่า "ชัยสมรภูมิ"

ผู้ที่ได้รับพระราชทานเหรียญชัยสมรภูมิ หากได้กระทำการจนได้รับการชมเชยจากทางราชการ หรือกระทำความชอบมีบาดเจ็บ จะได้รับพระราชทานเครื่องหมายทำด้วยโลหะสีทองเป็นรูปขีดประกอบด้วยเปลวระเบิดสำหรับติดที่แพรแถบทุกครั้ง

5. เหรียญพิทักษ์เสรีชน ชั้นที่ 1 ใช้อักษรย่อว่า ส.ช.1 สร้างขึ้นตามพระราชบัญญัติเหรียญพิทักษ์เสรีชน พ.ศ.2512 สำหรับพระราชทานแก่ผู้ที่กระทำการปราบปรามผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ด้วยความกล้าหาญ หรือได้รับบาดเจ็บสาหัส หรือตายในการสู้รบกับผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ โดยที่การสู้รบนั้นได้ก่อให้เกิดผลดีอย่างยิ่งแก่การปราบปราม เหรียญนี้พระราชทานเป็นกรรมสิทธิ์ เว้นแต่กรณีผู้ได้รับพระราชทานกระทำความผิดร้ายแรง หรือประพฤติตนไม่สมเกียรติอาจทรงเรียกคืนได้ กรณีที่ผู้สมควรได้รับพระราชทานวายชนม์เสียก่อน จะพระราชทานแก่ทายาท เพื่อเป็นเครื่องระลึกถึงความดีของผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว

เหรียญนี้ทำด้วยทองแดงรมดำ รูปสี่เหลี่ยมจตุรัสด้านละ 23 มิลลิเมตร ย่อกลางทั้งสี่ด้าน มุมบนห้อยกับแพรแถบ ด้านหน้าเหรียญตรงกลางมีรูปจักร มีสมอขัดในวงจักร ซ้ายขวาของจักรมีรูปปีกนกพับอยู่บนพระแสงดาบ เขนและโล่ตอนบนเป็นรูป "ครุฑพ่าห์" ด้านหลังมีอักษรจารึกว่า "อสาธุ สาธุนา ชิเน" แพรแถบกว้าง 34 มิลลิเมตร ลายริ้วจากบนลงล่างเป็นสีแดงขาวสลับกัน ขอบทั้ง 2 ข้างมีริ้วแดงรวม 17 ริ้ว ข้างบนแถบมีเข็มโลหะจารึก "พิทักษ์เสรีชน" มีเครื่องหมายทำด้วยโลหะสีทองเป็นรูปช่อชัยพฤกษ์ช่อเดียวติดกลางแพรแถบ กรณีที่ผู้สมควรได้รับพระราชทานเหรียญพิทักษ์เสรีชนชั้นที่ 1 เคยได้รับพระราชทานเหรียญพิทักษ์เสรีชนชั้นที่ 1 มาแล้ว หากทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานอีกก็จะได้รับพระราชทานเครื่องหมายเป็นรูปช่อชัยพฤกษ์ช่อเดียวเพิ่มกลางแพรแถบทุกครั้ง การประดับเหรียญนี้สำหรับทหาร ตำรวจ ข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ที่มีกฎหมายให้แต่งเครื่องแบบให้ประดับที่อกเสื้อเบื้องซ้าย สำหรับราษฎรต้องแต่งกายในทำนองที่สุภาพตามหลักสากลนิยมและให้ประดับเหรียญนี้ในงานพระราชพิธี รัฐพิธี หรืองานพิธีหรืองานเกียรติยศของหมู่คณะได้ เหรียญนี้ไม่มีประกาศนียบัตร ผู้ได้รับพระราชทานจะประกาศนามในราชกิจจานุเบกษา

6. เหรียญพิทักษ์เสรีชนชั้นที่ 2 ประเภทที่1 ใช้อักษรย่อว่า ส.ช. 2/1 สร้างขึ้นตามพระราชบัญญัติเหรียญพิทักษ์เสรีชน พ.ศ.2512 เช่นเดียวกันกับ ส.ช.1 พระราชทานแก่ทหาร ตำรวจ ข้าราชการและราษฎรซึ่งได้ปฏิบัติการสู้รบหรืออำนวยการสู้รบกับผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ หรือปฏิบัติการเสี่ยงอันตรายในการปราบปรามผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์จนได้รับคำชมเชยจากทางราชการ หรือปฏิบัติการเสี่ยงอันตรายดังกล่าวจนได้รับบาดเจ็บหรือตาย แต่ยังไม่ถึงขั้นที่จะได้รับพระราชทาน ส.ช.1 ลักษณะเหรียญทั่วไปเช่นเดียวกับ ส.ช.1 เปลี่ยนแต่เครื่องหมายช่อชัยพฤกษ์เป็นเครื่องหมายทำด้วยโลหะสีทองเป็นรูปขีดประกอบด้วยเปลวระเบิดติดที่กลางแพรแถบ รายละเอียดปลีกย่อยตลอดจนวิธีประดับเช่นเดียวกับเหรียญ ส.ช.1

7. เหรียญปราบฮ่อ ใช้อักษรย่อว่า ร.ป.ฮ. พระบาทสมเด็จฯ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงสร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ.2427 สำหรับพระราชทานแก่ผู้ที่ไปราชการกองทัพปราบพวกโจรพวกฮ่อที่บังอาจมาย่ำยีชายพระราชอาณาเขตฝ่ายเหนือ ไม่มีประกาศนียบัตร

เหรียญนี้ลักษณะเป็นเหรียญเงินรูปกลม ด้านหน้ามีพระบรมรูปพระบาทสมเด็จฯ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระพักตร์เสี้ยว และมีอักษรที่ริมขอบว่า "จุฬาลงกรณบรมราชาธิราช" ด้านหลังมีรูปพระสยามเทวาธิราช ทรงของ้าวขี่คอช้าง ที่ริมขอบมีอักษรว่า "ปราบฮ่อ ๑๒๓๕ ๑๒๔๗ ๑๒๔๕" ห้อยกับแพรแถบสีดำริมสีเหลือง กว้าง 2.5 เซนติเมตร ที่แพรแถบมีเข็มบอกปีจุลศักราชที่มีการต้องปราบโจร

พวกย่อขึ้นในสมัยนั้น ๆ คราวละเข็มคือ "๑๒๓๕" "๑๒๔๗" และ "๑๒๔๘" เหรียญนี้มีชั้นเดียวและประดับที่หน้าอกเสื้อเบื้องซ้าย

8. เหรียญงานพระราชสงครามยุโรป ใช้อักษรย่อว่า ร.ส. พระบาทสมเด็จฯ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงสร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ.2461 สำหรับพระราชทานแก่ผู้ที่ไปพระราชสงครามในทวีปยุโรป (สงครามโลกครั้งที่ 1) พ.ศ. 2461 ไม่มีประกาศนียบัตร

เหรียญมีรูปลักษณะดังนี้ เป็นเหรียญเงินกลมด้านหน้ามีพระบรมรูปพระบาทสมเด็จฯ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระพักตร์เสี้ยวและมีอักษรที่ริมขอบว่า "รามาธิปติสุยามินฺโท วชิราวุธวิสฺสุโต" ด้านหลังมีรูปวชิราวุธมีรัศมีพานรองสองชั้น มีฉัตรสองข้าง และมีอักษรที่ริมขอบว่า "งานพระราชสงครามในทวีปยุโรป พระพุทธศักราช ๒๔๖๑" ห้อยกับแพรแถบสีเลือดหมู มีริ้วสีดำสองข้าง กว้าง 3.5 เซนติเมตร เหรียญนี้มีชั้นเดียวประดับที่หน้าอกเสื้อเบื้องซ้าย

9. เหรียญราชนิยม ใช้อักษรย่อว่า ร.น. สร้างเมื่อ พ.ศ.2455 พระบาทสมเด็จฯ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงตราพระราชบัญญัติทรงสถาปนาเหรียญราชนิยม รัตนโกสินทรศก 131 ขึ้น ต่อมาพระราชบัญญัตินี้ได้ยกเลิกไป โดยพระราชบัญญัติเหรียญราชนิยม พุทธศักราช 2484 เหรียญนี้จะพระราชทานแก่ผู้ช่วยเหลือเจ้าหน้าที่ให้เป็นประโยชน์อย่างสำคัญ อันแสดงว่าผู้นั้นมีความปรารถนาและเต็มใจกระทำหน้าที่พลเมืองดีเข้าฝ่าอันตรายโดยไม่เกรงภัยที่อาจเกิดแก่ชีวิตของตน หรือได้เสี่ยงภัยช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นอันตรายต่าง ๆ *แต่จะต้องมิใช่เป็นการกระทำเพราะความจำเป็นหรือทำตามตำแหน่งหน้าที่ของตน*

การพระราชทาน จะพระราชทานให้เป็นกรรมสิทธิ์แก่ผู้รับหรือทายาทโดยธรรมของผู้รับ แต่ถ้าผู้รับหรือทายาทโดยธรรมของผู้รับ กระทำความผิดอย่างร้ายแรง หรือประพฤติตนไม่สมเกียรติอาจทรงเรียกคืนได้ ถ้าส่งคืนไม่ได้ด้วยประการใด ๆ จะต้องชำระเงินค่าเหรียญนี้แก่ทางราชการตามราคาที่กำหนด เหรียญนี้มีชั้นเดียวและไม่มีประกาศนียบัตร

เหรียญมีรูปลักษณะดังนี้ เป็นเหรียญเงินรูปกลมด้านหน้ามีพระบรมรูปพระบาทสมเด็จฯ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มีอักษรจารึกพระบรมนามาภิไธยว่า "มหาราชา ปรเมน์ทรมหาวชิราวุโธ สัยามรัชกาล พุทธสาสนุ ปัตถัมภโก" ด้านหลังจารึกอักษรว่า *"ทรงพระราชนิยมพระราชทาน"* ข้างบนมีห่วงห้อยกับแพรแถบสีดำและสีเหลือง กว้าง 3 เซนติเมตร *ประดับที่หน้าอกเสื้อเบื้องขวา*

สำหรับพระราชทานสตรี เหรียญมีรูปลักษณะเหมือนกับที่พระราชทานให้กับบุรุษ ใช้ห้อยกับแพรแถบผูกเป็นรูปแมลงปอ

10. เหรียญพิทักษ์รัฐธรรมนูญ ใช้อักษรย่อว่า พ.ร.ธ. สร้างขึ้นตามพระราชบัญญัติเหรียญพิทักษ์รัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2476 สำหรับพระราชทานแก่ผู้ที่ได้รับช่วยเหลือราชการในการปราบกบฏ เมื่อ พ.ศ.2476 ไม่มีประกาศนียบัตร แต่ประกาศนามผู้ได้รับพระราชทานในราชกิจจานุเบกษา

เหรียญมีรูปลักษณะดังนี้ เป็นเหรียญทองแดงรมดำรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส (ยาวด้านละ 23 มิลลิเมตร) ย่อกลางทั้งสี่ด้านตัวเหรียญห้อยทางมุม ด้านหน้ามีรูปสมุดรัฐธรรมนูญวางบนพานแว่นฟ้าสองชั้นอยู่ภายในวงพวงมาลัยชัยพฤกษ์แผ่รัศมีกระจายทั่วมณฑล ด้านหลังมีรูปพระสยามเทวาธิราชทรงพระขรรค์ในท่าประหารปรปักษ์ยืนลอยอยู่เหนือตัวอักษรตามขอบล่างว่า "ปราบกบฏ พ.ศ. ๒๔๗๖" ที่ห่วงเหรียญมีอักษรว่า "พิทักษ์รัฐธรรมนูญ" ห้อยกับแพรแถบสีธงชาติ กว้าง 28 มิลลิเมตร ข้างบนเป็นเข็มโลหะอย่างเดียวกันกับตัวเหรียญ จารึกอักษรว่า "สละชีพเพื่อชาติ" สำหรับประดับที่หน้าอกเสื้อเบื้องซ้าย

11. เหรียญพิทักษ์เสรีชนชั้นที่ 2 ประเภทที่2 เรียกย่อว่า ส.ช.2/2 เป็นเหรียญที่สร้างโดยพระราชบัญญัติฉบับเดียวกับเหรียญ ส.ช.1 และ ส.ช.2/1 มีลักษณะทั่วไปของเหรียญเช่นเดียวกันด้วย ผิดกัน

แต่บนแพรแถบของเหรียญ ส.ช.2/2 ไม่มีเครื่องหมายใด ๆ ประดับ สำหรับพระราชทานแก่ ทหาร ตำรวจ ข้าราชการ และราษฎร ซึ่งได้ปฏิบัติการเป็นผลดีแก่การปราบปรามผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ รายละเอียดปลีกย่อยตลอดจนวิธีประดับเช่นเดียวกับเหรียญ ส.ช.1

12. เหรียญศานติมาลา ใช้อักษรย่อว่า ศ.ม. สร้างขึ้นตามพระราชบัญญัติเหรียญศานติมาลา พุทธศักราช 2489 สำหรับพระราชทานแก่ผู้ที่ทำความดีความชอบในการต่อต้านผู้รุกราน และยอมเสียสละทำการแก้ร้ายให้กลายเป็นดี ยังผลให้ประเทศไทยบรรลุถึงซึ่งศานติภาพคงธำรงไว้ซึ่งเอกราชและอธิปไตยมีสองชนิด

เหรียญมีรูปลักษณะดังนี้

ชนิดสามัญ เป็นเหรียญดีบุกรูปไข่ ด้านหน้ามีรูปไอราพต ด้านหลังจารึกคาถาภาษิตเป็นอักษรไทยและอักษรโรมันว่า "นตฺถิ สนฺติ ปรํ สุขํ" "NATTHI SANTI PARAM SUKHAM" ห้อยกับแพรแถบสีแดงกว้าง 40 มิลลิเมตร ตรงกลางมีริ้วสีน้ำเงิน กว้าง 4 มิลลิเมตร และมีริ้วสีขาว กว้าง 2 มิลลิเมตร ประกอบสองข้างริ้วสีน้ำเงิน

ชนิดพิเศษ มีรูปลักษณะอย่างชนิดสามัญ แต่เป็นเหรียญเงิน ที่เหนือเหรียญขึ้นไปมีดาบดั้งทำด้วยเงินไขว้กันประกอบอยู่ด้วย ทั้งสองชนิดประดับที่หน้าอกเสื้อเบื้องซ้าย และไม่มีประกาศนียบัตร

สำหรับพระราชทานสตรี เหรียญมีรูปลักษณะและชนิดเช่นเดียวกันบุรุษ ใช้ห้อยกับแพรแถบผูกเป็นรูปแมลงปอ

เหรียญรามมาลาเข็มกล้ากลางสมร

"THE RAMA MEDAL FOR GALLANTRY IN ACTION" OF THE HONOURABLE ORDER OF RAMA

เหรียญรามมาลา

"THE RAMA MEDAL" WITHOUT CLASS OF THE HONOURABLE ORDER OF RAMA

ภาพการประดับ
เหรียญรามมาลาเข็มกล้ากลางสมร
และ เหรียญรามมาลา

เหรียญกล้าหาญประดับช่อชัยพฤกษ์

THE BRAVERY MEDAL AND OLIVE

เหรียญกล้าหาญ

THE BRAVERY MEDAL

ภาพการประดับเหรียญกล้าหาญ

1. เหรียญชัยสมรภูมิ
(การรบสงครามอินโดจีน)
ประดับเปลวระเบิด
THE BRAVERY MEDAL
2. เหรียญชัยสมรภูมิ
(การรบสงครามอินโดจีน)
3. เหรียญชัยสมรภูมิ
(การรบสงครามมหาเอเซียบูรพา)
4. เหรียญชัยสมรภูมิ
(สงครามร่วมรบกับสหประชาชาติ
ณ ประเทศเกาหลี)
5. เหรียญชัยสมรภูมิ
(การรบ ณ สาธารณรัฐเวียดนาม)
ผังภาพ
1 2
3 4 5

ภาพการประดับเหรียญชัยสมรภูมิ

1. เหรียญพิทักษ์เสรีชน ชั้นที่ 1
2. เหรียญพิทักษ์เสรีชน ชั้นที่ 2 ประเภท ที่ 1
3. เหรียญพิทักษ์เสรีชน ชั้นที่ 2 ประเภท ที่ 2
4. เหรียญพิทักษ์เสรีชน (ด้านหลัง)

ผังภาพ
1 2
3 4

ภาพการประดับ
เหรียญพิทักษ์เสรีชน ชั้นที่ 2

1. เหรียญราชนิยม
   THE RAJANIYOM MEDAL
2. เหรียญปราบฮ่อ
   THE HAW COMPAIGN MEDAL
3. เหรียญงานพระราชสงครามยุโรป
   THE WAR MEDAL OF B.E. 2461
4. เหรียญพิทักษ์รัฐธรรมนูญ
   SAFEGUARDING THE CONSTITUTION MEDAL
5. เหรียญศานติมาลา (ชนิดพิเศษ)
   THE SÂNTI MÂLÂ MEDAL
   (SPECIAL CLASS)
6. เหรียญศานติมาลา
   THE SÂNTI MÂLÂ MEDAL

ผังภาพ

1 2 3
5 4 6

ภาพการประดับ
เหรียญพิทักษ์รัฐธรรมนูญ

2. เหรียญสำหรับพระราชทานเป็นบำเหน็จในราชการ

เหรียญบำเหน็จในราชการนี้ สมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพ ได้ทรงพระนิพนธ์ไว้ในหนังสือตำนานเครื่องราชอิสริยาภรณ์สยาม ความว่า *"เหรียญสำหรับความชอบในราชการ* ทรงสร้างขึ้นทั้งในสมัยรัชกาลที่ 5 และรัชกาลปัจจุบัน (รัชกาลที่ 6) เหรียญประเภทนี้มี 7 อย่าง ว่าตามลำดับที่ทรงสร้างก่อนและหลัง ก็คือ 1. เหรียญจักรมาลา (พ.ศ. 2412) 2. เหรียญบุษปมาลา (พ.ศ. 2412) 3. เหรียญดุษฎีมาลา (พ.ศ. 2425) 4. เหรียญจักรพรรดิมาลา (พ.ศ. 2436) 5. เหรียญราชินี (พ.ศ. 2440) 6. เหรียญวชิรมาลา (พ.ศ. 2454) 7. เหรียญราชนิยม (พ.ศ. 2455)"

ในปัจจุบันระบบการบริหารราชการแผ่นดิน ได้ผิดแผกแตกต่างจากอดีตที่กล่าวถึงข้างต้นเป็นอันมาก ความหมายของคำว่าราชการได้เน้นลงที่สาธารณชนหรือปวงชนหรือสังคมเกือบจะโดยตรง ดังนั้น ข้อวินิจฉัยที่ว่า เหรียญราชอิสริยาภรณ์ใดเป็นเหรียญประเภทพระราชทานเป็นบำเหน็จในราชการ จึงปรากฏตามลำดับความสำคัญดังต่อไปนี้ คือ

1. เหรียญดุษฎีมาลา เข็มศิลปวิทยา

ใช้อักษรย่อว่า ร.ด.ม. (ศ) สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2425 โดยได้ตราพระราชบัญญัติเครื่องราชอิสริยาภรณ์สำหรับความชอบเหรียญดุษฎีมาลา ปีมะเมีย จัตวาศก ศักราช 1244 (พ.ศ. 2425) ขึ้น ตามพระราชบัญญัตินี้ได้กำหนดให้มีเข็มพระราชทานประกอบกับเหรียญเป็น 5 ชนิด คือ 1. เข็มราชการในพระองค์ 2. เข็มราชการแผ่นดิน 3. เข็มศิลปวิทยา 4. เข็มความกรุณา 5. เข็มกล้าหาญ สำหรับใช้กลัดติดกับแพรแถบ เพื่อเป็นเครื่องหมายแสดงคุณพิเศษแก่ผู้ที่ได้รับพระราชทานเหรียญนี้ ต่อมาเนื่องจากได้มีเหรียญพระราชทานแทนเหรียญฯ และเข็มราชการในพระองค์เหรียญฯ และเข็มราชการแผ่นดิน เหรียญฯ และเข็มความกรุณา เหรียญฯ และเข็มกล้าหาญ เหรียญฯ และเข็มทั้ง 4 ชนิดนี้จึงเลิกไป คงเหลือแต่เหรียญดุษฎีมาลาเข็มศิลปวิทยาอย่างเดียว และต่อมาได้มีพระราชบัญญัติเหรียญดุษฎีมาลา พุทธศักราช 2484 ยกเลิกพระราชบัญญัติเดิมปี 2425 เสีย และได้กำหนดเหรียญดุษฎีมาลา เข็มศิลปวิทยา ขึ้นใหม่โดยเฉพาะ สำหรับพระราชทานแก่ผู้ทรงคุณวุฒิในทางศิลปวิทยา อันได้แสดงให้เห็นประจักษ์เป็นพิเศษแล้ว ซึ่งจะได้พระราชทานตามที่ทรงพระราชดำริเห็นสมควร หากผู้รับพระราชทานทำคุณประโยชน์แก่ประเทศชาติถึงขนาด ก็อาจได้รับพระราชทานเงินพิเศษตลอดชีพด้วย

การพระราชทาน จะพระราชทานให้เป็นกรรมสิทธิ์แก่ผู้รับ แต่ถ้าผู้รับหรือทายาทโดยธรรมของผู้รับกระทำความผิดอย่างร้ายแรง หรือประพฤติตนไม่สมเกียรติ อาจทรงเรียกคืนได้ ถ้าส่งคืนไม่ได้ด้วยประการใด ๆ จะต้องใช้ราคาเหรียญนี้แก่ทางราชการตามราคาที่กำหนด เหรียญนี้ไม่มีประกาศนียบัตร เพราะได้จารึกชื่อผู้รับพระราชทานไว้ด้านหลังของเหรียญแล้ว

เหรียญมีรูปลักษณะดังนี้ เป็นเหรียญเงินรูปไข่กะไหล่ทอง ด้านหน้ามีพระบรมรูปพระบาทสมเด็จฯ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เบื้องล่างมีใบชัยพฤกษ์ไขว้ ด้านหลังมีรูปพระสยามเทวาธิราชทรงพระขรรค์ยืนแท่นพิงโล่ พระหัตถ์ซ้ายทรงพวงมาลาจะสวมที่ตรงจารึกนามผู้รับ มีเลข ๑๒๔๔ ซึ่งเป็นปีสร้างเหรียญที่ห่วงเหรียญเป็นรูปพระขรรค์ชัยศรี กับธารพระกรไขว้รองรับแผ่นโลหะ จารึกอักษรว่า "ทรงยินดี" ห้อยกับแพรแถบ กว้าง 3 เซนติเมตร ริ้วแดงริ้วขาว สำหรับพระราชทานทหารหรือตำรวจ ริ้วขาวริ้วชมพู สำหรับพระราชทานฝ่ายพลเรือน กับมีเข็มปลายเป็นช่อปทุมทั้งสองข้าง จารึกอักษรว่า "ศิลปวิทยา" กลัดที่แพรแถบเหนือเหรียญ สำหรับประดับที่หน้าอกเสื้อเบื้องซ้าย

สำหรับพระราชทานสตรี ใช้ห้อยกับแพรแถบผูกเป็นรูปแมลงปอ

2. เหรียญช่วยราชการเขตภายใน ใช้อักษรย่อว่า ช.ร. เป็นเหรียญที่สร้างขึ้นตามพระราชกำหนดเหรียญช่วยราชการเขตภายใน พุทธศักราช 2484 สำหรับพระราชทานแก่ผู้ที่ได้รับมอบหน้าที่ให้ช่วยเหลือราชการทหารหรือตำรวจเกี่ยวกับการรบตามคำสั่งของทางราชการ หรือองค์การซึ่งทางราชการรับรอง

การพระราชทาน จะพระราชทานให้เป็นกรรมสิทธิ์แก่ผู้รับ แต่ถ้าผู้รับหรือทายาทโดยธรรมของผู้รับ กระทำความผิดร้ายแรงหรือประพฤติตนไม่สมเกียรติ อาจทรงเรียกคืนได้ ถ้าส่งคืนไม่ได้ด้วยประการใด ๆ จะต้องใช้ราคาเหรียญนี้แก่ทางราชการตามราคาที่กำหนด เหรียญนี้ไม่มีประกาศนียบัตร เป็นแต่ประกาศนามในราชกิจจานุเบกษา

เหรียญมีรูปลักษณะดังนี้ เป็นเหรียญโลหะกลม ด้านหน้าตรงกลางมีรูปมหามงกุฎอยู่เหนือจักร ซ้ายขวาเป็นรูปปีกนก มีสมอขัดในวงจักร ด้านหลังมีจารึกอักษรว่า "ช่วยราชการเขตภายใน" ตัวเหรียญห้อยกับแพรแถบ สำหรับประดับที่หน้าอกเสื้อเบื้องซ้าย สีของแพรแถบเป็นสีต่าง ๆ กัน ตามสมัยของการรบ ซึ่งจะได้กำหนดโดยพระราชกฤษฎีกาเป็นคราว ๆ (เว้นแต่สมัยของการรบสงครามอินโดจีน ได้กำหนดแพรแถบไว้ในพระราชบัญญัติด้วย) แพรแถบ มีดังนี้

การรบสงครามอินโดจีน แพรแถบสีแดง กว้าง 3.5 เซนติเมตร มีริ้วสีขาว ตอนกลางของแถบ กว้าง 5 มิลลิเมตร ข้างบนมีเข็มโลหะรูปช่อชัยพฤกษ์

การรบสงครามมหาเอเซียบูรพา แพรแถบสีเขียว กว้าง 3.5 เซนติเมตร มีริ้วสีแดงตอนกลางของแถบกว้าง 5 มิลลิเมตร ข้างบนมีเข็มโลหะช่อชัยพฤกษ์

สำหรับพระราชทานสตรี ใช้ห้อยกับแพรแถบผูกเป็นรูปแมลงปอ

3. เหรียญราชการชายแดน ใช้อักษรย่อว่า ช.ด. เป็นเหรียญที่สร้างขึ้นตามพระราชบัญญัติเหรียญราชการชายแดน พ.ศ. 2497 สำหรับพระราชทานแก่ทหาร ตำรวจ ข้าราชการ และผู้ที่กระทำหน้าที่อย่างทหารหรือตำรวจ ซึ่งเจ้ากระทรวงหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายจากเจ้ากระทรวง หรือหน่วยทหารหรือตำรวจสั่งให้ไปปฏิบัติราชการชายแดนเป็นพิเศษเกี่ยวกับการป้องกันราชอาณาจักร และผู้นั้นได้ปฏิบัติงานได้สมความมุ่งหมายของทางราชการทั้งเป็นผู้ประพฤติตนอยู่ในระเบียบวินัยดี

การพระราชทาน จะพระราชทานให้เป็นกรรมสิทธิ์แก่ผู้รับ หรือทายาทโดยธรรมของผู้รับ แต่ถ้าผู้รับหรือทายาทโดยธรรมของผู้รับ กระทำความผิดอย่างร้ายแรง หรือประพฤติตนไม่สมเกียรติ อาจทรงเรียกคืนได้ ถ้าส่งคืนไม่ได้ด้วยประการใด ๆ จะต้องใช้ราคาเหรียญนี้แก่ทางราชการตามราคาที่กำหนด เหรียญนี้ไม่มีประกาศนียบัตร เป็นแต่ประกาศนามในราชกิจจานุเบกษา

เหรียญมีรูปลักษณะดังนี้ เป็นเหรียญกลม ทำด้วยโลหะสีทอง ด้านหน้ามีพระบรมรูปสมเด็จพระนเรศวรมหาราช กำลังทรงกระทำยุทธหัตถีกับราชศัตรู ด้านหลังมีจารึกอักษรว่า "เราปฏิบัติหน้าที่เพื่อเกียรติศักดิ์ไทย" ตัวเหรียญห้อยกับแพรแถบสีม่วง กว้าง 3.5 เซนติเมตร มีริ้วสีขาวใกล้ขอบทั้งสองข้าง เบื้องบนมีเข็มโลหะรูปคทาจอมพลจารึกว่า "ราชการชายแดน" สำหรับประดับที่หน้าอกเสื้อเบื้องซ้าย

4. เหรียญทองช้างเผือก (กล่าวไว้ในเรื่องเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นที่เชิดชูยิ่งช้างเผือกแล้ว)

5. เหรียญทองมงกุฎไทย (กล่าวไว้ในเรื่องเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นเกียรติยศยิ่งมงกุฎไทยแล้ว)

6. เหรียญเงินช้างเผือก (กล่าวไว้ในเรื่องเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นที่เชิดชูยิ่งช้างเผือกแล้ว)

7. เหรียญเงินมงกุฎไทย (กล่าวไว้ในเรื่องเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นเกียรติยศยิ่งมงกุฎไทยแล้ว)

8. เหรียญจักรมาลา ใช้อักษรย่อว่า ร.จ.ม. สร้างขึ้นเมื่อปีมะเส็ง พ.ศ. 2412 ต่อมาในปี พ.ศ. 2416 พระบาทสมเด็จฯ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงตราเป็นพระราชบัญญัติขึ้น รวมเครื่องราชอิสริยาภรณ์นพรัตนราชวราภรณ์ และเครื่องราชอิสริยาภรณ์อื่น ๆ ครั้นถึง พ.ศ. 2447 จึงได้ตราพระราชบัญญัติขึ้นใหม่โดยเฉพาะ เรียกว่า พระราชบัญญัติเหรียญจักรมาลา รัตนโกสินทรศก 123 และกฎหมายฉบับนี้ได้ถูกยกเลิกโดยพระราชบัญญัติเหรียญจักรมาลาและเหรียญจักรพรรดิมาลา พุทธศักราช 2484 ซึ่งยังคงใช้อยู่จนปัจจุบันนี้

เหรียญจักรมาลานี้ สำหรับพระราชทานแก่ผู้ที่มียศทหารหรือตำรวจตลอดจนว่าที่ยศนั้น ๆ และต้องเป็นผู้ที่รับราชการประจำการหรือในกองประจำการมาเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 15 ปี (การนับเวลาให้นับตั้งแต่อายุครบ 18 ปีบริบูรณ์) มีชั้นเดียว และจะพระราชทานให้เป็นกรรมสิทธิ์แก่ผู้รับพระราชทาน แต่ถ้าผู้รับพระราชทานหรือทายาทโดยธรรมของผู้รับพระราชทานกระทำความผิดอย่างร้ายแรง หรือประพฤติตนไม่สมเกียรติ อาจทรงเรียกคืนได้ ถ้าส่งคืนไม่ได้ด้วยประการใด ๆ จะต้องใช้ราคาเหรียญนี้แก่ทางราชการตามราคาที่กำหนด ผู้รับพระราชทานเหรียญนี้จะได้รับพระราชทานประกาศนียบัตรทรงลงพระปรมาภิไธยประทับพระราชลัญจกรด้วย

เหรียญมีรูปลักษณะดังนี้ เป็นเหรียญเงินกลม ด้านหน้ามีรูปจักร กลางวงจักรเป็นรูปจุลมงกุฎ พานรองสองชั้นมีเครื่องสูงสองข้าง ด้านหลังมีรูปจักร กลางวงจักรเป็นรูปช้างกับจารึกอักษรว่า "ส.พ.ป.ม. จ.๕" มีห่วงห้อยกับแพรแถบ กว้าง 3 เซนติเมตร สีแดงขอบเขียว มีริ้วสีเหลืองริ้วสีน้ำเงินสองข้าง สำหรับประดับที่หน้าอกเสื้อเบื้องซ้าย

9. เหรียญจักรพรรดิมาลา ใช้อักษรย่อว่า ร.จ.พ. เหรียญราชอิสริยาภรณ์นี้มีความสำคัญเป็นพิเศษต่อราชการแผ่นดิน พระบาทสมเด็จฯ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสถาปนาขึ้นเมื่อ ร.ศ. 112 (พ.ศ. 2436) *"เนื่องในการพระราชพิธีรัชฎาภิเษกสมโภชสิริราชสมบัติครบ 25 ปี"*[51] สำหรับพระราชทานเป็นบำเหน็จความชอบแก่ผู้ปฏิบัติราชการดี มี 3 ชนิดคือ ทองคำ เงินกะไหล่ทอง และเงิน *ทั้ง 3 ชนิดมีเกียรติยศเสมอกัน* มีอักษรจารึกแสดงคุณของผู้ที่ได้รับพระราชทานว่า "สำหรับปรนนิบัติราชการดี" และ "ราชสุปรีย์" ต่อมา พ.ศ. 2438 จึงได้ตราพระราชบัญญัติขึ้น เรียกว่า พระราชบัญญัติเหรียญจักรพรรดิมาลา รัตนโกสินทรศก 114 และได้มีการแก้ไขกฎหมายฉบับนี้เมื่อรัตนโกสินทรศก 130 อีกครั้งหนึ่ง และได้ใช้ตลอดมาจนถึง พ.ศ. 2484 จึงได้มีพระราชบัญญัติเหรียญจักรพรรดิมาลารวมอยู่ในฉบับเดียวกันกับเหรียญจักรมาลา โดยได้ยกเลิกพระราชบัญญัติเดิมเสียทั้งหมด เหรียญนี้สำหรับพระราชทานแก่ข้าราชการฝ่ายพลเรือนที่รับราชการมาด้วยความเรียบร้อยเวลาไม่น้อยกว่า 25 ปี การนับเวลาราชการให้นับโดยคำนวณเวลาราชการทั้งหมดของผู้นั้นรวมกัน แต่ถ้าผู้นั้นเข้ารับราชการก่อนอายุครบ 18 ปีบริบูรณ์ ให้นับตั้งแต่อายุครบ 18 ปีบริบูรณ์ ทหารหรือตำรวจที่รับราชการมารวมเวลาราชการไม่น้อยกว่า 25 ปี หากยังไม่เข้าเกณฑ์ที่จะรับเหรียญจักรมาลาก็ให้ได้รับเหรียญจักรพรรดิมาลาได้ด้วย

เหรียญจักรพรรดมาลานี้ จะพระราชทานให้เป็นกรรมสิทธิ์แก่ผู้รับพระราชทาน แต่ถ้าผู้รับพระราชทานหรือทายาทโดยธรรมของผู้รับ กระทำความผิดร้ายแรง หรือประพฤติตนไม่สมเกียรติ อาจทรงเรียกคืนได้ ถ้าส่งคืนไม่ได้ด้วยประการใด ๆ จะต้อง

---

51 หนังสือตำนานเครื่องราชอิสริยาภรณ์สยาม หน้า 183

ใช้ราคาเหรียญนี้แก่ทางราชการตามราคาที่กำหนด ผู้รับพระราชทานเหรียญนี้จะได้รับพระราชทานประกาศนียบัตร ทรงลงพระปรมาภิไธยประทับพระราชลัญจกรด้วย

เหรียญมีรูปลักษณะดังนี้ เดิมเป็นเหรียญรูปจักร มีพระบรมรูปพระบาทสมเด็จฯ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระมหาพิชัยมงกุฎ ห้อยกับแพรแถบสีเหลืองริมสีชมพู ต่อมาเมื่อประกาศใช้พระราชบัญญัติเหรียญจักรพรรดิมาลา รัตนโกสินทรศก 130 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงแก้ไขใหม่ และยังคงใช้พระราชทานสืบมาจนปัจจุบันนี้ มีลักษณะเป็นเหรียญเงินรูปจักร ด้านหน้ามีรูปครุฑพ่าห์อยู่ในวงจักร ด้านหลังมีรูปช้างอยู่ในวงจักรจารึกอักษรโดยรอบว่า *"บำเหน็จแห่งความยั่งยืนและมั่นคงในราชการ"* เบื้องบนเหรียญมีเครื่องหมายพระมหาวชิราวุธห้อยกับแพรแถบ กว้าง 3 เซนติเมตร สีแดงขอบสีเหลืองกับสีเขียว สำหรับประดับที่หน้าอกเสื้อเบื้องซ้าย

สำหรับพระราชทานสตรี ใช้ห้อยกับแพรแถบผูกเป็นรูปแมลงปอ

10. เหรียญศารทูลมาลา ใช้อักษรว่า ร.ศ.ท. พระบาทสมเด็จฯ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงสร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2468 โดยได้ตราพระราชบัญญัติเหรียญศารทูลมาลา พระพุทธศักราช 2468 ขึ้น สำหรับพระราชทานแก่นายเสือป่าตั้งแต่ชั้นนายหมู่ใหญ่ขึ้นไป ซึ่งรับราชการอยู่ในกองเสือป่ามาด้วยความเรียบร้อยเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 15 ปี หรือผู้ซึ่งทรงพระราชดำริเห็นสมควรอาจพระราชทานเป็นกรณีพิเศษได้

การพระราชทาน จะพระราชทานให้เป็นกรรมสิทธิ์แก่ผู้รับ และผู้รับจะได้รับพระราชทานประกาศนียบัตร ทรงลงพระปรมาภิไธยประทับพระราชลัญจกรด้วย แต่ถ้าผู้รับพระราชทานเหรียญนี้มีความผิดต้องถอดจากยศเสือป่า หรือยศบรรดาศักดิ์อื่นๆให้เรียกเหรียญและประกาศนียบัตรคืน

เหรียญมีรูปลักษณะดังนี้ เป็นเหรียญเงินมีสัณฐานเป็นรูปจักรหมายยศเสือป่า ด้านหน้าเป็นรูปหน้าเสือทรงมงกุฎอยู่กลางในวงจักร ด้านหลังตรงกลางมีอักษรพระบรมนามาภิไธยย่อ "ร.ร. ๖" มีจารึกอักษรข้างบนว่า "บำเหน็จแห่งความยั่งยืน" ข้างล่างว่า "ในราชการเสือป่า ๑๕ ปี" ห้อยกับแพรแถบสีดำเหลืองสลับกันเป็นสายรุ้ง ห่วงห้อยแพรแถบทำเป็นรูปวชิระสองคม เหนือแพรแถบมีเงินโลหะจารึกว่า "เสียชีพอย่าเสียสัตย์" สำหรับประดับที่หน้าอกเสื้อเบื้องซ้าย

11. เหรียญบุษปมาลา หรือที่เรียกว่าเหรียญวิชาการช่างต่าง ๆ ใช้อักษรย่อว่า ร.บ.ม. พระบาทสมเด็จฯ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสถาปนาเมื่อปีมะเส็ง พ.ศ. 2412 สำหรับพระราชทานเป็นบำเหน็จความชอบในพระองค์และในการช่าง เป็นเหรียญทองคำ ต่อมาในปี พ.ศ. 2416 จึงได้ถูกนำมารวมไว้ในพระราชบัญญัติรวมเครื่องราชอิสริยาภรณ์นพรัตนราชวราภรณ์และเครื่องราชอิสริยาภรณ์อื่น ๆ สำหรับพระราชทานแก่ศิลปินหรือผู้มีฝีมือการช่าง และพระราชทานให้เป็นกรรมสิทธิ์ เหรียญนี้ไม่มีประกาศนียบัตร

เหรียญมีรูปลักษณะดังนี้ เป็นเหรียญเงินกะไหล่ทอง ด้านหน้ามีรูปจุลมงกุฎพานรองสองชั้น และมีเครื่องสูงสองข้าง ด้านหลังมีอุณาโลม รอบอุณาโลมมีอักษรว่า "ส.พ.ป.ม.จ.๕" ห้อยกับแพรแถบ กว้าง 3 เซนติเมตร สีแดงริมเขียว มีริ้วสีเหลืองและสีน้ำเงินขนาดเล็กคั่นทั้งสองข้าง แบบเดียวกับสีของเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นที่เชิดชูยิ่งช้างเผือก สำหรับประดับที่หน้าอกเสื้อเบื้องซ้าย

12. เหรียญลูกเสือสรรเสริญ สร้างขึ้นตามพระราชบัญญัติลูกเสือ สำหรับพระราชทานแก่ลูกเสือ ผู้บังคับบัญชาลูกเสือ ผู้ตรวจการลูกเสือ กรรมการลูกเสือ และเจ้าหน้าที่ลูกเสือ โดยแบ่งออกเป็น 3 ชั้น ดังนี้

ชั้นที่ 1 สำหรับพระราชทานแก่ผู้มีความดีความชอบ ซึ่งได้รักษาความปลอดภัยหรือสันติสุขเพื่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ หรือได้ช่วยชีวิตผู้อยู่ในอันตราย โดยตนเองได้ฝ่าอันตรายจนถึงขนาด หรือประสบอันตรายจนถึงทุพพลภาพหรือถึงเสียชีวิต

ชั้นที่ 2 สำหรับพระราชทานแก่ผู้มีความดีความชอบ ซึ่งได้ช่วยชีวิตผู้ตกอยู่ในอันตราย โดยตนเองได้ประสบอันตรายหรือฝ่าอันตราย หรือแก่ผู้ที่ได้ทำความดีความชอบในข้อต่อไปนี้ทุกข้อรวมกันไม่น้อยกว่า 100 ครั้ง และในแต่ละข้อไม่น้อยกว่า 10 ครั้ง คือ

1. ช่วยเหลือผู้ที่ได้รับทุกข์ยากลำบากที่ควรช่วย
2. ช่วยเหลือป้องกันผู้อื่นหรือทรัพย์สินของผู้อื่นให้พ้นจากอันตราย
3. ช่วยสัตว์ให้พ้นจากการทรมาน หรือพ้นทุกขเวทนา
4. ทำการปฐมพยาบาล
5. ช่วยเหลือราชการ
6. ช่วยเหลือกิจการอันเป็นสาธารณกุศล
7. ช่วยเหลือปกครองหรือช่วยเหลือเพื่อนบ้าน
8. ช่วยเหลือกิจการต่าง ๆ ของโรงเรียน หรือของที่ทำงานซึ่งไม่ใช่หน้าที่ของตน

ชั้นที่ 3 สำหรับพระราชทานแก่ผู้มีความดีความชอบ ซึ่งได้ช่วยชีวิตผู้ตกอยู่ในอันตรายแม้เพียงครั้งเดียว หรือแก่ผู้ซึ่งได้กระทำความดีความชอบตามเกณฑ์ สำหรับเหรียญลูกเสือสรรเสริญชั้นที่ 2 ทุกข้อรวมกันไม่น้อยกว่า 50 ครั้ง และในแต่ละข้อไม่น้อยกว่า 5 ครั้ง

เหรียญมีรูปลักษณะดังนี้ เป็นเหรียญเงิน มีลักษณะกลมรี ขนาดกว้าง 2.5 เซนติเมตร ยาว 3.2 เซนติเมตร ด้านหน้าตรงกลางมีตราหน้าเสือประกอบวชิระ ริมขอบส่วนบนมีอักษรว่า "ลูกเสือ" และส่วนกลางมีอักษรว่า "เสียชีพอย่าเสียสัตย์" ตราหน้าเสือประกอบวชิระและตัวอักษรให้ทำเป็นลายดุน ด้านหลังเป็นพื้นเกลี้ยง *จารึกนามเลขหมายประจำตัวของผู้ได้รับพระราชทาน* นามหน่วยลูกเสือที่สังกัด และวันที่พระราชทานที่ขอบส่วนบนของเหรียญมีห่วงห้อยแพรแถบขนาดกว้าง 2.5 เซนติเมตร มีริ้วสีดำกว้าง 1.2 เซนติเมตร อยู่กลางริมทั้งสองข้างมีริ้วสีเหลือง กว้าง 6 มิลลิเมตร ประดับที่อกเสื้อเหนือปกกระเป๋าเบื้องซ้าย

ชั้นที่ 1 มีเฟลอร์เดอลีส์ ทำด้วยโลหะเงิน ประดับที่แพรแถบสองดอกตามแนวนอน ชั้นที่ 2 มีเฟลอร์เดอลีส์ ทำด้วยโลหะเงิน ประดับที่แพรแถบตรงกึ่งกลางหนึ่งดอก ชั้นที่ 3 ไม่มีเฟลอร์เดอลีส์

13. เหรียญลูกเสือสดุดี สร้างขึ้นตามพระราชบัญญัติ พ.ศ. เดียวกับเหรียญลูกเสือสรรเสริญ สำหรับพระราชทานแก่ผู้บังคับบัญชาลูกเสือ ผู้ตรวจการลูกเสือ กรรมการลูกเสือ เจ้าหน้าที่ลูกเสือและบุคคลอื่น บรรดาผู้ที่มีอุปการคุณถึงขนาด หรือผู้ที่ได้อุทิศกำลังกายหรือกำลังความคิดในการประกอบกิจให้บังเกิดคุณประโยชน์แก่การลูกเสือ

เหรียญมีรูปลักษณะดังนี้ เป็นเหรียญเงิน มีลักษณะอย่างเดียวกับเหรียญลูกเสือสรรเสริญ เว้นแต่ด้านหลังจารึกเพียงนามของผู้ซึ่งได้รับพระราชทานและวันที่พระราชทาน ส่วนแพรแถบขนาดกว้าง 2.4 เซนติเมตร มีริ้วสีเหลือง กว้าง 1.2 เซนติเมตร อยู่กลางริมทั้งสองข้างมีริ้วสีดำ กว้าง 6 มิลลิเมตร กับมีเข็มวชิระทำด้วยโลหะเงินประดับที่แพรแถบตรงกึ่งกลางในแนวทางดิ่งหนึ่งเข็ม ประดับที่อกเสื้อเหนือปกกระเป๋าเบื้องซ้าย

การพระราชทานเหรียญลูกเสือสรรเสริญและเหรียญลูกเสือสดุดีทั้งสองชนิด จะพระราชทานให้เป็นกรรมสิทธิ์แก่ผู้รับพระราชทาน เมื่อผู้รับพระราชทานวายชนม์ ให้ทายาทโดยธรรมรักษาไว้เป็นที่ระลึก

1. เหรียญดุษฎีมาลา เข็มศิลปวิทยา
(สำหรับพระราชทาน ทหาร, ตำรวจ)
THE DUSHDI MÂLÂ
(FOR MIRITARY AND POLICE)

2. เหรียญดุษฎีมาลา เข็มศิลปวิทยา
(สำหรับพระราชทานแก่พลเรือน)
THE DUSHDI MÂLÂ

3. เหรียญดุษฎีมาลา เข็มศิลปวิทยา(สตรี)
THE DUSHDI MÂLÂ (LADIES)

ผังภาพ
1 2
3

ภาพการประดับ
เหรียญดุษฎีมาลาเข็ม ศิลปวิทยา

ภาพการประดับ
เหรียญดุษฎีมาลาเข็ม ศิลปวิทยา

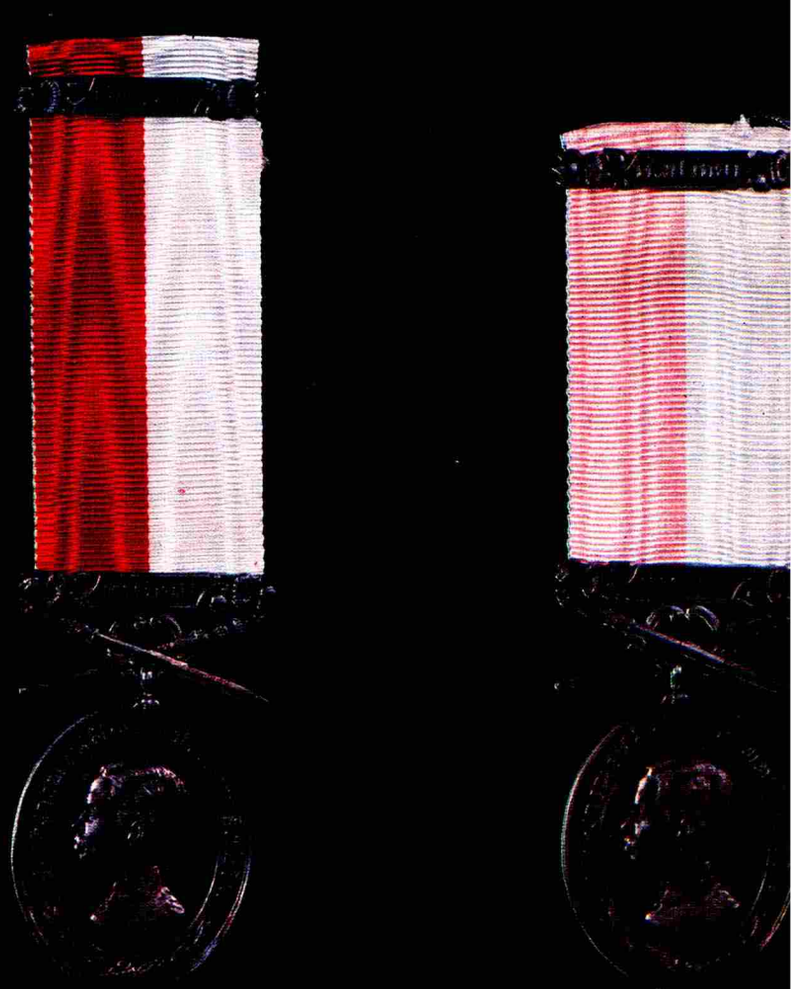

1. เหรียญช่วยราชการเขตภายใน การรบสงครามอินโดจีน
   MEDAL FOR SERVICE RENDERED IN THE INTERIOR
2. เหรียญช่วยราชการเขตภายใน การรบสงครามมหาเอเชียบูรพา
3. เหรียญช่วยราชการเขตภายใน การรบสงครามอินโดจีน (สตรี)

ผังภาพ

1 2

3

ภาพการประดับ
เหรียญช่วยราชการเขตภายใน

เหรียญราชการชายแดน
BORDER SERVICE MEDAL

ภาพการประดับ
เหรียญราชการชายแดน

เหรียญทองช้างเผือก (บุรุษ)
THE GOLD MEDAL(SIXTH CLASS)
OF THE WHITE ELEPHANT

เหรียญทองช้างเผือก (สตรี)

ภาพการประดับ
เหรียญทองช้างเผือก

เหรียญทองมงกุฎไทย (บุรุษ)
THE GOLD MEDAL (SIXTH CLASS)
OF THE CROWN OF THAILAND

เหรียญทองมงกุฎไทย (สตรี)

ภาพการประดับ
เหรียญทองมงกุฎไทย

เหรียญเงินช้างเผือก
THE SILVER MEDAL (SEVENTH CLASS)
OF THE WHITE ELEPHANT
เหรียญเงินมงกุฎไทย
THE SILVER MEDAL(SEVENTH CLASS)
OF THE CROWN OF THAILAND

ภาพการประดับ
เหรียญเงินช้างเผือก

เหรียญจักรมาลา
THE CHAKRA MÂLÂ MEDAL

ภาพการประดับเหรียญจักรมาลา

เหรียญจักรพรรดิมาลา (บุรุษ)
THE CHAKRABARTI MÂLÂ MEDAL
เหรียญจักรพรรดิมาลา (สตรี)
THE CHAKRABARTI MÂLÂ MEDAL
(LADIES)

ภาพการประดับเหรียญจักรพรรดิมาลา

1. เหรียญศารทูลมาลา
   SĀRATUL MĀLĀ MEDAL
2. เหรียญบุษปมาลา
   THE PUSHPA MĀLĀ MEDAL
3. เหรียญลูกเสือสรรเสริญ
   BOY SCOUT COMMENDATION MEDAL
4. เหรียญลูกเสือสดุดี
   BOY SCOUT CITATION MEDAL

ผังภาพ
1 2
3 4

ภาพการประดับ
เหรียญลูกเสือสรรเสริญ และ
ลูกเสือสดุดี

3. เหรียญสำหรับพระราชทานเป็นบำเหน็จในพระองค์พระมหากษัตริย์

เหรียญบำเหน็จในพระองค์นี้ สมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพได้ทรงพระนิพนธ์ไว้ในหนังสือตำนานเครื่องราชอิศริยาภรณ์สยามความว่า "เหรียญความชอบในพระองค์ ทรงสร้างขึ้นทั้งในสมัยรัชกาลที่ 5 และรัชกาลปัจจุบัน (รัชกาลที่ 6) เหรียญประเภทนี้มี 3 จำพวก คือ 1. เหรียญราชรุจิ 2. เหรียญรัตนาภรณ์ 3. วัลลภาภรณ์ แต่โดยที่เครื่องราชอิสริยาภรณ์วัลลภาภรณ์นั้น ต่อมาได้รับความยกย่องเป็นเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้น "ตรา" จึงถูกกำหนดให้เป็นเครื่องราชอิสริยาภรณ์ประเภทเป็นบำเหน็จความชอบในองค์พระมหากษัตริย์ในลำดับต่อจากเครื่องราช-อิสริยาภรณ์รัตนวราภรณ์ดังที่ได้กล่าวมาโดยละเอียดแล้ว ในปัจจุบันได้จัดลำดับเหรียญราชอิสริยาภรณ์บำเหน็จในพระองค์ ดังนี้

1. เหรียญรัตนาภรณ์ เป็นเหรียญบำเหน็จส่วนพระองค์ของพระมหากษัตริย์ที่ทรงสร้างขึ้นสำหรับพระราชทานแก่ผู้จงรักภักดีและทรงคุ้นเคยรู้จัก เพื่อเป็นเครื่องหมายในพระมหากรุณาธิคุณ สุดแต่จะทรงพระราชดำริเห็นสมควร มีห้าชั้นและมีทั้งฝ่ายหน้า ฝ่ายใน ผู้รับพระราชทานเหรียญนี้จะได้รับพระราชทานประกาศนียบัตรทรงลงพระปรมาภิไธยประทับพระราชลัญจกรด้วย การพระราชทาน จะพระราชทานให้เป็นกรรมสิทธิ์แก่ผู้รับหากผู้รับพระราชทานได้เลื่อนชั้นสูงขึ้นจะต้องส่งชั้นรองคืน พระบาทสมเด็จฯ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสถาปนาขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ.2412 เดิมเรียกว่า "รจนาภรณ์" พระราชทานเป็นบำเหน็จความชอบในพระองค์และในการช่าง ต่อมาเมื่อตั้งพระราชบัญญัติเครื่องราชอิสริยาภรณ์ เมื่อปีระกา จุลศักราช 1235 (พ.ศ. 2416) จึงเปลี่ยนนามเป็น *รัตนาภรณ์*[52] ครั้นถึง ร.ศ.120 (พ.ศ.2444) จึงโปรดฯ ให้สร้างเหรียญรัตนาภรณ์ขึ้นใหม่ และให้มี 5 ชั้น พระราชทานทั้งฝ่ายหน้าฝ่ายใน แล้วทรงสถาปนาเหรียญรัตนาภรณ์รัชกาลที่ 4 ขึ้นอีกอย่างหนึ่งด้วย มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

เหรียญรัตนาภรณ์รัชกาลที่ 4 พระบาทสมเด็จฯ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระมหา-กรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นเนื่องในวันครบรอบร้อยปี นับแต่วันพระราชสมภพแห่งพระบาทสมเด็จฯ พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อปีมะโรง ร.ศ.123 ตามสุริย-คติตรงกับวันที่ 23 ตุลาคม 2447 สำหรับพระราชทานแก่พระบรมวงศานุวงศ์และข้าราชการผู้เคยได้รับราชการในรัชกาลที่ 4 หรือผู้ที่ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์นพรัตนราชวราภรณ์ ลักษณะเหรียญเป็นรูปตัวอักษรพระบรมนามาภิไธยย่อ "ม.ป.ร." อยู่ในวงพวงมาลาเป็นรูปกลม ห้อยกับแพรแถบสีเหลืองมีริ้วสีแดงที่ขอบ กว้าง 3 เซนติเมตร ใช้ประดับที่อกเสื้อ สำหรับพระราชทานฝ่ายในแพรแถบผูกเป็นรูปแมลงปอ เหรียญนี้มี 5 ชั้น

ชั้นที่ 1 ประดับเพชรล้วน ใช้อักษรย่อว่า ม.ป.ร ๑

ชั้นที่ 2 อักษรพระบรมนามาภิไธย "ม.ป.ร." ลงยาราชาวดีสีแดง ขอบพวงมาลาประดับเพชร ใช้อักษรย่อว่า ม.ป.ร. ๒

ชั้นที่ 3 อักษรพระบรมนามาภิไธย "ม.ป.ร." ลงยาราชาวดีสีแดง ขอบเป็นทองคำ ใช้อักษรย่อว่า ม.ป.ร. ๓

ชั้นที่ 4 ทองคำล้วน ใช้อักษรย่อว่า ม.ป.ร. ๔

ชั้นที่ 5 เงินล้วน ใช้อักษรย่อว่า ม.ป.ร. ๕

เหรียญรัตนาภรณ์รัชกาลที่ 5 พระบาทสมเด็จฯ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสร้างเมื่อ ร.ศ. 120 (พ.ศ.2444) เหรียญนี้มีอักษรพระบรมนามา

---

52 *หนังสือตำนานเครื่องราชอิศริยาภรณ์สยาม หน้า 174*

ภิไธยย่อ “จ.ป.ร.” อยู่ในวงพวงมาลาเป็นรูปไข่ ห้อยกับแพรแถบเป็นริ้วสีขาวอยู่ในระหว่างกลางริ้วสีแดง 2 ข้าง กว้าง 3.5 เซนติเมตร ใช้ประดับที่อกเสื้อสำหรับพระราชทานฝ่ายในแพรแถบผูกเป็นรูปแมลงปอ เหรียญนี้มี 5 ชั้น คือ

ชั้นที่ 1 ประดับเพชรล้วน อักษรย่อว่า จ.ป.ร.๑

ชั้นที่ 2 อักษรพระบรมนามาภิไธย “จ.ป.ร.” ลงยาราชาวดีสีแดง ขอบพวงมาลาประดับเพชร ใช้อักษรย่อว่า จ.ป.ร. ๒

ชั้นที่ 3 อักษรพระบรมนามาภิไธย “จ.ป.ร.” ลงยาราชาวดีสีแดง ขอบเป็นทองคำ ใช้อักษรย่อว่า จ.ป.ร. ๓

ชั้นที่ 4 ทองคำล้วน ใช้อักษรย่อว่า จ.ป.ร. ๔

ชั้นที่ 5 เงินล้วน ใช้อักษรย่อว่า จ.ป.ร. ๕

เหรียญรัตนาภรณ์รัชกาลที่ 6 พระบาทสมเด็จฯ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2453 รูปเหรียญมีอักษรพระบรมนามาภิไธยย่อว่า “ว.ป.ร.” อยู่ในวงพวงมาลาเป็นรูปไข่ ห้อยกับแพรแถบสีเหลืองมีริ้วสีดำทั้งสองข้าง กว้าง 3 เซนติเมตร ใช้ประดับที่อกเสื้อ สำหรับพระราชทานฝ่ายในแพรแถบผูกเป็นรูปแมลงปอ เหรียญนี้มี 5 ชั้น คือ

ชั้นที่ 1 ประดับเพชรล้วน ใช้อักษรย่อว่า ว.ป.ร.๑

ชั้นที่ 2 อักษรพระบรมนามาภิไธย “ว.ป.ร.” ลงยาราชาวดีสีดำ ขอบประดับเพชร ใช้อักษรย่อว่า ว.ป.ร. ๒

ชั้นที่ 3 อักษรพระบรมนามาภิไธย “ว.ป.ร.” ลงยาราชาวดีสีดำ ขอบลงยาราชาวดีสีแดง ใช้อักษรย่อว่า ว.ป.ร. ๓

ชั้นที่ 4 อักษรพระบรมนามาภิไธย “ว.ป.ร.” เป็นทองคำ ขอบลงยาราชาวดีสีแดง ใช้อักษรย่อว่า ว.ป.ร. ๔

ชั้นที่ 5 อักษรพระบรมนามาภิไธย “ว.ป.ร.” เป็นทองคำ ขอบสร่งเงิน ใช้อักษรย่อว่า ว.ป.ร. ๕

เหรียญรัตนาภรณ์รัชกาลที่ 7 พระบาทสมเด็จฯ พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ.2469 โดยได้ตราพระราชบัญญัติเหรียญรัตนาภรณ์รัชกาลที่ 7 พุทธศักราช 2469 ขึ้น รูปเหรียญมีอักษรพระบรมนามาภิไธยย่อ “ป.ป.ร.” อยู่ในขอบวงรีสร่งหยิกทแยงสี่แง่ ห้อยกับแพรแถบสีเหลืองมีริ้วสีเขียวสองข้าง กว้าง 2.3 เซนติเมตร ใช้ประดับที่อกเสื้อ สำหรับพระราชทานฝ่ายใน แพรแถบผูกเป็นรูปแมลงปอ

ชั้นที่ 1 ประดับเพชรล้วน ใช้อักษรย่อว่า ป.ป.ร.๑

ชั้นที่ 2 อักษรพระบรมนามาภิไธย “ป.ป.ร.” ลงยาราชาวดีสีเขียว ขอบประดับเพชร ใช้อักษรย่อว่า ป.ป.ร. ๒

ชั้นที่3 อักษรพระบรมนามาภิไธย “ป.ป.ร.” ลงยาราชาวดีสีเขียว ขอบสร่งเงิน ใช้อักษรย่อว่า ป.ป.ร. ๓

ชั้นที่ 4 อักษรพระบรมนามาภิไธย “ป.ป.ร.” เป็นทองคำ ขอบสร่งเงิน ใช้อักษรย่อว่า ป.ป.ร. ๔

ชั้นที่ 5 เงินล้วน ใช้อักษรย่อว่า ป.ป.ร. ๕

เหรียญรัตนาภรณ์รัชกาลที่ 8 พระบาทสมเด็จฯ พระปรเมนทรอานันทมหิดลทรงสร้างเมื่อ พ.ศ.2480 โดยได้ตราพระราชบัญญัติเหรียญรัตนาภรณ์รัชกาลที่ 8 พุทธศักราช 2480 ขึ้น รูปเหรียญมีอักษรพระบรมนามาภิไธยย่อ อ.ป.ร. อยู่ในขอบวงกลมมีรัศมี ห้อยกับแพรแถบสีเหลืองมีริ้วสีแดงสองข้าง กว้าง 2.3 เซนติเมตร ใช้ประดับที่อกเสื้อ สำหรับพระราชทานฝ่ายใน แพรแถบผูกเป็นรูปแมลงปอ

ชั้นที่ 1 ประดับเพชรล้วน ใช้อักษรย่อว่า อ.ป.ร.๑

ชั้นที่ 2 อักษรพระบรมนามาภิไธย “อ.ป.ร.” ลงยาราชาวดีสีแดง ขอบประดับเพชร ใช้อักษรย่อว่า อ.ป.ร. ๒

ชั้นที่ 3 อักษรพระนามาภิไธย “อ.ป.ร.” ลงยาราชาวดีสีแดง ขอบสร่งเงิน ใช้อักษรย่อว่า อ.ป.ร. ๓

ชั้นที่ 4 อักษรพระนามาภิไธย "อ.ป.ร." เป็นทองคำขอบสร่งเงิน ใช้อักษรย่อว่า อ.ป.ร. ๔

ชั้นที่ 5 เงินล้วน ใช้อักษรย่อว่า อ.ป.ร. ๕

เหรียญรัตนาภรณ์รัชกาลปัจจุบัน ทรงสร้างเมื่อพ.ศ.2495 โดยได้ตราพระราชบัญญัติเหรียญรัตนาภรณ์ รัชกาลที่ 9 พ.ศ.2495 ขึ้น รูปเหรียญมีอักษรพระปรมาภิไธยย่อ ภ.ป.ร. อยู่ในขอบวงกลมมีรัศมี ห้อยกับแพรแถบสีเหลืองมีริ้วสีขาวสองข้าง กว้าง 3.2 เซนติเมตร ใช้ประดับที่อกเสื้อ สำหรับพระราชทานฝ่ายในแพรแถบผูกเป็นรูปแมลงปอ

ชั้นที่ 1 ประดับเพชรล้วน ใช้อักษรย่อว่า ภ.ป.ร.๑

ชั้นที่ 2 อักษรพระบรมนามาภิไธย "ภ.ป.ร." ลงยาราชาวดีสีขาว ขอบประดับเพชร ใช้อักษรย่อว่า ภ.ป.ร. ๒

ชั้นที่ 3 อักษรพระบรมนามาภิไธย "ภ.ป.ร." ลงยาราชาวดีสีขาว ขอบสร่งทองคำ ใช้อักษรย่อว่า ภ.ป.ร. ๓

ชั้นที่ 4 อักษรพระบรมนามาภิไธย "ภ.ป.ร." เป็นทองคำขอบสร่งเงิน ใช้อักษรย่อว่า ภ.ป.ร. ๔

ชั้นที่ 5 เงินล้วน ใช้อักษรย่อว่า ภ.ป.ร. ๕

2. เหรียญราชรุจิ เป็นเหรียญในพระองค์พระมหากษัตริย์ เดิมสำหรับพระราชทานแก่ข้าราชการในราชสำนัก นายทหารรักษาพระองค์และผู้มีความชอบในราชสำนัก รวมถึงข้าราชการในราชสำนักแห่งพระเจ้าแผ่นดินในต่างประเทศด้วย เหรียญนี้มี 2 ชนิด ชนิดหนึ่งเรียกว่า "เหรียญราชรุจิทอง" อีกชนิดหนึ่งเรียกว่า "เหรียญราชรุจิเงิน" มีทั้งฝ่ายหน้าและฝ่ายใน การพระราชทานจะพระราชทานให้เป็นกรรมสิทธิ์หากผู้รับพระราชทานหรือทายาทโดยธรรมของผู้รับพระราชทาน กระทำความผิดอย่างร้ายแรงหรือประพฤติตนไม่สมเกียรติอาจทรงเรียกคืนได้เหรียญนี้ไม่มีประกาศนียบัตร เหรียญราชรุจินี้เริ่มมีมาแต่รัชกาลที่ 5 เหรียญราชรุจิทองใช้อักษรย่อว่า ร.จ.ท. เหรียญราชรุจิเงินใช้อักษรย่อว่า ร.จ.ง. (ถ้าเป็นเหรียญของรัชกาลใดก็เติมที่เลขรัชกาลนั้นข้างท้ายอักษรย่อ เช่น เหรียญราชรุจิทอง รัชกาลที่ 5 ก็เขียนว่า ร.จ.ท. ๕ เหรียญราชรุจิเงิน รัชกาลที่ 5 ก็เขียนว่า ร.จ.ง. ๕ เป็นต้น)

เหรียญราชรุจิรัชกาลที่ 5 พระบาทสมเด็จฯ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสร้างเมื่อ พ.ศ. 2440 (ก่อนเสด็จพระราชดำเนินประพาสยุโรปครั้งแรก) เหรียญนี้มีรูปลักษณะเหมือนกันทั้งเหรียญทองและเหรียญเงินเป็นเหรียญรูปกลมแบน ด้านหน้ามีพระบรมรูปพระบาทสมเด็จฯ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวประดิษฐานอยู่กลาง และมีอักษรที่ริมขอบเบื้องบนว่า "จุฬาลงกรโณ ปรมราชาธิราชา" ด้านหลังเป็นรูปจักรและมีอักษรที่กลางวงจักรว่า "ราชรุจิยา ทินฺนมิทฺ" ห้อยกับแพรแถบสีแดง กว้าง 3.2 เซนติเมตร

เหรียญราชรุจิรัชกาลที่ 6 พระบาทสมเด็จฯ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสร้างเมื่อ พ.ศ. 2454 มีรูปลักษณะและลวดลาย เหมือนเหรียญรุจิรัชกาลที่ 5 ต่างแต่ด้านหน้ามีพระบรมรูปพระบาทสมเด็จฯ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และมีอักษรที่ริมขอบว่า "วชิราวุโธ ปรมราชาธิราชา" กับที่ห่วงร้อยแพรแถบสีขาบเข้ม กว้าง 3.1 เซนติเมตร

เหรียญราชรุจิรัชกาลที่ 7 พระบาทสมเด็จฯ พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสร้างเมื่อ พ.ศ. 2470 มีรูปลักษณะและลวดลายเหมือนเหรียญราชรุจิรัชกาลที่ 5 ต่างแต่ด้านหน้ามีพระบรมรูปพระบาทสมเด็จฯ พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว และมีอักษรที่ริมขอบเบื้องบนว่า "ปชาธิปโก ปรมราชาธิราชา" ที่ห่วงเหรียญมีอักษรว่า "ราชรุจิยา ทินฺนมิทฺ" กับร้อยด้วยแพรแถบสีเขียว กว้าง 3.3 เซนติเมตร

พระบาทสมเด็จฯ พระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 8 ไม่ได้ทรงสร้างเหรียญราชรุจิ

พระบาทสมเด็จฯ พระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน ทรงสร้างเหรียญราชรุจิเมื่อ พ.ศ.2502 โดยตราพระราชบัญญัติเหรียญราชรุจิ รัชกาลที่ 9 พ.ศ.2502 ขึ้น มีรูปลักษณะและลวดลายเหมือนเหรียญราชรุจิรัชกาลที่ 5 ต่างแต่ด้านหน้ามีพระบรมรูปรัชกาลปัจจุบัน มีจารึกอักษรที่ริมขอบเบื้องบนว่า "ภูมิพโล ปรมราชาธิราชา" ห้อยกับแพรแถบสีเหลืองริมขาว กว้าง 3.4 เซนติเมตร

สำหรับพระราชทานฝ่ายใน แพรแถบให้ผูกเป็นรูปแมลงปอ

1. เหรียญรัตนาภรณ์ ร.4
THE ROYAL CYPHER MEDALS
2. เหรียญรัตนาภรณ์ ร.5
THE ROYAL CYPHER MEDALS
3. เหรียญรัตนาภรณ์ ร.6
THE ROYAL CYPHER MEDALS
4. เหรียญรัตนาภรณ์ ร.4 (สตรี)
THE ROYAL CYPHER MEDALS(LADIES)
5. เหรียญรัตนาภรณ์ ร.7
THE ROYAL CYPHER MEDALS
6. เหรียญรัตนาภรณ์ ร.8
THE ROYAL CYPHER MEDALS

ผังภาพ

1

2 3

4

5 6

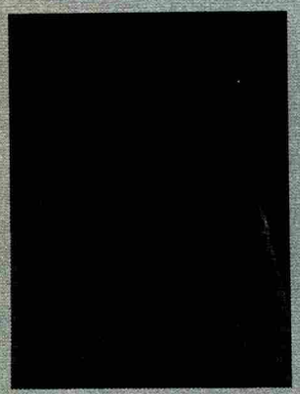

เจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรี
ประดับเหรียญรัตนาภรณ์ ร.4, ร. 5
ร.6 และ ร.7

1. เหรียญรัตนาภรณ์ ร. 9 ชั้นที่ 1
2. เหรียญรัตนาภรณ์ ร.9 ชั้นที่ 2
3. เหรียญรัตนาภรณ์ ร.9 ชั้นที่ 3
4. เหรียญรัตนาภรณ์ ร. 9 ชั้นที่ 5 (สตรี)ตรี
5. เหรียญรัตนาภรณ์ ร. 9 ชั้นที่ 4
6. เหรียญรัตนาภรณ์ ร.9 ชั้นที่ 5

ผังภาพ

2 1 3

4

5 6

ภาพการประดับเหรียญรัตนาภรณ์

1. เหรียญราชรุจิ ร.5
THE RÂJARUCHI MEDAL
2. เหรียญราชรุจิ ร.6
THE RÂJARUCHI MEDAL

ผังภาพ
1
2

เจ้าพระยามหิธร (ลออ ไกรฤกษ์)
ประดับเหรียญราชรุจิ ร.6

1. เหรียญราชรุจิทอง ร. 9

THE RĀJARUCHI MEDAL (GOLD)

2. เหรียญราชรุจิเงิน ร. 9

THE RĀJARUCHI MEDAL (SIVER)

3. เหรียญราชรุจิทอง ร.9 ด้านหลัง

4. เหรียญราชรุจิทอง ร.9 สตรี

THE RĀJARUCHI MEDAL (LADIES)

ผังภาพ

1 2

3

4

ภาพการประดับเหรียญราชรุจิ ร.9

4. เหรียญที่พระราชทานเป็นที่ระลึก

เหรียญพระราชทานเป็นที่ระลึก ตามโอกาสที่มีงานพระราชพิธีสำคัญ ๆ นี้ ได้มีต้นเค้ามาตั้งแต่แผ่นดินพระบาทสมเด็จฯ พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 แล้ว ปรากฏหลักฐานในหนังสือตำนานเครื่องราชอิศริยาภรณ์สยาม ที่สมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพ ได้ทรงเรียบเรียงไว้มีความในตอนหนึ่งว่า "....อีกอย่าง 1 นั้น เมื่อเฉลิมพระชันสาครบ 60 ปีบริบูรณ์ ในปีขาล พ.ศ. 2407 ทรงสร้าง *เหรียญตราพระมหามงกุฎ*ขึ้นเป็น*ที่ระลึก* ทำด้วยทองคำอย่าง 1 ด้วยเงินอย่าง 1 พระราชทานพระบรมวงศานุวงศและข้าราชการ เหรียญนี้พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้ทำเป็นเครื่องประดับติดเสื้อได้ตามอัธยาศัย....." แต่ที่ถือเป็นเครื่องราชอิสริยาภรณ์ด้วยนี้ ได้มีมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 การจัดลำดับถือตามที่ทรงสร้างก่อนหรือหลังเป็นสำคัญ ตั้งแต่แรกสร้างเมื่อปี พ.ศ. 2424 ถึงปัจจุบันมีเหรียญพระราชทานเป็นที่ระลึกจำนวน 18 ชนิด คือ

1. เหรียญสตพรรษมาลา พระบาทสมเด็จฯ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2424 สำหรับพระราชทานเพื่อเป็นที่ระลึกในการสมโภชครบรอบ 100 ปี ของการตั้งกรุงเทพพระมหานครเป็นราชธานี เหรียญนี้มี 3 ชนิด คือ ชนิดที่ 1 เหรียญทอง ชนิดที่ 2 เหรียญเงิน และชนิดที่ 3 เหรียญทองแดง เป็นเหรียญขนาดเขื่อง มีรูปลักษณะดังนี้ เป็นเหรียญรูปกลมแบน ที่ขอบมีรัศมีโดยรอบยี่สิบแฉก ด้านหน้ามีพระบรมรูปพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทั้ง 5 รัชกาลคือรัชกาลที่ 1 รัชกาลที่ 2 รัชกาลที่ 3 รัชกาลที่ 4 และรัชกาลที่ 5 มีอักษรที่ริมขอบว่า "พ.บ.ส.พระปรโมรุราชามหาจักรีบรมนาถ พระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกย์ พ.บ.ส. พระปรมพงษเชษฐมเหศวรสุนทร พระพุทธเลิศหล้านภาลัย พ.บ.ส. พระปรมาธิวรเสฐมหาเจษฎาบดินทร พระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว พ.บ.ส. พระปรเมนทรมหามงกุฎ พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พ.บ.ส. พระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว" เบื้องล่างมีอักษรว่า "จิรํ รชฺเช ปติฏฺฐาตุ" ด้านหลังภายในขอบวงกลมกลางเหรียญเบื้องบนมีรูปจักรตรี และมีอักษรว่า "การสมโภชพระนครเฉลิมกรุงรัตนโกสินทรมหินทรายุทธยาบางกอก ในการบรรจบรอบ ๑๐๐ ปีที่ ๑ ตั้งแต่วัน ๒๖ ค่ำ ปีขาล จัตวาศก ๑๒๔๔ เป็นปีที่ ๑ ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกย์ จนถึง ณ วัน ๖๖ ค่ำ ปีมะเมีย จัตวาศก ๑๒๔๔ เป็นปีที่ ๑๕ ในรัชกาลของพระบาทสมเด็จฯ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวปัจจุบันนี้" ที่ขอบเหรียญมีรูปตราเครื่องหมายประจำรัชกาลและอุณาโลมคั่นกับมีอักษร ดังนี้ (ตราปทุมอุณาโลม) พ.บ.ส.พระรามาธิบดีที่ ๔ พระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกย์ ปราบดาภิเศก ณ วันที่ ๔๘ ค่ำ ปีขาล จัตวาศก ๑๑ จ.ศ.ร.๑๑๔๔ (ตราครุฑ) พ.บ.ส. พระรามาธิบดีที่ ๕ พระพุทธเลิศหล้านภาลัย ปราบดาภิเศก ณ วัน ๑๐ ค่ำ ปีมะเส็ง เอกศก ๑ จ.ศ.ร. ๑๑๗๑ (ตราปราสาท) พ.บ.ส. พระรามาธิบดีที่ ๖ พระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว บรมราชาภิเศก ณ วัน ๑๕ ค่ำ ปีวอก ฉศก ๑ จ.ศ.ร.๑๑๘๖ (ตรามหามงกุฎ) พ.บ.ส. พระปรเมนทรมหามงกุฎ พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว บรมราชาภิเศก ณ วัน ๖๖ ค่ำ ปีกุน ตรีศก ๑ จ.ศ.ร.๑๒๑๓ (ตราจุลมงกุฎ) พ.บ.ส. พระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว บรมราชาภิเศก ณ วัน ๔๑๒ ค่ำ ปีมะโรง สัมฤทธิศก ๑ จ.ศ.ร. ๑๒๓๐" ห้อยกับแพรแถบสีแดงกับสีขาว กว้าง 3.5 เซนติเมตร ใช้อักษรย่อว่า ส.ม.

เหรียญสตพรรษมาลานี้พระราชทานทั้งฝ่ายหน้าและฝ่ายใน

2. เหรียญรัชฎาภิเศกมาลา พระบาทสมเด็จฯ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2436 สำหรับพระราชทานทั้งฝ่ายหน้าและฝ่ายในเพื่อเป็นที่ระลึกในงานพระราชพิธีสมโภชสิริราชสมบัติที่พระบาทสมเด็จฯ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติครบ 25 ปี วันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2436 และได้พระราชทานในการพระราชพิธีฉัตรมงคลและฉลองพระไตรปิฎกเมื่อ ร.ศ. 112 อีกคราวหนึ่ง เหรียญนี้มีชั้นเดียวเป็นเหรียญเงิน ด้านหน้ามีพระบรมรูปพระบาทสมเด็จ ฯ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวและมีอักษรที่ริมขอบว่า "สมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ปรมราชาธิราช" ด้านหลังมีอักษรว่า " ที่ระฦกการพระราชพิธีฉลองสิริราชสมบัติครบ ๒๕ปี วันที่ ๑ตุลาคม รัตนโกสินทร ๒๖ ศก๑๑๒" อยู่ใน

วงช่อพุทธรักษาและช่อชัยพฤกษ์มีห่วงร้อยกับแพรแถบสีชมพู มีริ้วสีขาวทั้งสองข้าง กว้าง 2.5 เซนติเมตร สำหรับพระราชทานฝ่ายในไม่มีแพรแถบใช้อักษรย่อว่า ร.ศ.

3. เหรียญประพาสมาลา พระบาทสมเด็จฯ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2440 สำหรับพระราชทานเพื่อเป็นที่ระลึกในการเสด็จพระราชดำเนินประพาสทวีปยุโรป ตั้งแต่วันที่ 7 เมษายน ถึงวันที่ 16 เดือนธันวาคม 2440 มี 2 ชนิด ชนิดเหรียญทอง กับชนิดเหรียญเงิน

เหรียญนี้มีลักษณะเป็นเหรียญรูปกลม ด้านหน้ามีพระบรมรูปพระบาทสมเด็จฯ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวพระพักตร์เสี้ยวประดิษฐานอยู่กลาง และมีอักษรที่ริมขอบเบื้องบนว่า "พระบาทสมเด็จพระ–ปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว" ด้านหลังมีอักษรว่า "ที่ระฦกในการเสด็จพระราชดำเนินประพาสยุโรป ตั้งแต่วันที่ ๗ เดือนเมษายน ถึงวันที่ ๑๖ เดือนธันวาคม รัตนโกสินทรศก ๑๑๖" มีห่วงร้อยกับแพรแถบสีเหลืองริมสีน้ำเงินกับแดง กว้าง 3.5 เซนติเมตร ใช้อักษรย่อว่า ร.ป.ม.

4. เหรียญราชินี สมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถทรงสร้างขึ้นโดยพระบรมราชานุญาต เมื่อปี พ.ศ. 2440 สมัยที่ทรงสำเร็จราชการแผ่นดินต่างพระองค์ เมื่อพระบาทสมเด็จฯ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินประพาสยุโรปครั้งแรก สำหรับพระราชทานแก่ผู้มีความชอบที่โดยเสด็จหรือผู้รักษาพระนครครั้งนั้น เหรียญนี้มีชั้นเดียวและมีลักษณะเป็นเหรียญเงินรูปกลม ด้านหน้ามีพระปรมาภิไธยย่อ "ส.ผ." ไขว้ ด้านหลังเป็นพื้นเงินเกลี้ยงสำหรับจารึกนามผู้ได้รับพระราชทาน และมีอักษรที่ขอบเบื้องบนว่า "พระราชทาน" เบื้องล่างว่า "ร.ศ.๑๑๖" และมีห่วงห้อยกับแพรแถบสีน้ำเงินอ่อน กว้าง 3.2 เซนติเมตร ใช้อักษรย่อว่า ส.ผ.

5. เหรียญทวีธาภิเษก พระบาทสมเด็จฯ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสร้างเมื่อ พ.ศ. 2446 โดยตราพระราชบัญญัติเหรียญทวีธาภิเษก ศก 112 ขึ้นสำหรับพระราชทานทั้งฝ่ายหน้าและฝ่ายในเพื่อเป็นเหรียญที่ระลึก (ในพระราชพิธีสมโภช) ที่รัชพรรษารัชกาลที่ 5 ประดิษฐานมายืนนานถึงสองเท่ารัชกาลของสมเด็จพระบรมชนกาธิราช พระบาทสมเด็จฯ พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว คือตั้งแต่ พ.ศ. 2411 ถึง พ.ศ. 2446 อันเป็นปีที่ 36 ในรัชกาล มีสองชนิด เป็นเหรียญทองชนิดหนึ่ง เหรียญเงินชนิดหนึ่ง

เหรียญนี้มีลักษณะเป็นรูปไข่สองเหรียญซ้อนกัน[53] ด้านหน้ามีรูปโล่ โล่ข้างหน้าเป็นตราจุลมงกุฎรองพาน 2 ชั้น โล่หลังรูปมหามงกุฎรองพานอย่างเดียวกัน มีพระมหาสังวาลนพรัตนและมีใบชัยพฤกษ์รอบนอก มีพระขรรค์กับธารพระกรไขว้กันอยู่เบื้องหลัง มีพระอุณหิศอยู่เบื้องบนทั้ง 2 หน้ารูปไข่ ด้านหลังกลางโล่มีรูปช้าง 3 เศียรมีช่อพุทธรักษาล้อม 2 ข้าง มีพระอุณหิศอยู่เบื้องบน ภายในพระอุณหิศมีอุณาโลมอยู่เหนือโล่ มีอักษรโดยรอบว่า"ที่ระลึกรัชกาลที่ ๕ เสมอ ๒ เท่า รัชกาลที่ ๔ รัตนโกสินทรศก ๑๒๒" เหมือนกันทั้ง 2 หน้ารูปไข่ ห้อยกับแพรสีเดียวกับสายสะพายประถมาภรณ์มงกุฎไทย และประถมาภรณ์ช้างเผือก ติดต่อกันอย่างละกึ่งแถบ กว้าง 3 เซนติเมตร ใช้อักษรย่อว่า ท.ศ. เหรียญนี้โปรดเกล้าฯ ให้เสนาบดีกระทรวงวังออกประกาศนียบัตรให้เป็นสำคัญ

6. เหรียญรัชมงคล พระบาทสมเด็จฯ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสร้างเมื่อ ปีมะแม ร.ศ. 126 (พ.ศ. 2450) โดยตราเป็นพระราชบัญญัติเหรียญรัชมงคล รัตนโกสินทรศก 126 ขึ้น สำหรับพระราชทานทั้งฝ่ายหน้าและฝ่ายใน เพื่อเป็นที่ระลึกในการที่พระบาทสมเด็จฯ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติสืบบรมราชสันตติวงศ์ แต่ พ.ศ. 2411 ถึง พ.ศ. 2450 ซึ่งเป็นปีที่ 40 ในรัชกาล เปรียบเสมอด้วยรัชกาลแห่งสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2 แห่งกรุงศรีอยุธยา (ทรงมีรัชกาลที่ยืนยาวกว่าพระเจ้าแผ่นดินทุกพระองค์ อันปรากฏในพระราชพงศาวดาร) เหรียญนี้มี 2 ชนิด เป็นเหรียญทองชนิดหนึ่ง เหรียญเงินชนิดหนึ่ง มีลักษณะเป็นรูปไข่ ด้านหน้าเป็นรูปพระครุฑพาหมีพระจุลมงกุฎซ้อนบนนอก ด้านหลังมี

---

53 สมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงพระนิพนธ์ไว้ความว่า "ครั้งงารสมโภชสิริราชสมบัติรัชกาลที่ 5 เท่าถึงรัชกาลที่ 4 ได้ทรงสร้างเหรียญรูปไข่และลวดลายอย่างนี้เป็นแต่เชื่องขึ้นหน่อยหนึ่ง พระราชทานเป็นที่ระลึก **แต่มิได้ให้ใช้เป็นเครื่องประดับ** *ครั้งนี้จึงเอาเหรียญนั้น (ทำให้ขนาดย่อมลงกว่าเดิม) ซ้อนสองเหรียญเป็นเครื่องหมายว่ารัชกาล 2 เท่ารัชกาลที่ 4"*

อักษรว่า "ที่รฦกรัชกาลที่ ๕ กรุงรัตนโกสินทร เสมอรัชกาลสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๒ กรุงศรีอยุธยา ร.ศ. ๑๒๖" มีห่วงร้อยแพรแถบนพรัตนราชวราภรณ์ กว้าง 3 เซนติเมตร ใช้อักษรย่อว่า ร.ร.ม. สำหรับประดับกับอกเสื้อเบื้องซ้าย โปรดเกล้าฯ ให้เสนาบดีกระทรวงวังออกประกาศนียบัตรให้ผู้ได้รับพระราชทานเหรียญนี้ด้วย

7. เหรียญรัชมังคลาภิเษก พระบาทสมเด็จฯ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสร้างขึ้นเมื่อปีวอก ร.ศ.127 (พ.ศ.2451) สำหรับพระราชทานเพื่อเป็นที่ระลึกในงานพระราชพิธีรัชมังคลาภิเษกที่พระองค์เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติได้ 41 พรรษา เมื่อเดือนพฤศจิกายน พ.ศ.2451 เสด็จดำรงรัชยืนนานกว่าพระเจ้าแผ่นดินทุกพระองค์อันมีปรากฏในพระราชพงศาวดาร เหรียญนี้มี 2 ชนิด เป็นเหรียญทองชนิดหนึ่ง เหรียญเงินชนิดหนึ่ง มีลักษณะเป็นรูปไข่ ด้านหน้าตรงกลางประดิษฐานพระบรมรูปพระบาทสมเด็จฯ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวพระพักตร์เสี้ยวและมีอักษรที่ขอบว่า "จุฬาลงกรณ์ บรมราชาธิราช" ด้านหลังเป็นรูปครุฑพาห มีจักรีซ้อนอยู่ที่อก และมีอักษรที่ขอบว่า "รัชมังคลาภิเษก รัตนโกสินทรศก ๘๗ ถึง ๑๒๗ เป็น ๔๐ พรรษา" มีห่วงร้อยแพรแถบตรามหาจักรีบรมราชวงศ์ (สีเหลือง) กว้าง 3 เซนติเมตร ใช้อักษรย่อว่า ร.ม.ศ.

8. เหรียญบรมราชาภิเษก พระบาทสมเด็จฯ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสร้างขึ้นเมื่อปีกุน ร.ศ.130 (พ.ศ.2454) สำหรับพระราชทานเป็นเหรียญที่ระลึกในงานพระราชพิธีบรมราชาภิเษกสมโภชและเป็นราชประเพณีสืบมาที่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทุกรัชกาลจะทรงสร้างสำหรับพระราชทานเป็นที่ระลึกในงานบรมราชาภิเษกของพระองค์ เหรียญนี้มี 2 ชนิด เป็นเหรียญทองชนิดหนึ่ง เหรียญเงินชนิดหนึ่ง ใช้อักษรย่อว่า ร.ร.ศ. แล้วบอกเลขรัชกาลต่อท้าย

เหรียญบรมราชาภิเษกรัชกาลที่ 6 พระบาทสมเด็จฯ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ.2454 มีลักษณะเป็นเหรียญกลม ด้านหน้าตรงกลางประดิษฐานพระบรมรูปพระบาทสมเด็จฯ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และมีอักษรที่ขอบว่า "มหาราชา ปรมินฺทรมหาวชิราวุโธ สุยามรชฺชการี พุทธสาสนุปตฺถมฺภโก" ด้านหลังมีอักษรว่า "ที่รฦกงานบรมราชาภิเศก วันที่ ๒ ธันวาคม ร.ศ.๑๓๐ พุทธสาสนกาล๒๔๕๔" มีห่วงร้อยแพรแถบริ้วสีเหลืองกับสีดำสลับกันกว้าง 3 เซนติเมตร ใช้อักษรย่อว่า ร.ร.ศ. (๖)

เหรียญบรมราชาภิเษกรัชกาลที่ 7 สร้างเมื่อพ.ศ. 2468 ด้านหน้าประดิษฐานพระบรมรูปพระบาทสมเด็จฯ พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว และมีอักษรที่ขอบว่า "พระบาทสมเด็จ พระปรมินทร มหาประชาธิปก พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว" ด้านหลังมีอักษรว่า "เสด็จเถลิงราชมไหศวรรยสมบัติบรมราชาภิเศก วันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ พระพุทธศก ๒๔๖๘" มีห่วงร้อยแพรแถบริ้วสีเหลืองกับสีเขียวสลับกัน กว้าง 3 เซนติเมตร ใช้อักษรย่อว่า ร.ร.ศ. (๗)

เหรียญบรมราชาภิเษกรัชกาลปัจจุบัน สร้างเมื่อพ.ศ.2493 ด้านหน้ามีอักษรพระปรมาภิไธยย่อ "ภ.ป.ร." ประดิษฐานอยู่เหนือพระที่นั่งอัฐทิศภายใต้พระบวรเศวตฉัตร ด้านหลังมีอักษรว่า "บรมราชาภิเศก วันที่ ๕ พฤษภาคม พ.ศ.๒๔๖๓" ห้อยกับแพรแถบริ้วสีเหลืองกับสีขาวสลับกัน กว้าง 3 เซนติเมตร ใช้อักษรย่อว่า ร.ร.ศ. (๘)

เหรียญบรมราชาภิเษกรัชกาลปัจจุบันมี 3 ชนิด คือ ทอง 1 กะไหล่ทอง 1 และเงิน 1 นอกจากนี้มีอีกชนิดหนึ่ง ที่พระราชทานพระสงฆ์ทรงสมณศักดิ์เป็นเหรียญทองแดง ไม่มีแพรแถบเหรียญนี้ไม่ถือเป็นเครื่องราชอิสริยาภรณ์

9. เหรียญชัย สมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพทรงพระนิพนธ์ไว้ในหนังสือตำนานเครื่องราชอิศริยาภรณ์สยาม ความว่า "พระบาทสมเด็จฯ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวให้สร้างขึ้นเมื่อ (ปีระกา) พ.ศ. 2464 ตามซึ่งผู้แทนแห่งสยามประเทศได้ปฏิญาตกลงกันในที่ประชุมสัมพันธมิตรว่ามีแพรแถบห้อยเหรียญเหมือนกันทุกประเทศ ส่วนตัวเหรียญแล้วแต่ประเทศใด ๆ จะเลือกทำ มีรูปสัณฐานคล้าย ๆ กัน

ได้ตามพอใจ" และได้ทรงจัดเป็น *ประเภทเหรียญความชอบในราชการสงคราม* สำหรับพระราชทานเพื่อเป็นที่ระลึกแก่ผู้ที่ได้รับปฏิบัติราชการในคราวงานพระราชสงครามยุโรป (สงครามโลกครั้งที่ 1) พ.ศ. 2461 เหรียญนี้สร้างด้วยทองสัมฤทธิ์มีรูปกลม ด้านหน้าตรงกลางเป็นรูปนารายณ์บันฦาชัย ด้านหลังมีอักษรว่า "มหาสงครามเพื่ออารยธรรม" มีห่วงสำหรับร้อยแพรแถบสีรุ้ง กว้าง 3.7 เซนติเมตร สีแพรแถบนี้เป็นสีตามข้อตกลงของที่ประชุมของฝ่ายสัมพันธมิตร ใช้อักษรย่อว่า ร.ช.

10. เหรียญเฉลิมพระนคร 150 ปี สร้างเมื่อ พ.ศ.2475 สำหรับพระราชทานเพื่อเป็นที่ระลึกในงานฉลองครบรอบ 150 ปี ของกรุงเทพพระมหานคร มี 2 ชนิด เป็นเหรียญกะไหล่ทองชนิดหนึ่ง เหรียญเงินชนิดหนึ่งเป็นเหรียญรูปกลม ด้านหน้าประดิษฐานพระบรมรูปพระบาทสมเด็จฯ พระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกกับพระบาทสมเด็จฯ พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว และมีอักษรที่ริมขอบว่า "พระพุทธยอดฟ้า" "พระปกเกล้า" ด้านหลังมีอักษรว่า "เฉลิมพระนครร้อยห้าสิบปีพ.ศ.๒๓๒๕-๒๔๗๕"มีห่วงสำหรับร้อยแพรแถบสีเขียว กลางเป็นรุ้งสีเหลือง กว้าง 3 เซนติเมตร ใช้อักษรย่อว่า ร.ฉ.พ.

11. เหรียญงานฉลอง 25 พุทธศตวรรษ สร้างเมื่อพ.ศ.2500 เพื่อเป็นที่ระลึกในงานฉลองและบำเพ็ญกุศลเป็นงานใหญ่ในวาระที่พระพุทธศาสนาได้เจริญรุ่งเรืองมาจวบจนครบ 25 พุทธศตวรรษ โดยตราพระราชบัญญัติเหรียญงานฉลอง 25 พุทธศตวรรษ พ.ศ.2499 ขึ้น เหรียญนี้มีลักษณะเป็นเหรียญโลหะสีทองรูปกลม เส้นผ่าศูนย์กลาง 3 เซนติเมตร ด้านหน้ามีรูปพระธรรมจักรตรงกลางมีรูปไตรรัตน์ทำด้วยเงิน จำหลักเป็นเพชรสร่ง ด้านหลังมีรูปกลีบบัวบาน จารึกอักษรว่า "งานฉลอง ๒๕ พุทธศตวรรษ" และมีใบโพธิ์ทำด้วยโลหะสีทองติดที่ห่วงสำหรับห้อยกับแพรแถบสีเหลืองแดง กว้าง 3 เซนติเมตร บุคคลที่มีชีวิตอยู่ในวันฉลอง 25 พุทธศตวรรษ มีสิทธิ์ประดับเหรียญนี้ได้ ข้าราชการประดับเหรียญนี้ได้อย่างเครื่องราชอิสริยาภรณ์ประชาชนประดับได้ตามที่เห็นสมควร หรือจะใช้ห้อยคอโดยไม่มีแพรแถบก็ได้

12. เหรียญที่ระลึกในการเสด็จพระราชดำเนินเยือนสหรัฐอเมริกาและทวีปยุโรป สร้างเมื่อ พ.ศ.2504 เพื่อเป็นที่ระลึกในการที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ รัชกาลปัจจุบันได้เสด็จพระราชดำเนินเยือนสหรัฐอเมริกาและมิตรประเทศในทวีปยุโรป โดยตราพระราชบัญญัติเหรียญที่ระลึกในการเสด็จพระราชดำเนินเยือนสหรัฐอเมริกาและทวีปยุโรป พ.ศ. 2504 ขึ้น เหรียญมีลักษณะเป็นเหรียญรูปกลม ทำด้วยโลหะสีทองหรือสีน้ำเงิน เส้นผ่าศูนย์กลาง 3.5 เซนติเมตร ด้านหน้ามีพระบรมรูปครึ่งพระองค์ทั้งสองพระองค์ ที่ขอบบนมีอักษรว่า "พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ" เบื้องบนมีเลข ๙ อยู่ภายใต้พระมหามงกุฎมีรัศมี ด้านหลังเหรียญมีอักษรว่า "ที่ระลึกในการเสด็จพระราชดำเนินเยือนสหรัฐอเมริกาและทวีปยุโรป พุทธศักราช ๒๕๐๓" และด้านหลังพระมหามงกุฎมีห่วงสำหรับห้อยกับแพรแถบสีขาวอยู่กลางและมีริ้วสีฟ้าสีเหลือง สีน้ำเงินและสีแดงทั้งสองข้างกว้าง3.8เซนติเมตร สำหรับสตรีห้อยกับแพรแถบ กว้าง 3 เซนติเมตร ผูกเป็นรูปแมลงปอ

13. เหรียญรัชดาภิเษก สร้างเพื่อเป็นการถวายความจงรักภักดีแด่พระบาทสมเด็จฯ พระปรเมนทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ในการที่ได้เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติครบ 25 ปี โดยตราพระราชบัญญัติเหรียญรัชดาภิเษก พ.ศ.2514 ขึ้น เหรียญนี้มีลักษณะเป็นเหรียญเงินรูปกลม เส้นผ่าศูนย์กลาง 3.1 เซนติเมตร ด้านหน้ามีพระบรมรูปของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงหันพระพักตร์ทางเบื้องซ้าย ที่ริมขอบมีอักษร 'พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช สยามินทราธิราช บรมนาถบพิตร" ด้านหลังมีรูปพระราชลัญฉกรประจำพระองค์ที่ริมขอบมีอักษร "ที่ระลึกพระราชพิธีฉลองสิริราชสมบัติครบ ๒๕ ปี ๙ *มิถุนายน* ๒๕๑๔"และมีเลข ๙ ทำด้วยเงินติดที่ห่วงสำหรับบุรุษใช้ห้อยกับแพรแถบ กว้าง 3.1 เซนติเมตร สีเหลืองริมสีเขียวและมีริ้วสีขาวขนาด

เล็กควบคั่นทั้งสองข้าง สำหรับสตรีใช้ห้อยกับแพรแถบดังกล่าว ผูกเป็นรูปแมลงปอ บุคคลมีสิทธิประดับเหรียญนี้ได้ตั้งแต่วันพระราชพิธีฉลองสิริราชสมบัติครบ 25 ปีเป็นต้นไป การประดับให้ประดับได้อย่างเครื่องราชอิสริยาภรณ์หรือจะประดับโดยใช้ห้อยคอก็ได้

14. เหรียญสนองเสรีชน สร้างขึ้นโดยประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 305[54] ซึ่งมีปรารภเหตุว่า "โดยที่คณะปฏิวัติพิจารณาเห็นว่า สมควรมีเหรียญที่ระลึกเชิดชูเกียรติเป็นการตอบแทนคุณความดีและเป็นเกียรติแก่วงศ์ตระกูลเพื่อมอบให้แก่ผู้สนับสนุนช่วยเหลือ ในการปฏิบัติการป้องกันหรือปราบปรามผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ เรียกว่า "เหรียญสนองเสรีชน"ใช้อักษรย่อ ส.ส.ช.เหรียญนี้มีลักษณะเป็นเหรียญโลหะสีเงิน รูปกลม เส้นผ่าศูนย์กลาง 35 มิลลิเมตร ด้านหน้าเหรียญตรงกลางมีรูปจักรมีสมอขัดในวงจักร ซ้ายขวาของจักรมีรูปปีกนกทับอยู่บนพระแสงดาบเขน และโล่ ตอนบนเป็นรูปครุฑพ่าห์ ด้านหลังเหรียญตรงกลางมีอักษรจารึกว่า "สนองเสรีชน" มีลายไทยประกอบอยู่เบื้องหลังและมีลายพุ่มข้าวบิณฑ์ทำด้วยโลหะสีเงิน ติดที่ห่วงสำหรับบุรุษใช้ห้อยกับแพรแถบกว้าง 35 มิลลิเมตร พื้นสีน้ำเงิน ตรงกลางมีสีขาว 4 ริ้วกับสีแดง 3 ริ้วสลับกันกว้าง 15 มิลลิเมตร สำหรับสตรีใช้ห้อยกับแพรแถบดังกล่าวผูกเป็นรูปแมลงปอ กรณีที่ผู้สมควรได้รับมอบเหรียญสนองเสรีชนวายชนม์เสียก่อนที่จะได้รับมอบ ทายาทโดยธรรมมีสิทธิได้รับเพื่อระลึกถึงความดีของผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว

15. เหรียญที่ระลึกพระราชพิธีสถาปนาสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช สยามมกุฎราชกุมาร สร้างขึ้นโดยประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 318[55] ซึ่งมีปรารภเหตุว่า "โดยที่คณะปฏิวัติพิจารณาเห็นเป็นการสมควรให้มีเหรียญที่ระลึกในโอกาสงานพระราชพิธี สถาปนาสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชสยามมกุฎราชกุมาร" เหรียญนี้มีลักษณะเป็นเหรียญเงินรูปกลม เส้นผ่าศูนย์กลาง 3.1 เซนติเมตร ด้านหน้ามีพระรูปของสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอเจ้าฟ้าวชิราลงกรณ ทรงหันพระพักตร์ทางเบื้องขวา ที่ริมขอบมีอักษร "สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราลงกรณ สยามมกุฎราชกุมาร" ด้านหลังมีอักษรพระนามย่อ "วก" เหนือพระนามย่อมีรูปจุลมงกุฎมีรัศมีที่ริมขอบมีอักษร "ที่ระลึกพระราชพิธีสถาปนา สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช สยามมกุฎราชกุมาร ๒๘ ธันวาคม๒๕๑๕" สำหรับบุรุษใช้ห้อยกับแพรแถบกว้าง 3.1 เซนติเมตร สีขาว ริมสีเหลือง สำหรับสตรีใช้ห้อยกับแพรแถบดังกล่าวผูกเป็นรูปแมลงปอ บุคคลมีสิทธิประดับเหรียญนี้ได้ตั้งแต่วันพระราชพิธีสถาปนาสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชสยามมกุฎราชกุมาร เป็นต้นไป การประดับเหรียญนี้ประดับได้อย่างเครื่องราชอิสริยาภรณ์ หรือจะประดับโดยใช้ห้อยคอก็ได้

16. เหรียญที่ระลึกพระราชพิธีสถาปนาสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี สร้างโดยพระราชบัญญัติเหรียญที่ระลึกพระราชพิธีสถาปนาสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พ.ศ.2521[56] เพื่อเป็นการเทิดพระเกียรติ และแสดงออกถึงความจงรักภักดี ในการที่สมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้าสิรินธรเทพรัตนสุดากิติวัฒนาดุลโสภาคย์ ทรงได้รับพระราชทานสถาปนาพระราชอิสริยศักดิ์เป็นสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาเจ้าฟ้ามหาจักรีสิรินธร รัฐสีมาคุณากรปิยชาติ สยามบรมราชกุมารี เหรียญนี้มีลักษณะ เป็นเหรียญเงินรูปกลม เส้นผ่าศูนย์กลาง 3.1 เซนติเมตร ด้านหน้ากลางเหรียญมีพระฉายาลักษณ์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา เจ้าฟ้ามหาจักรีสิรินธร รัฐสีมาคุณากรปิยชาติ สยามบรมราชกุมารี ผินพระพักตร์เฉียงทางเบื้องซ้าย

---

54 ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ เล่มที่ 89 ตอนที่ 190 ลงวันที่ 13 ธันวาคม 2515

55 ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ เล่มที่ 89 ตอนที่ 190 ลงวันที่ 13 ธันวาคม 2515 หน้า 81

56 ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 95 ตอนที่ 102 ลงวันที่ 26 กันยายน 2521 หน้า 550

ฉลองพระองค์ชุดไทย ทรงสะพักปักดิ้นทองเข็มกลัดนพเก้าประดับเครื่องขัตติยราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติคุณรุ่งเรืองยิ่งมหาจักรีบรมราชวงศ์ และเหรียญรัตนาภรณ์รัชกาลที่ 9 มีสายกลีบดอกรักอยู่โดยรอบชิดวงขอบ ด้านหลังกลางเหรียญมีพระนามาภิไธยย่อ "สธ" ไขว้ ภายใต้มงกุฎขัตติยราชนารีไม่มีพระจอน ภายในวงขอบเบื้องบนมีข้อความว่า "พระราชพิธีสถาปนาสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี" เบื้องล่างมีข้อความว่า "๔ ธันวาคม ๒๕๒๐" โดยมีดอกประจำยามประกอบหัวท้าย เบื้องบนมีมงกุฎขัตติยราชนารีไม่มีพระจอน หลังมงกุฎมีห่วงสำหรับบุรุษใช้ห้อยกับแพรแถบ กว้าง 3.1 เซนติเมตร พื้นของแพรแถบด้านขวาเป็นสีเหลือง ด้านซ้ายเป็นสีม่วง ขอบนอกของสีเหลืองมีริ้วขนาดเล็กสีม่วง ขอบนอกของสีม่วงมีริ้วขนาดเล็กสีเหลือง สำหรับสตรีใช้ห้อยกับแพรแถบดังกล่าวผูกเป็นรูปแมลงปอ บุคคลมีสิทธิประดับเหรียญนี้ได้อย่างเครื่องราชอิสริยาภรณ์ หรือจะใช้ห้อยคอหรือโดยวิธีอื่นที่สมควรอย่างไม่มีแพรแถบก็ได้

17. เหรียญกาชาดสรรเสริญ เป็นเหรียญที่สร้างขึ้นโดยพระราชบัญญัติว่าด้วยสภากาชาดไทย ซึ่งสภากาชาดจะได้มอบให้ผู้ประกอบคุณงามความดีตามข้อบังคับสภากาชาดไทย เหรียญนี้มีรูปลักษณะเป็นเหรียญทองแดงแบนรูปกาชาดมีวงกลม เส้นผ่าศูนย์กลาง 30 มิลลิเมตร ทับอยู่ ด้านหน้ามีรูปนางเมขลาอุ้มพระชนกขึ้นจากมหาสมุทร ด้านหลังตรงกลางมีอักษรว่า "กาชาดสรรเสริญ" มีห่วงสำหรับห้อยแพรแถบสีขาว กว้าง 3 เซนติเมตร มีริ้วสีแดงใกล้ขอบทั้งสองข้าง ด้านหน้าแพรแถบตรงกลางมีเครื่องหมายกาชาดลงยาราชาวดี

ผู้ที่ได้รับเหรียญนี้อยู่แล้ว ถ้าประกอบคุณงามความดีต่อไปอีก จะได้รับเครื่องหมายกาชาดลงยาราชาวดีบนแพรแถบอีกทุกครั้งที่ได้กระทำคุณงามความดี สำหรับสตรีใช้ห้อยกับแพรแถบดังกล่าวผูกเป็นรูปแมลงปอ

18. เหรียญกาชาดสมนาคุณ เป็นเหรียญของสภากาชาดไทย สร้างขึ้นโดยอาศัยพระราชบัญญัติเดียวกันกับเหรียญกาชาดสรรเสริญ สำหรับมอบให้ผู้ที่ได้ช่วยเหลือสภากาชาดด้วยกำลังทรัพย์ กำลังกายและปัญญา อันเป็นประโยชน์ยิ่งแก่สภากาชาดไทย มี 3 ชั้น

ชั้นที่ 1 ทองคำลงยาราชาวดีที่เครื่องหมายกาชาดพิจารณามอบให้ผู้ที่บริจาคเงินหรือทรัพย์แก่สภากาชาดไทย เป็นจำนวนไม่ต่ำกว่า 100,000 บาท หรือช่วยเหลือสภากาชาดไทยเป็นประโยชน์สำคัญยิ่ง

ชั้นที่ 2 เงินกะไหล่ทอง พิจารณามอบให้ผู้ที่บริจาคเงินหรือทรัพย์แก่สภากาชาดไทยเป็นจำนวนไม่ต่ำกว่า 50,000 บาท หรือเป็นหัวหน้าช่วยเกลี้ยกล่อมชักชวน และจัดการหาเงินให้แก่สภากาชาดเป็นจำนวนตั้งแต่ 100,000 บาท ขึ้นไป หรือเป็นผู้ที่ช่วยเหลือด้วยกำลังกาย กำลังปัญญาและแรงงานจนเป็นผลปรากฏเป็นประโยชน์แก่สภากาชาดไทยเป็นส่วนใหญ่กว้างขวางทั่วไป

ชั้นที่ 3 เงินรมดำ พิจารณาให้แก่ผู้ที่ได้ช่วยเหลือด้วยกำลังกาย กำลังปัญญาและแรงงาน หรือด้วยการให้ความสะดวกแก่สภากาชาดไทย ให้ได้ผลเป็นลาภงดงามหรือได้ผลสำเร็จกิจการ สมความประสงค์และความมุ่งหมายเป็นอย่างดี

เหรียญนี้มีรูปลักษณะกลม เส้นผ่าศูนย์กลาง 27 มิลลิเมตร ด้านหน้ามีรูปกาชาดและรูปนางพยาบาลประคองทารกกับคนชรา ด้านหลังตรงกลางมีที่ว่างสำหรับจารึกนามผู้รับเหรียญและปีพุทธศักราชที่ได้รับมอบ กับมีอักษรว่า "สภากาชาด" อยู่ที่ริมขอบบน และ "สมนาคุณ" อยู่ริมขอบล่าง มีห่วงเป็นรูปกนกห้อยกับแพรแถบสีขาว กว้าง 3 เซนติเมตร ด้านหน้าแพรแถบตรงกลางมีกาชาดลงยาราชาวดี เหรียญนี้มอบให้เป็นกรรมสิทธิ์ สำหรับสตรีใช้ห้อยกับแพรแถบผูกเป็นรูปแมลงปอ

ผู้ที่รับชั้น 2 และชั้น 3 อยู่แล้ว ภายหลังทำประโยชน์ยิ่งขึ้นไปอีก อาจได้รับการพิจารณาจากสภากาชาดเลื่อนชั้นเหรียญขึ้นก็ได้

เหรียญที่ระลึกต่าง ๆ ดังกล่าวมานี้ ผู้รับพระราชทานทุกคนได้เป็นกรรมสิทธิ์

1. เหรียญสตพรรษมาลา
THE CENTENARY MEDAL
2. เหรียญรัชฎาภิเษกมาลา
THE SILVER JUBILEE MEDAL
3. เหรียญประพาสมาลา
THE PRABĀS MĀLA MEDAL
4. เหรียญราชินี
THE QUEEN'S MEDAL

ผังภาพ
1
2 3 4

เจ้าพระยาภาสกรวงศ์ (พร บุนนาค)
ประดับเหรียญราชินี

1. เหรียญทวีธาภิเษก
THE DVIDHABHISEK MEDAL
2. เหรียญรัชมงคล
THE "RECORD REIGN" MADAL
3. เหรียญรัชมังคลาภิเษก
THE "FORTY YEARS REIGN" MEDAL
4. เหรียญบรมราชาภิเษก ร.6
THE CORONATION MEDAL
5. เหรียญบรมราชาภิเษก ร.7
THE CORONATION MEDAL

ผังภาพ
1 2
3
4 5

เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี
(สนั่น เทพหัสดิน ณ อยุธยา)
ประดับเหรียญทวีธาภิเษก

1. เหรียญบรมราชาภิเษก ร. 9 ทอง
THE CORONATION MEDAL (GOLD)
2. เหรียญบรมราชาภิเษก ร. 9 เงิน
THE CORONATION MEDAL (SILVER)
3. เหรียญบรมราชาภิเษก ร. 9 ทอง
(ด้านหลัง)

ผังภาพ
1 2
3

ภาพการประดับ
เหรียญบรมราชาภิเษก ร.9

1. เหรียญชัย
CHAI MEDAL
2. เหรียญเฉลิมพระนคร 150 ปี
150 YEAR COMMEMORATION OF BANGKOK MEDAL
3. เหรียญงานฉลอง 25 พุทธศตวรรษ
THE 25th BUDDHIST CENTURY CELEBRATION MEDAL
4. เหรียญงานฉลอง 25 พุทธศตวรรษ (สตรี)
THE 25th BUDDHIST CENTURY CELEBRATION MEDAL (LADIES)

ผังภาพ
1 2
3 4

ภาพการประดับ
เหรียญงานฉลอง 25 พุทธศตวรรษ

1. เหรียญที่ระลึกในการเสด็จพระราชดำเนินเยือนสหรัฐอเมริกา และยุโรป
SOUVENIR MEDAL OF THE ROYAL STATE VISITS TO AMERICA AND EUROPE
2. เหรียญรัชดาภิเษก
3. เหรียญที่ระลึกพระราชพิธีสถาปนาสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร
4. เหรียญที่ระลึกพระราชพิธีสถาปนาสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร (สตรี)

ผังภาพ
1 2
3
4

ภาพการประดับ
เหรียญที่ระลึกทั้ง 3 ชนิด

1. เหรียญสนองเสรีชน
SERVING FREE PEOPLE MEDAL
2. เหรียญสนองเสรีชน (สตรี)
SERVING FREE PEOPLE MEDAL(LADIES)
3. เหรียญสถาปนา
สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ
สยามบรมราชกุมารี
4. เหรียญกาชาดสรรเสริญ
RED CROSS COMMENDATION MEDAL
5. เหรียญกาชาดสมนาคุณชั้นที่ 1
RED CROSS REWARD MEDAL

ผังภาพ

1 2

3

4 5

ภาพการประดับ
เหรียญที่ระลึกทั้ง 3 ชนิด

เครื่องหมายสำหรับประดับแพรแถบ เครื่องราชอิสริยาภรณ์และที่ใช้สำหรับเป็นดุมเสื้อ

เครื่องหมายสำหรับประดับแพรแถบเครื่องราชอิสริยาภรณ์ และที่ใช้เป็นดุมเสื้อสำหรับแต่งกายสากล ได้มีพระราชกฤษฎีกากำหนดไว้ เมื่อ พ.ศ. 2498 ฉบับหนึ่ง ต่อมาถึง พ.ศ. 2503 และ พ.ศ. 2505 ได้มีพระราชกฤษฎีกา ฉบับที่ 2 และที่ 3 เพิ่มเติมสำหรับเครื่องราชอิสริยาภรณ์รามาธิบดี และเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ราชมิตราภรณ์ ตามพระราชกฤษฎีกาได้กำหนดเครื่องหมายสำหรับประดับแพรแถบและดุมเสื้อไว้ รวม 7 ตระกูล คือ

1. ราชมิตราภรณ์ เป็นรูปนารายณ์ทรงครุฑทอง อยู่ในวงกลมบนพื้นลงยาสีขาบ

2. มหาจักรีบรมราชวงศ์ เป็นรูปปทุมอุณาโลมเพชรสร่งเงิน

3. นพรัตนราชวราภรณ์ เป็นรูปดอกประจำยามแปดดอก ลงยาสีทับทิม 1 สีมรกต 1 สีบุษราคัม 1 สีโกเมน 1 สีนิล 1 สีมุกดา 1 สีเพทาย 1 สีไพฑูรย์ 1 ตรงใจกลางเป็นเพชรสร่งเงิน

4. จุลจอมเกล้า ให้มีตั้งแต่ชั้นตติยจุลจอมเกล้าขึ้นไป ดังนี้

ก. ปฐมจุลจอมเกล้าวิเศษ เป็นรูป จ.จ.จ. เพชรสร่งเงิน กับมีจุลมงกุฎทองลงยา

ข. ปฐมจุลจอมเกล้า เป็นรูป จ.จ.จ. ทองลงยาสีชมพู กับมีจุลมงกุฎทองลงยา

ค. ทุติยจุลจอมเกล้าวิเศษ เป็นรูป จ.จ.จ. กับจุลมงกุฎทอง

ฆ. ทุติยจุลจอมเกล้า เป็นรูป จ.จ.จ. กับจุลมงกุฎเงิน

ง. ตติยจุลจอมเกล้าวิเศษ เป็นรูป จ.จ.จ. ทอ

จ. ตติยจุลจอมเกล้า เป็นรูป จ.จ.จ. เงิน

5. รามาธิบดี ให้มีตั้งแต่ชั้นอัศวินขึ้นไปดัง

ก. **เสนางคะบดี** เป็นรูปพระปรศุรามาวตาร ปราบพญาการตวีรยะอยู่ในวงรูปไข่ พื้นลงยาสีลูกหว้า อ่อนทำด้วยทองมีลายแหลมออกสี่ทิศ

ข. มหาโยธิน เป็นรูปพระปรศุรามาวตารปราบพญาการตวีรยะอยู่ในวงรูปไข่ ทำด้วยทองมีลายแหลมออกสี่ทิศ

ค. โยธิน เป็นรูปพระปรศุรามาวตารปราบพญาการตวีรยะอยู่ในวงรูปไข่ ทำด้วยเงินมีลายแหลมออกสี่ทิศ

ฆ. อัศวิน เป็นรูปพระปรศุรามาวตารปราบพญาการตวีรยะอยู่ในวงรูปไข่ ทำด้วยเงิน

6. ช้างเผือก ให้มีตั้งแต่ชั้นเบญจมาภรณ์ขึ้นไป ดังนี้

ก. มหาปรมาภรณ์ช้างเผือก เป็นรูปช้างไอราพตลงยาสีขาว

ข. ประถมาภรณ์ช้างเผือก เป็นรูปช้างเผือกทรงเครื่องยืนแท่นอยู่ในดอกบัวบานกลีบลงยาสีแดงสลับเขียวเกสรเงิน

ค. ทวีติยาภรณ์ช้างเผือก เป็นรูปช้างทรงเครื่องยืนแท่นอยู่ในดอกบัวบานทอง เกสรเงิน

ฆ. ตริตาภรณ์ช้างเผือก เป็นรูปช้างทรงเครื่องยืนแท่นอยู่ในดอกบัวบานเงิน เกสรเงิน

ง. จัตุรถาภรณ์ช้างเผือก เป็นรูปช้างทรงเครื่องยืนแท่นทอง

จ. เบญจมาภรณ์ช้างเผือก เป็นรูปช้างทรงเครื่องยืนแท่นเงิน

7. มงกุฎไทย ให้มีตั้งแต่ชั้นเบญจมาภรณ์ขึ้นไป ดังนี้

ก. มหาวชิรมงกุฎ เป็นรูป ร.ร.๖ เพชรสร่งเงินกับพระมหามงกุฎทอง

ข. ประถมาภรณ์มงกุฎไทย เป็นรูปพระมหามงกุฎอยู่ในลายหว่านล้อมทอง พื้นลงยาสีน้ำเงินและสีแดง

ค. ทวีติยาภรณ์มงกุฎไทย เป็นรูปพระมหามงกุฎอยู่ในลายหว่านล้อมทอง

ฆ. ตริตาภรณ์มงกุฎไทย เป็นรูปพระมหามงกุฎอยู่ในลายหว่านล้อมทอง

ง. จัตุรถาภรณ์มงกุฎไทย เป็นรูปพระมหามงกุฎทอง

จ. เบญจมาภรณ์มงกุฎไทย เป็นรูปพระมหามงกุฎเงิน

การใช้แพรแถบ ให้ติดเครื่องหมายดังกล่าวกลางแพรแถบของเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ตามชนิดของเครื่องหมายและแพรแถบนั้น ๆ

การใช้ดุมเสื้อ ให้ติดเครื่องหมายดังกล่าวกลางดุมซึ่งทำเป็นรูปดอกไม้จีบ สีตามแพรแถบของเครื่องราชอิสริยาภรณ์นั้น ๆ ดุมเสื้อให้ใช้ประดับที่รังดุมคอพับของเสื้อสากลเบื้องซ้าย ผู้ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์หลายชนิดให้ประดับชนิดที่มีลำดับสูงชนิดเดียว

เครื่องหมายแพรแถบ
เครื่องราชอิสริยาภรณ์

ร.ม.ภ.	ม.จ.ก.	น.ร.	ป.จ.
ท.จ.ว.	ท.จ.	ต.จ.ว.	ต.จ.
ส.ร.	ม.ร.	ย.ร.	อ.ร.
ม.ป.ช.	ป.ช.	ท.ช.	ต.ช.
จ.ช.	บ.ช.	ม.ว.ม.	ป.ม.
ท.ม.	ต.ม.	จ.ม.	บ.ม.

ภาพการประดับเครื่องหมายแพรแถบ
เครื่องราชอิสริยาภรณ์

เครื่องหมายดุม
เครื่องราชอิสริยาภรณ์

ร.ม.ภ.	ม.จ.ก.	น.ร.	ป.จ.
ท.จ.ว.	ท.จ.	ต.จ.ว.	ต.จ.
ส.ร.	ม.ร.	ย.ร.	อ.ร.
ม.ป.ช.	ป.ช.	ท.ช.	ต.ช.
จ.ช.	บ.ช.	ม.ว.ม.	ป.ม.
ท.ม.	ต.ม.	จ.ม.	บ.ม.

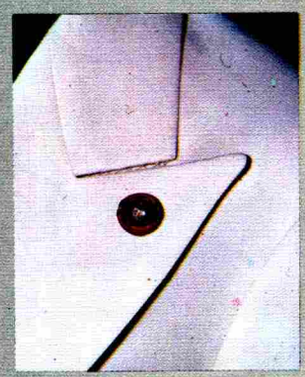

ภาพการประดับเครื่องหมายดุม
เครื่องราชอิสริยาภรณ์

เครื่องหมายแพรแถบ เหรียญราชอิสริยาภรณ์ต่าง ๆ ซึ่งนับเป็นเครื่องราชอิสริยาภรณ์

แพรแถบเหรียญสำหรับพระราชทาน เป็นบำเหน็จกล้าหาญ

ร.ม.ก. ร.ม. ร.ก.
ร.ก. ช.ส. ช.ส.อินโดจีน
ช.ส.มหาเอเชีย ช.ส.เกาหลี ช.ส.เวียดนาม
ส.ช.1 ส.ช.2/1 ส.ช.2/2 พ.ร.ธ.

แพรแถบเหรียญสำหรับพระราชทาน เป็นบำเหน็จในราชการ

ร.ด.ม.(ส.ค.) ฝ่ายทหาร
ร.ด.ม.(ส.ค.) ฝ่ายพลเรือน

ช.ร.อินโดจีน ช.ร.มหาเอเชีย ช.ด.

ร.จ.ม. ร.จ.พ. ถูกเสือสรรเสริญ ถูกเสือสคุดี

เครื่องหมายแพรแถบ เหรียญราชอิสริยาภรณ์ต่าง ๆ ซึ่งนับเป็นเครื่องราชอิสริยาภรณ์

แพรแถบเหรียญสำหรับพระราชทาน เป็นบำเหน็จในพระองค์พระมหากษัตริย์

รัตนาภรณ์ ราชรุจิ

แพรแถบเหรียญสำหรับพระราชทาน เป็นที่ระลึก

ร.ร.ศ. (9) 25 พุทธศตวรรษ เสด็จนิวัติฯ

รัชดาภิเษก สมเด็จพระบรมฯ ส.ส.ช.

สมเด็จพระเทพฯ กาชาดสรรเสริญ กาชาดสมนาคุณ

ลำดับเกียรติ
เครื่องราชอิสริยาภรณ์ไทย

เครื่องราชอิสริยาภรณ์ไทย มีเกียรติตามลำดับ

(โดยจัดลำดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นตราเป็นอันดับแรก เหรียญสำหรับพระราชทานฯ เป็นบำเหน็จกล้าหาญเป็นอันดับ 2 เหรียญสำหรับพระราชทานฯ เป็นบำเหน็จในราชการเป็นอันดับ 3 เหรียญสำหรับพระราชทานฯ เป็นบำเหน็จในพระองค์เป็นอันดับ 4 เหรียญที่ระลึกต่าง ๆ เป็นอันดับ 5 สำหรับเหรียญที่ระลึกให้ถือเหรียญที่ระลึกของทางราชการมาก่อนเหรียญที่ระลึกซึ่งมิใช่เป็นของทางราชการ และถือตามอาวุโสในการสร้างก่อนหลังของเหรียญที่ระลึกเป็นการเรียงลำดับ) ดังต่อไปนี้.-

ราชมิตราภรณ์
The Most Auspicious Order of the Rajamitrabhorn.

มหาจักรีบรมราชวงศ์
Knight of the Illustrious Order of the Royal House of Chakri.

นพรัตนราชวราภรณ์
Knight of the Ancient and Auspicious Order of the Nine Gems.

ปฐมจุลจอมเกล้าวิเศษ
Knight Grand Cordon (Special Class) of the Most Illustrious Order of Chula Chom Klao.

รัตนวราภรณ์
The Ratana Varâbhorn Order of Merit.

ปฐมจุลจอมเกล้า
Knight Grand Cross (First Class) of the Most Illustrious Order of Chula Chom Klao.

รามาธิบดี ชั้นที่ 1 (เสนางคะบดี)
"Senângapati" (Knight Grand Commander) of the Honourable Order of Rama.

มหาปรมาภรณ์ช้างเผือก
Knight Grand Cordon (Special Class) of the Most Exalted Order of the White Elephant.

มหาวชิรมงกุฎ
Knight Grand Cordon of the Most Noble Order of the Crown of Thailand.

ประถมาภรณ์ช้างเผือก
Knight Grand Cross (First Class) of the Most Exalted Order of the White Elephant.

ประถมาภรณ์มงกุฎไทย
Knight Grand Cross (First Class) of the Most Noble Order of the Crown of Thailand.

ทุติยจุลจอมเกล้าวิเศษ
Knight Grand Commander (Second Class, higher grade) of the Most Illustrious Order of Chula Chom Klao.

รามาธิบดี ชั้นที่ 2 (มหาโยธิน)
"Mahâ Yodhin" (Knight Commander) of the Honourable Order of Rama.

ทวีติยาภรณ์ช้างเผือก
Knight Commander (Second Class) of the Most Exalted Order of the White Elephant.

ทวีติยาภรณ์มงกุฎไทย
Knight Commander (Second Class) of the Most Noble Order of the Crown of Thailand.

ทุติยจุลจอมเกล้า

Knight Commander (Second Class, lower grade) of the Most Illustrious Order of Chula Chom Klao.

รามาธิบดี ชั้นที่ 3 (โยธิน)

"Yodhin" (Command) of the Honourable of Rama.

วัลลภาภรณ์

The Vallabhabhorn Order.

ตติยจุลจอมเกล้าวิเศษ

Grand Companion (Third Class, higher grade) of the Most Illustrious Order of Chula Chom Klao.

รามาธิบดี ชั้นที่ 4 (อัศวิน)

"Asvin" (Companion) of the Honourable Order of Rama.

ตริตาภรณ์ช้างเผือก

Commander (Third Class) of the Most Exalted Order of the White Elephant.

ตริตาภรณ์มงกุฎไทย

Commander (Third Class) of the Most Noble Order of the Crown of Thailand.

ตติยจุลจอมเกล้า

Companion (Third Class, lower grade) of the Most Illustrious Order of Chula Chom Klao.

จัตุรถาภรณ์ช้างเผือก

Companion (Fourth Class) of the Most Exalted Order of the White Elephant.

จัตุรถาภรณ์มงกุฎไทย

Companion (Fourth Class) of the Most Noble Order of the Crown of Thailand.

ตติยานุจุลจอมเกล้า

Junior Companion of the Most Illustrious Order of Chula Chom Klao.

จตุตถจุลจอมเกล้า

Fourth Class of the Most Illustrious Order of Chula Chom Klao. (Ladies)

เบญจมาภรณ์ช้างเผือก

Member (Fifth Class) of the Most Exalted Order of the White Elephant.

เบญจมาภรณ์มงกุฎไทย

Member (Fifth Class) of the Most Noble Order of the Crown of Thailand.

วชิรมาลา

Member of the Vajira Mâlâ Order.

เหรียญรามมาลา เข็มกล้ากลางสมร

Member of "The Rama Medal for gallantry in action" of the Honourable Order of Rama.

เหรียญรามมาลา

Member of "The Rama Medal" without class of the Honourable Order of Rama.

เหรียญกล้าหาญ หรือเหรียญดุษฎีมาลา เข็มกล้าหาญ

The Bravery Medal.

เหรียญชัยสมรภูมิ

The Victory Medal.

เหรียญพิทักษ์เสรีชน ชั้นที่ 1
เหรียญพิทักษ์เสรีชน ชั้นที่ 2 ประเภทที่ 1

เหรียญปราบฮ่อ

The Haw Compaign Medal.

เหรียญงานพระราชสงครามยุโรป

The War Medal of B.E. 2461

เหรียญราชนิยม
The Rajaniyom Medal.

เหรียญพิทักษ์รัฐธรรมนูญ
Safeguarding the Constitution Medal.

เหรียญพิทักษ์เสรีชน ชั้นที่ 2 ประเภทที่ 2

เหรียญศานติมาลา
The Sâṇti Mâlâ Medal.

เหรียญดุษฎีมาลา เข็มราชการแผ่นดิน
หรือเข็มศิลปวิทยา
The Dushdi Mâlâ.

เหรียญช่วยราชการเขตภายใน
Medal for Service rendered in the Interior.

เหรียญราชการชายแดน
Border Service Medal.

เหรียญทองช้างเผือก
The Gold Medal (Sixth Class) of the
White Elephant.

เหรียญทองมงกุฎไทย
The Gold Medal (Sixth Class) of the
Crown of Thailand.

เหรียญเงินช้างเผือก
The Silver Medal (Seventh Class) of the
White Elephant.

เหรียญเงินมงกุฎไทย
The Silver Medal (Seventh Class) of the
Crown of Thailand.

เหรียญจักรมาลา
The Chakra Mâlâ Medal.

เหรียญจักรพรรดิมาลา
The Chakrabarti Mâlâ Medal.

เหรียญศารทูลมาลา
Sâratul Mâlâ Medal.

เหรียญบุษปมาลา
The Pushpa Mâlâ Medal

เหรียญลูกเสือสรรเสริญ
Boy Scout Commendation Medal.

เหรียญลูกเสือสดุดี
Boy Scout Citation Medal.

เหรียญรัตนาภรณ์
หรือเหรียญดุษฎีมาลา
เข็มราชการในพระองค์
The Royal Cypher Medals.

เหรียญราชรุจิ
The Râjaruchi Medal.

เหรียญสตพรรษมาลา
The Centenary Medal.

เหรียญรัชฎาภิเษกมาลา
The Silver Jubilee Medal.

เหรียญประพาสมาลา
The Prabâs Mâlâ Medal.

เหรียญราชินี
The Queen's Medal.

เหรียญทวีธาภิเษก
The Dvidhâbhisek Medal

เหรียญรัชมงคล
The "Record Reign" Medal.

เหรียญรัชมังคลาภิเษก
The "Forty years Reign" Medal.

เหรียญบรมราชาภิเษก
Coronation Medal.

เหรียญชัย
Chai Medal.

เหรียญเฉลิมพระนคร 150 ปี
150 year Commemoration of Bangkok Medal.

เหรียญงานฉลอง 25 พุทธศตวรรษ
The 25th Buddhist Century Celebration Medal.

เหรียญที่ระลึกในการเสด็จพระราชดำเนิน-
เยือนสหรัฐอเมริกา และทวีปยุโรป
Souvenir Medal of the Royal State Visits
to America and Europe.

เหรียญรัชดาภิเษก

เหรียญที่ระลึกพระราชพิธีสถาปนาเฉลิมพระนามา-
ภิไธย สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช สยามมกุฎ-
ราชกุมาร

เหรียญสนองเสรีชน

เหรียญที่ระลึกพระราชพิธีสถาปนา สมเด็จพระเทพ-
รัตนราชสุดา สยามบรมราชกุมารี

เหรียญกาชาดสรรเสริญ
Red Cross Commendation Medal.

เหรียญกาชาดสมนาคุณ
Red Cross Reward Medal.

การประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ไทย

การประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ให้แต่งเครื่องแบบตามระเบียบของทางราชการ มีเครื่องแบบเต็มยศ เครื่องแบบครึ่งยศ เครื่องแบบปกติและเครื่องแบบสโมสร โดยถือระเบียบดังนี้

1. แต่งเครื่องแบบเต็มยศ ให้ประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่ได้รับพระราชทานตามลำดับของการเรียงลำดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ตามที่กล่าวมาแล้ว และตามกำหนดนัดหมายของทางการ การประดับนั้นให้ประดับตามพระราชบัญญัติและโดยนัยดังนี้

ก. เครื่องราชอิสริยาภรณ์ชนิดติดหน้าอก ให้ประดับไว้เหนือปกกระเป๋าเสื้อเบื้องซ้าย ต่ำกว่าแนวรังดุมเม็ดที่ 1 ลงมาพองาม การเรียงลำดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่กำหนดให้ประดับที่อกเสื้อเบื้องซ้าย ให้เรียงจากด้านรังดุมไปปลายบ่าซ้าย ส่วนเครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่กำหนดให้ประดับที่อกเสื้อเบื้องขวา ให้เรียงจากด้านรังดุมไปปลายบ่าขวา

ข. เครื่องราชอิสริยาภรณ์ชนิดสวมคอ ให้สวมภายในคอเสื้อนอก โดยให้ส่วนสูงของดวงตราจดขอบล่างของคอเสื้อ ถ้ามีเครื่องราชอิสริยาภรณ์คล้องคอหลายดวง ให้ลดดวงตราที่มีลำดับรองลงมาประดับไว้ภายใต้ดวงที่คล้องคอ โดยให้แพรแถบแลบออกมานอกเสื้อพองาม หรือจะพับแพรแถบของดวงตรานั้นซ้อนกันพองาม กลัดติดไว้ภายใต้รังดุมเม็ดที่ 2 ต่อจากดวงสวมคอลงมาก็ได้

ค. เครื่องราชอิสริยาภรณ์ชนิดสวมคอมีดาราดวงตราสวมคอให้ปฏิบัติอย่างเดียวกับข้อ ข. ดาราให้ประดับไว้ที่อกเสื้อเบื้องซ้ายพองาม ถ้ามีดารามากกว่าหนึ่งดวงให้ประดับดวงสูงไว้ต้น ดวงรองประดับต่อไปข้างซ้ายในระดับเดียวกัน ส่วนเครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่กำหนดให้ประดับดาราที่อกเบื้องขวาก็ให้ประดับอนุโลมตามที่กล่าวไว้ในเบื้องซ้ายนั้น

ฆ. ผู้ได้รับพระราชทานสายสะพาย ให้สวมสายสะพายตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติ แต่ถ้าได้รับพระราชทานสายสะพายมากกว่าหนึ่งสายขึ้นไป ให้สวมสายสะพายเครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่ออกชื่อในกำหนดนัดหมายทางการ ถ้าไม่ออกชื่อสายสะพายหรือไม่ได้รับพระราชทานสายสะพายเครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่ออกชื่อในกำหนดนัดหมายทางการ ให้สวมสายสะพายสูงสุดที่ได้รับพระราชทาน หรือสายสะพายเครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่เกี่ยวข้องกับงาน ผู้ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์มหาจักรีบรมราชวงศ์ แม้จะสวมสายสะพายเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชนิดใดก็ตาม ต้องสวมสายสร้อยห้อยตรามหาจักรีกับประดับจักรีดาราด้วยทุกครั้ง

ง. ผู้ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ปฐมจุลจอมเกล้า หรือปฐมจุลจอมเกล้าวิเศษให้สวมสายสร้อยหรือสวมสายสะพายอย่างใดอย่างหนึ่งตามกำหนดนัดหมายของทางการ และห้อยตราปฐมจุลจอมเกล้ากับสิ่งที่สวมนั้น แต่จะสวมสายสร้อยจุลจอมเกล้ากับสายสะพายเครื่องราชอิสริยาภรณ์จุลจอมเกล้า ทั้งสองอย่างในขณะเดียวกันไม่ได้ เวลาสวมสายสร้อยจุลจอมเกล้าถ้าจะสวมสายสะพายด้วย ต้องสวมสายสะพายเครื่องราชอิสริยาภรณ์อื่น

จ. ห้ามมิให้ประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์นพรัตนราชวราภรณ์ไปในงานที่ไม่นิยมว่าเป็นงานมงคล เช่น งานศพ เป็นต้น

2. แต่งเครื่องแบบครึ่งยศ ให้ประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์อย่างแต่งเต็มยศ แต่ไม่สวมสายสะพายและไม่สวมสายสร้อย

3. แต่งเครื่องแบบปกติ ไม่ต้องประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ เว้นแต่จะมีกำหนดในพระราชบัญญัติ หรือมีกำหนดนัดหมายทางการไว้โดยเฉพาะจึงให้ปฏิบัติตามนั้น

4. แต่งเครื่องแบบสโมสร ให้ประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์จำลอง การจำลองเครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้ ให้จำลองขนาด 1 ใน 3 ของของจริง เว้นแต่ดวงตราชนิดคล้องคอจะจำลองมาประดับไม่ได้ หากจะประดับก็ให้ประดับดวงจริง การประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์จำลองนี้ให้ประดับอนุโลมตามที่กล่าวไว้ในเรื่องเวลาแต่งเต็มยศ แต่ผู้ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชนิดคล้องคอ หรือดาราหลายดวง ควรประดับแต่ดวงที่มีลำดับสูงดวงเดียว ดวงสวมคอต้องสวมให้แถบอยู่ใต้ผ้าผูกคอ ส่วนเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชนิดติดหน้าอก ให้ประดับที่คอพับของเสื้อใต้เครื่องหมายสังกัดพองาม ในการแต่งเครื่องแบบสโมสรนี้ ถ้ามีกำหนดนัดหมายทางการให้ประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ต้องประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์จริง ผู้ได้รับพระราชทานสายสะพายให้สวมสายสะพายทับนอกเสื้อกั๊ก คืออยู่ในเสื้อสโมสร จะสวมสายสะพายเครื่องราชอิสริยาภรณ์ใด ให้อนุโลมตามที่กล่าวไว้ในเรื่องแต่งเต็มยศ แต่ไม่สวมสายสร้อย

สำหรับสตรีให้ถือปฏิบัติตามระเบียบนี้โดยอนุโลม สำหรับทหารและตำรวจให้ปฏิบัติตามข้อบังคับหรือคำสั่งทางราชการทหารและตำรวจ

โอกาสการสวมสายสะพายและสายสร้อย

โอกาสที่จะสวมสายสะพายและสายสร้อยนั้น มีนัยดังนี้

1. งานใดที่เกี่ยวแก่ราชการแผ่นดิน เช่น ฉลองรัฐธรรมนูญ และฉลองเรือรบเป็นต้น ควรสวมสายสะพายช้างเผือก หรือ มงกุฎไทย

2. งานใดที่เกี่ยวแก่รัชกาลที่ 4 เช่น กฐินวัดราชาธิวาส หรืองานพระศพพระบรมวงศ์ชั้น 4 ควรสวมสายสะพายช้างเผือก

3. งานใดที่เกี่ยวแก่รัชกาลที่ 5 เช่น กฐินวัดเบญจมบพิตร งานมงคล หรืองานพระศพพระบรมวงศ์ชั้น 5 หรือถ้ามีงานเต็มยศที่ป้อม-พระจุลจอมเกล้า โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ ควรสวมสายสะพายจุลจอมเกล้า หรือมงกุฎไทย

4. งานใดที่นับเนื่องในรัชกาลที่ 6 โดยเฉพาะ ควรสวมสายสะพายมหาวชิรมงกุฎ

5. งานเต็มยศใหญ่กลางวัน ควรสวมสายสะพายสูงสุดที่ได้รับพระราชทาน และถ้ามีหมายว่าสวมสายสร้อยจุลจอมเกล้า ก็ให้สวมไปได้

6. งานใดที่มีกำหนดนัดหมายทางการว่าสวมสายสะพายจุลจอมเกล้า ก็ให้สวมสายสะพายที่กล่าวโดยเอาดวงตราจุลจอมเกล้าห้อยสายสะพายนั้น และไม่สวมสายสร้อยจุลจอมเกล้า สายสะพายจุลจอมเกล้า กับสายสร้อยจุลจอมเกล้าจะใช้ร่วมเวลาเดียวกันไม่ได้

7. งานมงคลเท่านั้น จึงสวมสายสะพายนพรัตน และสายสะพายนี้ควรสวมแต่งานเต็มยศใหญ่ ถ้ามิใช่เช่นนั้นสวมสายสะพายที่รองลงไปดีกว่า เว้นแต่มีกำหนดนัดหมายทางการให้สวมสายสะพายนพรัตนหรือสายสะพายสูงสุด

8. สายสะพายรามาธิบดี ควรสวมในงานที่เกี่ยวกับสงครามบางกรณีเท่านั้น

9. สายสะพายจักรีนั้น ผู้ได้รับพระราชทานสวมได้ทุกโอกาสแม้มีกำหนดนัดหมายทางการให้สวมสายสะพายอื่น และสายสร้อยกับตรามหาจักรีสวมประกอบสายสะพายอื่นได้

10. พระมหาสังวาลนพรัตน สำหรับพระมหากษัตริย์ทรงเมื่อเวลาเสด็จออกประทับพระที่นั่งภัทรบิฐ ในงานพระราชพิธีบรมราชาภิเษก และทรงในงานใหญ่ ๆ ตามโอกาส

วิธีปฏิบัติในการเข้ารับพระราชทาน เครื่องราชอิสริยาภรณ์

การเข้ารับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์นั้น ย่อมเป็นการปฏิบัติที่มีความสำคัญเป็นพิเศษอยู่ ซึ่งควรต้องระมัดระวังในการเข้าไปและถอยออกให้เป็นจังหวะเรียบร้อย หากกระทำได้โดยเรียบร้อยเป็นอันดีแล้ว ก็ย่อมจะเป็นที่เชิดชูพระเกียรติยศ ฉะนั้น จึงควรจะได้ทราบวิธีปฏิบัติพอเป็นแนวทางไว้ด้วย คือ

1. ผู้จะเข้ารับพระราชทาน จะต้องแต่งกายให้ถูกต้องเรียบร้อยตามกำหนดนัดหมายทางการ และควรไปถึงที่เฝ้าฯ ก่อนเวลา เพื่อได้พบกับเจ้าพนักงานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ซักซ้อมกันเสียก่อน

2. ก่อนจะเข้ารับพระราชทาน ต้องผินหน้าสู่พระราชอาสน์ที่ประทับ ก้มศีรษะถวายคำนับครั้งหนึ่ง แล้วเดินตรงเข้าไปหน้าพระราชอาสน์ที่ประทับ เว้นระยะสัก 3 ก้าว ก้มศีรษะถวายคำนับอีกครั้งหนึ่ง แล้วสืบเท้าเข้าไปในระยะพอที่จะรับพระราชทานสิ่งพระราชทานได้ โดยไม่ต้องเอื้อม คุกเข่าซ้ายลงตั้งเข่าขวาไว้ เมื่อพระราชทานยกมือขวาเอางานรับพระราชทาน

3. เมื่อรับพระราชทานเสร็จแล้ว จึงถอยออกไปในระยะเท่ากับเมื่อเข้ามา ยืนตรงขึ้นก้มศีรษะถวายคำนับครั้งหนึ่ง แล้วเดินถอยหลังออกไปตามทางเดินในระยะสัก 3 ก้าว 5 ก้าว หรือ 7 ก้าว ตามควรแก่สถานที่ หยุดตรง ก้มศีรษะถวายคำนับอีกครั้งหนึ่ง แล้วกลับหลังเดินออกไป

4. ถ้าเป็นกรณีเข้ารับพระราชทานจากผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ พึงปฏิบัติตามข้อ 2 และข้อ 3 โดยลำดับ เว้นแต่การถวายคำนับครั้งแรกและครั้งสุดท้ายให้ผินหน้าถวายคำนับพระราชอาสน์ซึ่งตั้งทอดอยู่

5. สำหรับผู้เข้ารับพระราชทานเป็นฝ่ายใน พึงปฏิบัติอนุโลมตามฝ่ายหน้าเว้นแต่วิธีถวายคำนับให้ปฏิบัติตามแบบธรรมเนียมของฝ่ายใน

6. เครื่องประกอบพระราชอิสริยยศ ซึ่งตั้งทอดอยู่ข้างพระราชอาสน์ที่ประทับ และผ้าปูลาดพระราชอาสน์นั้น ห้ามข้ามกราย

ผังการจัดสถานที่ประกอบพิธีมอบเครื่องราชอิสริยาภรณ์

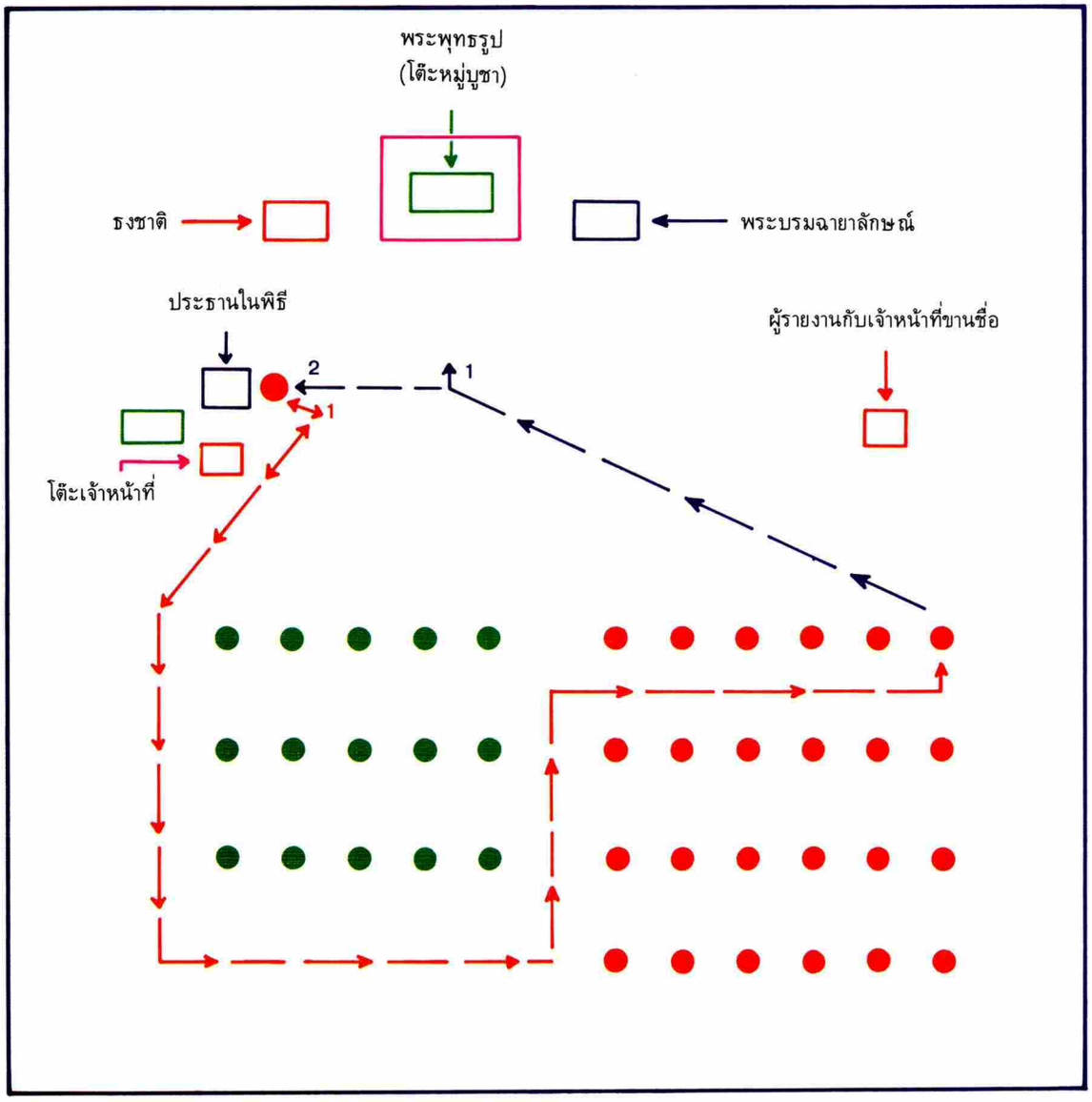

ผังการเข้าเฝ้าฯ รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์

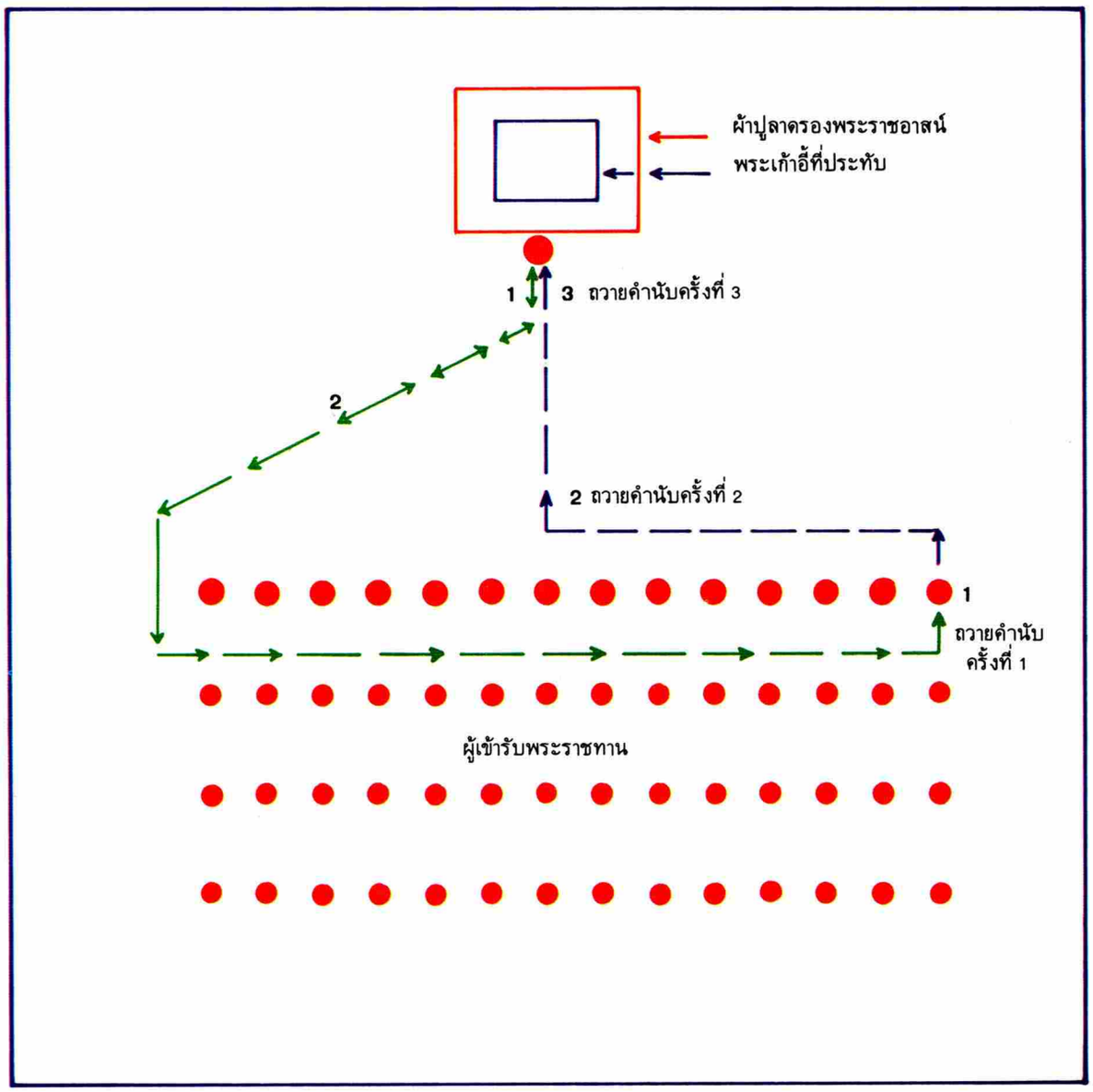

หน้าว่าง

ภาคผนวก

ผนวกที่ 1

หลักฐานเอกสารที่มีผลใช้บังคับเกี่ยวกับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ไทย ในปัจจุบัน

พระราชกำหนด
เหรียญกล้าหาญ
พุทธศักราช 2484

ในพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
อานันทมหิดล

คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์
(ตามประกาศประธานสภาผู้แทนราษฎร
ลงวันที่ 4 สิงหาคม พุทธศักราช 2480)

อาทิตย์ทิพอาภา

พล.อ. พิชเยนทรโยธิน

ตราไว้ ณ วันที่ 3 กุมภาพันธ์ พุทธศักราช 2484
เป็นปีที่ 8 ในรัชกาลปัจจุบัน

โดยที่ทหาร ตำรวจ และผู้กระทำหน้าที่อย่างทหารหรือตำรวจได้กระทำการสู้รบกับราชสัตรูอย่างกล้าหาญ สมควรที่จะให้มีเหรียญกล้าหาญเพื่อพระราชทานแก่ผู้ที่กระทำการรบอย่างกล้าหาญ

จึ่งมีพระบรมราชโองการให้ตราพระราชกำหนดขึ้นไว้ โดยอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 52 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ดั่งต่อไปนี้

มาตรา 1 พระราชกำหนดนี้ให้เรียกว่า "พระราชกำหนดเหรียญกล้าหาญ พุทธศักราช 2484"

มาตรา 2 ให้ใช้พระราชกำหนดนี้ตั้งแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา 3 ให้มีเหรียญเพื่อพระราชทานแก่ผู้ที่กระทำการรบอย่างกล้าหาญขึ้นอีกชนิดหนึ่ง มีนามว่า "เหรียญกล้าหาญ" อักษรย่อ ร.ก.

มาตรา 4 เหรียญกล้าหาญนี้มีลักษณะเป็นเหรียญเหล็กกลมรมดำ ด้านหน้ามีพระบรมรูปสมเด็จพระนเรศวรมหาราชกำลังทรงกระทำยุทธหัตถีกับราชสัตรู มีอักษรจารึกว่า "สมเด็จพระนเรศวรมหาราชกู้ชาติ" ด้านหลังมีอักษรจารึกว่า "เรากล้ารบเพื่อเกียรติศักดิ์ไทย" ตัวเหรียญห้อยกับแพรแถบริ้วแดงขาว กว้าง 3.5 เซนติเมตร ข้างบนมีเข็มโลหะรูปคทาจอมพลจารึกอักษรว่า "กล้าหาญ"

(มาตรานี้มีแก้ไขเพิ่มเติมตามพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระราชกำหนดเหรียญกล้าหาญ พุทธศักราช 2484 พุทธศักราช 2485 ฉะนั้น ความในมาตรานี้คงอ่านดั่งนี้

มาตรา 4 เหรียญกล้าหาญนี้ มีลักษณะเป็นเหรียญโลหะกลม ด้านหน้ามีพระบรมรูปสมเด็จพระนเรศวรมหาราชกำลังทรงกระทำยุทธหัตถีกับราชสัตรู มีอักษรจารึกว่า "สมเด็จพระนเรศวรมหาราชกู้ชาติ" ด้านหลังมีอักษรจารึกว่า "เรากล้ารบเพื่อเกียรติศักดิ์ไทย" ตัวเหรียญห้อยกับแพรแถบริ้วแดงขาว กว้าง 3.5 เซนติเมตร ข้างบนมีเข็มโลหะรูปคทาจอมพลจารึกอักษรว่า "กล้าหาญ")

มาตรา 5 เหรียญกล้าหาญนี้จะพระราชทานแก่ทหารตำรวจและผู้ที่กระทำหน้าที่อย่างทหารหรือตำรวจ ซึ่งได้กระทำการสู้รบอย่างกล้าหาญกับราชสัตรู

ถ้าผู้ที่ได้รับพระราชทานเหรียญกล้าหาญกระทำการสู้รบอย่างกล้าหาญต่อมาอีก จะได้รับพระราชทานเครื่องหมายรูปช่อชยพฤกษ์ทำด้วยโลหะสีทอง สำหรับติดที่แพรแถบต่อไปครั้งละ 1 เครื่องหมาย

มาตรา 6 ผู้ได้รับพระราชทานเหรียญนี้ในเวลาแต่งเครื่องแบบให้ประดับด้วยเสมอ ในเวลาที่มิได้แต่งเครื่องแบบให้ประดับได้เฉพาะในกรณีที่กำหนด

(มาตรานี้ ยกเลิกตามพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระราชกำหนดเหรียญกล้าหาญ พุทธศักราช 2484 พุทธศักราช 2485)

มาตรา 7 ถ้าผู้ที่สมควรได้รับพระราชทานเหรียญกล้าหาญวายชนม์เสียก่อนได้รับพระราชทาน

จะได้พระราชทานแก่ทายาทคนใดคนหนึ่งของผู้นั้น เพื่อเป็นเครื่องระลึกถึงความกล้าหาญของผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว แต่ทายาทหามีสิทธิที่จะประดับไม่

มาตรา 8 ผู้ซึ่งได้รับพระราชทานเหรียญกล้าหาญ ให้มีประกาศนียบัตรทรงลงพระปรมาภิไธย ประทับพระราชลัญฉกร

มาตรา 9 เหรียญกล้าหาญนี้พระราชทานให้เป็นกรรมสิทธิ์แก่ผู้รับ เมื่อผู้ได้รับพระราชทานวายชนม์ ให้ทายาทโดยธรรมรักษาไว้เป็นที่ระลึก ถ้าผู้ได้รับพระราชทานก็ดี ทายาทโดยธรรมก็ดี กระทำความผิดร้ายแรงหรือประพฤติตนไม่สมเกียรติ อาจทรงเรียกคืนได้ ถ้าส่งคืนไม่ได้ด้วยประการใด ๆ ภายในกำหนด 1 เดือน ต้องใช้ราคาเหรียญนั้น

มาตรา 10 ให้นายกรัฐมนตรี รักษาการให้เป็นไปตามพระราชกำหนดนี้ และให้มีอำนาจวางระเบียบการเกี่ยวกับการประดับเหรียญและกรณีที่จะให้ประดับเหรียญ

ระเบียบการนี้เมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

พิบูลสงคราม

นายกรัฐมนตรี

พระราชกำหนดฉบับนี้ประกาศราชกิจจานุเบกษา เล่ม 85 หน้า 159 วันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2484

พระราชกำหนด เหรียญชัยสมรภูมิ พุทธศักราช 2484

ในพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว อานันทมหิดล

คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ (ตามประกาศประธานสภาผู้แทนราษฎร ลงวันที่ 4 สิงหาคม พุทธศักราช 2480)

อาทิตย์ทิพอาภา

พล.อ. พิชเยนทรโยธิน

ตราไว้ ณ วันที่ 3 กุมภาพันธ์ พุทธศักราช 2484 เป็นปีที่ 8 ในรัชกาลปัจจุบัน

โดยที่ทหาร ตำรวจ และผู้กระทำหน้าที่อย่างทหารหรือตำรวจได้กระทำการรบกับราชสัตรู สมควรที่จะให้มีเหรียญเพื่อพระราชทานแก่ผู้กระทำการรบนั้น

จึงมีพระบรมราชโองการให้ตราพระราชกำหนดขึ้นไว้ โดยอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 52 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ดังต่อไปนี้

มาตรา 1 พระราชกำหนดนี้ให้เรียกว่า "พระราชกำหนดเหรียญชัยสมรภูมิ พุทธศักราช 2484"

มาตรา 2 ให้ใช้พระราชกำหนดนี้ตั้งแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา 3 ให้มีเหรียญเพื่อพระราชทานแก่ผู้ที่กระทำการรบขึ้นอีกชนิดหนึ่ง มีนามว่า "เหรียญชัยสมรภูมิ" อักษรย่อ ช.ส.

มาตรา 4 เหรียญชัยสมรภูมินี้ มีลักษณะเป็นเหรียญเหล็กกลมรมดำ ด้านหน้ามีพระบรมรูป

สมเด็จพระนเรศวรมหาราชกำลังทรงกระทำยุทธหัตถีกับราชสัตรู มีอักษรจารึกว่า "สมเด็จพระนเรศวรมหาราช กู้ชาติ" ด้านหลังมีอักษรจารึกว่า "เรารบเพื่อเกียรติศักดิ์ไทย" ตัวเหรียญห้อยกับแพรแถบสีแดง กว้าง 3.5 เซนติเมตร มีริ้วสีขาวใกล้ขอบทั้งสองข้าง ข้างบนมีเข็มโลหะรูปคทาจอมพลจารึก อักษรว่า "ชัยสมรภูมิ"

(มาตรานี้มีแก้ไขเพิ่มเติมตามพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระราชกำหนดเหรียญชัยสมรภูมิ พุทธศักราช 2484 พุทธศักราช 2485 และพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระราชกำหนดเหรียญชัยสมรภูมิ พุทธศักราช 2484 (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2485 ฉะนั้น ความในมาตรานี้ คงอ่านดังนี้

มาตรา 4 เหรียญชัยสมรภูมินี้ มีลักษณะเป็นเหรียญโลหะกลม ด้านหน้ามีพระบรมรูปสมเด็จพระนเรศวรมหาราชกำลังทรงกระทำยุทธหัตถีกับราชสัตรู มีอักษรจารึกว่า "สมเด็จพระนเรศวรมหาราช กู้ชาติ" ด้านหลังมีอักษรจารึกว่า "เรารบเพื่อเกียรติศักดิ์ไทย" ตัวเหรียญห้อยกับแพรแถบสีแดงกว้าง 3.5 เซนติเมตร มีริ้วสีขาวใกล้ขอบทั้งสองข้าง ข้างบนมีเข็มโลหะรูปคทาจอมพลจารึกอักษรว่า "ชัยสมรภูมิ" หรือกับแพรแถบ สี ขนาด และลักษณะอื่นตามที่จะได้กำหนดไว้โดยพระราชกฤษฎีกา สำหรับพระราชทานแก่ผู้กระทำการรบกับราชสัตรูในการรบเฉพาะคราว)

มาตรา 5 เหรียญชัยสมรภูมินี้ จะพระราชทานแก่ทหาร ตำรวจ และผู้กระทำหน้าที่อย่างทหารหรือตำรวจบรรดาที่ได้รับคำสั่งจากหน่วยทหารหรือตำรวจให้ไปกระทำการรบและได้เคลื่อนที่ไปแล้ว

ถ้าผู้ที่ได้รับพระราชทานเหรียญชัยสมรภูมิได้กระทำการจนได้รับความชมเชยจากทางราชการหรือกระทำความชอบมีบาดเจ็บ จะได้รับพระราชทานเครื่องหมายทำด้วยโลหะสีทองเป็นรูปขีดประกอบด้วยเปลวระเบิดสำหรับติดที่แพรแถบทุกครั้ง

มาตรา 6 ผู้ได้รับพระราชทานเหรียญนี้ ในเวลาแต่งเครื่องแบบให้ประดับด้วยเสมอ ในเวลาที่มิได้แต่งเครื่องแบบให้ประดับได้เฉพาะในกรณีที่กำหนด

(มาตรานี้ ยกเลิกตามพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระราชกำหนดเหรียญชัยสมรภูมิ พุทธศักราช 2484 พุทธศักราช 2485)

มาตรา 7 ถ้าผู้ที่สมควรได้รับพระราชทานเหรียญชัยสมรภูมิวายชนม์เสียก่อนได้รับพระราชทาน จะได้พระราชทานแก่ทายาทคนใดคนหนึ่งของผู้นั้นเพื่อเป็นเครื่องระลึกถึงความดีของผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว แต่ทายาทหามีสิทธิที่จะประดับไม่

มาตรา 8 เหรียญชัยสมรภูมินี้พระราชทานให้เป็นกรรมสิทธิ์แก่ผู้รับ เมื่อผู้ได้รับพระทานวายชนม์ ให้ทายาทโดยธรรมรักษาไว้เป็นที่ระลึก ถ้าผู้ได้รับพระราชทานก็ดี ทายาทโดยธรรมก็ดี กระทำความผิดร้ายแรงหรือประพฤติตนไม่สมเกียรติอาจทรงเรียกคืนได้ ถ้าส่งคืนไม่ได้ด้วยประการใด ๆ ภายในกำหนด 1 เดือน ต้องใช้ราคาเหรียญนั้น

มาตรา 9 ให้นายกรัฐมนตรี รักษาการให้เป็นไปตามพระราชกำหนดนี้ และให้มีอำนาจวางระเบียบการเกี่ยวกับการประดับเหรียญและกรณีที่จะให้ประดับเหรียญ

ระเบียบการนี้เมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

พิบูลสงคราม

นายกรัฐมนตรี

พระราชกำหนดฉบับนี้ประกาศราชกิจจานุเบกษา เล่ม 58 หน้า 163 วันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2484

พระราชกำหนด
เหรียญช่วยราชการเขตภายใน
พุทธศักราช 2484

ในพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
อานันทมหิดล
คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์
(ตามประกาศประธานสภาผู้แทนราษฎร
ลงวันที่ 4 สิงหาคม พุทธศักราช 2480)

อาทิตย์ทิพอาภา
พล.อ. พิชเยนทรโยธิน

ตราไว้ ณ วันที่ 22 กุมภาพันธ์ พุทธศักราช 2484
เป็นปีที่ 8 ในรัชกาลปัจจุบัน

โดยที่การช่วยเหลือราชการเขตภายในย่อมเป็นอุปกรณ์ในการรบและเป็นประโยชน์แก่ทางราชการทหารในการดำเนินการต่อต้านกับราชสัตรู สมควรให้มีเหรียญที่ระลึกพระราชทานแก่ผู้ช่วยเหลือในการนี้

จึ่งมีพระบรมราชโองการให้ตราพระราชกำหนดขึ้นไว้โดยอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 52 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ดั่งต่อไปนี้

มาตรา 1 พระราชกำหนดนี้ให้เรียกว่า "พระราชกำหนดเหรียญช่วยราชการเขตภายใน พุทธศักราช 2484"

มาตรา 2 ให้ใช้พระราชกำหนดนี้ตั้งแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา 3 ให้มีเหรียญเพื่อพระราชทานแก่ผู้ที่กระทำการช่วยราชการเขตภายในขึ้นอีกชนิดหนึ่งมีนามว่า "เหรียญช่วยราชการเขตภายใน" อักษรย่อ ช.ร.

มาตรา 4 เหรียญช่วยราชการเขตภายในนี้มีลักษณะเป็นเหรียญโลหะกลม รมดำ ด้านหน้าตรงกลางมีรูปพระมหามงกุฎอยู่เหนือจักร ซ้ายขวาเป็นรูปปีกนก มีสมอขัดในวงจักรด้านหลัง มีจารึกอักษรว่า "ช่วยราชการเขตภายใน" ตัวเหรียญห้อยกับแพรแถบสีแดง กว้าง 3.5 เซนติเมตร มีริ้วสีขาวตอนกลางของแถบ กว้าง 5 มิลลิเมตร ข้างบนมีเข็มโลหะรูปช่อชยพฤกษ์

(มาตรานี้มีแก้ไขเพิ่มเติมตามพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระราชกำหนดเหรียญช่วยราชการเขตภายใน พุทธศักราช 2484 พุทธศักราช 2485 และพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระราชกำหนดเหรียญช่วยราชการเขตภายใน พุทธศักราช 2484 (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2485 ฉะนั้นความในมาตรานี้คงอ่านดั่งนี้

มาตรา 4 เหรียญช่วยราชการเขตภายในนี้มีลักษณะเป็นเหรียญโลหะกลม ด้านหน้าตรงกลางมีรูปพระมหามงกุฎอยู่เหนือจักร ซ้ายขวาเป็นรูปปีกนก มีสมอขัดในวงจักรด้านหลังมีจารึกอักษรว่า "ช่วยราชการเขตภายใน" ตัวเหรียญห้อยกับแพรแถบสีแดง กว้าง 3.5 เซนติเมตร มีริ้วสีขาวตอนกลางของแถบกว้าง 5 มิลลิเมตร ข้างบนมีเข็มโลหะรูปช่อชยพฤกษ์ หรือกับแพรแถบ สี ขนาด และลักษณะอื่นตามที่จะได้กำหนดไว้โดยพระราชกฤษฎีกา สำหรับพระราชทานแก่ผู้ช่วยเหลือราชการเขตภายในเนื่องในการรบกับราชสัตรูเฉพาะคราว)

มาตรา 5 เหรียญช่วยราชการเขตภายในนี้จะพระราชทานแก่ผู้ได้รับมอบหน้าที่ให้ช่วยเหลือราชการทหารหรือตำรวจเกี่ยวกับการรบตามคำสั่งของทางราชการหรือองค์การ ซึ่งทางราชการรับรอง

มาตรา 6 เหรียญช่วยราชการเขตภายในนี้ พระราชทานให้เป็นกรรมสิทธิ์แก่ผู้รับ เมื่อผู้ได้รับพระราชทานวายชนม์ให้ทายาทโดยธรรมรักษาไว้เป็นที่ระลึก ถ้าผู้ที่ได้รับพระราชทานก็ดี ทายาทโดยธรรมก็ดี กระทำความผิดร้ายแรงหรือประพฤติตนไม่สมเกียรติอาจทรงเรียกคืนได้ ถ้าส่งคืนไม่ได้ด้วยประการใด ๆ ภายในกำหนด 1 เดือน ต้องใช้ราคาเหรียญนั้น

มาตรา 7 ให้นายกรัฐมนตรีรักษาการให้เป็นไปตามพระราชกำหนดนี้ และให้มีอำนาจออกกฎวางหลักเกณฑ์ในการที่จะได้รับพระราชทาน การประดับ และกรณีที่จะประดับเหรียญ

กฎนี้เมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

พิบูลสงคราม

นายกรัฐมนตรี

พระราชกำหนดฉบับนี้ประกาศราชกิจจานุเบกษา เล่ม 58 หน้า 335 วันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2484

พระราชบัญญัติเครื่องราชอิศริยาภรณ์ ตรารัตนวราภรณ์

พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาวชิราวุธ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระอนุสรคำนึงถึงความดีความชอบของข้าราชการผู้ที่ได้ทรงพระกรุณาใช้สอยในที่ใกล้ชิดสนิทสนม แลผู้นั้น ๆ ได้ตั้งใจอุตสาหรับราชการ ฉลองพระเดชพระคุณโดยความสวามิภักดิ์ แลซื่อสัตย์สุจริตต่อใต้ฝ่าลอองธุลีพระบาท เปนที่พอพระราชหฤทัยมาช้านานนั้น ว่าสมควรจะมีเครื่องหมายอันเปนที่เชิดชูเกียรติคุณ ความดีความชอบไว้ให้ปรากฏ จึงมีพระบรมราชโองการดำรัสสั่งให้สร้างเครื่องราชอิศริยาภรณ์ขึ้นอย่างหนึ่ง เรียกว่า ตรารัตนวราภรณ์ แล้วโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติไว้ดังนี้

มาตรา 1 พระราชบัญญัตินี้ให้มีนามว่า พระราชบัญญัติเครื่องราชอิศริยาภรณ์ รัตนวราภรณ์ ฤาเรียกอย่างสังเขปว่า ตรารัตนวราภรณ์ แลให้ใช้ได้ตั้งแต่วันที่ได้ลงในพระราชบัญญัตินี้เปนต้นไป

มาตรา 2 ดวงตรารัตนวราภรณ์นี้เรือนทองรูปไข่ ส่วนรีประมาณ 4 เซนติเมตร์ ส่วนขวางประมาณ 3 เซนติเมตร์ ขอบมีลายเปนกระหนกแข้งสิงห์ กลางพื้นลงยาสีขาบ มีอักษรพระบรมนามาภิธัยย่อ ว.ป.ร. ที่ห่วงเปนรูปพระมหาวชิราวุธประดับเพ็ชร์ทั้งตัวด้านหลังมีตลับแก้วสำหรับบรรจุเส้นพระเจ้า ร้อยด้วยแพรแถบสีเหลืองขอบดำริมเหลือง กว้าง 3 เซนติเมตร์ สำหรับคล้องคอ

มาตรา 3 ตรารัตนวราภรณ์นี้ จะพระราชทานได้ทั่วไปทุกชั้นบุคคลตามพระราชประสงค์ ไม่เกี่ยวด้วยยศฤๅบรรดาศักดิ์

มาตรา 4 แต่การที่จะพระราชทานนั้น จะได้

ทรงพระราชดำริห์วินิจฉัยพระราชทานแต่เฉพาะผู้ที่ได้รับราชการ แลประพฤติตนเปนที่ต้องพระราชอัทธยาไศรย เพราะฉนั้นห้ามมิให้ผู้หนึ่งผู้ใดกราบบังคมทูลขอพระราชทานเพื่อตนเอง ฤๅกราบบังคมทูลแนะนำเพื่อพระราชทานแก่ผู้อื่นเปนอันขาด

มาตรา 5 เมื่อพระราชทานเครื่องราชอิศริยาภรณ์ดวงนี้แก่ผู้ใดผู้หนึ่ง จะได้พระราชทานประกาศนียบัตร์กำกับด้วยเปนสำคัญ

มาตรา 6 ผู้ที่ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิศริยาภรณ์ดวงนี้ จะประดับกับเครื่องยศได้ทุกชั้น แลจะประดับเมื่อเวลาแต่งกายตามปรกติด้วยดวงตราจำลองก็ได้

มาตรา 7 เมื่อเวลาประดับกับเครื่องยศนั้นให้สวมคอ ฤๅถ้าจะไม่ใช้ร้อยด้วยแพรแถบ จะทำห่วงคล้องกับดุมคอเสื้อก็ได้

มาตรา 8 ทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้ผู้ที่ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิศริยาภรณ์นี้ ทำดวงตราจำลองด้วยเรือนเงินสลักเพ็ชร์ สร่ง ขึ้นใช้ประดับในเวลาแต่งกายตามปรกติได้ แต่ห้ามไม่ให้ใช้ร้อยด้วยแพรแถบคล้องคอ ให้ใช้ห่วงคล้องดุมคอเสื้อแทน หรือจะใช้สายสร้อยร้อยดวงตราจำลองคล้องคอก็ได้

มาตรา 9 ผู้ที่ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิศริยาภรณ์ รัตนวราภรณ์นี้ จะได้เปนสมาชิกของเครื่องราชอิศริยาภรณ์นี้อยู่ตลอดเวลาอันเปนที่พอพระราชหฤทัย ถ้าทรงพระราชดำริห์เห็นว่าสมาชิกผู้หนึ่งผู้ใดประพฤติตนไม่สมควรจะรักษาเกียรติยศของเครื่องราชอิศริยาภรณ์นี้ได้ จะโปรดเกล้าฯ ให้ถอดออกจากสมาชิกเมื่อใด ๆ ก็ได้

มาตรา 10 ถ้าสมาชิกผู้หนึ่งผู้ใดรักษาเกียรติยศเกียรติคุณความดีความชอบไว้ได้ตลอดเวลา แลถ้าสมาชิกผู้นั้นสิ้นชีพแล้ว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานดวงตรานั้นแก่ผู้รับทรัพย์มรฎกรักษาไว้เปนเครื่องสักการะบูชาต่อไปไม่ต้องส่งคืน แต่ผู้ที่ได้รับทรัพย์มรฎกนั้นจะประดับตรานี้ไม่ได้ นอกจากจะได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตหรือได้รับพระราชทานตราชนิดนี้เปนบำเหน็จความชอบในส่วนตนเอง

มาตรา 11 เมื่อโปรดเกล้า ฯ พระราชทานเครื่องราชอิศริยาภรณ์นี้แก่ผู้ใดผู้หนึ่งแล้ว ให้เจ้าพนักงานจดทะเบียนสมาชิกไว้ให้มั่นคง

มาตรา 12 ถ้าโปรดเกล้า ฯ ให้ถอดผู้ใดออกจากสมาชิกของเครื่องราชอิศริยาภรณ์นี้แล้ว ให้เจ้าพนักงานจดหมายเหตุถอนทะเบียนสมาชิกผู้นั้นเสีย แล้วให้เปนธุระเรียกดวงตราคืนเสียด้วย

มาตรา 13 ให้กรมราชเลขานุการเปนเจ้าน่าที่รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

พระราชบัญญัติตราไว้ ณ วันที่ 1 สิงหาคม รัตนโกสินทรศก 130 เปนวันที่ 264 ในรัชกาลปัตยุบันนี้

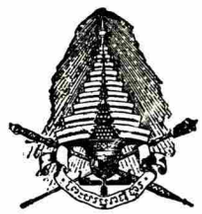

ประกาศเพิ่มเติมข้อความ ในพระราชบัญญัติ เครื่องราชอิศริยาภรณ์ ตรารัตนวราภรณ์

มีพระบรมราชโองการในพระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราวุธ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ดำรัสเหนือเกล้า ฯ ให้ประกาศให้ทราบทั่วกันว่า

ตามซึ่งได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติเครื่องราชอิศริยาภรณ์ รัตนวราภรณ์ขึ้นไว้เมื่อวันที่ 1 สิงหาคม พุทธศักราช 2454 สำหรับพระราชทานพระบรมวงศานุวงศ์ข้าราชการฝ่ายน่านั้น

บัดนี้ทรงพระอนุสรคำนึงถึงพระบรมวงศานุวงศ์ ข้าราชการฝ่ายในที่ได้มีความจงรักภักดีและทรงพระกรุณาใช้สอยในน่าที่ใกล้ชิดสนิทสนม สมควรจะได้รับพระราชทานพระมหากรุณายกย่องเป็นสมาชิกแห่งเครื่องราชอิศริยาภรณ์นี้ได้เช่นเดียวกัน จึ่งทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างเครื่องราชอิศริยาภรณ์ รัตนวราภรณ์ฝ่ายใน ขึ้นอีกพแนกหนึ่ง

มีลักษณะและลวดลายดังนี้ ดวงตรามีเรือนทองกลมขนาด 3 เซนติเมตร์ ขอบประดับเพ็ชร์ พื้นกลางลงยาสีขาบ มีอักษรพระบรมนามาภิธัยย่อ ร.ร. ๖ ประดับเพ็ชร์ มีห่วงเปนรูปพระมหาพิชัยมงกุฎขนาด 2 เซนติเมตร์ ประดับเพ็ชร์ ข้างขอบเปนรูปนาคสลับกับเพ็ชราวุธ 4 มุม ด้านหลังมีตลับแก้วสำหรับบรรจุเส้นพระเจ้า เหนือพระมหาพิชัยมงกุฎมีอุณาโลมประดับเพ็ชร์และห่วงห้อยดวงตรา กับมีสังวาลย์อักษรพระบรมนามาภิธัยย่อ รามา. ร.๖ ทองลงยา ขั้นสลับกับพระมหาพิชัยมงกุฎ

จึ่งทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้รวมประกาศกระแสพระบรมราชโองการฉบับนี้เข้าเปนส่วน 1 แห่งพระราชบัญญัติเครื่องราชอิศริยาภรณ์ รัตนวราภรณ์ ลงวันที่ 1 สิงหาคม พุทธศักราช 2454 และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้กรมราชเลขาธิการเปนเจ้าน่าที่รักษาการให้เปนไปตามประกาศนี้ทุกประการ

ประกาศมา ณ วันที่ 10 พฤศจิกายน พุทธศักราช 2465

พระราชบัญญัติ เหรียญพิทักษ์รัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2476

ประชาธิปก ป.ร.

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปก พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระบรมราชโองการดำรัสเหนือเกล้าฯ สั่งว่า

โดยที่สภาผู้แทนราษฎรถวายคำปรึกษาว่า ในการปราบกบฏซึ่งได้เกิดขึ้นในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2476 นี้ ผู้ปฏิบัติราชการทั้งทางทหารและพลเรือนต่างต้องออกกำลังแรงและปัญญาอย่างอุกฤษฎ์ พร้อมอยู่เสมอที่จะสละชีพเพื่อพิทักษ์รักษารัฐธรรมนูญ และบำรุงความรุ่งเรืองแห่งชาติบ้านเมืองสมควรจะมีเหรียญสำหรับบำเหน็จความชอบ

จึ่งทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้โดยคำแนะนำและยินยอมของสภาผู้แทนราษฎร ดังต่อไปนี้

มาตรา 1 พระราชบัญญัตินี้ให้เรียกว่า "พระราชบัญญัติเหรียญพิทักษ์รัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2476"

มาตรา 2 ให้ใช้พระราชบัญญัตินี้ตั้งแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา 3 เหรียญพิทักษ์รัฐธรรมนูญ มีลักษณะเป็นเหรียญทองแดงรมดำรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสด้านละ 23 มิลลิเมตร ย่อกลางทั้งสี่ด้าน พื้นหน้าเหรียญมีภาพสมุดรัฐธรรมนูญวางบนพานแว่นฟ้าสองชั้น อยู่ภายในวงพวงมาลัยชัยพฤกษ์แฝ่รัศมีกระจาย

ทั่วมณฑล พื้นหลังมีรูปพระสยามเทวาธิราช ทรงพระขรรค์ในท่าประหารปรปักษ์ ยืนลอยอยู่เหนือตัวอักษรตามขอบล่างว่า "ปราบกบฏ พ.ศ. ๒๔๗๖" ตัวเหรียญห้อยทางมุมภายใต้ห่วงอันมีอักษรว่า "พิทักษ์รัฐธรรมนูญ" ร้อยด้วยแพรแถบลายไตรรงค์ธงชาติกว้าง 28 มิลลิเมตร ข้างบนเป็นเข็มโลหะอย่างเดียวกันจารึกอักษรว่า "สละชีพเพื่อชาติ" ให้ใช้อักษรย่อว่า พ.ร.ธ.

มาตรา 4 ผู้ที่สมควรจะได้รับพระราชทานเหรียญนี้ คือ ผู้ที่ช่วยเหลือราชการในการปราบกบฏ ซึ่งคณะรัฐมนตรีได้ลงมติเห็นสมควรได้รับพระราชทาน

มาตรา 5 ให้กรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรีมีหน้าที่จัดทำเหรียญนี้ และรักษาการให้ดำเนินไปตามพระราชบัญญัตินี้

ประกาศมา ณ วันที่ 9 ธันวาคม พุทธศักราช 2476 เป็นปีที่ 9 ในรัชกาลปัจจุบัน

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

นายพันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา

นายกรัฐมนตรี

พระราชบัญญัติฉบับนี้ประกาศราชกิจจานุเบกษา เล่ม 50 หน้า 806 วันที่ 9 ธันวาคม 2476

เหรียญพิทักษ์รัฐธรรมนูญนี้ ตามระเบียบลงวันที่ 1 พฤศจิกายน พุทธศักราช 2477 วางระเบียบไว้ดังนี้

1. การประดับเหรียญพิทักษ์รัฐธรรมนูญนี้ ควรประดับที่หน้าอกเสื้อเบื้องซ้าย

2. ผู้ที่เป็นทหาร ตำรวจ หรือลูกเสือ ประดับเหรียญนี้ได้ทุกโอกาสตามแต่จะเห็นสมควรในเมื่อสวมเครื่องแบบ

3. สำหรับ (1) ผู้ที่ไม่สวมเครื่องแบบทหาร ตำรวจหรือลูกเสือ (2) พลเรือนทั่วไปประดับเหรียญนี้ได้ในโอกาสต่อไปนี้

(ก) ในงานพระราชพิธีและงานต่าง ๆ ซึ่งรัฐบาลเป็นเจ้าหน้าที่จัดการ

(ข) ในงานต่าง ๆ ที่เป็นงานพิธีหรืองานเพื่อเกียรติยศแก่หมู่เหล่าหรือบุคคลใดที่สมควร

การแต่งกายให้แต่งอย่างสุภาพตามธรรมเนียมและกาลนิยม

พระราชบัญญัติ เข็มผู้แทนตำบล พุทธศักราช 2477

นริศรานุวัดติวงศ์

ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์

(ตามพระราชกฤษฎีกาลงวันที่ 11 มกราคม พ.ศ. 2476)

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปกพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระบรมราชโองการดำรัสเหนือเกล้าฯ สั่งว่า

โดยที่สภาผู้แทนราษฎรถวายคำปรึกษาว่าสมควรให้ผู้แทนตำบลได้รับพระราชทานเข็มเครื่องหมายเป็นเกียรติยศ

จึ่งทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้โดยคำแนะนำและยินยอมของสภาผู้แทนราษฎร ดั่งต่อไปนี้

มาตรา 1 พระราชบัญญัตินี้ให้เรียกว่า "พระราชบัญญัติเข็มผู้แทนตำบล พุทธศักราช 2477"

มาตรา 2 ให้ใช้พระราชบัญญัตินี้ตั้งแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา 3 เข็มผู้แทนตำบลมีลักษณะ ดั่งนี้ คือ รูปรัฐธรรมนูญ ข้างบนมีรัศมีลงยาสีแดง ข้างซ้ายมีอักษรว่า "ผู้แทนตำบล" ข้างขวามีตัวอักษร พ.ศ. และเลขปีที่ได้รับเลือกตั้งบนพื้นลงยาสีน้ำเงินอยู่ในบัวกนก ซึ่งแกะหรือสลักโปร่งทำด้วยเนื้อเงินบริสุทธิ์ วัดจากยอดบัวกนกตรงลงมาสุดข้างล่างได้ 4.5 เซนติเมตร ขนาดกว้างตรงกลางบัวกนก 3 เซนติเมตร สำหรับใช้ประดับที่อกเสื้อชั้นนอกเบื้องซ้าย

มาตรา 4 ผู้แทนตำบลสมควรที่จะได้รับพระราชทานและประดับเข็มตามที่กล่าวในมาตรา 3 นั้นตลอดชีพ

มาตรา 5 ผู้ใดไม่มีสิทธิประดับเข็มตามพระราชบัญญัตินี้ บังอาจประดับโดยประสงค์จะให้เป็นที่เชื่อถือว่าเป็นผู้แทนตำบล ท่านว่ามีความผิด ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปีหรือปรับไม่เกินห้าร้อยบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 6 ให้กรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรีมีหน้าที่จัดทำเข็มนี้และมีหน้าที่รักษาการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้

ประกาศมา ณ วันที่ 7 กันยายน พุทธศักราช 2477 เป็นปีที่ 10 ในรัชกาลปัจจุบัน

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

นายพันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา

นายกรัฐมนตรี

พระราชบัญญัติฉบับนี้ประกาศราชกิจจานุเบกษา เล่ม 51 หน้า 497 วันที่ 12 กันยายน 2477

พระราชบัญญัติ เหรียญรัตนาภรณ์ รัชกาลที่ 8 พุทธศักราช 2480

ในพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
อานันทมหิดล

คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์
(ตามประกาศประธานสภาผู้แทนราษฎร
ลงวันที่ 4 สิงหาคม พุทธศักราช 2480)

อาทิตย์ทิพอาภา
เจ้าพระยายมราช
พล.อ.เจ้าพระยาพิชเยนทรโยธิน

ตราไว้ ณ วันที่ 14 สิงหาคม พุทธศักราช 2480
เป็นปีที่ 4 ในรัชกาลปัจจุบัน

โดยที่สภาผู้แทนราษฎรลงมติว่า สมควรจะสร้างเหรียญรัตนาภรณ์รัชกาลปัจจุบันขึ้นไว้พระราชทานเป็นส่วนพระองค์พระมหากษัตริย์

จึงมีพระบรมราชโองการให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้ โดยคำแนะนำและยินยอมของสภาผู้แทนราษฎร ดังต่อไปนี้

มาตรา 1 พระราชบัญญัตินี้ให้เรียกว่า "พระราชบัญญัติเหรียญรัตนาภรณ์รัชกาลที่ 8 พุทธศักราช 2480"

มาตรา 2 ให้ใช้พระราชบัญญัตินี้ตั้งแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา 3 ลักษณะแห่งเหรียญรัตนาภรณ์ตามพระราชบัญญัตินี้ให้มีอักษรพระบรมนามาภิไธย อ.ป.ร. อยู่ในขอบวงกลมซึ่งมีรัศมีมีหูสำหรับร้อย

แพรแถบข้างบน ทำด้วยทองคำ เงิน และเงินขัดเงา ยักเยื้องไว้อย่างต่างกัน มีลำดับเป็น 5 ชั้นดังนี้

ชั้นที่ 1 เรือนเงินประดับเพ็ชร์ทั้งดวง หูทองคำ

ชั้นที่ 2 อักษรพระบรมนามาภิไธยทองคำลงยาแดง ขอบเรือนเงินประดับเพ็ชร์ หูทองคำ

ชั้นที่ 3 อักษรพระบรมนามาภิไธยทองคำลงยาแดง ขอบเพ็ชร์สร่งเงิน หูทองคำ

ชั้นที่ 4 อักษรพระบรมนามาภิไธยทองคำขอบเพ็ชร์สร่งเงิน หูเงินกาไหล่ทอง

ชั้นที่ 5 อักษรพระบรมนามาภิไธยเงิน ขอบเพ็ชร์สร่งเงิน หูเงินกาไหล่ทอง

ให้มีแพรแถบพื้นสีเหลือง มีริ้วแดง 2 ข้าง กว้าง 23 มิลลิเมตร สอดร้อยหูเหมือนกันทั้ง 5 ชั้น

สำหรับพระราชทานสตรีผูกเป็นรูปแมลงปอ

สำหรับพระราชทานบุรุษไม่ผูก ใช้กลัดอกเสื้อ

มาตรา 4 เหรียญนี้พระมหากษัตริย์จะพระราชทานแก่ผู้ใด แล้วแต่จะทรงพระราชดำริเห็นสมควรโดยพระมหากรุณา มีประกาศนียบัตรลงลายพระราชหัตถเลขาประทับพระราชลัญฉกรเป็นสำคัญกำกับไว้ด้วย ผู้ซึ่งได้รับพระราชทานเหรียญชั้นใดจะเขียนหมายย่อไว้ท้ายชื่อก็ให้เขียนหมายเหรียญชั้นนั้น ดังนี้

ชั้นที่ 1 หมาย อ.ป.ร. 1
ชั้นที่ 2 หมาย อ.ป.ร. 2
ชั้นที่ 3 หมาย อ.ป.ร. 3
ชั้นที่ 4 หมาย อ.ป.ร. 4
ชั้นที่ 5 หมาย อ.ป.ร. 5

มาตรา 5 เหรียญนี้พระราชทานเป็นของส่วนพระองค์ จะต้องส่งคืนแต่ดวงเดิมเมื่อได้รับพระราชทานดวงใหม่เลื่อนเป็นชั้นสูงขึ้นไป ดวงที่ได้รับพระราชทานประจำตัวนั้น ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานเป็นสิทธิ์ แม้ผู้ซึ่งได้รับพระราชทานล่วงลับไปแล้ว ก็ให้ตกทอดเป็นมฤดกแก่ทายาทเพื่อจะได้เก็บไว้เป็นที่ระลึกในวงศ์ตระกูลสืบไป หากว่าทายาทมีปรารถนาจะเชิดชูเกียรติคุณจะเอาแต่ดวงเหรียญร้อยสร้อยสวมคอก็พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้สวมได้ แต่จะร้อยแพรแถบเอาไปใช้ประดับไม่ได้

มาตรา 6 ให้นายกรัฐมนตรีมีหน้าที่รักษาการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

พ.อ.พหลพลพยุหเสนา

นายกรัฐมนตรี

พระราชบัญญัติฉบับนี้ประกาศราชกิจจานุเบกษา เล่ม 54 หน้า 942 วันที่ 23 สิงหาคม 2480

พระราชบัญญัติ
อนุมัติพระราชกำหนดเหรียญกล้าหาญ
พุทธศักราช 2484

ในพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
อานันทมหิดล

คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์
(ตามประกาศประธานสภาผู้แทนราษฎร
ลงวันที่ 4 สิงหาคม พุทธศักราช 2480)

อาทิตย์ทิพอาภา
พล.อ. พิชเยนทรโยธิน

ตราไว้ ณ วันที่ 1 กรกฎาคม พุทธศักราช 2484
เป็นปีที่ 8 ในรัชกาลปัจจุบัน

โดยที่สภาผู้แทนราษฎรลงมติเห็นสมควรอนุมัติพระราชกำหนดเหรียญกล้าหาญ พุทธศักราช 2484

จึ่งมีพระบรมราชโองการให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้โดยคำแนะนำและยินยอมของสภาผู้แทนราษฎร ดั่งต่อไปนี้

มาตรา 1 พระราชบัญญัตินี้ให้เรียกว่า "พระราชบัญญัติอนุมัติพระราชกำหนดเหรียญกล้าหาญ พุทธศักราช 2484"

มาตรา 2 ให้ใช้พระราชบัญญัตินี้ตั้งแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา 3 สภาผู้แทนราษฎรได้พิจารณาลงมติอนุมัติพระราชกำหนดเหรียญกล้าหาญ พุทธศักราช 2484 ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 52 เมื่อวันที่ 19 มิถุนายน พุทธศักราช 2484

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

พิบูลสงคราม

นายกรัฐมนตรี

พระราชบัญญัติฉบับนี้ประกาศราชกิจจานุเบกษา เล่ม 58 หน้า 900 วันที่ 8 กรกฎาคม 2484

พระราชบัญญัติ
อนุมัติพระราชกำหนดเหรียญชัยสมรภูมิ
พุทธศักราช 2484

ในพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
อานันทมหิดล

คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์
(ตามประกาศประธานสภาผู้แทนราษฎร
ลงวันที่ 4 สิงหาคม พุทธศักราช 2480)

อาทิตย์ทิพอาภา
พล.อ. พิชเยนทรโยธิน

ตราไว้ ณ วันที่ 1 กรกฎาคม พุทธศักราช 2484
เป็นปีที่ 8 ในรัชกาลปัจจุบัน

โดยที่สภาผู้แทนราษฎรลงมติเห็นสมควรอนุมัติพระราชกำหนดเหรียญชัยสมรภูมิ พุทธศักราช 2484

จึ่งมีพระบรมราชโองการให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้โดยคำแนะนำและยินยอมของสภาผู้แทนราษฎร ดั่งต่อไปนี้

มาตรา 1 พระราชบัญญัตินี้ให้เรียกว่า "พระราชบัญญัติอนุมัติพระราชกำหนดเหรียญชัยสมร-ภูมิ พุทธศักราช 2484"

มาตรา 2 ให้ใช้พระราชบัญญัตินี้ตั้งแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา 3 สภาผู้แทนราษฎรได้พิจารณาลงมติอนุมัติพระราชกำหนดเหรียญชัยสมรภูมิ พุทธศักราช 2484 ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 52 เมื่อวันที่ 19 มิถุนายน พุทธศักราช 2484

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

พิบูลสงคราม
นายกรัฐมนตรี

พระราชบัญญัติฉบับนี้ประกาศราชกิจจานุเบกษา เล่ม 58 หน้า 902 วันที่ 8 กรกฎาคม 2484

พระราชบัญญัติ
อนุมัติพระราชกำหนด
เหรียญช่วยราชการเขตภายใน
พุทธศักราช 2484

ในพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
อานันทมหิดล

คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์
(ตามประกาศประธานสภาผู้แทนราษฎร
ลงวันที่ 4 สิงหาคม พุทธศักราช 2480)

อาทิตย์ทิพอาภา
พล.อ. พิชเยนทรโยธิน

ตราไว้ ณ วันที่ 1 กรกฎาคม พุทธศักราช 2484
เป็นปีที่ 8 ในรัชกาลปัจจุบัน

โดยที่สภาผู้แทนราษฎรลงมติเห็นสมควรอนุมัติพระราชกำหนดเหรียญช่วยราชการเขตภายใน พุทธศักราช 2484

จึ่งมีพระบรมราชโองการให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้ โดยคำแนะนำและยินยอมของสภาผู้แทนราษฎร ดังต่อไปนี้

มาตรา 1 พระราชบัญญัตินี้ให้เรียกว่า "พระราชบัญญัติอนุมัติพระราชกำหนดเหรียญช่วยราชการเขตภายใน พุทธศักราช 2484"

มาตรา 2 ให้ใช้พระราชบัญญัตินี้ตั้งแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา 3 สภาผู้แทนราษฎรได้พิจารณาลงมติอนุมัติพระราชกำหนดเหรียญช่วยราชการเขตภายใน พุทธศักราช 2484 ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 52 เมื่อวันที่ 19 มิถุนายน พุทธศักราช 2484

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

พิบูลสงคราม

นายกรัฐมนตรี

พระราชบัญญัติฉบับนี้ประกาศราชกิจจานุเบกษา เล่ม 58 หน้า 904 วันที่ 8 กรกฎาคม 2484

พระราชบัญญัติ
เครื่องขัตติยราชอิสริยาภรณ์
อันมีเกียรติคุณรุ่งเรืองยิ่งมหาจักรี
บรมราชวงศ์
พุทธศักราช 2484

ในพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
อานันทมหิดล

คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์
(ตามประกาศประธานสภาผู้แทนราษฎร
ลงวันที่ 4 สิงหาคม พุทธศักราช 2480)

อาทิตย์ทิพอาภา
พล.อ. พิชเยนทรโยธิน

ตราไว้ ณ วันที่ 24 ตุลาคม พุทธศักราช 2484
เป็นปีที่ 8 ในรัชกาลปัจจุบัน

โดยที่สภาผู้แทนราษฎรลงมติว่า สมควรแก้ไขกฎหมายว่าด้วยเครื่องขัตติยราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติคุณรุ่งเรืองยิ่งมหาจักรีบรมราชวงศ์

จึงมีพระบรมราชโองการให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้โดยคำแนะนำและยินยอมของสภาผู้แทนราษฎร ดังต่อไปนี้

มาตรา 1 พระราชบัญญัตินี้ให้เรียกว่า "พระราชบัญญัติเครื่องขัตติยราชอิสริยาภรณ์ อันมีเกียรติคุณรุ่งเรืองยิ่งมหาจักรีบรมราชวงศ์ พุทธศักราช 2484"

มาตรา 2 ให้ใช้พระราชบัญญัตินี้ตั้งแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา 3 ให้ยกเลิกพระราชบัญญัติสำหรับเครื่องขัตติยราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติคุณรุ่งเรืองยิ่งมหาจักรีบรมราชวงศ์รัตนโกสินทรศก 112 และบรรดากฎหมาย กฎ และข้อบังคับอื่นๆ ในส่วนที่มีบัญญัติไว้แล้วในพระราชบัญญัตินี้ หรือซึ่งขัดแย้งกับบทแห่งพระราชบัญญัตินี้

มาตรา 4 พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประธานของเครื่องขัตติยราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติคุณรุ่งเรืองยิ่งมหาจักรีบรมราชวงศ์และทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจที่จะพระราชทาน และเรียกคืนเครื่องขัตติยราชอิสริยาภรณ์นี้

มาตรา5เครื่องขัตติยราชอิสริยาภรณ์นี้มีจำนวน 25 สำหรับพระมหากษัตริย์1 สมเด็จพระบรมราชินี1 อีก 23 สำหรับพระราชทาน พระบรมวงศานุวงศ์ซึ่งสืบเนื่องตามพระราชวงศ์โดยตรงในพระบาท **สมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกย์และผู้ซึ่งพระบรมวงศานุวงศ์ดังกล่าวแล้วได้ทรงเสกสมรสด้วย**

มาตรา 6 เจ้านายหรือประมุขของต่างประเทศอาจได้รับพระราชทานเครื่องขัตติยราชอิสริยาภรณ์นี้เป็นจำนวนต่างหากจากที่กำหนดไว้ในมาตรา 5

มาตรา 7 เครื่องขัตติยราชอิสริยาภรณ์นี้มีลักษณะดั่งต่อไปนี้คือ

สำหรับพระมหากษัตริย์และสมเด็จพระบรมราชินี

สำหรับพระมหากษัตริย์มีลักษณะอย่างสำหรับพระราชทานฝ่ายหน้า แต่มหาจักรี สายสร้อย และดาราจักรีนั้น ประดับเพ็ชร์ทั้งสิ้น

ส่วนสำหรับสมเด็จพระบรมราชินีมีลักษณะอย่างสำหรับพระราชทานฝ่ายใน แต่ประดับเพ็ชร์ทั้งสิ้น

สำหรับพระราชทานฝ่ายหน้า

1. มหาจักรี ด้านหน้าเป็นรูปจักร 8 กลีบ

ลงยาสีขาวมีรูปตรีศูลเงินระหว่างกลีบจักร กลางวงจักรเป็นรูปปทุมอุณณาโลมประดับเพ็ชร์ พื้นลงยาสีฟ้า ขอบลงยาสีแดง มีอักษรทองเป็นคาถาภาษิตว่า "ติรตเน สกรัฏ์เฐจ สัม์พโสจมมายนำ สกราโชชุจิต์ตัญ์จสกรัฏ์ฐาภิวัฑ์ฒน" รอบขอบเป็นมาลัยชยพฤกษ์ใบลงยาสีเขียว ดอกลงยาสีชมพู ใต้พวงมาลัยเป็นแพรแถบลงยาสีชมพู มีอักษรย่อเป็นภาษิตของเครื่องขัตติยราชอิสริยาภรณ์นี้ ร.จ.บ.ต.ว.ห.จ. เบื้องบนมีอักษรพระปรมาภิไธยย่อ ป.ร.ร.๕ ไขว้ และมีพระมหามงกุฎทองรัศมีเงิน ด้านหลังเป็นรูปครุฑปราสาท มหามงกุฎและจุลมงกุฎทำด้วยทองพื้นลงยาสีเขียวขอบรอบลงยาสีแดง และมีอักษรทองว่า "ปีมะเมีย จัตวาศก ศักราช ๑๒๔๔" ห้อยกับสายสร้อยเป็นรูปปทุมอุณณาโลมลงยา กลางอุณณาโลมประดับเพ็ชร์สลับกันไปกับจักรีแฝดลงยามีสร้อยทองยึดตลอดยาว 55 เซนติเมตร สำหรับสวมคอ

2. จุลจักรี เป็นรูปจักรและตรีศูลขัดกัน เบื้องบนเป็นเครื่องอัษฎาวุธ และเครื่องพิชัยสงคราม ไขว้กันทำด้วยทองและมีคาถาภาษิตในวงจักรอย่างเดียวกับมหาจักรี ห้อยกับแพรแถบสีเหลืองกว้าง 10 เซนติเมตร สะพายบ่าซ้ายเฉียงลงทางขวา และ

3. ดาราจักรี เป็นรูปจักร 10 กลีบ ลงยาสีขาว มีรูปตรีศูลเงินและรัศมีเปลวเงินสลับกันไปรอบกลีบจักร กลางดาราเป็นรูปปทุมอุณณาโลมประดับเพ็ชร์ ขอบลงยาและมีคาถาภาษิตอย่างเดียวกับมหาจักรี เว้นแต่ไม่มีพวงมาลัย ประดับที่อกเสื้อเบื้องซ้าย

สำหรับพระราชทานฝ่ายใน

1. มหาจักรี มีลักษณะอย่างสำหรับพระราชทานฝ่ายหน้าแต่ย่อมกว่า ประดับเพ็ชร์ทั้งดวงห้อยสายสร้อยลงยาประดับเพ็ชร์สวมคอหรือห้อยกับแพรแถบสีเหลืองกว้าง 3 เซนติเมตรผูกเป็นรูปแมลงปอ ประดับเสื้อที่หน้าบ่าซ้าย

2. จุลจักรี มีลักษณะอย่างสำหรับพระราชทานฝ่ายหน้าแต่ย่อมกว่า ห้อยกับแพรแถบกว้าง 7.5 เซนติเมตร สะพายบ่าซ้ายเฉียงลงทางขวา และ

3. ดาราจักรี มีลักษณะอย่างสำหรับพระราชทานฝ่ายหน้าแต่ย่อมกว่า ประดับที่อกเสื้อเบื้องซ้าย

เครื่องขัตติยราชอิสริยาภรณ์นี้มีอักษรย่อว่า ม.จ.ก.

มาตรา 8 ผู้ซึ่งได้รับพระราชทานเครื่องขัตติยราชอิสริยาภรณ์นี้ ให้มีประกาศนียบัตรทรงลงพระปรมาภิไธยและประทับพระราชลัญจกร

มาตรา 9 เมื่อผู้ซึ่งได้รับพระราชทานเครื่องขัตติยราชอิสริยาภรณ์นี้วายชนม์ผู้รับมฤดกจะต้องส่งเครื่องขัตติยราชอิสริยาภรณ์นี้คืนภายในกำหนดสามสิบวัน ถ้าส่งคืนไม่ได้ด้วยประการใด ๆ กองมฤดกจะต้องรับผิดชอบ

มาตรา 10 ในกรณีที่ทรงเรียกเครื่องขัตติยราชอิสริยาภรณ์นี้คืนตามความในมาตรา 4 ถ้าผู้รับพระราชทานส่งคืนไม่ได้ด้วยประการใด ๆ ผู้รับพระราชทานจะต้องใช้ราคาเครื่องขัตติยราชอิสริยาภรณ์นั้น

มาตรา 11 บรรดาผู้ซึ่งได้รับพระราชทานเครื่องขัตติยราชอิสริยาภรณ์นี้อยู่แล้วในวันใช้พระราชบัญญัตินี้ มีสิทธิและหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ทุกประการ

มาตรา 12 ให้นายกรัฐมนตรีรักษาการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

พิบูลสงคราม

นายกรัฐมนตรี

พระราชบัญญัติฉบับนี้ประกาศราชกิจจานุเบกษา เล่ม 58 หน้า 1541 วันที่ 12 พฤศจิกายน 2484

พระราชบัญญัติ
เครื่องราชอิสริยาภรณ์
อันเป็นโบราณมงคล
นพรัตนราชวราภรณ์
พุทธศักราช 2484

ในพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
อานันทมหิดล

คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์
(ตามประกาศประธานสภาผู้แทนราษฎร
ลงวันที่ 4 สิงหาคม พุทธศักราช 2480)

อาทิตย์ทิพอาภา

พล.อ. พิชเยนทรโยธิน

ตราไว้ ณ วันที่ 24 ตุลาคม พุทธศักราช 2484
เป็นปีที่ 8 ในรัชกาลปัจจุบัน

โดยที่สภาผู้แทนราษฎรลงมติว่า สมควรแก้ไขกฎหมายว่าด้วยเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นโบราณมงคลนพรัตนราชวราภรณ์

จึ่งมีพระบรมราชโองการให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้โดยคำแนะนำและยินยอมของสภาผู้แทนราษฎร ดั่งต่อไปนี้

มาตรา 1 พระราชบัญญัตินี้ให้เรียกว่า "พระราชบัญญัติเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นโบราณมงคลนพรัตนราชวราภรณ์ พุทธศักราช 2484"

มาตรา 2 ให้ใช้พระราชบัญญัตินี้ตั้งแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา 3 ให้ยกเลิกพระราชบัญญัติสำหรับเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นโบราณมงคลนพรัตนราชวราภรณ์ รัตนโกสินทรศก 112 และบรรดากฎหมาย กฎ และข้อบังคับอื่น ๆ ในส่วนที่มีบัญญัติไว้แล้วในพระราชบัญญัตินี้ หรือซึ่งขัดแย้งกับบทแห่งพระราชบัญญัตินี้

มาตรา 4 พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประธานของเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นโบราณมงคลนพรัตนราชวราภรณ์และทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจที่จะพระราชทานและเรียกคืนเครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้

มาตรา 5 เครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้มีจำนวน 27 สำหรับพระมหากษัตริย์ 1 อีก 26 สำหรับพระราชทานพระบรมวงศ์ผู้ใหญ่และข้าราชการชั้นผู้ใหญ่

ผู้ซึ่งจะได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้ จะต้องเป็นพุทธมามกะ

มาตรา 6 เครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้ มีลักษณะดั่งต่อไปนี้คือ

สำหรับพระมหากษัตริย์

มีลักษณะอย่างสำหรับพระราชทานฝ่ายหน้า แต่มีพระสังวาลย์นพรัตนเป็นพระสังวาลย์แฝด มีดอกประจำยามประดับเพ็ชร์ 1 ทับทิม 1 มรกต 1 บุศราคำ 1 โกเมน 1 นิล 1 มุกดา 1 เพทาย 1 ไพฑูรย์ 1 คั่นสลับกันไปอย่างละดอก ทรงเหนือพระอังษาขวาเฉียงลงทางซ้าย

สำหรับพระราชทานฝ่ายหน้า

1. มหานพรัตน ด้านหน้าเป็นดอกประจำยาม 8 ดอก ประดับทับทิม 1 มรกต 1 บุศราคำ 1 โกเมน 1 นิล 1 มุกดา 1 เพทาย 1 ไพฑูรย์ 1 ใจกลางเป็นเพ็ชร์รวมพลอย 9 อย่าง ด้านหลังลงยาสีแดง สีเขียว สีน้ำเงิน และอุณณาโลมอยู่กลาง มีจุลมงกุฎประดับเพ็ชร์อยู่เบื้องบน ห้อยกับแพรแถบกว้าง 10 เซนติเมตร สีเหลือง ขอบเขียว มีริ้วแดงและน้ำเงินคั่นในระหว่างสีเหลืองและขอบเขียวนั้น สะพายบ่าขวาเฉียงลงทางซ้าย

2. ดารานพรัตน เป็นรูปดารา 8 แฉก ทำด้วยเงินจำหลักเป็นเพ็ชร์สร่ง กลางเป็นดอกประจำยามฝังพลอย 8 อย่างใจกลางเป็นเพ็ชร์เหมือน

มหานพรัตน ประดับที่อกเสื้อเบื้องซ้ายและ

3. แหวนนวรัตน ทำด้วยทองคำเนื้อสูง

สำหรับพระราชทานฝ่ายใน

1. มหานพรัตน มีลักษณะอย่างสำหรับพระราชทานฝ่ายหน้า ห้อยกับแพรแถบกว้าง 7.5 เซนติเมตร สะพายบ่าขวาเฉียงลงทางซ้าย หรือห้อยกับแพรแถบสีเดียวกัน กว้าง 3 เซนติเมตร ผูกเป็นรูปแมลงปอ ประดับเสื้อที่หน้าบ่าซ้าย

2. ดารานพรัตน มีลักษณะอย่างสำหรับพระราชทานฝ่ายหน้า ประดับที่อกเสื้อเบื้องซ้าย

เครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้มีอักษรย่อว่า น.ร.

มาตรา 7 ผู้ซึ่งได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้ให้มีประกาศนียบัตร ทรงลงพระปรมาภิไธยและประทับพระราชลัญฉกร

มาตรา 8 เมื่อผู้ซึ่งได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้วายชนม์ ผู้รับมฤดกจะต้องส่งเครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้คืนภายในกำหนดสามสิบวัน ถ้าส่งคืนไม่ได้ด้วยประการใด ๆ กองมฤดกจะต้องรับผิดชอบ

มาตรา 9 ในกรณีที่ทรงเรียกเครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้คืนตามความในมาตรา 4 ถ้าผู้รับพระราชทานส่งคืนไม่ได้ด้วยประการใด ๆ ผู้รับพระราชทานจะต้องใช้ราคาเครื่องราชอิสริยาภรณ์นั้น

มาตรา 10 บรรดาผู้ซึ่งได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้อยู่แล้วในวันใช้พระราชบัญญัตินี้ มีสิทธิและหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ทุกประการ

มาตรา 11 ให้นายกรัฐมนตรีรักษาการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

พิบูลสงคราม

นายกรัฐมนตรี

พระราชบัญญัตินี้ประกาศราชกิจจานุเบกษา เล่ม 58 หน้า 1547 วันที่ 12 พฤศจิกายน 2484

พระราชบัญญัติ เครื่องราชอิสริยาภรณ์จุลจอมเกล้า พุทธศักราช 2484

ในพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว อานันทมหิดล

คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ (ตามประกาศประธานสภาผู้แทนราษฎร ลงวันที่ 4 สิงหาคม พุทธศักราช 2480)

อาทิตย์ทิพอาภา

พล.อ. พิชเยนทรโยธิน

ตราไว้ ณ วันที่ 24 ตุลาคม พุทธศักราช 2484 เป็นปีที่ 8 ในรัชกาลปัจจุบัน

โดยที่สภาผู้แทนราษฎรลงมติว่า สมควรแก้ไขกฎหมายว่าด้วยเครื่องราชอิสริยาภรณ์สำหรับตระกูลจุลจอมเกล้า

จึ่งมีพระบรมราชโองการให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้โดยคำแนะนำและยินยอมของสภาผู้แทนราษฎร ดั่งต่อไปนี้

มาตรา 1 พระราชบัญญัตินี้ให้เรียกว่า "พระราชบัญญัติเครื่องราชอิสริยาภรณ์จุลจอมเกล้า พุทธศักราช 2484"

มาตรา 2 ให้ใช้พระราชบัญญัตินี้ ตั้งแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา 3 ให้ยกเลิกพระราชบัญญัติเครื่องราชอิสริยาภรณ์สำหรับตระกูลจุลจอมเกล้า รัตนโกสินทรศก 112 และบรรดากฎหมาย กฎ และข้อบังคับอื่น ๆ ในส่วนที่มีบัญญัติไว้แล้วในพระราชบัญญัตินี้ หรือซึ่งขัดแย้งกับบทแห่งพระราชบัญญัตินี้

มาตรา 4 พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประธานของเครื่องราชอิสริยาภรณ์จุลจอมเกล้า และทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจที่จะพระราชทานและเรียกคืนเครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้

มาตรา 5 เครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้สำหรับพระราชทานแก่ผู้ที่ทรงพระราชดำริเห็นสมควร

มาตรา 6 เครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้แบ่งเป็นชั้น นามและจำนวนดังต่อไปนี้

สำหรับพระราชทานฝ่ายหน้า

ชั้นที่ 1

ปฐมจุลจอมเกล้าวิเศษ ไม่จำกัดจำนวน อักษรย่อ ป.จ.ว.

ปฐมจุลจอมเกล้า 30 ดวง อักษรย่อ ป.จ.

ชั้นที่ 2

ทุติยจุลจอมเกล้าวิเศษ 100 ดวง อักษรย่อ ท.จ.ว.

ทุติยจุลจอมเกล้า 150 ดวง อักษรย่อ ท.จ.

ชั้นที่ 3

ตติยจุลจอมเกล้าวิเศษ 150 ดวง อักษรย่อ ต.จ.ว.

ตติยจุลจอมเกล้า 100 ดวง อักษรย่อ ต.จ.

ตติยานุจุลจอมเกล้า 100 ดวง อักษรย่อ ต.อ.จ.

สำหรับพระราชทานฝ่ายใน

ชั้นที่ 1

ปฐมจุลจอมเกล้า 20 ดวง อักษรย่อ ป.จ.

ชั้นที่ 2

ทุติยจุลจอมเกล้าวิเศษ 100 ดวง อักษรย่อ ท.จ.ว.

ทุติยจุลจอมเกล้า 100 ดวง อักษรย่อ ท.จ.

ชั้นที่ 3

ตติยจุลจอมเกล้า 150 ดวง อักษรย่อ ต.จ.

ชั้นที่ 4

จตุตถจุลจอมเกล้า 150 ดวง อักษรย่อ จ.จ.

มาตรา 7 เจ้านายหรือผู้มีเกียรติของต่างประเทศอาจได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้เป็นจำนวนต่างหากจากที่กำหนดไว้ในมาตรา 6

มาตรา 8 เครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้มีลักษณะดังต่อไปนี้ คือ

สำหรับพระมหากษัตริย์และสมเด็จพระบรมราชินี

สำหรับพระมหากษัตริย์ มีลักษณะอย่างสำหรับพระราชทานฝ่ายหน้า แต่ดวงตรา ดารา และสายสร้อยนั้นประดับเพชร์ทั้งสิ้น

ส่วนสำหรับสมเด็จพระบรมราชินี มีลักษณะอย่างสำหรับพระราชทานฝ่ายใน แต่ดวงตรา และดารานั้นประดับเพชร์ทั้งสิ้น

สำหรับพระราชทานฝ่ายหน้า

ชั้นที่ 1

ปฐมจุลจอมเกล้าวิเศษ มีดวงตราด้านหน้าเป็นแฉก 8 แฉก ลงยาสีชมพู มีรัศมีทองตามระหว่างแฉก มีใบชยพฤกษ์สองข้างลงยาสีเขียว กลางดวงมีพระบรมฉายาสาทิสลักษณ์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ขอบลงยาสีขาบ มีอักษรทองว่า "เราจะบำรุงตระกูลวงศ์ให้เจริญ" เบื้องบนมีจุลมงกุฎรัศมี ลงยาสีเขียว สีแดง สีขาบ สีขาว ด้านหลังดวงตราเหมือนอย่างด้านหน้า แต่ที่กลางดวงตราเป็นรูปช้างไอราพต ลงยาสีขาว บนหลังช้างมีรูปตรีศูลลงยาสีขาวที่ขอบมีอักษรทองว่า "ปีระกาเบญจศก ศักราช ๑๒๓๕" รอบขอบเป็นรูปจักรลงยาสีขาว พื้นแดง ห้อยกับแพรแถบสีชมพู กว้าง 10 เซนติเมตร สะพายบ่าซ้ายเฉียงลงทางขวา

กับมีดาราเป็นรัศมีทอง 8 แฉก เงิน 8 แฉก กลางดาราพื้นสีชมพูมีอักษรพระปรมาภิไธยย่อ "จ.จ.จ." ทองประดับเพชร์ ขอบลงยาสีขาบ และมีอักษรทองว่า "เราจะบำรุงตระกูลวงศ์ให้เจริญ" รอบขอบเป็นเพชร์สร่งเงิน ประดับที่อกเสื้อเบื้องซ้าย

และมีสายสร้อยลงยาหรือสายสร้อยทองเป็นรูปอักษรพระปรมาภิไธยย่อ "จ.ป.ร." ไขว้ 16 องค์ ดอกบัว 17 ดอก สลับกันไปตลอดสาย

กลางสายสร้อยเป็นรูปช้างไอราพตมีจุลมงกุฎรัศมี มีเครื่องสูง 2 ข้าง และมีราชสีห์คชสีห์เชิญสำหรับห้อยดวงตราสวมแทนสายสะพาย กับให้มีแพรจีบสีขาว กลัดทับสายสร้อยเหนือบ่าทั้ง 2 ข้าง

สายสร้อยลงยาหรือทองคำนี้ จะพระราชทานอย่างใดและสำหรับชาวต่างประเทศจะพระราชทานหรือไม่ สุดแต่จะทรงพระราชดำริเห็นสมควร

นอกจากนี้ให้มีดวงตราตติยานุจุลจอมเกล้า 1 ดวง ประดับที่อกเสื้อเบื้องซ้าย

ปฐมจุลจอมเกล้า มีลักษณะอย่างปฐมจุลจอมเกล้าวิเศษแต่ไม่มีดวงตราตติยานุจุลจอมเกล้า

ชั้นที่ 2

ทุติยจุลจอมเกล้าวิเศษ มีดวงตราเหมือนชั้นที่ 1 ห้อยกับแพรแถบสีชมพู กว้าง 5 เซนติเมตร สวมคอ และมีดาราเป็นรัศมีเงิน 8 แฉก กลางดารามีอักษรพระปรมาภิไธยย่อ "จ.จ.จ." ทองอยู่บนพื้นลงยาสีชมพู ขอบลงยาสีขาบ มีอักษรทองว่า "เราจะบำรุงตระกูลวงศ์ให้เจริญ" ประดับที่อกเสื้อเบื้องซ้าย

ทุติยจุลจอมเกล้า มีลักษณะอย่างทุติยจุลจอมเกล้าวิเศษแต่ไม่มีดารา

ชั้นที่ 3

ตติยจุลจอมเกล้าวิเศษ มีดวงตราเหมือนทุติยจุลจอมเกล้าแต่ย่อมกว่า ห้อยกับแพรแถบสีชมพู กว้าง 4 เซนติเมตร มีดอกไม้จีบติดบนแพรแถบและมีเข็มทองประดับที่อกเสื้อเบื้องซ้าย

ตติยจุลจอมเกล้า มีลักษณะอย่างตติยจุลจอมเกล้าวิเศษ แต่ไม่มีดอกไม้จีบ

ตติยานุจุลจอมเกล้า มีลักษณะอย่างตติยจุลจอมเกล้า แต่เป็นตราเงินไม่มีแฉกและรัศมี

สำหรับพระราชทานฝ่ายใน

ชั้นที่ 1

ปฐมจุลจอมเกล้า มีลักษณะอย่างปฐมจุลจอมเกล้าสำหรับพระราชทานฝ่ายหน้า แต่ย่อมกว่าและที่จุลมงกุฎและใบชยพฤกษ์ประดับเพ็ชร์ กับที่ด้านหลังมีอักษรทองว่า "รัตนโกสินทรศก ๑๑๒" ห้อยกับแพรแถบสีชมพู กว้าง 7.5 เซนติเมตร สะพายบ่าซ้ายเฉียงลงทางขวา หรือห้อยกับแพรแถบสีชมพู กว้าง 5 เซนติเมตร ผูกเป็นรูปแมลงปอ ประดับเสื้อที่หน้าบ่าซ้าย

กับมีดาราเหมือนชั้นที่ 1 สำหรับพระราชทานฝ่ายหน้าแต่ย่อมกว่า ประดับที่อกเสื้อเบื้องซ้าย

ชั้นที่ 2

ทุติยจุลจอมเกล้าวิเศษ มีดวงตราเหมือนชั้นที่ 1 แต่ไม่ประดับเพ็ชร์ ห้อยกับแพรแถบสีชมพู กว้าง 7.5 เซนติเมตร สะพายบ่าซ้ายเฉียงลงทางขวา หรือห้อยกับแพรแถบสีชมพูกว้าง 5 เซนติเมตร ผูกเป็นรูปแมลงปอประดับเสื้อที่หน้าบ่าซ้าย

ทุติยจุลจอมเกล้า มีดวงตราห้อยกับแพรแถบผูกเป็นรูปแมลงปอ เหมือนทุติยจุลจอมเกล้าวิเศษแต่ห้อยกับแพรแถบสะพายไม่ได้

ชั้นที่ 3

ตติยจุลจอมเกล้า มีดวงตราเหมือนทุติยจุลจอมเกล้า แต่ย่อมกว่า ห้อยกับแพรแถบสีชมพู กว้าง 4 เซนติเมตร ผูกเป็นรูปแมลงปอ ประดับเสื้อที่หน้าบ่าซ้าย

ชั้นที่ 4

จตุตถจุลจอมเกล้า มีดวงตราเหมือนตติยานุจุลจอมเกล้าสำหรับพระราชทานฝ่ายหน้า แต่กาไหล่ทองลงยาสีขาบ ห้อยกับแพรแถบสีชมพู กว้าง 4 เซนติเมตร ผูกเป็นรูปแมลงปอประดับเสื้อที่หน้าบ่าซ้าย

มาตรา 9 ให้มีการสืบตระกูลเครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้ ดังต่อไปนี้

1. เมื่อบิดาได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์**ปฐมจุลจอมเกล้าวิเศษ** บุตรชายจะได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์สืบตระกูลตั้งแต่บิดายังมีชีวิตอยู่ และการสืบตระกูลตามข้อนี้ให้มีตลอดไปจนกว่าจะหาตัวผู้สืบสายโลหิตที่เป็นชายไม่ได้

2. เมื่อบิดาได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์**ปฐมจุลจอมเกล้า** บุตรชายจะได้รับ

พระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์สืบตระกูลตั้งแต่บิดายังมีชีวิตอยู่ แต่การสืบตระกูลตามข้อนี้ เป็นอันสิ้นสุดแต่เพียงนี้

3. เมื่อบิดาได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ทุติยจุลจอมเกล้าวิเศษ หรือทุติยจุลจอมเกล้า บุตรชายจะได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์สืบตระกูล เมื่อบิดาล่วงลับไปแล้ว การสืบตระกูลตามข้อนี้เป็นอันสิ้นสุดแต่เพียงนี้

การสืบตระกูลดั่งเช่นว่ามาทั้งหมดนี้ บุตรชายใหญ่ของจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในขณะนั้น เป็นผู้จะได้รับพระราชทานแต่ต้องเป็นบุตรซึ่งบิดามารดาหรือญาติผู้ใหญ่ในตระกูลรับรองยกย่อง ประกอบกับมีความประพฤติและหลักฐานดี สมควรที่จะรักษาเกียรติแห่งเครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้ หากบุตรชายใหญ่นั้นไม่สมควรจะได้รับพระราชทาน บิดาจะขอพระราชทานให้บุตรชายรองลงไปตามลำดับก็ได้ เมื่อทรงพระราชดำริเห็นสมควรจะได้พระราชทานเป็นพิเศษ การสืบตระกูลโดยพระราชทานเป็นพิเศษเช่นนี้ เป็นอันสิ้นสุด แต่เพียงผู้ได้รับพระราชทานนั้นเท่านั้น

เมื่อบุตรชายที่จะได้รับพระราชทานวิกลจริตหรือตายเสียก่อนได้รับพระราชทานก็จะพระราชทานแก่หลานซึ่งเป็นบุตรของบุตรชายนั้น โดยพิจารณาตามหลักเกณฑ์ดั่งกล่าวมาในวรรคก่อน ถ้าไม่มีหลานดั่งกล่าวแล้ว จะได้พระราชทานแก่บุตรชายคนถัดไป ถ้าบุตรชายคนถัดไปวิกลจริตหรือตาย ก็จะได้พระราชทานแก่หลานซึ่งเป็นบุตรของบุตรชายคนถัดไปนั้น โดยพิจารณาตามหลักเกณฑ์เช่นเดียวกัน ถ้าไม่มีหลานซึ่งเป็นบุตรของบุตรชายคนถัดไปนั้น ให้ได้แก่บุตรชายคนใดคนหนึ่งที่สมควร

มาตรา 10 เครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่จะพระราชทานในการสืบตระกูล ถ้าเป็นบุตรสืบตระกูลบิดา ให้ได้รับตติยจุลจอมเกล้า ถ้าเป็นหลานสืบตระกูลปู่ ให้ได้รับตติยานุจุลจอมเกล้า

มาตรา 11 ผู้ซึ่งได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้ ให้มีประกาศนียบัตรทรงลงพระปรมาภิไธยและประทับพระราชลัญจกร เว้นแต่ฝ่ายหน้าที่ได้รับปฐมจุลจอมเกล้าแล้วเลื่อนขึ้นรับปฐมจุลจอมเกล้าวิเศษ หรือได้รับทุติยจุลจอมเกล้า แล้วเลื่อนขึ้นรับทุติยจุลจอมเกล้าวิเศษ ไม่มีประกาศนียบัตร

มาตรา 12 เมื่อผู้ซึ่งได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้วายชนม์ ผู้รับมฤดกจะต้องส่งเครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้คืนภายในกำหนดสามสิบวัน ถ้าส่งคืนไม่ได้ด้วยประการใด ๆ กองมฤดกจะต้องรับผิดชอบ

มาตรา 13 เมื่อผู้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้ได้รับพระราชทานชั้นสูงขึ้น ผู้รับพระราชทานต้องส่งคืนเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นรองหรือในกรณีที่ทรงเรียกเครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้คืนตามความในมาตรา 4 ถ้าผู้รับพระราชทานส่งคืนไม่ได้ด้วยประการใด ๆ ผู้รับพระราชทานจะต้องใช้ราคาเครื่องราชอิสริยาภรณ์นั้น

มาตรา 14 บรรดาผู้ซึ่งได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้อยู่แล้ว ในวันใช้พระราชบัญญัตินี้ มีสิทธิและหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ทุกประการ

มาตรา 15 ให้นายกรัฐมนตรีรักษาการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ
พิบูลสงคราม
นายกรัฐมนตรี

พระราชบัญญัติฉบับนี้ประกาศราชกิจจานุเบกษา เล่ม 58 หน้า 1553 วันที่ 12 พฤศจิกายน 2484

พระราชบัญญัติ เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นที่เชิดชูยิ่งช้างเผือก พุทธศักราช 2484

ในพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว อานันทมหิดล

คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์
(ตามประกาศประธานสภาผู้แทนราษฎร ลงวันที่ 4 สิงหาคม พุทธศักราช 2480)

อาทิตย์ทิพอาภา
พล.อ. พิชเยนทรโยธิน

ตราไว้ ณ วันที่ 24 ตุลาคม พุทธศักราช 2484
เป็นปีที่ 8 ในรัชกาลปัจจุบัน

โดยที่สภาผู้แทนราษฎรลงมติว่า สมควรแก้ไขกฎหมายว่าด้วยเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นที่เชิดชูยิ่งช้างเผือก

จึ่งมีพระบรมราชโองการให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้โดยคำแนะนำและยินยอมของสภาผู้แทนราษฎร ดั่งต่อไปนี้

มาตรา 1 พระราชบัญญัตินี้ให้เรียกว่า "พระราชบัญญัติเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นที่เชิดชูยิ่งช้างเผือก พุทธศักราช 2484"

มาตรา 2 ให้ใช้พระราชบัญญัตินี้ตั้งแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา 3 ให้ยกเลิกพระราชบัญญัติเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นที่เชิดชูยิ่งช้างเผือก รัตนโกสินทรศก 128 และบรรดากฎหมาย กฎและข้อบังคับอื่น ๆ ในส่วนที่มีบัญญัติไว้แล้วในพระราชบัญญัตินี้ หรือซึ่งขัดแย้งกับบทแห่งพระราชบัญญัตินี้

มาตรา 4 พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประธานของเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นที่เชิดชูยิ่งช้างเผือก และทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจที่จะพระราชทานและเรียกคืนเครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้

มาตรา 5 เครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้สำหรับพระราชทาน ผู้กระทำความดีความชอบเป็นประโยชน์แก่ราชการหรือสาธารณชน ตามที่ทรงพระราชดำริเห็นสมควร

มาตรา 6 เจ้านายหรือผู้มีเกียรติของต่างประเทศอาจได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้ได้

มาตรา 7 เครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้แบ่งเป็น 8 ชั้น มีนาม ดั่งต่อไปนี้

ชั้นสูงสุด มหาปรมาภรณ์ช้างเผือก อักษรย่อ ม.ป.ช.
ชั้นที่ 1 ประถมาภรณ์ช้างเผือก อักษรย่อ ป.ช.
ชั้นที่ 2 ทวีติยาภรณ์ช้างเผือก อักษรย่อ ท.ช.
ชั้นที่ 3 ตริตาภรณ์ช้างเผือก อักษรย่อ ต.ช.
ชั้นที่ 4 จัตุรถาภรณ์ช้างเผือก อักษรย่อ จ.ช.
ชั้นที่ 5 เบญจมาภรณ์ช้างเผือก อักษรย่อ บ.ช.
ชั้นที่ 6 เหรียญทองช้างเผือก อักษรย่อ ร.ท.ช.
ชั้นที่ 7 เหรียญเงินช้างเผือก อักษรย่อ ร.ง.ช.

มาตรา 8 เครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้มีลักษณะดั่งต่อไปนี้ คือ

ชั้นสูงสุด มหาปรมาภรณ์ช้างเผือก

ดวงตราด้านหน้าเป็นรูปช้างไอราพต ลงยาสีขาวอยู่บนพื้นทองในดอกบัวบาน กลีบลงยาสีชมพูสลับแดง เกสรเงิน รอบนอกมีกระจังทองลงยาสี่เขียวสี่ทิศ มีรัศมีเปลวเงินตามระหว่าง ด้านหลังเปลี่ยนรูปช้างเป็นอักษรพระปรมาภิไธยย่อ ม.ป.ร. ลงยาสีแดง เบื้องบนมีอุณณาโลมเงินและพระมหามงกุฎทองมีรัศมี ห้อยกับแพรแถบขนาดกว้าง 10 เซนติเมตร สีแดงริมเขียวมีริ้วเหลืองริ้วน้ำเงิน ขนาดเล็กควบคั่นทั้งสองข้าง สะพายบ่าซ้ายเฉียงลงทางขวา กับมีดาราด้านหน้า

อย่างดวงตรา แต่ย่อมกว่าซ้อนอยู่บนรัศมีเงิน จำหลักเป็นเพ็ชร์สร่งสี่แฉกรัศมีทองสี่แฉก ประดับที่อกเสื้อเบื้องซ้ายสำหรับพระราชทานสตรีนั้น ดวงตรา ดารา และสายสะพายมีขนาดย่อมกว่า

ชั้นที่ 1 ประถมาภรณ์ช้างเผือก

ดวงตราเป็นรูปช้างเผือกทรงเครื่องยืนแท่นอยู่บนพื้นทองในดอกบัวบาน กลีบลงยาสีแดงสลับเขียว เกสรเงิน รอบนอกมีกระจังเงินแปดทิศ มีกระจังแทรกตามระหว่าง ด้านหลังเปลี่ยนรูปช้างเผือกเป็นอักษรพระปรมาภิไธยย่อ ม.ป.ร. ลงยาสีแดง เบื้องบนมีพระมหามงกุฎทองมีรัศมีห้อยกับแพรแถบขนาดกว้าง 10 เซนติเมตร สีแดงริมเขียว มีริ้วเหลือง ริ้วน้ำเงิน ขนาดใหญ่ควบคั่นทั้งสองข้าง สะพายบ่าขวาเฉียงลงทางซ้าย กับมีดาราด้านหน้าอย่างดวงตราแต่กระจังยาวกว่าด้านหลังเป็นทอง ประดับที่อกเสื้อเบื้องซ้ายสำหรับพระราชทานสตรีนั้น ดวงตรา ดารา และสายสะพายมีขนาดย่อมกว่า

ชั้นที่ 2 ทวีติยาภรณ์ช้างเผือก

ดวงตราอย่างประถมาภรณ์ แต่ย่อมกว่าและที่พระมหามงกุฎไม่มีรัศมี ด้านหลังเป็นทองเกลี้ยง ห้อยกับแพรแถบขนาดกว้าง 4 เซนติเมตรสวมคอ กับมีดาราอย่างประถมาภรณ์ประดับที่อกเสื้อเบื้องซ้าย สำหรับพระราชทานสตรีนั้น ดวงตรา ดารามีขนาดย่อมกว่า และดวงตราใช้ห้อยกับแพรแถบ ผูกเป็นรูปแมลงปอประดับเสื้อที่หน้าบ่าซ้าย

ชั้นที่ 3 ตริตาภรณ์ช้างเผือก

ดวงตราอย่างทวีติยาภรณ์ ห้อยกับแพรแถบขนาดกว้าง 4 เซนติเมตรสวมคอ สำหรับพระราชทานสตรีนั้น ดวงตรามีขนาดย่อมกว่า และห้อยแพรแถบผูกเป็นรูปแมลงปอประดับเสื้อที่หน้าบ่าซ้าย

ชั้นที่ 4 จัตุรถาภรณ์ช้างเผือก

ดวงตราอย่างตริตาภรณ์ แต่ย่อมกว่า ห้อยกับแพรแถบขนาดกว้าง 3 เซนติเมตร มีดอกไม้จีบติดบนแพรแถบประดับที่อกเสื้อเบื้องซ้าย สำหรับสตรีผูกเป็นรูปแมลงปอ ประดับเสื้อที่หน้าบ่าซ้าย

ชั้นที่ 5 เบญจมาภรณ์ช้างเผือก

ดวงตราอย่างจัตุรถาภรณ์ แต่ไม่มีดอกไม้จีบสำหรับสตรีผูกเป็นรูปแมลงปอ ประดับเสื้อที่หน้าบ่าซ้าย

ชั้นที่ 6 เหรียญทองช้างเผือก

เหรียญเงินกลมกาไหล่ทอง ด้านหน้าเป็นรูปช้างเผือกอยู่ในดอกบัวบาน ด้านหลังเป็นอักษรพระปรมาภิไธยย่อ ม.ป.ร. เบื้องบนมีพระมหามงกุฎห้อยกับแพรแถบ ขนาดกว้าง 3 เซนติเมตร ประดับที่อกเสื้อเบื้องซ้าย สำหรับสตรีผูกเป็นรูปแมลงปอ ประดับเสื้อที่หน้าบ่าซ้าย

ชั้นที่ 7 เหรียญเงินช้างเผือก

เหรียญเงิน มีลักษณะอย่างเหรียญทอง สำหรับสตรีผูกเป็นรูปแมลงปอ ประดับเสื้อที่หน้าบ่าซ้าย

มาตรา 9 ผู้ซึ่งได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้ตั้งแต่ชั้นที่ 5 ถึงชั้นสูงสุด ให้มีประกาศนียบัตรทรงลงพระปรมาภิไธย และประทับพระราชลัญฉกร ส่วนผู้ที่ได้รับพระราชทานชั้นที่ 6 และที่ 7 จะได้ประกาศนามในราชกิจจานุเบกษา

มาตรา 10 เมื่อผู้ซึ่งได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้วายชนม์ ผู้รับมฤดกจะต้องส่งเครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้คืนภายในกำหนดสามสิบวัน ถ้าส่งคืนไม่ได้ด้วยประการใด ๆ กองมฤดกจะต้องรับผิดชอบ

มาตรา 11 เมื่อผู้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้ได้รับพระราชทานชั้นสูงขึ้น ผู้รับพระราชทานต้องส่งคืนเครื่องราชอิสริยาภรณ์

พระราชบัญญัติ
เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติยศ
ยิ่งมงกุฎไทย
พุทธศักราช 2484

ในพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
อานันทมหิดล

คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์
(ตามประกาศประธานสภาผู้แทนราษฎร
ลงวันที่ 4 สิงหาคม พุทธศักราช 2480)

อาทิตย์ทิพอาภา
พล.อ. พิชเยนทรโยธิน

ตราไว้ ณ วันที่ 24 ตุลาคม พุทธศักราช 2484
เป็นปีที่ 8 ในรัชกาลปัจจุบัน

โดยที่สภาผู้แทนราษฎรลงมติว่า สมควรแก้ไขกฎหมายว่าด้วยเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติยศยิ่งมงกุฎไทย

จึ่งมีพระบรมราชโองการให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้โดยคำแนะนำและยินยอมของสภาผู้แทนราษฎร ดั่งต่อไปนี้

มาตรา 1 พระราชบัญญัตินี้ให้เรียกว่า "พระราชบัญญัติเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติยศยิ่งมงกุฎไทย พุทธศักราช 2484"

มาตรา 2 ให้ใช้พระราชบัญญัตินี้ตั้งแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

ชั้นรอง หรือในกรณีที่ทรงเรียกเครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้คืน ตามความในมาตรา 4 ถ้าผู้รับพระราชทานส่งคืนไม่ได้ด้วยประการใด ๆ ผู้รับพระราชทานจะต้องใช้ราคาเครื่องราชอิสริยาภรณ์นั้น

มาตรา 12 บรรดาผู้ซึ่งได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้อยู่แล้วในวันใช้พระราชบัญญัตินี้ มีสิทธิและหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ทุกประการ

มาตรา 13 ให้นายกรัฐมนตรีรักษาการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ
พิบูลสงคราม
นายกรัฐมนตรี

พระราชบัญญัติฉบับนี้ ประกาศราชกิจจานุเบกษาเล่ม 58 หน้า 1566 วันที่ 12 พฤศจิกายน 2484

มาตรา 3 ให้ยกเลิกพระราชบัญญัติเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติยศยิ่งมงกุฎไทย รัตนโกสินทรศก 128 และบรรดากฎหมาย กฎ และข้อบังคับอื่น ๆ ในส่วนที่บัญญัติไว้แล้วในพระราชบัญญัตินี้ หรือซึ่งขัดแย้งกับบทแห่งพระราชบัญญัตินี้

มาตรา 4 พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประธานของเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติยศยิ่งมงกุฎไทย และทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจที่จะพระราชทานและเรียกคืนเครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้

มาตรา 5 เครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้ สำหรับพระราชทานผู้กระทำความดีความชอบเป็นประโยชน์แก่ราชการ หรือสาธารณชน ตามที่ทรงพระราชดำริเห็นสมควร

มาตรา 6 เจ้านายหรือผู้มีเกียรติของต่างประเทศอาจได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้ได้

มาตรา 7 เครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้แบ่งเป็น 8 ชั้น มีนามดังต่อไปนี้

ชั้นสูงสุด มหาวชิรมงกุฎ อักษรย่อ ม.ว.ม.

ชั้นที่ 1 ประถมาภรณ์มงกุฎไทย อักษรย่อ ป.ม.

ชั้นที่ 2 ทวีติยาภรณ์มงกุฎไทย อักษรย่อ ท.ม.

ชั้นที่ 3 ตริตาภรณ์มงกุฎไทย อักษรย่อ ต.ม.

ชั้นที่ 4 จัตุรถาภรณ์มงกุฎไทย อักษรย่อ จ.ม.

ชั้นที่ 5 เบญจมาภรณ์มงกุฎไทย อักษรย่อ บ.ม.

ชั้นที่ 6 เหรียญทองมงกุฎไทย อักษรย่อ ร.ท.ม.

ชั้นที่ 7 เหรียญเงินมงกุฎไทย อักษรย่อ ร.ง.ม.

มาตรา 8 เครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้มีลักษณะดังต่อไปนี้ คือ

ชั้นสูงสุด มหาวชิรมงกุฎ

ดวงตราเป็นกลีบบัวทอง แววลงยาสีแดงสี่กลีบ มีพระมหาวชิราวุธเงินแทรกสลับตามระหว่าง กลางดวงตรามีอักษรพระปรมาภิไธยย่อ ร.ร. กับเลข ๖ เป็นเพ็ชร์สร่ง มีเนื้องเงินล้อมรอบอยู่ภายใต้พระมหามงกุฎทอง เบื้องบนมีพระเศวตฉัตรรัศมีทองห้อยกับแพรแถบขนาดกว้าง 10 เซนติเมตร สีครามแก่มีริ้วแดงริ้วขาวอยู่ริมทั้งสองข้างสะพายบ่าซ้ายเฉียงลงทางขวา กับมีดาราเป็นรัศมีเงิน 4 ทิศ มีรัศมีสายฟ้าทองแทรกสลับตามระหว่าง กลางดาราเหมือนอย่างดวงตรา แต่อักษรพระปรมาภิไธยย่อประดับเพ็ชร์และไม่มีพระเศวตฉัตร ประดับที่อกเสื้อเบื้องซ้าย สำหรับพระราชทานสตรีนั้น ดวงตรา ดาราและสายสะพายมีขนาดย่อมกว่า

ชั้นที่ 1 ประถมาภรณ์มงกุฎไทย

ดวงตราเป็นรูปพระมหามงกุฎอยู่ในลายหว่านล้อมทองพื้นลงยาสีน้ำเงินและสีแดง มีกระจังเงินใหญ่สี่ทิศ เล็กสี่ทิศ มีรัศมีทองสลับตามระหว่าง ด้านหลังเปลี่ยนพระมหามงกุฎเป็นอักษรพระปรมาภิไธยย่อ จ.ป.ร. เบื้องบนมีจุลมงกุฎห้อยกับแพรแถบขนาดกว้าง 10 เซนติเมตร สีน้ำเงิน ริมเขียวมีริ้วเหลืองริ้วแดงขนาดใหญ่ควบคั่นทั้งสองข้าง สะพายบ่าขวาเฉียงลงทางซ้าย กับมีดารารูปอย่างด้านหน้าดวงตรา แต่ไม่มีจุลมงกุฎ ด้านหลังเป็นทอง ประดับที่อกเสื้อเบื้องซ้าย สำหรับพระราชทานสตรีนั้น ดวงตรา ดารา และสายสะพายมีขนาดย่อมกว่า

ชั้นที่ 2 ทวีติยาภรณ์มงกุฎไทย

ดวงตราอย่างประถมาภรณ์ แต่ด้านหลังเป็นทองเกลี้ยงห้อยกับแพรแถบขนาดกว้าง 4 เซนติเมตร สวมคอ กับมีดาราอย่างประถมาภรณ์ ประดับที่อกเสื้อเบื้องซ้าย สำหรับพระราชทานสตรีนั้น ดวงตรา ดารา มีขนาดย่อมกว่า และดวงตราใช้ห้อยกับแพรแถบผูกเป็นรูปแมลงปอ ประดับเสื้อที่หน้าบ่าซ้าย

ชั้นที่ 3 ตริตาภรณ์มงกุฎไทย

ดวงตราอย่างทวีติยาภรณ์ห้อยกับแพรแถบขนาดกว้าง 4 เซนติเมตรสวมคอ สำหรับพระราชทานสตรีนั้น ดวงตรามีขนาดย่อมกว่า และห้อยแพรแถบผูกเป็นรูปแมลงปอประดับเสื้อที่หน้าบ่าซ้าย

ชั้นที่ 4 จัตุรถาภรณ์มงกุฎไทย

ดวงตราอย่างตริตาภรณ์ แต่ย่อมกว่า ห้อยกับแพรแถบขนาดกว้าง 3 เซนติเมตร มีดอกไม้จีบติดบนแพรแถบประดับที่อกเสื้อเบื้องซ้าย สำหรับสตรีผูกเป็นรูปแมลงปอประดับเสื้อที่หน้าบ่าซ้าย

ชั้นที่ 5 เบญจมาภรณ์มงกุฎไทย

ดวงตราอย่างจัตุรถาภรณ์ แต่ไม่มีดอกไม้จีบ สำหรับสตรีผูกเป็นรูปแมลงปอ ประดับเสื้อที่หน้าบ่าซ้าย

ชั้นที่ 6 เหรียญทองมงกุฎไทย

เหรียญเงินกลมกาไหล่ทอง ด้านหน้าเป็นรูปพระมหามงกุฎอยู่ในลายหว่านล้อม ด้านหลังเป็นอักษรพระปรมาภิไธยย่อ จ.ป.ร. เบื้องบนมีจุลมงกุฎ ห้อยกับแพรแถบขนาดกว้าง 3 เซนติเมตร ประดับที่อกเสื้อเบื้องซ้าย สำหรับสตรีผูกเป็นรูปแมลงปอ ประดับเสื้อที่หน้าบ่าซ้าย

ชั้นที่ 7 เหรียญเงินมงกุฎไทย

เหรียญเงินมีลักษณะอย่างเหรียญทอง สำหรับสตรีผูกเป็นรูปแมลงปอประดับเสื้อที่หน้าบ่าซ้าย

มาตรา 9 ผู้ซึ่งได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้ตั้งแต่ชั้นที่ 5 ถึงชั้นสูงสุด ให้มีประกาศนียบัตรทรงลงพระปรมาภิไธยและประทับพระราชลัญฉกร ส่วนผู้ที่ได้รับพระราชทานชั้นที่ 6 และที่ 7 จะได้ประกาศนามในราชกิจจานุเบกษา

มาตรา 10 เมื่อผู้ซึ่งได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้วายชนม์ ผู้รับมฤดกจะต้องส่งเครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้คืนภายในกำหนดสามสิบวัน ถ้าส่งคืนไม่ได้ด้วยประการใด ๆ กองมฤดกจะต้องรับผิดชอบ

มาตรา 11 เมื่อผู้ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้ได้รับพระราชทานชั้นสูงขึ้น ผู้รับพระราชทานต้องส่งคืนเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นรอง หรือในกรณีที่ทรงเรียกเครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้คืนตามความในมาตรา 4 ถ้าผู้รับพระราชทานส่งคืนไม่ได้ด้วยประการใด ๆ ผู้รับพระราชทานจะต้องใช้ราคาเครื่องราชอิสริยาภรณ์นั้น

มาตรา 12 บรรดาผู้ซึ่งได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้อยู่แล้วในวันใช้พระราชบัญญัตินี้ มีสิทธิและหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ทุกประการ

มาตรา 13 ให้นายกรัฐมนตรีรักษาการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

พิบูลสงคราม

นายกรัฐมนตรี

พระราชบัญญัติฉบับนี้ประกาศราชกิจจานุเบกษาเล่ม 58 หน้า 1574 วันที่ 12 พฤศจิกายน 2484

พระราชบัญญัติ
เหรียญดุษฎีมาลา
พุทธศักราช 2484

ในพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
อานันทมหิดล

คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์
(ตามประกาศประธานสภาผู้แทนราษฎร
ลงวันที่ 4 สิงหาคม พุทธศักราช 2480)

อาทิตย์ทิพอาภา
พล.อ. พิชเยนทรโยธิน

ตราไว้ ณ วันที่ 24 ตุลาคม พุทธศักราช 2484
เป็นปีที่ 8 ในรัชกาลปัจจุบัน

โดยที่สภาผู้แทนราษฎรลงมติว่า สมควรแก้ไขกฎหมายว่าด้วยเครื่องราชอิสริยาภรณ์สำหรับความดีความชอบเหรียญดุษฎีมาลา

จึ่งมีพระบรมราชโองการให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้โดยคำแนะนำและยินยอมของสภาผู้แทนราษฎร ดั่งต่อไปนี้

มาตรา 1 พระราชบัญญัตินี้ให้เรียกว่า "พระราชบัญญัติเหรียญดุษฎีมาลา พุทธศักราช 2484"

มาตรา 2 ให้ใช้พระราชบัญญัตินี้ตั้งแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา 3 ให้ยกเลิกพระราชบัญญัติเครื่องราชอิสริยาภรณ์สำหรับความดีความชอบเหรียญดุษฎีมาลา ปีมะเมีย จัตวาศกศักราช 1244 และบรรดากฎหมาย กฎ และข้อบังคับอื่น ๆ ในส่วนที่มีบัญญัติไว้แล้วในพระราชบัญญัตินี้ หรือซึ่งขัดแย้งกับบทแห่งพระราชบัญญัตินี้

มาตรา 4 เหรียญนี้สำหรับพระราชทานผู้ทรงคุณวุฒิในทางศิลปวิทยา อันได้แสดงให้ประจักษ์เป็นพิเศษตามที่ทรงพระราชดำริเห็นสมควร

(มาตรานี้ยกเลิก ตามพระราชบัญญัติเหรียญดุษฎีมาลา (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2485 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

มาตรา 4 เหรียญนี้สำหรับพระราชทานผู้ทรงคุณวุฒิในทางศิลปวิทยาอันได้แสดงให้ประจักษ์เป็นพิเศษแล้ว ตามที่ทรงพระราชดำริเห็นสมควร และถ้าผู้ที่ได้รับพระราชทานเหรียญนี้ได้ใช้ศิลปวิทยาเป็นคุณประโยชน์ให้แก่ชาติบ้านเมืองได้ผลถึงขนาด ผู้นั้นอาจได้รับพระราชทานเงินพิเศษประจำเดือนซึ่งชาติให้เป็นการตอบแทน เงินพิเศษนี้จะได้กำหนดเป็นกรณี ๆ คิดเป็นเงินปีรายหนึ่งปีหนึ่งอย่างสูงสำหรับผู้ต้นคิดชั้นเยี่ยมไม่เกิน 4,800 บาท นอกจากนั้นไม่เกิน 1,200 บาท และจะจ่ายให้ตลอดชีวิตของผู้ที่ได้รับพระราชทาน เว้นแต่ผู้นั้นประพฤติตนไม่สมเกียรติหรือไม่อยู่ภายใต้ระเบียบและวินัยซึ่งกำหนดไว้ก็อาจถูกตัดเงินพิเศษดั่งกล่าวนี้ได้)

มาตรา 5 เหรียญนี้มีลักษณะเป็นเหรียญเงินรูปไข่ กาไหล่ทอง ด้านหน้ามีพระบรมรูปพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เบื้องล่างมีใบชยพฤกษ์ไขว้ ด้านหลังมีรูปพระไทยเทวาธิราชทรงพระขรรค์ยืนแท่นพิงโล่ห์ พระหัตถ์ซ้ายทรงพวงมาลัย จะสวมที่ตรงจารึกนามผู้ได้รับมีเลข ๑๒๔๔ ห่วงเหรียญเป็นรูปพระขรรค์ชัยศรีกับธารพระกรเทวรูปไขว้ รองรับแผ่นโลหะจารึกอักษรว่า "ทรงยินดี" ห้อยกับแพรแถบ กว้าง 3 เซนติเมตร ริ้วแดงริ้วขาวสำหรับฝ่ายทหารและตำรวจ ริ้วขาวริ้วชมพูสำหรับฝ่ายพลเรือน ประดับที่อกเสื้อเบื้องซ้าย กับมีเข็มปลายเป็นช่อปทุมทั้ง 2 ข้าง จารึกอักษรว่า "ศิลปวิทยา" กลัดที่แพรแถบเหนือเหรียญ สำหรับพระราชทานสตรีใช้ห้อยกับแพรแถบผูกเป็นรูปแมลงปอประดับเสื้อที่หน้าบ่าซ้าย

พระราชบัญญัติ
เหรียญราชนิยม
พุทธศักราช 2484

ในพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
อานันทมหิดล

คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์
(ตามประกาศประธานสภาผู้แทนราษฎร
ลงวันที่ 4 สิงหาคม พุทธศักราช 2480)

อาทิตย์ทิพอาภา
พล.อ.พิชเยนทรโยธิน

ตราไว้ ณ วันที่ 24 ตุลาคม พุทธศักราช 2484
เป็นปีที่ 8 ในรัชกาลปัจจุบัน

โดยที่สภาผู้แทนราษฎรลงมติว่า สมควรแก้ไขกฎหมายว่าด้วยเหรียญราชนิยม

จึ่งมีพระบรมราชโองการให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้โดยคำแนะนำและยินยอมของสภาผู้แทนราษฎร ดั่งต่อไปนี้

มาตรา 1 พระราชบัญญัตินี้ให้เรียกว่า "พระราชบัญญัติเหรียญราชนิยม พุทธศักราช 2484"

มาตรา 2 ให้ใช้พระราชบัญญัตินี้ตั้งแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา 3 ให้ยกเลิกพระราชบัญญัติเหรียญราชนิยมรัตนโกสินทรศก 131

มาตรา 4 เหรียญนี้สำหรับพระราชทานผู้แสดงความกล้าหาญในกรณีอย่างใดอย่างหนึ่งดั่งต่อไปนี้

(ก) ช่วยเหลือเจ้าหน้าที่ให้เป็นประโยชน์อย่างสำคัญอันแสดงว่าผู้นั้นมีความปรารถนาและเต็มใจกระทำหน้าที่พลเมืองดีเข้าฝ่าอันตราย

มาตรา 6 การพระราชทานเหรียญนี้พระราชทานให้เป็นกรรมสิทธิ์ เมื่อผู้ได้รับพระราชทานวายชนม์ ให้ทายาทโดยธรรมรักษาไว้เป็นที่ระลึก แต่ถ้าผู้ได้รับพระราชทานก็ดี ทายาทโดยธรรมก็ดี ประพฤติตนไม่สมเกียรติ อาจทรงเรียกคืนได้ ถ้าส่งคืนไม่ได้ด้วยประการใด ๆ ภายในกำหนดสามสิบวัน จะต้องใช้ราคาเหรียญนั้น

มาตรา 7 บรรดาผู้ซึ่งได้รับพระราชทานเหรียญดุษฎีมาลาและเข็มอยู่แล้วในวันใช้พระราชบัญญัตินี้ มีสิทธิและหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ทุกประการ

มาตรา 8 ให้นายกรัฐมนตรีรักษาการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ
พิบูลสงคราม
นายกรัฐมนตรี

พระราชบัญญัตินี้ประกาศราชกิจจานุเบกษา เล่ม 58 หน้า 1582 วันที่ 12 พฤศจิกายน 2484

โดยไม่เกรงภัยจะเกิดแก่ชีวิตของตน

(ข) ช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นอันตรายต่าง ๆ โดยไม่เกรงภัยอันจะเกิดแก่ชีวิตของตน

ความชอบทั้งสองกรณีนี้ ต้องกระทำโดยมิใช่เพราะความจำเป็นตามตำแหน่งหน้าที่ของผู้นั้น

มาตรา 5 เหรียญนี้มีลักษณะเป็นเหรียญเงินกลม ด้านหน้ามีพระบรมรูปพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ด้านหลังจารึกอักษรว่า "ทรงพระราชนิยมพระราชทาน" ข้างบนมีห่วงห้อยกับแพรแถบกว้าง 3 เซนติเมตร สีดำและสีเหลืองประดับที่อกเสื้อเบื้องขวา สำหรับพระราชทานสตรีใช้ห้อยกับแพรแถบผูกเป็นรูปแมลงปอประดับเสื้อที่หน้าบ่าขวา

มาตรา 6 การพระราชทานเหรียญนี้พระราชทานให้เป็นกรรมสิทธิ์ เมื่อผู้ได้รับพระราชทานวายชนม์ ให้ทายาทโดยธรรมรักษาไว้เป็นที่ระลึก แต่ถ้าผู้ได้รับพระราชทานก็ดี ทายาทโดยธรรมก็ดี ประพฤติตนไม่สมเกียรติ อาจทรงเรียกคืนได้ ถ้าส่งคืนไม่ได้ด้วยประการใด ๆ ภายในกำหนดสามสิบวัน จะต้องใช้ราคาเหรียญนั้น

มาตรา 7 บรรดาผู้ซึ่งได้รับพระราชทานเหรียญนี้อยู่แล้วในวันใช้พระราชบัญญัตินี้ มีสิทธิและหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ทุกประการ

มาตรา 8 ให้นายกรัฐมนตรีรักษาการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

พิบูลสงคราม

นายกรัฐมนตรี

พระราชบัญญัติฉบับนี้ประกาศราชกิจจานุเบกษาเล่ม 58 หน้า 1586 วันที่ 12 พฤศจิกายน 2484

พระราชบัญญัติ เหรียญจักรมาลา และเหรียญจักรพรรดิมาลา พุทธศักราช 2484

ในพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว อานันทมหิดล

คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ (ตามประกาศประธานสภาผู้แทนราษฎร ลงวันที่ 4 สิงหาคม พุทธศักราช 2480)

อาทิตย์ทิพอาภา

พล.อ.พิชเยนทรโยธิน

ตราไว้ ณ วันที่ 24 ตุลาคม พุทธศักราช 2484 เป็นปีที่ 8 ในรัชกาลปัจจุบัน

โดยที่สภาผู้แทนราษฎรลงมติว่า สมควรแก้ไขกฎหมายว่าด้วยเหรียญจักรมาลาและเหรียญจักรพรรดิมาลา

จึ่งมีพระบรมราชโองการให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้โดยคำแนะนำและยินยอมของสภาผู้แทนราษฎร ดังต่อไปนี้

มาตรา 1 พระราชบัญญัตินี้ให้เรียกว่า "พระราชบัญญัติเหรียญจักรมาลาและเหรียญจักรพรรดิมาลา พุทธศักราช 2484"

มาตรา 2 ให้ใช้พระราชบัญญัตินี้ตั้งแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา 3 ให้ยกเลิกพระราชบัญญัติเหรียญจักรมาลารัตนโกสินทรศก 123 และพระราชบัญญัติเหรียญจักรพรรดิมาลารัตนโกสินทรศก 130

มาตรา 4 ในพระราชบัญญัตินี้

คำว่า "ทหารและตำรวจ" หมายความว่า

มาตรา 5 เครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้สำหรับพระราชทานแก่ผู้ทำความดีความชอบเป็นพิเศษและเป็นประโยชน์อย่างยิ่งแก่ราชการทหาร ไม่ว่าในยามสงบหรือยามสงคราม ตามที่ทรงพระราชดำริเห็นสมควร

มาตรา 6 ผู้มีเกียรติยิ่งของต่างประเทศอาจได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้ได้นอกเหนือจากบทบัญญัติมาตรา 5

มาตรา 7 เครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้แบ่งเป็น 6 ชั้น มีนามดังต่อไปนี้

ชั้นที่ 1 เสนางคะบดี อักษรย่อ ส.ร.
ชั้นที่ 2 มหาโยธิน อักษรย่อ ม.ร.
ชั้นที่ 3 โยธิน อักษรย่อ ย.ร.
ชั้นที่ 4 อัศวิน อักษรย่อ อ.ร.
ชั้นที่ 5 เหรียญรามมาลาเข็มกล้ากลางสมร อักษรย่อ ร.ม.ก.
ชั้นที่ 6 เหรียญรามมาลา อักษรย่อ ร.ม.

มาตรา 8 เครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้มีลักษณะดังต่อไปนี้ คือ

ชั้นที่ 1 เสนางคะบดี

ดารามีลักษณะเป็นรูปไข่ทำด้วยทอง มีลายแหลมออกสี่ทิศ กลางดาราด้านหน้าเป็นรูปพระปรศุรามาวตารปราบพญาการตวีรยะอยู่บนพื้นลงยาสีลูกหว้าอ่อน ด้านหลังเป็นอักษรพระปรมาภิไธยย่อ "ร.ร." กับเลข "๖" อยู่ภายใต้พระมหาพิชัยมงกุฎ บนพื้นลงยาสีขาวขอบสีขาบ มีรัศมีเงินแฉกใหญ่แปดแฉก รัศมีทองแฉกเล็กแทรกแปดแฉก สำหรับประดับที่หน้าอกเสื้อเบื้องซ้าย กับมีแพรแถบเป็นสายสะพายขนาดกว้าง 10 เซนติเมตร สีดำมีริ้วแดงกว้าง 2 เซนติเมตร อยู่ใกล้ขอบทั้งสองข้าง มีดวงตราสำหรับห้อยกับสายสะพาย มีลักษณะเป็นรูปไข่ทำด้วยทอง มีลายรูปอย่างเดียวกับกลางดารา ต่างแต่ไม่มีรัศมี สายสะพายนี้ให้สวมเฉียงจากขวาไปซ้าย

ชั้นที่ 2 มหาโยธิน

ดาราและดวงตรามีลักษณะเช่นเดียวกับเสนางคะบดี แต่ดาราให้ใช้ประดับที่หน้าอกเสื้อเบื้องขวา ส่วนดวงตราให้ใช้ห้อยกับแพรแถบกว้าง 45 มิลลิเมตร สีเดียวกับแพรแถบสายสะพายเสนางคะบดี สำหรับคล้องคอ

ชั้นที่ 3 โยธิน

ดวงตรามีลักษณะเช่นเดียวกับมหาโยธิน ห้อยกับแพรแถบคล้องคอแต่ไม่มีดารา

ชั้นที่ 4 อัศวิน

ดวงตรามีลักษณะเช่นเดียวกับโยธินแต่ย่อมกว่า ห้อยกับแพรแถบขนาดกว้าง 32 มิลลิเมตร ประดับที่หน้าอกเสื้อเบื้องซ้าย

ชั้นที่ 5 เหรียญรามมาลาเข็มกล้ากลางสมร

เหรียญมีลักษณะเป็นรูปไข่ทำด้วยเงิน ด้านหน้าเป็นรูปพระปรศุรามาวตาร ปราบพญา–การตวีรยะ ด้านหลังเป็นอักษรพระปรมาภิไธยย่อ "ร.ร." กับเลข "๖" อยู่ภายใต้พระมหาพิชัยมงกุฎ ห้อยกับแพรแถบขนาดกว้าง 32 มิลลิเมตร และมีเครื่องหมายพระวชิราวุธที่แพรแถบประดับที่หน้าอกเสื้อเบื้องซ้าย

ชั้นที่ 6 เหรียญรามมาลา

เหรียญมีลักษณะเช่นเดียวกับเหรียญรามมาลาเข็มกล้ากลางสมร แต่ไม่มีเครื่องหมายพระวชิราวุธที่แพรแถบ ประดับที่หน้าอกเสื้อเบื้องซ้าย

มาตรา 9 ผู้ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้ ตั้งแต่ชั้นที่ 4 ขึ้นไป ให้มีประกาศนียบัตรทรงลงพระปรมาภิไธยและประทับพระราชลัญฉกร ส่วนผู้ที่ได้รับพระราชทานชั้นที่ 5 และที่ 6 จะได้ประกาศนามในราชกิจจานุเบกษา

มาตรา 10 บรรดาผู้ซึ่งได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้อยู่แล้วในวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับมีสิทธิและหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ทุกประการ

พระราชบัญญัติ
เหรียญจักรมาลา และเหรียญจักรพรรดิมาลา (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2485

ในพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
อานันทมหิดล

คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์
(ตามประกาศประธานสภาผู้แทนราษฎร
ลงวันที่ 4 สิงหาคม พุทธศักราช 2480
และวันที่ 16 ธันวาคม พุทธศักราช 2484)

อาทิตย์ทิพอาภา
ปรีดี พนมยงค์

ตราไว้ ณ วันที่ 21 เมษายน พุทธศักราช 2485
เป็นปีที่ 9 ในรัชกาลปัจจุบัน

โดยที่สภาผู้แทนราษฎรลงมติว่า สมควรแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติเหรียญจักรมาลาและเหรียญจักรพรรดิมาลา พุทธศักราช 2484

จึ่งมีพระบรมราชโองการให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้โดยคำแนะนำและยินยอมของสภาผู้แทนราษฎร ดั่งต่อไปนี้

มาตรา 1 พระราชบัญญัตินี้ให้เรียกว่า "พระราชบัญญัติเหรียญจักรมาลา และเหรียญจักรพรรดิมาลา (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2485"

มาตรา 2 ให้ใช้พระราชบัญญัตินี้ตั้งแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา 3 ให้ยกเลิกความในมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติเหรียญจักรมาลา และเหรียญจักรพรรดิมาลา พุทธศักราช 2484 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"มาตรา 5 เหรียญจักรมาลา มีลักษณะเป็นเหรียญเงินกลม ด้านหน้ามีรูปจักร กลางวงจักรเป็นรูปจุลมงกุฎ พานรองสองชั้น มีเครื่องสูงสองข้าง ด้านหลังมีรูปจักร กลางวงจักรเป็นรูปช้าง กับจารึกอักษรว่า "ส.พ.ป.ม.จ.๕" มีห่วงห้อยกับแพรแถบกว้าง 3 เซนติเมตร สีแดงขอบเขียวมีริ้วสีเหลือง ริ้วสีน้ำเงิน ประดับที่อกเสื้อเบื้องซ้าย"

มาตรา 4 ให้นายกรัฐมนตรีรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ
จอมพล ป. พิบูลสงคราม
นายกรัฐมนตรี

พระราชบัญญัติฉบับนี้ประกาศราชกิจจานุเบกษาเล่ม 59 หน้า 959 วันที่ 5 พฤษภาคม 2485

พระราชบัญญัติ
แก้ไขเพิ่มเติมพระราชกำหนดเหรียญกล้าหาญ
พุทธศักราช 2484
พุทธศักราช 2485

ในพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
อานันทมหิดล

คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์
(ตามประกาศประธานสภาผู้แทนราษฎร
ลงวันที่ 4 สิงหาคม พุทธศักราช 2480
และวันที่ 16 ธันวาคม พุทธศักราช 2484)

อาทิตย์ทิพอาภา
ปรีดี พนมยงค์

ตราไว้ ณ วันที่ 21 เมษายน พุทธศักราช 2485
เป็นปีที่ 9 ในรัชกาลปัจจุบัน

โดยที่สภาผู้แทนราษฎรลงมติว่า สมควรแก้ไขเพิ่มเติมพระราชกำหนดเหรียญกล้าหาญ พุทธศักราช 2484 ซึ่งสภาผู้แทนราษฎรได้อนุมัติให้เป็นพระราชบัญญัติแล้ว

จึ่งมีพระบรมราชโองการให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้โดยคำแนะนำและยินยอมของสภาผู้แทนราษฎร ดั่งต่อไปนี้

มาตรา 1 พระราชบัญญัตินี้ให้เรียกว่า "พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระราชกำหนดเหรียญกล้าหาญ พุทธศักราช 2484 พุทธศักราช 2485"

มาตรา 2 ให้ใช้พระราชบัญญัตินี้ตั้งแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา 3 ให้แก้คำว่า "เหล็ก" ในมาตรา 4 แห่งพระราชกำหนดเหรียญกล้าหาญ พุทธศักราช 2484 เป็น "โลหะ" และให้ตัดคำว่า "รมดำ" ในมาตรา 4 แห่งพระราชกำหนดเหรียญกล้าหาญ พุทธศักราช 2484 ออก

มาตรา 4 ให้ยกเลิกมาตรา 6 แห่งพระราชกำหนดเหรียญกล้าหาญ พุทธศักราช 2484

มาตรา 5 ให้นายกรัฐมนตรีรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ
จอมพล ป.พิบูลสงคราม
นายกรัฐมนตรี

พระราชบัญญัติฉบับนี้ประกาศราชกิจจานุเบกษา เล่ม 59 หน้า 962 วันที่ 5 พฤษภาคม 2485

พระราชบัญญัติ
แก้ไขเพิ่มเติมพระราชกำหนด
เหรียญชัยสมรภูมิ
พุทธศักราช 2484
พุทธศักราช 2485

ในพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
อานันทมหิดล
คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์
(ตามประกาศประธานสภาผู้แทนราษฎร
ลงวันที่ 4 สิงหาคม พุทธศักราช 2480
และวันที่ 16 ธันวาคม พุทธศักราช 2484)

อาทิตย์ทิพอาภา
ปรีดี พนมยงค์
ตราไว้ ณ วันที่ 21 เมษายน พุทธศักราช 2485

เป็นปีที่ 9 ในรัชกาลปัจจุบัน

โดยที่สภาผู้แทนราษฎรลงมติว่า สมควรแก้ไขเพิ่มเติมพระราชกำหนดเหรียญชัยสมรภูมิ พุทธศักราช 2484 ซึ่งสภาผู้แทนราษฎรได้อนุมัติให้เป็นพระราชบัญญัติแล้ว

จึ่งมีพระบรมราชโองการให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้โดยคำแนะนำและยินยอมของสภาผู้แทนราษฎร ดั่งต่อไปนี้

มาตรา 1 พระราชบัญญัตินี้ให้เรียกว่า "พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระราชกำหนดเหรียญชัยสมรภูมิ พุทธศักราช 2484 พุทธศักราช 2485"

มาตรา 2 ให้ใช้พระราชบัญญัตินี้ตั้งแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา 3 ให้แก้คำว่า "เหล็ก" ในมาตรา 4 แห่งพระราชกำหนดเหรียญชัยสมรภูมิ พุทธศักราช 2484 เป็น "โลหะ" และให้ตัดคำว่า "รมดำ" ในมาตรา 4 แห่งพระราชกำหนดเหรียญชัยสมรภูมิ พุทธศักราช 2484 ออก

มาตรา 4 ให้ยกเลิกมาตรา 6 แห่งพระราชกำหนดเหรียญชัยสมรภูมิ พุทธศักราช 2484

มาตรา 5 ให้นายกรัฐมนตรีรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

จอมพล ป.พิบูลสงคราม

นายกรัฐมนตรี

พระราชบัญญัติฉบับนี้ประกาศราชกิจจานุเบกษาเล่ม 59 หน้า 965 วันที่ 5 พฤษภาคม 2485

พระราชบัญญัติ
แก้ไขเพิ่มเติมพระราชกำหนดเหรียญช่วยราชการเขตภายใน พุทธศักราช 2484
พุทธศักราช 2485

ในพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
อานันทมหิดล

คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์
(ตามประกาศประธานสภาผู้แทนราษฎร
ลงวันที่ 4 สิงหาคม พุทธศักราช 2480
และวันที่ 16 ธันวาคม พุทธศักราช 2484)

อาทิตย์ทิพอาภา
ปรีดี พนมยงค์

ตราไว้ ณ วันที่ 21 เมษายน พุทธศักราช 2485

เป็นปีที่ 9 ในรัชกาลปัจจุบัน

โดยที่สภาผู้แทนราษฎรลงมติว่า สมควรแก้ไขเพิ่มเติมพระราชกำหนดเหรียญช่วยราชการเขตภายใน พุทธศักราช 2484 ซึ่งสภาผู้แทนราษฎรได้อนุมัติให้เป็นพระราชบัญญัติแล้ว

จึ่งมีพระบรมราชโองการให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้โดยคำแนะนำและยินยอมของสภาผู้แทนราษฎร ดั่งต่อไปนี้

มาตรา 1 พระราชบัญญัตินี้ให้เรียกว่า "พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระราชกำหนดเหรียญช่วยราชการเขตภายใน พุทธศักราช 2484 พุทธศักราช 2485"

มาตรา 2 ให้ใช้พระราชบัญญัตินี้ตั้งแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา 3 ให้ตัดคำว่า "รมดำ" ในมาตรา 4 แห่งพระราชกำหนดเหรียญช่วยราชการเขตภายใน พุทธศักราช 2484 ออก

มาตรา 4 ให้นายกรัฐมนตรีรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

จอมพล ป.พิบูลสงคราม

นายกรัฐมนตรี

พระราชบัญญัติฉบับนี้ประกาศราชกิจจานุเบกษาเล่ม 59 หน้า 968 วันที่ 5 พฤษภาคม 2485

พระราชบัญญัติ
เหรียญดุษฎีมาลา (ฉบับที่ 2)
พุทธศักราช 2485

ในพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
อานันทมหิดล

คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์
(ตามประกาศประธานสภาผู้แทนราษฎร
ลงวันที่ 4 สิงหาคม พุทธศักราช 2480
และวันที่ 16 ธันวาคม พุทธศักราช 2484)

อาทิตย์ทิพอาภา
ปรีดี พนมยงค์

ตราไว้ ณ วันที่ 6 ตุลาคม พุทธศักราช 2485
เป็นปีที่ 9 ในรัชกาลปัจจุบัน

โดยที่สภาผู้แทนราษฎรลงมติว่า สมควรแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติเหรียญดุษฎีมาลา พุทธศักราช 2484

จึ่งมีพระบรมราชโองการให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้โดยคำแนะนำและยินยอมของสภาผู้แทนราษฎร ดั่งต่อไปนี้

มาตรา 1 พระราชบัญญัตินี้ให้เรียกว่า "พระราชบัญญัติเหรียญดุษฎีมาลา (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2485"

มาตรา 2 ให้ใช้พระราชบัญญัตินี้ตั้งแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา 3 ให้ยกเลิกความในมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติเหรียญดุษฎีมาลา พุทธศักราช 2484 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"มาตรา 4 เหรียญนี้สำหรับพระราชทานผู้ทรงคุณวุฒิในทางศิลปวิทยาอันได้แสดงให้ประจักษ์เป็นพิเศษแล้ว ตามที่ทรงพระราชดำริเห็นสมควร และถ้าผู้ที่ได้รับพระราชทานเหรียญนี้ได้ใช้ศิลปวิทยาเป็นคุณประโยชน์ให้แก่ชาติบ้านเมืองได้ผลถึงขนาด ผู้นั้นอาจได้รับพระราชทานเงินพิเศษประจำเดือน ซึ่งชาติให้เป็นการตอบแทน เงินพิเศษนี้จะได้กำหนดเป็นกรณี ๆ คิดเป็นเงินปี รายหนึ่งปีหนึ่งอย่างสูงสำหรับผู้ต้นคิดชั้นเยี่ยมไม่เกิน 4,800 บาท นอกจากนั้นไม่เกิน 1,200 บาท และจะจ่ายให้ตลอดชีวิตของผู้ที่ได้รับพระราชทาน เว้นแต่ผู้นั้นประพฤติตนไม่สมเกียรติ หรือไม่อยู่ภายใต้ระเบียบและวินัยซึ่งกำหนดไว้ ก็อาจถูกตัดเงินพิเศษดั่งกล่าวนี้ได้"

มาตรา 4 ให้นายกรัฐมนตรีรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

จอมพล ป.พิบูลสงคราม

นายกรัฐมนตรี

พระราชบัญญัติฉบับนี้ประกาศราชกิจจานุเบกษาเล่ม 59 หน้า 1875 วันที่ 20 ตุลาคม 2485

พระราชบัญญัติ
แก้ไขเพิ่มเติมพระราชกำหนด
เหรียญชัยสมรภูมิ
พุทธศักราช 2484 (ฉบับที่ 2)
พุทธศักราช 2485

ในพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
อานันทมหิดล

คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์
(ตามประกาศประธานสภาผู้แทนราษฎร
ลงวันที่ 4 สิงหาคม พุทธศักราช 2480
และวันที่ 16 ธันวาคม พุทธศักราช 2484)

อาทิตย์ทิพอาภา
ปรีดี พนมยงค์

ตราไว้ ณ วันที่ 13 ตุลาคม พุทธศักราช 2485
เป็นปีที่ 9 ในรัชกาลปัจจุบัน

โดยที่สภาผู้แทนราษฎรลงมติว่า สมควรแก้ไขเพิ่มเติมพระราชกำหนดเหรียญชัยสมรภูมิ พุทธศักราช 2484 ซึ่งสภาผู้แทนราษฎรได้อนุมัติให้เป็นพระราชบัญญัติแล้ว

จึ่งมีพระบรมราชโองการให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้โดยคำแนะนำและยินยอมของสภาผู้แทนราษฎร ดั่งต่อไปนี้

มาตรา 1 พระราชบัญญัตินี้ให้เรียกว่า "พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระราชกำหนดเหรียญชัยสมรภูมิ พุทธศักราช 2484 (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2485"

มาตรา 2 ให้ใช้พระราชบัญญัตินี้ตั้งแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา 3 ให้เพิ่มความต่อไปนี้ ต่อท้ายความในมาตรา 4 แห่งพระราชกำหนดเหรียญชัยสมรภูมิ พุทธศักราช 2484 ซึ่งได้แก้ไขเพิ่มเติมโดยมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระราชกำหนดเหรียญชัยสมรภูมิ พุทธศักราช 2484 พุทธศักราช 2485

"หรือกับแพรแถบสี ขนาด และลักษณะอื่นตามที่จะได้กำหนดไว้โดยพระราชกฤษฎีกา สำหรับพระราชทานแก่ผู้กระทำการรบกับราชสัตรูในการรบเฉพาะคราว"

มาตรา 4 ให้นายกรัฐมนตรีรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

จอมพล ป.พิบูลสงคราม
นายกรัฐมนตรี

พระราชบัญญัติฉบับนี้ประกาศราชกิจจานุเบกษาเล่ม 59 หน้า 1915 วันที่ 20 ตุลาคม 2485

พระราชบัญญัติ
แก้ไขเพิ่มเติมพระราชกำหนดเหรียญ ช่วยราชการเขตภายใน พุทธศักราช 2484 (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2485

ในพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
อานันทมหิดล

คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์
(ตามประกาศประธานสภาผู้แทนราษฎร
ลงวันที่ 4 สิงหาคม พุทธศักราช 2480
และวันที่ 16 ธันวาคม พุทธศักราช 2484)

อาทิตย์ทิพอาภา
ปรีดี พนมยงค์

ตราไว้ ณ วันที่ 13 ตุลาคม พุทธศักราช 2485
เป็นปีที่ 9 ในรัชกาลปัจจุบัน

โดยที่สภาผู้แทนราษฎรลงมติว่า สมควรแก้ไขเพิ่มเติมพระราชกำหนดเหรียญช่วยราชการเขตภายใน พุทธศักราช 2484 ซึ่งสภาผู้แทนราษฎรได้อนุมัติให้เป็นพระราชบัญญัติแล้ว

จึ่งมีพระบรมราชโองการให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้โดยคำแนะนำและยินยอมของสภาผู้แทนราษฎร ดั่งต่อไปนี้

มาตรา 1 พระราชบัญญัตินี้ให้เรียกว่า "พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระราชกำหนดเหรียญช่วยราชการเขตภายใน พุทธศักราช 2484 (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2485"

มาตรา 2 ให้ใช้พระราชบัญญัตินี้ตั้งแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา 3 ให้เพิ่มความต่อไปนี้ต่อท้ายความในมาตรา 4 แห่งพระราชกำหนดเหรียญช่วยราชการเขตภายใน พุทธศักราช 2484 ซึ่งได้แก้ไขเพิ่มเติมโดยมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระราชกำหนดเหรียญช่วยราชการเขตภายใน พุทธศักราช 2484 พุทธศักราช 2485

"หรือกับแพรแถบสี ขนาด และลักษณะอื่นตามที่จะได้กำหนดไว้โดยพระราชกฤษฎีกาสำหรับพระราชทานแก่ผู้ช่วยเหลือราชการเขตภายในเนื่องในการรบกับราชสัตรูเฉพาะคราว"

มาตรา 4 ให้นายกรัฐมนตรีรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

จอมพล ป.พิบูลสงคราม
นายกรัฐมนตรี

พระราชบัญญัติฉบับนี้ประกาศราชกิจจานุเบกษา เล่ม 59 หน้า 1918 วันที่ 20 ตุลาคม 2485

พระราชบัญญัติ
เหรียญศานติมาลา
พุทธศักราช 2489

อานันทมหิดล

ตราไว้ ณ วันที่ 16 เมษายน พุทธศักราช 2489
เป็นปีที่ 13 ในรัชกาลปัจจุบัน

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศว่า

โดยที่เป็นการสมควรให้มีเหรียญราชอิสริยาภรณ์สำหรับพระราชทานเพื่อสนองคุณงามความดีและเป็นกิตติยานุสสรณ์แก่ผู้ซึ่งได้กระทำการต่อต้านผู้รุกรานและยอมเสียสละทุกอย่างทำการแก้กลับการร้ายให้กลายเป็นดี ยังผลให้ประเทศไทยบรรลุถึงซึ่งศานติภาพ และคงธำรงไว้ซึ่งเอกราชและอธิปไตย

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัตินี้ขึ้นไว้โดยคำแนะนำและยินยอมของสภาผู้แทนราษฎร ดังต่อไปนี้

มาตรา 1 พระราชบัญญัตินี้ให้เรียกว่า "พระราชบัญญัติเหรียญศานติมาลา พุทธศักราช 2489"

มาตรา 2 พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับได้ตั้งแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา 3 ให้มีเหรียญสำหรับพระราชทานผู้ทำความดีความชอบในการต่อต้านผู้รุกรานและยอมเสียสละทำการแก้ร้ายให้กลายเป็นดี ยังผลให้ประเทศไทยบรรลุถึงซึ่งศานติภาพ คงธำรงไว้ซึ่งเอกราชและอธิปไตย มีนามว่า "เหรียญศานติมาลา" อักษรย่อ ศ.ม.

มาตรา 4 เหรียญนี้มี 2 ชนิด ชนิดสามัญมีลักษณะเป็นเหรียญดีบุก รูปไข่ ด้านหน้ามีรูปไอราพต ด้านหลังจารึกคาถา เป็นอักษรไทยและอักษรโรมันว่า "นตฺถิสนฺติ ปรํ สุขํ" "NATTHI SANTI PARAM SUKH'AM" ห้อยกับแพรแถบสีแดงกว้าง 40 มิลลิเมตร ตรงกึ่งกลางของแพรแถบมีริ้วสีน้ำเงินกว้าง 4 มิลลิเมตร และมีริ้วสีขาวกว้างริ้วละ 2 มิลลิเมตร ประกอบ 2 ข้างริ้วสีน้ำเงิน ชนิดพิเศษมีลักษณะเช่นชนิดสามัญ แต่เป็นเหรียญเงิน และเหนือเหรียญขึ้นไปมีดาบดั้งทำด้วยเงินไขว้กันประกอบอยู่ด้วย ประดับที่อกเสื้อเบื้องซ้ายสำหรับสตรีให้ผูกเป็นรูปแมลงปอประดับเสื้อที่หน้าบ่าซ้าย

มาตรา 5 เหรียญนี้พระราชทานให้เป็นกรรมสิทธิ์ เมื่อผู้ได้รับพระราชทานวายชนม์ ให้ทายาทโดยธรรมรักษาไว้เป็นที่ระลึก

มาตรา 6 ให้นายกรัฐมนตรีรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้ และให้มีอำนาจวางระเบียบการเกี่ยวกับการประดับเหรียญและกรณีที่จะให้ประดับเหรียญ

ระเบียบการนั้น เมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

ปรีดี พนมยงค์
นายกรัฐมนตรี

พระราชบัญญัติฉบับนี้ประกาศราชกิจจานุเบกษา เล่ม 63 หน้า 212 วันที่ 23 เมษายน 2489

พระราชบัญญัติ
เหรียญรัตนาภรณ์ รัชกาลที่ 9
พ.ศ. 2495

ภูมิพลอดุลยเดช ป.ร.

ให้ไว้ ณ วันที่ 12 กันยายน พ.ศ. 2495
เป็นปีที่ 7 ในรัชกาลปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศว่า

โดยที่เป็นการสมควรมีเหรียญรัตนาภรณ์รัชกาลปัจจุบันขึ้นไว้สำหรับพระราชทานเป็นส่วนพระองค์

จึ่งทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้ โดยคำแนะนำและยินยอมของสภาผู้แทนราษฎร ดั่งต่อไปนี้

มาตรา 1 พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า "พระราชบัญญัติเหรียญรัตนาภรณ์ รัชกาลที่ 9 พ.ศ. 2495"

มาตรา 2 พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา 3 ลักษณะแห่งเหรียญรัตนาภรณ์ตามพระราชบัญญัตินี้ ให้มีอักษรพระปรมาภิไธย ภ.ป.ร. อยู่ในขอบวงกลม ซึ่งมีรัศมี และมีหูทำด้วยทองคำ สำหรับร้อยแพรแถบข้างบนมีลำดับเป็น 5 ชั้น ดั่งนี้

ชั้นที่ 1 อักษรพระปรมาภิไธยและขอบเรือนเงินประดับเพ็ชร์ทั้งดวง

ชั้นที่ 2 อักษรพระปรมาภิไธยทองคำ ลงยาสีขาว ขอบเรือนเงินประดับเพ็ชร์

ชั้นที่ 3 อักษรพระปรมาภิไธยทองคำ ลงยาสีขาว ขอบสร่งทองคำ

ชั้นที่ 4 อักษรพระปรมาภิไธยทองคำ ขอบสร่งเงิน

ชั้นที่ 5 อักษรพระปรมาภิไธยเงิน ขอบสร่งเงิน

ให้มีแพรแถบกว้าง 23 มิลลิเมตร พื้นสีเหลืองมีริ้วสีขาว 2 ข้าง สอดร้อยหูเหมือนกันทั้ง 5 ชั้น สำหรับพระราชทานสตรี ผูกเป็นรูปแมลงปอ สำหรับพระราชทานบุรุษไม่ผูกใช้กลัดอกเสื้อเบื้องซ้าย

มาตรา 4 เหรียญนี้จะพระราชทานแก่ผู้ใด แล้วแต่จะทรงพระราชดำริเห็นสมควร โดยมีประกาศนียบัตรทรงลงพระปรมาภิไธยและประทับพระราชลัญฉกรประจำพระองค์เป็นสำคัญกำกับไว้ด้วย ผู้ได้รับพระราชทานเหรียญนี้ จะเขียนอักษรย่อไว้ท้ายชื่อ ก็ให้เขียนดั่งนี้

ผู้ได้รับพระราชทานเหรียญชั้นที่ 1 ให้เขียนว่า ภ.ป.ร.๑

ผู้ได้รับพระราชทานเหรียญชั้นที่ 2 ให้เขียนว่า ภ.ป.ร.๒

ผู้ได้รับพระราชทานเหรียญชั้นที่ 3 ให้เขียนว่า ภ.ป.ร.๓

ผู้ได้รับพระราชทานเหรียญชั้นที่ 4 ให้เขียนว่า ภ.ป.ร.๔

ผู้ได้รับพระราชทานเหรียญชั้นที่ 5 ให้เขียนว่า ภ.ป.ร.๕

มาตรา 5 เหรียญนี้พระราชทานเป็นเครื่องหมายในพระมหากรุณาส่วนพระองค์ และพระราชทานเป็นสิทธิ แม้ผู้ได้รับพระราชทานล่วงลับไปแล้ว ก็ให้ตกทอดแก่ทายาท เพื่อรักษาไว้เป็นที่ระลึกในวงศ์ตระกูลสืบไป หากว่าทายาทมี

ปรารถนาจะเชิดชูเกียรติคุณ จะใช้แต่ดวงเหรียญร้อยสร้อยสวมคอ ก็พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้ใช้ได้ แต่จะร้อยแพรแถบเอาไปใช้ประดับไม่ได้

ผู้ได้รับพระราชทานเหรียญดวงใหม่เลื่อนเป็นชั้นสูงขึ้นไปต้องส่งเหรียญดวงเดิมคืน

มาตรา 6 ให้นายกรัฐมนตรีรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

จอมพล ป.พิบูลสงคราม

นายกรัฐมนตรี

พระราชบัญญัติฉบับนี้ประกาศราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ เล่ม 69 หน้า 1 วันที่ 12 กันยายน 2495

พระราชบัญญัติ
เหรียญงานฉลอง 25 พุทธศตวรรษ
พ.ศ. 2499

ภูมิพลอดุลยเดช ป.ร.

ให้ไว้ ณ วันที่ 10 มกราคม พ.ศ. 2500

เป็นปีที่ 12 ในรัชกาลปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศว่า

โดยที่พุทธศาสนาได้เจริญรุ่งเรืองมาจนถึง 25 ศตวรรษ เป็นการสมควรให้มีเหรียญขึ้นไว้เพื่อเป็นที่ระลึก

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้ โดยคำแนะนำและยินยอมของสภาผู้แทนราษฎร ดังต่อไปนี้

มาตรา 1 พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า "พระราชบัญญัติเหรียญงานฉลอง 25 พุทธศตวรรษ พ.ศ. 2499"

มาตรา 2 พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา 3 ให้มีเหรียญงานฉลอง 25 พุทธศตวรรษ มีลักษณะเป็นเหรียญโลหะสีทองรูปกลมแบน เส้นผ่าศูนย์กลาง 3 เซนติเมตร ด้านหน้ามีรูปพระธรรมจักร ตรงกลางมีรูปไตรรัตน์ทำด้วยเงิน จำหลักเป็นเพชรสร่ง ด้านหลังมีรูปกลีบบัวบาน จารึกอักษรว่า "งานฉลอง๒๕พุทธศตวรรษ" และมีใบโพธิ์ทำด้วยโลหะสีทองติดที่ห่วงสำหรับห้อยกับแพรแถบสีเหลืองแดงกว้าง 3 เซนติเมตร

พระราชบัญญัติ
เหรียญราชรุจิ รัชกาลที่ 9
พ.ศ. 2502

ภูมิพลอดุลยเดช ป.ร.

ให้ไว้ ณ วันที่ 28 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2502
เป็นปีที่ 14 ในรัชกาลปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้า ฯ ให้ประกาศว่า

โดยที่เป็นการสมควรให้มีเหรียญราชรุจิรัชกาลปัจจุบันขึ้นไว้สำหรับพระราชทานเป็นเครื่องหมายแห่งพระมหากรุณาธิคุณตามพระราชอัธยาศัย

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้โดยคำแนะนำและยินยอมของสภาร่างรัฐธรรมนูญในฐานะรัฐสภา ดังต่อไปนี้

มาตรา 1 พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า "พระราชบัญญัติเหรียญราชรุจิ รัชกาลที่ 9 พ.ศ. 2502"

มาตรา 2 พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา 3 เหรียญราชรุจิมี 2 ชนิด ชนิดหนึ่งเรียกว่าเหรียญราชรุจิทอง และอีกชนิดหนึ่งเรียกว่าเหรียญราชรุจิเงิน

ลักษณะแห่งเหรียญราชรุจิตามพระราชบัญญัตินี้ เป็นเหรียญกลมแบนทำด้วยเงินกาไหล่ทองชนิดหนึ่ง และทำด้วยเงินอีกชนิดหนึ่ง ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 3 เซนติเมตร ด้านหน้ามีพระบรมรูปรัชกาลปัจจุบันครึ่งพระองค์ ทรงหันพระพักตร์ทางเบื้องขวา มีอักษรจารึกอยู่ริมขอบว่า

มาตรา 4 บุคคลซึ่งมีชีวิตอยู่ในวันฉลอง 25 พุทธศตวรรษ ให้มีสิทธิประดับเหรียญนี้ได้ตั้งแต่วันที่ 13 พฤษภาคม พ.ศ. 2500 เป็นต้นไป

มาตรา 5 การประดับเหรียญนี้ สำหรับข้าราชการให้ประดับได้อย่างเครื่องราชอิสริยาภรณ์ สำหรับประชาชนให้ประดับได้ตามที่เห็นสมควร หรือจะใช้ห้อยคอโดยไม่มีแพรแถบก็ได้

มาตรา 6 ให้นายกรัฐมนตรีรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้ และมีอำนาจออกกฎกระทรวงเกี่ยวกับการควบคุมการสร้างเหรียญและกิจการอื่นเพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้

กฎกระทรวงนั้นเมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ
จอมพล ป. พิบูลสงคราม
นายกรัฐมนตรี

หมายเหตุ เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ เนื่องจากจะมีการฉลองและบำเพ็ญกุศลเป็นงานใหญ่ในวาระที่พระพุทธศาสนาได้เจริญรุ่งเรืองมาจวบจนครบ 25 ศตวรรษ จึงสมควรให้มีเหรียญงานฉลอง 25 พุทธศตวรรษ เพื่อเป็นที่ระลึกในโอกาสนี้

ภูมิพโลปรมราชาธิราชา ด้านหลังมีรูปจักร กลางวงจักรจารึกอักษรว่า ราชรุจิยา ทินฺนมิทำ มีห่วงห้อยกับแพรแถบกว้าง 34 มิลลิเมตร สีเหลือง ริมสีขาว ประดับที่อกเสื้อเบื้องซ้าย สำหรับพระราชทานสตรี ใช้ห้อยกับแพรแถบ ผูกเป็นรูปแมลงปอ ใช้ประดับเสื้อที่หน้าบ่าซ้าย

มาตรา 4 เหรียญนี้พระราชทานเป็นเครื่องหมายแห่งพระมหากรุณาธิคุณตามพระราชอัธยาศัย และพระราชทานเป็นสิทธิ์ แม้ผู้ได้รับพระราชทานล่วงลับไปแล้วก็ให้ตกทอดแก่ทายาท เพื่อรักษาไว้เป็นที่ระลึกในวงศ์ตระกูลสืบไป แต่ไม่มีสิทธิที่จะประดับเหรียญนี้ ถ้าผู้ได้รับพระราชทานก็ดี ทายาทก็ดี กระทำความผิดร้ายแรง หรือประพฤติตนไม่สมเกียรติ อาจทรงเรียกคืนได้

มาตรา 5 ผู้ได้รับพระราชทานเหรียญนี้จะเขียนอักษรย่อไว้ท้ายชื่อ ก็ให้เขียนดังนี้

ผู้ได้รับพระราชทานเหรียญราชรุจิทอง ให้เขียนว่า ร.จ.ท.๙

ผู้ได้รับพระราชทานเหรียญราชรุจิเงิน ให้เขียนว่า ร.จ.ง.๙

มาตรา 6 ให้นายกรัฐมนตรีรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

พลเอก ถ. กิตติขจร

รองนายกรัฐมนตรี

หมายเหตุ เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ เหรียญราชรุจิ เป็นเหรียญส่วนพระองค์อย่างหนึ่ง พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระราชดำริสร้างขึ้นเป็นประเดิมสำหรับพระราชทานแล้วแต่จะทรงพระราชดำริเห็นสมควร ต่อมาในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็ได้ทรงอนุโลมสร้างเหรียญราชรุจิขึ้นพระราชทานเป็นประเพณีสืบมา หั้งนี้เป็นแบบอย่างอันดี จึงเป็นการสมควรที่จะสร้างเหรียญราชรุจิรัชกาลปัจจุบันขึ้นสำหรับพระราชทาน เป็นเครื่องหมายแห่งพระมหากรุณาธิคุณตามพระราชอัธยาศัย

พระราชบัญญัติ เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีศักดิ์ รามาธิบดี พ.ศ. 2503

ในพระปรมาภิไธย
พระบาทสมเด็จพระปรมินทร
มหาภูมิพลอดุลยเดช
สังวาลย์
ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์

ให้ไว้ ณ วันที่ 12 กรกฎาคม พ.ศ. 2503
เป็นปีที่ 15 ในรัชกาลปัจจุบัน

โดยที่เป็นการสมควรปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีศักดิ์รามาธิบดี

พระมหากษัตริย์โดยคำแนะนำและยินยอมของสภาร่างรัฐธรรมนูญในฐานะรัฐสภา จึงมีพระบรมราชโองการให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้ ดังต่อไปนี้

มาตรา 1 พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า "พระราชบัญญัติเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีศักดิ์รามาธิบดี พ.ศ. 2503"

มาตรา 2 พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา 3 ให้ยกเลิกพระราชบัญญัติเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีศักดิ์รามาธิบดี

มาตรา 4 พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประธานของเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีศักดิ์รามาธิบดี และทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจที่จะพระราชทานและเรียกคืนเครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้

ทหารบก ทหารเรือ ทหารอากาศ และตำรวจ

คำว่า "ข้าราชการฝ่ายพลเรือน" หมายความว่าข้าราชการพลเรือน ตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือน ข้าราชการพลเรือนสังกัดกระทรวงกลาโหม และข้าราชการฝ่ายตุลาการตามกฎหมายว่าด้วย ระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการ เว้นแต่ข้าราชการประเภทวิสามัญ

มาตรา 5 เหรียญจักรมาลามีลักษณะเป็นเหรียญเงินกลมด้านหน้ามีรูปจักร กลางวงจักรเป็นรูปช้าง กับจารึกอักษรว่า "ส.พ.ป.ม.จ.๕" มีห่วงห้อยกับแพรแถบกว้าง 3 เซนติเมตร สีแดงขอบเขียว มีริ้วสีเหลือง ริ้วสีน้ำเงิน ประดับที่อกเสื้อเบื้องซ้าย

(มาตรานี้ยกเลิกตามพระราชบัญญัติเหรียญจักรมาลา และเหรียญจักรพรรดิมาลา (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2485 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

มาตรา 5 เหรียญจักรมาลา มีลักษณะเป็นเหรียญเงินกลมด้านหน้ามีรูปจักร กลางวงจักรเป็นรูปจุลมงกุฎ พานรองสองชั้นมีเครื่องสูงสองข้าง ด้านหลังมีรูปจักร กลางวงจักรเป็นรูปช้าง กับจารึกอักษรว่า "ส.พ.ป.ม.จ.๕" มีห่วงห้อยกับแพรแถบกว้าง 3 เซนติเมตร สีแดงขอบเขียว มีริ้วสีเหลืองริ้วสีน้ำเงินประดับที่อกเสื้อเบื้องซ้าย)

มาตรา 6 เหรียญจักรมาลาสำหรับพระราชทานแก่ผู้ที่มียศทหารหรือตำรวจตลอดจนว่าที่ยศนั้น ๆ ทั้งต้องเป็นผู้ที่รับราชการประจำการหรือในกองประจำการรวมกันเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 15 ปี

การนับเวลาราชการ ให้นับตั้งแต่อายุครบ 18 ปีบริบูรณ์หรือตั้งแต่วันขึ้นทะเบียนกองประจำการ ตามกฎหมายว่าด้วยการรับราชการทหาร แล้วแต่กรณี

มาตรา 7 เหรียญจักรพรรดิมาลามีลักษณะเป็นเหรียญเงินกลมรูปจักร ด้านหน้ามีรูปครุฑพ่าห์อยู่ในวงจักร ด้านหลังมีรูปช้างอยู่ในวงจักร จารึกอักษรโดยรอบว่า "บำเหน็จแห่งความยั่งยืนและมั่นคงในราชการ" เบื้องบนเหรียญมีเครื่องหมายพระวชิราวุธห้อยกับแพรแถบกว้าง 3 เซนติเมตร สีแดงขอบสีเหลืองกับสีเขียว ประดับที่อกเสื้อเบื้องซ้าย สำหรับพระราชทานสตรีใช้ห้อยกับแพรแถบผูกเป็นรูปแมลงปอ ประดับเสื้อที่หน้าบ่าซ้าย

มาตรา 8 เหรียญจักรพรรดิมาลาสำหรับพระราชทานข้าราชการฝ่ายพลเรือน ที่รับราชการมาด้วยความเรียบร้อยเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 25 ปี

การนับเวลาราชการ ให้นับโดยคำนวณเวลาราชการทั้งหมดของผู้นั้นรวมกัน แต่ถ้าผู้นั้นเข้ารับราชการก่อนอายุครบ 18 ปีบริบูรณ์ ให้นับตั้งแต่วันอายุครบ 18 ปีบริบูรณ์เป็นต้นไป

มาตรา 9 ทหารและตำรวจที่รับราชการมารวมเวลาราชการไม่น้อยกว่า 25 ปี หากไม่เข้าเกณฑ์ที่จะได้รับพระราชทานเหรียญจักรมาลาตามมาตรา 6 ก็ให้ได้รับพระราชทานเหรียญจักร-พรรดิมาลาตามมาตรา 8

มาตรา 10 ผู้ซึ่งได้รับพระราชทานเหรียญจักรมาลาหรือเหรียญจักรพรรดิมาลา ให้มีประกาศนียบัตรทรงลงพระปรมาภิไธย และประทับพระราชลัญฉกร

มาตรา 11 การพระราชทานเหรียญจักรมาลาหรือเหรียญจักรพรรดิมาลาพระราชทานเป็นกรรมสิทธิ์ เมื่อผู้ได้รับพระราชทานวายชนม์ ให้ทายาทโดยธรรมรักษาไว้เป็นที่ระลึก แต่ถ้าผู้ได้รับพระราชทานก็ดี ทายาทโดยธรรมก็ดี ประพฤติตนไม่สมเกียรติ อาจทรงเรียกคืนได้ ถ้าส่งคืนไม่ได้ด้วยประการใด ๆ ภายในกำหนดสามสิบวันจะต้องใช้ราคาเหรียญนั้น

มาตรา 12 เหรียญจักรมาลาหรือเหรียญจักรพรรดิมาลา จะพระราชทานแก่ผู้ใดอย่างใดอย่างหนึ่งแต่อย่างเดียวเท่านั้น

มาตรา 13 บรรดาผู้ซึ่งได้รับพระราชทานเหรียญจักรมาลาหรือเหรียญจักรพรรดิมาลาอยู่แล้วในวันใช้พระราชบัญญัตินี้มีสิทธิและหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ทุกประการ

มาตรา 14 ให้นายกรัฐมนตรีรักษาการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

พิบูลสงคราม

นายกรัฐมนตรี

พระราชบัญญัติฉบับนี้ประกาศราชกิจจานุเบกษาเล่ม 58 หน้า 1589 วันที่ 12 พฤศจิกายน 2484

มาตรา 11 ให้นายกรัฐมนตรีรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ
จอมพล ส. ธนะรัชต์
นายกรัฐมนตรี

หมายเหตุ เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ โดยที่พระราชบัญญัติเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีศักดิ์รามาธิบดีที่ใช้อยู่ขณะนี้ กำหนดวิธีการปฏิบัติไว้ไม่เหมาะแก่ภาวะปัจจุบัน สมควรที่จะปรับปรุงพระราชบัญญัติเกี่ยวกับเครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้เสียใหม่ เช่นเดียวกันกับที่ได้ปรับปรุงพระราชบัญญัติเครื่องราชอิสริยาภรณ์ต่าง ๆ เมื่อปี พ.ศ. 2484 เพื่อที่จะได้พระราชทานต่อไป

พระราชบัญญัติ
เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นมงคลยิ่งราชมิตราภรณ์
พ.ศ. 2505

ภูมิพลอดุลยเดช ป.ร.

ให้ไว้ ณ วันที่ 11 มิถุนายน พ.ศ. 2505
เป็นปีที่ 17 ในรัชกาลปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศว่า

โดยที่เป็นการสมควรให้มีเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นมงคลยิ่งราชมิตราภรณ์

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้ โดยคำแนะนำและยินยอมของสภาร่างรัฐธรรมนูญในฐานะรัฐสภาดังต่อไปนี้

มาตรา 1 พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า "พระราชบัญญัติเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นมงคลยิ่งราชมิตราภรณ์ พ.ศ. 2505"

มาตรา 2 พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา 3 ให้มีเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นมงคลยิ่งราชมิตราภรณ์ ใช้อักษรย่อว่า ร.ม.ภ.

มาตรา 4 พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประธานของเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นมงคลยิ่งราชมิตราภรณ์ และทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจที่จะพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้แก่ประมุขของรัฐต่างประเทศ

มาตรา 5 เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นมงคลยิ่งราชมิตราภรณ์ มีลักษณะดังต่อไปนี้

พระราชบัญญัติ
การประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์และเหรียญของทหารหญิง พ.ศ. 2510

ภูมิพลอดุลยเดช ป.ร.

ให้ไว้ ณ วันที่ 20 มกราคม พ.ศ. 2510

เป็นปีที่ 22 ในรัชกาลปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศว่า

โดยที่เป็นการสมควรกำหนดการประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์และเหรียญของทหารหญิงให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้ โดยคำแนะนำและยินยอมของสภาร่างรัฐธรรมนูญในฐานะรัฐสภา ดังต่อไปนี้

มาตรา 1 พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า "พระราชบัญญัติการประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์และเหรียญของทหารหญิง พ.ศ. 2510"

มาตรา 2 พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา 3 เครื่องราชอิสริยาภรณ์และเหรียญตามพระราชบัญญัตินี้ หมายความถึงเครื่องราชอิสริยาภรณ์และเหรียญที่มีกฎหมายกำหนดไว้

มาตรา 4 เครื่องราชอิสริยาภรณ์และเหรียญที่กฎหมายกำหนดให้ใช้ห้อยกับแพรแถบผูกเป็นรูปแมลงปอสำหรับการประดับของสตรีนั้น สำหรับทหารหญิงในโอกาสที่แต่งเครื่องแบบทหารให้ใช้ห้อยกับแพรแถบและประดับเช่นเดียวกับทหารชาย

(1) ดวงตราสำหรับห้อยสายสร้อย มีรูปจักรและตรีศูลขัดกันประดับเพชรอยู่ในวงกลมบนพื้นลงยาสีขาบ ขอบวงกลมเป็นเพชรสร่งเงินมีรัศมีทองแปดแฉกและรัศมีเงินแปดแฉก ด้านหลังมีอักษรพระปรมาภิไธยย่อ "ภ.ป.ร." อยู่ในวงกลมบนพื้นลงยาสีขาว ขอบวงกลมสีน้ำเงิน เบื้องบนด้านหน้ามีอุณาโลมและพระมหามงกุฎทองมีรัศมีทองห้อยกับสายสร้อยทองรูปดอกชัยพฤกษ์สลับกระหนกเกลียว ตรงที่ห้อยดวงตรามีอักษรพระปรมาภิไธยย่อ "ภ.ป.ร." ประดับเพชรอยู่ในรูปปทุมอุณาโลมลงยาสีเหลือง ใช้สวมคอ

(2) ดวงตราสำหรับห้อยสายสะพายมีลักษณะเช่นเดียวกับดวงตราสำหรับห้อยสายสร้อยแต่มีขนาดย่อมกว่า รูปจักรและตรีศูลลงยาสีขาว ด้านหลังไม่มีอักษรพระปรมาภิไธยย่อห้อยกับสายสะพายแพรแถบสีเหลืองขนาดกว้าง 10 เซนติเมตร มีริ้วสีขาวกว้าง 5 มิลลิเมตรใกล้ขอบทั้งสองข้าง ริมริ้วสีขาวทั้งสองข้างมีเส้นสีน้ำเงิน สะพายบ่าขวาเฉียงลงทางซ้าย

(3) ดารา มีรูปนารายณ์ทรงครุฑทองอยู่ในวงกลมบนพื้นลงยาสีขาบ ขอบวงกลมเป็นเพชรสร่งเงินมีรัศมีทองแปดแฉกและรัศมีเงินแปดแฉก ประดับที่อกเสื้อเบื้องซ้าย

สำหรับพระราชทานแก่ประมุขของรัฐต่างประเทศซึ่งเป็นสตรี ดวงตรา ดาราและสายสร้อยมีขนาดย่อมกว่า สายสะพายให้ใช้ขนาดกว้าง 7 เซนติเมตร

มาตรา 6 ให้นายกรัฐมนตรีรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

จอมพล ส. ธนะรัชต์

นายกรัฐมนตรี

หมายเหตุ เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้คือ เนื่องจากได้มีการเพิ่มพูนสัมพันธไมตรีกับนานามิตรประเทศมากขึ้น ในการนี้สมควรจะได้มีเครื่องราชอิสริยาภรณ์เพื่อไว้สำหรับพระราชทานแก่ประมุขของมิตรประเทศนั้น ๆ ในโอกาสอันสมควร

มาตรา 5 ให้นายกรัฐมนตรีรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ
จอมพล ถนอม กิตติขจร
นายกรัฐมนตรี

หมายเหตุ เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ เนื่องจากกฎหมายว่าด้วยเครื่องราชอิสริยาภรณ์และเหรียญหลายฉบับได้กำหนดเรื่องแพรแถบของเครื่องราชอิสริยาภรณ์และเหรียญสำหรับพระราชทานสตรีให้ผู้ถูกเป็นรูปแมลงปอประดับเสื้อที่หน้าบ่าหรืออกเสื้อ สตรีที่เป็นทหารนั้นเมื่อประดับแพรแถบของเครื่องราชอิสริยาภรณ์และเหรียญดังกล่าวประกอบกับเครื่องแบบทหารแล้ว เป็นการไม่เหมาะสมและไม่เป็นระเบียบเดียวกันกับทหารชาย จึงสมควรตราพระราชบัญญัติฉบับนี้ขึ้น

พระราชบัญญัติฉบับนี้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 84 ตอนที่ 11 หน้า 1 วันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2510

พระราชบัญญัติ
เหรียญพิทักษ์เสรีชน
พ.ศ. 2512

ภูมิพลอดุลยเดช ป.ร.
ให้ไว้ ณ วันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2512
เป็นปีที่ 24 ในรัชกาลปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศว่า

โดยที่เป็นการสมควรมีกฎหมายว่าด้วยเหรียญพิทักษ์เสรีชน

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้ โดยคำแนะนำและยินยอมของรัฐสภาดังต่อไปนี้

มาตรา 1 พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า "พระราชบัญญัติเหรียญพิทักษ์เสรีชน พ.ศ. 2512"

มาตรา 2 พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา 3 ให้มีเหรียญเพื่อพระราชทานแก่ผู้ที่กระทำการปราบปรามผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ เรียกว่า "เหรียญพิทักษ์เสรีชน" ใช้อักษรย่อว่า ส.ช.

มาตรา 4 เหรียญพิทักษ์เสรีชน เป็นเหรียญทองแดงรมดำ รูปสี่เหลี่ยมจตุรัสด้านละ 23 มิลลิเมตร ย่อกลางทั้งสี่ด้าน ตัวเหรียญมุมบนห้อยกับแพรแถบ ด้านหน้าเหรียญตรงกลางมีรูปจักรมี

สมอขัดในวงจักร ซ้ายขวาของจักรมีรูปปีกนกพับอยู่บนพระแสงดาบ เขนและโล่ตอนบนเป็นรูปครุฑพ่าห์ ด้านหลังมีอักษรจารึกว่า "อสาธุ สาธุนา ชิเน" กับแพรแถบกว้าง 34 มิลลิเมตร ลายริ้วจากบนลงล่างเป็นสีแดงขาวสลับกัน ขอบทั้งสองข้างเป็นริ้วสีแดงรวม 17 ริ้ว ข้างบนแถบมีเข็มโลหะจารึกอักษรว่า "พิทักษ์เสรีชน"

เหรียญพิทักษ์เสรีชนมี 2 ชั้นดังนี้

ชั้นที่ 1 มีเครื่องหมายทำด้วยโลหะสีทองเป็นรูปเปลวระเบิดทับบนรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าติดกลางแพรแถบ

ชั้นที่ 2 ไม่มีเครื่องหมายอย่างชั้นที่ 1

มาตรา 5 เหรียญพิทักษ์เสรีชน ชั้นที่ 1 จะพระราชทานแก่ทหาร ตำรวจ ข้าราชการและราษฎรซึ่งได้ปฏิบัติการสู้รบกับผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ด้วยความกล้าหาญ หรือได้รับบาดเจ็บ หรือตายในการสู้รบ และการสู้รบนั้นได้ก่อให้เกิดผลดีแก่การปราบปราม

เหรียญพิทักษ์เสรีชน ชั้นที่ 2 จะพระราชทานแก่ทหาร ตำรวจ ข้าราชการและราษฎรซึ่งได้ปฏิบัติการเป็นผลดีแก่การปราบปรามผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์

มาตรา 6 ให้ผู้ได้รับพระราชทานเหรียญพิทักษ์เสรีชนได้สิทธิต่าง ๆ ตามกฎหมาย ข้อบังคับและระเบียบแบบแผนของทางราชการ

มาตรา 7 เหรียญพิทักษ์เสรีชนนี้ พระราชทานให้เป็นกรรมสิทธิ์ ถ้าผู้ได้รับพระราชทานกระทำความผิดร้ายแรง หรือประพฤติตนไม่สมเกียรติอาจทรงเรียกคืนได้ เมื่อส่งคืนไม่ได้ด้วยประการใด ๆ ต้องใช้ราคาเหรียญนั้น

มาตรา 8 ถ้าผู้สมควรได้รับพระราชทานเหรียญพิทักษ์เสรีชนวายชนม์เสียก่อนได้รับพระราชทาน จะได้พระราชทานแก่ทายาทโดยธรรมคนใดคนหนึ่งเพื่อเป็นเครื่องระลึกถึงความดีของผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว ตามลำดับดังนี้

ลำดับ 1 คู่สมรส

ลำดับ 2 บุตรคนใหญ่ของจำนวนบุตรที่ยังมีชีวิตอยู่

ลำดับ 3 บิดา

ลำดับ 4 มารดา

มาตรา 9 ให้นายกรัฐมนตรีรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ
จอมพล ถนอม กิตติขจร
นายกรัฐมนตรี

หมายเหตุ ราชกิจจานุเบกษาฉบับพิเศษ เล่มที่ 86 ตอนที่ 19 ลงวันที่ 6 มี.ค. 2512 หน้า 52

พระราชบัญญัติ
เหรียญรัชดาภิเษก
พ.ศ. 2514

ภูมิพลอดุลยเดช ป.ร.

ให้ไว้ ณ วันที่ 5 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2514
เป็นปีที่ 26 ในรัชกาลปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศว่า

โดยที่เป็นการสมควรให้มีเหรียญรัชดาภิเษกขึ้นไว้เป็นที่ระลึกในโอกาสที่ได้เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติครบ 25 ปี

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้ โดยคำแนะนำและยินยอมของรัฐสภาดังต่อไปนี้

มาตรา 1 พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า "พระราชบัญญัติเหรียญรัชดาภิเษก พ.ศ. 2514"

มาตรา 2 พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา 3 ให้มีเหรียญรัชดาภิเษก มีลักษณะเป็นเหรียญเงินรูปกลมแบน เส้นผ่าศูนย์กลาง 3.1 เซนติเมตร ด้านหน้ามีพระบรมรูปของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงหันพระพักตร์ทางเบื้องซ้าย ที่ริมขอบมีอักษร "พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช สยามินทราธิราชบรมนาถบพิตร" ด้านหลังมีรูปพระราชลัญฉกรประจำพระองค์ ที่ริมขอบมีอักษร "ที่ระลึกพระราชพิธีฉลองสิริราชสมบัติครบ๒๕ปี ๙ มิถุนายน ๒๕๑๔" และมีเลข ๙ ทำด้วยเงินติดที่ห่วง สำหรับบุรุษใช้ห้อยกับแพรแถบ กว้าง 3.1 เซนติเมตร สีเหลือง ริมสีเขียว และมีริ้วสีขาวขนาดเล็กควบคั่นทั้งสองข้าง สำหรับสตรีใช้ห้อยกับแพรแถบดังกล่าว ผูกเป็นรูปแมลงปอ

มาตรา 4 ให้สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีจัดทำเหรียญและแพรแถบตามพระราชบัญญัตินี้ขึ้นไว้เป็นตัวอย่าง

มาตรา 5 บุคคลมีสิทธิประดับเหรียญนี้ได้ตั้งแต่วันพระราชพิธีฉลองสิริราชสมบัติครบ 25 ปีเป็นต้นไป

มาตรา 6 การประดับเหรียญนี้ ให้ประดับได้อย่างเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ถ้าไม่ประดับอย่างเครื่องราชอิสริยาภรณ์ จะประดับโดยใช้ห้อยคอก็ได้

มาตรา 7 ให้นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้ และให้มีอำนาจออกกฎกระทรวงเกี่ยวกับการสร้างเหรียญและกิจการอื่นเพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้

กฎกระทรวงนั้น เมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ
จอมพล ถนอม กิตติขจร
นายกรัฐมนตรี

หมายเหตุ เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ เพื่อเป็นการแสดงความจงรักภักดีแด่ พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ในการที่ได้เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติครบ 25 ปี สมควรให้มีเหรียญรัชดาภิเษกขึ้นเพื่อเป็นที่ระลึกในโอกาสนี้ โดยตราพระราชบัญญัติเหรียญรัชดาภิเษกขึ้น

พระราชบัญญัติ
เหรียญที่ระลึกพระราชพิธีสถาปนา
สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ
สยามบรมราชกุมารี
พ.ศ. 2521

ภูมิพลอดุลยเดช ป.ร.

ให้ไว้ ณ วันที่ 16 กันยายน พ.ศ. 2521
เป็นปีที่ 33 ในรัชกาลปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศว่า

โดยที่เป็นการสมควรให้มีเหรียญที่ระลึกพระราชพิธีสถาปนาสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้โดยคำแนะนำและยินยอมของสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ดังต่อไปนี้

มาตรา 1 พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า "พระราชบัญญัติเหรียญที่ระลึกพระราชพิธีสถาปนาสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี พ.ศ. 2521"

มาตรา 2 พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา 3 ให้มีเหรียญที่ระลึกพระราชพิธีสถาปนาสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี มีลักษณะเป็นเหรียญเงินรูปกลมแบน เส้นผ่าศูนย์กลาง 3.1 เซนติเมตร ด้านหน้ากลางเหรียญมีพระฉายาลักษณ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา เจ้าฟ้ามหาจักรีสิรินธร รัฐสีมาคุณากรปิยชาติ สยามบรมราชกุมารี ผินพระพักตร์เฉียงทางเบื้องซ้าย ทรงฉลองพระองค์ชุดไทย ทรงสะพักปักดิ้นทอง เข็มกลัดนพเก้า ประดับเครื่องขัตติยราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติคุณรุ่งเรืองยิ่งมหาจักรีบรมราชวงศ์ และเหรียญรัตนาภรณ์รัชกาลที่ 9 และมีลายกลีบดอกรักอยู่โดยรอบชิดวงขอบ ด้านหลัง กลางเหรียญมีพระนามาภิไธยย่อ "สธ" ไขว้ภายใต้มงกุฎขัตติยราชนารีไม่มีพระจอน ภายในวงขอบเบื้องบนมีข้อความว่า "พระราชพิธีสถาปนาสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี" เบื้องล่างมีข้อความว่า "๕ธันวาคม๒๕๒๐" โดยมีดอกประจำยามประกอบหัวท้ายเบื้องบน มีมงกุฎขัตติยราชนารี ไม่มีพระจอน หลังมงกุฎมีห่วง สำหรับบุรุษใช้ห้อยกับแพรแถบ กว้าง 3.1 เซนติเมตร พื้นของแพรแถบด้านขวาเป็นสีเหลือง ด้านซ้ายเป็นสีม่วง ขอบนอกของสีเหลืองมีริ้วขนาดเล็กสีม่วง และขอบนอกของสีม่วงมีริ้วขนาดเล็กสีเหลือง สำหรับสตรีใช้ห้อยกับแพรแถบดังกล่าวผูกเป็นรูปแมลงปอ

มาตรา 4 บุคคลมีสิทธิประดับเหรียญนี้ได้

การประดับเหรียญนี้ให้ประดับได้อย่างเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ถ้าไม่ประดับอย่างเครื่องราชอิสริยาภรณ์ จะประดับโดยใช้ห้อยคอหรือโดยวิธีอื่นที่สมควรโดยไม่มีแพรแถบก็ได้

มาตรา 5 ให้นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรี

ว่าการกระทรวงการคลังรักษาการตามพระราช-บัญญัตินี้ และให้มีอำนาจออกกฎกระทรวงเกี่ยวกับการสร้างเหรียญและกิจการอื่นเพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้

กฎกระทรวงนั้น เมื่อได้ประกาศในราช-กิจจานุเบกษาแล้ว ให้ใช้บังคับได้

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

พลเอก เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์
นายกรัฐมนตรี

หมายเหตุ เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ เพื่อเป็นการเทิดพระเกียรติและแสดงออกซึ่งความจงรักภักดี ในการที่สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าสิรินธรเทพรัตนสุดา กิติวัฒนา ดุลโสภาคย์ ทรงได้รับพระราชทานสถาปนาพระราชอิสริยศักดิ์เป็น สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา เจ้าฟ้ามหาจักรีสิรินธร รัฐสีมาคุณา-กรปิยชาติ สยามบรมราชกุมารี สมควรให้มีเหรียญที่ระลึกขึ้น จึง จำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

ประกาศของคณะปฏิวัติ
ฉบับที่ 304

โดยที่คณะปฏิวัติพิจารณาเห็นว่า สมควรแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายว่าด้วยเหรียญพิทักษ์เสรีชน เพื่อให้ผู้ได้รับพระราชทานเหรียญพิทักษ์เสรีชน ชั้นที่ 1 ซึ่งกระทำการปราบปรามผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ถึงขั้นที่จะได้รับพระราชทานเหรียญพิทักษ์เสรีชน ชั้นที่ 1 อีก ได้รับพระราชทานเครื่องหมายแสดงวีรกรรมเพิ่มขึ้นทุกครั้ง และกำหนดให้เหรียญพิทักษ์เสรีชน ชั้นที่ 2 มีสองประเภท พร้อมทั้งแก้ไขเครื่องหมายประดับแพรแถบเสียใหม่ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น หัวหน้าคณะปฏิวัติจึงมีคำสั่งดังต่อไปนี้

ข้อ 1 ให้ยกเลิกความในมาตรา 4 แห่งพระ-ราชบัญญัติเหรียญพิทักษ์เสรีชน พ.ศ. 2512 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"มาตรา 4 เหรียญพิทักษ์เสรีชน เป็นเหรียญทองแดงรมดำ รูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสด้านละ 23 มิลลิเมตร ย่อกลางทั้งสี่ด้าน ตัวเหรียญมุมบนห้อยกับแพรแถบ ด้านหน้าเหรียญตรงกลางมีรูปจักรมีสมอขัดในวงจักร ซ้ายขวาของจักรมีรูปปีกนกทับอยู่บนพระแสงดาบเขนและโล่ ตอนบนเป็นรูปครุฑพ่าห์ ด้านหลังมีอักษรจารึกว่า "อสาธุ สาธุนา ชิเน" กับแพรแถบกว้าง 34 มิลลิเมตร ลายริ้วจากบนลงล่างเป็นสีแดงขาวสลับกัน ขอบทั้งสองข้างเป็นริ้วสีแดงรวม 17 ริ้ว ข้างบนแถบมีเข็มโลหะจารึกอักษรว่า "พิทักษ์เสรีชน"

เหรียญพิทักษ์เสรีชน มี 2 ชั้น ดังนี้

ชั้นที่ 1 มีเครื่องหมายทำด้วยโลหะสีทองเป็นรูปช่อชัยพฤกษ์ช่อเดียวติดกลางแพรแถบ

ถ้าผู้ได้รับพระราชทานเหรียญพิทักษ์เสรีชน ชั้นที่ 1 ปฏิบัติการสู้รบกับผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ถึงขั้นที่จะได้รับพระราชทานเหรียญพิทักษ์เสรีชน ชั้นที่ 1 อีก ก็จะได้รับพระราชทานเครื่องหมาย

เป็นรูปช่อชัยพฤกษ์ช่อเดียวติดเพิ่มกลางแพรแถบในทางดิ่งกับช่อชัยพฤกษ์เดิมทุกครั้ง

ชั้นที่ 2 มีสองประเภท

ประเภทที่ 1 มีเครื่องหมายทำด้วยโลหะสีทองเป็นรูปขีดประกอบด้วยเปลวระเบิดติดกลางแพรแถบ

ประเภทที่ 2 ไม่มีเครื่องหมายติดแพรแถบ

ข้อ 2 ให้ยกเลิกความในมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติเหรียญพิทักษ์เสรีชน พ.ศ. 2512 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"มาตรา 5 เหรียญพิทักษ์เสรีชน ชั้นที่ 1 จะพระราชทานแก่ทหาร ตำรวจ ข้าราชการและราษฎร ซึ่งได้ปฏิบัติการสู้รบกับผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ด้วยความกล้าหาญหรือได้รับบาดเจ็บหรือตายในการสู้รบ และการสู้รบนั้นได้ก่อให้เกิดผลดีอย่างยิ่งแก่การปราบปราม

เหรียญพิทักษ์เสรีชน ชั้นที่ 2 ประเภทที่ 1 จะพระราชทานแก่ทหาร ตำรวจ ข้าราชการและราษฎรซึ่งได้ปฏิบัติการสู้รบ หรืออำนวยการสู้รบกับผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์หรือปฏิบัติการเสี่ยงอันตรายในการปราบปรามผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์จนได้รับคำชมเชยจากทางราชการหรือปฏิบัติการเสี่ยงอันตรายดังกล่าวจนได้รับบาดเจ็บหรือตาย แต่ยังไม่ถึงขั้นที่จะได้รับพระราชทานเหรียญพิทักษ์เสรีชน ชั้นที่ 1

เหรียญพิทักษ์เสรีชน ชั้นที่ 2 ประเภทที่ 2 จะพระราชทานแก่ทหาร ตำรวจ ข้าราชการและราษฎร ซึ่งได้ปฏิบัติการเป็นผลดีแก่การปราบปรามผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์"

ข้อ 3 ผู้ได้รับพระราชทานเหรียญพิทักษ์เสรีชน ชั้นที่ 1 ไปแล้วก่อนวันที่ประกาศของคณะปฏิวัติฉบับนี้ใช้บังคับ ให้เปลี่ยนเครื่องหมายเดิมเป็นเครื่องหมายทำด้วยโลหะสีทอง เป็นรูปช่อชัยพฤกษ์ช่อเดียวติดกลางแพรแถบ

ข้อ 4 ให้นายกรัฐมนตรีรักษาการตามประกาศของคณะปฏิวัติฉบับนี้

ข้อ 5 ประกาศของคณะปฏิวัติฉบับนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

ประกาศ ณ วันที่ 13 ธันวาคม พุทธศักราช 2515

จอมพล ถ.กิตติขจร
หัวหน้าคณะปฏิวัติ

หมายเหตุ ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ เล่ม 89 ตอนที่ 190 ลงวันที่ 13 ธันวาคม 2515

ประกาศของคณะปฏิวัติ
ฉบับที่ 305

โดยที่คณะปฏิวัติพิจารณาเห็นว่า สมควรมีเหรียญที่ระลึกเชิดชูเกียรติเป็นการตอบแทนคุณความดีและเป็นเกียรติแก่วงศ์ตระกูลเพื่อมอบให้แก่ผู้สนับสนุนช่วยเหลือในการปฏิบัติการป้องกันหรือปราบปรามผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ หัวหน้าคณะปฏิวัติจึงมีคำสั่งดังต่อไปนี้

ข้อ 1 ให้มีเหรียญเพื่อมอบให้แก่ผู้สนับสนุนช่วยเหลือในการปฏิบัติการป้องกันหรือปราบปรามผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์เรียกว่า "เหรียญสนองเสรีชน" ใช้อักษรย่อว่า ส.ส.ช.

ข้อ 2 เหรียญสนองเสรีชน เป็นเหรียญโลหะสีเงิน รูปกลมแบน เส้นผ่าศูนย์กลาง 35 มิลลิเมตร ด้านหน้าเหรียญตรงกลางมีรูปจักร มีสมอขัดในวงจักร ซ้ายขวาของจักรมีรูปปีกนกทับอยู่บนพระแสงดาบ เขน และโล่ ตอนบนเป็นรูปครุฑพ่าห์ ด้านหลังเหรียญตรงกลางมีอักษรจารึกว่า "สนองเสรีชน" มีลายไทยประกอบอยู่เบื้องหลัง และมีลายพุ่มข้าวบิณฑ์ทำด้วยโลหะสีเงินติดที่ห่วงสำหรับบุรุษใช้ห้อยกับแพรแถบกว้าง 35 มิลลิเมตร พื้นสีน้ำเงิน ตรงกลางมีริ้วสีขาว 4 ริ้ว กับริ้วสีแดง 3 ริ้ว สลับกันกว้าง 15 มิลลิเมตร สำหรับสตรีใช้ห้อยกับแพรแถบดังกล่าวผูกเป็นรูปแมลงปอ

ข้อ 3 เหรียญสนองเสรีชน จะมอบให้แก่ผู้ให้การสนับสนุนช่วยเหลือในการปฏิบัติการป้องกันหรือปราบปรามผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์อันสมควรได้รับเป็นที่ระลึกเพื่อตอบแทนคุณความดีและเป็นเกียรติแก่วงศ์ตระกูล

ข้อ 4 ถ้าผู้สมควรได้รับมอบเหรียญสนองเสรีชนวายชนม์เสียก่อนได้รับมอบ จะได้มอบแก่ทายาทโดยธรรมคนใดคนหนึ่ง เพื่อเป็นเครื่องระลึกถึงความดีของผู้ที่ล่วงลับไปแล้วตามลำดับดังนี้

ลำดับ 1 คู่สมรส

ลำดับ 2 บุตรคนใหญ่ของจำนวนบุตรที่ยังมีชีวิตอยู่

ลำดับ 3 บิดา

ลำดับ 4 มารดา

ข้อ 5 ให้นายกรัฐมนตรีรักษาการตามประกาศของคณะปฏิวัติฉบับนี้

ข้อ 6 ประกาศของคณะปฏิวัติฉบับนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

ประกาศ ณ วันที่ 13 ธันวาคม พุทธศักราช 2515

จอมพล ถ.กิตติขจร
หัวหน้าคณะปฏิวัติ

หมายเหตุ ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ เล่ม 89 ตอนที่ 190 ลงวันที่ 13 ธันวาคม 2515

ประกาศของคณะปฏิวัติ
ฉบับที่ 318

โดยที่คณะปฏิวัติพิจารณาเห็นเป็นการสมควรให้มีเหรียญที่ระลึกในโอกาสพระราชพิธีสถาปนาสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช สยามมกุฎราชกุมาร หัวหน้าคณะปฏิวัติจึงมีคำสั่งดังต่อไปนี้

ข้อ 1 ให้มีเหรียญที่ระลึกพระราชพิธีสถาปนาสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช สยามมกุฎราชกุมาร มีลักษณะเป็นเหรียญเงินรูปกลมแบน เส้นผ่าศูนย์กลาง 3.1 เซนติเมตร ด้านหน้ามีพระรูปของสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าวชิราลงกรณ ทรงหันพระพักตร์ทางเบื้องขวา ที่ริมขอบมีอักษร "สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราลงกรณ สยามมกุฎราชกุมาร" ด้านหลังมีอักษรพระนามย่อ "ว ก" เหนือพระนามย่อมีรูปจุลมงกุฎ มีรัศมีที่ริมขอบมีอักษร "ที่ระลึกพระราชพิธีสถาปนาสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช สยามมกุฎราชกุมาร ๒๘ ธันวาคม ๒๕๑๕" สำหรับบุรุษใช้ห้อยกับแพรแถบ กว้าง 3.1 เซนติเมตร สีขาว ริมสีเหลือง สำหรับสตรีใช้ห้อยกับแพรแถบดังกล่าวผูกเป็นรูปแมลงปอ

ข้อ 2 ให้สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีจัดทำเหรียญและแพรแถบตามประกาศของคณะปฏิวัติฉบับนี้ขึ้นไว้เป็นตัวอย่าง

ข้อ 3 บุคคลมีสิทธิประดับเหรียญนี้ได้ตั้งแต่วันพระราชพิธีสถาปนาสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช สยามมกุฎราชกุมาร เป็นต้นไป

ข้อ 4 การประดับเหรียญนี้ ให้ประดับได้อย่างเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ถ้าไม่ประดับอย่างเครื่องราชอิสริยาภรณ์ จะประดับโดยใช้ห้อยคอก็ได้

ข้อ 5 ให้นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังรักษาการตามประกาศของคณะปฏิวัติฉบับนี้ และให้มีอำนาจออกกฎกระทรวงเกี่ยวกับการสร้างเหรียญและกิจการอื่นเพื่อปฏิบัติการตามประกาศของคณะปฏิวัติฉบับนี้

กฎกระทรวงนั้น เมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้

ข้อ 6 ประกาศของคณะปฏิวัติฉบับนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา เป็นต้นไป

ประกาศ ณ วันที่ 13 ธันวาคม พุทธศักราช 2515

จอมพล ถนอม กิตติขจร
หัวหน้าคณะปฏิวัติ

พระราชกฤษฎีกาให้ใช้คำนำนามสตรี

มีพระบรมราชโองการ ในพระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราวุธ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ดำรัสเหนือเกล้าฯ ให้ประกาศให้ทราบทั่วกันว่า คำนำนามสตรีซึ่งใช้เรียกกันอยู่ในบัดนี้ยังไม่มีหลักฐานเป็นแน่นอน จึงใช้สับสนกันไปไม่เป็นระเบียบ ทรงพระราชดำริเพื่อจะให้คำนำนามสตรีมีระเบียบเป็นหลักฐาน จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระราชกฤษฎีกาไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ 1 สตรีทั่วไปทุกชั้นบรรดาศักดิ์เว้นแต่ (1) ผู้ที่เนื่องอยู่ในราชตระกูล (2) ผู้ที่ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์และราชทินนาม และ (3) ผู้ที่จะได้ยกขึ้นกล่าวโดยเฉพาะในข้อต่อไป

(ก) ถ้าเป็นผู้ที่ยังไม่มีสามี ให้ใช้คำว่า "นางสาว" เป็นคำนำเดิมและนามสกุลของตน

ตัวอย่าง – เช่น "นางสาวอบ เอกะวัต" เป็นต้น

(ข) ถ้าเป็นผู้ที่มีสามีแล้ว แต่สามีเป็นผู้ยังไม่มีบรรดาศักดิ์ให้ใช้คำว่า "นาง" เป็นคำนำนามแล้วเอานามสกุลของสามีเข้าประกอบ

ตัวอย่าง – เช่น "นางม้วน เอกะวัต" เป็นต้น

ถ้าสำหรับใช้เรียกหรือเขียนโดยปรกติ (ไม่ใช่ในราชการ) จะใช้แต่คำว่า "นาง" นำนามสกุลเท่านั้นก็ได้

ตัวอย่าง – เช่น "นางเอกะวัต" เป็นต้น

(ค) ถ้าสามีเป็นผู้มีบรรดาศักดิ์ชั้นต่ำกว่าพระยาลงมา ให้ใช้คำว่า "นาง" เป็นคำนำนามประกอบกับราชทินนามของสามี

ตัวอย่าง – เช่น ต่างว่าสามีเป็น หลวง–เอกะวัตวิสิฐ เรียกภรรยาว่า "นางเอกะวัตวิสิฐ" เป็นต้น

ข้อ 2 สตรีที่สามีมีบรรดาศักดิ์ชั้นพระยา แม้ผู้นั้นจะได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์จุลจอมเกล้าฝ่ายใน หรือมิได้รับพระราชทานก็ดี ให้ใช้คำว่า "คุณหญิง" เป็นคำนำนามประกอบกับราชทินนามของสามี

ตัวอย่าง – เช่น "คุณหญิงเอกะวัตวิสิฐ" เป็นต้น

ข้อ 3 สตรีผู้ที่ได้รับพระราชทานเครื่องราช–อิสริยาภรณ์จุลจอมเกล้าฝ่ายใน แม้มีสามีที่มีบรรดาศักดิ์ต่ำกว่าชั้นพระยา ก็ให้ใช้คำว่า "คุณหญิง" เป็นคำนำนามได้ด้วย และให้ใช้ราช–ทินนามของสามีเข้าประกอบดังในข้อ 2

ข้อ 4 สตรีที่มีสามีมีบรรดาศักดิ์ชั้นเจ้าพระยา และเป็น ผู้ ได้รับพระราชทานเครื่องยศด้วยแล้ว ให้ใช้คำว่า "ท่านผู้หญิง" เป็นคำนำประกอบด้วยราชทินนามของสามี

ตัวอย่าง – เช่น "ท่านผู้หญิงมุขมนตรี" เป็นต้น

ถ้ายังมิได้รับพระราชทานเครื่องยศอย่างท่านผู้หญิง ให้ใช้คำนำเหมือนภรรยาชั้นพระยาดังในข้อ 2 นั้น

ข้อ 5 สตรีที่จะใช้คำว่า "คุณหญิง" เป็นคำนำนามได้นั้นเฉพาะแต่ผู้ที่เป็นเอกภรรยาจำพวกเดียว นอกนั้นให้ใช้คำว่า "นาง" เป็นคำนำ

ข้อ 6 สตรีผู้ที่เนื่องในพระราชวงศ์ (คือ หม่อมราชวงศ์และหม่อมหลวง) แม้เมื่อมีสามีแล้วก็ยังให้คงใช้บรรดาศักดิ์นำนามของตนได้ต่อไป และ

(ก) ถ้ามีสามีเป็นผู้ที่ยังไม่มีบรรดาศักดิ์ ก็ให้ใช้นามสกุลของสามีเข้าประกอบกับนามของตน

ตัวอย่าง – เช่น หม่อมหลวงวิไลย ภรรยานายแดง เอกะวัต ใช้ว่า "หม่อมหลวงวิไลย เอกะวัต" ดังนี้เป็นต้น

(ข) ถ้าสามีเป็นผู้มีบรรดาศักดิ์ ก็ให้ใช้ราชทินนามของสามีประกอบกับนามของตน

ตัวอย่าง – เช่น หม่อมราชวงศ์วิลาศ ภรรยาหลวงเอกะวัตวิสิฐ ใช้ว่า "หม่อมราชวงศ์วิลาศ–เอกะวัตวิสิฐ" ดังนี้เป็นต้น

อนึ่ง ถ้าแม้ว่าสามีจะเป็นผู้มีบรรดาศักดิ์สูงเท่าใด ๆ ก็ดี ให้สตรีผู้เป็นเชื้อราชตระกูลคงใช้บรรดาศักดิ์เดิมของตน เว้นแต่ผู้ที่ได้รับพระราชทานเครื่องยศตั้งเป็นท่านผู้หญิงแล้ว จึงให้ใช้บรรดาศักดิ์ท่านผู้หญิงแทน

ข้อ 7 สตรีที่มีคำนำนามว่า "ท่านผู้หญิง" "คุณหญิง" และ "นาง" ตามที่กล่าวมาในข้อ 1 ข้อ 2 ข้อ 3 และข้อ 4 นั้น ให้พึงเข้าใจว่าเฉพาะสำหรับผู้อื่นกล่าวถึง ถ้าเขียนนามของตนเองไซร้ ไม่ต้องมีคำนำนามด้วย

ตัวอย่าง – เช่น "แย้ม มุขมนตรี" "นวล เอกะวัตวิสิฐ" เป็นต้น

ข้อ 8 ท่านผู้หญิง คุณหญิง และภรรยาข้าราชการที่ถึงแก่อสัญกรรม ถึงแก่อนิจกรรม และถึงแก่กรรมแล้ว ผู้จะกล่าวถึงก็ให้คงใช้คำว่า "ท่านผู้หญิง" "คุณหญิง" และ "นาง" เป็นคำนำอยู่ตามเดิม แต่ต้องออกนามตัวด้วย

ตัวอย่าง – เช่น "ท่านผู้หญิงยิ้ม มุขมนตรี" "คุณหญิงเนียน เอกะวัตวิสิฐ" และ "นางแนบ เอกะวัตวิสิฐ" เป็นต้น

แต่ถ้าจะลงนามของตนเอง ก็ให้ปฏิบัติตามข้อ 7

ข้อ 9 หม่อมห้ามเจ้านาย (ก) ถ้าเป็นผู้ที่มิได้เนื่องในพระราชวงศ์ ให้ใช้คำว่า "หม่อม" นำนามของตนประกอบด้วยนามสกุลของสามี (ข) ถ้าเป็นผู้ที่เนื่องในพระราชวงศ์ (คือหม่อมราชวงศ์และหม่อมหลวง) ให้คงใช้บรรดาศักดิ์นำตามเดิม

ข้อ 10 ให้เสนาบดีกระทรวงวัง เป็นเจ้าหน้าที่รักษาพระราชกฤษฎีกานี้

ประกาศมา ณ วันที่ 12 กรกฎาคม พระ–พุทธศักราช 2460 เป็นวันที่ 2436 ในรัชกาลปัจจุบันนี้

พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยคำนำนามสตรี เพิ่มเติม พระพุทธศักราช 2464

เจ้าพระยาธรรมาธิกรณาธิบดี เสนาบดีกระทรวงวัง รับพระบรมราชโองการในพระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราวุธ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ประกาศให้ทราบทั่วกันว่า สตรีที่มีตำแหน่งเป็นนางกำนัลหรือพนักงานซึ่งได้รับราชการฉลองพระเดชพระคุณใกล้ชิดพระองค์นั้น สมควรที่จะกำหนดคำนำนามเพื่อเป็นเครื่องหมายชั้นบรรดาศักดิ์หรือความดีความชอบให้ผิดกับสามัญสตรีประการ 1 อีกประการ 1 พระราชกฤษฎีกาเดิม ที่ได้ประกาศลงวันที่ 12 กรกฎาคม พระพุทธศักราช 2460 นั้น บัดนี้ความได้ทราบฝ่าลอองธุลีพระบาทว่ายังมีผู้เข้าใจผิดใช้คำนำนามไม่ต้องตามพระราชกฤษฎีกาอันเป็นพระราชนิยมอยู่บ้าง เพื่อเป็นหลักฐานในราชการต่อไป จึงโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชกฤษฎีกาเพิ่มเติมและบรรยายข้อความให้เป็นที่เข้าใจชัดเจนดังต่อไปนี้

ข้อ 1 สตรีที่เป็นนางกำนัลหรือพนักงานถ้าบิดามีบรรดาศักดิ์ตั้งแต่พระยาขึ้นไปอย่าง 1 หรือมีความดีความชอบได้พระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์จุลจอมเกล้าอีกอย่าง 1 ให้ใช้คำนำนางกำนัลหรือพนักงานนั้น ๆ ว่า "คุณ" ตลอดเวลาที่รับราชการฉลองพระเดชพระคุณ หรือดำรงตำแหน่งเป็นสมาชิกเครื่องราชอิสริยาภรณ์อยู่นั้น

ข้อ 2 สตรีที่มีบิดามีบรรดาศักดิ์ดังความข้อ 1 นั้น ถ้าได้ทรงพระมหากรุณาโปรดเกล้าฯ

ให้มีตำแหน่งเป็นนางกำนัลหรือพนักงานเป็นพิเศษแล้ว ก็ให้ใช้คำนำนามว่า "คุณ" ประดุจเดียวกันตลอดเวลาที่ทรงพระมหากรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ดำรงตำแหน่งพิเศษอยู่นั้น

ข้อ 3 ตามความในข้อต่าง ๆ แห่งพระราช-กฤษฎีกาเดิมนั้นให้พึงเป็นที่เข้าใจในพระราชนิยมดังจะได้บรรยายต่อไปนี้

(ก) ตามความในข้อ 1 (ค) นั้นจะใช้คำว่า "นาง" เป็นคำนำราชทินนามของสามีได้แต่เฉพาะเอกภรรยา ส่วนภรรยานอกนั้นให้ใช้คำว่า "นาง" นำนามสกุลของสามี

(ข) ตามความในข้อ 5 ซึ่งมีว่า นอกจากเอกภรรยาให้ใช้คำว่า "นาง" เป็นคำนำนั้น คือนำนามสกุลของสามีเช่นเดียวกัน

ข้อ 4 นอกจากข้อความที่ได้กำหนดเพิ่มเติมหรือบรรยายมาแล้วนี้ ให้คงปฏิบัติไปตามพระราช-กฤษฎีกาเดิมจงทุกประการ

ประกาศ ณ วันที่ 14 กันยายน พระ-พุทธศักราช 2464 เป็นปีที่ 12 ในรัชกาลปัจจุบันนี้

พระราชกฤษฎีกา ว่าด้วยแพรแถบเหรียญชัยสมรภูมิ พุทธศักราช 2485

ในพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
อานันทมหิดล

คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์
(ตามประกาศประธานสภาผู้แทนราษฎร
ลงวันที่ 4 สิงหาคม พุทธศักราช 2480
และวันที่ 16 ธันวาคม พุทธศักราช 2484)

อาทิตย์ทิพอาภา
ปรีดี พนมยงค์

ตราไว้ ณ วันที่ 30 ตุลาคม พุทธศักราช 2485
เป็นปีที่ 9 ในรัชกาลปัจจุบัน

โดยที่เห็นสมควรให้มีแพรแถบเหรียญชัยสมรภูมิ สำหรับพระราชทานโดยเฉพาะแก่ผู้ที่กระทำการรบกับราชสัตรู ในคราวที่ประเทศไทยกระทำสงครามกับสหรัฐอเมริกาและบริเตนใหญ่

คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ในพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 4 แห่งพระราชกำหนดเหรียญชัยสมรภูมิ พุทธศักราช 2484 ซึ่งได้แก้ไขเพิ่มเติมโดยมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระราชกำหนดเหรียญชัยสมรภูมิ พุทธศักราช 2484 (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2485 จึ่งให้ตราพระราชกฤษฎีกาขึ้นไว้ดั่งต่อไปนี้

มาตรา 1 พระราชกฤษฎีกานี้ให้เรียกว่า "พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยแพรแถบเหรียญชัยสมรภูมิ พุทธศักราช 2485"

พระราชกฤษฎีกา
ว่าด้วยแพรแถบเหรียญช่วยราชการ เขตภายใน พุทธศักราช 2485

ในพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
อานันทมหิดล

คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์
(ตามประกาศประธานสภาผู้แทนราษฎร
ลงวันที่ 4 สิงหาคม พุทธศักราช 2480
และวันที่ 16 ธันวาคม พุทธศักราช 2484)

อาทิตย์ทิพอาภา
ปรีดี พนมยงค์

ตราไว้ ณ วันที่ 30 ตุลาคม พุทธศักราช 2485
เป็นปีที่ 9 ในรัชกาลปัจจุบัน

โดยที่เห็นสมควรให้มีแพรแถบเหรียญช่วยราชการเขตภายในสำหรับพระราชทานโดยเฉพาะแก่ผู้ช่วยเหลือราชการเขตภายในเนื่องในการรบกับราชสัตรู ในคราวที่ประเทศไทยกระทำสงครามกับสหรัฐอเมริกาและบริเตนใหญ่

คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ในพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 4 แห่งพระราชกำหนดเหรียญช่วยราชการเขตภายใน พุทธศักราช 2484 ซึ่งได้แก้ไขเพิ่มเติมโดยมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระราชกำหนดเหรียญช่วยราชการเขตภายใน พุทธศักราช 2484 (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2485 จึงให้ตราพระราชกฤษฎีกาขึ้นไว้ดังต่อไปนี้

มาตรา 2 ให้ใช้พระราชกฤษฎีกานี้ตั้งแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา 3 แพรแถบเหรียญชัยสมรภูมิสำหรับพระราชทานแก่ผู้กระทำการรบกับราชสัตรูในคราวที่ประเทศไทยกระทำสงครามกับสหรัฐอเมริกาและบริเตนใหญ่นั้น ให้เป็นสีเขียวขนาดกว้าง 3.5 เซนติเมตร มีริ้วสีแดงที่ขอบ และถัดริ้วสีแดงเข้าไปเป็นริ้วสีขาวทั้งสองข้าง ด้านบนแพรแถบมีเข็มโลหะรูปคทาจอมพล จารึกอักษรว่า "ชัยสมรภูมิ"

มาตรา 4 ให้นายกรัฐมนตรีรักษาการตามพระราชกฤษฎีกานี้

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ
จอมพล ป.พิบูลสงคราม
นายกรัฐมนตรี

พระราชกฤษฎีกาฉบับนี้ประกาศราชกิจจานุเบกษา เล่ม 59 หน้า 2228 วันที่ 10 พฤศจิกายน 2485

พระราชกฤษฎีกาฉบับนี้ยกเลิกตามพระราชกฤษฎีกายกเลิกพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยแพรแถบเหรียญชัยสมรภูมิ พุทธศักราช 2485 พุทธศักราช 2488

มาตรา 1 พระราชกฤษฎีกานี้ให้เรียกว่า "พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยแพรแถบเหรียญช่วยราชการเขตภายใน พุทธศักราช 2485"

มาตรา 2 ให้ใช้พระราชกฤษฎีกานี้ตั้งแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา 3 แพรแถบเหรียญช่วยราชการเขตภายในสำหรับพระราชทานแก่ผู้ช่วยเหลือราชการเขตภายใน เนื่องในการรบกับราชสัตรู ในคราวที่ประเทศไทยกระทำสงครามกับสหรัฐอเมริกาและบริเตนใหญ่นั้น ให้เป็นสีเขียว ขนาดกว้าง 3.5 เซนติเมตร ตรงกลางมีริ้วสีแดงขนาดกว้าง 5 มิลลิเมตร ด้านบนแพรแถบมีเข็มโลหะรูปช่อชัยพฤกษ์

มาตรา 4 ให้นายกรัฐมนตรีรักษาการตามพระราชกฤษฎีกานี้

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ
จอมพล ป.พิบูลสงคราม
นายกรัฐมนตรี

พระราชกฤษฎีกาฉบับนี้ประกาศราชกิจจานุเบกษา เล่ม 59 หน้า 2231 วันที่ 10 พฤศจิกายน 2485

พระราชกฤษฎีกาฉบับนี้ยกเลิก ตามพระราชกฤษฎีกายกเลิกพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยแพรแถบเหรียญช่วยราชการเขตภายใน พุทธศักราช 2485 พุทธศักราช 2488

พระราชกฤษฎีกา ยกเลิกพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยแพรแถบเหรียญชัยสมรภูมิ พุทธศักราช 2485 พุทธศักราช 2488

ในพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
อานันทมหิดล

ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์
(ตามประกาศประธานสภาผู้แทนราษฎร
ลงวันที่ 1 สิงหาคม พุทธศักราช 2487)

ปรีดี พนมยงค์

ตราไว้ ณ วันที่ 13 กันยายน พุทธศักราช 2488
เป็นปีที่ 12 ในรัชกาลปัจจุบัน

โดยที่เห็นสมควรยกเลิกพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยแพรแถบเหรียญชัยสมรภูมิ พุทธศักราช 2485

ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ในพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 4 แห่งพระราชกำหนดเหรียญชัยสมรภูมิ พุทธศักราช 2484 ซึ่งได้แก้ไขเพิ่มเติมโดยมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระราชกำหนดเหรียญชัยสมรภูมิ พุทธศักราช 2484 (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2485 จึงให้ตราพระราชกฤษฎีกาขึ้นไว้ ดังต่อไปนี้

มาตรา 1 พระราชกฤษฎีกานี้ให้เรียกว่า "พระราชกฤษฎีกายกเลิกพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยแพรแถบเหรียญชัยสมรภูมิ พุทธศักราช 2485 พุทธศักราช 2488"

พระราชกฤษฎีกา
ยกเลิกพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยแพรแถบเหรียญช่วยราชการเขตภายใน พุทธศักราช 2485
พุทธศักราช 2488

ในพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
อานันทมหิดล

ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์
(ตามประกาศประธานสภาผู้แทนราษฎร
ลงวันที่ 1 สิงหาคม พุทธศักราช 2487)

ปรีดี พนมยงค์

ตราไว้ ณ วันที่ 13 กันยายน พุทธศักราช 2488
เป็นปีที่ 12 ในรัชกาลปัจจุบัน

โดยที่เห็นสมควรยกเลิกพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยแพรแถบเหรียญช่วยราชการเขตภายใน พุทธศักราช 2485

ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ในพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 4 แห่งพระราชกำหนดเหรียญช่วยราชการเขตภายใน พุทธศักราช 2484 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระราชกำหนดเหรียญช่วยราชการเขตภายใน พุทธศักราช 2484 (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2485 จึงให้ตราพระราชกฤษฎีกาขึ้นไว้ ดังต่อไปนี้

มาตรา 2 พระราชกฤษฎีกานี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา 3 ให้ยกเลิกพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยแพรแถบเหรียญชัยสมรภูมิ พุทธศักราช 2485

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ
ทวี บุณยเกตุ
นายกรัฐมนตรี

พระราชกฤษฎีกาฉบับนี้ประกาศราชกิจจานุเบกษา เล่ม 62 หน้า 531 วันที่ 18 กันยายน 2488

พระราชกฤษฎีกา
ว่าด้วยแพรแถบเหรียญชัยสมรภูมิ
พ.ศ. 2494

ในพระปรมาภิไธยพระบาทสมเด็จ
พระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช
รังสิต กรมพระชัยนาทนเรนทร

ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์
ให้ไว้ ณ วันที่ 16 มกราคม พ.ศ. 2494
เป็นปีที่ 6 ในรัชกาลปัจจุบัน

โดยที่เป็นการสมควรให้มีแพรแถบเหรียญชัยสมรภูมิสำหรับพระราชทานแก่ผู้กระทำการร่วมรบกับสหประชาชาติ

พระมหากษัตริย์ อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 157 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และมาตรา 4 แห่งพระราชกำหนดเหรียญชัยสมรภูมิ พุทธศักราช 2484 ซึ่งได้แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติม พระราชกำหนดเหรียญชัยสมรภูมิ พุทธศักราช 2484 (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2485 จึงมีพระบรมราชโองการให้ตราพระราชกฤษฎีกาขึ้นไว้ ดังต่อไปนี้

มาตรา 1 พระราชกฤษฎีกานี้เรียกว่า "พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยแพรแถบเหรียญชัยสมรภูมิ พ.ศ. 2494"

มาตรา 2 พระราชกฤษฎีกานี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา 1 พระราชกฤษฎีกานี้ให้เรียกว่า "พระราชกฤษฎีกายกเลิกพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยแพรแถบเหรียญช่วยราชการเขตภายใน พุทธศักราช 2485 พุทธศักราช 2488"

มาตรา 2 พระราชกฤษฎีกานี้ให้ใช้บังคับได้ตั้งแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา 3 ให้ยกเลิกพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยแพรแถบเหรียญช่วยราชการเขตภายใน พุทธศักราช 2485

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ
ทวี บุณยเกตุ
นายกรัฐมนตรี

พระราชกฤษฎีกาฉบับนี้ประกาศราชกิจจานุเบกษา เล่ม 62 หน้า 533 วันที่ 18 กันยายน 2488

พระราชกฤษฎีกา กำหนดเครื่องหมายสำหรับประดับแพรแถบ เครื่องราชอิสริยาภรณ์และที่ใช้เป็นดุมเสื้อ พ.ศ. 2498

ภูมิพลอดุลยเดช ป.ร.

ให้ไว้ ณ วันที่ 12 ตุลาคม พ.ศ. 2498
เป็นปีที่ 10 ในรัชกาลปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้า ฯ ให้ประกาศว่า

โดยที่เป็นการสมควรกำหนดเครื่องหมายสำหรับประดับแพรแถบเครื่องราชอิสริยาภรณ์และที่ใช้เป็นดุมเสื้อ

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 95 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2475 แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช 2495 จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ตราพระราชกฤษฎีกาขึ้นไว้ดังต่อไปนี้

มาตรา 1 พระราชกฤษฎีกานี้เรียกว่า "พระราชกฤษฎีกากำหนดเครื่องหมายสำหรับประดับแพรแถบเครื่องราชอิสริยาภรณ์และที่ใช้เป็นดุมเสื้อ พ.ศ. 2498"

มาตรา 2 พระราชกฤษฎีกานี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา 3 แพรแถบเหรียญชัยสมรภูมิสำหรับพระราชทานแก่ผู้กระทำการร่วมรบกับสหประชาชาตินั้น ให้เป็นสีฟ้าขนาดกว้าง 3.5 เซนติเมตร มีริ้วสีฟ้าที่ขอบ และถัดริ้วสีฟ้าเข้าไปเป็นริ้วสีขาวทั้งสองข้าง ด้านบนแพรแถบมีเข็มโลหะรูปคทาจอมพลจารึกอักษรว่า "ชัยสมรภูมิ"

มาตรา 4 ให้นายกรัฐมนตรีรักษาการตามพระราชกฤษฎีกานี้

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ
จอมพล ป.พิบูลสงคราม
นายกรัฐมนตรี

พระราชกฤษฎีกาฉบับนี้ประกาศราชกิจจานุเบกษา เล่ม 68 หน้า 33 วันที่ 23 มกราคม 2494

มาตรา 3 เครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่ให้มีเครื่องหมายสำหรับประดับแพรแถบและใช้เป็นดุมเสื้อในเวลาแต่งเครื่องสากล คือ

(1) มหาจักรีบรมราชวงศ์
(2) นพรัตนราชวราภรณ์
(3) จุลจอมเกล้า ตั้งแต่ตติยจุลจอมเกล้าขึ้นไป
(4) ช้างเผือก ตั้งแต่เบญจมาภรณ์ขึ้นไป
(5) มงกุฎไทย ตั้งแต่เบญจมาภรณ์ขึ้นไป

มาตรา 4 เครื่องหมายสำหรับประดับแพรแถบเครื่องราชอิสริยาภรณ์ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 3 มีรูปเป็นดังนี้

(1) มหาจักรีบรมราชวงศ์ เป็นรูปปทุมอุณณาโลมเพชรสร่งเงิน

(2) นพรัตนราชวราภรณ์ เป็นรูปดอกประจำยาม 8 ดอก ลงยาสีทับทิม 1 สีมรกต 1 สีบุศราคำ 1 สีโกเมน 1 สีนิล 1 สีมุกดา 1 สีเพทาย 1 สีไพฑูรย์ 1 ใจกลางเป็นเพชรสร่งเงิน

(3) จุลจอมเกล้า

ก. ปฐมจุลจอมเกล้าวิเศษ เป็นรูป จ.จ.จ. เพชรสร่งเงินกับจุลมงกุฎทองลงยา

ข. ปฐมจุลจอมเกล้า เป็นรูป จ.จ.จ.ทองลงยาสีชมพู กับจุลมงกุฎทองลงยา

ค. ทุติยจุลจอมเกล้าวิเศษ เป็นรูป จ.จ.จ. กับจุลมงกุฎทอง

ฆ. ทุติยจุลจอมเกล้า เป็นรูป จ.จ.จ. กับจุลมงกุฎเงิน

ง. ตติยจุลจอมเกล้าวิเศษ เป็นรูป จ.จ.จ. ทอง

จ. ตติยจุลจอมเกล้า เป็นรูป จ.จ.จ.เงิน

(4) ช้างเผือก

ก. มหาปรมาภรณ์ช้างเผือก เป็นรูปช้างไอราพตลงยาสีขาว

ข. ประถมาภรณ์ช้างเผือก เป็นรูปช้างเผือกทรงเครื่องยืนแท่นอยู่ในดอกบัวบานกลีบลงยาสีแดงสลับเขียว เกสรเงิน

ค. ทวีติยาภรณ์ช้างเผือก เป็นรูปช้างทรงเครื่องยืนแท่นอยู่ในดอกบัวบานทอง เกสรเงิน

ฆ. ตริตาภรณ์ช้างเผือก เป็นรูปช้างทรงเครื่องยืนแท่นอยู่ในดอกบัวบานเงิน เกสรเงิน

ง. จัตุรถาภรณ์ช้างเผือก เป็นรูปช้างทรงเครื่องยืนแท่นทอง

จ. เบญจมาภรณ์ช้างเผือก เป็นรูปช้างทรงเครื่องยืนแท่นเงิน

(5) มงกุฎไทย

ก. มหาวชิรมงกุฎ เป็นรูป ร.ร.๖ เพชรสร่งเงินกับพระมหามงกุฎทอง

ข. ประถมาภรณ์มงกุฎไทย เป็นรูปพระมหามงกุฎอยู่ในลายหว่านล้อมทองพื้นลงยาสีน้ำเงินสีแดง

ค. ทวีติยาภรณ์มงกุฎไทย เป็นรูปพระมหามงกุฎอยู่ในลายหว่านล้อมทอง

ฆ. ตริตาภรณ์มงกุฎไทย เป็นรูปพระมหามงกุฎอยู่ในลายหว่านล้อมเงิน

ง. จัตุรถาภรณ์มงกุฎไทย เป็นรูปพระมหามงกุฎทอง

จ. เบญจมาภรณ์มงกุฎไทย เป็นรูปพระมหามงกุฎเงิน

มาตรา 5 เครื่องหมายตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 4 ให้ประดับไว้กลางแพรแถบของเครื่องราชอิสริยาภรณ์

มาตรา 6 เครื่องหมายที่ใช้เป็นดุมเสื้อมีรูปเป็นรูปดอกไม้จีบด้วยแพรแถบของเครื่องราชอิสริยาภรณ์ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 3 และติดรูปเครื่องหมายตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 4 กลางดอกไม้จีบ

มาตรา 7 เครื่องหมายที่ใช้เป็นดุมเสื้อในเวลาแต่งเครื่องสากล ให้ประดับที่รังดุมคอพับของเสื้อชั้นนอกเบื้องซ้าย ผู้ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์หลายชนิดให้ประดับชนิดที่มีลำดับสูงชนิดเดียว

ให้นายกรัฐมนตรีรักษาการตาม

มาตรา 8 ให้นายกรัฐมนตรีรักษาการตามพระราชกฤษฎีกานี้

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ
จอมพล ป. พิบูลสงคราม
นายกรัฐมนตรี

หมายเหตุ เหตุผลในการประกาศใช้พระราชกฤษฎีกาฉบับนี้คือ โดยที่การประดับแพรแถบเครื่องราชอิสริยาภรณ์ในเวลาแต่งเครื่องแบบขณะนี้ยังไม่มีเครื่องหมายแสดงให้ทราบว่า เป็นเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นใด เป็นการสมควรที่จะให้มีเครื่องหมายสำหรับประดับแพรแถบเครื่องราชอิสริยาภรณ์ในเวลาแต่งเครื่องแบบเพื่อแสดงชั้นของเครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่ได้รับพระราชทาน ดังเช่นที่นิยมกันในนานาประเทศ นอกจากนี้ ยังควรจะได้มีเครื่องหมายใช้เป็นดุมเสื้อในเวลาแต่งเครื่องสากลเพื่อแสดงชั้นของเครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่ได้รับพระราชทานดังเช่นที่นิยมกันในนานาประเทศอีกด้วย

ตัวอย่างรูปเครื่องหมาย ขอดูได้ที่กองประกาศิต กรมสารบรรณคณะรัฐมนตรีฝ่ายบริหาร

พระราชกฤษฎีกา กำหนดเครื่องหมายสำหรับประดับแพรแถบเครื่องราชอิสริยาภรณ์และที่ใช้เป็นดุมเสื้อ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2503

ในพระปรมาภิไธย
พระบาทสมเด็จพระปรมินทร
มหาภูมิพลอดุลยเดช
สังวาลย์
ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์
ให้ไว้ ณ วันที่ 16 สิงหาคม พ.ศ. 2503
เป็นปีที่ 15 ในรัชกาลปัจจุบัน

โดยที่เป็นการสมควรแก้ไขเพิ่มเติมพระราชกฤษฎีกากำหนดเครื่องหมายสำหรับประดับแพรแถบเครื่องราชอิสริยาภรณ์และที่ใช้เป็นดุมเสื้อ พ.ศ. 2498

พระมหากษัตริย์จึงมีพระบรมราชโองการให้ตราพระราชกฤษฎีกาขึ้นไว้ ดังต่อไปนี้

มาตรา 1 พระราชกฤษฎีกานี้เรียกว่า "พระราชกฤษฎีกากำหนดเครื่องหมายสำหรับประดับแพรแถบเครื่องราชอิสริยาภรณ์และที่ใช้เป็นดุมเสื้อ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2503"

มาตรา 2 พระราชกฤษฎีกานี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา 3 ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็น (6) ของมาตรา 3 แห่งพระราชกฤษฎีกากำหนดเครื่องหมายสำหรับประดับแพรแถบเครื่องราชอิสริยาภรณ์และที่ใช้เป็นดุมเสื้อ พ.ศ. 2498

"(6) รามาธิบดี ตั้งแต่อัศวินขึ้นไป"

มาตรา 4 ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็น (6) ของมาตรา 4 แห่งพระราชกฤษฎีกากำหนดเครื่องหมายสำหรับประดับแพรแถบเครื่องราชอิสริยาภรณ์และที่ใช้เป็นดุมเสื้อ พ.ศ. 2498

"(6) รามาธิบดี

ก. เสนางคะบดี เป็นรูปพระปรศุรามาวตารปราบพญาการตวีรยะอยู่ในวงรูปไข่พื้นลงยาสีลูกหว้าอ่อน ทำด้วยทอง มีลายแหลมออกสี่ทิศ

ข. มหาโยธิน เป็นรูปพระปรศุรามาวตารปราบพญาการตวีรยะอยู่ในวงรูปไข่ ทำด้วยทอง มีลายแหลมออกสี่ทิศ

ค. โยธิน เป็นรูปพระปรศุรามาวตารปราบพญาการตวีรยะอยู่ในวงรูปไข่ ทำด้วยเงิน มีลายแหลมออกสี่ทิศ

ง. อัศวิน เป็นรูปพระปรศุรามาวตารปราบพญาการตวีรยะอยู่ในวงรูปไข่ ทำด้วยเงิน"

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ
จอมพล ส. ธนะรัชต์
นายกรัฐมนตรี

หมายเหตุ เหตุผลในการประกาศใช้พระราชกฤษฎีกาฉบับนี้ คือ โดยที่เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีศักดิ์รามาธิบดีตามที่ได้กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีศักดิ์รามาธิบดี พ.ศ. 2503 ยังมิได้กำหนดให้เป็นเครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่ให้มีเครื่องหมายประดับแพรแถบและใช้เป็นดุมเสื้อในเวลาแต่งเครื่องสากล จึงสมควรตราพระราชกฤษฎีกาฉบับนี้ขึ้น

พระราชกฤษฎีกา กำหนดเครื่องหมายสำหรับประดับแพรแถบเครื่องราชอิสริยาภรณ์ และที่ใช้เป็นดุมเสื้อ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2505

ภูมิพลอดุลยเดช ป.ร.

ให้ไว้ ณ วันที่ 11 มิถุนายน พ.ศ. 2505
เป็นปีที่ 17 ในรัชกาลปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้า ฯ ให้ประกาศว่า

โดยที่เป็นการสมควรแก้ไขเพิ่มเติมพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการกำหนดเครื่องหมายสำหรับประดับแพรแถบเครื่องราชอิสริยาภรณ์และที่ใช้เป็นดุมเสื้อ

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ตราพระราชกฤษฎีกาขึ้นไว้ ดังต่อไปนี้

มาตรา 1 พระราชกฤษฎีกานี้เรียกว่า "พระราชกฤษฎีกากำหนดเครื่องหมายสำหรับประดับแพรแถบเครื่องราชอิสริยาภรณ์และที่ใช้เป็นดุมเสื้อ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2505"

มาตรา 2 พระราชกฤษฎีกานี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา 3 ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็น (7) ของมาตรา 3 แห่งพระราชกฤษฎีกากำหนดเครื่องหมายสำหรับประดับแพรแถบเครื่องราชอิสริยาภรณ์และที่ใช้เป็นดุมเสื้อ พ.ศ. 2498

"(7) ราชมิตราภรณ์"

มาตรา 4 ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็น (7) ของมาตรา 4 แห่งพระราชกฤษฎีกากำหนดเครื่องหมายสำหรับประดับแพรแถบเครื่องราชอิสริยาภรณ์และที่ใช้เป็นดุมเสื้อ พ.ศ. 2498

"(7) ราชมิตราภรณ์ เป็นรูปนารายณ์ทรงครุฑทองอยู่ในวงกลมบนพื้นลงยาสีขาบ"

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ
พลเอก ถ. กิตติขจร
รองนายกรัฐมนตรี

หมายเหตุ เหตุผลในการประกาศใช้พระราชกฤษฎีกาฉบับนี้ คือ โดยที่ได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นมงคลยิ่ง ราชมิตราภรณ์ พ.ศ. 2505 แต่เครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้ยังไม่ได้กำหนดเครื่องหมายสำหรับใช้กับแพรแถบและดุมเสื้อ จึงสมควรตราพระราชกฤษฎีกากำหนดขึ้น

กฎสำนักนายกรัฐมนตรี ออกตามความในพระราชกำหนดเหรียญช่วยราชการเขตภายใน พุทธศักราช 2484

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 7 แห่งพระราชกำหนดเหรียญช่วยราชการเขตภายใน พุทธศักราช 2484 นายกรัฐมนตรีออกกฎไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ 1 ผู้ที่สมควรได้รับพระราชทานเหรียญช่วยราชการเขตภายในต้องประกอบด้วยหลักเกณฑ์ดังนี้

ก. ได้กระทำการช่วยเหลือเป็นประโยชน์แก่ราชการทหาร หรือตำรวจเกี่ยวกับการรบ และ

ข. ทางราชการหรือองค์การซึ่งทางราชการรับรอง ได้มีคำสั่งมอบหมายหน้าที่ให้กระทำการช่วยเหลือ

ค. การช่วยเหลือนั้น สำหรับข้าราชการต้องกระทำนอกเหนือหน้าที่ราชการตามปกติ

ข้อ 2. ให้คณะรัฐมนตรีตั้งกรรมการขึ้นคณะหนึ่ง มีหน้าที่พิจารณาการขอพระราชทานเหรียญนี้ และให้คณะกรรมการมีอำนาจวางระเบียบเพื่อดำเนินการให้เป็นไปตามกฎนี้

ข้อ 3. ภายใต้บังคับแห่งข้อ 4 การประดับเหรียญช่วยราชการเขตภายใน ให้ประดับที่อกเสื้อเบื้องซ้าย ในเวลาแต่งเครื่องแบบหรือเมื่อแต่งกายในทำนองที่สุภาพตามรัฐนิยม

(ข้อนี้ยกเลิกตามกฎสำนักนายกรัฐมนตรีออกตามความในพระราชกำหนดเหรียญช่วยราชการเขตภายใน พุทธศักราช 2484 (ฉบับที่ 2) และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

ข้อ 3 ภายใต้บังคับแห่งข้อ 4 การประดับเหรียญช่วยราชการเขตภายในให้ประดับที่อกเสื้อเบื้องซ้าย ในเวลาแต่งเครื่องแบบหรือเมื่อแต่งกายในทำนองที่สุภาพตามรัฐนิยมสำหรับสตรีให้ใช้ห้อยกับแพรแถบผูกเป็นรูปแมลงปอ ประดับที่หน้าบ่าซ้าย)

ข้อ 4 กรณีที่จะประดับเหรียญนั้นให้ปฏิบัติดังนี้

ก. สำหรับทหารและตำรวจ ให้ปฏิบัติตามกฎข้อบังคับหรือคำสั่งของทหารหรือตำรวจแล้วแต่กรณี

ข. สำหรับบุคคลอื่น ๆ ให้ประดับได้ในงานพระราชพิธี รัฐพิธี ในงานพิธีหรืองานเกียรติยศของหมู่คณะ

กฎให้ไว้ ณ วันที่ 8 เมษายน พุทธศักราช 2484

พิบูลสงคราม
นายกรัฐมนตรี

กฎฉบับนี้ประกาศราชกิจจานุเบกษา เล่ม 58 หน้า 559 วันที่ 22 เมษายน 2484

กฎสำนักนายกรัฐมนตรี ออกตามความในพระราชกำหนดเหรียญช่วยราชการเขตภายใน พุทธศักราช 2484 (ฉบับที่ 2)

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 7 แห่งพระราชกำหนดเหรียญช่วยราชการเขตภายใน พุทธศักราช 2484 นายกรัฐมนตรีออกกฎไว้ดั่งต่อไปนี้

ให้ยกเลิกความในข้อ 3 แห่งกฎสำนักนายกรัฐมนตรีออกตามความในพระราชกำหนดเหรียญช่วยราชการเขตภายใน พุทธศักราช 2484 ลงวันที่ 8 เมษายน พุทธศักราช 2484 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"ข้อ 3 ภายใต้บังคับแห่งข้อ 4 การประดับเหรียญช่วยราชการเขตภายในให้ประดับที่อกเสื้อเบื้องซ้าย ในเวลาแต่งเครื่องแบบ หรือเมื่อแต่งกายในทำนองที่สุภาพตามรัฐนิยมสำหรับสตรีให้ใช้ห้อยกับแพรแถบผูกเป็นรูปแมลงปอประดับที่หน้าบ่าซ้าย"

กฎให้ไว้ ณ วันที่ 17 กันยายน พุทธศักราช 2484

พิบูลสงคราม
นายกรัฐมนตรี

กฎฉบับนี้ประกาศราชกิจจานุเบกษา เล่ม 58 หน้า 1199 วันที่ 23 กันยายน 2484

ประกาศกระแสพระบรมราชโองการ แก้ไขพระราชบัญญัติ เครื่องราชอิศริยาภรณ์ รัตนวราภรณ์

มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้ประกาศให้ทราบทั่วกันว่า ตามความในพระราชบัญญัติเครื่องราชอิศริยาภรณ์ รัตนวราภรณ์ ซึ่งได้ตราขึ้นไว้แต่วันที่ 1 สิงหาคม รัตนโกสินทรศก 130 ความในมาตรา 2 เฉภาะคำที่ว่า "ที่ห่วงเปนรูปพระมหาวชิราวุธ" นั้น ให้แก้เปน "รูปพระมหามงกุฎ" นอกนั้นคงตามพระราชบัญญัติเดิมทุกประการ

ประกาศแต่ ณ วันที่ 21 มิถุนายน พระพุทธศักราช 2460 เปนวันที่ 2415 ในรัชกาลปัตยุบันนี้

ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องระเบียบการประดับและกรณีที่จะให้ประดับเหรียญกล้าหาญและเหรียญชัยสมรภูมิ

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 10 แห่งพระราชกำหนดเหรียญกล้าหาญ พุทธศักราช 2484 และมาตรา 9 แห่งพระราชกำหนดเหรียญชัยสมรภูมิ พุทธศักราช 2484 จึ่งให้วางระเบียบเกี่ยวกับการประดับเหรียญและกรณีที่จะให้ประดับเหรียญทั้งสองไว้ดังนี้ คือ

1. การประดับเหรียญกล้าหาญ และเหรียญชัยสมรภูมิให้ประดับที่อกเสื้อเบื้องซ้าย

2. กรณีที่จะประดับเหรียญกล้าหาญและเหรียญชัยสมรภูมิได้ คือ

ก) ในเวลาแต่งเครื่องแบบ ให้ประดับได้ทุกโอกาส

ข) ในเวลาที่มิได้แต่งเครื่องแบบต้องแต่งกายในทำนองที่สุภาพตามรัฐนิยม และให้ประดับได้ในงานพระราชพิธี รัฐพิธี ในงานพิธีหรืองานเกียรติยศของหมู่คณะ

ให้ใช้ระเบียบนี้ตั้งแต่วันประกาศเป็นต้นไป

ประกาศมา ณ วันที่ 8 เมษายน พุทธศักราช 2484

พิบูลสงคราม
นายกรัฐมนตรี

ประกาศฉบับนี้ประกาศราชกิจจานุเบกษา เล่ม 58 หน้า 570 วันที่ 22 เมษายน 2484

ประกาศฉบับนี้ยกเลิกตามประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องวางระเบียบการประดับและกรณีที่จะให้ประดับเหรียญกล้าหาญและเหรียญชัยสมรภูมิ (ฉบับที่ 2)

ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องลำดับเกียรติและระเบียบการประดับเครื่องราชอิสสริยากรณ์ไทย

โดยที่เห็นสมควรลำดับเกียรติของเครื่องราชอิสสริยาภรณ์ไทย และวางระเบียบการประดับไว้เพื่อความเรียบร้อยและคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ได้พิจารณาเห็นชอบด้วยแล้วจึงวางระเบียบไว้ดังนี้

1. ลำดับเกียรติของเครื่องราชอิสสริยาภรณ์ไทย

เครื่องราชอิสสริยาภรณ์ไทยให้เป็นไปตามลำดับต่อไปนี้

มหาจักรีบรมราชวงศ์
นพรัตนราชวราภรณ์
ปฐมจุลจอมเกล้าวิเศษ
รัตนวราภรณ์
ปฐมจุลจอมเกล้า
รามาธิบดี ชั้นที่ 1 (เสนางคะบดี)
มหาปรมาภรณ์ช้างเผือก
มหาวชิรมงกุฎ
ประถมาภรณ์ช้างเผือก
ประถมาภรณ์มงกุฎไทย
ทุติยจุลจอมเกล้าวิเศษ
รามาธิบดี ชั้นที่ 2 (มหาโยธิน)
ทวีติยาภรณ์ช้างเผือก
ทวีติยาภรณ์มงกุฎไทย
ทุติยจุลจอมเกล้า
รามาธิบดี ชั้นที่ 3 (โยธิน)
วัลลภาภรณ์
ตติยจุลจอมเกล้าวิเศษ
รามาธิบดี ชั้นที่ 4 (อัศวิน)
ตริตาภรณ์ช้างเผือก
ตริตาภรณ์มงกุฎไทย
ตติยจุลจอมเกล้า
จัตุรถาภรณ์ช้างเผือก
จัตุรถาภรณ์มงกุฎไทย
ตติยานุจุลจอมเกล้า
จตุตถจุลจอมเกล้า
เบญจมาภรณ์ช้างเผือก
เบญจมาภรณ์มงกุฎไทย
วชิรมาลา

เหรียญบำเหน็จกล้าหาญ

เหรียญรามมาลา เข็มกล้ากลางสมร
เหรียญรามมาลา
เหรียญกล้าหาญ หรือเหรียญดุษฎีมาลา เข็มกล้าหาญ
เหรียญชัยสมรภูมิ
เหรียญราชนิยม
เหรียญปราบฮ่อ
เหรียญงานพระราชสงครามยุโรป
เหรียญพิทักษ์รัฐธรรมนูญ

เหรียญบำเหน็จในราชการ

เหรียญดุษฎีมาลา เข็มราชการแผ่นดิน หรือ เข็มศิลปวิทยา
เหรียญช่วยราชการเขตภายใน
เหรียญทองช้างเผือก
เหรียญทองมงกุฎไทย
เหรียญเงินช้างเผือก
เหรียญเงินมงกุฎไทย
เหรียญจักรมาลา หรือ จักรพรรดิมาลา
เหรียญศารทูลมาลา
เหรียญบุษปมาลา

เหรียญบำเหน็จในพระองค์

เหรียญรัตนาภรณ์ หรือ เหรียญดุษฎีมาลา เข็มราชการในพระองค์
เหรียญราชรุจิ

เหรียญที่ระลึก

เหรียญสตพรรษมาลา
เหรียญรัชฎาภิเศก
เหรียญประพาสมาลา
เหรียญราชินี
เหรียญทวิธาภิเศก
เหรียญรัชมงคล
เหรียญรัชมังคลาภิเศก
เหรียญบรมราชาภิเศก
เหรียญชัย
เหรียญเฉลิมพระนคร 150 ปี

2. ระเบียบการประดับเครื่องราชอิสสริยาภรณ์ไทย

เวลาแต่งเครื่องแบบเต็มยศ ให้ประดับเครื่องราชอิสสริยาภรณ์ที่ได้รับพระราชทานตามลำดับในข้อ 1 และตามกำหนดนัดหมายทางการ การประดับนั้นให้ประดับตามพระราชบัญญัติ และโดยนัยดังนี้

ก. เครื่องราชอิสสริยาภรณ์ชะนิดติดหน้าอก ให้ประดับไว้เหนือปกกะเป๋าเสื้อเบื้องซ้าย ต่ำกว่าแนวรังดุมเม็ดที่ 1 ลงมาพองาม การเรียงลำดับเครื่องราชอิสสริยาภรณ์ที่กำหนดให้ประดับที่อกเสื้อเบื้องซ้าย ให้เรียงจากด้านรังดุมไปปลายป่าซ้าย ส่วนเครื่องราชอิสสริยาภรณ์ที่กำหนดให้ประดับที่อกเสื้อเบื้องขวา ให้เรียงจากด้านดุมไปปลายป่าขวา

ข. เครื่องราชอิสสริยาภรณ์ชะนิดคล้องคอ ให้คล้องภายในคอเสื้อนอก โดยให้ส่วนสูงของดวงตราจดขอบล่างของคอเสื้อ ถ้ามีเครื่องราชอิสสริยาภรณ์ชะนิดคล้องคอหลายดวง ให้ลดดวงตราที่มีลำดับรองลงมาประดับไว้ภายใต้ดวงที่คล้องคอโดยให้แพรแถบแลบออกมานอกเสื้อพองาม

ค. เครื่องราชอิสสริยาภรณ์ชะนิดคล้องคอมีดารา ดวงตราคล้องคอให้ปฏิบัติอย่างเดียวกับข้อ ข. ดาราให้ประดับไว้ที่อกเสื้อเบื้องซ้ายพองาม ส่วนเครื่องราชอิสสริยาภรณ์ที่กำหนดให้ประดับดาราไว้ที่อกเสื้อเบื้องขวา ก็ให้ประดับอนุโลมตามที่กล่าวไว้ในเบื้องซ้ายนั้น

ฆ. ผู้ได้รับพระราชทานสายสะพาย ให้สวมสายสะพายตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติ แต่ถ้าได้รับพระราชทานสายสะพายมากกว่า 1 สายขึ้นไป ให้สวมสายสะพายเครื่องราชอิสสริยาภรณ์ที่ออกชื่อในกำหนดนัดหมายทางการ ถ้าไม่ออกชื่อสายสะพาย หรือไม่ได้รับพระราชทานสายสะพายเครื่องราชอิสสริยาภรณ์ที่ออกชื่อในกำหนดนัดหมายทางการให้สวมสายสะพายสูงสุดที่ได้รับพระราชทาน หรือสายสะพายเครื่องราชอิสสริยาภรณ์ที่เกี่ยวข้องกับงาน ผู้ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสสริยาภรณ์มหาจักรีบรมราชวงศ์ แม้จะสวมสายสะพายเครื่องราชอิสสริยาภรณ์ชะนิดใดก็ตามต้องสวมสายสร้อย ห้อยตรามหาจักรี กับประดับจักรีดาราด้วยทุกครั้ง

ง. ผู้ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสสริยาภรณ์ปฐมจุลจอมเกล้า หรือปฐมจุลจอมเกล้าวิเศษ ให้สวมสายสร้อยหรือสวมสายสะพายอย่างใดอย่างหนึ่ง ตามกำหนดนัดหมายทางการ และห้อยตราปฐมจุลจอมเกล้ากับสิ่งที่สวมนั้น แต่จะสวมสายสร้อยจุลจอมเกล้ากับสายสะพายเครื่องราชอิสสริยาภรณ์จุลจอมเกล้าทั้ง 2 อย่างในขณะเดียวกันไม่ได้ เวลาสวมสายสร้อยจุลจอมเกล้า ถ้าจะสวมสายสะพายด้วย ต้องสวมสายสะพายเครื่องราชอิสสริยาภรณ์อื่น

จ. ห้ามมิให้ประดับเครื่องราชอิสสริยาภรณ์นพรัตนราชวราภรณ์ไปในงานที่ไม่นิยมว่าเป็นงานมงคล เช่น งานศพ เป็นต้น

เวลาแต่งเครื่องแบบครึ่งยศ ให้ประดับเครื่องราชอิสสริยาภรณ์อย่างแต่งเต็มยศ แต่ไม่สวมสายสะพาย และไม่สวมสายสร้อย

เวลาแต่งเครื่องแบบปกติ ไม่ต้องประดับเครื่องราชอิสสริยาภรณ์ เว้นแต่จะมีกำหนดไว้ในพระราชบัญญัติ หรือมีกำหนดนัดหมายทางการไว้โดยฉะเพาะ จึงให้ปฏิบัติตามนั้น

เวลาแต่งเครื่องแบบสโมสร ให้ประดับเครื่องราชอิสสริยาภรณ์จำลอง การจำลองเครื่องราชอิสสริยาภรณ์นี้ ให้จำลองขนาด 1 ใน 3 ของของจริง เว้นแต่ดวงตราชะนิดคล้องคอ จะจำลองมา

ประดับไม่ได้ หากจะประดับก็ให้ประดับดวงจริง การประดับเครื่องราชอิสสริยาภรณ์จำลองนี้ ให้ประดับอนุโลมตามที่กล่าวไว้ในเรื่องเวลาแต่งเต็มยศ แต่ผู้ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสสริยาภรณ์ชะนิดคล้องคอ หรือดาราหลายดวง ควรประดับแต่ดวงที่มีลำดับสูงดวงเดียว ดวงคล้องคอ คล้องให้แถบอยู่ใต้ผ้าผูกคอ ส่วนเครื่องราชอิสสริยาภรณ์ชะนิดติดหน้าอก ให้ประดับที่คอพับของเสื้อใต้เครื่องหมายสังกัดพองาม ในการแต่งเครื่องแบบสโมสรนี้ ถ้ามีกำหนดนัดหมายทางการ ให้ประดับเครื่องราชอิสสริยาภรณ์ต้องประดับเครื่องราชอิสสริยาภรณ์จริง ผู้ได้รับพระราชทานสายสะพายให้สวมสายสะพายทับนอกเสื้อกั๊ก จะสวมสายสะพายเครื่องราชอิสสริยาภรณ์ใด ให้อนุโลมตามที่กล่าวไว้ในเรื่องเวลาแต่งเต็มยศ แต่ไม่สวมสายสร้อย

ทหารและตำรวจ ให้ปฏิบัติตามข้อบังคับหรือคำสั่งของทหารและตำรวจ สำหรับสตรีนั้นให้ปฏิบัติตามระเบียบนี้โดยอนุโลม

ให้ใช้ระเบียบนี้ตั้งแต่วันประกาศเป็นต้นไป

ประกาศ ณ วันที่ 30 ธันวาคม 2484
จอมพล ป.พิบูลสงคราม
นายกรัฐมนตรี

ประกาศฉบับนี้ประกาศราชกิจจานุเบกษา เล่ม 59 หน้า 174 วันที่ 6 มกราคม 2485

ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องวางระเบียบการประดับและกรณีที่จะให้ประดับเหรียญกล้าหาญและเหรียญชัยสมรภูมิ (ฉบับที่ 2)

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 10 แห่งพระราชกำหนดเหรียญกล้าหาญ พุทธศักราช 2484 ซึ่งได้แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระราชกำหนดเหรียญกล้าหาญ พุทธศักราช 2484 พุทธศักราช 2485 และมาตรา 9 แห่งพระราชกำหนดเหรียญชัยสมรภูมิ พุทธศักราช 2484 ซึ่งได้แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระราชกำหนดเหรียญชัยสมรภูมิ พุทธศักราช 2484 พุทธศักราช 2485 นายกรัฐมนตรีออกประกาศไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ 1. ให้ยกเลิกประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องระเบียบการประดับและกรณีที่จะให้ประดับเหรียญกล้าหาญและเหรียญชัยสมรภูมิ ลงวันที่ 8 เมษายน พุทธศักราช 2484

ข้อ 2. การประดับเหรียญกล้าหาญและเหรียญชัยสมรภูมิให้ประดับที่อกเสื้อเบื้องซ้าย

ข้อ 3. กรณีที่จะประดับเหรียญกล้าหาญและเหรียญชัยสมรภูมิได้ คือ

ก) ในเวลาแต่งเครื่องแบบ ให้ประดับเหรียญหรือแถบของเหรียญนั้นได้ เว้นแต่การแต่งเครื่องแบบเต็มยศ ครึ่งยศ หรือในโอกาสที่มีกำหนดนัดหมายให้ประดับเหรียญจึ่งให้ประดับเหรียญนั้น

ข) ในเวลาที่มิได้แต่งเครื่องแบบ ต้องแต่งกายในทำนองที่สุภาพตามรัฐนิยม และให้ประดับเหรียญนั้นได้ในงานพระราชพิธี รัฐพิธี ในงานพิธี หรือ งานเกียรติยศของหมู่คณะ

ประกาศ ณ วันที่ 24 เมษายน พุทธศักราช 2485
จอมพล ป.พิบูลสงคราม
นายกรัฐมนตรี

ประกาศฉบับนี้ประกาศราชกิจจานุเบกษา เล่ม 59 หน้า 1017 วันที่ 5 พฤษภาคม 2485

ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง ระเบียบการประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีศักดิ์รามาธิบดี และการประดับเครื่องหมายเชิดชูเกียรติเข็มกล้ากลางสมร แห่งเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีศักดิ์รามาธิบดี

โดยที่เป็นการสมควรวางระเบียบการประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีศักดิ์รามาธิบดี และสมควรให้ผู้ที่ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีศักดิ์รามาธิบดี เหรียญรามมาลาเข็มกล้ากลางสมรมีสิทธิประดับเครื่องหมายเข็มกล้ากลางสมรเป็นเกียรติยศได้ตลอดไป จึงวางระเบียบไว้ดังนี้

ข้อ 1. การประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีศักดิ์รามาธิบดี

ผู้ที่ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีศักดิ์รามาธิบดี หากเป็นผู้เคยได้รับพระราชทานเหรียญรามมาลาเข็มกล้ากลางสมรมาก่อนแล้ว ให้ประดับเหรียญรามมาลาเข็มกล้ากลางสมรได้ทุกโอกาสที่ประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์หรือที่มีกำหนดนัดหมายทางการให้ประดับเหรียญ

ข้อ 2 การประดับเครื่องหมายเชิดชูเกียรติเข็มกล้ากลางสมร

2.1 ผู้ที่ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีศักดิ์รามาธิบดี เหรียญรามมาลาเข็มกล้ากลางสมร มีสิทธิประดับเครื่องหมายเข็มกล้ากลางสมรสอดบนแพรแถบเครื่องราชอิสริยาภรณ์

นี้ได้ตลอดไป แม้ผู้นั้นจะได้รับพระราชทานเลื่อนชั้นเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีศักดิ์รามาธิบดีสูงขึ้นไปจนถึงชั้นใดก็ตาม

2.2 การประดับ ให้ประดับเข็มเครื่องหมายเชิดชูเกียรตินี้ในโอกาสที่มิได้ประดับเหรียญรามมาลาเข็มกล้ากลางสมร ในกรณีแต่งเครื่องแบบ ให้ประดับที่อกเสื้อเบื้องขวา แต่งสากล ให้ประดับที่คอพับของเสื้อชั้นนอกเบื้องซ้าย ใต้ดุมเครื่องราชอิสริยาภรณ์

ข้อ 3 บรรดาผู้ที่ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีศักดิ์รามาธิบดีอยู่แล้ว มีสิทธิตามประกาศนี้ทุกประการ

ประกาศ ณ วันที่ 22 ธันวาคม 2520

พลเอก เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์
นายกรัฐมนตรี

ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 94 ตอนที่ 133 วันที่ 26 ธันวาคม 2520 หน้า 4

ระเบียบนิยมในการประดับเหรียญพิทักษ์รัฐธรรมนูญ

โดยที่เป็นการสมควรจะวางระเบียบนิยมไว้ว่า เหรียญพิทักษ์รัฐธรรมนูญนั้น จะพึงประดับในโอกาสอันใดบ้าง กรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรีจึ่งขอชี้แจงระเบียบนิยมดังต่อไปนี้

1. การประดับเหรียญพิทักษ์รัฐธรรมนูญนี้ ควรประดับที่หน้าอกเสื้อเบื้องซ้าย

2. ผู้ที่เป็นทหาร ตำรวจ หรือลูกเสือ ประดับเหรียญนี้ได้ทุกโอกาสตามแต่จะเห็นสมควรในเมื่อสวมเครื่องแบบ

3. สำหรับ (1) ผู้ที่ไม่สวมเครื่องแบบทหาร ตำรวจ หรือลูกเสือ (2) พลเรือนทั่วไป ประดับเหรียญนี้ได้ในโอกาสต่อไปนี้

(ก) ในงานพระราชพิธีและงานต่าง ๆ ซึ่งรัฐบาลเป็นเจ้าหน้าที่จัดการ

(ข) ในงานต่าง ๆ ที่เป็นงานพิธีหรืองานเพื่อเกียรติยศแก่หมู่เหล่าหรือบุคคลใดที่สมควร

การแต่งกาย ให้แต่งอย่างสุภาพตามธรรมเนียม และกาลนิยม

กรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรี
วันที่ 1 พฤศจิกายน พุทธศักราช 2477

ระเบียบนี้ประกาศราชกิจจานุเบกษา เล่ม 51 หน้า 2992 วันที่ 4 พฤศจิกายน 2477

ระเบียบว่าด้วยเหรียญตราต่างประเทศที่จะต้องขอพระบรมราชานุญาตประดับ (ตามมติคณะรัฐมนตรี ลงวันที่ 22 สิงหาคม 2481)

เหรียญตราต่างประเทศที่ข้าราชการสยามได้รับ และจะต้องขอพระบรมราชานุญาตประดับนั้น คือ

1. เหรียญหรือตราที่เป็นเครื่องประดับ ซึ่งประมุขหรือทบวงการเมืองแห่งรัฐต่างประเทศเป็นผู้ให้ หรืออนุมัติให้ หรือ

2. เหรียญอื่น ๆ ที่เป็นเครื่องประดับ ซึ่งมีระเบียบข้อบังคับในต่างประเทศที่ให้เหรียญนั้นว่าให้ข้าราชการประดับได้

นอกจากนี้แล้ว ถ้าหากข้าราชการสยามผู้ใดได้รับไว้ ก็ให้ถือว่าได้รับไว้ในฐานะเป็นของที่ระลึก ใช้ประดับไม่ได้

กรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรี

ระเบียบว่าด้วยการขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์

ด้วยคณะรัฐมนตรีได้ประชุมปรึกษาลงมติให้ใช้ระเบียบว่าด้วยการขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ดังต่อไปนี้

ข้อความเบื้องต้น

ข้อ 1 ระเบียบนี้ให้เรียกว่า "ระเบียบว่าด้วยการขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ พ.ศ. 2511"

ข้อ 2 ให้ใช้ระเบียบนี้ตั้งแต่วันที่ 1 สิงหาคม 2511

ข้อ 3 ให้ยกเลิกระเบียบว่าด้วยการขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ พ.ศ. 2501 และระเบียบอื่นที่มีข้อความขัดแย้งกับระเบียบนี้เสียทั้งสิ้น

หลักทั่วไป

ข้อ 4 เครื่องราชอิสริยาภรณ์เป็นเครื่องประดับเกียรติยศ ซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานแก่ผู้กระทำความดีความชอบเป็นประโยชน์แก่ประเทศชาติ โดยคำแนะนำขอพระราชทานของรัฐบาลเป็นบำเหน็จและเครื่องหมายเชิดชูเกียรติอย่างสูงแก่ผู้ได้รับพระราชทาน

ในการพิจารณาขอพระราชทานผู้มีหน้าที่พิจารณาพึงใช้ดุลพินิจถึงกรณีความชอบต่อประเทศชาติประชาชนโดยรอบคอบว่ามีลักษณะถึงขนาดควรจะได้รับบำเหน็จเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ได้รับพระราชทานรู้สึกภาคภูมิใจเครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่ได้รับพระราชทานอย่างจริงใจ

และทั้งเพื่อให้เครื่องราชอิสริยาภรณ์ได้ทรงไว้ซึ่งเกียรติอันสูงด้วย

ข้อ 5 การขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์จะต้องถือปฏิบัติตามระเบียบนี้

ข้อ 6 ผู้ที่พึงได้รับการพิจารณาขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์นั้นจะต้องประกอบด้วย

(1) เป็นผู้ปฏิบัติงานของประเทศชาติมาด้วยความอุตสาหะ ซื่อสัตย์สุจริต และเอาใจใส่ต่อหน้าที่เป็นอย่างดี

(2) เป็นผู้มีความสามารถปฏิบัติราชการเจริญก้าวหน้า

(3) เป็นผู้ประพฤติและปฏิบัติตนตามกฎหมาย

(4) เป็นผู้กระทำความดีความชอบเป็นประโยชน์แก่ประเทศชาติ ประชาชน

(5) สำหรับข้าราชการต้องมีเวลารับราชการติดต่อกันแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปีบริบูรณ์ นับตั้งแต่วันเริ่มเข้ารับราชการจนถึงวันก่อนวันพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษาของปีที่จะขอพระราชทาน 60 วัน

การขอพระราชทานตามเกณฑ์ปกติให้เป็นไปตามฐานะของข้าราชการดังต่อไปนี้

ข้าราชการ	เครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่พึงขอพระราชทาน	หมายเหตุ
ชั้นจัตวา อันดับ 1	ร.ง.ม.	
ชั้นจัตวา อันดับ 2	ร.ง.ช.	
ชั้นจัตวา อันดับ 3	ร.ท.ม.	
ชั้นจัตวา อันดับ 4	ร.ท.ช.	
ชั้นตรี	บ.ม.หรือ บ.ช.	
ชั้นโท	จ.ม.หรือ จ.ช.	
ชั้นเอก	ต.ม.หรือ ต.ช.	
ชั้นพิเศษ	ท.ม.หรือ ท.ช.	

การขอพระราชทานตามเกณฑ์ดังกล่าวนี้ ห้ามขอพระราชทานในระยะปีติดกัน

การขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ลำดับสูงตามที่กำหนดไว้ สำหรับแต่ละชั้นข้าราชการนั้น จะต้องมีเวลารับราชการติดต่อกันในชั้นนั้น ๆ มาไม่น้อยกว่า 5 ปีบริบูรณ์ นับตั้งแต่ได้รับการบรรจุหรือเลื่อนชั้นจนถึงวันก่อนวันพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษาของปีที่จะขอพระราชทาน 60 วัน

ส่วนเหรียญช้างเผือกและมงกุฎไทยนั้น จะขอพระราชทานได้แต่เฉพาะในกรณีพิเศษตามที่กล่าวในข้อ 8 เท่านั้น

ข้อ 7 ข้าราชการที่จะได้รับการพิจารณาขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นสายสะพายจะต้องประกอบด้วย

(1) เงินเดือนพิเศษ อันดับ 3 ขึ้นไป

(2) มีความประพฤติเรียบร้อยสม่ำเสมอตลอดมา

(3) มีความชอบดีเด่นเป็นที่ประจักษ์

การขอพระราชทานให้ถือตามเกณฑ์ต่อไปนี้

(1) ได้รับ ท.ช.มาแล้วไม่น้อยกว่า 3 ปี บริบูรณ์ ขอ ป.ม. ได้

(2) ได้รับ ป.ม.มาแล้วไม่น้อยกว่า 3 ปี บริบูรณ์ ขอ ป.ช.ได้

(3) ได้รับ ป.ช.มาแล้วไม่น้อยกว่า 3 ปี บริบูรณ์ ขอ ม.ว.ม. ได้

(4) ได้รับ ม.ว.ม. มาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี บริบูรณ์ ขอ ม.ป.ช.ได้

ข้อ 8 การขอพระราชทานกรณีพิเศษนอกเหนือจากเกณฑ์ปกติ ตามข้อ 6 และข้อ 7 ย่อมกระทำได้ ในเมื่อได้กระทำความดีความชอบดีเด่น กล่าวคือ ปฏิบัติหน้าที่ฝ่าอันตราย หรือปฏิบัติงานนอกเหนือหน้าที่เพิ่มขึ้นซึ่งเป็นงานสำคัญยิ่ง และเป็นผลดีแก่ประเทศชาติประชาชน หรือคิดค้นสิ่งหรือวิธีการอันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งแก่ประเทศชาติประชาชนได้เป็นผลสำเร็จ ทั้งนี้ ให้ขอได้ตามคราวแห่งความชอบ

ข้อ 9 ข้าราชการวิสามัญ ซึ่งได้กระทำความดีความชอบเป็นประโยชน์ยิ่งแก่ประเทศชาติประชาชน อาจได้รับการพิจารณาขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ตามคราวแห่งความชอบ

ข้อ 10 ข้าราชการต่างประเทศซึ่งได้กระทำความดีความชอบเป็นประโยชน์ยิ่งแก่ประเทศไทย อาจได้รับการพิจารณาขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ตามคราวแห่งความชอบ และถ้าในกรณีที่มีแบบธรรมเนียมระหว่างประเทศพึงปฏิบัติต่อกันก็ให้ปฏิบัติโดยหลักถ้อยทีถ้อยปฏิบัติต่อกัน

ข้อ 11 ข้าราชการการเมือง นายกเทศมนตรี หรือเทศมนตรี ซึ่งได้กระทำความดีความชอบเป็นประโยชน์ยิ่งแก่ประเทศชาติประชาชน อาจได้รับการพิจารณาขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์

ข้อ 12 กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล กรรมการตำบล กรรมการสุขาภิบาล ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านและสารวัตรกำนัน ซึ่งได้กระทำความดีความชอบเป็นประโยชน์ยิ่งแก่ประเทศชาติประชาชน อาจได้รับการพิจารณาขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ตามเกณฑ์ต่อไปนี้

ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล กรรมการตำบล กรรมการสุขาภิบาล ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน

และสารวัตรกำนัน ร.ง.ม.–ร.ง.ช.

กำนัน ร.ท.ม.–ร.ท.ช.

ข้อ 13 พนักงานขององค์การรัฐบาล หรือผู้ที่มิใช่ข้าราชการ หากได้กระทำความดีความชอบเป็นประโยชน์ยิ่งแก่ประเทศชาติประชาชน ให้กระทรวงที่เกี่ยวข้องพิจารณาขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ตามสมควร แก่ฐานานุรูปและตามคราวแห่งความชอบ

ข้อ 14 การขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ให้ข้าราชการเป็นหน้าที่ของกระทรวงเจ้าสังกัด

ข้อ 15 การขอพระราชทานในโอกาสพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษาประจำปี ให้ขอได้ตามเกณฑ์ปกติเท่านั้น นอกจากนี้พึงขอพระราชทานได้ตามเหตุการณ์และตามคราวแห่งความชอบ

ให้กระทรวงเจ้าสังกัดทำบัญชีเรียงลำดับชั้นเครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่จะขอพระราชทาน ดั่งแบบบัญชีท้ายระเบียบนี้ กระทรวงละ 3 ชุด ส่งถึงสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีก่อนวันพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา 60 วัน และถ้าในคราวเดียวกันนี้มีขอพระราชทานในกรณีความชอบพิเศษหรือชั้นสายสะพายด้วย ให้ทำบัญชีแยกขึ้นมาต่างหากไม่ให้ขอรวมมาในบัญชีเดียวกัน

การขอพระราชทานกรณีความชอบพิเศษหรือขอให้บุคคลซึ่งมิใช่ข้าราชการทุกประเภทให้ระบุความดีความชอบของแต่ละบุคคลมาให้เห็นเด่นชัดว่าได้กระทำความดีความชอบเป็นประโยชน์ยิ่งแก่ประเทศชาติประชาชน ประการใด เมื่อใด

บัญชีข้าราชการ ..... ซึ่งเสนอขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ พ.ศ. .....

(1) ลำดับ	(2) นาม	(3) เป็นข้าราชการ			(4) ตำแหน่ง	(5) เครื่องราชอิสริยาภรณ์			(6) หมายเหตุ
		ชั้น	วัน เดือน ปี	เงินเดือน		ครั้งสุดท้าย	วัน เดือน ปี	ขอครั้งนี้	

(1) ลำดับ ให้เรียงเลขลำดับตั้งแต่ต้นจนที่สุด โดยไม่แยกหน่วยกรมกอง

(2) นาม สำหรับผู้มียศ ให้ลงยศเต็มไว้หน้านามด้วย

(3) เป็นข้าราชการขณะนี้เป็นชั้นใด (หรือเทียบชั้นใด) ได้รับการบรรจุหรือเลื่อนชั้นนี้ตั้งแต่ วัน เดือน ปี ใด และปัจจุบันได้รับเงินเดือนเท่าใด

(4) ตำแหน่ง คือตำแหน่งที่ดำรงอยู่ขณะนี้

(5) เครื่องราชอิสริยาภรณ์ครั้งสุดท้ายได้รับอะไร เมื่อใด และครั้งนี้ขอพระราชทานอะไร ให้เรียงตามลำดับชั้นตราที่ขอพระราชทานตั้งแต่ชั้นสูงลงมาต่ำ

(6) หมายเหตุ หากเป็นการขอพระราชทานครั้งแรก ให้ระบุวันเริ่มเข้ารับราชการ หรือหากเป็นผู้ที่ย้ายสังกัดมาจากกระทรวงอื่น ๆ ขอให้แจ้งไว้ด้วย เพื่อสะดวกแก่การทะเบียนฐานันดร

(ลงนาม) .....

ตำแหน่ง .....

(ผู้เสนอขอพระราชทาน)

ระเบียบว่าด้วยการขอพระราชทาน เครื่องราชอิสริยาภรณ์ ให้แก่ข้าราชการฝ่ายทหาร

ด้วยคณะรัฐมนตรีได้พิจารณาเห็นว่าการขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ให้แก่ข้าราชการฝ่ายทหาร สมควรจะใช้หลักเกณฑ์การพิจารณาแตกต่างจากข้าราชการฝ่ายพลเรือน จึงลงมติให้ใช้ระเบียบว่าด้วย การขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ให้แก่ข้าราชการฝ่ายทหารไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ 1 ระเบียบนี้ให้เรียกว่า "ระเบียบว่าด้วยการขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ให้แก่ข้าราชการฝ่ายทหาร พ.ศ. 2504"

ข้อ 2 ให้ใช้ระเบียบนี้ ตั้งแต่วันที่ 3 ตุลาคม 2504

ข้อ 3 เครื่องราชอิสริยาภรณ์เป็นเครื่องประดับเกียรติยศ ซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานแก่ผู้กระทำความดีความชอบเป็นประโยชน์แก่ประเทศชาติโดยคำแนะนำขอพระราชทานของรัฐบาล เป็นบำเหน็จและเครื่องหมายเชิดชูเกียรติอย่างสูงแก่ผู้ได้รับพระราชทาน

ในการพิจารณาขอพระราชทานผู้มีหน้าที่พิจารณาพึงใช้ดุลยพินิจถึงกรณีความชอบต่อประเทศชาติประชาชนโดยรอบคอบว่า มีลักษณะถึงขนาดควรจะได้รับบำเหน็จเครื่องราชอิสริยาภรณ์ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้ได้รับพระราชทานรู้สึกภาคภูมิในเครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่ได้รับพระราชทานอย่างจริงใจและทั้งเพื่อให้เครื่องราชอิสริยาภรณ์ได้ทรงไว้ซึ่งเกียรติอันสูงด้วย

ข้อ 4 การขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์จะต้องถือปฏิบัติตามระเบียบนี้

ข้อ 5 ผู้ที่พึงได้รับการพิจารณาขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์นั้น จะต้องประกอบด้วย

(1) เป็นผู้ปฏิบัติงานของประเทศชาติมาด้วยความอุตสาหะ ซื่อสัตย์สุจริต และเอาใจใส่ต่อหน้าที่เป็นอย่างดี

(2) เป็นผู้มีความสามารถปฏิบัติราชการเจริญก้าวหน้า

(3) เป็นผู้ประพฤติ และปฏิบัติตนตามกฎหมาย

(4) เป็นผู้กระทำความดีความชอบเป็นประโยชน์แก่ประเทศชาติประชาชน

(5) ต้องมีเวลารับราชการติดต่อกันมาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปีบริบูรณ์ นับตั้งแต่วันเริ่มเข้ารับราชการจนถึงวันก่อนวันพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษาของปีที่จะขอพระราชทาน 60 วัน

การขอพระราชทานตามเกณฑ์ปกติให้เป็นไปตามชั้นยศ ดังต่อไปนี้

ยศทหาร	เครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่พึงขอพระราชทาน
สิบตรี, จ่าตรี, จ่าอากาศตรี	ร.ง.ม.
สิบโท, จ่าโท, จ่าอากาศโท	ร.ง.ช.
สิบเอก, จ่าเอก, จ่าอากาศเอก	ร.ท.ม.
จ่าสิบตรี, พันจ่าตรี, พันจ่าอากาศตรี, จ่าสิบโท, พันจ่าโท, พันจ่าอากาศโท, จ่าสิบเอก, พันจ่าเอก, พันจ่าอากาศเอก, จ่าสิบเอก พิเศษ, พันจ่าเอก พิเศษ, พันจ่าอากาศเอก พิเศษ	ร.ท.ช.
ร้อยตรี, เรือตรี, เรืออากาศตรี	บ.ม.
ร้อยโท, เรือโท, เรืออากาศโท	บ.ช.
ร้อยเอก, เรือเอก, เรืออากาศเอก	จ.ม.
พันตรี, นาวาตรี, นาวาอากาศตรี	จ.ช.
พันโท, นาวาโท, นาวาอากาศโท	ต.ม.
พันเอก, นาวาเอก, นาวาอากาศเอก	ต.ช.
พันเอกพิเศษ, นาวาเอกพิเศษ, นาวาอากาศเอกพิเศษ พลจัตวา, พลเรือจัตวา, พลอากาศจัตวา	ท.ม.–ท.ช.

การขอพระราชทานตามเกณฑ์ดังกล่าวนี้ ห้ามขอพระราชทานในระยะปีติดกัน ส่วนเหรียญช้างเผือกและมงกุฎไทยนั้น จะขอพระราชทานได้แต่เฉพาะในกรณีพิเศษตามที่กล่าวในข้อ 8 เท่านั้น

ข้อ 6 การขอพระราชทานให้ข้าราชการกลาโหมพลเรือน ให้ถือตามอัตราเงินเดือนเช่นเดียวกับข้าราชการฝ่ายพลเรือน ตามระเบียบว่าด้วยการขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ พ.ศ. 2501

ข้อ 7 ข้าราชการที่จะได้รับการพิจารณาขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นสายสะพายนั้น จะต้องประกอบด้วย

(1) เป็นนายทหารชั้น พลตรี พลเรือตรี หรือ พลอากาศตรี ขึ้นไป

(2) มีความประพฤติเรียบร้อยสม่ำเสมอตลอดมา

(3) มีความชอบดีเด่นเป็นที่ประจักษ์

การขอพระราชทานให้ถือตามเกณฑ์ต่อไปนี้

(1) ได้รับ ท.ช.มาแล้วไม่น้อยกว่า 3 ปีบริบูรณ์ ขอ ป.ม.ได้

(2) ได้รับ ป.ม.มาแล้วไม่น้อยกว่า 3 ปีบริบูรณ์ ขอ ป.ช.ได้

(3) ได้รับ ป.ช.มาแล้วไม่น้อยกว่า 3 ปีบริบูรณ์ ขอ ม.ว.ม.ได้

(4) ได้รับ ม.ว.ม.มาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปีบริบูรณ์ ขอ ม.ป.ช.ได้

ข้อ 8 การขอพระราชทานกรณีพิเศษนอกเหนือจากเกณฑ์ปกติ ตามข้อ 5 ข้อ 6 และข้อ 7 ย่อมกระทำได้ ในเมื่อได้กระทำความดีความชอบดีเด่น กล่าวคือปฏิบัติหน้าที่ฝ่าอันตราย หรือปฏิบัติงานนอกเหนือหน้าที่เพิ่มขึ้นซึ่งเป็นงานสำคัญยิ่ง และเป็นผลดีแก่ประเทศชาติหรือคิดค้นสิ่งหรือวิธีการอัน เป็นประโยชน์ อย่างยิ่งแก่ ประเทศชาติประชาชนได้เป็นผลสำเร็จ ทั้งนี้ ให้ขอได้ตามคราวแห่งความชอบ

ข้อ 9 การเสนอขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ให้เป็นหน้าที่ของกระทรวงกลาโหม

ข้อ 10 การขอพระราชทานในโอกาสพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษาประจำปี ให้ขอได้ตามเกณฑ์ปกติเท่านั้น นอกจากนี้พึงขอพระราชทานได้ตามเหตุการณ์และตามคราวแห่งความชอบ

ให้กระทรวงกลาโหมทำบัญชีเรียงตามลำดับชั้นเครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่จะขอพระราชทานดั่งแบบบัญชีท้ายระเบียบนี้ 3 ชุด ส่งถึงสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ก่อนวันพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา 60 วัน และถ้าในคราวเดียวกันนี้มีขอพระราชทานในกรณีความชอบพิเศษหรือชั้นสายสะพายด้วย ให้ทำบัญชีแยกขึ้นมาต่างหาก ไม่ให้ขอรวมมาในบัญชีเดียวกัน สำหรับการขอในกรณีพิเศษ ให้ทำบัญชีส่งไป 25 ชุด ชั้นสายสะพาย 10 ชุด

การขอพระราชทานในกรณีความชอบพิเศษให้ระบุความดีความชอบมาให้เห็นเด่นชัดว่าได้กระทำความดีความชอบเป็นประโยชน์ยิ่งแก่ประเทศชาติประชาชน ประการใด เมื่อใด

ระเบียบว่าด้วยการขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ให้แก่ข้าราชการฝ่ายทหาร (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2511

โดยที่เป็นการสมควรแก้ไขเพิ่มเติมระเบียบว่าด้วยการขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ให้แก่ข้าราชการฝ่ายทหารให้เหมาะสมยิ่งขึ้น คณะรัฐมนตรีจึงลงมติให้วางระเบียบไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ 1 ระเบียบนี้เรียกว่า "ระเบียบว่าด้วยการขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ให้แก่ข้าราชการฝ่ายทหาร (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2511"

ข้อ 2 ให้ใช้ระเบียบนี้ตั้งแต่วันที่ 27 สิงหาคม 2511

ข้อ 3 ให้ยกเลิกความในข้อ 6 แห่งระเบียบว่าด้วยการขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ให้แก่ข้าราชการฝ่ายทหาร พ.ศ. 2504 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"ข้อ6การขอพระราชทานให้ข้าราชการกลาโหมพลเรือน ให้ถืออัตราเงินเดือนอนุโลมตามชั้นอันดับ และเวลารับราชการในชั้นนั้น ๆ ของข้าราชการฝ่ายพลเรือนตามระเบียบว่าด้วยการขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ พ.ศ. 2511"

หลักการและเหตุผล ที่ใช้ในการพิจารณาความชอบของ เจ้าหน้าที่สภากาชาดไทย เพื่อขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์

หลักการ

โดยที่การขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์สำหรับเจ้าหน้าที่สภากาชาดไทยในปัจจุบันนั้นได้ใช้หลักเกณฑ์พิจารณาร่วมกับผู้บำเพ็ญคุณประโยชน์ต่อประเทศชาติประชาชนโดยทั่วไป ซึ่งทำให้เกิดความลำบากในการใช้ดุลพินิจของคณะกรรมการที่จะพิจารณาเทียบเคียงความชอบกับบุคคลซึ่งบริจาคทรัพย์หรืออุทิศกำลังกายกำลังความคิด หรือที่ประกอบกิจกรรมอื่น ๆ อันเป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติประชาชนโดยทั่วไป

จึงสมควรกำหนดหลักเกณฑ์สำหรับการพิจารณาเฉพาะเจ้าหน้าที่สภากาชาดไทยขึ้นไว้เป็นส่วนสัดต่างหากจากบุคคลผู้บำเพ็ญคุณประโยชน์อื่น ๆ

เหตุผล

โดยที่การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่สภากาชาดไทย ได้มีระเบียบแบบแผนและกระทำต่อเนื่องกันมาเป็นเวลาช้านานตั้งแต่ปี พ.ศ. 2436 และได้พัฒนาระบบการบริหารตลอดจนระเบียบแบบแผนต่าง ๆ มาเช่นเดียวกับระบบการบริหารราชการแผ่นดิน โดยเฉพาะในด้านการบรรจุ การแต่งตั้ง การเลื่อนชั้น การถอดถอน และการพิจารณาบำเหน็จความชอบ ตลอดจนระดับเงินเดือนและสวัสดิการของเจ้าหน้าที่ก็มิได้แตกต่างไปจากของข้าราชการแต่ประการใด

ในด้านการดำเนินงาน สภากาชาดไทยมีส่วนราชการที่ทำงานร่วมกัน คือ คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย และกรมพลศึกษา ที่เจ้าหน้าที่ของสภากาชาดไทยและข้าราชการของส่วนราชการทั้งสองแห่งจะต้องทำงานร่วมกันด้วย

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น จึงเป็นการสมควรที่จะมีหลักเกณฑ์ในการพิจารณาความชอบเพื่อขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ให้แก่เจ้าหน้าที่สภากาชาดไทย ดังต่อไปนี้

1. การขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์เกณฑ์ปกติ

1.1 ระดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์

1.1.1 เจ้าหน้าที่ระดับต้น (ระดับ 2–4) (เงินเดือนตั้งแต่ 1,585–5,210 บาท) ให้ได้รับชั้น บ.ม.–จ.ช.

1.1.2 เจ้าหน้าที่ระดับกลาง (ระดับ5–6) (เงินเดือนตั้งแต่ 3,540–8,960 บาท) ให้ได้รับชั้น ต.ม.–ต.ช.

1.1.3 เจ้าหน้าที่ระดับสูง(ระดับ 7 ขึ้นไป) (เงินเดือนตั้งแต่ 6,660 บาทขึ้นไป) ให้ได้รับชั้น ท.ม.–ท.ช.

1.2 ระยะเวลา

ผู้ที่เข้าเกณฑ์ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ต้องมีเวลาทำงานในสภากาชาดไทยดังนี้

1.2.1 เจ้าหน้าที่ระดับต้น ต้องทำงานติดต่อกันเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 8 ปี นับตั้งแต่วันที่ได้รับการบรรจุแต่งตั้ง จึงจะขอพระราชทาน บ.ม.ได้

1.2.2 เจ้าหน้าที่ระดับกลาง ต้องทำงานติดต่อกันเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 2 ปี นับตั้งแต่วันที่ได้รับการบรรจุแต่งตั้งหรือแต่งตั้ง จึงจะขอพระราชทาน ต.ม. ได้

1.2.3 เจ้าหน้าที่ระดับสูง ต้องทำงานติดต่อกันเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 1 ปี นับตั้งแต่วันที่ได้รับการบรรจุแต่งตั้งหรือแต่งตั้ง จึงจะขอพระราชทาน ท.ม. ได้

1.3 การขอพระราชทานเลื่อนชั้นเครื่องราชอิสริยาภรณ์

การขอพระราชทานเลื่อนชั้นเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ต้องเว้นระยะเวลาไม่น้อยกว่า 5 ปี

2. การขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์กรณีพิเศษ

การขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์กรณีพิเศษให้กับเจ้าหน้าที่กิตติมศักดิ์ เจ้าหน้าที่วิสามัญ เจ้าหน้าที่ตามข้อ 1 เจ้าหน้าที่ระดับ 1 และคนงาน ของสภากาชาดไทย นั้น ให้พิจารณาตามสมควรแก่ความชอบ

23 มกราคม 2522

หลักเกณฑ์การขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ให้กับนักกีฬาและผู้บำเพ็ญคุณประโยชน์ต่อการกีฬา

โดยที่ได้พิจารณาเห็นว่า นักกีฬาที่จะประสบชัยชนะการแข่งขันระหว่างประเทศนำชื่อเสียงและเกียรติประวัติมาสู่ประเทศชาติและประชาชนได้นั้น ต้องใช้ความมานะพยายาม ตรากตรำ อดทน และเสียสละเป็นอย่างสูง ทั้งนี้รวมถึงผู้บำเพ็ญคุณประโยชน์ต่อวงการกีฬาของไทยด้วย นับว่าบุคคลเหล่านี้ได้กระทำความดีความชอบแก่ประเทศชาติประชาชน สมควรขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ให้เป็นเกียรติยศแก่ตนเองและวงศ์ตระกูล คณะกรรมการพิจารณาการขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นต่ำกว่าสายสะพาย จึงวางหลักเกณฑ์การพิจารณาเบื้องต้นไว้ ดังต่อไปนี้คือ :-

ข้อ 1. ในหลักเกณฑ์นี้

"นักกีฬา" หมายความว่านักกีฬาที่สังกัดสมาคมกีฬาสมัครเล่นที่ได้รับการรับรองจากองค์การส่งเสริมกีฬาแห่งประเทศไทย

"การแข่งขันกีฬา" หมายความว่าการแข่งขันกีฬาที่สหพันธ์กีฬาระหว่างประเทศควบคุม

"ผู้บำเพ็ญคุณประโยชน์" หมายความว่าผู้ที่เสียสละกำลังกาย กำลังความคิด หรือกำลังทรัพย์ เป็นการส่งเสริมสนับสนุนอันเป็นประโยชน์ยิ่งต่อวงการกีฬาของไทย

ข้อ 2. คณะกรรมการโอลิมปิคแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ มีหน้าที่เป็นผู้พิจารณา

คัดเลือกนักกีฬาที่ชนะการแข่งขันที่มีความประพฤติเรียบร้อย มีระเบียบวินัย มีศีลธรรมและวัฒนธรรมอันดีในการแข่งขันกีฬาดังต่อไปนี้คือ :-

2.1 ชนะที่ 1 ในการแข่งขันซีเกมส์

2.2 ชนะที่ 1-3 ในการแข่งขันเอเชี่ยนเกมส์ หรือในการแข่งขันกีฬาเอเชี่ยนแชมเปี้ยนชิป

2.3 ชนะที่ 1-6 ในการแข่งขันโอลิมปิคเกมส์ หรือในการแข่งขันเวิล์ดเกมส์ เสนอต่อคณะกรรมการองค์การส่งเสริมกีฬาแห่ง ประเทศไทย เพื่อพิจารณาขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ให้

การแข่งขันกีฬาใดที่ไม่อยู่ในหน้าที่ของคณะกรรมการโอลิมปิคแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ให้คณะกรรมการองค์การส่งเสริมกีฬาแห่งประเทศไทยเป็นผู้พิจารณาคัดเลือกและเสนอขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ให้

ข้อ 3. นักกีฬาที่ชนะการแข่งขันตามข้อ 2. สมควรขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ให้ดังต่อไปนี้คือ :-

3.1 เหรียญเงินช้างเผือก
ผู้ชนะที่ 1 ในการแข่งขันซีเกมส์ หรือ
ผู้ชนะที่ 3 ในการแข่งขันเอเชี่ยนเกมส์ หรือ
ผู้ชนะที่ 3 ในการแข่งขันกีฬาเอเชี่ยนแชมเปี้ยนชิป

3.2 เหรียญทองมงกุฎไทย
ผู้ชนะที่ 2 ในการแข่งขันเอเชี่ยนเกมส์ หรือ
ผู้ชนะที่ 2 ในการแข่งขันกีฬาเอเชี่ยนแชมเปี้ยนชิป

3.3 เหรียญทองช้างเผือก
ผู้ชนะที่ 1 ในการแข่งขันเอเชี่ยนเกมส์ หรือ
ผู้ชนะที่ 1 ในการแข่งขันกีฬาเอเชี่ยนแชมเปี้ยนชิป หรือ
ผู้ชนะที่ 4-6 ในการแข่งขันโอลิมปิคเกมส์ หรือ
ผู้ชนะที่ 4-6 ในการแข่งขันเวิลด์เกมส์

3.4 เบญจมาภรณ์มงกุฎไทย
ผู้ชนะที่ 2-3 ในการแข่งขันโอลิมปิคเกมส์ หรือ
ผู้ชนะที่ 2-3 ในการแข่งขันเวิลด์เกมส์

3.5 เบญจมาภรณ์ช้างเผือก
ผู้ชนะที่ 1 ในการแข่งขันโอลิมปิคเกมส์ หรือ
ผู้ชนะที่ 1 ในการแข่งขันเวิลด์เกมส์

ข้อ 4. นักกีฬาที่ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ตามข้อ 3. หากเคยได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ในชั้นนั้น ๆ หรือสูงกว่าชั้นนั้น ๆ มาแล้ว ให้ขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์เลื่อนชั้นให้อีก 1 ชั้น แต่ทั้งนี้ต้องไม่สูงกว่าตริตาภรณ์ช้างเผือก

ข้อ 5. คณะกรรมการ องค์การส่งเสริมกีฬาแห่งประเทศไทยอาจพิจารณาคัดเลือกและเสนอขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ให้แก่ผู้บำเพ็ญคุณประโยชน์ที่ได้กระทำความดีความชอบเป็นประโยชน์ยิ่งต่อการกีฬาของชาติจนเป็นที่ประจักษ์ หรือแก่ผู้บำเพ็ญคุณประโยชน์ที่คณะกรรมการโอลิมปิคแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ได้เสนอมา ทั้งนี้ ผู้นั้นต้องเป็นผู้มีความประพฤติเรียบร้อย มีศีลธรรมและวัฒนธรรมอันดีด้วย

การขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ให้แก่ผู้บำเพ็ญคุณประโยชน์ตามความในวรรคแรกนั้นให้เริ่มตั้งแต่ชั้นเบญจมาภรณ์มงกุฎไทย หากเคยได้รับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ในชั้นนั้น ๆ หรือสูงกว่าชั้นนั้น ๆ มาแล้ว ให้ขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์เลื่อนชั้นให้อีก 1 ชั้น

หลักเกณฑ์สำหรับพิจารณาการกระทำความดีความชอบอันเป็นประโยชน์ยิ่งแก่ประเทศชาติและประชาชน ในการขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นต่ำกว่าสายสะพาย ตามระเบียบว่าด้วยการขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์

โดยที่หลักเกณฑ์สำหรับพิจารณาการกระทำความดีความชอบอันเป็นประโยชน์ยิ่งแก่ประเทศชาติและประชาชน ในการขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นต่ำกว่าสายสะพายตามระเบียบว่าด้วยการขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ได้ใช้มาเป็นเวลานานแล้ว สมควรปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมกับกาลสมัย คณะกรรมการพิจารณาการขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ชั้นต่ำกว่าสายสะพาย จึงได้กำหนดหลักเกณฑ์เพื่อบุคคลผู้มีตำแหน่งหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในการนี้ถือปฏิบัติให้เป็นไปในแนวเดียวกัน ดังต่อไปนี้.-

ข้อ 1. การบริจาคทรัพย์สิน

1.1 ต้องเป็นการบริจาคทรัพย์สินของตนเอง หรือทรัพย์สินที่ตนมีสิทธิบริจาคในนามของตนได้

1.2 ต้องเป็นการบริจาคเพื่อสาธารณประโยชน์ เช่น เพื่อความมั่นคงของชาติ การแพทย์ การสาธารณสุข การศึกษาและการศาสนา เป็นต้น

1.3 ทรัพย์สินที่บริจาครายใดที่เคยเสนอขอและได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ไปแล้ว จะนำมารวมกับทรัพย์สินที่เสนอขอพระราชทานใหม่ไม่ได้

ข้อ 6. หลักเกณฑ์ข้างต้นนี้เป็นหลักทั่วไป คณะกรรมการพิจารณาการขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นต่ำกว่าสายสะพายจะพิจารณาตามความเหมาะสมนอกเหนือจากหลักเกณฑ์นี้ก็ย่อมกระทำได้

ข้อ 7. ให้ใช้หลักเกณฑ์นี้ตั้งแต่วันที่ 19 มิถุนายน 2523 เป็นต้นไป

พลตรี ประมาณ อดิเรกสาร
รองนายกรัฐมนตรี
ประธานคณะกรรมการพิจารณาการขอพระราชทาน
เครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นต่ำกว่าสายสะพาย
13 สิงหาคม 2523

1.4 ต้องเป็นการบริจาคที่ไม่ทำให้ตนได้รับผลประโยชน์ตอบแทนเพิ่มขึ้นโดยเห็นได้อย่างชัดแจ้ง

1.5 การบริจาคนั้นต้องไม่ใช่เพื่อประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นในวงจำกัดเฉพาะกลุ่มหมู่คณะหรือบุคคลที่อาจเห็นได้โดยชัดแจ้ง

1.6 กรณีบริจาคที่ดินหรือทรัพย์สินอื่น ๆ ที่ต้องจดทะเบียนตามกฎหมาย ต้องดำเนินการจดทะเบียนโอนกรรมสิทธิ์ให้เป็นการเรียบร้อยก่อน และจะต้องมีคำรับรองราคาแห่งทรัพย์สินนั้นโดยผู้มีหน้าที่ตามข้อ 1.7 และในกรณีบริจาคที่ดินให้เจ้าพนักงานที่ดินรับรองราคาด้วย

1.7 ต้องมีหลักฐานแสดงรายการบริจาคเงินหรือทรัพย์สินอย่างอื่นที่มีผู้รับรองตามหลักเกณฑ์ดังนี้

1.7.1 การบริจาคไม่เกิน 100,000 บาท ให้หัวหน้าเขตหรือนายอำเภอ หรือปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอ ซึ่งทรัพย์สินหรือการบริจาคอยู่ในเขตพื้นที่เขตหรือพื้นที่อำเภอหรือพื้นที่กิ่งอำเภอเป็นผู้รับรอง

1.7.2 การบริจาคเกินกว่า 100,000 บาท แต่ต่ำกว่า 1,000,000 บาท ให้ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครหรือผู้ว่าราชการจังหวัด ซึ่งทรัพย์สินหรือการบริจาคอยู่ในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานครหรือพื้นที่จังหวัดเป็นผู้รับรอง

1.7.3 การบริจาคให้กับส่วนราชการหรือรัฐวิสาหกิจต่าง ๆ โดยตรง ให้หัวหน้าส่วนราชการหรือรัฐวิสาหกิจนั้น ๆ เป็นผู้รับรอง

1.7.4 การบริจาคตั้งแต่ 1,000,000 บาทขึ้นไป ต้องมีประกาศหรือแจ้งความ หรืออนุโมทนาบัตรของกระทรวงหรือทบวงผู้รับบริจาค

1.8 เกณฑ์การขอพระราชทานทั่วไป มีดังนี้

ตั้งแต่	60,000	บาทขึ้นไป	ขอพระราชทาน	ร.ง.ม.
"	100,000	"	"	ร.ง.ช.
"	150,000	"	"	ร.ท.ม.
"	200,000	"	"	ร.ท.ช.
"	300,000	"	"	บ.ม.
"	500,000	"	"	บ.ช.
"	1,000,000	"	"	จ.ม.
"	1,500,000	"	"	จ.ช.
"	3,000,000	"	"	ต.ม.
"	6,000,000	"	"	ต.ช.
"	10,000,000	"	"	ท.ม.
"	14,000,000	"	"	ท.ช.

ข้อ 2. การช่วยราชการหรือการบำเพ็ญกิจการสาธารณประโยชน์ที่มีผลในทางส่งเสริมชื่อเสียงของประเทศชาติ หรือเป็นแบบอย่างที่ดี หรือเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม หรือฝ่าอันตรายหรือเสี่ยงภัย หรือทำชื่อเสียงจนเป็นที่ประจักษ์ในสังคม ให้คณะกรรมการใช้ดุลพินิจพิจารณาเป็นการเฉพาะราย

ข้อ 3. ประธานสภาจังหวัด ประธานสภาเทศบาล นายกเทศมนตรี สมาชิกสภาจังหวัด สมาชิกสภาเทศบาล และเทศมนตรี หรือผู้ดำรงตำแหน่งที่เรียกชื่ออย่างอื่นซึ่งมีลักษณะเทียบได้กับตำแหน่งดังกล่าว

3.1 ได้เคยดำรงตำแหน่งดังกล่าวตำแหน่งใดตำแหน่งหนึ่งหรือหลายตำแหน่งมาแล้ว คำนวณระยะเวลารวมกันไม่น้อยกว่า 8 ปี หรือได้ดำรงตำแหน่งใดตำแหน่งหนึ่ง หรือหลายตำแหน่งต่อเนื่องกันเป็นเวลาเกินกว่า 5 ปี และ

3.2 บำเพ็ญคุณประโยชน์นอกเหนือจากกิจการงานในหน้าที่จนเป็นที่ประจักษ์ชัด หรือได้ปฏิบัติงานฝ่าอันตรายหรือเสี่ยงภัย หรือปฏิบัติงานที่เกี่ยวกับนโยบายอันสำคัญยิ่งของรัฐบาลและประสบผลสำเร็จ และ

3.3 เป็นผู้ปฏิบัติงานได้ผลดีเด่นของจังหวัดนั้น

3.4 มีเกณฑ์ในการขอพระราชทาน ดังนี้

3.4.1 ประธานสภาจังหวัด ประธานสภาเทศบาล และนายกเทศมนตรี หรือผู้ดำรงตำแหน่งที่เรียกชื่ออย่างอื่นซึ่งมีลักษณะเทียบได้กับตำแหน่งดังกล่าว ขอพระราชทานครั้งแรกชั้น จ.ม. และขอพระราชทานเลื่อนชั้นได้จนถึงชั้น ต.ช.

3.4.2 สมาชิกสภาจังหวัด สมาชิกสภาเทศบาล และเทศมนตรี หรือผู้ดำรงตำแหน่งที่เรียกชื่ออย่างอื่นซึ่งมีลักษณะเทียบได้กับตำแหน่งดังกล่าว ขอพระราชทานครั้งแรกชั้น บ.ม. และขอพระราชทานเลื่อนชั้นได้จนถึงชั้น จ.ช.

3.5 การขอเลื่อนชั้นตราจะต้องเลื่อนตามลำดับ โดยเว้นระยะและต้องมีเวลาที่ปฏิบัติงานในตำแหน่งใดตำแหน่งหนึ่งหรือหลายตำแหน่งคำนวณระยะเวลารวมกันอีกไม่น้อยกว่า 8 ปี หรือปฏิบัติงานในตำแหน่งใดตำแหน่งหนึ่งหรือหลายตำแหน่งต่อเนื่องกันอีกไม่น้อยกว่า 5 ปี

ข้อ 4. พนักงานรัฐวิสาหกิจหรือพนักงานองค์การของรัฐ

4.1 ต้องเป็นพนักงานซึ่งปฏิบัติงานติดต่อกันมาเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 8 ปี และ

4.2 ปฏิบัติงานปรากฏผลดีเด่น หรือปฏิบัติงานฝ่าอันตรายหรือเสี่ยงภัย และ

4.3 ต้องดำรงตำแหน่งหัวหน้าแผนกหรือตำแหน่งที่เทียบเท่าขึ้นไป

4.4 มีเกณฑ์การขอพระราชทานดังนี้

4.4.1 ผู้ว่าการหรือผู้อำนวยการ หรือตำแหน่งที่เทียบเท่า ขอพระราชทานครั้งแรกชั้น ต.ม. และขอพระราชทานเลื่อนชั้นได้จนถึงชั้น ท.ช.

4.4.2 รองผู้ว่าการ รองผู้อำนวยการหรือตำแหน่งที่เทียบเท่า ขอพระราชทานครั้งแรกชั้น จ.ช. และขอพระราชทานเลื่อนชั้นได้จนถึงชั้น ท.ม.

4.4.3 ผู้ช่วยผู้ว่าการหรือผู้ช่วยผู้อำนวยการหรือผู้อำนวยการฝ่ายหรือหัวหน้าฝ่ายหรือตำแหน่งที่เทียบเท่า ขอพระราชทานครั้งแรกชั้น จ.ม.และขอพระราชทานเลื่อนชั้นได้จนถึงชั้น ต.ม.

4.4.4 หัวหน้ากองหรือตำแหน่งที่เทียบเท่าขอพระราชทานครั้งแรกชั้น บ.ช. และขอพระราชทานเลื่อนชั้นได้จนถึงชั้น จ.ช.

4.4.5 หัวหน้าแผนกหรือตำแหน่งที่เทียบเท่าและต้องดำรงตำแหน่งดังกล่าวมาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี ขอพระราชทานครั้งแรกชั้น บ.ม. และขอพระราชทานเลื่อนชั้นได้จนถึงชั้น จ.ม.

4.5 การขอพระราชทานเลื่อนชั้นตรา จะต้องเลื่อนตามลำดับโดยเว้นระยะไม่น้อยกว่า 5 ปี

ข้อ 5. หลักเกณฑ์ข้างต้นนี้เป็นหลักทั่วไป คณะกรรมการพิจารณาการขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นต่ำกว่าสายสะพายจะพิจารณาตามความเหมาะสมนอกเหนือจากหลักเกณฑ์นี้ก็ย่อมกระทำได้

ข้อ 6. ให้ใช้หลักเกณฑ์นี้ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2524 เป็นต้นไป

พลตรี ประมาณ อดิเรกสาร
รองนายกรัฐมนตรี
ประธานคณะกรรมการพิจารณาการขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นต่ำกว่าสายสะพาย
28 สิงหาคม 2523

หลักเกณฑ์การขอพระราชทาน เครื่องราชอิสริยาภรณ์ ให้กับผู้พิพากษาสมทบ

โดยที่ได้พิจารณาเห็นว่าผู้พิพากษาสมทบแห่งศาลต่าง ๆ เป็นบุคคลที่มีเกียรติสูง มีหน้าที่เป็นองค์คณะผู้พิพากษาในการพิจารณาคดี เป็นเจ้าพนักงานในตำแหน่งตุลาการ ตามความหมายของประมวลกฎหมายอาญา จึงสมควรกำหนดหลักเกณฑ์การพิจารณาขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์เพื่อถือปฏิบัติต่อไป ดังนี้

ข้อ 1. ผู้พิพากษาสมทบซึ่งสมควรได้รับการพิจารณาขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์นั้นจะต้องประกอบด้วย

1.1 เป็นผู้ปฏิบัติงานของประเทศชาติมาด้วยความอุตสาหะ ซื่อสัตย์สุจริต และเอาใจใส่ต่อหน้าที่เป็นอย่างดี และ

1.2 เป็นผู้มีความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ และ

1.3 เป็นผู้ประพฤติและปฏิบัติตนตามกฎหมาย และ

1.4 เป็นผู้กระทำความดีความชอบเป็นประโยชน์แก่ประเทศชาติประชาชน และ

1.5 ได้ดำรงตำแหน่งผู้พิพากษาสมทบมาเป็นเวลารวมกันแล้วไม่น้อยกว่า 4 ปี นับตั้งแต่วันที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ดำรงตำแหน่งจนถึงวันพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษาของปีที่ขอพระราชทาน

ข้อ 2. การขอพระราชทานครั้งแรก กรณีที่ไม่เคยได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์มาก่อนให้ขอพระราชทาน บ.ม. หากเคยได้รับพระราชทาน บ.ม. หรือสูงกว่ามาแล้ว ให้ขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์เลื่อนชั้นให้อีก 1 ชั้น

การขอพระราชทานเลื่อนชั้นเครื่องราชอิสริยาภรณ์ในลำดับสูงขึ้นไป จะต้องได้ดำรงตำแหน่งผู้พิพากษาสมทบอีกเป็นเวลารวมกันไม่น้อยกว่า 4 ปี

ทั้งนี้ ต้องไม่สูงกว่าตริตาภรณ์ช้างเผือก

ข้อ 3. การขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ให้แก่ผู้พิพากษาสมทบ เป็นหน้าที่ของกระทรวงเจ้าสังกัด

ข้อ 4. หลักเกณฑ์ข้างต้นนี้เป็นหลักทั่วไป คณะกรรมการพิจารณาการขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นต่ำกว่าสายสะพายจะพิจารณาตามความเหมาะสมนอกเหนือจากหลักเกณฑ์นี้ก็ย่อมกระทำได้

ข้อ 5. ให้ใช้หลักเกณฑ์นี้ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2524 เป็นต้นไป

พลตรี ประมาณ อดิเรกสาร
รองนายกรัฐมนตรี
ประธานคณะกรรมการพิจารณาการขอพระราชทาน
เครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นต่ำกว่าสายสะพาย
10 ตุลาคม 2523

ผนวกที่ 2

หลักฐานเอกสารที่นำลงไว้เพื่อใช้ประกอบการศึกษา เกี่ยวกับเรื่องเครื่องราชอิสริยาภรณ์ไทย

พระราชบัญญัติเครื่องราชอิศริยาภรณ์ แก้ไขเพิ่มเติม เมื่อ ร.ศ. 108

ศุภมัสดุ ลุรัตนโกสินทรศก[22] อัฏฐุตรศต-พรรษา พฤศจิกายนมาส เอกูนวีสติมดถดีภุมวาร บริเฉทกาลกำหนด พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ บดินทรเทพยมหามงกุฎ บุรุษรัตนราชรวิวงศ์ วรุตมพงศ์บริพัตร วรขัตติยราชนิกโรดม จาตุรันตบรมมหาจักรพรรดิราชสังกาศ บรมธรรมิกมหาราชาธิราช บรมนาถบพิตร พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จออก ณ พระที่นั่งอนันต-สมาคมอุดมพิมาน โดยสถานบุรพาภิมุข พร้อมด้วยพระบรมวงศานุวงศ์ แลข้าทูลลอองธุลีพระบาทผู้ใหญ่ผู้น้อยฝ่ายทหารพลเรือนเฝ้าทูลลอองธุลีพระบาทโดยอันดับ จึงมีพระบรมราชโองการมารพระบัณฑูรสุรสิงหนาท ดำรัสเหนือเกล้าฯ สั่งว่าแต่ก่อนได้ทรงสถาปนาเครื่องราชอิศริยยศต่าง ๆ ไว้สำหรับแผ่นดินสืบมามีพระราชบัญญัติสำหรับตราเครื่องราชอิศริยยศนั้น ๆ เปนหลายประการ ครั้นกาลล่วงมาถึงในปรัตยุบันนี้ ทรงพระราชดำริห์ว่า พระราชบัญญัตินั้น บางข้อก็เปนการสมควรใช้ได้ตลอดมา บางข้อก็เปนที่ขัดขวางกับกาลปรัตยุบันนี้บ้าง จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติแก้ไขขึ้นใหม่ไว้สำหรับแผ่นดินสืบไปดังนี้

มาตรา 1 ในพระราชบัญญัติต่าง ๆ นั้นเรียกตราต่าง ๆ ว่า เครื่องราชอิศริยยศนั้นให้ยกเสีย แต่นี้สืบไปให้เรียกว่าตราเครื่องราชอิศริยาภรณ์ คือ 1 เครื่องพระบรมราชอิศริยยศ สำหรับราชตระกูลนพรัตน์ราชวราภรณ์นั้น ให้เรียกว่าเครื่องบรมราชอิศริยาภรณ์ อันเปนโบราณมงคลนพรัตน์ราชวราภรณ์ 2 เครื่องขัตติยราชอิศริยยศอันมีเกียรติคุณรุ่งเรืองยิ่งมหาจักรีบรมราชวงศ์นั้น ให้เรียกว่าเครื่องขัตติยราชอิศริยาภรณ์อันมีเกียรติคุณรุ่งเรืองยิ่งมหาจักรีบรมราชวงศ์ 3 เครื่องราชอิศริยยศสำหรับตระกูลจุลจอมเกล้านั้นให้เรียกว่าเครื่องราชอิศริยาภรณ์สำหรับตระกูลจุลจอมเกล้า 4 เครื่องราชอิศริยยศ ความชอบอย่างสูงที่สุดช้างเผือกสยาม ให้เรียกว่าเครื่องราชอิศริยาภรณ์ อันสูงสุดช้างเผือก 5 เครื่องราชอิศริยยศความชอบอย่างสูงมงกุฎสยาม ให้เรียกว่าเครื่องราชอิศริยาภรณ์อันมีเกียรติยศมงกุฎสยาม

มาตรา 2 บรรดาตำแหน่งเจ้าพนักงานสำหรับดวงตราเครื่องราชอิศริยาภรณ์ต่าง ๆ นั้น ยังมิได้เรียกชื่อตำแหน่งถูกต้องกัน คือในพระราชบัญญัติสำหรับเครื่องราชอิศริยาภรณ์ สำหรับตระกูลจุลจอมเกล้า ข้อ 14 มีว่า ทรงพระกรุณาโปรดตั้งเจ้าพนักงานสำหรับดวงตราเครื่องราชอิศริยยศตามตำแหน่งอย่างยุโรป ที่ 1 แกรนด์มาศเตอ ที่ 2 ชาลเซลเลอ ที่ 3 สิเกรตารี ที่ 4 ริยิสตรา รวมเปนสี่ตำแหน่งนี้ให้เปลี่ยนนามใหม่ 1 แกรนด์มาศเตอ ให้เรียกว่าอธิบดี 2 ชาลเซลเลอ ให้เรียกว่าลัญจกราภิบาล 3 สิเกรตารี ให้เรียกว่าเลขานุการ 4 ริยิสตรา ให้เรียกว่ามุทรานุการ แลในพระราชบัญญัติสำหรับเครื่องขัตติยราชอิศริยาภรณ์มหาจักกรีบรมราชวงศ์ ในมาตรา 4 มีว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จะดำรงที่มหาสวามิศราธิบดีเปนต้นนั้น ถ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงดำรงตำแหน่งอยู่ ให้เรียกว่า มหาสวามิศราธิบดีตามเดิม ถ้าโปรดให้พระบรมวงศานุวงศ์องค์ใดดำรงตำแหน่งนี้แล้ว ให้เรียกว่าอธิบดีแห่งเครื่องขัตติยราชอิศริยาภรณ์เหมือนกับอธิบดีแห่งเครื่องราชอิศริยาภรณ์อื่น ๆ นั้น ในมาตรา 5 คำที่เรียกว่ามหาสวามีที่นั้นให้ยกเสีย ให้เรียกว่า อธิปตานีแห่งเครื่องขัตติยราชอิศริยาภรณ์นั้น แลในพระราชบัญญัติสำหรับเครื่องราชอิศริยาภรณ์อันสูงสุดช้างเผือก แลเครื่องราชอิศริยาภรณ์อันมีเกียรติยศมงกุฎสยาม ข้อ 7 นั้นให้เติมลงดังนี้ ข้อ 7 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ตั้งเจ้าพนักงานเปนผู้กำกับตรวจตราจัดการในเครื่องราชอิศริยาภรณ์

ทั้งปวงนี้ คือ 1 อธิบดี 2 ลัญจกราภิบาล 3 เลขานุการ 4 มุทรานุการ เจ้าพนักงานนั้นต้องเอาใจใส่จัดการตามหน้าที่ ซึ่งมีเนื้อความแจ้งอยู่ในพระราชบัญญัติข้อ 7 นั้นแล้ว

มาตรา 3 ในพระราชบัญญัติ สำหรับเครื่องราชอิศริยาภรณ์จุลจอมเกล้า สำหรับตระกูลทั้ง 3 ชั้น ซึ่งได้ตั้งขึ้นไว้ณวันอาทิตย์ แรม 12 ค่ำ เดือน 12 ปีระกาเบญจศก จุลศักราช 1235 ในข้อ 15 มีว่า เมื่อถึงวันต้นครบปีที่ออกคำประกาศ แลพระราชทานดวงตรานี้ให้บรรดาผู้ที่ได้รับเครื่องราชอิศริยศทั้งปวง แต่งตัวเต็มยศมาประชุมกันบูชาพระรูป สมเด็จพระเจ้าแผ่นดินในพระบรมราชวงศ์นี้ ที่ในพระบรมมหาราชวังให้พร้อมกันทุกท่านทุกนายเทอญนั้น ในปรัตยุบันนี้ได้เปลี่ยนธรรมเนียมใช้วันตามสุริยคติกาล จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ยกพระราชบัญญัติข้อ 15 นั้นเสีย แต่นี้ต่อไปเมื่อถึงวันที่ 16 เดือนพฤศจิกายน ตรงกับวันบรมราชาภิเษกครั้งหลัง ซึ่งเปนวันที่ได้ทรงสถาปนาเครื่องราชอิศริยาภรณ์นี้ ให้บรรดาผู้ที่ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิศริยาภรณ์ทั้งปวงแต่งตัวเต็มยศ มาประชุมกันบูชาพระบรมรูปสมเด็จพระเจ้าแผ่นดิน ในพระบรมราชวงศนี้ที่ในพระบรมมหาราชวังให้พร้อมกันทุกท่านทุกนายเหมือนแต่ก่อน

มาตรา 4 ในพระราชบัญญัติต่าง ๆ ที่ว่าด้วยหนังสือสำหรับพระราชทานกำกับเครื่องราชอิศริยาภรณ์ ที่มีพระราชหัดถเลขาแลประทับพระราชลัญจกรนั้น เรียกว่าหนังสือสำคัญสำหรับดวงตราบ้าง คำประกาศสำหรับดวงตราบ้าง หนังสือคำประกาศบ้าง ดิโปลมาบ้างนั้น ให้เปลี่ยนเรียกว่าประกาศนียบัตรทุกแห่ง

มาตรา 5 ในพระราชบัญญัติสำหรับเครื่องราชอิศริยาภรณ์ช้างเผือกแลมงกุฎสยามข้อ 3 มีว่า เครื่องพระราชอิศริยศช้างเผือก แลมงกุฎสยามอย่างละ 5 ชั้นที่พระราชทานไปนั้น ทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานให้เปนสิทธิ์แก่ผู้ที่ได้รับไม่ต้องคืน แลดวงตราช้างเผือกกับมงกุฎสยามนั้น มีกำหนดสูงแลต่ำกว่ากันตามลำดับดังนี้

ตราช้างเผือกชั้นที่หนึ่ง สูงกว่าตรามงกุฎสยามชั้นที่หนึ่ง ตรามงกุฎสยามชั้นที่หนึ่ง สูงกว่าตราช้างเผือกชั้นที่สอง ตราช้างเผือกชั้นที่สอง สูงกว่าตรามงกุฎสยามชั้นที่สอง พึงให้รู้เทียบเคียงสูงต่ำตามลำดับดวงตราทั้งปวงดังที่ว่านี้

อนึ่งผู้ซึ่งได้รับเครื่องราชอิศริยยศอย่างต่ำอยู่ก่อนแล้ว ภายหลังได้รับดวงตราราชอิศริยยศอย่างสูงขึ้นไป ให้งดดวงตราชั้นต่ำนั้นเสีย ให้ใช้ตราอย่างสูงดวงเดียว ซึ่งว่านี้ในดวงตราจำพวกเดียวกันถ้าเปนตราต่างพวก คือตราช้างเผือกกับตรามงกุฎสยามติดร่วมด้วยกันได้ไม่ห้ามนั้น ให้แก้ไขเปลี่ยนแปลงขึ้นใหม่ดังนี้

เครื่องราชอิศริยาภรณ์ช้างเผือกแลมงกุฎสยามทั้ง 5 ชั้นนั้น ถ้าผู้ที่ได้รับพระราชทานสิ้นชีพล่วงลับไปแล้ว ให้ส่งคืนดวงตรามายังเจ้าพนักงาน แต่ประกาศนียบัตรสำหรับดวงตรานั้น โปรดเกล้าฯ พระราชทานไว้ให้เปนที่รฦกแก่บุตรหลานสืบไป แลดวงตราช้างเผือกกับมงกุฎสยามนั้นมีกำหนดสูงแลต่ำกว่ากันตามลำดับอย่างเดิมไม่เปลี่ยนแปลงอันใด แต่ผู้ที่ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิศริยาภรณ์ชั้นต่ำอยู่ก่อน ภายหลังได้รับพระราชทานชั้นสูงในตราจำพวกเดียวกันแล้ว ให้คืนดวงตราชั้นต่ำมายังเจ้าพนักงาน

มาตรา 6 ในพระราชบัญญัติสำหรับเครื่องราชอิศริยาภรณ์ช้างเผือกแลมงกุฎสยามในข้อ 5 มีว่า ผู้ซึ่งได้รับเครื่องราชอิศริยยศเช่นว่ามานี้ มีพิเศษแปลกกว่าข้าราชการตามปรกติหลายประการ คือเมื่อเวลาแต่งตัวเต็มยศติดดวงตราช้างเผือกดวงตรามงกุฎสยาม ชั้นที่ 1 ที่ 2 ที่ 3 มาแล้ว ทหารซึ่งรักษายามประจำอยู่ในที่ต่าง ๆ ต้องคำนับวันทิยาวุธ ถ้าแต่งตัวเต็มยศติดดวงตราช้างเผือกดวงตรามงกุฎสยามชั้นที่ 4 ที่ 5 ทหารต้องคำนับอังษิเณวุธ ยกไว้แต่ทหารแถวใหญ่ประจำอยู่ฤาผู้มีบรรดาศักดิ์ใหญ่กว่าผู้ที่แต่งมานั้นอยู่ที่นั้นด้วย แลผู้ซึ่งมีความชอบได้รับตราเครื่องราชอิศริยยศทั้งปวงนี้ ถ้ามีคดีเกี่ยวข้องในตัวเองประการใด ๆ ให้กราบบังคมทูลพระกรุณา

ให้ทราบฝ่าลอองธุลีพระบาท จะทรงพระกรุณาโปรดให้มีตระลาการชำระเปนความรับสั่งเมื่อพิจารณาชนะความให้ปรับไหม จะโปรดยกพิไนยหลวงพระราชทานให้ด้วย ถ้าแพ้ลงก็เสียเบี้ยปรับคงเดิมตามศักดินา แต่ส่วนพิไนยหลวงก็โปรดยกพระราชทานให้นั้น ให้แก้ไขเปลี่ยนแปลงขึ้นใหม่ดังนี้ ถ้าผู้ที่มีคดีเกี่ยวข้องในตัวเองประการใด ๆ ให้กราบบังคมทูลพระกรุณาให้ทรงทราบฝ่าลอองธุลีพระบาท จะโปรดเกล้าฯ ให้มีตระลาการชำระเปนความรับสั่ง ฤาผู้นั้นไม่อยากจะกราบบังคมทูลพระกรุณาให้เปนที่ขุ่นเคืองใต้ฝ่าลอองธุลีพระบาท จะไปร้องฟ้องตามโรงศาลตามธรรมเนียมก็ดี ฤาผู้ซึ่งที่ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิศริยาภรณ์นั้น มีผู้ทำฎีกาทูลเกล้าฯ ถวาย ฤาฟ้องร้องกล่าวโทษณโรงศาลก็ดี เมื่อพิจารณาความนั้นปรากฎว่าผู้ที่ได้รับเครื่องราชอิศริยาภรณ์ชนะแก่ความจะได้ค่าปรับไหมมากน้อยเท่าใด ส่วนพิไนยหลวงนั้นก็ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานให้เปนบำเหน็จแก่ผู้ซึ่งได้รับพระราชทานเครื่องราชอิศริยาภรณ์นั้นด้วย ถ้าผู้ซึ่งได้รับพระราชทานเครื่องราชอิศริยาภรณ์แพ้แก่ความ จะต้องเสียค่าปรับไหมเปนสินไหมพิไนยมากน้อยเท่าใด ต้องให้เสียเต็มไม่มียกเว้นสิ่งใด เหมือนกับผู้ซึ่งไม่ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิศริยาภรณ์ทั้งปวงเหมือนกัน ให้ผู้พิพากษาทั้งปวงจงพิพากษาตามพระราชบัญญัติใหม่นี้จงทุกประการ

มาตรา 7 เครื่องราชอิศริยาภรณ์อันสูงสุดช้างเผือก ชั้นที่ 2 จุลวราภรณ์ แลเครื่องราชอิศริยาภรณ์ อันมีเกียรติยศมงกุฎสยาม ชั้นที่ 2 จุลสุราภรณ์ ทั้งสองนี้มีดวงตราใหญ่เหมือนอย่างมหาวราภรณ์แต่ย่อมหน่อยหนึ่ง แลมีดวงตราเล็กห้อยแพรแถบขนาดเล็ก มีดอกไม้ติดที่แพรแถบสำหรับติดแนบเสื้อชั้นนอกที่อกข้างขวา แลดวงดาราติดข้างซ้าย นั้น ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ยกเลิกดวงตราเล็กซึ่งห้อยแพรแถบสำหรับติดที่อกเสื้อข้างขวานั้นเสีย ให้คงไว้แต่ดวงดาราซึ่งติดเสื้อ แลให้มีดวงตราติดห่วงห้อย แพรแถบขนาดกลางสวมคอแทนดวงตราเล็ก ซึ่งติดอกเสื้อเบื้องขวานั้นรวมทั้งดวงตราสวมคอแลดาราทั้งสองอย่างเปนชั้นที่ 2 สืบไป แลให้บรรดาผู้ที่ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิศริยาภรณ์อันสูงสุดช้างเผือกชั้นที่ 2 จุลวราภรณ์เครื่องราชอิศริยาภรณ์อันมีเกียรติยศมงกุฎสยามชั้นที่ 2 จุลสุราภรณ์ทั้งปวง นำดวงตราเล็กซึ่งมีสายแถบขนาดเล็กสำหรับติดอกเสื้อเบื้องขวานั้นมาเปลี่ยนต่อเจ้าพนักงาร ขอรับดวงตราซึ่งมีห่วงห้อยสายแถบขนาดกลาง สำหรับสวมคอไปไว้สำหรับประดับในเวลาที่สมควรนั้นจงทุกท่านทุกนาย

มาตรา 8 พระราชบัญญัติเพิ่มเติมแก้ไขใหม่นี้ ข้อใดซึ่งไม่ขัดขวางกันกับพระราชบัญญัติเดิมก็ให้คงใช้ตามพระราชบัญญัติเดิมทุกข้อทุกประการ

พระราชบัญญัติ
เครื่องราชอิศริยาภรณ์อันมีศักดิ์
รามาธิบดี

ศุภมัสดุพระพุทธศาสนายุกาล เปนอดีตภาคล่วงแล้ว 2461 พรรษา ปัตยุบันสมัย วันที่ 6 เมษายนมาศ โสรวารบริเฉทกาลกำหนด พระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราวุธ เอกอรรคมหาบุรุษย์บรมนราธิราช พินิตประชานารถมหาสมมตวงศ์ อดิศัยพงศ์วิมลรัตน์ วรขัตติยราชนิกโรดม จาตุรันตบรมมหาจักรพรรดิราชสังกาศปรเมนทรธรรมิกมหาราชาธิราช บรมนารถบพิตร พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ประทับณปราสาทพระเทพบิดร วัดพระศรีรัตนศาสดาราม เนื่องในการพระราชพิธีประดิษฐาน และฉลองพระบรมรูปพระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีในพระบรมราช-จักรีวงศ์ทั้ง 5 พระองค์ พระบรมวงศานุวงศ์ เสนา-อมาตย์ราชเสวกบริพาร เฝ้าทูลลอองธุลีพระบาทตามตำแหน่ง ทรงพระราชปรารภว่า ราชการทหารเป็นกิจพิเศษอย่าง 1 ซึ่งผู้ปฏิบัติราชการอย่างนั้นต้องออกกำลังแรงและปัญญาอย่างอุกฤษฐ์ ทั้งต้องพร้อมอยู่เสมอที่จะสละชีวิตเปนราชพลี และเพื่อรักษาอิศรภาพบำรุงความรุ่งเรืองแห่งชาติบ้านเมือง สมควรจะมี เครื่องราชอิศริยาภรณ์สำหรับบำเหน็จความชอบแก่ผู้ทำดีในราชการพแนกนี้เปนพิเศษอีกส่วน 1 จึงมีพระบรมราช-โองการมา ณ พระสุรสีหนาท ให้สถาปนาเครื่อง-ราชอิศริยาภรณ์ขึ้นใหม่อีกอย่าง 1 และให้กำหนดพระราชบัญญัติสำหรับเครื่องราชอิศริยาภรณ์นี้ไว้สืบไปดังนี้

หมวดที่ 1
ว่าด้วย นาม, แบ่งชั้น, และรูปลักษณะของ เครื่องราชอิศริยาภรณ์

มาตรา 1 เครื่องราชอิศริยาภรณ์นี้ให้เรียกว่า เครื่องราชอิศริยาภรณ์อันมีศักดิ์รามาธิบดี

มาตรา 2 ให้แบ่งเครื่องราชอิศริยาภรณ์นี้เปน 4 ชั้น คือ ชั้นที่ 1 ที่ 2 ที่ 3 ที่ 4 กับให้มีเหรียญของเครื่องราชอิศริยาภรณ์นี้ด้วย

มาตรา 3 เครื่องราชอิศริยาภรณ์อันมีศักดิ์รามาธิบดีชั้นที่ 1 นั้น มีดวงดาราใหญ่ มีลักษณะเปนรูปไข่ ทำด้วยทอง มีลายแหลมออกสี่ทิศกลางดวงด้านหน้า เปนรูปพระปรศุรามาวตารปราบพญาการตวีรยะอยู่บนพื้นลงยาสีลูกหว้าอ่อน ด้านหลังเปนอักษรพระบรมนามาภิไธยย่อ "ร.ร." กับเลข "๖" อยู่ภายใต้พระมหาพิชัยมงกุฎ หมายความว่า "สมเด็จพระราม ราชาธิบดี รัชกาลที่ ๖" อยู่บนพื้นลงยาสีขาวขอบสีขาบ มีรัศมีเงินแฉกใหญ่แปดแฉก รัศมีทองแฉกเล็กแซกแปดแฉก สำหรับประดับที่หน้าอกเสื้อเบื้องซ้าย กับมีแพรแถบเปนสายสพายขนาดกว้าง 10 เซ็นติเมตร์ สีดำมีริ้วแดงกว้าง 2 เซ็นติเมตร์อยู่ใกล้ขอบทั้ง 2 ข้าง มีดวงดาราน้อยสำหรับห้อยที่สายสพายมีลักษณะเปนรูปไข่ทำด้วยทอง มีลายรูปอย่างเดียวกับกลางดวงดาราใหญ่ต่างแต่ไม่มีรัศมี สายสพายนี้ให้สรวมเฉียงจากขวาไปซ้าย

มาตรา 4 เครื่องราชอิศริยาภรณ์อันมีศักดิ์รามาธิบดีชั้นที่ 2 นั้น มีดวงดาราใหญ่เช่นเดียวกับที่กล่าวแล้วในมาตรา 3 แต่ต้องประดับที่หน้าอกเสื้อเบื้องขวา กับดวงดาราน้อยเช่นเดียวกับที่กล่าวแล้วในมาตรา 3 สำหรับห้อยแพรแถบคล้องคอ แพรแถบนี้ให้มีสีเช่นเดียวกับที่กล่าวแล้วในมาตรา 3 แต่ให้มีขนาดกว้างเพียง 45 มิลิเมตร์

มาตรา 5 เครื่องราชอิศริยาภรณ์อันมีศักดิ์รามาธิบดีชั้นที่ 3 นั้น มีดวงดาราน้อยสำหรับห้อยแพรแถบคล้องคอ เช่นเดียวกับที่กล่าวแล้วในมาตรา 4

มาตรา 6 เครื่องราชอิศริยาภรณ์อันมีศักดิ์รามาธิบดีชั้นที่ 4 นั้น มีดวงดาราเล็กมีลักษณะอย่างเดียวกับดวงดาราน้อยที่กล่าวแล้วในมาตรา 3 ห้อยที่แพรแถบขนาดกว้าง 32 มิลิเมตร์ สำหรับติดที่หน้าอกเสื้อเบื้องซ้าย

มาตรา 7 ให้มีเหรียญของเครื่องราชอิศริยาภรณ์นี้ 2 อย่าง อย่างหนึ่งเรียกว่า เหรียญรามมาลา มีเหรียญทำด้วยเงินเปนรูปไข่ ด้านหน้าเปนรูปพระปรศุรามาวตารปราบพญาการตวีรยะ ด้านหลังเปนอักษรพระบรมนามาภิไธยย่อ "ร.ร." กับเลข "๖" อยู่ภายใต้พระมหาพิชัยมงกุฎ ห้อยที่แพรแถบขนาดกว้าง 32 มิลิเมตร์ สำหรับติดที่หน้าอกเสื้อเบื้องซ้าย

อีกอย่างหนึ่งเรียกว่าเหรียญรามมาลา เข็มกล้ากลางสมรมีรูปลักษณะเช่นเดียวกับที่กล่าวมาแล้วถึงเหรียญรามมาลานั้นทุกประการ แต่เพิ่มเครื่องหมายพระวชิราวุธที่แพรแถบขึ้นเปนพิเศษให้เห็นแปลกกัน

มาตรา 8 แบบดารา เหรียญ แพรแถบ ให้มีอยู่ที่กระทรวงมุรธาธร ห้ามมิให้ผู้หนึ่งผู้ใดที่ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิศริยาภรณ์นี้ใช้ดารา เหรียญ หรือแพรแถบซึ่งผิดไปจากแบบเปนอันขาด

มาตรา 9 ให้กระทรวงมุรธาธรเปนผู้จัดทำทั้งรักษาดารา เหรียญและแพรแถบสำหรับเครื่องราชอิศริยาภรณ์นี้ไว้ สำหรับพระราชทานได้โดยสดวกปราศจากความติดขัด

หมวดที่ 2
ว่าด้วยคณะที่ปฤกษา

มาตรา 10 ให้มีคณะที่ปฤกษาสำหรับเครื่องราชอิศริยาภรณ์นี้คือมี

คณาธิบดี 1

เลขาธิการ 1

ที่ปฤกษา 5

มาตรา 11 จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งให้บุคคลซึ่งทรงไว้วางพระราชหฤไทยเปนคณาธิบดี เลขาธิการ และที่ปฤกษาสำหรับเครื่องราชอิศริยาภรณ์นี้ ในชั้นต้นแล้วแต่จะทรงพระราชดำริห์เห็นสมควรให้ผู้ใดเปน ต่อไปเมื่อได้มีผู้รับพระราชทานเครื่องราชอิศริยาภรณ์นี้พอแก่จำนวนแล้ว จักทรงเลือกสรรฉะเพาะในหมู่ผู้ที่รับพระราชทานเครื่องราชอิศริยาภรณ์นี้แล้ว

มาตรา 12 คณะที่ปฤกษามีสิทธิ์และน่าที่ดังจะกล่าวต่อไปนี้

ก. รับความเห็นของผู้ที่มีอำนาจและน่าที่เสนอความชอบว่าผู้ใดควรได้รับพระราชทานเครื่องราชอิศริยาภรณ์อันมีศักดิ์รามาธิบดี แล้วประชุมกันพิจารณาปฤกษาว่าเปนการสมควรแท้จริงหรือไม่ ดังจะได้กล่าวความลเอียดต่อไปในหมวดที่ 4

ข. คณาธิบดี เลขาธิการ ที่ปฤกษาไม่ว่าคนใดก็ดี มีสิทธิ์ที่จะแสดงความเห็นขึ้นเองว่าผู้นั้นผู้นี้สมควรได้รับพระราชทานเครื่องราชอิศริยาภรณ์อันมีศักดิ์รามาธิบดี ความเห็นนี้ต้องเสนอต่อคณาธิบดี เพื่อเรียกประชุมปฤกษาหารือกันตามระเบียบ

ค. ทำและรักษาทะเบียรรายนามของผู้ที่ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิศริยาภรณ์นี้

ฆ. คณาธิบดีมีสิทธิ์ที่จะนำความต่าง ๆ ซึ่งเกี่ยวด้วยเรื่องเครื่องราชอิศริยาภรณ์นี้ขึ้นกราบบังคมทูลโดยตรงแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

มาตรา 13 คณาธิบดีเปนผู้เรียกประชุมคณะที่ปฤกษา ทั้งเปนประธานในการประชุมนั้น และถ้ามีที่ปฤกษา (นับทั้งคณาธิบดีและเลขาธิการด้วย) เปนจำนวนแต่ 4 คนขึ้นไปให้นับเปนองค์ประชุมได้ ถ้าคณาธิบดีไม่สามารถจะมานั่งประชุมได้ ให้ที่ปฤกษาที่มีอาวุโสสูงสุดในหมู่ที่มาประชุมนั้นเปนประธานแทน ความตกลงของที่ประชุมถ้าหากมีความเห็นแตกต่างกัน ให้ถือเอาตามที่นับคะแนนได้ว่าความเห็นอย่างใดมีเสียงมากที่สุด

ถ้าความเห็นอย่างใดได้รับคะแนนเสมอกัน ให้ผู้เปนประธานมีสิทธิ์ที่จะชี้ขาด

หมวดที่ 3
ว่าด้วยลักษณะความชอบซึ่งสมควรจักบำเหน็จด้วยเครื่องราชอิศริยาภรณ์อันมีศักดิ์รามาธิบดี

มาตรา 14 เครื่องราชอิศริยาภรณ์อันมีศักดิ์รามาธิบดีชั้นที่ 1 นั้นจะพระราชทานฉะเพาะแก่ผู้ซึ่งได้ทำความชอบในราชการทหารเปนอย่างพิเศษเอกอุ ไม่ว่าในเวลาสงครามหรือในยามสงบศึก และจะพระราชทานตามพระราชดำริห์ซึ่งจะทรงพระกรุณาพระราชทานมาให้คณะที่ปฤกษาประชุมกันพิจารณา หรือคณะที่ปฤกษาอาจประชุมพิจารณากันเองก่อนแล้วนำความขึ้นกราบบังคมทูลพระกรุณา

ผู้อื่นนอกจากที่กล่าวมาแล้วนี้จะแสดงความเห็นว่า ผู้นั้นผู้นี้สมควรได้รับพระราชทานเครื่องราชอิศริยาภรณ์อันมีศักดิ์รามาธิบดีชั้นที่ 1 ไม่ได้เปนอันขาด

มาตรา 15 สำหรับในราชการสงคราม

ก. ผู้ใดกระทำการรบเข้มแขงองอาจน่าชมเชย แต่มิได้ทำการเช่นนั้นแต่ผู้เดียว ทำพร้อมกันหลาย ๆ คนเช่นเดียวกันในขณะเดียวกัน ท่านว่าผู้นั้นสมควรได้รับพระราชทานเหรียญรามมาลา

ข. ผู้ใดแสดงความองอาจส่วนตัวเปนพิเศษอย่างยิ่งยวดยอมเอาชีวิตของตนเข้าแลก เพื่อกระทำการให้สำเร็จตามน่าที่ หรือกระทำการเกินกว่าจำเปนตามน่าที่อีก เพื่อสำแดงฤทธิ์และบำรุงสง่าราษีของนักรบไทยให้ประจักษ์แก่ตาโลก ท่านว่าผู้นั้นสมควรได้รับพระราชทานเหรียญรามมาลาเข็มกล้ากลางสมร

ค. ผู้ใดกระทำการรบเข้มแขงองอาจน่าชมเชยทั้งทำการอย่างนั้นแต่ผู้เดียว ผิดกับผู้อื่นซึ่งทำการรบอยู่พร้อมกัน หรือผู้ใดมีน่าที่ควบคุมทหารเปนจำนวนแต่ 1 หมู่ขึ้นไปจนถึง 1 กองร้อยแล้วหน่วยซึ่งผู้นั้นบังคับบัญชาทำการรบเปนผลดีอย่างพิเศษ หรือผู้ใดบังคับเรือขนาดเล็กเช่นเรือดำน้ำ เรือตอร์ปิโด เรือรับใช้ต่าง ๆ 1 ลำหรือหลายลำ และทำการเปนผลดีอย่างพิเศษ ท่านว่าบุคคลซึ่งมีความชอบดังว่ามาฉนี้ สมควรได้รับพระราชทานเครื่องราชอิศริยาภรณ์อันมีศักดิ์รามาธิบดีชั้นที่ 4

ฆ. ผู้ใดมีน่าที่ควบคุมทหารเปนจำนวนกว่า 1 กองร้อยขึ้นไปจนถึง 1 กองพลน้อย (ฉะเพาะเหล่าหรือผสมก็ดี) และหน่วยทหารซึ่งผู้นั้นบังคับบัญชาทำการรบเปนผลดีอย่างพิเศษ หรือผู้ใดบังคับบัญชากองเรือรบซึ่งย่อมกว่ากองพลเรือน้อยหรือบังคับกองพลเรือน้อยก็ดี และกองเรือรบหรือกองพลเรือน้อยนั้นทำการเปนผลดีอย่างพิเศษ ท่านว่าบุคคลซึ่งมีความชอบดังว่ามาฉนี้ สมควรได้รับพระราชทานเครื่องราชอิศริยาภรณ์อันมีศักดิ์รามาธิบดีชั้นที่ 3

ง. ผู้ใดมีน่าที่ควบคุมทหาร เปนจำนวนกว่า 1 กองพลน้อยขึ้นไปและหน่วยทหารซึ่งผู้นั้นบังคับบัญชาทำการรบเปนผลดีอย่างพิเศษ หรือผู้ใดบังคับกองเรือรบอันเปนขนาดใหญ่กว่ากองพลเรือน้อยขึ้นไป และกองเรือรบนั้นทำการเปนผลดีอย่างพิเศษ ท่านว่าบุคคลซึ่งมีความชอบดังว่ามาฉนี้ สมควรได้รับพระราชทานเครื่องราชอิศริยาภรณ์อันมีศักดิ์รามาธิบดีชั้นที่ 2

จ. ผู้ใดไม่มีโอกาศออกทำการรบในสมรภูมิหรือคุมเรือไปทำการรบ แต่ได้ปฏิบัติราชการให้เปนประโยชน์เปนผลดีสำหรับทางดำเนินการสงคราม ท่านว่าผู้นั้นสมควรได้รับพระราชทานเครื่องราชอิศริยาภรณ์อันมีศักดิ์รามาธิบดี แต่จะเปนชั้นใดแล้วแต่ความชอบมากและน้อย ให้คณะที่ปฤกษาเปนผู้กำหนดตามรายงานซึ่งผู้เสนอความชอบจักแจ้งมาให้ทราบ

มาตรา 16 สำหรับในเวลาสงบศึก ผู้ใดควบคุมทหารทำการในสนาม เปนหน่วยเทียบเคียงกับที่กล่าวมาแล้วในมาตรา 15 หรือบังคับเรือ บังคับกองเรือรบออกทำการทำนองรบ เปนหน่วยเทียบเคียงกับที่กล่าวมาแล้วในมาตรา 15 และทำการดีแสดงความสามารถให้เห็นว่าอาจนำทหารนำเรือไปทำการได้ดีในเวลาสงคราม ท่านว่าผู้นั้นสมควรได้รับพระราชทานเครื่องราชอิศริยาภรณ์อันมีศักดิ์รามาธิบดีตามชั้นเทียบเคียงกับที่กล่าวแล้วในมาตรา 15 นั้น ส่วนเหรียญรามมาลาสมควรแก่

ผู้ที่ทำความชอบเปนพิเศษแปลกปลาดในเวลาที่ออกทำการในทำนองรบแต่กระทำด้วยตนโดยฉะเพาะมิได้ควบคุมบังคับบัญชาผู้อื่น

นอกจากนั้นผู้ใดปฏิบัติราชการเปนผลดียิ่งสำหรับความเจริญรุ่งเรืองแห่งกำลังทหาร ท่านว่าผู้นั้นสมควรได้รับพระราชทานเครื่องราชอิศริยาภรณ์อันมีศักดิ์รามาธิบดี ตามชั้นซึ่งคณะที่ปฤกษาจักกำหนด

หมวดที่ 4
วิธีเสนอความชอบสำหรับรับพระราชทานเครื่องราชอิศริยาภรณ์อันมีศักดิ์รามาธิบดี

มาตรา 17 ให้ผู้บังคับบัญชาโดยตรงของผู้ซึ่งกระทำความชอบอันเข้าเกณฑ์ตามที่ว่าไว้ในหมวดที่ 3 (คือผู้บังคับบัญชาชั้นที่ใกล้ชิดที่สุดของผู้ซึ่งกระทำความชอบนั้น) ทำรายงานแสดงว่าผู้นั้นได้กระทำความชอบอย่างใด จึงเห็นว่าสมควรได้รับพระราชทานเครื่องราชอิศริยาภรณ์อันมีศักดิ์รามาธิบดีชั้นนั้น ๆ เล่ากรณีย์ที่กระทำโดยลเอียดพิศดารแล้วส่งรายงานนั้นไปยังผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้นจนถึงสูงสุดถัดรองจากพระองค์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว แล้วให้ผู้บังคับบัญชาชั้นสูงสุดที่ว่านี้ส่งรายงานไปยังคณาธิบดีของเครื่องราชอิศริยาภรณ์ เพื่อประชุมคณะที่ปฤกษาพิจารณาหารือกันอีกชั้น 1

มาตรา 18 ในกรมหรือกองใดมีผู้ที่ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิศริยาภรณ์นี้อยู่แล้ว ก่อนที่ผู้บังคับบัญชาโดยตรงจะรายงานเสนอความชอบดังว่าไว้ในมาตรา 17 นั้น ให้ปฤกษาหารือกับผู้ที่ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิศริยาภรณ์นี้แล้วอันอยู่ในกรมหรือกองของตนนั้นเสียก่อน ถ้ามีมากกว่า 4 คนต้องปฤกษาอย่างน้อย 4 คน แต่ถ้ามีเพียง 1 คน 2 คน 3 คน ก็ให้ปฤกษาเท่าจำนวนที่มีนั้น ต่อเมื่อมีความเห็นสอดคล้องกันแล้วจึงเสนอความชอบมาได้ และในรายงานเสนอความชอบ ต้องบอกชัดว่าได้ปฤกษากันแล้วตามความในมาตรานี้ หรือกล่าวว่ามิได้ปฤกษาเพราะยังไม่มีผู้รับพระราชทานเครื่องราชอิศริยาภรณ์นี้อยู่ในกรมหรือกองของตน

มาตรา 19 เมื่อคณาธิบดีได้รับรายงานเสนอความชอบนั้นแล้ว ให้เรียกคณะที่ปฤกษาประชุมพิจารณา เมื่อเห็นแล้วว่าเปนการสมควรจริงจึงให้นำความขึ้นกราบบังคมทูลพระกรุณาทราบฝ่าลอองธุลีพระบาทเพื่อทรงพระราชวินิจฉัย ถ้าเห็นว่ายังไม่สมควรก็ให้แจ้งไปให้ผู้ส่งรายงานมานั้นให้ทราบ

มาตรา 20 คณะที่ปฤกษาสำหรับเครื่องราชอิศริยาภรณ์นี้มีสิทธิ์ที่จะออกความเห็นว่าผู้นั้นผู้นี้มีความชอบสมควรได้รับพระราชทานเครื่องราชอิศริยาภรณ์ ไม่ต้องมีผู้ใดรายงานเสนอความชอบมาก็ได้ เมื่อปฤกษาหารือพร้อมกันแล้วในที่ประชุมให้คณาธิบดีนำความขึ้นกราบบังคมทูลทราบฝ่าลอองธุลีพระบาท แต่ต้องแสดงให้ชัดว่าทำความชอบอย่างไร อนุโลมตามที่ว่าไว้ในมาตรา

หมวดที่ 5
ว่าด้วยเกียรติศักดิ์ของผู้ซึ่งได้รับพระราชทานเครื่องราชอิศริยาภรณ์อันมีศักดิ์รามาธิบดี

มาตรา 21 ให้ผู้ซึ่งได้รับพระราชทานเครื่องราชอิศริยาภรณ์อันมีศักดิ์รามาธิบดี มีฐานันดรพิเศษ คือ

ผู้ซึ่งได้รับพระราชทานชั้นที่ 1 มีฐานันดรเรียกว่า "เสนางคะบดี" และให้มีสิทธิ์ที่จะเติมตัวอักษรย่อลงต่อนามของตนว่า "ส.ร."

ผู้ซึ่งได้รับพระราชทานชั้นที่ 2 มีฐานันดรเรียกว่า "มหาโยธิน" และให้มีสิทธิ์ที่จะเติมตัวอักษรย่อลงต่อนามของตนว่า "ม.ร."

ผู้ซึ่งได้รับพระราชทานชั้นที่ 3 มีถานันดรเรียกว่า "โยธิน" และให้มีสิทธิ์ที่จะเติมตัวอักษรย่อลงต่อนามของตนว่า "ย.ร."

ผู้ซึ่งได้รับพระราชทานชั้นที่ 4 มีถานันดรเรียกว่า"อัศวิน" และให้มีสิทธิ์ที่จะเติมตัวอักษรย่อลงต่อนามของตนว่า "อ.ร."

ผู้ซึ่งได้รับพระราชทานเหรียญรามมาลาเข็มกล้ากลางสมร ไม่มีถานันดรแต่ให้มีสิทธิ์ที่จะเติมตัวอักษรย่อลงต่อนามของตนว่า "ร.ม.ก."

ผู้ซึ่งได้รับพระราชทานเหรียญรามมาลา ไม่มีถานันดร แต่ให้มีสิทธิ์ที่จะเติมตัวอักษรย่อลงต่อนามของตนว่า "ร.ม."

ในการประกาศพระราชทานเครื่องราชอิศริยาภรณ์ อันมีศักดิ์รามาธิบดี ให้เจ้าน่าที่เขียนสแดงว่าพระราชทานถานันดรแห่งเครื่องราชอิศริยาภรณ์นี้ เช่นเขียนว่า "ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ผู้นั้น ๆ เปนอัศวินแห่งเครื่องราชอิศริยาภรณ์อันมีศักดิ์รามาธิบดี" หรือ "ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เลื่อนผู้นั้น ๆ อัศวินแห่งเครื่องราชอิศริยาภรณ์อันมีศักดิ์รามาธิบดี เปนโยธินแห่งเครื่องราชอิศริยาภรณ์นั้น" ดังนี้เปนต้น

มาตรา 22 ผู้ซึ่งได้รับพระราชทานเหรียญรามมาลาทั้ง 2 อย่าง มีสิทธิ์เดินหน้าบันดาผู้ซึ่งได้รับพระราชทานเหรียญอื่น ๆ ทุกอย่าง และผู้ซึ่งได้รับพระราชทานเหรียญรามมาลา เข็มกล้ากลางสมรเดินหน้าผู้ซึ่งได้รับพระราชทานเหรียญรามมาลา

อัศวินแห่งเครื่องราชอิศริยาภรณ์อันมีศักดิ์รามาธิบดี มีสิทธิ์เดินหน้าผู้ซึ่งได้รับพระราชทานเครื่องราชอิศริยาภรณ์ตะติยะจุลจอมเกล้าแต่รองต่อจากผู้ซึ่งได้รับพระราชทานตะติยะจุลจอมเกล้าวิเศษ

โยธินแห่งเครื่องราชอิศริยาภรณ์อันมีศักดิ์รามาธิบดี มีสิทธิ์เดินหน้าผู้ซึ่งได้รับพระราชทานเครื่องราชอิศริยาภรณ์ ตะติยะจุลจอมเกล้าวิเศษ แต่รองต่อจากผู้ซึ่งได้รับพระราชทานเครื่องราชอิศริยาภรณ์ทุติยะจุลจอมเกล้า

มหาโยธินแห่งเครื่องราชอิศริยาภรณ์อันมีศักดิ์รามาธิบดี มีสิทธิ์เดินหน้าผู้ซึ่งได้รับพระราชทานเครื่องราชอิศริยาภรณ์ จุลวราภรณ์ช้างเผือกชั้นที่ 2 แต่รองต่อจากผู้ซึ่งได้รับพระราชทานเครื่องราชอิศริยาภรณ์ทุติยะจุลจอมเกล้าวิเศษ

เสนางคะบดีแห่งเครื่องราชอิศริยาภรณ์อันมีศักดิ์รามาธิบดี มีสิทธิ์เดินหน้าผู้ซึ่งได้รับพระราชทานเครื่องราชอิศริยาภรณ์มหาปรมาภรณ์ช้างเผือกชั้นสูงสุด แต่รองต่อจากผู้ซึ่งได้รับพระราชทานเครื่องราชอิศริยาภรณ์ปฐมจุลจอมเกล้า

มาตรา 23 ผู้ใดได้รับพระราชทานเครื่องราชอิศริยาภรณ์อันมีศักดิ์รามาธิบดีชั้นสูงกว่าที่ 4 ขึ้นไป ให้ใช้ประดับดวงดาราเล็กชั้นที่ 4 แทนเครื่องราชอิศริยาภรณ์ชั้นที่ตนได้รับพระราชทาน สำหรับเวลาแต่งกายเครื่องแบบทหารอย่างปรกติหรือเครื่องฝึกหัดเครื่องสนามนั้นได้ แต่ต้องจัดหาเองไม่พระราชทานของหลวง เวลาแต่งครึ่งยศเต็มยศให้ประดับเครื่องราชอิศริยาภรณ์ตามชั้นที่ได้รับพระราชทาน ส่วนเวลาแต่งเครื่องราตรีสโมสร จะประดับหรือไม่ก็ได้ หรือจะประดับตราจำลองก็ได้

มาตรา 24 ผู้ซึ่งได้รับพระราชทานเครื่องราชอิศริยาภรณ์อันมีศักดิ์รามาธิบดีหรือเหรียญรามมาลานี้แล้ว เมื่อแต่งเครื่องแบบทหารควรประดับตรานั้นด้วยเสมอ ตามวิธีซึ่งกล่าวมาแล้วในมาตรา 23. เว้นแต่เวลาแต่งเครื่องราตรีสโมสรจะประดับหรือไม่ก็ได้ดังว่ามาแล้ว

หมวดที่ 6
กำหนดวันเริ่มใช้และผู้รักษาพระราชบัญญัติ

มาตรา 25 ให้ใช้พระราชบัญญัตินี้แต่วันที่ประกาศนี้เปนต้นไป

มาตรา 26 ให้เสนาบดีกระทรวงมุรธาธรกับคณาธิบดีของเครื่องราชอิศริยาภรณ์นี้ เปนผู้รักษาให้การดำเนินไปตามพระราชบัญญัติจงกวดขัน

ประกาศมา ณ วันจันทร์ที่ 22 กรกฎาคม พระพุทธศักราช 2461

หมายเหตุ[57]

คาถาภาษิตและคำที่ปรากฏใน พระราชลัญฉกร และเครื่องราชอิสริยาภรณ์

1. คำว่า "สพฺเพสํ สงฺฆภูตานํ สามคฺคี วุฑฺฒิสาธิกา" แปลว่า "ความพร้อมเพรียงของบุคคลทั้งปวง ผู้อยู่เป็นหมวดหมู่กัน ย่อมเป็นเครื่องทำความเจริญให้สำเร็จ"

2. คำว่า "สฺยามโลกคฺคราชสฺส
สนฺเทสลญฺฉนํ อิทำ
อชฺฌาวาสฺสานุสาสกสฺส
วิชิเต สพฺพชนฺตุนำ"
แปลว่า "ตรานี้ เป็นเครื่องแสดงพระบรมราชโองการของพระราชาใหญ่ในแผ่นดินสยามผู้ทรงปกครองสั่งสอน สรรพชนนิกรในแว่นแคว้น"

3. คำว่า "กรุงเทวมหานคร
อมรรตนโกสินฺท
มหินฺทายุชฺฌิยา
บรมราชธานี"
แปลว่า "กรุงเทพมหานคร เป็นเมืองหลวงใหญ่ยิ่งประดุจคลังใหญ่ที่เก็บรักษาแก้วของเทวดา ซึ่งพระอินทร์จะรบเอามิได้" (คำว่า อมรรตน ที่แปลว่าแก้วของเทวดา หมายถึงพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากรแก้วมรกต)

4. คำว่า "ติรตเน สกรฏเฐ จ
สมฺพเส จ มมายนำ
สกราโชชุจิตฺตญ จ
สกรฏฐาภิวฑฺฒนำ"
แปลว่า "ความนับถือรักใคร่ ในพระรัตนตรัยก็ดี ในรัฐของตนก็ดี ในวงศ์ตระกูลของตนก็ดี มีจิตซื่อตรงในพระราชาของตนก็ดี ย่อมเป็นเครื่องทำให้รัฐของตนเจริญยิ่ง"

5. คำว่า "คณาธิบดีของตราเครื่องราชอิสริยาภรณ์" "คณาธิบดี" เป็นชื่อตำแหน่งพนักงานของเครื่องราชอิสริยาภรณ์ฝ่ายหน้าในปัจจุบันยกเลิกแล้ว

6. คำว่า "มหาสวามินีของตราเครื่องราชอิสริยาภรณ์" "มหาสวามินี" เป็นชื่อตำแหน่งพนักงานของเครื่องราชอิสริยาภรณ์ฝ่ายใน ในปัจจุบันยกเลิกแล้ว

7. คำว่า "ส.พ.ป.ม.ม." คือ "สมเด็จพระปรเมนทรมหามงกุฎ" เป็นพระปรมาภิไธย บาทสมเด็จฯ พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

8. คำว่า "จ.ป.ร.กับเลข๕" คือ"จุฬาลงกรณ์บรมราชาธิราชรัชกาลที่๕" เป็นพระปรมาภิไธยพระบาทสมเด็จฯ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

9. คำว่า "ร.จ.บ.ต.ว.ห.จ." คือ "เราจะบำรุงตระกูลวงศ์ให้เจริญ"

10. คำว่า "ป.ร.ร.๔" คือ "บรมราชาธิราชรามาธิบดีที่๔" เป็นพระปรมาภิไธย พระบาทสมเด็จฯ พระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก

11. คำว่า "จ.จ.จ." คือ "จุฬาลงกรณ์จุลจอมเกล้า" เป็นพระปรมาภิไธยพระบาทสมเด็จฯ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

12. คำว่า "ร.ร.๖" คือ "รามราชาธิบดีที่๖" เป็นพระปรมาภิไธยพระบาทสมเด็จฯ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

13. คำว่า "ม.ป.ร." คือ "มงกุฎ บรมราชาธิราช" เป็นพระปรมาภิไธยพระบาทสมเด็จฯ พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

14. คำว่า "มหาราชา ปร เมนฺทมหาวชิราวุโธ สฺยามรชฺชการี พุทฺธสาสนุปตฺถมฺภโก" แปลว่า "สมเด็จพระปรเมนทรมหาวชิราวุธมหาราชผู้ครองราชสมบัติเป็นพระเจ้าแผ่นดินสยาม และทรงเป็นเอกอัครพุทธศาสนูปถัมภก"

15. คำว่า "รามาธิปติ สฺยามินฺโท วชิราวุธวิสสุโต" แปลว่า "สมเด็จพระรามาธิบดี เจ้าจอมสยาม มีพระปรมาภิไธยปรากฏว่า วชิราวุธ"

16. คำว่า "นตฺถิ สนฺติปรำ สุขำ" แปลว่า "ความสุขอย่างอื่นที่ดียิ่งไปกว่าความสุขที่เกิดจากความสงบ ไม่มี"

17. คำว่า "ส.พ.ป.จ.๕" คือ "สมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ รัชกาลที่๕" เป็นพระปรมาภิไธยพระบาทสมเด็จฯ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

---

57 หนังสือประวัติกรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรีและความรู้เกี่ยวด้วยพระราชลัญฉกรกับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ พ.ศ. 2494 หน้า 83.

18. คำว่า "ว.ป.ร." คือ "วชิราวุธบรมราชาธิราช" เป็นพระปรมาภิไธยพระบาทสมเด็จฯ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

19. คำว่า "ป.ป.ร." คือ "ประชาธิปก บรมราชาธิราช" เป็นพระปรมาภิไธยพระบาทสมเด็จฯ พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว

20. คำว่า "อ.ป.ร." คือ "อานันทมหิดล บรมราชาธิราช" เป็นพระปรมาภิไธย พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล

21. คำว่า "จุฬาลงฺกรโณ ปรมราชาธิราชา" แปลว่า "จุฬาลงกรณ์ บรมราชาธิราช"

22. คำว่า "วชิราวุโธ ปรมราชาธิราชา" แปลว่า "วชิราวุธ บรมราชาธิราช"

23. คำว่า "ปชาธิปโก ปรมราชาธิราชา" แปลว่า "ประชาธิปก บรมราชาธิราช"

24. คำว่า "ราชรุจิยา ทินฺนมิทำ" แปลว่า "เหรียญนี้ ทรงพอพระราชหฤทัยพระราชทาน"

บัญชีรายพระนาม, นาม ชาวต่างประเทศที่ได้รับพระราชทาน เครื่องราชอิสริยาภรณ์ราชมิตราภรณ์

ลำดับที่	พระนาม, นาม	ได้รับพระราชทานเนื่องจาก	ประเทศ	วัน เดือน ปี	หมายเหตุ
1.	สมเด็จพระเจ้าซยิด ปุตรา อับนิอัลมาร์ฮุมซยิด ฮัสซันจามา คุลลี ยังดี เปอร์ตวน อากง	ในโอกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เสด็จไปเยือนประเทศมาเลเซียเป็นทางราชการ	มาเลเซีย	20 มิ.ย. 2505	
2.	ประธานาธิบดี ดร.ไฮน์ริช ลุบเก	ในโอกาสที่มาเยือนประเทศไทยเป็นทางราชการ	สหพันธรัฐเยอรมัน	21 พ.ย. 2505	อสัญญกรรม
3.	พลเอก เนวิน	ในโอกาสที่ประธานสภาปฏิวัติแห่งสหภาพพม่า มาเยือนประเทศไทยเป็นทางราชการ	พม่า	14 ธ.ค. 2505	
4.	สมเด็จพระเจ้าปอลที่ 1 แห่งเฮล์ลีนส์	ในโอกาสที่เสด็จมาเยือนประเทศไทยเป็นทางราชการ	กรีซ	14 ก.พ. 2506	
5.	สมเด็จพระเจ้าศรีสว่างวัฒนา	ในโอกาสที่เสด็จมาเยือนประเทศไทยเป็นทางราชการ	ลาว	22 มี.ค. 2506	
6.	สมเด็จพระจักรพรรดิ์ญี่ปุ่น ฮิโรฮิโต	ในโอกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จเยือนประเทศญี่ปุ่นเป็นทางราชการ	ญี่ปุ่น	27 พ.ค. 2506	
7.	ประธานาธิบดี เจียงไคเช็ค	ในโอกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระบรมราชินีนาถเสด็จเยือนสาธารณรัฐจีนเป็นทางราชการ	สาธารณรัฐจีน	7 มิ.ย. 2506	

ลำดับที่	พระนาม, นาม	ได้รับพระราชทานเนื่องจาก	ประเทศ	วัน เดือน ปี	หมายเหตุ
8.	ประธานาธิบดี มาคาปาคาล	ในโอกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระบรมราชินีนาถเสด็จเยือนสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ เป็นทางราชการ	ฟิลิปปินส์	10 ก.ค. 2506	
9.	สมเด็จพระราชินีนาถ จูเลียนา	ในโอกาสที่สมเด็จพระราชินีนาถ จูเลียนา แห่งเนเธอร์แลนด์ เสด็จมาเยือนประเทศไทย เป็นทางราชการ	เนเธอร์แลนด์	15 ต.ค. 2506	
10.	สมเด็จพระราชาธิบดี โบดวง	ในโอกาสเสด็จมาเยือน ประเทศไทยเป็นทางราชการ	เบลเยี่ยม	3 ก.พ. 2507	
11.	ประธานาธิบดี อดอล์ฟ ชาร์ฟ		ออสเตรีย	29 ก.ย. 2507	
12.	สมเด็จพระเจ้าโอลาฟ ที่ 5	พระเจ้ากรุงนอรเวย์ ในโอกาสเสด็จเยือนประเทศไทย เป็นทางราชการ	นอรเวย์	15 ม.ค. 2508	
13.	ประธานาธิบดี ปักจุงฮี		สาธารณรัฐเกาหลี	10 ก.พ. 2509	
14.	ประธานาธิบดี ฟรานซ์โยนาส		ออสเตรีย	17 ม.ค. 2510	
15.	ประธานาธิบดี เฟอร์ดินันด์ อี.มาร์กอส		สาธารณรัฐฟิลิปปินส์	15 ม.ค. 2511	
16.	สมเด็จพระเจ้า โมฮัมหมัด เรซา ปาห์ลาวี อรยมิห์		อิหร่าน	22 ม.ค. 2511	
17.	พลเอก ซูฮาร์โต	ประธานาธิบดีแห่งสาธารณรัฐฟิลิปปินส์	สาธารณรัฐอินโดนีเซีย	19 มี.ค. 2513	

เครื่องราชอิสริยาภรณ์จุลจอมเกล้า
ฝ่ายหน้า

ปฐมจุลจอมเกล้าวิเศษ

พระราชทาน พ.ศ. 2519

สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหา-วชิราลงกรณ สยามมกุฎราชกุมาร

ปฐมจุลจอมเกล้า
(อัตรา 30)

พระราชทาน พ.ศ. 2488
นายปรีดี พนมยงค์

พระราชทาน พ.ศ. 2493
พระยามานวราชเสวี (ปลอด วิเชียร ณสงขลา)

พระราชทาน พ.ศ. 2500
พลตรี พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าภาณุพันธุ์ยุคล

พระราชทาน พ.ศ. 2504
จอมพล ถนอม กิตติขจร

พระราชทาน พ.ศ. 2506
พลเอก หลวงสุรณรงค์ (ธงไชย โชติกเสถียร)

พระราชทาน พ.ศ. 2507
นายศรีเสนา สมบัติศิริ
จอมพล ประภาส จารุเสถียร
นายพจน์ สารสิน

พระราชทาน พ.ศ. 2509
หม่อมเจ้าวงศานุวัตร เทวกุล
พลอากาศโท มุนี มหาสันทนะเวชยันตรังสฤษฎ์
พระบำราศนราดูร

พระราชทาน พ.ศ. 2510
หม่อมหลวงปิ่น มาลากุล

พระราชทาน พ.ศ. 2511
พลอากาศเอก ทวี จุลละทรัพย์
พลตำรวจเอก ประเสริฐ รุจิรวงศ์
พันเอก ถนัด คอมันตร์
นายเสริม วินิจฉัยกุล
นายสัญญา ธรรมศักดิ์

พระราชทาน พ.ศ. 2514
พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าสุขุมาภินันท์

พระราชทาน พ.ศ. 2516
พลเรือเอก หม่อมเจ้ากาพวรรณดิศ ดิศกุ

พระราชทาน พ.ศ. 2518
หม่อมราชวงศ์ คึกฤทธิ์ ปราโมช
นายประกอบ หุตะสิงห์

พระราชทาน พ.ศ. 2519
หม่อมเจ้าจักรพันธ์เพ็ญศิริ จักรพันธุ์
หม่อมราชวงศ์เสนีย์ ปราโมช
พลโท พระยาศัลวิธานนิเทศ

พระราชทาน พ.ศ. 2520
พลตำรวจตรี อรรถสิทธิ์ สิทธิสุนทร
นายกัลย์ อิศรเสนา ณอยุธยา

พระราชทาน พ.ศ. 2521
พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าเปรมบุรฉัตร
พลเอก เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์
พลอากาศเอก หะริน หงสกุล
นายกิตติ สีหนนทน์

ทุติยจุลจอมเกล้าวิเศษ
(อัตรา 200)

พระราชทาน พ.ศ. 2495

พันเอก พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอนุสร-มงคลการ

พระราชทาน พ.ศ. 2496

จอมพลอากาศ ฟื้น รณนภากาศ ฤทธาคนี
พลเอก จรูญ รัตนกุล เสรีเริงฤทธิ์

พระราชทาน พ.ศ. 2498

พลโท ประยูร ภมรมนตรี

พระราชทาน พ.ศ. 2500

พันเอก พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าเฉลิมพล ทิฆัมพร

พระราชทาน พ.ศ. 2502

พระยาบำเรอภักดิ์ (สนิท จารุจินดา)

พระราชทาน พ.ศ. 2503

พลโท หม่อมเจ้าประเสริฐศรี ชยางกูร
พลเรือเอก หลวงชำนาญ อรรถยุทธ์ (เอื้อน กุลไกรเวส)
พลเอก หลวงสวัสดิ์กลยุทธ (สวัสดิ์ ไกรฤกษ์)

พระราชทาน พ.ศ. 2504

พลเอก พงษ์ ปุณณกันต์
นายสุนทร หงส์ลดารมภ์
นายบุณย์รักษ์ เจริญไชย

พระราชทาน พ.ศ. 2505

พลเอก ไสว ไสวแสนยากร
หม่อมหลวงเกษตร สนิทวงศ์
นายอรุณ เนตรศิริ
นายประมูล สุวรรณศร
หลวงถวิลเศรษฐพณิชยการ (ถวิล คุปตารักษ์)

พระราชทาน พ.ศ. 2506

พลเอก จิตติ นาวีเสถียร
พลตำรวจเอก หลวงชาติ ตระการโกศล (เจียม ลิมปิชาติ)
พลโท เจียม ญาโณทัย

พระราชทาน พ.ศ. 2507

พลโท หม่อมเจ้าชิดชนก กฤดากร
พลตรี หม่อมเจ้ามุรธาภิเศก โสณกุล
หม่อมเจ้ายาใจ จิตรพงศ์
พระยาบุรณศิริพงศ์ (ประโมทย์ บุรณศิริ)
นายบุญมา วงศ์สวรรค์
นายปกรณ์ อังศุสิงห์
นายป๋วย อึ๊งภากรณ์

พระราชทาน พ.ศ. 2508

พระมนูเวทย์วิมลนาท (มนูเวทย์ สุมาวงศ์)
พระดุลยพากย์สุวมัณฑ์ (ปิ่นฑ์ ปัทมัษฐาน)
หม่อมราชวงศ์จักรทอง ทองใหญ่
นายอภัย จันทวิมล

พระราชทาน พ.ศ. 2509

นายทวี แรงขำ
นายบุญชนะ อัตถากร
พลเอก ประพันธ์ กุลพิจิตร์
พลเรือเอก จรูญ เฉลิมเตียรณ
พลเรือเอก อนันต์ เนตรโรจน์
พลอากาศเอก เทพ เกษมุติ
พลเอก จำเป็น จารุเสถียร
นายพ่วง สุวรรณรัฐ

พระราชทาน พ.ศ. 2510

หม่อมเจ้าปิยรังสิต รังสิต
พลเอก เนตร เขมะโยธิน

พลเอก ครวญ สุทธานินทร์
พลเรือเอก ดำริห์ ปาลกะวงศ์ ณอยุธยา
พลโท อัมพร จินตกานนท์
นายไพโรจน์ ชัยนาม
นายกำธร พันธุลาภ
นายฝน แสงสิงแก้ว
นายเล็ก จุฑณานนท์

พระราชทาน พ.ศ. 2511

พลเอก อวบ อาสาณรงค์
พลเอก สุรกิจ มัยลาภ
พลเอก ถนอม ปัทมานนท์
พลเรือเอก ถวิล รายนานนท์
พลเรือเอก สนิธ เวสารัชชนันท์
หลวงดิฐการภักดี
นายอินทรี จันทรสถิตย์
นายสุวรรณ รื่นยศ
นายบุญรอด บิณฑสันต์
นายสอาด หงษ์ยนต์
นายอุดม โปษะกฤษณะ
นายสมบุญ ผ่องอักษร

พระราชทาน พ.ศ. 2512

หม่อมราชวงศ์ทองแท่ง ทองแถม
พลตำรวจเอก พิชัย กุลละวณิชย์
พลเอก บุลศักดิ์ วรรณมาศ
พลเอก กฤช ปุณณกันต์
พลเอก เต็ม หอมเศรษฐี
พลเอก พิสิฎฐ์ ฉายเหมือนวงศ์
พลเรือเอก นัย นพคุณ
พลอากาศเอก สวัสดิ์ พรชำนิ
พลอากาศเอก กมล เดชะตุงคะ
พลเอก ธงเจิม ศังขวณิช
พลเอก สำราญ แพทยกุล
พลเรือเอก กมล สีตกะลิน
นายสนั่น สุมิตร
นายแถบ นีละนิธิ
นายชัชวาล โอสถานนท์
นายวิทูร จักกะพาก
นายบุญ อินทรัมพรรย์
พันเอก แสง จุละจาริตต์

พระราชทาน พ.ศ. 2513

หม่อมเจ้า ชมิยบุตร ชุมพล
นายสมบูรณ์ ปาลเสถียร
นายศิริลักขณ์ จันทรางศุ
นายอุทัย วุฒิกุล
นายบรรจบ เสาวรรณ
นายยศ บุนนาค
พลเรือเอก ประชุม ธรรมโมกขะเวส
พลเรือเอก เฉิดชาย ฉมยา
พลตำรวจโท สงวน จิตตาลาน
พลตรี ขุนประทุมโรคประหาร

พระราชทาน พ.ศ. 2514

หม่อมเจ้าทองประทาศรี ทองใหญ่
หม่อมเจ้าวงษ์มหิป ชยางกูร
พลตำรวจตรี สง่า กิตติขจร
พลเอก บุญเรือน บัวจรูญ
นายบุญถิน อัตถากร
พลเอก เล็ก แนวมาลี
พันเอก จินดา ณ สงขลา
นายกนต์ธีร์ ศุภมงคล
พลตำรวจเอก พจน์ เภกะนันทน์
พลตรี หม่อมหลวงจินดา สนิทวงศ์
พลตำรวจโท สมาน ธูปคุปต์
พลเรือโท ชั้น สิงหชาญ
พลตำรวจโท ต่อศักดิ์ ยมนาค
พลตำรวจตรี หม่อมหลวงจเร สุทัศน์

พระราชทาน พ.ศ. 2515

หม่อมเจ้าลายฉลุทอง ทองใหญ่
หม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ดิศกุล
นายจรูญพันธ์ อิศรางกูร ณอยุธยา

พลเรือเอก ยิ่ง ศรีหงส์
พลเรือเอก จิตต์ สังขดุลย์
นายพูนเพิ่ม ไกรฤกษ์
พลตำรวจเอก ชุมพล โลหะชาละ
พลโท ทองสุก บุษสาย
พลโท สมบุญ กุลแพทย์
พลเรือเอก หม่อมราชวงศ์พันธุม ทวีวงศ์
พลเรือเอก นิรันดร์ ศิรินาวิน
พลตำรวจตรี นิตย์ สุขุม
หลวงพิสูจน์พาณิชยลักษณ์
พันเอก หลวงประกิตเวชศักดิ์

พระราชทาน พ.ศ. 2516

หม่อมเจ้าสโมสรเกษม เกษมศรี
หม่อมเจ้าภีศเดช รัชนี
นายแสวง กุลทองคำ
พลตรี ชาติชาย ชุณหะวัณ
พลโท ชาญ อังศุโชติ
นายปรีดา กรรณสูต
พลเอก เวก เชี่ยวเวช
พลเอก ทวิช เสนีวงศ์ ณอยุธยา
พลเรือเอก สงัด ชลออยู่
พลเรือเอก เฉนียน รุจิพันธุ์
พลอากาศเอก บัว ศิริทรัพย์
หม่อมหลวง ทวีสันต์ ลดาวัลย์
หม่อมราชวงศ์เทพฤทธิ์ เทวกุล
พลตำรวจโท จำรัส มังคลารัตน์
พลเรือเอก หลวงชลธารพฤฒิไกร
นายสวัสดิ์ แดงสว่าง
นายสุด แสงวิเชียร
นายอวย เกตุสิงห์
นายจิตติ ติงศภัทิย์

พระราชทาน พ.ศ. 2518

นายสุธรรม ภัทราคม
พลเอก บุญชัย บำรุงพงศ์
พลอากาศเอก สวัสดิ์ โพธิวิหค
นายอรุณ สรเทศน์
พลเอก เสริม ณนคร
พลเรือเอก จริง จุลละสุขุม
พลเรือเอก อมร ศิริกายะ
พลอากาศเอก ประเสริฐ ห่วงสุวรรณ์
นายจาด อุรัสยะนันทน์
พลโท สวัสดิ์ มักการุณ
นายภาวาส บุนนาค

พระราชทาน พ.ศ. 2519

นายจินตา บุณยอาคม
หม่อมหลวงจิรายุ นพวงศ์
นายเกรียง กีรติกร
นายเยื่อ สุสายัณห์
หม่อมหลวงอุดม สนิทวงศ์
นายชลอ วนะภูติ
พลเอก สายหยุด เกิดผล
พลเอก โชติ หิรัณยัษฐิติ
พลเอก เจริญ พงษ์พานิช
พลเรือเอก กวี สิงหะ
พลอากาศเอก ประวัติ จิระสถิตย์
นายสมภพ โหตระกิตย์
นายจ่าง รัตนะรัต
พลเอก วิฑูร หงสเวส
พลตำรวจเอก ศรีสุข มหินทรเทพ
พลตำรวจเอก มนต์ชัย พันธุ์คงชื่น
พลตำรวจโท ณรงค์ มหานนท์
นายกษาน จาติกวนิช
พลโท สมบูรณ์ วิจิตรานุช
หม่อมราชวงศ์กัลยาณกิติ์ กิติยากร
นายเกษม จาติกวนิช

พระราชทาน พ.ศ. 2520

นายสมหมาย ฮุนตระกูล
นายจรูญ วงศ์สายัณห์
พลเอก เชวง ยังเจริญ
พลเอก กาจบัณฑิต โชติกญาณ
พลเรือเอก สถาปน์ เกยานนท์
พลเรือเอก ชินะวัต วงษ์เพ็ญศรี

ทุติยจุลจอมเกล้า
(อัตรา 250)

พระราชทาน พ.ศ. 2463

พระยานรเทพปรีดา (เจริญ สวัสดิชูโต)

พระราชทาน พ.ศ. 2468

พระยาอิศราธิราชเสวี (เลื่อน บุนนาค)

พระราชทาน พ.ศ. 2493

พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอาภัสสรวงศ์

พระราชทาน พ.ศ. 2496

พันเอก อร่าม รัตนกุล เสรีเริงฤทธิ์

พระราชทาน พ.ศ. 2500

หม่อมเจ้าสืบศุขสวัสดิ์ ศุขสวัสดิ์
นายเติม บุนนาค

พระราชทาน พ.ศ. 2501

หลวงภัทรวาที (ศุภวาร วาระศิริ)
หลวงพินิจอักษร (วงศ์ พินิจอักษร)
เจ้าพงศ์ธาดา ณลำพูน

พระราชทาน พ.ศ. 2502

พลเรือเอก สนอง ธนศักดิ์
ขุนวิจิตรพาหนการ (ใหญ่ วิจิตรพาหนการ)
พระดุลยทรรศน์ปฏิภาณ (ท้อ ดุลยทรรศน์)

พระราชทาน พ.ศ. 2503

หลวงอาจพิศาลกิจ (อาจ พิศลยบุตร)
หลวงศรีปรีชาธรรมปาฐก (ศิริ สิตปรีชา)
หลวงยุกตเสวีวิวัฒน์ (ศรี ยุกตะเสวี)

พลอากาศเอก พะเนียง กานตรัตน์
พลตำรวจโท สุรพล จุลละพราหมณ์
พลตำรวจโท อังกูร ทัตตานนท์
พลตำรวจโท เจริญฤทธิ์ จำรัสโรมรัน
พลตำรวจตรี ประเนตร ฤทธิภาชัย
พลตรี เทียนชัย จั่นมุกดา

พระราชทาน พ.ศ. 2521

พลเอก เปรม ติณสูลานนท์
พลเอก พร ธนะภูมิ
นายประเสริฐ ณนคร
พลอากาศเอก บัญชา เมฆวิชัย
นายเฉลียว วัชรพุกก์
พลตำรวจโท จิตต์ ลีลายุทธ
พลโท นวล จันทร์ตรี
หม่อมราชวงศ์มิตรารุณ เกษมศรี

พระราชทาน พ.ศ. 2522

นายเชาวน์ ณศีลวันต์
พลเอก ยศ เทพหัสดิน ณอยุธยา
พลเอก สิทธิ จิรโรจน์
พลเรือเอก อุดม พุ่มหิรัญ
พลอากาศเอก เฉลิม ทีวะเวช
พลอากาศตรี บุญสม อยู่ออมสิน

พระราชทาน พ.ศ. 2523

นายธานินทร์ กรัยวิเชียร
นายบุญสม มาร์ติน
พันเอก สุรินทร์ ชลประเสริฐ
พลเอก สัณห์ จิตรปฏิมา
นายเจริญ มโนพัฒนะ
พลตำรวจโท เสน่ห์ สิทธิพันธ์

พระราชทาน พ.ศ. 2504

พลโท หม่อมเจ้าคัสตาวัส จักรพันธุ์
พลโท เสถียร พจนานนท์
หม่อมราชวงศ์สลับ ลดาวัลย์
หลวงอรรถวิภาคไพศาลย์
(กระจ่าง อรรถวิภาคไพศาลย์)
นายวิชา เศรษฐบุตร
นายศุภชัย วานิชวัฒนา

พระราชทาน พ.ศ. 2505

นายจำลอง สุวคนธ์
หลวงการุณย์นราทร
นายเชื้อ วายวานนท์

พระราชทาน พ.ศ. 2506

นายสงัด เปล่งวาณิช

พระราชทาน พ.ศ. 2507

พลเอก สุรใจ พูลทรัพย์
พันตำรวจเอก นิรันดร ชัยนาม
พันตำรวจเอก เลื่อน กฤษณามระ
หม่อมราชวงศ์ทวยเทพ เทวกุล
นายกำธร สุวรรณกิจ
นายธนิต อยู่โพธิ์

พระราชทาน พ.ศ. 2508

พลเอก ประยูร สุคนธทรัพย์
นายสุรินทร์ วิเศษกุล
นายณรงค์ บัณฑิต
นายชำนาญ ยุวบูรณ์
นายสละ ทศานนท์
พันตำรวจเอก เนื่อง รายะนาค

พระราชทาน พ.ศ. 2509

พลตำรวจโท แฝด วิชพันธ์
นายเชื้อ คงคากุล
นายจิ๊ด เศรษฐบุตร

พระราชทาน พ.ศ. 2510

หม่อมเจ้าทองคำเปลว ทองใหญ่
หม่อมเจ้าเพลิงนภดล รพีพัฒน์
พลตรี บัญชา มินทร์จินร์
พลอากาศจัตวา สวัสดิ์ ศรีสุข
พันเอก หม่อมหลวงชวนชื่น กำภู
นายรอง ศยามานนท์
นายพร ศรีจามร
นายบุญ สุวรรณศร
นายพโยม เลขยานนท์
นายสมจัย อนุมานราชธน
นายศักดิ์ ไทยวัฒน์
นายจันทร์ สมบูรณ์กุล
นายอ้วน สุระกุล
พลตำรวจโท สามารถ วายวานนท์
นายเจริญ ปานทอง
นายกอง วิสุทธารมณ์
นายนาม พูนวัตถุ
นายอาชว์ กุญชร ณอยุธยา

พระราชทาน พ.ศ. 2511

นายอานันท์ ปันยารชุน
นายประเสริฐ กาญจนดุล
นายชูสง่า ฤทธิ์ประศาสน์
นายสันต์ เอกมหาชัย
นายสวัสดิ์วงศ์ ปฏิทัศน์
พลโท บุศรินทร์ ภักดีกุล
พลโท ยุทธ สมบูรณ์
พลอากาศตรี ไกวัลย์ ถาวรธาร
พลตำรวจโท ประชา บูรณธนิต
พลอากาศโท อุสาห์ ชัยนาม
พลโท จิตต์ สุนทานนท์
พลอากาศโท สวน สุขเสริม
พลตำรวจตรี พยงค์ สมิติ
พลโท ชิต นาคธน
พลอากาศเอก ประสงค์ คุณะดิลก
พลโท ทวน สริกขกานนท์
พลเรือโท อุดม สุทัศน์ ณอยุธยา

พระราชทาน พ.ศ. 2512

นายเรณู สุวรรณสิทธิ์
พลโท อำนวย ไชยโรจน์
พลโท เฉลิม มหัทธนานนท์
พลโท ประชุม ประสิทธิ์สรจักร์
พลอากาศโท วงศ์ ถนอมกุลบุตร
พลอากาศโท พิชิต บุณยเสนา
พลตำรวจตรี จรัส สุทธเสถียร
นายบัณฑิต กันตะบุตร
นายโชค จารุจินดา
นายอรุณ ทัพพะรังสี
นายถนัดถวิล อมาตยกุล
นายมนู อมาตยกุล
พลเรือตรี เจริญ เปล่งวิทยา
นายจักร พิชัยรณรงค์สงคราม
นาวาอากาศโท สนั่น สังขจันทร์
นายสมฤทธิ์ เลิศบุศย์
นายอุดมศักดิ์ ภาสะวณิช
นายยง เหลืองรังษี
นายสวิง ลัดพลี

พระราชทาน พ.ศ. 2513

หม่อมเจ้าธานีเศิกสงัด ชุมพล
นายบุญธรรม ทองไข่มุกต์
นายสาย หุตะเจริญ
นายสาโรช บัวศรี
พลโท ชัยรัตน์ อินทุภูติ
พลโท เฟื้อ ฤทธาคนี
พลเรือโท พิศณุ ณถลาง
พลอากาศเอก เอื้อน เขมะสิงคิ
พลอากาศโท มานพ สุริยะ
นายโอบบุญ วณิกกุล
นายนิธิพัฒน์ ชาลิจันทร์
นายสงวน ชูปัญญา
นายสนิท วิไลจิตต์
นายอรรถ วิสูตรโยธาภิบาล
นายประสงค์ อิศรภักดี
นายเทียน อัชกุล
นายศรี มลิลา
นายทองคำ จารุเหติ
นายเชื้อ สาริมาน
พลเอก ประเสริฐ ธรรมศิริ
พลตำรวจตรี กระจ่าง ผลเพิ่ม
พลตำรวจโท อุทัย ศรีอรุณ
นายประสพ รัตนากร
นายอรุณ ภาคสุวรรณ
พระยานเรนทรราชา (ม.ล.อุรา คเนจร)

พระราชทาน พ.ศ. 2514

หม่อมเจ้าการวิก จักรพันธุ์
นายประยูร กาญจนดุล
พลโท สุพงศ์ เดชาติวงศ์ ณอยุธยา
พลเอก พโยม พหุลรัต
พลเรือเอก อภัย สีตกะลิน
พลอากาศเอก ชุมสาย เอกฉันท์
นายดุสิต พานิชพัฒน์
นายบรรเจิด พลางกูร
นายประเสริฐ ปัทมะสุคนธ์
พลเอก เอื้อม จิรพงศ์
พลโท ประวิตร งามอุโฆษ
พลตรี สวัสดิ์ เผ่าบุญเสริม
พลเรือตรี จวบ หงสกุล
พลอากาศตรี กร กนิษฐานนท์
นายถวิล ตัณฑิกุล
นายวีกิจ วีรานุวัตติ์
พลตำรวจตรี สุนิต ปัณยวณิช
พลตำรวจโท ชัยแสง นวลักษณ์
นายชิน ทิวารี
นายจำลอง ธนะโสภณ
เจ้าพงศ์อินทร ณเชียงใหม่

พระราชทาน พ.ศ. 2515

พลเรือตรี สนอง นิสาลักษณ์
นายบัวเรศ คำทอง
พลโท สมัย แววประเสริฐ

พลโท ทิพย์ ธีระธาดา
พลโท กานต์ รัตนวราหะ
พลตรี วิเชียร สุตันตานนท์
พลเอก ปิยะ สุวรรณพิมพ์
พลตำรวจตรี หม่อมราชวงศ์
นิตย์ ภาณุมาศ
พันโท ประถม บุรณศิริ
นายจรัส สุวรรณเวลา
นายประเวศ วะสี

พระราชทาน พ.ศ. 2516

นายกมล วรรณประภา
นายประสิทธิ์ กาญจนวัฒน์
นายโอสถ โกศิน
พลเรือเอก สนธิ บุญยะชัย
พลอากาศโท วัชรินทร์ สุรคุปต์
พลเอก ประจวบ สุนทรางกูร
นายพัฒน์ บุณยรัตพันธุ์
นายก่อ สวัสดิพาณิชย์
นายแผน วรรณเมธี
นายอดุล วิเชียรเจริญ
พลตำรวจตรี ชวน เปี่ยมสมบูรณ์
พลตำรวจตรี ชวลิต ตามไท
พลตำรวจตรี โชติพัฒน์ บุนนาค
พลตรี ชำนาญ มณีวัตร
พลอากาศตรี ศึกชัย สุวรรณเนตร

พระราชทาน พ.ศ. 2518

หม่อมเจ้ายุธิษเฐียร สวัสดิวัฒน์
นายประภาศน์ อวยชัย
พลเรือเอก พอน พันธุทรัพย์
นายแสวง พูลสุข
นายประสงค์ สุขุม
พลเอก เชาว์ สวัสดิสงคราม
พลตรี ชวลิต ชุณศิริรักษ์
พลอากาศโท หม่อมราชวงศ์เสริม สุขสวัสดิ์
นาวาเอก เจริญ เจริญรัชต์ภาคย์
นายเฉลิง ธำรงนาวาสวัสดิ์
นายบัญญัติ สุชีวะ
นายเสม พริ้งพวงแก้ว
พลตำรวจตรี พิชิต รักษนาเวศ
นายดนัย สนิทวงศ์ ณอยุธยา
พันเอก อัศวิน เทพาคำ

พระราชทาน พ.ศ. 2519

พลเอก ประสาร อมาตยกุล
พลเอก ประเสริฐ ศรีพยัคฆ์
พลเรือเอก อดุล ตุลยานนท์
พลเรือเอก โสภณ สุญาณเศรษฐกร
พลเรือเอก สมุทร์ สหนาวิน
หม่อมหลวงปิลันธน์ มาลากุล
พลตำรวจโท ถวิล จันทสีหราช
พลอากาศโท สมพล บุรุษรัตนพันธ์
นายวินิต นาวิกบุตร
หม่อมราชวงศ์ ชนาญวัตร เทวกุล
นายประจวบ ภิรมย์ภักดี
นาวาอากาศเอก ภุชงค์ ยศไกร
นาวาอากาศเอก เอนก ไล้เลิศ
นายแก้วขวัญ วัชโรทัย
นายขวัญแก้ว วัชโรทัย
นายอุทัย รัตนิน
นายสำราญ วังศพ่าห์
นายปัว ศาลิคุปต์
นายเฉลิม เชี่ยวสกุล
พลตำรวจโท วสิษฐ์ เดชกุญชร
หม่อมราชวงศ์ อดุลยกิติ์ กิติยากร
นายปราโมทย์ โสภาคย์
หม่อมราชวงศ์ทองน้อย ทองใหญ่
นาวาอากาศเอก ชิดชม สุทัศน์ ณอยุธยา
จมื่นสิริวังรัตน์ (เฉลิม คชาชีวะ)
พันเอก ธำรงรัตน์ แก้วกาญจน์
พันเอก ดำรง สิกขะมณฑล

พระราชทาน พ.ศ. 2520

พลเอก สมศักดิ์ ปัญจมานนท์
พลโท ปิ่น ธรรมศรี
พลเรือโท อวบ สุนทรสีมะ
พลเรือโท สุรพล แสงโชติ
พลอากาศโท โชติ ชินะศิริ
พลตำรวจโท สล้าง เริ่มรุจน์
พลตรี โยธินทร์ ทวีพงษ์
พลตำรวจตรี จำรัส จันทรขจร
นาวาอากาศเอก บุญส่ง ดำรงรัตน์
นายมณเฑียร บุนนาค
นายสมภพ จันทรประภา
หม่อมราชวงศ์ดิศนัดดา ดิศกุล
หม่อมหลวงอัศนี ปราโมช

พระราชทาน พ.ศ. 2521

หม่อมเจ้าดุลภากร วรวรรณ
นายวิกรม เมาลานนท์
พลอากาศเอก กระแสร์ อินทรัตน์
พลอากาศเอก สิทธิ เศวตศิลา
นายวิญญู อังคณารักษ์
พลเรือเอก ประเสริฐ ชุนงาม
พลอากาศโท สรรเสริญ วาณิชย์
นายดำรง สุนทรศารทูล
พลตำรวจโท สุวรรณ รัตนชื่น
พลโท สีมา ปาณิกบุตร
นาวาอากาศตรี กำธน สินธวานนท์

พระราชทาน พ.ศ. 2522

นายประพจน์ ถิระวัฒน์
พลเรือเอก เกตุ สันติเวชชกุล
พลเรือเอก สุวิเชียร ฟุ้งลัดดา
พลโท ชุมพร กุลเกษม
นายมนัส ปิติวงษ์
พลโท แสวง จามรจันทร์
พลตำรวจโท เทพ ศุภสมิต
พลตรี ยุทธศักดิ์ คล่องตรวจโรค
พลตรี อาทิตย์ กำลังเอก
นายประดิษฐ์ เจริญไทยทวี
นายธนัญชัย ราชวัลลภานุสิษฐ์
นายเศวต ธนประดิษฐ์

พระราชทาน พ.ศ. 2523

พลเอกเทพ กรานเลิศ
พลเรือโท วิเชียร สังกรธนกิจ
พลโท เทียนชัย ศิริสัมพันธ์
พลอากาศโท บัณฑิต โชติชนาภิบาล
พลตำรวจตรี สุชาติ เผือกสกนธ์
หม่อมราชวงศ์พัฒนไชย ไชยันต์
พลตำรวจตรี สมควร หริกุล

ตติยจุลจอมเกล้าวิเศษ
(อัตรา 250)

พระราชทาน พ.ศ. 2466
พระยานานาคมมาสก (สุดใจ สุวรรณเตมีย์)

พระราชทาน พ.ศ. 2468
พระอดิศัยสวามิภักดิ์ (สรร สันติเสวี)

พระราชทาน พ.ศ. 2473
พระยาราชเดชดำรง (ผล ศรุตานนท์)

พระราชทาน พ.ศ. 2474
พันเอก พระยาประสิทธิสงคราม (ใหญ่ เกตุทัต)

พระราชทาน พ.ศ. 2493
นายชิต หุ้มแพร (ม.ร.ว.สล้าง ลดาวัลย์)

พระราชทาน พ.ศ. 2501
นายชิวห์ บุนนาค

พระราชทาน พ.ศ. 2502
หลวงบริบาลบุรีภัณฑ์ (ป่วน อินทุวงศ์)

พระราชทาน พ.ศ. 2503
นายหน่วง อินทรสูต
นายสวัสดิ์ โอสถานุเคราะห์

พระราชทาน พ.ศ. 2504
พลตรี ถนอม อุปถัมภานนท์
นายฟุ้ง ศรีวิจารณ์

พระราชทาน พ.ศ. 2505
พลเรือโท ไสว ศรีผดุง
พลเรือโท เปลี่ยน นิ่มเนื้อ
นายบรรเจิด ชลวิจารณ์

พระราชทาน พ.ศ. 2506
พลเรือโท วิจารณ์ เทศะกรณ์
พลเรือโท ชิ้น สนแจ้ง
พลตำรวจโท บันลือ เรืองตระกูล
พลเรือโท จรัส บุญบงการ
พลอากาศตรี ละเอิบ ปิ่นสุวรรณ์
จ่าเร่งงานรัดรุด (เฉลิม รุทระวณิช)

พระราชทาน พ.ศ. 2507
พันเอก จรูญ อินทรกำแหง
นายพิมพ์ สายะเสวี
หม่อมหลวงปีย์ มาลากุล
นายพร พาณิชภักดิ์

พระราชทาน พ.ศ. 2508
พันตำรวจเอก ธนา โปษยานนท์

พระราชทาน พ.ศ. 2509
พลอากาศตรี ศรีศักดิ์ สุจริตธรรม
นายกฤษณ์ อินทโกศัย

พระราชทาน พ.ศ. 2510
พลเรือตรี ชาย พุกกะรัตน์
พลตำรวจตรี ไมตรี บัณเย็น
พลเรือตรี สุเทพ วสันตสิงห์
นาวาอากาศเอก สุรพล ไกรฤทธิราญ
พลอากาศตรี ไสว ธรรมรูปา
พลอากาศตรี อุทัย บุณยชาติ
นายพิมล กลกิจ
นายสว่าง สงวนวงศ์
นายประสงค์ หงสนันทน์
นายบัญชา ล่ำซำ

พระราชทาน พ.ศ. 2511
นายสัมพันธ์ ตันติวงศ์
นายอรุณ ประสานทอง

นายประดิถ พรหมภัตติ์
นาวาโท อาภรณ์ มานะเวส
นายเปลื้อง ตรงคำสัตย์

พระราชทาน พ.ศ. 2512

พลตรี บุญมาก เทศบุตร
พลโท สิงชัย เมนะสูต
พลโท พนัส จันทร์ศิริ
พลตรี ประพัทธ์ กุวานนท์
พลโท เจริญ สายวิจิตร
พลตรี ไสว เกตุสุวรรณ
พลเรือตรี กมล กมลนาวิน
พลอากาศโท ชู สุทธิโชติ
พลตำรวจโท ชนะ วงศ์ชะอุ่ม
พลตำรวจตรี เอื้อ เอมะปาน
พลตำรวจตรี ชัช ชวางกูร
พลตำรวจตรี ธีรบุล จัตตารีส์
พลตรี สิทธิ ศิลปสุขุม
พลตรี กระวี สุทัศน์ ณอยุธยา
พลตรี สิงห์ นาควัชระ
นายสวนะ ศุภวรรณกิจ
นายยุทธ หนุนภักดี
นายเกษม สุขุม
นายคลุ้ม วัชโรบล
นายทองศุข พงศทัต
นายฉลอง ปึงตระกูล
นายกิตติ ผลภาษี
นายตุล บุนนาค
หม่อมราชวงศ์แสงสูรย์ ลดาวัลย์

พระราชทาน พ.ศ. 2513

นายประดิษฐ์ เชี่ยวสกุล
นายอำนวย วีรวรรณ
พลโท ธีระเดช มุ่งทางธรรม
พลโท จำลอง สิงหะ
นายประสิทธิ์ สุรสิทธิ์
หม่อมหลวงเชิงชาญ กำภู
พลตำรวจตรี ศรีศักดิ์ ธรรมรักษ์
นายมนู วิริยานนท์
พลโท พนม โชติพิมาย
พลตรี สิงห์ทอง เสนาลักษณ์
พลตรี บุญ รังคะรัตน
พลเรือโท ส่ง คุณะเกษม
พลตำรวจโท สุรพงษ์ นาคะเสถียร
พลอากาศตรี ทวนทอง ยอดอาวุธ
นาวาอากาศเอก ประหยัด ดิษยะศริน
นาวาอากาศเอก ณรงค์ ดิถีเพ็ง
พลตำรวจตรี หม่อมราชวงศ์เจตจันทร์ ประวิตร
นายสุกรี สืบสงวน

พระราชทาน พ.ศ. 2514

นายพิชาน ดโนทัย
พลโท อุทัย ฉายแสงจันทร์
พลอากาศโท จำรัส วีณะคุปต์
นายสนั่น เกตุทัต
นายประสงค์ บุญเจิม
นายพิศ ปัณยาลักษณ์
นายจรุง ตุลยานนท์
นายกำเกิง สุรการ
พลเรือโท สมบูรณ์ เชื้อพิบูลย์
พลอากาศโท ประคอง ปิณฑะบุตร
นายสุดใจ เหล่าสุนทร
นายสุนิตย์ เจิมศิริวัฒน์
นายชูพาสน์ ชูโต
นายอาณัติ บุนนาค
นายสหัส พุกกะมาน
นายสุภักดี สุวรรณจินดา
นายอุทัย สุวรรณจินดา
นาวาเอก เสนาะ วอนขอพร
นายกำชัย ทองหล่อ

พระราชทาน พ.ศ. 2515

นายโกมล เพ็งศรีทอง

พลโท ชูศักดิ์ วัฒนรณชัย
นายวรวิทย์ รังสิโยทัย
นายประดิษฐ์ พานิชการ
นายดำริ น้อยมณี
นายดำรง ชลวิจารณ์
นายสวัสดิ์ มีเพียร
นายคล้าย จิตต์พิทักษ์
พลโท สว่าง กาญจนเสถียร
พลโท ปุ่น วงศ์วิเศษ
พลตำรวจตรี สมชัย เชนยะวณิช
นายขจร ประนิช
พันตำรวจเอก พิบูลย์ กุลละวณิชย์
พันตำรวจเอก ประทิน สันติประภพ
นาวาเอก ศุภวาร มิลินทางกูร
นายทวี อัศวนนท์

พระราชทาน พ.ศ. 2516

นายวิวรรธน์ ณป้อมเพ็ชร
นายศรีภูมิ ศุขเนตร
พลเรือโท ศักดิ์ เฉลิงสุข
พลอากาศตรี ปราโมทย์ ภูติพันธุ์
นายวัชระ เอี่ยมโชติ
นายบุญญศักดิ์ ใจจงกิจ
พลตำรวจโท กริช ปัจฉิมสวัสดิ์
นายพิศิษฐ์ สนิทวงศ์ ณอยุธยา
พลตรี พัฒน์ อุไรเลิศ
นายมนตรี ตราโมท
หลวงวิศาลศิลปกรรม
นายเล็ก วิริยะพันธุ์

พระราชทาน พ.ศ. 2518

นายวิจารณ์ นิวาตวงศ์
นายปลั่ง มีจุล
พลตรี ประกอบ จารุมณี
พลเรือโท สิทธิ์ สุรักขกะ
พลตรี เชื้อ ศุขี
พลโท เฉลิม อินทกนก
พลเรือโท ประพัฒน์ จันทวิรัช
พลโท วิฑูรย์ ยะสวัสดิ์
พลเรือตรี พิณ พันธุ์ทวี
พลตรี ชัย สุรสิทธิ์
พลอากาศโท ประยุทธ ประจวบเหมาะ
นาวาเอก สมภพ ภิรมย์
พลตรี ประคัลภ์ เครือคงคา
นายพันธุ์เลิศ บูรณศิลปิน
นายวินิจ วินิจนัยภาค
นาวาอากาศเอก วิทย์ ดิษฐวิศาล
พลตำรวจตรี ประกอบ วีระพันธุ์
นายสมปอง ประจวบเหมาะ
หม่อมราชวงศ์เกษมสโมสร เกษมศรี
นายวิศิษฐ์ สิตปรีชา
นายประหยัด อังศุสิงห์
นายเทียม กาญจนจารี
นายเอื้อ สุนทรสนาน

พระราชทาน พ.ศ. 2519

พลโท วาท กุญชรานุสสรณ์
พลโท ประสาน แรงกล้า
นายดำรา อมาตยกุล
นายสรรเสริญ ไกรจิตติ
นายพิชัย รชตะนันทน์
นายศิริ อติโพธิ
พลตำรวจตรี จำรูญ ดิสสะมาน
นายศุภโยค พาณิชวิทย์
นายบุญธรรม สุนทรเกียรติ
พลเรือตรี ประสงค์ ชูจินดา
นายประดลเดช กัลยาณมิตร
พลตำรวจตรี ชลิต บุลสุวรรณ
นายถาวร พรประภา
พันเอก ประชุม ปั้นดี
นาวาอากาศเอก ราเชนทร วัณณรถ
นายสิทธิลาภ วสุวัต
หม่อมราชวงศ์ ยงสวาสดิ์ กฤดากร

นายประภาษ ศรทัตต์
นายเจน รัตนไพศาล
พันเอก พิจิตร กุลละวณิชย์
พันโท สำเริง ไชยยงค์
นาวาเอก สันติภาพ หมู่มิ่ง
นายแมนรัตน์ ศรีกรานนท์
นายบุญธรรม ต. สุวรรณ
นายเปล่งศักดิ์ ประกาศเภสัช

พระราชทาน พ.ศ. 2520

นายวงศ์ พลนิกร
นายชูชาติ ประมูลผล
นายลิม คุณวิศาล
พลโท ประณต โพธิทัต
พลเอก อำนาจ ดำริกาญจน์
พลเรือโท เฉลิม จาตุรพงศ์
พลอากาศโท จรัส สุรัสวดี
พลโท จวน วรรณรัตน์
พลเรือโท ประเสริฐ แทนขำ
พลอากาศโท ประสาน ลีลาลัย
พลอากาศโท จรรยา สุคนธทรัพย์
นายบุญชู เพียรพานิช
นายกระจก ศุภกิจวิเลขการ
นายเสวก ปาลวัฒน์วิไชย
นายวีระ ปิตรชาติ
พันตำรวจเอก อัมพุช ไตรกิตยานุกูล

พระราชทาน พ.ศ. 2521

นายสุนทร เสถียรไทย
นายชลอ ธรรมศิริ
นายพิศาล มูลศาสตร์สาทร
พลตรี สอาด ประเสริฐสม
นายเติมศักดิ์ สมันตรัฐ
พลตำรวจตรี วิภาส วิปุลากร
พันเอก ปรีชา สุวรรณะชฎ
นายกุณฑล สุนทรเวช
นาวาอากาศเอก สันทรรศน์ ทุมมานนท์
พันเอก เชิดชัย เจียมไชยศรี
นาวาอากาศเอก ถาวร เกิดสินธุ์
พันเอก บัวจันทร์ สกุลณะมรรคา
พันโท สายันห์ คัมภีร์พันธุ์
พันโท วิเศษ คงอุทัยกุล
นายจุลทัศน์ พยาฆรานนท์

พระราชทาน พ.ศ. 2522

พลอากาศเอก ประจักษ์ สุทธิมัย
นายสุธี สิงห์เสน่ห์
นายยงยุทธ เลอลภ
พลโท ลักษณ์ ศาลิคุปต์
พลเรือโท นิพนธ์ ศิริธร
พลเรือโท ยุธยา เชิดบุญเมือง
พลตำรวจโท แสวง หงษ์นคร
นายสมศักดิ์ สุวรรณวนิชกิจ
นายสุรเดช วิเศษสุรการ
พลตรี ภิงการ สุจริตกุล
พลตำรวจตรี เสริม จารุรัตน์
นาวาอากาศเอก เจริญ ศิริสวัสดิ์
นายเล็ก จินดาสงวน
นายประวิทย์ หาญณรงค์
พันเอก ประพัทธ์ ปักธงชัย
พันตรี ณรงค์เดช นันทโพธิ์เดช
นายสุธี อักษรกิตติ์
นายถวัลย์ บุนนาค
นายประจิตร ยศสุนทร
นายสนั่น มนตรีวัต
นายวิทย์ ภิรมย์ภักดี

พระราชทาน พ.ศ. 2523

นายเอิบ ณบางช้าง
นายประกอบ ตู้จินดา
นายสง่า สรรพศรี
พลเอก ประยุทธ จารุมณี
พลโท กำจร พรหมโยธี

พลเรือโท ยศ ฟักผลงาม
พลตำรวจโท กิตติ เสริบุตร
นายพินิจ สมบัติศิริ
พลเรือตรี ศิริ ศิริรังษี
พลอากาศตรี ไพฑูรย์ โตบุญมี
พลตำรวจตรี ไพฑูรย์ ไวจรรยา
พันตำรวจเอก ละเอื้อน ปิ่นสุวรรณ์
นายเจิมศักดิ์ แก้วสุวรรณ
พันตำรวจเอก สมพงษ์ สุวรรณะรุจิ
นายเฉลิม ประจวบเหมาะ
นายวงศ์กุลพัทธ์ สนิทวงศ์ ณอยุธยา
พันโท ชูฉัตร์ กำภู ณอยุธยา
นาวาอากาศโท สุพจน์ ครุฑพันธุ์
ร้อยเอก กสิน ทองใบใหญ่

ตติยจุลจอมเกล้า (สืบตระกูล)

(อัตรา 250)

พระราชทาน พ.ศ. 2452

หม่อมหลวงเทวเลิศ ศิริวงศ์

พระราชทาน พ.ศ. 2456

พระยารัษฎาธิราชภักดี (คอยู่จ๋าย ณระนอง)
พระยาดำรงสุจริต (คอยู่หงี ณระนอง)

พระราชทาน พ.ศ. 2462

หม่อมราชวงศ์อุไทยวรรณ รองทรง

พระราชทาน พ.ศ. 2463

พระศรีพิจิตรรัฐ (ภูมิ เกตุทัต)

พระราชทาน พ.ศ. 2464

พระสนิทวงศ์อนุวรรต
(ม.ร.ว.พร้อมใจ สนิทวงศ์)
หม่อมราชวงศ์อนุศักดิ์ หัสดินทร

พระราชทาน พ.ศ. 2466

หลวงปฏิภาณพิจิตร (กมลวงศ์ สาลักษณ์)
นายพ้อง เนติโพธิ

พระราชทาน พ.ศ. 2471

หลวงพินิจวาจา (ยอด พินิจวาจา)

พระราชทาน พ.ศ. 2472

พันตำรวจเอก หลวงแผลงผลาญ
(ทวน จันทรทีประ)
นายโชค รักษ์นรา ชมธวัช

พระราชทาน พ.ศ. 2481

ขุนจำลองเลขการ (จำลอง อัศวเสนา)
หม่อมราชวงศ์ศรีสมบูรณ์ ศรีธวัช

พระราชทาน พ.ศ. 2482

พันเอก พระกำจรจัตุรงค์ (อาจ อินทรโยธิน)

พระราชทาน พ.ศ. 2483

หลวงจำรัสเลขการ (จำรัส ปันยารชุน)

พระราชทาน พ.ศ. 2485

นายพิสิษฐ์ อรรถจินดา
นายอ้วน นาครทรรพ

พระราชทาน พ.ศ. 2486

นายประสิทธิ์ โลหะนันทน์
นายชวลิต อภัยวงศ์

พระราชทาน พ.ศ. 2491

พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวรานนท์ธวัช
หม่อมเจ้ารัศมีสุริยัน สุริยง
พลตรี หม่อมราชวงศ์สังขดิศ ดิศกุล
นายกิ่ง ศาลิคุปต์
พลตรี อนันต์ พิบูลสงคราม
ร้อยเอก วีระ สิงหลกะ

พระราชทาน พ.ศ. 2493

พลเรือจัตวา สรรใจ บุนนาค
พันตำรวจโท เอ็จ ณป้อมเพ็ชร
เรืออากาศเอก พจน์ สนิทวงศ์ ณอยุธยา
นายนิพัทธ์ พึ่งบุญ ณอยุธยา
หม่อมราชวงศ์จีรวัฒน์ จักรพันธุ์
นายญาติ บุณยรัตพันธุ์

พระราชทาน พ.ศ. 2494

นายสมมาตย์ สุขยางค์

พระราชทาน พ.ศ. 2496

พลตรี เพื่องเฉลย อนิรุทธเทวา
ว่าที่ร้อยตรี ปิยวัฒน สุวรรณศิริ
นายวิรัช ณ สงขลา

พระราชทาน พ.ศ. 2497

นายสุหัท พิชัยรณรงค์สงคราม
พันเอก หม่อมราชวงศ์พชรดนัย สุขสวัสดิ์

พระราชทาน พ.ศ. 2498

นายขุน ศรียาภัย
นายโฉลก โกมารกุล ณนคร
หม่อมราชวงศ์ชัชวลิน เกษมศรี
หม่อมราชวงศ์ไชยวัฒน์ ไชยันต์
พันตำรวจตรี ประทีป ผลพันธิน

พระราชทาน พ.ศ. 2499

หม่อมเจ้าจันทรจิรายุ รัชนี
นายพิพัฒน์ โปษยานนท์
นายประดิษฐ์ สุวรรณประทีป

พระราชทาน พ.ศ. 2500

หม่อมเจ้าวัฒนานุวัฒน์ วัฒนวงศ์
หม่อมราชวงศ์บุญมาก ภาณุมาศ

พระราชทาน พ.ศ. 2501

นายบุณยเกียรติ อรชุนะกะ
ร้อยตำรวจเอก สืบสวัสดิ์ บุนนาค
นายศิวงศ์ กุญชร ณอยุธยา
นายกิตติรัต ฮุนตระกูล

พระราชทาน พ.ศ. 2502

หม่อมหลวงชอบ อิศรศักดิ์
นายผจบ บุณยรัตพันธ์
พันโท แสวง ธรรมานนท์
นายเตียบ สุจริตกุล
หม่อมราชวงศ์วิภากร รพีพัฒน์

พระราชทาน พ.ศ. 2503

พลตำรวจตรี ปั้น โชติกะพุกกณะ
พันเอก พิศพัฒนะ อมรวิสัยสรเดช
นาวาอากาศเอก หม่อมราชวงศ์ทวีปรีชา กมลาศน์
พันเอก เศรษฐา ธนะรัชต์
พันตำรวจโท หม่อมหลวงเติม สนิทวงศ์
นายพิเศษพงศ์ มัธยมจันทร์
นายสุวัตถิ์ วิเศษศิริ

พระราชทาน พ.ศ. 2504

พลตรี ชายน้อย โกมารกุล ณนคร
พันตำรวจโท กษม จาติกวณิช
หม่อมราชวงศ์โสตถินันทน์ สวัสดิกุล

พระราชทาน พ.ศ. 2505

พันตรี วิลาศ โอสถานนท์
พันเอก ณรงค์ กิตติขจร
นายสิริพงศ์ วินิจฉัยกุล

พระราชทาน พ.ศ. 2506

นาวาโท ตัปนวงศ์ บุนนาค
นายนิพนธ์ จุณณานนท์
พันเอก ชัยจุมพล พหลพลพยุหเสนา

พระราชทาน พ.ศ. 2507

นายจุลนภ สนิทวงศ์ ณอยุธยา
นายประจวบ อุดมศิลป

นายสุชาต สุจริตกุล
นายบุญส่ง ณลำปาง
นายพยุง กมลคนธ์
หม่อมหลวงอรรถสิทธิ์ นพวงศ์
นายธงชัย โชติกเสถียร
นายมานน พึ่งบุญ ณอยุธยา

พระราชทาน พ.ศ. 2508

พลตำรวจตรี บันเทิง กัมปนาทแสนยากร
พันตรี ประยุทธ จารุเสถียร
นายอัช อรุณลักษณ์
นายพงศ์ สารสิน

พระราชทาน พ.ศ. 2509

นายฐิตินันท์ ณระนอง
พลเรือตรี ฉายแสง ณนคร
นายพร สุวรรณวาจกกสิกิจ (เรศานนท์)
พันเอก หม่อมราชวงศ์พรพงศ์เกษม เกษมศรี
หม่อมราชวงศ์พันธุ์เทพ เทวกุล
นายรมย์ วัชโรทัย
ร้อยโท หม่อมหลวงฉายชื่น กำภู
หม่อมราชวงศ์อายุมงคล โสณกุล

พระราชทาน พ.ศ. 2510

หลวงไกรฤกษ์ราชเสวี (นับ ไกรฤกษ์)
นายเสรี เวชชาชีวะ
พันเอก หม่อมราชวงศ์พงษ์ดิศ ดิศกุล
หม่อมราชวงศ์เดชสิทธิ์ ชยางกูร
นายประชาพงษ์ บุนนาค

พระราชทาน พ.ศ. 2511

หม่อมเจ้าฐิติพันธุ์ ยุคล
พันโท เอื้อมศักดิ์ จุละจาริตต์

นาวาอากาศโท สุธี เลขยานนท์
นายศุจิโรจน์ เนตราคม
ร้อยตรี อานนท์ ศุภมิตร
นายวัฒนา ชัยนาม

พระราชทาน พ.ศ. 2512

นายสันทิศ วีรเธียร
พันตำรวจเอก หม่อมราชวงศ์ชยานันท์ ลดาวัลย์
พลตำรวจตรี อุดม ลัดพลี
หม่อมราชวงศ์เทพกมล เทวกุล
นายสุธี หาญสงคราม
นายชาติศักดิ์ ธรรมศักดิ์
นายหริส สูตะบุตร
ร้อยตำรวจตรี หม่อมราชวงศ์จิรายุส เทวกุล
พระมหามนตรีศรีองครักษ์สมุห
นายวงศ์ จามรมาน
นายเจือ จักษุรักษ์
หม่อมราชวงศ์สุปรีดิเสพ เทวกุล
นายอัชฌา ฉัตรกุล ณอยุธยา

พระราชทาน พ.ศ. 2513

นายฉัตร รัตนทัศนีย์
นายขจิต ไชยาคำ
นายประเดิม สุขุม
พันตำรวจเอก ทิพย์ อัศวรักษ์
นายเดชา ณลำปาง
นายเสริญ เทพหัสดิน ณอยุธยา
นายอาทร ติตติรานนท์

พระราชทาน พ.ศ. 2514

นายแสงธรรม คมกฤส
นาวาอากาศเอก ระวีวงศ์ บุนนาค
พันตำรวจโท ประโยชน์ วาสนสมสิทธิ์
นายประกิจ ประจนปัจจนึก
พันตำรวจตรี ปนิธิ อินทรทูต
นายเจตต์จิตร สิงหเสนี

พระราชทาน พ.ศ. 2515

พลตรี บรรจบ บุนนาค
นายวีระวัฒน์ บุณยเกตุ
พันเอก นฤดล เดชประดิยุทธ์
นายจรีเมธ กาญจนารัณย์
นายวินิจ วินิจฉัยกุล
ร้อยเอก เอราวัต กุญชร ณอยุธยา
นายปรก อัมระนันท์
เรืออากาศโท ทวีสุข บุรกรรมโกวิท

พระราชทาน พ.ศ. 2516

นาวาเอก หม่อมราชวงศ์ไกรธวัช ศรีธวัช
พลอากาศตรี เกียรติ เฟื่องวุฒิราญ
เรือเอก สืบสาย สุวรรณจินดา
นาวาอากาศตรี สัมพันธ์ หลีละเมียร
นายสงคราม กระจ่างเนตร์
พันตรี สมภพ อัตตะนันทน์
ร้อยโท เทพพนม จุลละทรัพย์
นายบุญลิ ศรีพยัตต์
นายวิกรม บุณยัษฐิติ
นายดิลก อภัยวงศ์
นายกระมล ตีรณสาร

พระราชทาน พ.ศ. 2518

พันตรี รักษ ปันยารชุน
นายชัยทัต สุนทรพิพิธ
นายเมธี สุตันตานนท์
พันตำรวจเอก สกล สถิตยุทธการ
นาวาอากาศโท จตุรงค์ เมืองมณี
พันตรี พรชัย เดชาติวงศ์ ณอยุธยา
นายกริชศักดิ์ ถิระวัฒน์
นายไชยยุทธ ณนคร

พระราชทาน พ.ศ. 2519

นายกฤช สมบัติศิริ
นายทวี ศุขะวณิช
นายสุประดิษฐ์ หุตะสิงห์
นาวาอากาศโท ชนินทร์ จันทรุเบกษา
พันตำรวจโท เกียรติศักดิ์ ประภาวัต
ร้อยตำรวจเอก ศิริพงษ์ สรรพตานนท์
นายอำพน บุณยรัตพันธุ์

พระราชทาน พ.ศ. 2520

พลอากาศโท ศิระ อิศรางกูร ณอยุธยา
พันตำรวจโท ยศ สุนทรศารทูล
หม่อมราชวงศ์ศรีลักษณะ เกษมสันต์
พันโท สุพจน์ เทพหัสดิน ณอยุธยา
พันตำรวจตรี นิติพันธ์ สิงหลกะ
นายสุปรีชา อเนกวณิช
หม่อมราชวงศ์อุทัยเทวัญ เทวกุล
จ่าสิบตำรวจ ปรีชา สมิตเมฆ

พระราชทาน พ.ศ. 2521

พันตำรวจเอก หม่อมราชวงศ์อุตตมากร วรวรรณ
นาวาเอก ประดิยัติ ยุทธศาสตร์โกศล
นายเทพนม เมืองแมน
นายอนุกัลย์ อิศรเสนา ณอยุธยา
นายวิญญู วิจิตรวาทการ
ร้อยตำรวจตรี สีห์กุล สิงหวัฒน
นายจุลเสถียร โชติกเสถียร

พระราชทาน พ.ศ. 2522

นายเติมศักดิ์ กฤษณามระ
พันตำรวจตรี เผด็จ สิทธิสุนทร
นายสถิตย์ สิริสิงห

พันโท สมศักดิ์ พงศ์อนันต์
นาวาอากาศโท ชาญชัย ชาญชิดชิงชัย
เรืออากาศเอก รวิน หงสกุล
นายบันยง ศรลัมพ์
นายประกิตติ์สิน สีหนนทน์
เรือตรี ลัดพลี สินธุโสภณ
นายอภิชัย ตันติเวสส

พระราชทาน พ.ศ. 2523

นายสุชาติ สิริโยธิน
นายพีระศักดิ์ วรสุนทโรสถ
นายโอม หุวะนันทน์
ร้อยโท ภานุมาต สีวะรา
นายเจษฎา วาทิน
นายวีระชัย แสงแก้ว

ตติยานุจุลจอมเกล้า (สืบตระกูล)

(อัตรา 100)

พระราชทาน พ.ศ. 2506

นายปิยะชาติ สุจริตกุล

พระราชทาน พ.ศ. 2511

ร้อยเอก กฤษฎา อรุณวงษ์ ณอยุธยา

พระราชทาน พ.ศ. 2520

หม่อมราชวงศ์วัฒนาธร จิรประวัติ

เครื่องราชอิสริยาภรณ์จุลจอมเกล้า
ฝ่ายใน

ปฐมจุลจอมเกล้า
(อัตรา 20)

พระราชทาน พ.ศ. 2493 (ประดับเพชร)

สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ

พระราชทาน พ.ศ. 2468 (ประดับเพชร)

สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินี
ในรัชกาลที่ 7
พระนางเจ้าสุวัทนา พระวรราชเทวี

พระราชทาน พ.ศ. 2478

สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี
สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา

พระราชทาน พ.ศ. 2484

หม่อมกอบแก้ว อาภากร ณ อยุธยา

พระราชทาน พ.ศ. 2493

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวาปีบุษบากร
หม่อมหลวงบัว กิติยากร

พระราชทาน พ.ศ. 2496

ท่านผู้หญิงละเอียด พิบูลสงคราม

พระราชทาน พ.ศ. 2501

สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา

พระราชทาน พ.ศ. 2511

สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าอุบลรัตนราชกัญญา

พระราชทาน พ.ศ. 2515

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา เจ้าฟ้ามหาจักรีสิรินธร
รัฐสีมาคุณากรปิยชาติ สยามบรมราชกุมารี

พระราชทาน พ.ศ. 2518

สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์

ทุติยจุลจอมเกล้าวิเศษ
(อัตรา 100)

พระราชทาน พ.ศ. 2465

พระสุจริตสุดา (เปรื่อง)

พระราชทาน พ.ศ. 2469

พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าศิริรัตนบุษบง

พระราชทาน พ.ศ. 2482

ท่านผู้หญิงพูนสุข พนมยงค์

พระราชทาน พ.ศ. 2485

ท่านผู้หญิงบุญหลง พหลพลพยุหเสนา
(บุญหลง พหลโยธิน)

พระราชทาน พ.ศ. 2493

หม่อมราชวงศ์พันธุทิพย์ บริพัตร
หม่อมพร้อยสุภิน วรวรรณ ณ อยุธยา
ท่านผู้หญิงมานวราชเสวี (ศรี ณ สงขลา)

พระราชทาน พ.ศ. 2502

หม่อมเจ้าอัจฉราฉวี เทวกุล

พระราชทาน พ.ศ. 2503

ท่านผู้หญิงวิจิตรา ธนะรัชต์

พระราชทาน พ.ศ. 2504

หม่อมหลวงสร้อยระย้า ยุคล
ท่านผู้หญิงประยงค์ สนิทวงศ์ ณ อยุธยา

พระราชทาน พ.ศ. 2507

ท่านผู้หญิงจงกล กิตติขจร

พระราชทาน พ.ศ. 2508

ท่านผู้หญิงสุรณรงค์ (จรวย โชติกเสถียร)

พระราชทาน พ.ศ. 2509

ท่านผู้หญิงละมุล บริรักษ์เวชชการ (ละมุล ติตติรานนท์)
ท่านผู้หญิงสิริ สารสิน

พระราชทาน พ.ศ. 2511

ท่านผู้หญิงพรพรรณ ทวีวงศ์ถวัลยศักดิ์
(ม.ร.ว.พรพรรณ ทวีวงศ์)
ท่านผู้หญิงไสว จารุเสถียร

พระราชทาน พ.ศ. 2513

หม่อมเจ้าพูนพิศมัย ดิศกุล

พระราชทาน พ.ศ. 2516

พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าสุทธวงศ์วิจิตร์
ท่านผู้หญิงดุษฎี มาลากุล ณอยุธยา

พระราชทาน พ.ศ. 2518

ท่านผู้หญิงพงา ธรรมศักดิ์

พระราชทาน พ.ศ. 2519

ท่านผู้หญิงพัว อนุรักษ์ราชมนเทียร
ท่านผู้หญิงมณีรัตน์ บุนนาค
หม่อม**งามจิตร** บุรฉัตร ณอยุธยา
ท่านผู้หญิงอุศนา ปราโมช ณอยุธยา

พระราชทาน พ.ศ. 2521

พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าสุทธสิริโสภา
เจ้าจอมหม่อมราชวงศ์สดับ ในรัชกาลที่ 5
หม่อมเจ้าลุอิสาณ์ ดิศกุล
ท่านผู้หญิงทินะประภา อิศรเสนา ณอยุธยา
ท่านผู้หญิงศัลวิธานนิเทศ
ท่านผู้หญิงสุประภาดา เกษมสันต์
ท่านผู้หญิงกุณฑี ไกรฤกษ์
ท่านผู้หญิงเกนหลง สนิทวงศ์ ณอยุธยา

พระราชทาน พ.ศ. 2522

พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจุไรรัตนศิริมาน
ท่านผู้หญิงชวนชื่น หุตะสิงห์

พระราชทาน พ.ศ. 2523

ท้าวโสภานิเวศน์ (ศิริพงศ์ กัมปนานนท์)

ทุติยจุลจอมเกล้า
(อัตรา 100)

พระราชทาน พ.ศ. 2462

หม่อมเจ้าพรพิมลพรรณ รัชนี

พระราชทาน พ.ศ. 2467

คุณหญิงประจวบ รามราฆพ (ประจวบ พึ่งบุญ ณอยุธยา)

พระราชทาน พ.ศ. 2484

คุณหญิงจินตนา กมลนาวิน
คุณหญิงระเบียบ ธำรงนาวาสวัสดิ์

พระราชทาน พ.ศ. 2501

หม่อมเจ้าสิบพันพารเสนอ โสณกุล
คุณหญิงเลขา อภัยวงศ์

พระราชทาน พ.ศ. 2508

หม่อมอุบล ยุคล ณอยุธยา

พระราชทาน พ.ศ. 2509

คุณหญิงดาระกา เวชยันตรังสฤษฎ์
คุณหญิงโฉมศรี วินิจฉัยกุล
คุณหญิงบำราศนราดูร
คุณหญิงประกาศสหกรณ์
คุณหญิงโมลี คอมันตร์
คุณหญิงลำเจียก หงส์ลดารมภ์
คุณหญิงสะอาด ปุณณกันต์

พระราชทาน พ.ศ. 2510

คุณหญิงประมูล ศรีพยัคฆ์

พระราชทาน พ.ศ. 2511

คุณหญิงโฉมศรี กำภู ณอยุธยา
หม่อมฉวีทิพ ดิศกุล ณอยุธยา
คุณหญิงอารี จุลละทรัพย์

พระราชทาน พ.ศ. 2512

คุณหญิงนพคุณ ทองใหญ่ ณอยุธยา
คุณหญิงจำรูญเนติศาสตร์ (สาคร โปษยานนท์)
คุณหญิงแส อัตถากร
คุณหญิงจันทร์เพ็ญ นาวีเสถียร
คุณหญิงต่วน แรงขำ
คุณหญิงอนงค์ จันทรุเบกษา
คุณหญิงไสว เฉลิมเตียรณ

พระราชทาน พ.ศ. 2513

หม่อมหลวงแส กฤษดากร
คุณหญิงผอบ สุรเสนา (ผอบ กำภู ณอยุธยา)

พระราชทาน พ.ศ. 2514

หม่อมเจ้าทรงอัปสร รพีพัฒน์
หม่อมดุษฎี บริพัตร ณอยุธยา
หม่อมคล้อง เกษมสันต์ ณอยุธยา
หม่อมเจริญศรี ชยางกูร ณอยุธยา
หม่อมหลวงนวลผ่อง เสนาณรงค์
ท้าวศรีสัจจา (สังวาลย์ บุณยรัตพันธุ์)
หม่อมราชวงศ์บุญรับ พินิจชนคดี
คุณหญิงสุทธิอรรถนฤมนตรี (ฉลวย เลขยานนท์)
คุณหญิงขจรภะรตราชา (ขจร อิศรเสนา ณอยุธยา)

พระราชทาน พ.ศ. 2518

คุณหญิงสุหร่าย สีวะรา
คุณหญิง**ทัศนีย์** บุณยคุปต์

พระราชทาน พ.ศ. 2519

คุณหญิงดิฐการภักดี
หม่อมราชวงศ์บุษบา ลดาวัลย์
คุณหญิงนันทกา สุประภาตะนันทน์
คุณหญิงสุมาลี **จาติกวนิช**

พระราชทาน พ.ศ. 2520

หม่อมเจ้าสมรศรีโสภา เทวกุล
หม่อมราชวงศ์ดัชรีรัชน์ รัชนี

พระราชทาน พ.ศ. 2521

หม่อมเจ้าดวงจิตร จิตรพงศ์
หม่อมเจ้าดวงทิพย์โชติแจ้งหล้า อาภากร
คุณหญิงพูนทรัพย์ นพวงศ์ ณอยุธยา
คุณหญิงอรอวล อิศรางกูร ณอยุธยา
คุณหญิงประภาพรรณ วิจิตรวาทการ
นางสาวเพียร เวชบุล
หม่อมหลวงเรียบ สนิทวงศ์
คุณหญิงสมานใจ ดำรงแพทยาคุณ
คุณหญิงพันธุ์สวลี กิติยากร ณอยุธยา
คุณหญิงเฉิดฉลอง เนตรศิริ
คุณหญิงเจือทอง อุรัสยะนันทน์
หม่อมหลวงแฉล้ม กุญชร
คุณหญิงถวิล ประกอบนิติสาร
นางสาวพรสม กุณฑลจินดา
นางสาวตวัน สุรวงศ์ บุนนาค
นางสาววิไล อมาตยกุล
หม่อมราชวงศ์เบญจวรรณ จักรพันธุ์
คุณหญิงแผ้ว สนิทวงศ์เสนี
คุณหญิงกรัณฑ์ สนิทวงศ์ ณอยุธยา
คุณหญิงวิยะฎา กฤดากร ณอยุธยา
นางสาวถวิลหวัง ทุติยะโพธิ
คุณหญิงมนัสนิตย์ **วณิกกุล**
คุณหญิงฉัตรสุดา วงศ์ทองศรี
นางสาวอาบ สุคันธนาค
คุณหญิงประเทือง คชภักดี
นางสาวประไพ เต็มสุข
คุณหญิงบุญเลื่อน เครือตราชู
คุณหญิงไสววงศ์ ทองเจือ
คุณหญิงโสมรัสมิ์ จันทรประภา
คุณหญิงยุภา อายุรกิจโกศล
คุณหญิงสุภัทรา สิงหลกะ
คุณหญิงสมสุข ศรีวิสารวาจา
คุณหญิงเพชรา เตชะกัมพุช
นางสาวอรุณี ราชากร
คุณหญิง**อิศรา** บุรณศิริ

ตติยจุลจอมเกล้า

(อัตรา 250)

พระราชทาน พ.ศ. 2442

คุณหญิงปิ่ว มหาโยธา (ปิ่ว คชเสนี)

พระราชทาน พ.ศ. 2446

หม่อมราชวงศ์สร้อย ศิริวงศ์

พระราชทาน พ.ศ. 2454

คุณหญิงเวก ศรีรวงศ์ (เวก สุทัศน์ ณอยุธยา)
คุณหญิงสุด ธรรมจรรยานุกูลมนตรี
(สุด โชติพุกกณะ)

พระราชทาน พ.ศ. 2458

คุณหญิงพัว อรรถการประสิทธิ์ (พัว คุณะดิลก)

พระราชทาน พ.ศ. 2459

คุณหญิงเคลื่อน สุจริตธำรง (เคลื่อน **สุจริตกุล)**

พระราชทาน พ.ศ. 2461

หม่อมหลวงทรัพย์ อิศรพันธ์โสภณ
(ม.ล. ทรัพย์ อิศรางกูร)

พระราชทาน พ.ศ. 2462

คุณหญิงผิว นรฤทธิ์ราชหัช (ผิว ตาตะนันทน์)
คุณหญิงถนอม วรสิทธิ์เสวีวัตร (ถนอม ไชยนันทน์)

พระราชทาน พ.ศ. 2465

คุณหญิงน้อย เทพหัสดิน (น้อย เทพหัสดิน ณอยุธยา)
หม่อมเจ้าจันทรจำรัส เกษมสันต์
หม่อมหลวงฉวี เผด็จดุลยดี (ม.ล.ฉวี อรรถยุกติ)

พระราชทาน พ.ศ. 2466

หม่อมเกื้อ สวัสดิกุล ณอยุธยา
คุณหญิงอัมพา ศรีสุริยพาหะ (อัมพา ภีมะโยธิน)

พระราชทาน พ.ศ. 2522

คุณหญิงยุกตเสวีวิวัฒน์
คุณหญิงสว่างจิต หงสกุล
คุณหญิงสำหรี แพทยกุล
หม่อมหลวงนราวดี ชัยเฉนียน
คุณทวี มณีนุตร
หม่อมราชวงศ์ฉัตรแก้ว นันทาภิวัฒน์
คุณหญิงสุวรี เทพาคำ

พระราชทาน พ.ศ. 2523

หม่อมเจ้าอัปภัศราภา เทวกุล
หม่อมเจ้าผ่องผัสมณี จักรพันธุ์
หม่อมประพาล จักรพันธุ์ ณ อยุธยา
คุณหญิงสุกรี บุณยอาคม
คุณหญิงเนื่องสนิท สิทธิสุนทร
คุณหญิงแสงเดือน ณ นคร
คุณหญิงอ้อมบุญ สิงหลกะ
คุณหญิงอุดมลักษณ์ ศรียานนท์
คุณหญิงสุริยนันทนา สุจริตกุล
คุณหญิงกระจ่างศรี กีร์ติบุตร
คุณหญิงตระหนักจิต หะริณสุต

พระราชทาน พ.ศ. 2468

หม่อมเจ้าวรรณวิจิต เกษมสันต์
คุณหญิงเฉลา อนิรุทธเทวา (เฉลา พึ่งบุญ ณอยุธยา)
คุณหญิงบำเรอภักดิ์ (บุบผา จารุจินดา)
คุณหญิงปฤกษ์ ปรีชานุศาสน์ (ปฤกษ์ ปันยารชุน)
คุณหญิงอีดิธ เอลลา วิรัชเวชกิจ
(อีดิธ เอลลา คุณะดิลก)

พระราชทาน พ.ศ. 2473

คุณหญิงเชย กฤตราชทรงสวัสดิ์ (เชย ไกรจิตติ)

พระราชทาน พ.ศ. 2474

คุณหญิงนิ่ง สุรพันธ์เสนี (นิ่ง บุนนาค)
คุณหญิงจำรัส วิทุรธรรมพิเนตุ
(จำรัส อัมระนันทน์)

พระราชทาน พ.ศ. 2484

คุณหญิงทองเจือ พรหมโยธี
หม่อมหลวงปุ๋ย ชัยนาม
คุณหญิงอมร โอสถานนท์
คุณหญิงราษี ภมรมนตรี

พระราชทาน พ.ศ. 2493

หม่อมเจ้าวินิตา รพีพัฒน์
หม่อมหลวงเยี่ยม จรัญสนิทวงศ์
(ม.ล. เยี่ยม สนิทวงศ์)
ท้าวพิทักษ์อนงคนิกร (จรูญ ตะละภัฏ)
คุณหญิงแส วิชิตวงศ์วุฒิไกร
(แส สุทัศน์ ณอยุธยา)

พระราชทาน พ.ศ. 2496

คุณหญิงสอาดจิตต์ ฤทธาคนี
คุณหญิงประยูรวดี ยุทธศาสตร์โกศล
(ประยูรวดี ยุทธศาสตร์โกศล)

พระราชทาน พ.ศ. 2497

หม่อมเจ้ามารยาตรกัญญา ดิศกุล

พระราชทาน พ.ศ. 25??

หม่อมเจ้ารัสสาทิศ กฤดากร
หม่อมราชวงศ์จันทรรัตน์ กฤดากร
หม่อมเจ้าศรีสอางค์นฤมล เกษมสันต์
หม่อมเจ้าพวงรัตนประไพ ชุมพล
คุณหญิงเลื่อน เทพหัสดิน ณอยุธยา

พระราชทาน พ.ศ. 2502

คุณหญิงพิณพากย์พิทยาเภท (จำนง เมืองแมน)

พระราชทาน พ.ศ. 2503

หม่อมเจ้ากรัณฑกำ ทองใหญ่
หม่อมหลวงต่อ กฤดากร

พระราชทาน พ.ศ. 2504

คุณหญิงพโยม เสนีณรงค์ฤทธิ์
(พโยม สนิทวงศ์ ณอยุธยา)
หม่อมราชวงศ์กัญจนากร เจริญไชย
หม่อมราชวงศ์ไพเราะ อาภากร
คุณหญิงเผชิญ อรรถยุกติ
คุณหญิงเลื่อน ญาโณทัย
คุณหญิงพิพิธวิรัชชการ

พระราชทาน พ.ศ. 2505

คุณหญิงชำนาญอรรถยุทธ์
คุณหญิงอัมพร มีศุข
คุณหญิงบรรเลง ชัยนาม

พระราชทาน พ.ศ. 2506

หม่อมสวาสดิ์ ดิศกุล ณอยุธยา
คุณหญิงสุนาวินวิวัฒ

พระราชทาน พ.ศ. 2507

คุณหญิงระจิต ภูติอนันต์

พระราชทาน พ.ศ. 2508

หม่อมราชวงศ์เสริมศรี เกษมศรี

คุณหญิง **เอิบสุข** ไพรีระย่อเดช

พระราชทาน พ.ศ. 2509

คุณหญิงพิมะลา กุญชร ณอยุธยา

คุณหญิงประพิศ กุลพิจิตร์

พระราชทาน พ.ศ. 2510

หม่อมเจ้าทิตยาทรงกลด จักรพันธุ์

หม่อมราชวงศ์รสลิน คัคณางค์

พระราชทาน พ.ศ. 2511

หม่อมเจ้าผจงรจิต กฤดากร

หม่อมละไม ชยางกูร ณอยุธยา

คุณหญิงสมโรจน์ สวัสดิกุล ณอยุธยา

คุณหญิงจินตนา ยศสุนทร

พระราชทาน พ.ศ. 2512

หม่อมหลวงกมลา สุขุม

คุณหญิงชื่นชอบ วิชิตสงคราม

คุณหญิงอุบล หุวะนันทน์

คุณหญิงอรุณ กิติยากร ณอยุธยา

พระราชทาน พ.ศ. 2513

คุณหญิงจินดา นิมมานเหมินทร์

คุณหญิงโกสุม บริสุทธิ์

คุณหญิงมาลินี สุนทรศารทูล

คุณหญิงศรีประไพ ผ่องอักษร

คุณหญิงลมัย หงษ์ยนต์

คุณหญิงโสภร วงศ์สวรรค์

คุณหญิงประภา ปาลเสถียร

หม่อมราชวงศ์ประสารสุวรรณ สุวรรณรัฐ

คุณหญิงประไพ สุมิตร

คุณหญิงประมวญ พันธุลาภ

คุณหญิงสวงสุดา หอมเศรษฐี

คุณหญิงวรรณะ ฉายเหมือนวงศ์

คุณหญิงโฉมศรี กระจ่างเนตร

คุณหญิงศรีสมาน เมืองมณี

หม่อมราชวงศ์สลวย เหลืองรังษี

พระราชทาน พ.ศ. 2514

หม่อมสมจิต ชุมพล ณอยุธยา

คุณหญิงอำไพ สิริโยธิน

คุณหญิงทองก้อน จันทวิมล

คุณหญิงสมจิตร์ กุลทองคำ

คุณหญิงละเอียด มัยลาภ

หม่อมหลวงเพ็ญศรี รายนานนท์

คุณหญิงมนัส เดชะตุงคะ

คุณหญิงเวียงสรวง ปัทมานนท์

คุณหญิงเชื้อชื่น บุนนาค

คุณหญิงสุภาพ วิเศษสุรการ

หม่อมหลวงบุญเหลือ เทพยสุวรรณ

คุณหญิงอำภาศรี บุณยเกตุ

คุณหญิงสนอง สินาดโยธารักษ์

คุณ**หญิงลำภู** สิทธิสยามการ (ลำภู ฮุนตระกูล)

คุณหญิงพัชรา ประเสริฐไมตรี

(พัชรา โชติกเสถียร)

พระราชทาน พ.ศ. 2515

หม่อมราชวงศ์พรรณเรือง อัตถากร

หม่อมราชวงศ์นิวัตวาร ณ ป้อมเพ็ชร์

คุณหญิงนิ่มนวล สุทัศน์ ณอยุธยา

คุณหญิงดุษฎี ศุภมงคล

คุณหญิงอัมพร สิริสิงห

พระราชทาน พ.ศ. 2516

หม่อมเจ้าพิไลยเลขา ดิศกุล

คุณหญิงกระจ่างศรี รักตะกนิษฐ์

คุณหญิงอาภรณ์ กฤษณามระ

นางสาววรุณยุพา สนิทวงศ์ ณอยุธยา

คุณหญิงสุริน ฮุนตระกูล

คุณหญิงเลอศักดิ์ สมบัติศิริ

คุณหญิงระเบียบ รัตนะรัต

คุณหญิงแวว จารุเสถียร

คุณหญิงอังกาบ บุณยัษฐิติ

คุณหญิงสมศรี เจริญรัชต์ภาคย์

คุณหญิงฉวีวรรณ สีตกะลิน

นางสาวละม้าย ศรทัตต์
นางสาวชวนชม จันทรเปารยะ
คุณหญิงเครือวัลย์ จบกระบวนยุทธ
หม่อมราชวงศ์สุวรรณาภา สังขดุลย์
นางสาวนวลนาฎ อมาตยกุล

พระราชทาน พ.ศ. 2518

คุณหญิงกรองแก้ว ปทุมานนท์
คุณหญิงศรีนาถ สุริยะ
คุณหญิงมัทนี โปษะกฤษณะ
หม่อมราชวงศ์วรรณวิมล สรเทศน์
คุณหญิงจามรี สนิทวงศ์ ณอยุธยา
คุณหญิงเอลมา ลิงค์

พระราชทาน พ.ศ. 2519

เจ้าทิพวัน ณ เชียงตุง
คุณหญิงศักดาพลรักษ์
นางสาวกัญดา ธรรมมงคล
คุณหญิงสาวิตรี ศรีวิสารวาจา
นางสาวมานา บุญคั้นผล
คุณหญิงเนื้อทิพย์ เสมรสุต
คุณหญิงอุไรลักษณ์ ชาญกล
คุณหญิงชัดเจน ภัทราคม
คุณหญิงศรีจิตรา บุนนาค
คุณหญิงสมร ภูมิณรงค์
คุณหญิงสุนามัน ประนิช
คุณหญิงนวลแข บัวจรูญ
คุณหญิงกมลา ไกรฤกษ์
คุณหญิงสมหญิง โปษยานนท์
คุณหญิงสุชาดา ถิระวัฒน์
หม่อมศรีนวล ณเชียงใหม่
คุณหญิงเจริญ อดิเรกสาร
คุณหญิงจรัสลักษณ์ บำรุงพงศ์
คุณหญิงสุคนธ์ ชลออยู่

พระราชทาน พ.ศ. 2520

หม่อมเจ้าบรรเจิดวรรณวรางค์ วรวรรณ
คุณหญิงสมร อังศุสิงห์
คุณหญิงเชิญ พิศลยบุตร
คุณหญิงประกิตเวชศักดิ์
คุณหญิงทัศนาวลัย ศรสงคราม

พระราชทาน พ.ศ. 2521

หม่อมศิริเลิศ เทวกุล ณอยุธยา
คุณหญิงวิรัตน์ ชมะนันทน์
คุณหญิงชูศรี เมาลานนท์
คุณหญิงคาเรน กรัยวิเชียร
คุณหญิงธีราณี กรรณสูต
คุณหญิงพาณี ศิริกายะ
คุณหญิงเพลิน เทพหัสดิน ณอยุธยา
คุณหญิงกนิษฐา วิเชียรเจริญ
คุณหญิงสุภัทรา จงเจริญ
คุณหญิงชื่นจิตต์ สุขุม
นางสาวรัญจวน อินทรกำแหง
คุณหญิงพูลสมัย ชัยนาม
คุณหญิงบุญเจือ ไชยภัฏ
คุณหญิงอุไร ลืออำรุง
นางสาววิลาวัณย์ วีรานุวัตติ์
คุณหญิงสารภี นันทาภิวัฒน์
คุณหญิงเจือ นครราชเสนี
คุณหญิงลมูน มีนะนันท์
คุณหญิงอุไรวรรณ หงสประภาส
นางสาวเฟื่องฟ้า ราชวัลลภานุสิษฐ์
นางสาวออมทรัพย์ สุจริตกุล
คุณหญิงอภิรดี ยิ่งเจริญ
คุณหญิงพึงจิตต์ ศุภสมิต
หม่อมหลวงพวงร้อย อภัยวงศ์
คุณหญิงกมลทิพย์ หุตะสิงห์
นางสาวศุภวัชร วัชรเสถียร
คุณหญิงสง่า อิงคุลานนท์
หม่อมราชวงศ์บุตรี วีระไวทยะ

พระราชทาน พ.ศ. 2522

คุณหญิงอรุณธดี จารุดุล
คุณหญิงล้อม สมาหาร

คุณหญิงนวลแข พหิทธานุกร
คุณหญิงประยูร สุนทรพิพิธ
คุณหญิงช่วงเกษตรศิลปการ
คุณหญิงสุคนธ์ ศัลยเวทย์วิศิษฏ์
คุณหญิงสุเนตร พงษ์โสภณ
นางสาวนิลวรรณ ปิ่นทอง
คุณหญิงแฉล้ม ปัตตพงศ์
คุณหญิงรุจี จินตกานนท์
คุณหญิงวารินทร์ จุณณานนท์
คุณหญิงเพื่อน **สินธุ**โสภณ
คุณหญิงสำอาง ยมนาค
คุณหญิงอรรถวิภาคไพศาลย์
คุณหญิงสทนา โสณกุล **ณอยุธยา**
คุณหญิงรัตนา กาญจนดุล
คุณหญิงพาชื่น โชติพิมาย
คุณหญิงสมศรี วิจิตรานุช
คุณหญิงกานดา อัตตะนันทน์
คุณหญิงสวลี ชลวิจารณ์
คุณหญิงสอาดจิตต์ วรสุนทโรสถ
คุณหญิงชื่นจิตร ณนคร
คุณหญิงอุรวสรี ฤทธิฤาชัย
นางสาวยุพิน สุกุมารทัต
นางสาวผิว ลิมปพยอม
คุณหญิงสิริพันธ์ ทองใหญ่ ณอยุธยา
นางสาวถนอมจิตต์ มุตะสิงห์
คุณหญิงอรวรรณ **ฟูตระกูล**
คุณหญิงสายสนม ไชยนุวัติ
คุณหญิงสุภา มาลากุล ณอยุธยา
คุณหญิงสลาด ทัพวงศ์
คุณหญิงวรี จิตรปฏิมา
คุณหญิงสมรักษ์ หุตินทะ
คุณหญิงทองทิพ รัตนะรัต
นางสาวมัณฑนา ราชวัลลภานุสิษฐ์

พระราชทาน พ.ศ. 2523

หม่อมเสมอ สวัสดิวัตน์ ณอยุธยา
คุณหญิงสุรนุช กานตรัตน์
คุณหญิงวัลลีย์ พงษ์พานิช
คุณหญิงกมลนารี สิงหะ
คุณหญิงสะอาด ศิรินาวิน
คุณหญิงตวงภากร์ ธรรมพานิช
คุณหญิงสุริยา รัตนกุล
คุณหญิงสนองนาฏ จารุดิลก
คุณหญิงจันทนี สันตะบุตร
คุณหญิงวิจิตรา พันธุ์คงชื่น
เจ้าพงศ์แก้ว ณลำพูน
คุณหญิงวลี ยุวบูรณ์
คุณหญิงพวงรัตน์ วิเวกานนท์
คุณหญิงไพฑูรย์ กิตติวรรณ
คุณหญิงวราภรณ์ ปราโมช ณอยุธยา
คุณหญิงเสริมศรี บุนนาค
คุณหญิงประเทียบ ชลทรัพย์
คุณหญิงสำเนียง ภิรมย์ภักดี

จตุตถจุลจอมเกล้า

(อัตรา 150)

พระราชทาน พ.ศ. 2442

คุณหญิงทองคำ ไกรสีห์

พระราชทาน พ.ศ. 2455

คุณหญิงแปลก สัตยานุกูล (แปลก มหานีรานนท์)

พระราชทาน พ.ศ. 2468

คุณหญิงแพ พินิศเทพาหาร (แพ ศาตมัย)

พระราชทาน พ.ศ. 2484

คุณหญิงลัดดา เชวงศักดิ์สงคราม
คุณหญิงสุดใจ พิริยะโยธิน
คุณหญิงเฉลิม สุวรรณชีพ
คุณหญิงละม่อม สวัสดิรณรงค์
คุณหญิงบัญญัติ ชาติเดชอุดม
(บัญญัติ มาลากุล ณอยุธยา)
คุณหญิงเสงี่ยม ศรีศรากร

พระราชทาน พ.ศ. 2486

คุณหญิงชำนาญนิติเกษตร (คันธรสรังสี แสงมณี)
คุณหญิงหวลกลิ่น เดชาติวงศ์ ณอยุธยา
คุณหญิงเยาวมาลย์ บุนนาค
คุณหญิงเจริญศรี หลี่ละเมียร
คุณหญิงผัน วิโรจน์เพชร
คุณหญิงสะใบ พหลโยธิน
คุณหญิงปานใจ รามอินทรา
คุณหญิงเทวฤทธิพันลึก (ชิดเชื้อ ทัตตานนท์)

พระราชทาน พ.ศ. 2510

คุณหญิงพูนทรัพย์ เขมะโยธิน
คุณหญิงสายใย รัชนิวัต
คุณหญิงสกุล สงวนวงศ์
คุณหญิงประวาส แสงสิงแก้ว
คุณหญิงพจี จารุกลัส
คุณหญิงสำเนียง มุสิกะภุมมะ

พระราชทาน พ.ศ. 2511

คุณหญิงนงเยาว์ อาสาณรงค์
คุณหญิงเสาวลักษณ์ ศรุตานนท์
นางสาวถวิล อุนยวงศ์

พระราชทาน พ.ศ. 2512

คุณหญิงจิตรา ทองแถม ณอยุธยา
คุณหญิงสมสมัย ศรีไชยยันต์
คุณหญิงเจริญศรี โกศินานนท์
คุณหญิงเนื่อง นพคุณ
คุณหญิงรำพึงพัธน์ โมกขะเวส
คุณหญิงลาวัณย์ **พรชำนิ**
คุณหญิงระวิ กิตติขจร
คุณหญิงสงวนศรี จันทรางศุ
คุณหญิงพยอม ปิณฑสันต์
คุณหญิง**ทิพย์**สุคนธ์ เสาวรรณ
คุณหญิงกัลยา จารุจินดา
คุณหญิงผุสดี ปุณณกันต์
คุณหญิงจามจุรี วรรณมาศ

พระราชทาน พ.ศ. 2513

คุณหญิงอิ่มใจ วุฒิกุล
คุณหญิงสุวรรณี มลิลา
คุณหญิงศิริพันธุ์ ถิระวัฒน์
คุณหญิงศุจิกา เศรษฐบุตร
นางสาวอร่าม สุคันธนาค
คุณหญิงตุ่น โก**ศัลวิตร**
คุณหญิงพูนสุข ปรีชาพานิช

พระราชทาน พ.ศ. 2514

คุณหญิงรัตนา สมานมิตร

พระราชทาน พ.ศ. 2516

คุณหญิงสุรการบรรณสิทธิ์
คุณหญิงสวาท ประสิทธิ์สรจักร์
คุณหญิงนงนุช จิรพงศ์
คุณหญิงวไลทิพย์ ประภาวัตร
นางสาวลาวัลย์ ณนองจันทร์
คุณหญิงบัวเขียว รังคสิริ
คุณหญิงประยงค์ ถ่องดิกิจฉการ
คุณหญิงฉวีวรรณ ณมยา
คุณหญิงสมศรี สุขเสริม
คุณหญิงประภา ธรรมศิริ

พระราชทาน พ.ศ. 2518

คุณหญิงบุญเรือน ชุณหะวัณ
คุณหญิงประภากร สุนทรพิมล
คุณหญิงบรรจบพันธุ์ นวรัตน ณอยุธยา

พระราชทาน พ.ศ. 2519

คุณหญิงอาภา มีจุล
คุณหญิงลมุลศรี โกศิน
คุณหญิงอรสา ลำซำ
คุณหญิงชิ้น ศิลปบรรเลง
คุณหญิงทัศนา เดชกุญชร
คุณหญิงสิทธ์ดุริตภาษ
นางสาวจันทร์แจ่ม พรหมะวีระ
คุณหญิงฉลวย ไชยพร
คุณหญิงบุญสิริ ชวลิตธำรง
นางสาวสุนง สินาดโยธารักษ์

พระราชทาน พ.ศ. 2520

คุณหญิงเอื้อนทิพย์ เปรมโยธิน
คุณหญิงพรรณี วินิจนัยภาค
คุณหญิงวัฒนา วัชโรทัย
คุณหญิงจำลอง ทวาทศิน
หม่อมหลวงเพ็ญศรี วัชโรทัย

พระราชทาน พ.ศ. 2521

คุณหญิงประสานสุข ตันติเวชกุล
คุณหญิงชัชนี จาติกวนิช
คุณหญิงบุญธรรม บริรักษ์นิติเกษตร
หม่อมหลวงอนงค์ นิลอุบล
นางสาวจรุงจิตต์ อุรัสยะนันทน์
คุณหญิงวรามาส สุนทรภัค
คุณหญิงมะลิ มูลศาสตร์สาทร
คุณหญิงขวัญใจ ธรรมศรี
คุณหญิงเปรมจิตต์ จามรจันทร์
คุณหญิงสุวภัทร์ ดำริกาญจน์
นางสาวนงลักษณ์ ปาลกะวงศ์ ณอยุธยา
หม่อมราชวงศ์กรวิก เกยานนท์
นางสาวจับจิตต์ สุทัศน์ ณอยุธยา
นางสาวจันทิมา พึ่งบารมี
คุณหญิงอาภัสร์ ปัญจมานนท์
คุณหญิงเพ็ญศรี ไชยยงค์
คุณหญิงทัศนีย์ อารยกุล
คุณหญิงสุภางค์ อังคณารักษ์
คุณหญิงวัลลีย์ วีระปรีย์

พระราชทาน พ.ศ. 2522

คุณหญิงพิมพา สุนทรางกูร
คุณหญิงวิระยา ชวกุล
คุณหญิงพรรณางค์ ปาณิกบุตร
คุณหญิงแถบทอง ศาลิคุปต
คุณหญิงศิริทิพย์ กรานเลิศ
คุณหญิงเกื้อกูล เสถียรไทย
คุณหญิงจวบ จิรโรจน์
คุณหญิงพัชรา สุนทรศารทูล
นางสาวอุดม สุภาไตร
คุณหญิงยสวดี บูรณะสัมฤทธิ์ อัมพรไพศาล
คุณหญิงเฟื่อง ชลิตอาภรณ์
คุณหญิงวิจันทรา บุนนาค
คุณหญิงสลวย ปาณิกบุตร
คุณหญิงอัมพวัน วัฑฒนาธร
คุณหญิงแสงดาว สยามวาลา

พระราชทาน พ.ศ. 2523

คุณหญิงอารี กุลตัณฑ์
คุณหญิงบรรจง นิวาศะบุตร
คุณหญิงสวาท รัตนวราห
คุณหญิงมาลี พันธุมจินดา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา
คุณหญิงสุปรียา ประวิตร ณ อยุธยา
นางสาวนวลจันทร์ มณีนาวา
คุณหญิงสุวรรณี พัวไพโรจน์
คุณหญิงสุมน สุชีวะ
คุณหญิงอรสิริ ทวีวงศ์ ณ อยุธยา
หม่อมหลวงทัดสมัย เศวตเศรณี
คุณหญิงกนก สามเสนวิล
นางสาวนวลแข อินทรสูต
นางสาวสุณี ติณสุข
หม่อมหลวง**สารภี มิ่งเมือง**
นางสาวสุภรเพ็ญ ณ พัทลุง
นางสาว**อิมจิต** กุลบุตร
คุณหญิงสมนึก เปรมวัฒนะ
คุณหญิงเต็มศิริ บุณยสังห์
คุณหญิงยี่ภู่ แก้วกาญจน์
หม่อมราชวงศ์นุดีตรีทิพ กมลาศน์
คุณหญิงอุไรรัตน์ ปัจฉิมสวัสดิ์

คุณหญิงธิดา เศวตศิลา
คุณหญิงอภิรา ปาจรียางกูร
คุณหญิงทองหยู่ โลหะชาละ
คุณหญิงเพ็ญพรรษ์ สวัสดิสงคราม
คุณหญิงประภาศรี กำลังเอก
คุณหญิงสุภัจฉรี ภิรมย์ภักดี
นางสาวนำทอง คุณวิศาล
คุณหญิงมาลาทิพย์ โอสถานุเคราะห์
คุณหญิงพรทิพย์ ณรงค์เดช
คุณหญิงกอบลาภ เย็นมะโนช
คุณหญิงสุวัฒนา เพชรทองคำ
คุณหญิงพรรณชื่น รื่นศิริ
หม่อมราชวงศ์วรรณาภรณ์ **<u>ศุขเนตร</u>**
คุณหญิงลิเสต แพทยโกศล
คุณหญิงเบญจา แสงมลิ
คุณหญิงวลัย ลีลานุช
คุณหญิงอุ่น คงศักดิ์
หม่อมราชวงศ์สำอางค์วรรณ ลำซำ
หม่อมราชวงศ์จีริกัญญา โชติกเสถียร
คุณหญิงทองใบ พูลศิริ

ผนวกที่ 3

ภาพทรงร่างและแบบร่างก่อนสร้างเครื่องราชอิสริยาภรณ์ไทย

ด้านหลัง

เครื่องราชอิสริยาภรณ์ราชมิตราภรณ์
(ดารา)

เครื่องราชอิสริยาภรณ์มหาวชิรมงกุฎ

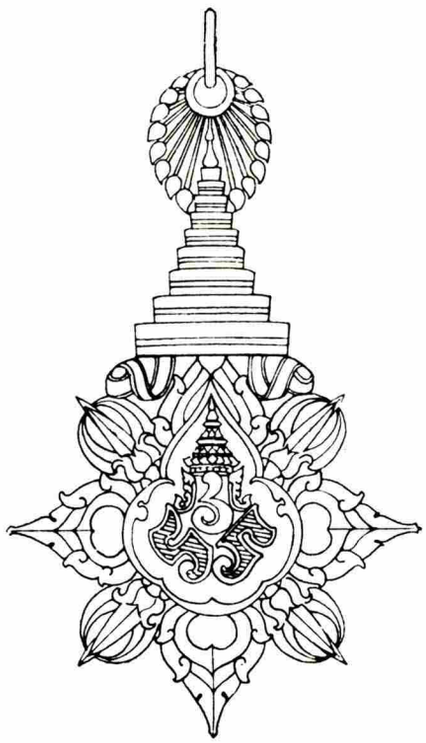

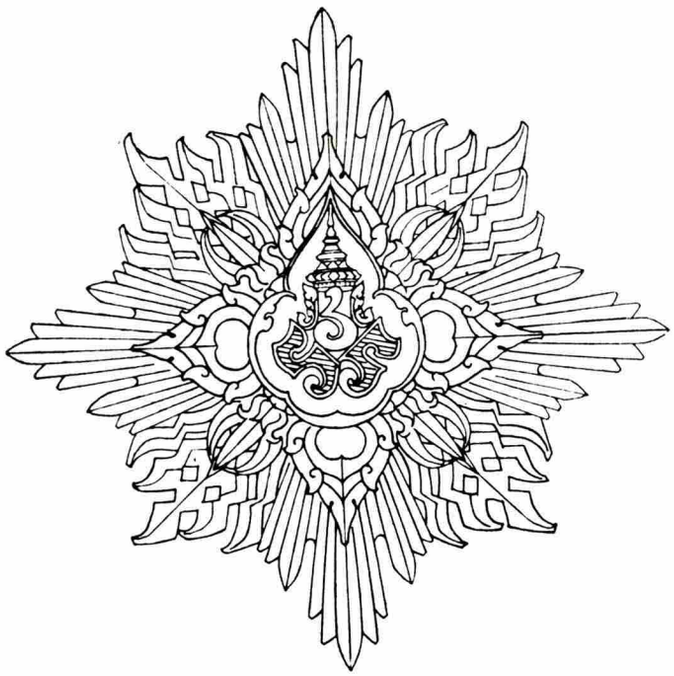

แบบเครื่องราชอิสริยาภรณ์ มหาวชิรมงกุฎ

สมเด็จเจ้าฟ้า กรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ทรงออกแบบถวาย
พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๐–๒๔๖๑

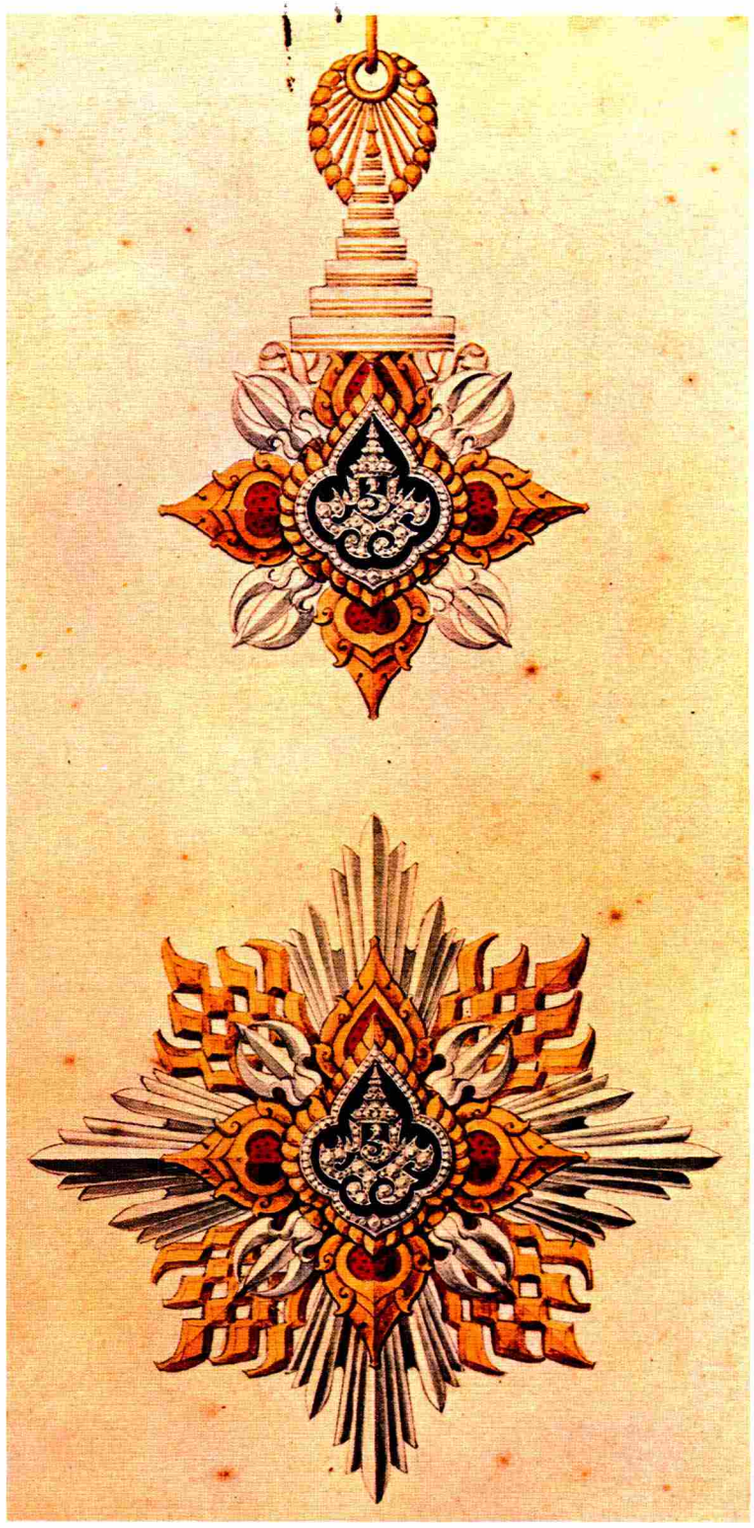

ได้ถ่ายจากแบบ
สมเด็จพระเจ้าบรมวงษ์เธอ
เจ้าฟ้ากรมพระนริศรานุวัดติวงษ์

กรมศิลปากร
๓๐/๔/๒๔๖๑
รองเสวกตรี ขุนนิมมานเหมินท์

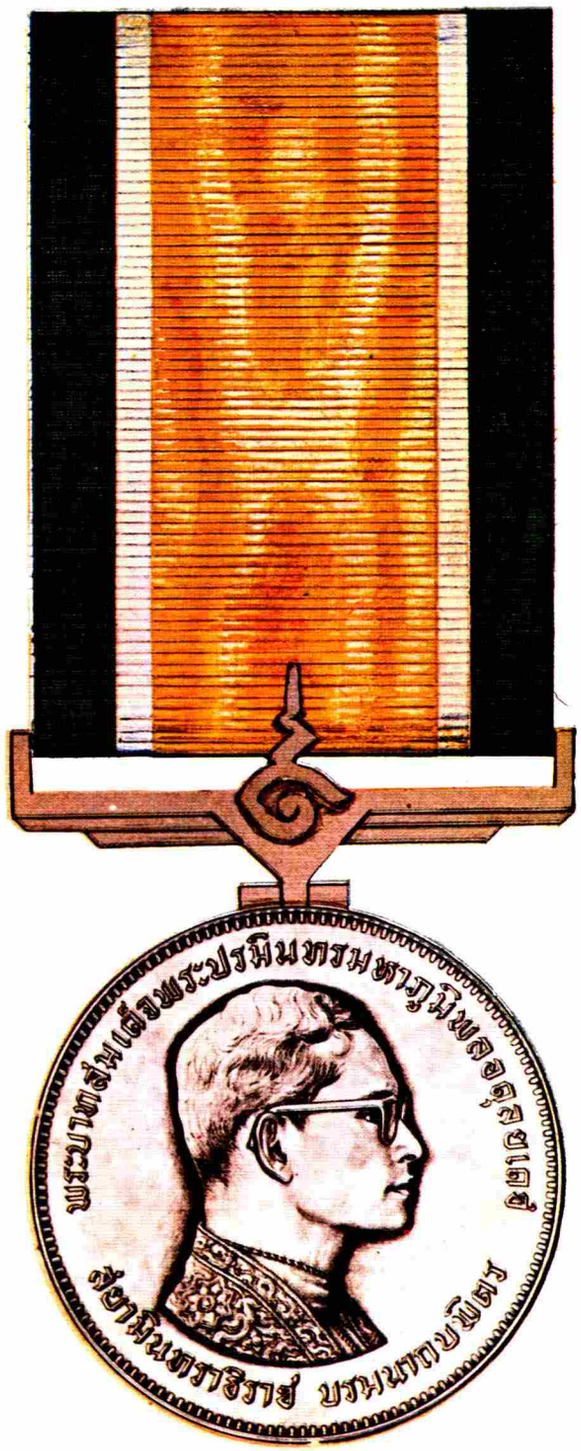

อธิบดี
หัวหน้ากอง

กองหัตถศิลป กรมศิลปากร
๒๙ เมษายน ๒๕๑๘

ช่างศิลปเอกผู้ออกแบบ

เหรียญสนองเสรีชน

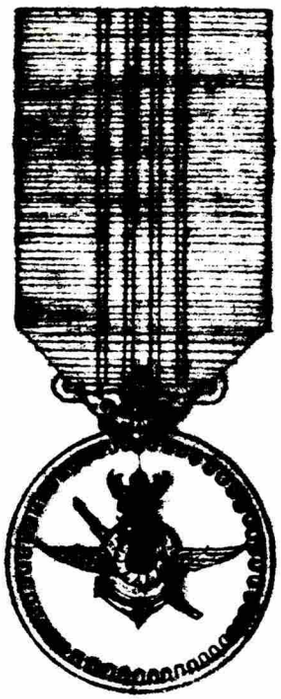

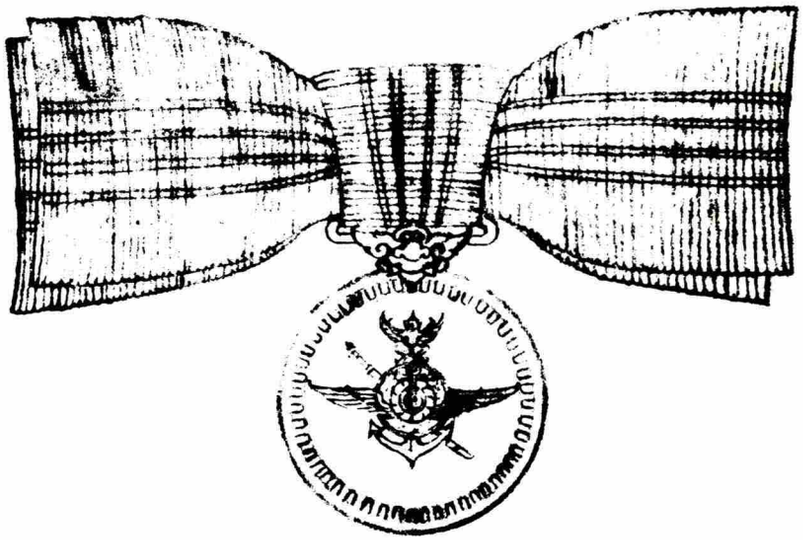

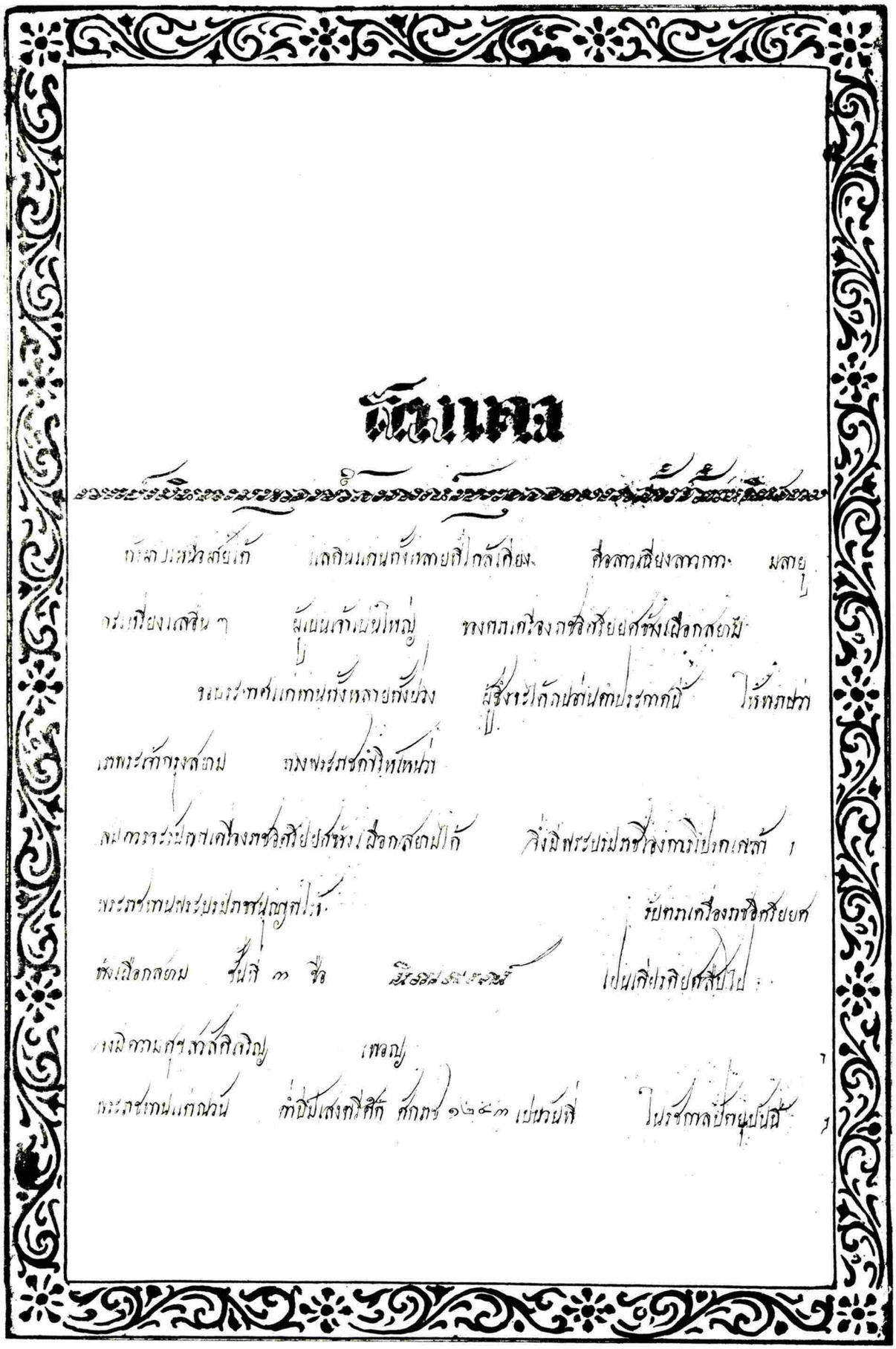

ตำแหน่ง

ประกาศนียบัตร
ประจำเครื่องราชอิสริยาภรณ์
อันมีเกียรติคุณรุ่งเรืองยิ่ง
มหาจักรีบรมราชวงศ์

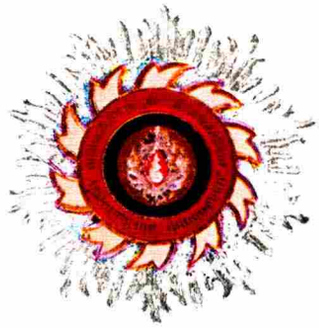

สมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ฯ สยามินทราธิราช บรมนาถบพิตร พระมหากษัตริย์แห่งประเทศไทย ผู้เป็นประธานของเครื่องชั้นตติยราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติคุณรุ่งเรืองยิ่ง มหาจักรีบรมราชวงศ์ ขอประกาศแก่ท่านทั้งหลายทั้งปวง ผู้ซึ่งจะได้พบประกาศนียบัตรนี้ให้ทราบว่า

สมาคารจะรับเครื่องชั้นตติยราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติคุณรุ่งเรืองยิ่งมหาจักรีบรมราชวงศ์ได้ ซึ่งทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม พระราชทานเครื่องชั้นตติยราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติคุณรุ่งเรืองยิ่งมหาจักรีบรมราชวงศ์ เป็นเกียรติยศสืบไป ขอได้มีความเจริญสุขสวัสดิ์ทุกประการเทอญ

พระราชทานตั้งแต่วันที่ พุทธศักราช
เป็นปีที่ ในรัชกาลปัจจุบัน

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

นายกรัฐมนตรี

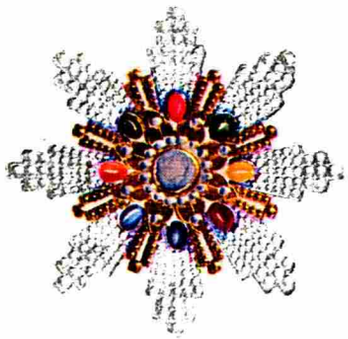

สมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ฯ สยามินทราธิราช บรมนาถบพิตร พระมหากษัตริย์แห่งประเทศไทย ผู้เป็นประธานของเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นโบราณมงคล นพรัตนราชวราภรณ์

ขอประกาศแก่ท่านทั้งหลายทั้งปวง ผู้ซึ่งจะได้พบประกาศนียบัตรนี้ให้ทราบว่า

สมควรจะรับเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นโบราณมงคลนพรัตนราชวราภรณ์ได้ จึ่งทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม พระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นโบราณมงคลนพรัตนราชวราภรณ์ เป็นเกียรติยศสืบไป ขอให้มีความเจริญสุขสวัสดิ์ทุกประการเทอญ

พระราชทานตั้งแต่วันที่ พุทธศักราช
เป็นปีที่ ในรัชกาลปัจจุบัน

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

นายกรัฐมนตรี

ประกาศนียบัตร
ประจำเครื่องราชอิสริยาภรณ์
จุลจอมเกล้า

สมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ฯ สยามินทราธิราช บรมนาถ บพิตร พระมหากษัตริย์แห่งประเทศไทย ผู้เป็นประธานของเครื่องราชอิสริยาภรณ์ จุลจอมเกล้า

ขอประกาศแก่ท่านทั้งหลายทั้งปวง ผู้ซึ่งจะได้พบประกาศนียบัตรนี้ให้ทราบว่า

สมควรจะรับเครื่องราชอิสริยาภรณ์จุลจอมเกล้าได้ สิ่งทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม พระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์จุลจอมเกล้า ชั้นที่ ชื่อ เป็นเกียรติยศสืบไป ขอให้มีความเจริญสุขสวัสดีทุกประการเทอญ

พระราชทานตั้งแต่วันที่ พุทธศักราช เป็นปีที่ ในรัชกาลปัจจุบัน

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

นายกรัฐมนตรี

สมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ฯ สยามินทราธิราช บรมนาถบพิตร พระมหากษัตริย์แห่งประเทศไทย ผู้เป็นประธานของเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีศักดิ์ รามาธิบดี

ขอประกาศแก่ท่านทั้งหลายทั้งปวง ผู้ซึ่งจะได้พบประกาศนียบัตรนี้ให้ทราบว่า

สมควรจะรับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ได้ จึ่งทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีศักดิ์รามาธิบดี ชั้นที่ ชื่อ เป็นเกียรติยศสืบไป ขอให้มีความเจริญสุขสวัสดีทุกประการเทอญ

พระราชทานตั้งแต่วันที่ พุทธศักราช เป็นปีที่ ในรัชกาลปัจจุบัน

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

นายกรัฐมนตรี

ประกาศนียบัตร
ประจำเครื่องราชอิสริยาภรณ์
อันเป็นที่เชิดชูยิ่งช้างเผือก

สมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ฯ สยามินทราธิราช นรมนาถ
บพิตร พระมหากษัตริย์แห่งประเทศไทย ผู้เป็นประธานของเครื่อง
ราชอิสริยาภรณ์อันเป็นที่เชิดชูยิ่ง ช้างเผือก
ขอประกาศแก่ท่านทั้งหลายทั้งปวง ผู้ซึ่งจะได้พบประกาศนียบัตรนี้ให้ทราบว่า

สมควรจะรับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ได้ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม
พระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ช้างเผือก ชั้น ชื่อ
เป็นเกียรติยศสืบไป ขอให้มีความเจริญสุขสวัสดีทุกประการเทอญ
พระราชทานตั้งแต่วันที่ พุทธศักราช ๒๕
เป็นปีที่ ในรัชกาลปัจจุบัน

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

นายกรัฐมนตรี

สมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ฯ สยามินทราธิราช บรมนาถ
บพิตร พระมหากษัตริย์แห่งประเทศไทย ผู้เป็นประธานของเครื่อง
ราชอิสริยาภรณ์อันเป็นที่เชิดชูยิ่ง ช้างเผือก
ขอประกาศแก่ท่านทั้งหลายทั้งปวง ผู้ซึ่งจะได้พบประกาศนียบัตรนี้ให้ทราบว่า

สมควรจะรับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ใด จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม
พระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ช้างเผือก ชั้น ชื่อ
เป็นเกียรติยศสืบไป ขอให้มีความเจริญสุขสวัสดีทุกประการเทอญ
พระราชทานตั้งแต่วันที่ พุทธศักราช ๒๕
เป็นปีที่ ในรัชกาลปัจจุบัน

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

นายกรัฐมนตรี

ประกาศนียบัตร
ประจำเครื่องราชอิสริยาภรณ์
เหรียญกล้าหาญ

สมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชฯ สยามินทราธิราช บรมนาถบพิตร พระมหากษัตริย์แห่งประเทศไทย ขอประกาศแก่ผู้ซึ่งจะได้พบประกาศนียบัตรนี้ ให้ทราบว่า

ได้กระทำการสู้รบกับราชศัตรูอย่างกล้าหาญ สมควรจะรับเครื่องราชอิสริยาภรณ์เหรียญกล้าหาญได้ ซึ่งทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม พระราชทานเหรียญกล้าหาญเป็นเครื่องเชิดชูเกียรติคุณสืบไป ขอให้มีความเจริญสุขสวัสดีทุกประการเทอญ

พระราชทานตั้งแต่วันที่ พุทธศักราช
เป็นปีที่ ในรัชกาลปัจจุบัน

ฯ

สมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ฯ สยามินทราธิราช บรมนาถ
บพิตร พระมหากษัตริย์แห่งประเทศไทย ขอประกาศแก่ผู้ซึ่งจะได้พบ
ประกาศนียบัตรนี้ ให้ทราบว่า

สมควรจะรับเครื่องราชอิสริยาภรณ์เหรียญจักรมาลาได้ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า
โปรดกระหม่อม พระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์เหรียญจักรมาลาเป็นเกียรติยศ
สืบไป ขอให้มีความเจริญสุขสวัสดีทุกประการเทอญ

พระราชทานตั้งแต่วันที่ ๕ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๒๐
เป็นปีที่ ๓๒ ในรัชกาลปัจจุบัน

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

พลเอก

นายกรัฐมนตรี

ประกาศนียบัตร
ประจำเครื่องราชอิสริยาภรณ์
เหรียญจักรพรรดิมาลา

สมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ฯ สยามินทราธิราช บรมนาถบพิตร พระมหากษัตริย์แห่งประเทศไทย ขอประกาศแก่ผู้ซึ่งจะได้พบประกาศนียบัตรนี้ ให้ทราบว่า

สมควรจะรับเครื่องราชอิสริยาภรณ์เหรียญจักรพรรดิมาลาได้ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม พระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์เหรียญจักรพรรดิมาลาเป็นเกียรติยศสืบไป ขอให้มีความเจริญสุขสวัสดีทุกประการเทอญ

พระราชทานตั้งแต่วันที่ พุทธศักราช
เป็นปีที่ ในรัชกาลปัจจุบัน

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

นายกรัฐมนตรี

ผนวกที่ 4

หลักฐานเอกสารทางธุรการ

สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี
รับที่ ๔๐๑๖
วันที่ ๑๖ เม.ย. ๒๓ เวลา ๑๓

ที่ รล ๐๐๐๒/ก๔๐๖ สำนักราชเลขาธิการ

๑๕ เมษายน ๒๕๒๓

เรื่อง พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้ถ่ายภาพเครื่องราชอิสริยาภรณ์ไทย

เรียน เลขาธิการคณะรัฐมนตรี

กปก.(กปก.) ที่ ๑๔๓
๑๖ เม.ย. ๒๓ อ้างถึง หนังสือที่ สร.๐๒๐๔/๖๒๒๒ ลงวันที่ ๒ เมษายน ๒๕๒๓

๑๖ เม.ย. ๒๓

ตามที่ขอให้นำความกราบบังคมทูลพระกรุณา เรื่อง คณะกรรมการจัดพิมพ์หนังสือเรื่องเครื่องราชอิสริยาภรณ์ไทย ขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตถ่ายภาพเครื่องราชอิสริยาภรณ์ รวม ๕ รายการ ตามบัญชีรายชื่อที่แนบไป เพื่อลงพิมพ์ในหนังสือเรื่องเครื่องราชอิสริยาภรณ์ไทย ฉบับสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี เพื่อนำรายได้จากการจำหน่ายหนังสือดังกล่าว ทูลเกล้า ฯ ถวายสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี โดยเสด็จพระราชกุศลตามพระราชอัธยาศัย ความแจ้งอยู่แล้ว นั้น

ได้นำความกราบบังคมทูลพระกรุณาทราบฝ่าละอองธุลีพระบาทแล้ว พระราชทานพระบรมราชานุญาต

สำนักราชเลขาธิการได้ตรวจสอบเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ตามบัญชีรายชื่อดังกล่าวแล้ว ความว่า

๑. สังวาลย์พระนพ และมหาสังวาลย์นพรัตน์ อยู่ที่สำนักพระราชวัง

๒. ตราวัลภาภรณ์, ตราวชิรมาลา, เหรียญรัตนาภรณ์ รัชกาลที่ ๙ ตั้งแต่ชั้นที่ ๑ – ๕ กับเหรียญราชรุจิทองและเงิน ได้ตั้งแสดงอยู่ ณ ศาลาเครื่องราชอิสริยยศและเครื่องราชอิสริยาภรณ์ อยู่ในพระบรมมหาราชวัง

๓. รัตนวราภรณ์ฝ่ายหน้า และรัตนวราภรณ์ฝ่ายใน เคยพระราชทานในสมัยรัชกาลที่ ๖ ซึ่งไม่ปรากฏแน่ชัดว่าพระราชทานตกแก่ผู้ใด

ขอได้โปรดติดต่อในรายละเอียดเรื่องนี้ สำหรับลำดับ ๑. ได้กับเจ้าหน้าที่สำนักพระราชวัง ลำดับ ๒. กับเจ้าหน้าที่กรมธนารักษ์ กระทรวงการคลัง ส่วนลำดับ ๓. ไม่มี

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบ

ขอแสดงความนับถืออย่างสูง

(หม่อมหลวงหวิสันต์ ลดาวัลย์)
ราชเลขาธิการ

กองการในพระองค์
โทร.๒๒๑๑๕๑ – ๕

ที่ สร.๐๒๐๔/ ๗๔๑ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี

๒๑ เมษายน ๒๕๒๓

เรื่อง พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้ถ่ายภาพเครื่องราชอิสริยาภรณ์ไทย

เรียน ประธานคณะกรรมการจัดพิมพ์หนังสือเรื่องเครื่องราชอิสริยาภรณ์ไทย

อ้างถึง หนังสือที่ ๐๐๕/๒๕๒๓ ลงวันที่ ๑๗ มีนาคม ๒๕๒๓

สิ่งที่ส่งมาด้วย สำเนาหนังสือสำนักราชเลขาธิการ ที่ รล.๐๐๐๒/๓๕๐๖ ลงวันที่ ๑๕ เมษายน ๒๕๒๓

ตามที่ขอให้นำความกราบบังคมทูลพระกรุณาขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตถ่ายภาพเครื่องราชอิสริยาภรณ์ไทย รวม ๖ รายการ เพื่อลงพิมพ์ในหนังสือเรื่องเครื่องราชอิสริยาภรณ์ไทย ฉบับสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี เพื่อนำรายได้จากการจำหน่ายหนังสือขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี โดยเสด็จพระราชกุศลตามพระราชอัธยาศัย ความแจ้งอยู่แล้ว นั้น

บัดนี้ สำนักราชเลขาธิการแจ้งมาว่า ได้นำความกราบบังคมทูลพระกรุณาทราบฝ่าละอองธุลีพระบาทแล้ว พระราชทานพระบรมราชานุญาต

อนึ่ง สำนักราชเลขาธิการได้ตรวจสอบเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ตามบัญชีรายชื่อดังกล่าวแล้วทั้ง ๖ รายการ ความละเอียดปรากฏตามสำเนาหนังสือที่ได้แนบมาพร้อมนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบ.

ขอแสดงความนับถืออย่างสูง

(นายไพบูลย หองมิตร)

รองเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ปฏิบัติราชการแทน

เลขาธิการคณะรัฐมนตรี

กองประกาศิต

โทร. ๒๘๑๒๒๒๕

ผนวกที่ 5

สารบัญเรื่อง
สารบัญภาพ
สารบัญภาคผนวก

สารบัญเรื่อง

	หน้า
ประวัติเครื่องราชอิสริยาภรณ์ไทย	1
อุดมการณ์ของเครื่องราชอิสริยาภรณ์ไทย	29
ประเภทเครื่องราชอิสริยาภรณ์ไทย	35
เครื่องราชอิสริยาภรณ์สำหรับพระราชทานแก่ประมุขของรัฐ	40
เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นมงคลยิ่งราชมิตราภรณ์	41
เครื่องราชอิสริยาภรณ์สำหรับพระราชทานเป็นบำเหน็จความชอบ ในราชการแผ่นดิน	46
1. เครื่องขัตติยราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติคุณรุ่งเรืองยิ่ง มหาจักรีบรมราชวงศ์	47
2. เครื่องราชอิสริยาภณ์อันเป็นโบราณมงคลนพรัตนราชวราภรณ์	54
3. เครื่องราชอิสริยาภณ์จุลจอมเกล้า	60
4. เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีศักดิ์รามาธิบดี	80
5. เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นที่เชิดชูยิ่งช้างเผือก	88
6. เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติยศยิ่งมงกุฎไทย	102
เครื่องราชอิสริยาภรณ์สำหรับพระราชทานเป็นบำเหน็จความชอบ ในพระองค์พระมหากษัตริย์	116
1. เครื่องราชอิสริยาภรณ์รัตนวราภรณ์	117
2. เครื่องราชอิสริยาภรณ์วัลลภาภรณ์	120
3. เครื่องราชอิสริยาภรณ์วชิรมาลา	122
เหรียญราชอิสริยาภรณ์ต่าง ๆ ซึ่งนับเป็นเครื่องราชอิสริยาภรณ์	124
1. เหรียญสำหรับพระราชทานเป็นบำเหน็จกล้าหาญ	125
2. เหรียญสำหรับพระราชทานเป็นบำเหน็จในราชการ	134
3. เหรียญสำหรับพระราชทานเป็นบำเหน็จในพระองค์พระมหากษัตริย์	146
4. เหรียญที่พระราชทานเป็นที่ระลึก	154
เครื่องหมายสำหรับประดับแพรแถบเครื่องราชอิสริยาภรณ์ และที่ใช้สำหรับเป็นดุมเสื้อ	166
ลำดับเกียรติเครื่องราชอิสริยาภณ์ไทย	172
การประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ไทย	176
โอกาสการสวมสายสะพายและสายสร้อย	178
วิธีปฏิบัติในการเข้ารับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์	179

สารบัญภาพ

	หน้า
พระบรมรูปพระบาทสมเด็จฯ พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเครื่องราชอิสริยาภรณ์ดาราไอยราพตเครื่องต้น	13
สังวาลย์พระนพ และพระมหาสังวาลย์นพรัตน	14
พระปฐมบรมราชานุสาวรีย์สมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ทรงสังวาลย์พระนพและพระมหาสังวาลย์นพรัตน	15
ดาราไอยราพตเครื่องต้น ร. 4	16
ดาราไอยราพตที่พระราชทานพระบาทสมเด็จฯ พระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว	16
พระบรมรูปพระบาทสมเด็จฯ พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงตราฝรั่งเศสกับดารานพรัตน	17
ดารานพรัตน ร. 4	17
ดาราช้างเผือก ร. 4	18
ดาราตราพระมหามงกุฎฝ่ายใน	18
พระบรมรูปพระบาทสมเด็จฯ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงดารานพรัตนกับเหรียญเฉลิมพระชันษา ร. 4	19
เหรียญเฉลิมพระชันษา ร. 4	19
ดาราตราสุริยมณฑล	20
ดาราตราราชสีห์	20
ดาราตราคชสีห์	21
ดาราตราพระยมขี่สิงห์	21
ตรานพรัตนราชวราภรณ์ แรกจัดระเบียบใน ร. 5	22
ตรามหาวราภรณ์กับตรามหาสุราภรณ์ แรกจัดระเบียบใน ร. 5	23
ตราจุลวราภรณ์กับตราจุลสุราภรณ์ แรกจัดระเบียบใน ร. 5	24
ตรานิภาภรณ์กับตราภูษนาภรณ์ แรกจัดระเบียบใน ร. 5	25
ตรารจนาภรณ์ ตราภัทราภรณ์ เหรียญบุษปมาลา แรกจัดระเบียบใน ร. 5	26
เหรียญจักรมาลา แรกจัดระเบียบใน ร. 5	27
ภาพที่แสดงอุดมการณ์ของชาติที่ปรากฏในเครื่องราชอิสริยาภรณ์ไทย	32
เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นมงคลยิ่งราชมิตราภรณ์ สำหรับพระราชทานประมุขต่างประเทศ (บุรุษ) และตัวอย่างการประดับ	42
เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นมงคลยิ่งราชมิตราภรณ์ สำหรับพระราชทานประมุขต่างประเทศ (สตรี) และตัวอย่างการประดับ	44
เครื่องขัตติยราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติคุณรุ่งเรืองยิ่งมหาจักรีบรมราชวงศ์ สำหรับพระราชทานฝ่ายหน้า และตัวอย่างการประดับ	50
เครื่องขัตติยราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติคุณรุ่งเรืองยิ่งมหาจักรีบรมราชวงศ์ สำหรับพระราชทานฝ่ายใน และตัวอย่างการประดับ	52

เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นโบราณมงคลนพรัตนราชวราภรณ์
สำหรับพระราชทานฝ่ายหน้า และตัวอย่างการประดับ 56
เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นโบราณมงคลนพรัตนราชวราภรณ์
สำหรับพระราชทานฝ่ายใน และตัวอย่างการประดับ 58
เครื่องราชอิสริยาภรณ์ปฐมจุลจอมเกล้าวิเศษ (ฝ่ายหน้า)
และตัวอย่างการประดับ 64
เครื่องราชอิสริยาภรณ์ปฐมจุลจอมเกล้า (ฝ่ายหน้า) และตัวอย่างการประดับ 68
เครื่องราชอิสริยาภรณ์ทุติยจุลจอมเกล้าวิเศษ (ฝ่ายหน้า)
และตัวอย่างการประดับ 72
เครื่องราชอิสริยาภรณ์ทุติยจุลจอมเกล้า และตัวอย่างการประดับ 73
เครื่องราชอิสริยาภรณ์ตติยจุลจอมเกล้าวิเศษ และตัวอย่างการประดับ 73
เครื่องราชอิสริยาภรณ์ตติยจุลจอมเกล้า 73
เครื่องราชอิสริยาภรณ์ตติยานุจุลจอมเกล้า 73
เครื่องราชอิสริยาภรณ์ปฐมจุลจอมเกล้า (ฝ่ายใน) และตัวอย่างการประดับ 74
เครื่องราชอิสริยาภรณ์ทุติยจุลจอมเกล้าวิเศษ (ฝ่ายใน)
และตัวอย่างการประดับ 76
เครื่องราชอิสริยาภรณ์ทุติยจุลจอมเกล้า และตัวอย่างการประดับ 78
เครื่องราชอิสริยาภรณ์ตติยจุลจอมเกล้า และตัวอย่างการประดับ 79
เครื่องราชอิสริยาภรณ์จตุตถจุลจอมเกล้า และตัวอย่างการประดับ 79
เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีศักดิ์รามาธิบดี ชั้นที่ 1 เสนางคะบดี
และตัวอย่างการประดับ 82
เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีศักดิ์รามาธิบดี ชั้นที่ 2 มหาโยธิน
และตัวอย่างการประดับ 84
เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีศักดิ์รามาธิบดี ชั้นที่ 3 โยธิน
และตัวอย่างการประดับ 86
เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีศักดิ์รามาธิบดี ชั้นที่ 4 อัศวิน
และตัวอย่างการประดับ 86
เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีศักดิ์รามาธิบดี ชั้นที่ 5
เหรียญรามมาลาเข็มกล้ากลางสมร และตัวอย่างการประดับ 87
เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีศักดิ์รามาธิบดี ชั้นที่ 6 เหรียญรามมาลา
และตัวอย่างการประดับ 87
เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นที่เชิดชูยิ่งช้างเผือกชั้นสูงสุดมหาปรมาภรณ์ช้างเผือก
(บุรุษ) และตัวอย่างการประดับ 90
เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นที่เชิดชูยิ่งช้างเผือกชั้นสูงสุดมหาปรมาภรณ์ช้างเผือก
(สตรี) และตัวอย่างการประดับ 92
เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นที่เชิดชูยิ่งช้างเผือก ชั้นที่ 1 ประถมาภรณ์ช้างเผือก
(บุรุษ) และตัวอย่างการประดับ 94

เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นที่เชิดชูยิ่งช้างเผือก ชั้นที่ 1 ประถมาภรณ์ช้างเผือก (สตรี) และตัวอย่างการประดับ 96
เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นที่เชิดชูยิ่งช้างเผือก ชั้นที่ 2 ทวีติยาภรณ์ช้างเผือก (บุรุษ สตรี) และตัวอย่างการประดับ 98
เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นที่เชิดชูยิ่งช้างเผือก ชั้นที่ 3 ตริตาภรณ์ช้างเผือก (บุรุษ สตรี) และตัวอย่างการประดับ 99
เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นที่เชิดชูยิ่งช้างเผือก ชั้นที่ 4 จัตุรถาภรณ์ช้างเผือก (บุรุษ สตรี) และตัวอย่างการประดับ 100
เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นที่เชิดชูยิ่งช้างเผือก ชั้นที่ 5 เบญจมาภรณ์ช้างเผือก (บุรุษ สตรี) และตัวอย่างการประดับ 100
เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นที่เชิดชูยิ่งช้างเผือก ชั้นที่ 6 เหรียญทองช้างเผือก (บุรุษ สตรี) และตัวอย่างการประดับ 101
เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นที่เชิดชูยิ่งช้างเผือก ชั้นที่ 7 เหรียญเงินช้างเผือก (บุรุษ สตรี) และตัวอย่างการประดับ 101
เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติยศยิ่งมงกุฎไทยชั้นสูงสุดมหาวชิรมงกุฎ (บุรุษ) และตัวอย่างการประดับ 104
เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติยศยิ่งมงกุฎไทยชั้นสูงสุดมหาวชิรมงกุฎ (สตรี) และตัวอย่างการประดับ 106
เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติยศยิ่งมงกุฎไทย ชั้นที่ 1 ประถมาภรณ์มงกุฎไทย (บุรุษ) และตัวอย่างการประดับ 108
เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติยศยิ่งมงกุฎไทย ชั้นที่ 1 ประถมาภรณ์มงกุฎไทย (สตรี) และตัวอย่างการประดับ 110
เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติยศยิ่งมงกุฎไทย ชั้นที่ 2 ทวีติยาภรณ์มงกุฎไทย (บุรุษ สตรี) และตัวอย่างการประดับ 112
เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติยศยิ่งมงกุฎไทย ชั้นที่ 3 ตริตาภรณ์มงกุฎไทย (บุรุษ สตรี) และตัวอย่างการประดับ 113
เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติยศยิ่งมงกุฎไทย ชั้นที่ 4 จัตุรถาภรณ์มงกุฎไทย (บุรุษ และสตรี) และตัวอย่างการประดับ 114
เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติยศยิ่งมงกุฎไทย ชั้นที่ 5 เบญจมาภรณ์มงกุฎไทย (บุรุษ สตรี) และตัวอย่างการประดับ 114
เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติยศยิ่งมงกุฎไทย ชั้นที่ 6 เหรียญทองมงกุฎไทย (บุรุษ สตรี) และตัวอย่างการประดับ 115
เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติยศยิ่งมงกุฎไทย ชั้นที่ 7 เหรียญเงินมงกุฎไทย (บุรุษ สตรี) และตัวอย่างการประดับ 115
เครื่องราชอิสริยาภรณ์รัตนวราภรณ์ (ฝ่ายหน้า) 118
เครื่องราชอิสริยาภรณ์รัตนวราภรณ์ (ฝ่ายใน) 119
เครื่องราชอิสริยาภรณ์ตราวัลลภาภรณ์ ฝ่ายหน้า และฝ่ายใน 121

เครื่องราชอิสริยาภรณ์ตราวชิรมาลา 123
เหรียญรามมาลาเข็มกล้ากลางสมร เหรียญรามมาลา และตัวอย่างการประดับ 130
เหรียญกล้าหาญประดับช่อชัยพฤกษ์ เหรียญกล้าหาญ และตัวอย่างการประดับ 130
เหรียญชัยสมรภูมิ ในสมรภูมิต่าง ๆ และตัวอย่างการประดับ 131
เหรียญพิทักษ์เสรีชน และตัวอย่างการประดับ 132
เหรียญราชนิยม 133
เหรียญปราบฮ่อ 133
เหรียญงานพระราชสงครามยุโรป 133
เหรียญพิทักษ์รัฐธรรมนูญ 133
เหรียญศานติมาลา (ชนิดพิเศษ) 133
เหรียญศานติมาลา 133
ตัวอย่างการประดับเหรียญพิทักษ์รัฐธรรมนูญ 133
เหรียญดุษฎีมาลา เข็มศิลปวิทยา (บุรุษ สตรี) และตัวอย่างการประดับ 140
เหรียญช่วยราชการเขตภายในการรบสงครามอินโดจีน/สงครามมหาเอเซียบูรพา
สงครามอินโดจีน (สตรี) และตัวอย่างการประดับ 141
เหรียญราชการชายแดน และตัวอย่างการประดับ 142
เหรียญทองช้างเผือก (บุรุษ สตรี) และตัวอย่างการประดับ 142
เหรียญทองมงกุฎไทย (บุรุษ สตรี) และตัวอย่างการประดับ 143
เหรียญเงินช้างเผือก เหรียญเงินมงกุฎไทย และตัวอย่างการประดับ 143
เหรียญจักรมาลา และตัวอย่างการประดับ 144
เหรียญจักรพรรดิมาลา (บุรุษ สตรี) และตัวอย่างการประดับ 144
เหรียญศารทูลมาลา 145
เหรียญบุษปมาลา 145
เหรียญลูกเสือสรรเสริญ 145
เหรียญลูกเสือสดุดี และตัวอย่างการประดับ 145
เหรียญรัตนาภรณ์ ร. 4-5-6-7-8 บุรุษ 150
เหรียญรัตนาภรณ์ ร. 4 สตรี 150
เหรียญรัตนาภรณ์ ร. 9 ชั้น 1-5 และตัวอย่างการประดับ 151
เหรียญรัตนาภรณ์ ร. 9 ชั้น 5 (สตรี) 151
เหรียญราชรุจิ ร. 5-6 และตัวอย่างการประดับ 152
เหรียญราชรุจิทอง, เงิน ร. 9 153
เหรียญราชรุจิทอง ร. 9 สตรี และตัวอย่างการประดับ 153
เหรียญสตพรรษมาลา 160
เหรียญรัชฎาภิเษกมาลา 160
เหรียญประพาสมาลา 160
เหรียญราชินี 160
เหรียญทวีธาภิเษก 161

เหรียญรัชมงคล 161
เหรียญรัชมังคลาภิเษก 161
เหรียญบรมราชาภิเษก ร. 6 161
เหรียญบรมราชาภิเษก ร. 7 161
เหรียญบรมราชาภิเษก ร. 9 ทอง เงิน และตัวอย่างการประดับ 162
เหรียญชัย 163
เหรียญเฉลิมพระนคร 150 ปี 163
เหรียญงานฉลอง 25 พุทธศตวรรษ (บุรุษ สตรี) และตัวอย่างการประดับ 163
เหรียญที่ระลึกในการเสด็จพระราชดำเนินเยือนสหรัฐอเมริกา และยุโรป และตัวอย่างการประดับ 164
เหรียญรัชดาภิเษก 164
เหรียญที่ระลึกพระราชพิธีสถาปนาสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร (บุรุษ สตรี) และตัวอย่างการประดับ 164
เหรียญสนองเสรีชน (บุรุษ สตรี) 165
เหรียญสถาปนาสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี 165
เหรียญกาชาดสรรเสริญ 165
เหรียญกาชาดสมนาคุณชั้นที่ 1 และตัวอย่างการประดับ 165
เครื่องหมายแพรแถบเครื่องราชอิสริยาภรณ์ และตัวอย่างการประดับ 168
เครื่องหมายดุมเครื่องราชอิสริยาภรณ์ และตัวอย่างการประดับ 169
เครื่องหมายแพรแถบเหรียญสำหรับพระราชทานเป็นบำเหน็จกล้าหาญ 170
เครื่องหมายแพรแถบเหรียญสำหรับพระราชทานเป็นบำเหน็จในราชการ 170
เครื่องหมายแพรแถบเหรียญสำหรับพระราชทานเป็นบำเหน็จในพระองค์พระมหากษัตริย์ 171
เครื่องหมายแพรแถบเหรียญสำหรับพระราชทานเป็นที่ระลึก 171
ผังการจัดสถานที่ประกอบพิธีมอบเครื่องราชอิสริยาภรณ์ 180
ผังการเข้าเฝ้าฯ รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ 181

สารบัญภาคผนวก

ผนวกที่ 1

หลักฐานเอกสารที่มีผลใช้บังคับเกี่ยวกับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ไทย ในปัจจุบัน

	หน้า
พระราชกำหนดเหรียญกล้าหาญ พ.ศ. 2484	185
พระราชกำหนดเหรียญชัยสมรภูมิ พ.ศ. 2484	186
พระราชกำหนดเหรียญช่วยราชการเขตภายใน พ.ศ. 2484	188
พระราชบัญญัติเครื่องราชอิศริยาภรณ์ ตรารัตนวราภรณ์ ร.ศ. 130	189
ประกาศเพิ่มเติมข้อความในพระราชบัญญัติเครื่องราชอิศริยาภรณ์ ตรารัตนวราภรณ์ พ.ศ. 2465	190
พระราชบัญญัติเหรียญพิทักษ์รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2476	191
พระราชบัญญัติเข็มผู้แทนตำบล พ.ศ. 2477	192
พระราชบัญญัติเหรียญรัตนาภรณ์ รัชกาลที่ 8 พ.ศ. 2480	193
พระราชบัญญัติอนุมัติพระราชกำหนดเหรียญกล้าหาญ พ.ศ. 2484	195
พระราชบัญญัติอนุมัติพระราชกำหนดเหรียญชัยสมรภูมิ พ.ศ. 2484	196
พระราชบัญญัติอนุมัติพระราชกำหนดเหรียญช่วยราชการเขตภายใน พ.ศ. 2484	197
พระราชบัญญัติเครื่องขัตติยราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติคุณรุ่งเรืองยิ่ง มหาจักรีบรมราชวงศ์ พ.ศ. 2484	198
พระราชบัญญัติเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นโบราณมงคลนพรัตนราชวราภรณ์ พ.ศ. 2484	200
พระราชบัญญัติเครื่องราชอิสริยาภรณ์จุลจอมเกล้า พ.ศ. 2484	201
พระราชบัญญัติเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นที่เชิดชูยิ่งช้างเผือก พ.ศ. 2484	205
พระราชบัญญัติเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติยศยิ่งมงกุฎไทย พ.ศ. 2484	207
พระราชบัญญัติเหรียญดุษฎีมาลา พ.ศ. 2484	210
พระราชบัญญัติเหรียญราชนิยม พ.ศ. 2484	211
พระราชบัญญัติเหรียญจักรมาลา และเหรียญจักรพรรดิมาลา พ.ศ. 2484	212
พระราชบัญญัติเหรียญจักรมาลา และเหรียญจักรพรรดิมาลา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2485	214
พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระราชกำหนดเหรียญกล้าหาญ พ.ศ. 2484–2485	215
พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระราชกำหนดเหรียญชัยสมรภูมิ พ.ศ. 2484–2485	216
พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระราชกำหนดเหรียญช่วยราชการเขตภายใน พ.ศ. 2484–2485	217
พระราชบัญญัติเหรียญดุษฎีมาลา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2485	218
พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระราชกำหนดเหรียญชัยสมรภูมิ พ.ศ. 2484 (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2485	219

พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระราชกำหนดเหรียญช่วยราชการเขตภายใน พ.ศ. 2484 (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2485 220
พระราชบัญญัติเหรียญศานติมาลา พ.ศ. 2489 221
พระราชบัญญัติเหรียญรัตนาภรณ์ รัชกาลที่ 9 พ.ศ. 2495 222
พระราชบัญญัติเหรียญงานฉลอง 25 พุทธศตวรรษ พ.ศ. 2499 223
พระราชบัญญัติเหรียญราชรุจิ รัชกาลที่ 9 พ.ศ. 2502 224
พระราชบัญญัติเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีศักดิ์รามาธิบดี พ.ศ. 2503 225
พระราชบัญญัติเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นมงคลยิ่งราชมิตราภรณ์ พ.ศ. 2505 227
พระราชบัญญัติการประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์และเหรียญของทหารหญิง พ.ศ. 2510 228
พระราชบัญญัติเหรียญพิทักษ์เสรีชน พ.ศ. 2512 229
พระราชบัญญัติเหรียญรัชดาภิเษก พ.ศ. 2514 231
พระราชบัญญัติเหรียญที่ระลึกพระราชพิธีสถาปนาสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พ.ศ. 2521 232
ประกาศของคณะปฏิวัติ 304 233
ประกาศของคณะปฏิวัติ 305 235
ประกาศของคณะปฏิวัติ 318 236
พระราชกฤษฎีกาให้ใช้คำนามสตรี พ.ศ. 2460 237
พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยคำนำนามสตรีเพิ่มเติม พ.ศ. 2464 238
พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยแพรแถบเหรียญชัยสมรภูมิ พ.ศ. 2485 239
พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยแพรแถบเหรียญช่วยราชการเขตภายใน พ.ศ. 2485 240
พระราชกฤษฎีกายกเลิกพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยแพรแถบเหรียญชัยสมรภูมิ พ.ศ. 2485 พ.ศ. 2488 241
พระราชกฤษฎีกายกเลิกพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยแพรแถบเหรียญช่วยราชการเขตภายใน พ.ศ. 2485 พ.ศ. 2488 242
พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยแพรแถบเหรียญชัยสมรภูมิ พ.ศ. 2494 243
พระราชกฤษฎีกากำหนดเครื่องหมายสำหรับประดับแพรแถบเครื่องราชอิสริยาภรณ์ และที่ใช้เป็นดุมเสื้อ พ.ศ. 2498 244
พระราชกฤษฎีกากำหนดเครื่องหมายสำหรับประดับแพรแถบเครื่องราชอิสริยาภรณ์ และที่ใช้เป็นดุมเสื้อ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2503 246
พระราชกฤษฎีกากำหนดเครื่องหมายสำหรับประดับแพรแถบเครื่องราชอิสริยาภรณ์ และที่ใช้เป็นดุมเสื้อ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2505 247
กฎสำนักนายกรัฐมนตรีออกตามความในพระราชกำหนดเหรียญช่วยราชการเขตภายใน พ.ศ. 2484 248
กฎสำนักนายกรัฐมนตรีออกตามความในพระราชกำหนดเหรียญช่วยราชการเขตภายใน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2484 249

ประกาศกระแสพระบรมราชโองการแก้ไขพระราชบัญญัติเครื่องราชอิศริยาภรณ์ รัตนวราภรณ์ พ.ศ. 2460 250
ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรีเรื่องระเบียบการประดับและกรณีที่จะให้ประดับ เหรียญกล้าหาญและเหรียญชัยสมรภูมิ พ.ศ. 2484 250
ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรีเรื่องลำดับเกียรติและระเบียบการประดับ เครื่องราชอิสริยาภรณ์ไทย พ.ศ. 2484 251
ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรีเรื่องวางระเบียบการประดับและกรณีที่จะให้ประดับ เหรียญกล้าหาญและเหรียญชัยสมรภูมิ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2485 253
ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรีเรื่องระเบียบการประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ อันมีศักดิ์รามาธิบดีฯ พ.ศ. 2520 254
ระเบียบนิยมในการประดับเหรียญพิทักษ์รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2477 255
ระเบียบว่าด้วยเหรียญตราต่างประเทศที่จะต้องขอพระบรมราชานุญาตประดับ (ตามมติคณะรัฐมนตรี ลงวันที่ 22 สิงหาคม 2481) พ.ศ. 2481 256
ระเบียบว่าด้วยการขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ พ.ศ. 2511 256
ระเบียบว่าด้วยการขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ให้แก่ข้าราชการฝ่ายทหาร พ.ศ. 2504 260
ระเบียบว่าด้วยการขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ให้แก่ข้าราชการฝ่ายทหาร (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2511 262
หลักการและเหตุผลที่ใช้ในการพิจารณาความชอบของเจ้าหน้าที่สภากาชาดไทย พ.ศ. 2522 263
หลักเกณฑ์การขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ให้กับนักกีฬา และผู้บำเพ็ญคุณประโยชน์ต่อการกีฬา พ.ศ. 2523 264
หลักเกณฑ์สำหรับการพิจารณาการกระทำความดีความชอบอันเป็นประโยชน์ยิ่ง แก่ประเทศชาติและประชาชน พ.ศ. 2523 266
หลักเกณฑ์การขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ให้กับผู้พิพากษาสมทบ พ.ศ. 2523 269

ผนวกที่ 2

หลักฐานเอกสารที่นำลงไว้เพื่อใช้ประกอบการศึกษา
เกี่ยวกับเรื่องเครื่องราชอิสริยาภรณ์ไทย

พระราชบัญญัติเครื่องราชอิศริยาภรณ์ แก้ไขเพิ่มเติม ร.ศ. 108 271
พระราชบัญญัติเครื่องราชอิศริยาภรณ์อันมีศักดิ์รามาธิบดี พ.ศ. 2461 274
หมายเหตุ คาถาภาษิตและคำที่ปรากฏในพระราชลัญฉกร และเครื่องราชอิสริยาภรณ์ 279
บัญชีรายพระนาม นาม ชาวต่างประเทศที่ได้รับพระราชทานเครื่องราช อิสริยาภรณ์ราชมิตราภรณ์ 281
พระนามและนามผู้ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์จุลจอมเกล้า ฝ่ายหน้า 283
พระนามและนามผู้ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์จุลจอมเกล้า ฝ่ายใน 302

ผนวกที่ 3

ภาพทรงร่างและแบบร่างก่อนสร้างเครื่องราชอิสริยาภรณ์ไทย

1. เครื่องราชอิสริยาภรณ์ราชมิตราภรณ์ (สายสร้อยและดวงตรา) 315
2. เครื่องราชอิสริยาภรณ์ราชมิตราภรณ์ (ดารา) 316
3. เครื่องราชอิสริยาภรณ์ราชมิตราภรณ์ (สายสะพายประดับดวงตรา) 317
4. เครื่องราชอิสริยาภรณ์มหาวชิรมงกุฎ (ได้รับต้นฉบับจาก อาจารย์ประเวศ ลิมปรังษี) 318
5. เครื่องราชอิสริยาภรณ์มหาวชิรมงกุฎ (ได้รับต้นฉบับจาก อาจารย์ประเวศ ลิมปรังษี) 319
6. เครื่องราชอิสริยาภรณ์มหาวชิรมงกุฎ (ได้รับต้นฉบับจาก อาจารย์ประเวศ ลิมปรังษี) 320
7. เหรียญรัชดาภิเษก 321
8. เหรียญสนองเสรีชน 322
9. ประกาศนียบัตรประจำเครื่องราชอิสริยาภรณ์ แรกจัดระเบียบใน ร. 5 323
10. ประกาศนียบัตรประจำเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติคุณรุ่งเรืองยิ่ง มหาจักรีบรมราชวงศ์ 324
11. ประกาศนียบัตรประจำเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นโบราณมงคล นพรัตนราชวราภรณ์ 325
12. ประกาศนียบัตรประจำเครื่องราชอิสริยาภรณ์จุลจอมเกล้า 326
13. ประกาศนียบัตรประจำเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีศักดิ์รามาธิบดี 327
14. ประกาศนียบัตรประจำเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นที่เชิดชูยิ่งช้างเผือก 328
15. ประกาศนียบัตรประจำเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติยศยิ่งมงกุฎไทย 329
16. ประกาศนียบัตรประจำเครื่องราชอิสริยาภรณ์เหรียญกล้าหาญ 330
17. ประกาศนียบัตรประจำเครื่องราชอิสริยาภรณ์เหรียญจักรมาลา 331
18. ประกาศนียบัตรประจำเครื่องราชอิสริยาภรณ์เหรียญจักรพรรดิมาลา 332

ผนวกที่ 4

หลักฐานเอกสารทางธุรการ

1. หนังสือสำนักราชเลขาธิการ พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้ถ่ายภาพ เครื่องราชอิสริยาภรณ์ไทย 334
2. หนังสือสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ถึงประธานคณะกรรมการจัดพิมพ์ เรื่องพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้ถ่ายภาพ เครื่องราชอิสริยาภรณ์ไทย 335

ผนวกที่ 5

สารบัญเรื่อง 337
สารบัญภาพ 338
สารบัญภาคผนวก 343
บรรณานุกรม 349

คณะกรรมการอำนวยการจัดพิมพ์หนังสือ
เรื่อง เครื่องราชอิสริยาภรณ์ไทย ฉบับสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี
เพื่อหารายได้นำขึ้นทูนเกล้าฯถวาย สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี
ในโอกาสทรงเจริญพระชนมายุ 80 พรรษาบริบูรณ์

1.	นายบุญยิ่ง นันทาภิวัธน์	ประธาน	
2.	ศาสตราจารย์ประภาศน์ อวยชัย	ที่ปรึกษา	
3.	นายจำรูญ ปิยัมปุตระ	"	
4.	นายสุนทร เสถียรไทย	"	
5.	ม.ร.ว.อดุลกิติ์ กิติยากร	"	
6.	พล.อ.ท.สดับ ธีระบุตร	"	
7.	นายอาณัติ บุนนาค	"	
8.	นายอุทัย อติแพทย์	กรรมการ	
9.	นายเดโช สวนานนท์	"	
10.	นายทวี หนุนภักดี	"	
11.	นายสุวรรณ จันทร์สม	"	
12.	นายเสมอ สินธุนาคร	"	
13.	นายสุวรรณ ดาราวงษ์	"	
14.	นายสุจินต์ เพชรดี	"	
15.	นายวิพล กิวานนท์	"	
16.	คุณหญิงสมร ภูมิณรงค์	"	และเลขานุการ
17.	นางสาวภนิดา เขมะพรรค์	"	และผู้ช่วยเลขานุการ

คณะกรรมการฝ่ายการเงิน และตรวจสอบ

1.	นายทวี หนุนภักดี	ประธาน	
2.	คุณหญิงสมร ภูมิณรงค์	อนุกรรมการ	
3.	นายเกรียงไกร ภัทรโกมล	"	
4.	นายมนัส วงศ์ยุติธรรม	"	
5.	นายประภัทร พุทธสุวรรณ	"	และเลขานุการ
6.	นายปัญญา สติฐิตะ	"	และผู้ช่วยเลขานุการ

คณะอนุกรรมการฝ่ายจัดพิมพ์และบริการ

1. คุณหญิงสมร ภูมิณรงค์	ประธาน	
2. พล.อ.ท.สดับ ธีระบุตร	ที่ปรึกษา	
3. นายสุวรรณ ดาราวงษ์	"	
4. นายวิพล กิวานนท์	รองประธานและประธานฝ่ายประชาสัมพันธ์	
5. พ.ท.ชัช สวัสดิชูโต	อนุกรรมการ	
6. นายชันษา ฤทธิวรรณ	"	
7. นางถนอมจิตต์ ปัทมานุช	"	
8. นายกุล พยกุล	"	
9. นางควรคนึง กิวานนท์	"	
10. นายวันชัย หวลนิวัติวงษ์	"	
11. นายธรรมนูญรัฏฐ์ ทิพยวาที	"	
12. นางสาววนิดา วิบูลเสถียร	"	และเลขานุการ
13. นางสาวหฤทัย บุณยประเวศ	"	และผู้ช่วยเลขานุการ

รายนามผู้ให้ความร่วมมือ

1. คุณหญิงสมโรจน์ สวัสดิกุล ณอยุธยา
2. พลตรีเฟื่องเฉลย อนิรุทธเทวา
3. นาวาอากาศโทสุนทร เหรียญแก้ว
4. ห้างหุ้นส่วนจำกัด ศิริมิตรการพิมพ์
5. ธนาคารมหานคร
6. โรงเรียนสอนตัดเสื้อรังรอง
7. ม.ร.ว.ถนัดศรี สวัสดิวัตน์
8. นายจุลทัศน์ พยาฆรานนท์
9. ห้างหุ้นส่วนจำกัด เหรียญทองการพิมพ์
10. ห้างหุ้นส่วนจำกัด ร้านประเสริฐศิลป์
11. ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล วิวิธภูษาคาร
12. ห้างหุ้นส่วนจำกัด ร้านสุภาพรรณ
13. นายหวล ช้างประสิทธิ์
14. นายเฉลิม เกษรบัว
15. นายกำจร เหรียญแก้ว
16. นายสถาพร บุญเกตุ

บรรณานุกรม

1. หนังสือราชกิจจานุเบกษา ตั้งแต่ พ.ศ. 2417 (จ.ศ. 1236) ถึงปัจจุบัน (พ.ศ. 2523)
2. ต้นร่างตำนานเครื่องราชอิศริยาภรณ์กรุงรัตนโกสินทร์ (สำเนาพิมพ์ดีด) ของพระโภคผลพูนทวี พ.ศ. 2457
3. หนังสือตำนานเครื่องราชอิศริยาภรณ์จุลจอมเกล้า พระนิพนธ์ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระดำรงราชานุภาพ พิมพ์ที่โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร พ.ศ. 2467
4. หนังสือตำนานเครื่องราชอิศริยาภรณ์สยาม พระนิพนธ์ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระดำรงราชานุภาพ พิมพ์ที่โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร พ.ศ. 2468
5. หนังสือพระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ (รัชกาลที่ 1) พิมพ์ที่โรงพิมพ์พระจันทร์ พ.ศ. 2478
6. หนังสือมหาอานันทานุสรณ์ พิมพ์ที่โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม พ.ศ. 2493
7. หนังสือประวัติกรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรี และความรู้เกี่ยวด้วยพระราชลัญฉกร กับเครื่องราชอิสริยาภรณ์พร้อมด้วยลำดับเกียรติและวิธีประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ (หลวงบรรเจิดอักษรการ (ทับ สาตราภัย) และ นายเปล่ง ชื่นกลิ่นธูป เรียบเรียง) พิมพ์แจกในงานวันที่ระลึกสำนักนายกรัฐมนตรี และเปิดตึกที่ทำการกรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรี 28 มิถุนายน 2494 (ไม่ปรากฏสถานที่พิมพ์หนังสือเล่มนี้)
8. หนังสือเครื่องราชอิสริยาภรณ์ไทย สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี (นายสวนะ ศุภวรรณกิจ เรียบเรียง) พิมพ์ที่โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม พ.ศ. 2507
9. หนังสือประวัติตั้งเจ้าพระยากรุงรัตนโกสินทร์ (ฉบับหอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร) พิมพ์ที่โรงพิมพ์สำนักนายกรัฐมนตรี พ.ศ. 2512
10. หนังสือเรื่องราชูปโภคและพระราชฐาน โดย เทวาธิราช ป. มาลากุล สมุหพระราชพิธี พิมพ์ที่โรงพิมพ์การศาสนา 18 กันยายน 2518

หมายเหตุ

การเรียบเรียงหนังสือเรื่องเครื่องราชอิสริยาภรณ์ไทย ฉบับสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี พ.ศ. 2523 เล่มนี้ เป็นผลงานที่ปฏิบัติการตามหน้าที่ ซึ่งผู้ดำรงตำแหน่งนี้ได้ปฏิบัติสืบต่อกันมาช้านาน ดังปรากฏหลักฐานที่ได้อ้างอิงไว้ในบรรณานุกรมแล้ว แต่ถ้าจะมีผู้ใดถามต่อไปว่านอกจากเหตุที่ว่านั้นแล้ว ยังจะมีเหตุอื่น ๆ อีกบ้างหรือไม่ ก็คงจะตอบได้โดยยาก เว้นแต่จะเชิญพระนิพนธ์ของพระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลาภพฤฒิยากร เรื่อง พระราชพิธีบรมราชาภิเษก ที่นำลงพิมพ์ไว้ในหนังสือมหาอานันทานุสรณ์เป็นความตอนหนึ่งว่า *"สังคมใดนับถือธรรมเนียมของตนอันสืบต่อมาแต่หลัง ย่อมทำให้ฐานะของสังคมนั้นแข็งแรงและแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น การยึดมั่นและปฏิบัติประการใด ๆ ก็ดี หากเป็นไปในทางที่จะยกย่องธรรมเนียมแห่งสังคมของตนแล้ว ย่อมเป็นกำลังสำคัญที่จะยืดอายุให้แก่อารยธรรมแห่งสังคมนั้น.....ธรรมเนียมดังที่ว่านี้ท่านผู้ใหญ่ลงทุนไว้เป็นนักหนาที่จะสร้างขึ้นไว้ ฉะนั้นหากการดำรงธรรมเนียมเหล่านี้จะเป็นเหตุให้หมดเปลืองไปสักเพียงไร ก็ต้องยอมสละให้จงได้"*

(นายสุวรรณ ดาราวงษ์)
ผู้อำนวยการกองประกาศิต
สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี
19 พฤศจิกายน 2523

068

พิมพ์ที่ ศิริมิตรการพิมพ์ 1046/2-3 หลังตึกนายเลิด สี่พระยา กรุงเทพฯ โทร. 2347597